

ISSN 1857-0976
E-ISSN 2953-6898

INSTITUTUL DE CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI DREPT COMPARAT
INSTITUTE OF SCIENTIFIC RESEARCH AND COMPARATIVE LAW

ANALE ȘTIINȚIFICE
ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

ȘTIINȚE JURIDICE

SCIENTIFIC ANNALS
of the Academy “Ștefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova

LEGAL SCIENCES

Nr. 23

Chișinău, 2026

CZU 34:378.635.5(478-25)(082)=135.1=111

A 48

TIPUL B

DECIZIA

Consiliului de conducere al ANACEC nr. 34 din 24 aprilie 2026

Revista este indexată în bazele de date internaționale:

The journal is indexed in international databases:

Central and
Eastern
European Online
Library

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Redactare:

Iulian BOGATU
Nicolae JANTÎC

Redactare în limba engleză:

Angela PARENIUC

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Natalia CONDRAT
Ala ANTONIUC

Desing copertă & machetare:

Ruslan CONDRAT

Adresa redacției:

str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009, Republica Moldova

pagina web: <https://www.academy.police.md/reviste>

Articolele au fost recenzate.

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

The articles have been reviewed.

The responsibility for the scientific content of the articles lies with the authors

ISBN 978-9975-170-46-8

ANALE ȘTIINȚIFICE

ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

ȘTIINȚE JURIDICE

SCIENTIFIC ANNALS

of the Academy “Ștefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova

LEGAL SCIENCES

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocar**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

din străinătate:

dr. **Costică Voicu**, prof. univ., Universitatea „Spiru Haret” din București, România

dr. **Виктор Н. Бесчастный**, профессор, руководитель Секретариата Конституционного Суда Украины, заслуженный юрист Украины

dr. **Nelu Niță**, prof. univ., Universitatea „George Bacovia”, Bacău, România

dr. **George-Marius Țical**, prof. univ., membru titular al Academiei de Științe a Securității Naționale (București, România), membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. **Cezar Peța**, prof. univ., Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. hab. **Pavel Moraru**, conf. univ., Departamentul Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate al Facultății de Științe Socio-Umane a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România

dr. **Mihail David**, International Police Association, Constanța, România

dr. **Bogdan Cătălin Păun**, avocat, Baroul jud. Prahova, Ploiești, România

din Republica Moldova:

dr. hab. **Valeriu Cușnir**, prof. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova; membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei; membru al Academiei de Științe Juridice din România

dr. hab. **Dinu Ostavciuc**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. hab. **Boris Glavan**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. hab. **Sergiu Brînză**, prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

dr. **Simion Carp**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vitalie Stati**, prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

dr. **Ștefan Belecciu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Igor Trofimov**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Marian Gherman**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Veaceslav Ursu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Constantin Rusnac**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Iurie Odagiu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Vitalie Ionașcu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Valentin Chirița**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Evghenia Gugulan**, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Liliana Creangă**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Alexandru Cicala**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Ion Slisarenco**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Oleg Rusu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Editorial Board:

Editor-in-chief: PhD **Iurie Larii**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Deputy Editor-in-chief: PhD **Radion Cojocaru**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Members:

from abroad:

PhD **Costica Voicu**, university professor, Spiru Haret University, Bucharest, Romania

PhD **Victor N. Beschastny**, university professor, head of the Secretariat of the Constitutional Court of Ukraine, honored lawyer of Ukraine

PhD **Nelu Nita**, university professor, “George Bacovia” University, Bacau, Romania

PhD **George-Marius Tical**, university professor, full member of the Academy of National Security Sciences (Bucharest, Romania), associate member of the Romanian Academy of Scientists, University „Andrei Saguna”, Constanta, Romania

PhD **Cezar Peta**, university professor, University “Andrei Saguna”, Constanta, Romania

PhD **Pavel Moraru**, associate professor, Department of International Relations, Political Science and Security Studies of the Faculty of Socio-Human Sciences of the University “Lucian Blaga” from Sibiu, Romania

PhD **Mihail David**, International Police Association, Constanta, Romania

PhD **Bogdan Catalin Paun**, lawyer, Prahova County, Ploiesti, Romania

from Republic of Moldova:

PhDhab. **Valeriu Cusnir**, university professor, Institute for Legal, Political and Sociological Research State University of Moldova; Corresponding Member of the Academy of Sciences of Moldova; member of the Romanian Academy of Legal Sciences

PhDhab. **Dinu Ostavciuc**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhDhab. **Boris Glavan**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD hab. **Gheorghe Gladchi**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD hab., **Sergiu Brînză**, university professor, State University of Moldova

PhD **Simion Carp**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Vitalie Stati**, university professor, State University of Moldova

PhD **Stefan Belecciu**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Igor Trofimov**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Tudor Osoianu**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Marian Gherman**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Veaceslav Ursu**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Constantin Rusnac**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Iurie Odagiu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Vitalie Ionașcu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Valentin Chirița**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Evghenia Gugulan**, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Alexandru Pareniuc**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Liliana Creanga**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Alexandru Cicala**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Ion Slisarenco**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

PhD **Oleg Rusu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

Ruslan Condrat, master of Law, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA

CUPRINS CONTENTS

Științe juridice/ Legal sciences

Simion CARP, Mihail DAVID

Complicitatea oamenilor de artă la crimele comunismului. Studiu de caz
The complicity of people of the arts in the crimes of communism. A case study.....8

Vitalie JITARIUC, Domnița VIZDOGA

Particularități tactico-psihologice ale audierii primare (inițiale) a persoanei bănuite de comiterea infracțiunii
Tactical and psychological particularities of the initial (primary) hearing of the person suspected of committing an offence.....45

Oleg RUSU

Controlul public asupra activității sistemului penitenciar
Public oversight of the activity of the penitentiary system.....63

Ion COVALCIUC

Procese-verbale – mijloace de probă în procesul penal
Official records – means of evidence in criminal proceedings.....76

Alexandru FRUNZĂ, Aliona FRUNZĂ

Incoerența regimului de executare a pedepselor în cazul infracțiunilor din domeniul transporturilor, comise în stare de ebrietate
The incoherence of the sentence-enforcement regime in the case of transport-related offences committed while intoxicated.....94

Simion CARP, Ruslan CONDRAT

Falsificarea operelor de artă
The falsification of works of art.....112

Aliona BIVOL

Reziliența psihologică în activitatea de ocrotire a legii
Psychological resilience in law enforcement activity.....140

Iulia BRIA, Daniela POJAR

Particularitățile executării documentelor executorii privind litigiile locative
Particularities of the enforcement of enforcement documents in housing disputes.....164

Constantin PISARENCO

Experimentul Rosenhan – caz criminalistic: erori de diagnostic și investigarea infracțiunilor medicale
The Rosenhan experiment – criminal case: diagnostic errors and their importance for investigating medical crimes.....180

Serghei DERENEV

Conceptul și esența dreptului la respectarea vieții private în procesul penal
The concept and essence of the right to respect for private life in criminal proceedings...209

Valentina RUSSU, Ionela CHEPTENE

Particularități ale răspunderii penale a minorilor în legislația diferitelor state
*Specific aspects of criminal liability of minors in the legislation of various countries.....*222

Alexandru MOLCEAN

Guvernanța digitală a securității publice în Asia Centrală: integrarea datelor,
inteligența artificială și prevenirea criminalității (studiu bazat pe experiența
Republicii Kazahstan)
*Digital governance of public security in Central Asia: data integration, artificial
intelligence and crime prevention (study based on the experience of the Republic
of Kazakhstan).....*240

Rodica CHIRTOACĂ

Digitalizarea și transparența activelor în administrarea masei debitoare
în procedurile europene de insolvență
*Digitalization and transparency of assets in the administration of the debtor's
estate in european insolvency proceedings.....*267

CZU: 94(478):321.64

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.01>

COMPLICITATEA OAMENILOR DE ARTĂ LA CRIMELE COMUNISMULUI. STUDIU DE CAZ

Simion CARP¹

Mihail DAVID²

THE COMPLICITY OF PEOPLE OF THE ARTS IN THE CRIMES OF COMMUNISM. A CASE STUDY

Simion CARP¹

Mihail DAVID²

Promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice reprezintă un obiectiv care poate fi realizat cu participarea cadrelor didactice, cercetătorilor științifici, personalităților notorii, precum și victimelor reabilite ale represiunilor politice. Doar în așa mod generația tânără va conștientiza riscurile generate de regimul totalitar sovietic și calvarul prin care au trecut victimele acestui regim. În același timp pot apărea situații confuze, când unele persoane ce sunt prezentate atât în istoria locală cât și în publicații naționale drept victime ale represiunilor politice, în realitate au fost propagandiști sovietici care au justificat crimele comunismului, discreditând astfel statutul de victimă a represiunilor politice.

În acest context se menționează că pe rafturile bibliotecilor publice sunt o mulțime de cărți editate în perioada sovietică, care păstrează în interiorul lor amprenta comunismului. Mai grav e că unii autori ai acestor „opere literare” se declară la etapa actuală mari apărători ai demnității naționale, în realitate fiind niște pseudopatrioți care au profitat de nomenclatura sovietică, iar actualmente de conjunctura politică. Astfel, unica soluție de a schimba situația este desovietizarea mediului în care locuim. Doar în asemenea condiții pot fi promovate valorile democratice, naționale și europene, iar adevărul istoric va fi restaurat doar prin deconspirarea profilului moral și a faptelor ilicite comise de aceștia împotriva propriului popor.

Cuvinte-cheie: regim totalitar-comunist, crimele comunismului, victimele represiunilor politice, propagandă comunistă, îndoctrinare marxist-leninistă, proletcultism, conștiință națională.

Abstract: Promoting the culture of remembrance of the victims of political repression is a goal that can be achieved with the participation of teaching staff, scientific researchers, well-known public figures, as well as rehabilitated victims of political repression. Only in this way will the younger generation become aware of the risks generated by the Soviet totalitarian regime and the ordeal endured by the victims of this regime. At the same time, confusing situations may arise when certain persons who are presented, both in local histories and in national publications, as victims of political repression were, in reality, Soviet propagandists who justified the crimes of communism, thereby discrediting the status of victims of political repression.

In this context, it should be noted that the shelves of public libraries hold a great many books published during the Soviet period which still bear the imprint of communism within them. What is more troubling is that some of the authors of these “literary works” now present themselves as great defenders of national dignity, when in reality they were pseudo-patriots who took advantage of the Soviet nomenclature and, at present, of the political conjuncture. Thus, the only solution for changing this situation is the desovietization of the environment in which we live. Only under such conditions can democratic, national and European values be promoted, and historical truth restored, only by unmasking the moral profile and the unlawful acts committed by such persons against their own people.

Keywords: totalitarian-communist regime, crimes of communism, victims of political repression, communist propaganda, Marxist-Leninist indoctrination, proletcultism, national consciousness.

¹ Profesor universitar, doctor în drept, cercetător științific principal, Institutul de Cercetări Științifice și Drept Comparat, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: carpsimion@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4772-8325>

University Professor, PhD in Law, Principal Researcher, Institute of Scientific Research and Comparative Law, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: carpsimion@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4772-8325>

² Doctor în drept, Asociația Internațională a Polițiștilor. Secția Română, Constanța, România; e-mail: david_mihail@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0001-6779-2485

PhD, IPA Romania, Constanta, Romania; e-mail: david_mihail@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0001-6779-2485

INTRODUCERE

În ultimii ani, Republica Moldova a făcut pași importanți în direcția restabilirii adevărului istoric prin publicarea sistematică a listelor cu persoane reabilite în temeiul Legii nr.1225 din 8 decembrie 1992. Procesul vizează cetățenii care, începând cu 7 noiembrie 1917, au locuit pe actualul teritoriu al țării și au devenit victime ale mecanismelor represive din cadrul regimului totalitar comunist, manifestate prin: privări ilicite de libertate, deportări, expulzări, pe motive politice, naționale sau sociale. În fiecare an au loc activități comemorative consacrate victimelor represiunilor politice, la care participă tot mai mulți cetățeni ai Republicii Moldova, iar pe 23 august este marcată Ziua europeană a memoriei victimelor stalinismului și nazismului, în timpul căreia participanții la solemnitate se asociază cu populația țărilor europene și condamnă regimurile totalitare. Prin Hotărârea Guvernului nr. 395/2025 a fost adoptat planul de acțiuni pentru anii 2025-2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917-1989. Amintim că în baza art.3 al Legii nr.1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice au fost stabilite principiile reabilitării. Astfel: „Sunt declarate nevinovate și urmează a fi reabilite în fața societății și reintegrate în drepturi, indiferent de locul lor de trai în prezent, toate persoanele care, în perioada dintre 7 noiembrie 1917 și 23 iunie 1990, au fost supuse represiunilor politice pe teritoriul actualei Republici Moldova, precum și cetățenii Republicii Moldova, supuși represiunilor politice pe teritoriul altui stat. Totodată conform Art. 8 al Legii Nr. 1225 din 08.12.1992, Deciziile de reabilitare adoptate de către organele de stat de resort până la intrarea în vigoare a prezentei legi sunt valabile și după punerea ei în aplicare. Persoanele reabilite anterior beneficiază de toate drepturile prevăzute de prezenta lege” [1].

INTRODUCTION

In recent years, the Republic of Moldova has taken important steps toward restoring historical truth through the systematic publication of lists of persons rehabilitated under Law No. 1225 of 8 December 1992. The process concerns citizens who, from 7 November 1917 onward, resided on the present-day territory of the country and became victims of the repressive mechanisms of the totalitarian communist regime, manifested through unlawful deprivation of liberty, deportations and expulsions on political, national or social grounds. Every year commemorative events dedicated to the victims of political repression are held, attended by an increasing number of citizens of the Republic of Moldova, and on 23 August the European Day of Remembrance for Victims of Stalinism and Nazism is marked, during which participants in the solemn observance join with the populations of European countries in condemning totalitarian regimes. Through Government Decision No. 395/2025, the action plan for 2025-2028 was adopted for promoting the culture of remembrance of the victims of political repression committed by the totalitarian communist regime on the territory of the Republic of Moldova during the period 1917-1989. We recall that, under Article 3 of Law No. 1225/1992 on the rehabilitation of victims of political repression, the principles of rehabilitation were established. Thus: “All persons who, between 7 November 1917 and 23 June 1990, were subjected to political repression on the territory of the present-day Republic of Moldova, as well as citizens of the Republic of Moldova subjected to political repression on the territory of another state, are declared innocent and shall be rehabilitated before society and reinstated in their rights, regardless of their current place of residence. At the same time, under Article 8 of Law No. 1225 of 8 December 1992, rehabilitation decisions adopted by the relevant state bodies prior to the entry into force of this law remain valid after its implementation. Persons previously rehabilitated shall enjoy all the rights provided for by this law” [1].

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În limitele de studiu ale acestui articol, au fost aplicate metodele: istorică, analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. De asemenea au fost utilizate publicații ale savanților din domeniu, materiale de arhivă și legislația relevantă.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

E necesar să menționăm că în planul de acțiuni pentru anul 2025-2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice este inclus un punct foarte important, care se referă la combaterea narativelor false cu privire la justificarea represiunilor și interzicerea simbolurilor de glorificare a atrocităților comise de către regimurile totalitare. Este un obiectiv care poate fi realizat cu participarea unor cadre didactice, cercetători științifici, personalități notorii și victime reabilite ale represiunilor politice. Doar în așa mod generația tânără va conștientiza riscurile generate de regimul totalitar sovietic și calvarul prin care au trecut victimele acestui regim. Am considerat necesar să publicăm un studiu de caz, în baza materialelor de arhivă care vin în contrast cu datele biografice publicate de unii autori în diverse lucrări cu privire la omul de artă Gheorghe Timofte. Așadar, în articolul „Circumspecțiile unui fost deținut politic”, autorul A. Vicu scrie: „Se împlinesc, pe 20 februarie, 110 ani de la nașterea (1912-1986) pedagogului, dramaturgului și omului de teatru Gheorghe Timofte” [2, p. 52]. Este vorba de „Timofte Gheorghe A. (n.1912). Condamnat în 1948 la 10 ani de muncă silnică sub acuzația de „agent al serviciului român de contraspiionaj”. Cauza a fost clasată în 1960” [3, p. 342].

În istoria satului de baștină Cârpești, raionul Cantemir, se menționează următoarele: „Gheorghe Af. Timofte (1912-1986). Român-basarabean, fiu de țăran cârpeștean. Scriitor și dramaturg. Nefiind pe placul comuniștilor, este învinuit că lăuda în piesele sale trecutul și că a fost locotenent în armata română. În 1949 este arestat la Chișinău și condamnat la 25 ani

METHODS AND MATERIALS APPLIED

Within the scope of this article, the following methods were applied: historical, analysis, synthesis, comparison and logical reasoning. Publications by scholars in the field, archival materials, and relevant legislation were also used.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

It should be noted that the 2025-2028 action plan on promoting the culture of remembrance of the victims of political repression includes a very important point concerning the countering of false narratives that justify the repressions and the prohibition of symbols glorifying the atrocities committed by totalitarian regimes. This is a goal that can be achieved with the participation of teaching staff, scientific researchers, well-known public figures, and rehabilitated victims of political repression. Only in this way will the younger generation become aware of the risks generated by the Soviet totalitarian regime and the ordeal endured by the victims of this regime. We considered it necessary to publish a case study, based on archival materials, which contrasts with the biographical data published by certain authors in various works about the man of the arts Gheorghe Timofte. Thus, in the article “The Circumspections of a Former Political Prisoner,” the author A. Vicu writes: “On 20 February, 110 years will have passed since the birth (1912-1986) of the educator, playwright and art professional Gheorghe Timofte” [2, p. 52]. This refers to “Timofte Gheorghe A. (b. 1912). Sentenced in 1948 to 10 years of hard labor on the charge of being an ‘agent of the Romanian counter-espionage service.’ The case was closed in 1960” [3, p. 342].

In the history of his native village of Cârpești, Cantemir district, the following is stated: “Gheorghe Af. Timofte (1912-1986). A Romanian-Bessarabian, son of a Cârpești peasant. Writer and playwright. Being disliked by the communists, he was accused of praising the [Romanian] past in his plays and of having been a lieutenant in the Romanian army. In 1949 he was arrested in

de detenție. E înfundat în „Minlag”-ul din Komi, unde se află mai bine de 6 ani de zile. După moartea lui I. Stalin este reabilitat” [4, p. 71].

Reiese că protagonistului i s-a incriminat propaganda antisovietică pentru că lăuda în piesele sale trecutul basarabenilor sub administrația română, lucru negat de fapt chiar de Gheorghe Timofte în materialele de arhivă care au fost desecretizate. În continuare din aceeași lucrare aflăm că „S-a născut Gheorghe Timofte la 20 februarie 1912 la Cârpești în familia lui Tănase și a Ecaterinei Timofte, țărani de viță veche, plugari îndrăgostiți de glie. Gheorghieș creștea băiat frumos, vesel și cam iute din fire. În anul 1920 pășește pragul școlii din sat, învățând carte românească la învățătorul și directorul școlii Victor Dobrescu. După terminarea școlii primare își prelungește studiile la Liceul din Cahul, apoi la Academia Comercială de la București. Fiind student, participă activ la cercurile de artiști amatori. Visa să devină artist. Începe a scrie mici scenete din viața studenților. După satisfacerea serviciului militar, se antrenează în politică. A stat un timp și la Doftana. Ieșind la libertate, nu-și prea schimbă convingerile. Se repatriază în Basarabia ocupată de ruși și, vorba părintelui Vasile Țepordei, „o face pe comunistul”. În 1945 este angajat ca profesor de limba maternă la Școala Pedagogică din Cahul, unde activează până în anul 1949” [4, p. 155].

În acest alineat apar informații care nu sunt confirmate de materialele din arhivă. Cercetând documentele desecretizate am constatat că Gh. Timofte nu a fost deținut în penitenciarul „Doftana”, ci doar a făcut referință la această închisoare în una din piesele sale. La acest subiect vom reveni pe parcurs. Autorul A. Vicu scrie că dispunând deja de o anumită experiență didactică, în anii 1945-1949 a predat „limba și literatura moldovenească” la Școala Medie nr. 2 și la Școala Pedagogică din Cahul. Profesionalismul și abnegația lui Gh. Timofte au fost relevate de câteva ori în raportul Secției Rationale de Învățământ pentru anul de studii

Chișinău and sentenced to 25 years’ detention. He was confined in the ‘Minlag’ in Komi, where he remained for more than 6 years. After the death of I. Stalin he was rehabilitated” [4, p. 71].

It emerges that the protagonist was accused of anti-Soviet propaganda for praising, in his plays, the Bessarabians’ past under Romanian administration — a claim in fact denied by Gheorghe Timofte himself in archival materials that have since been declassified. Further on, from the same work, we learn that “Gheorghe Timofte was born on 20 February 1912 in Cârpești, in the family of Tănase and Ecaterina Timofte, peasants of old stock, plowmen in love with the land. Little Gheorghieș grew into a handsome, cheerful and rather quick-tempered boy. In 1920 he crossed the threshold of the village school, learning to read Romanian under the teacher and school director Victor Dobrescu. After finishing primary school, he continued his studies at the Cahul lyceum, then at the Commercial Academy in Bucharest. As a student, he actively took part in amateur theatre circles. He dreamed of becoming an actor. He began writing short sketches about student life. After completing his military service, he became involved in politics. He spent some time at Doftana [prison] as well. Upon being released, he did not much change his convictions. He returned to Bessarabia, then occupied by the Russians, and, in the words of Father Vasile Țepordei, ‘played the communist.’ In 1945 he was hired as a teacher of the native language at the Pedagogical School in Cahul, where he worked until 1949” [4, p. 155].

In this passage there appears information that is not confirmed by the archival materials. Having examined the declassified documents, we found that Gh. Timofte was never held in the Doftana penitentiary; he merely made reference to that prison in one of his plays. We shall return to this subject later. The author A. Vicu writes that, already possessing a certain amount of teaching experience, in the years 1945-1949 he taught “the Moldovan language and literature” at Secondary School No. 2

1945/46, în raportul directorului Școlii Pedagogice, P. Rașcov, cu privire la activitatea instituției respective în 1946/47. Gh. Timofte este remarcat printre cei mai buni profesori, care s-au încadrat cu dăruire în procesul de avansare a nivelului de cunoștințe al elevilor. Aprecierea era argumentată prin faptul că, nedispunând de manuale și programe de învățământ, tov. Timofte aplica texte din revista „Octombrie” (publicație a Uniunii Scriitorilor din RSSM – n. n.). Este exigent față de sine și față de elevi, detalia în continuare P. Rașcov. Analizând sistematic erorile comise de către elevi, a reușit să aprofundeze cunoștințele acestora în domeniul ortografiei limbii moldovenești. Elevii săi au asimilat bine materialul, fapt confirmat de notele obținute la examenele de promovare, de răspunsurile lor orale fluente. Menționăm și succesele realizate la studierea limbii moldovenești de către elevii din clasele ruse. Tov. Timofte e răbdător, intransigent și obiectiv, explică într-o formă accesibilă noțiuni din cele mai complicate. Lecțiile sale sunt dinamice și interesante, chestionările-i se disting prin profunzime și multilateralitate. Tov. Timofte se bucură de respectul și încrederea elevilor... Tentațiile-l literare au fost remarcate și de nominalizatul P. Rașcov, care în una din informațiile prezentate Ministerului Învățământului relatează că piesa lui Gh. Timofte „Noaptea durerii” se învrednicise de un premiu în cadrul unui concurs republican de dramaturgie, alt text dramatic, „Răscoala”, fiind înaintat la un concurs unional de literatură [2, p. 52].

Chiar dacă autorul Vasile Balan menționează că Gh. Timofte „o făcea pe comunistul”, în continuare subliniază că acesta, „Fiind denunțat, este arestat de kaghebiști și judecat ca „dușman al norodului” la 25 de ani privațiune de libertate. Timp de 8 ani s-a aflat ca deținut politic în închisorile din Komi” [4, p. 155].

Pentru a clarifica lucrurile am considerat necesar să publicăm un document identificat în materialele de arhivă desecretizate. Este vorba de o scrisoare adresată „Procurorului General al URSS, or. Mosco-

and at the Pedagogical School in Cahul. Gh. Timofte’s professionalism and dedication were highlighted several times in the report of the District Department of Education for the 1945/46 school year, and in the report of the director of the Pedagogical School, P. Rașcov, on the activity of that institution in 1946/47. Gh. Timofte is noted among the best teachers, who dedicated themselves to raising the level of the pupils’ knowledge. This assessment was justified by the fact that, lacking textbooks and curricula, comrade Timofte used texts from the journal “Octombrie” [October] (a publication of the Writers’ Union of the MSSR – author’s note). He is demanding of both himself and his pupils, P. Rașcov further detailed. By systematically analyzing the errors made by pupils, he managed to deepen their knowledge of Moldovan spelling. His pupils absorbed the material well, as confirmed by the grades obtained in promotion examinations and by their fluent oral answers. Also worth mentioning are the successes achieved in teaching the Moldovan language to pupils from Russian-language classes. Comrade Timofte is patient, uncompromising and objective, explaining even the most complicated notions in an accessible way. His lessons are dynamic and interesting, and his questioning stands out for its depth and thoroughness. Comrade Timofte enjoys the respect and trust of his pupils... His literary inclinations were also noted by the aforementioned P. Rașcov, who, in one of the reports submitted to the Ministry of Education, stated that Gh. Timofte’s play “The Night of Sorrow” had won a prize in a republic-wide drama competition, while another dramatic text, “The Uprising,” had been submitted to an all-Union literary competition [2, p. 52].

Although the author Vasile Balan mentions that Gh. Timofte “played the communist,” he goes on to note that Timofte, “having been denounced, was arrested by the KGB agents and tried as an ‘enemy of the people,’ [sentenced] to 25 years’ deprivation of liberty. For 8 years he was held as a political prisoner in the camps of Komi” [4, p. 155].

To clarify matters, we considered it

va, de la condamnatul Timofte Gheorghe Afanasie, deținut în închisoarea N1 din or. Chișinău a MAI RSS Moldovenești. Începută pe 5 iulie 1948” [5, p. 71].

Amintim că în acea perioadă persoanele aflate în instituțiile penitenciare sovietice erau supuse torturii și relelor tratamente. În asemenea condiții, deținuții la comanda anchetatorilor acceptau să semneze orice document în care își asumau fapte pe care nu le-au săvârșit. O altă situație era atunci când aceștia înaintau demersuri conducerii Procuraturii Generale a URSS, oferind argumente pentru a-și justifica nevinovăția.

Astfel, în demersul identificat în arhivă se menționează următoarele: „Eu, Timofte Gheorghe Afanasie, m-am născut în anul 1912 într-o familie săracă în satul Cârpești, județul Cahul, naționalitatea moldovean. Noi am fost 10 copii în familie și eu eram mezinul și unicul dintre ei care a făcut școală... La vârsta de 13-14 ani am rămas orfan și am continuat studiile în liceul din Cahul pe cont propriu din sursele ce le obțineam ducând ore particulare și beneficiind de un mic ajutor, pe care îl primeam pentru bunele rezultate la învățătură. Îmi era foarte greu să-mi continui studiile, fiind un copil de țăran, într-un stat capitalist. Din această cauză pe parcursul a doi ani am întrerupt studiile. În anul 1934 am absolvit 8 clase a liceului din or. Bender. În 1935 m-am înscris la Academia comercial-industrială din București... În 1936 am fost recrutat în armata română și un an de zile am satisfăcut serviciul militar în regimentul 68 dislocat în or. Cahul în grad de caporal. În 1937 am continuat studiile în București. M-am înscris în Institutul Administrativ-Tehnic, dorind să obțin o pregătire profesională pentru a face o carieră pe linie administrativă” [5, p. 71].

În continuare Gh. Timofte oferă detalii despre un șir de persoane marcante din România la care s-a adresat după ajutor în diferite perioade ale vieții sale pentru a depăși unele situații dificile: „Din cauza că primeam puțini bani de la orele de meditație (era criză economică), am început să caut

necessary to publish a document identified among the declassified archival materials. It is a letter addressed to the “Prosecutor General of the USSR, Moscow, from the convict Timofte Gheorghe Afanasie, held in Prison No. 1 in Chișinău of the MVD of the Moldavian SSR. Begun on 5 July 1948” [5, p. 71].

We recall that during that period persons held in Soviet penal institutions were subjected to torture and ill-treatment. Under such conditions, detainees, at the investigators’ behest, would agree to sign any document in which they assumed responsibility for acts they had not committed. Another situation arose when they submitted petitions to the leadership of the USSR Prosecutor General’s Office, offering arguments to justify their innocence.

Thus, the petition identified in the archive states the following: “I, Timofte Gheorghe Afanasie, was born in 1912 into a poor family in the village of Cârpești, Cahul county, of Moldovan nationality. There were 10 children in our family, and I was the youngest and the only one of them to attend school... At the age of 13-14 I became orphaned and continued my studies at the Cahul lyceum on my own resources, obtained by giving private lessons and benefiting from a small allowance I received for good academic results. It was very difficult for me to continue my studies, being a peasant’s child in a capitalist state. For this reason, I interrupted my studies for two years. In 1934 I completed the 8 grades of the lyceum in Bender. In 1935 I enrolled at the Commercial-Industrial Academy in Bucharest... In 1936 I was drafted into the Romanian army and for one year performed my military service in the 68th Regiment stationed in Cahul, with the rank of corporal. In 1937 I continued my studies in Bucharest. I enrolled at the Administrative-Technical Institute, wishing to obtain professional training in order to pursue a career in administration” [5, p. 71].

Further on, Gh. Timofte gives details about a number of prominent figures in Romania to whom he turned for help at various times in his life in order to overcome certain difficult situations: “Because I

un alt loc de lucru. Astfel, în luna februarie anul 1937 am aflat din ziare, că tipografia „Apollo” are nevoie de încasator în oraș. Conducător al acestei organizații era generalul în rezervă Rădescu” [5, p. 71-72].

Este vorba de „Rădescu Nicolae (30.03.1874, Călimănești - 16.05.1953, New York). General. A absolvit Academia Militară la București, ajungând general de corp de armată” [6, p. 665].

În altă sursă se menționează că Generalul Nicolae Rădescu „A urmat cariera militară, fiind absolvent al Școlii Militare de Ofițeri, cu gradul de sublocotenent (1 iulie 1898), și al Școlii Speciale de cavalerie (iunie 1900): „E inteligent, stăruitor și cu amorul datoriei sale” (afirma comandantul școlii, mr. Alexandru Averescu)... La mijlocul lunii februarie 1933, generalul Nicolae Rădescu a aderat la Partidul Poporului condus de mareșalul Alexandru Averescu” [7].

În scrisoarea înaintată Procurorului General al URSS, Gheorghe Timofte oferă foarte multe informații despre această personalitate: „În vara anului 1938, după absolvirea Institutului Administrativ m-am adresat la Rădescu pentru o recomandare, ca să mă pot aranja la serviciu. După o perioadă de timp Rădescu mi-a oferit recomandare la o întreprindere RDA – un garaj pentru repararea automobilelor, în calitate de încasator. Rădescu mi-a spus să declar administrației că am fost consilierul lui personal, pentru a avea mai multă credibilitate. Am lucrat conștient în acest garaj un an de zile. În luna septembrie 1939, am fost din nou mobilizat în armată, în aceeași unitate din or. Cahul, Moldova. Acolo am dus o viață plină de lipsuri, comandanții din unitate mă priveau cu ochi răi. Pentru a schimba situația am început să speculez că sunt nepotul generalului Rădescu, contând pe faptul că astfel îmi voi asigura o protecție. Așa și s-a întâmplat. În anul 1940 am expediat o scrisoare lui Rădescu în care îl rugam să mă elibereze din armată, dar ultimul nu a putut să mă ajute pentru că nu era în relații bune cu comandamentul unității unde îmi satisfăceam serviciul” [5, p. 72].

received little money from tutoring lessons (there was an economic crisis), I began to look for another job. Thus, in February 1937, I learned from the newspapers that the ‘Apollo’ printing house needed a cashier in the city. The head of that organization was General (ret.) Rădescu” [5, p. 71-72].

This refers to “Rădescu Nicolae (30 March 1874, Călimănești - 16 May 1953, New York). General. Graduated from the Military Academy in Bucharest, rising to the rank of corps general” [6, p. 665].

Another source notes that General Nicolae Rădescu “pursued a military career, graduating from the Officers’ Military School with the rank of second lieutenant (1 July 1898), and from the Special Cavalry School (June 1900): ‘He is intelligent, persevering and has a strong sense of duty’ (as stated by the school’s commander, Major Alexandru Averescu)... In mid-February 1933, General Nicolae Rădescu joined the People’s Party led by Marshal Alexandru Averescu” [7].

In the letter addressed to the Prosecutor General of the USSR, Gheorghe Timofte provides a great deal of information about this figure: “In the summer of 1938, after graduating from the Administrative Institute, I approached Rădescu for a recommendation, so that I could find employment. After some time, Rădescu offered me a recommendation to a company – RDA, a garage for automobile repairs – as a cashier. Rădescu told me to tell the administration that I had been his personal advisor, in order to gain more credibility. I worked diligently in that garage for a year. In September 1939, I was again mobilized into the army, in the same unit in Cahul, Moldova. There I led a life full of hardship; the commanders in the unit looked upon me with ill will. To change the situation, I began to spread the claim that I was General Rădescu’s nephew, counting on the fact that this would ensure me some protection. It came to pass just as expected. In 1940 I sent a letter to Rădescu asking him to have me discharged from the army, but he was unable to help me because he was not on good terms with the command of the

La cele relatate, Gh. Timofte adaugă: „Recunosc că Rădescu a fost pentru mine un punct de sprijin și eu deseori am profitat de numele lui. El nu mi-a dorit niciun rău, nu m-a implicat în politică și nu a urmărit alte scopuri în raport cu mine. El m-a ajutat pentru că respecta oamenii muncitori cu o înaltă ținută morală. În 1940 pe mine împreună cu alți tineri ne-au trimis la școala de ofițeri în rezervă pe linie administrativă. Un curs succint de 2 luni de zile în or. București. Pe 8 iunie 1940 am devenit ofițer în rezervă al serviciului administrativ în componența unității din Cahul cu acordarea gradului de sublocotenent” [5, p. 72-73].

Se știe că generalul în rezervă Nicolae Rădescu ajuta tinerii basarabeni, pentru că era discipolul mareșalului Alexandru Averescu, originar din Basarabia. Unii dintre acești tineri s-au refugiat pe malul drept al Prutului în anul 1940 când „la 26 iunie, Uniunea Sovietică, profitând de tratatul încheiat cu un an înainte cu Germania (Pactul Ribbentrop - Molotov), a cerut ultimativ României evacuarea imediată a Basarabiei și a nordului Bucovinei” [8, p. 605].

În această perioadă tragică a istoriei românilor, Gheorghe Timofte a procedat altfel. În adresarea sa înaintată în anul 1948 Procurorului General al URSS el se glorifică pentru faptul că a săvârșit crime împotriva trupelor române care în luna iunie 1940 părăseau Basarabia, precum și pentru faptul că în următorul an a făcut propagandă sovietică: „Pe 27 iunie 1940, când am aflat despre eliberarea Basarabiei, am dezertat. Împreună cu un batalion de basarabeni am capturat patru unități de transport pe care le-am transmis Armatei Roșii (până la sosirea căreia am stat ascuns). În 1940-1941 am lucrat învățător în școala primară din satul Colibași, raionul Vulcănești. În această perioadă am desfășurat o activitate amplă politico-culturală în rândul populației. Am scris două piese de teatru, una cu titlul „Cum se alegeau boierii” a fost premiată și distribuită în multe sate și orașe în scop de propagandă. Citeam lecții, referate etc. Toată această activitate am desfășurat-o

unit in which I was serving” [5, p. 72].

To what has been related, Gh. Timofte adds: “I admit that Rădescu was a point of support for me and that I often took advantage of his name. He never wished me any harm, did not involve me in politics, and pursued no other aims with respect to me. He helped me because he respected working people of high moral standing. In 1940, together with other young men, we were sent to the reserve officers’ school in the administrative branch. A brief 2-month course in Bucharest. On 8 June 1940 I became a reserve officer of the administrative service within the unit from Cahul, with the rank of second lieutenant” [5, p. 72-73].

It is known that the reserve general Nicolae Rădescu used to help young Bessarabians, because he was a disciple of Marshal Alexandru Averescu, who was of Bessarabian origin. Some of these young men took refuge on the right bank of the Prut in 1940, when “on 26 June, the Soviet Union, taking advantage of the treaty concluded the year before with Germany (the Ribbentrop-Molotov Pact), issued an ultimatum demanding that Romania immediately evacuate Bessarabia and northern Bukovina” [8, p. 605].

During this tragic period of Romanian history, Gheorghe Timofte acted differently. In his 1948 petition to the Prosecutor General of the USSR, he boasts of having committed crimes against Romanian troops who, in June 1940, were withdrawing from Bessarabia, and of having, the following year, engaged in Soviet propaganda: “On 27 June 1940, when I learned of the liberation of Bessarabia, I deserted. Together with a battalion of Bessarabians, we captured four transport units, which we handed over to the Red Army (until whose arrival I remained in hiding). In 1940-1941 I worked as a teacher in the primary school of the village of Colibași, Vulcănești district. During this period I carried out extensive political-cultural work among the population. I wrote two plays; one, titled ‘How the Boyars Were Elected,’ was awarded a prize and distributed in many villages and towns for propaganda purposes. I gave lectures,

din dragostea față de libertatea pe care am obținut-o, din dragostea față de puterea Sovietică și a ideilor lui Marx - Engels - Lenin - Stalin” [5, p. 73].

Prin mărturiile făcute, Gheorghe Timofte recunoaște că în toate piesele sale lauda puterea sovietică. Cu părere de rău acest lucru se întâmpla tocmai în timp ce mii de oameni erau persecutați, asasinați, condamnați la moarte, deportați etc. A mers la acest act de trădare pentru a-și asigura un trai confortabil, în schimbul loialității față de regimul stalinist.

Ulterior, el scrie cum în vara anului 1941 s-a înrolat voluntar în Armata Roșie: „Când s-a început războiul, eu mă aflam în or. Chișinău la olimpiada republicană. Întorcându-mă în raion m-am prezentat la comisariatul militar, însă acolo mi-au spus că cetățenii cu vârsta de 29 de ani nu sunt supuși mobilizării. Atunci am luat decizia de a mă înscrie voluntar în armata roșie. În centrul raional a fost formată o coloană de 200 de oameni care ulterior sub comanda unui ucrainean, pe care nu-l cunoșteam, s-a îndreptat pe jos în direcția râului Nistru. N-am ajuns bine la Bender, când un milițian călare ne-a spus să ne întoarcem înapoi pentru că în or. Tiraspol deja au pătruns nemții. Eu eram într-o situație critică din cauza că dezertasem din armata română, am transmis ilicit organelor sovietice echipament și armament preluat de la trupele militare române, în timp ce se retrăgeau din Basarabia. Pentru aceste fapte în anul 1940, în lipsa mea, organele judiciare din România m-au condamnat la moarte. Totodată intuim că voi avea mari probleme și pentru faptul că în perioada anilor 1940-1941 am desfășurat o amplă campanie de agitație împotriva boierilor români, a capitaliștilor și a dictaturii fasciste” [5, p. 73].

Evident că pentru a se victimiza, Gheorghe Timofte a exagerat în privința condamnării la moarte. În acest sens oferim o succintă informație cu privire la evoluția Legislației Penale în România în perioada interbelică: „Elaborarea unui Cod penal a fost începută în 1920, adoptarea lui a fost

papers, etc. I carried out all this activity out of love for the freedom I had gained, out of love for Soviet power and for the ideas of Marx-Engels-Lenin-Stalin” [5, p. 73].

Through these confessions, Gheorghe Timofte admits that in all his plays he praised Soviet power. Regrettably, this occurred precisely while thousands of people were being persecuted, murdered, sentenced to death, deported, and so on. He committed this act of betrayal in order to secure himself a comfortable life, in exchange for loyalty to the Stalinist regime.

Later, he writes how, in the summer of 1941, he volunteered for the Red Army: “When the war began, I was in Chișinău at the republic-wide Olympiad. Returning to the district, I reported to the military commissariat, but there I was told that citizens aged 29 were not subject to mobilization. I then decided to enlist voluntarily in the Red Army. In the district center a column of 200 men was formed, which, under the command of a Ukrainian I did not know, set off on foot toward the Dniester river. We had barely reached Bender when a mounted militiaman told us to turn back, because the Germans had already entered Tiraspol. I was in a critical situation because I had deserted from the Romanian army, and I had unlawfully handed over to the Soviet authorities the equipment and weapons taken from Romanian military units as they withdrew from Bessarabia. For these acts, in 1940, in my absence, the Romanian judicial authorities had sentenced me to death. At the same time, I sensed that I would have serious problems also because, during 1940-1941, I had carried out an extensive agitation campaign against the Romanian boyars, the capitalists and the fascist dictatorship” [5, p. 73].

It is clear that, in order to portray himself as a victim, Gheorghe Timofte exaggerated the matter of the death sentence. In this regard we offer some brief information on the development of criminal legislation in interwar Romania: “The drafting of a Penal Code began in 1920; its adoption was delayed until 1936, and it entered into force on 1 January 1937 under the

tergiversată până în 1936 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937 sub guvernarea liberală. Noile reglementări penale au fost sistematizate în trei părți: dispoziții generale, partea I; crime și delikte, partea a II-a; contravenții – partea a III-a. Codul a fost influențat de ideile noi pe care le promova Asociația Internațională de Drept penal, la care era afiliată și România. Codul reieșea din responsabilitatea penală pentru vină, individualizarea pedepsei. În aplicarea sancțiunii, Codul lua în considerație persoana infractorului și gradul de pericol social. Sub influența ideilor noi ale Asociației Internaționale de Drept penal, Codul prevedea măsuri de siguranță în vederea înlăturării recidivei ca: suspendarea pedepsei și eliberarea condiționată... Sancțiunea cu moartea n-a fost prevăzută, continuându-se tradiția istorică a Codului precedent, care de asemenea n-o conținea. Chiar și cei condamnați în procese mari, ca procesul celor 500 (de la Tatarbunăr), n-au fost condamnați la moarte, unul doar a fost condamnat la muncă silnică pe viață, care era cea mai grea pedeapsă. Maximumul duratei închisorii corecționale a fost stabilit de 12 ani... După instaurarea regimului Carlist în 1938, în Cod s-a introdus și pedeapsa cu moartea. Răspunderea penală pentru fapte de spionaj a fost intensificată încă în 1930, prevăzându-se sancțiunea de privațiune de libertate pe 20 de ani” [9, p. 174-175].

De remarcat că instanțele de judecată românești au fost tolerante cu basarabienii care au dezertat din Armata Română în anul 1940. Reconstituind cronică a acestor evenimente, autorul român Petre Otu a constatat că unii localnici într-adevăr au dezertat din Armata a 4-a Română, în timp ce unitățile militare ale acesteia părăseau Basarabia: „Comandamentele sovietice au exercitat și o agresiune psihologică asupra unităților române. Agitatori de profesie s-au adresat soldaților cu îndemnul de a dezerta și de a întoarce armele împotriva ofițerilor. Cei mai vizați de propagandă au fost militarii originari din Basarabia, aceștia fiind amenințați cu represalii dacă nu pără-

Liberal government. The new penal regulations were arranged in three parts: general provisions, Part I; crimes and misdemeanors, Part II; contraventions, Part III. The Code was influenced by the new ideas promoted by the International Association of Penal Law, to which Romania was affiliated. The Code proceeded from the principle of penal responsibility based on guilt and the individualization of punishment. In applying sanctions, the Code took into account the offender's personality and the degree of social danger. Under the influence of the new ideas of the International Association of Penal Law, the Code provided for security measures aimed at preventing recidivism, such as suspended sentences and conditional release... The death penalty was not provided for, continuing the historical tradition of the preceding Code, which likewise did not contain it. Even those convicted in major trials, such as the trial of the 500 (from Tatarbunăr), were not sentenced to death; only one was sentenced to hard labor for life, which was the harshest penalty. The maximum term of correctional imprisonment was set at 12 years... After the establishment of the Carlist regime in 1938, the death penalty was introduced into the Code. Criminal liability for acts of espionage had already been strengthened in 1930, providing for a sentence of deprivation of liberty of up to 20 years” [9, p. 174-175].

It should be noted that the Romanian courts were lenient toward the Bessarabians who deserted from the Romanian Army in 1940. Reconstructing the chronicle of those events, the Romanian author Petre Otu found that some locals did indeed desert from the Romanian 4th Army as its units withdrew from Bessarabia: “The Soviet commands also carried out psychological aggression against the Romanian units. Professional agitators urged the soldiers to desert and to turn their weapons against their officers. The soldiers most targeted by this propaganda were those originally from Bessarabia, who were threatened with reprisals if they did not abandon their units. In their provocative actions, the So-

sesc unitățile. În acțiunile lor provocatoare agenții de influență sovietici au fost ajutați de cetățeni din cele două provincii. Puține dintre manifestări au fost spontane, cele mai multe beneficiind de o pregătire prealabilă, cu utilizarea mijloacelor obișnuite în asemenea situații: înlăturarea din localități a însemnelor românești și înlocuirea lor cu cele sovietice; transmiterea de informații despre trupele române; dezarmarea și chiar molestarea unor militari; răspândirea de manifeste și materiale ce aveau un conținut comunist; organizarea de manifestații de simpatie pentru trupele sovietice; eliberarea deținuților din închisori; însușirea de bunuri ale unităților române și ale instituțiilor publice; crearea de comitete revoluționare și multe altele” [10, p. 420].

Pentru dezertare a fost urmărit penal și Gheorghe Timofte. Din mărturiile sale aflăm că nu a fost condamnat la moarte și nici nu a fost încarcerat în închisoarea Doftana. În perioada anchetei s-a aflat în or. Galați. Nici de această dată nu a ratat ocazia să apeleze după ajutor la generalul Rădescu, povestindu-i acestuia o cu totul altă legendă, care nu corespundea realității. Însă, în scrisoarea adresată Procurorului General al URSS, Gh. Timofte continuă să se victimizeze menționând următoarele: „O perioadă de timp m-am ascuns, iar pe 3 august 1941 am fost arestat de jandarmi. Am fost supus unei terori fizice și morale greu de descris. Pe urmă am fost încarcerat în închisoarea din or. Galați (România). În timpul procesului am hotărât să mă adresez din nou după ajutor la Rădescu, care a fost citat în calitate de martor. El a declarat că mă cunoaște ca pe un om cinstit, care niciodată nu s-a interesat de politică. Probabil cu ajutorul lui Rădescu aș fi putut să scap de pedeapsă, însă peste o lună el a fost condamnat la un an de închisoare în lagărul din Târgu Jiu pentru viziunile sale democratice” [5, p. 73-74]. Se știe că Generalul Nicolae Rădescu a fost „Întemnițat la Târgu Jiu în anul 1942 pentru critici la adresa ambasadorului german Killinger” [6, p. 665].

Nu putem exclude faptul că Gheorghe

viet agents of influence were assisted by citizens from the two provinces. Few of these demonstrations were spontaneous; most were the result of prior preparation, using the usual methods for such situations: removing Romanian insignia from localities and replacing them with Soviet ones; passing on information about Romanian troops; disarming and even assaulting soldiers; distributing leaflets and materials of communist content; organizing demonstrations of sympathy for Soviet troops; freeing prisoners from jails; appropriating the property of Romanian units and public institutions; forming revolutionary committees, and many others” [10, p. 420].

Gheorghe Timofte, as well, was prosecuted for desertion. From his own testimony we learn that he was neither sentenced to death nor imprisoned at Doftana. During the investigation he was in Galați. Once again, he did not miss the opportunity to seek help from General Rădescu, telling him a completely different story that did not correspond to reality. However, in his letter to the Prosecutor General of the USSR, Gh. Timofte continues to portray himself as a victim, stating the following: “For a time I went into hiding, and on 3 August 1941 I was arrested by gendarmes. I was subjected to physical and mental terror difficult to describe. Afterwards I was imprisoned in Galați (Romania). During the trial I decided once again to seek help from Rădescu, who had been summoned as a witness. He stated that he knew me as an honest man who had never taken an interest in politics. I might probably have escaped punishment with Rădescu’s help, but a month later he himself was sentenced to a year’s imprisonment in the Târgu Jiu camp for his democratic views” [5, p. 73-74]. It is known that General Nicolae Rădescu was “imprisoned at Târgu Jiu in 1942 for criticizing the German ambassador Killinger” [6, p. 665].

We cannot rule out that Gheorghe Timofte was helped by General Rădescu in the judicial proceedings. It is clear that he concealed the crimes he had committed against Romanian troops, a fact confirmed by the mild sentence he received. However,

Timofte a fost ajutat de generalul Rădescu în procesul judiciar. Evident că a tănuțit crimele săvârșite contra trupelor române, fapt confirmat de pedeapsa blândă care i-a fost aplicată. Însă, pentru a produce o impresie mai profundă asupra Procurorului General al Uniunii Sovietice, acesta trece în revistă toate acțiunile ilicite pe care le-a comis împotriva Armatei a 4-a Române la sfârșitul lunii iunie 1940, povestind și alte lucruri cu privire la viața lui privată: „Am fost condamnat pentru agitație și propagandă comunistă, pentru dezertare, pentru faptul că am transmis Armatei Roșii unitățile de transport, echipamentul și uniforma română, precum și pentru trădarea statului Român, la 1 an de detenție cu privarea de drepturi pentru un termen de 5 ani și amendă 5000 de lei. În toamna anului 1942 eu am revenit la locul de trai în Vulcănești, domiciliu obligatoriu stabilit de instanța de judecată. Aici locuiam la gazdă pentru că soția m-a părăsit. Nu avea nevoie de un om sărac ca mine, și-a găsit unul bogat. Am re-luat lecțiile particulare, pentru a avea surse de existență, însă a venit iarna și din contul lecțiilor eu nu puteam să-mi procur haine călduroase... Având interdicție de a părăsi localitatea am fost nevoit să mă adresez din nou la Rădescu. El, mi-a împrumutat o sumă de 60 000 lei (ulterior i-am restituit-o prin transfer poștal) din care mi-am cumpărat o căruță, cai, utilaj agricol, semințe și în anul 1943 am început să practic agricultura” [5, p. 74].

În mărturiile sale, Gh. Timofte dese-ori se contrazice. A afirmat anterior că avea interdicția de a părăsi localitatea și mai târziu face următoarele declarații: „În timpul liber l-am vizitat pe Rădescu în București. El mi-a povestit despre legăturile sale cu liderii partidului comunist al României: Constantinescu-Iași, Răducanu și alții, cât și despre constituirea Frontului Democratic Român. Scopul vizitei mele era de a solicita ajutor în procesul penal cu privire la dezertarea mea din armata română și privitor la redobândirea cetățeniei române. Rădescu a spus că la moment el nu mă poate

in order to make a deeper impression on the Prosecutor General of the Soviet Union, he lists all the unlawful acts he committed against the Romanian 4th Army at the end of June 1940, and also recounts other details of his private life: “I was sentenced for agitation and communist propaganda, for desertion, for handing over to the Red Army the transport units, the equipment and the Romanian uniform, and for the betrayal of the Romanian state, to 1 year’s detention with deprivation of rights for a term of 5 years and a fine of 5,000 lei. In the autumn of 1942, I returned to my place of residence in Vulcănești, the compulsory domicile fixed by the court. There I lodged with a host, because my wife had left me. She had no need of a poor man like myself; she found herself a wealthy one. I resumed giving private lessons in order to have a source of income, but winter came and with the proceeds from the lessons I could not afford warm clothing... Being forbidden to leave the locality, I was forced to turn once again to Rădescu. He lent me a sum of 60,000 lei (which I later repaid by postal transfer), with which I bought a cart, horses, farming equipment and seed, and in 1943 I began to practice farming” [5, p. 74].

In his testimony, Gh. Timofte often contradicts himself. He earlier stated that he was forbidden to leave the locality, yet later makes the following statements: “During my free time I visited Rădescu in Bucharest. He told me about his ties with the leaders of the Romanian Communist Party: Constantinescu-Iași, Răducanu and others, as well as about the establishment of the Romanian Democratic Front. The purpose of my visit was to seek help in the criminal proceedings regarding my desertion from the Romanian army and regarding the recovery of my Romanian citizenship. Rădescu said that at that moment he could not help me at all, because he himself was in a critical situation. He advised me to remain calm and to delay the judicial proceedings as much as possible, because other times would soon come. A new Romanian constitution was being prepared. That’s exactly what I did” [5, p. 74].

ajuta cu nimic pentru că singur e în situație critică. M-a sfătuit să păstrez calmul și să tergiversez cât pot procesul judiciar, pentru că degrabă vor veni alte timpuri. Se pregătește o nouă constituție a României. Eu așa și am procedat” [5, p. 74].

În continuare acesta afirmă că generalul Nicolae Rădescu l-a vizitat personal în Basarabia, menționând că „La sfârșitul lunii august anul 1943 Rădescu m-a vizitat în satul Vulcănești unde eu aveam domiciliu obligatoriu. Tot atunci Rădescu mi-a spus că o să am o întâlnire cu o persoană, care luptă pentru o nouă constituție a României și el nu este împotrivă ca întâlnirea să aibă loc la mine acasă. Aproximativ peste 10-15 zile când eu mă aflam la muncă în câmp, un automobil a trecut pe lângă cimitirul din localitate și s-a apropiat de locul unde mă aflam. Din mașină a coborât o persoană necunoscută, care mi-a spus că are ceva personal să-mi comunice, afirmând că este nepotul profesorului Caracostea din cadrul Academiei Comerciale în care am învățat. Eu l-am crezut” [5, p. 74-75].

Nu putem exclude că profesorul la care s-a referit Gh. Timofte poate fi „Caracostea Dumitru (10.03.1879, Slatina - 2.06.1964, București)... Profesor la Universitatea din București (1930-1944)... În 1948, odată cu instaurarea regimului comunist în România, a fost exclus din învățământ. Pe 5 mai 1950 a fost arestat și ținut timp de 5 ani a stat la închisoare fără a fi judecat. În penitenciarul Sighet...” [6, p. 149].

În scrisoare sunt oferite unele amănunte cu privire la întâlnirea cu nepotul profesorului Caracostea: „Ne-am îndepărtat de oamenii ce lucrau în câmp mergând spre o vâlcea. Acolo el mi-a spus că vine direct de la București și face parte din cabinetul lui Antonescu. A spus că se adresează la mine ca la un român de bună credință, un bun patriot și ofițer... Ulterior a început să mă întrebe despre Rădescu, de unde îl cunosc și ce a căutat el pe la mine. Eu nu i-am spus nimic din ceea ce am discutat cu Rădescu, declarând că m-a vizitat doar să vadă cum îmi merg afacerile în agricultură,

He further states that General Nicolae Rădescu visited him personally in Basarabia, noting that “At the end of August 1943, Rădescu visited me in the village of Vulcănești, where I had my compulsory domicile. At that time Rădescu also told me that I would be meeting a person who was fighting for a new Romanian constitution, and that he had no objection to the meeting taking place at my home. About 10-15 days later, while I was working in the field, a car passed by the village cemetery and approached the place where I was. A stranger got out of the car and told me he had something personal to tell me, claiming to be the nephew of Professor Caracostea from the Commercial Academy where I had studied. I believed him” [5, p. 74-75].

We cannot rule out that the professor to whom Gh. Timofte referred may be “Caracostea Dumitru (10 March 1879, Slatina - 2 June 1964, Bucharest)... Professor at the University of Bucharest (1930-1944)... In 1948, with the establishment of the communist regime in Romania, he was expelled from the education system. On 5 May 1950 he was arrested and held for 5 years in prison without trial. In the Sighet penitentiary...” [6, p. 149].

The letter provides some details about the meeting with the alleged nephew of Professor Caracostea: “We moved away from the people working in the field, heading toward a small valley. There he told me that he had come directly from Bucharest and was part of Antonescu’s cabinet. He said he was approaching me as a Romanian of good faith, a good patriot and officer... He then began to ask me about Rădescu — how I knew him and what he had wanted from me. I told him nothing of what I had discussed with Rădescu, claiming that he had visited me only to see how my farming affairs were going, since he had lent me a large sum of money. I was then taken by surprise: he suddenly pulled a pistol from his pocket, pointed it at me and ordered me, ‘Sign here,’ handing me a piece of paper. I do not know what was written on it. I signed because I feared for my life. I was warned that I had to write down everything

pentru că mi-a împrumutat o sumă mare de bani. În continuare am fost luat prin surprindere: el a scos brusc din buzunar un pistol pe care l-a îndreptat spre mine și mi-a ordonat „Semnează aici”, întinzându-mi o hârtie. Ce era scris acolo eu nu cunosc. Am semnat pentru că-mi era frică pentru viața mea. Am fost avertizat că trebuie să scriu tot ce știu despre Rădescu, altfel, după cum a spus el, unde îmi sunt picioarele îmi va sta capul. Pe urmă mi-a transmis trei plicuri și două foi, tipărite la mașina de dactilografiat. A spus să răspund la toate întrebările din chestionar și să le semnez cu numele Vulcănescu. Văzând că sunt profund emoționat a început să mă liniștească. La plecare mi-a indicat să transmit plicurile șefului oficiului poștal din or. Bolgrad, și a promis că va mai veni pe la mine. Eu am înțeles că Rădescu era urmărit. Peste trei zile am plecat în București și i-am povestit totul, prezentându-i foile pe care mi le-a lăsat acel bandit... La mijlocul lunii octombrie anul 1943 am fost vizitat la domiciliu de Caracostea. El nu era mulțumit de răspunsurile mele și a început să mă întrebe repetat ce informații dețin despre Rădescu, amenințându-mă. Eu nu i-am spus nimic privitor la Frontul Democratic Român (așa cum a indicat Rădescu). Despre toate întrebările puse de Caracostea eu l-am informat ulterior pe Rădescu. În noiembrie Caracostea a venit din nou, însă eu nu eram acasă, mă aflu la procesul de judecată cu privire la redobândirea cetățeniei române, care se desfășura în or. Cahul. A lăsat un plic cu două foi, în care eram întrebat dacă în localitate a fost formată organizația teritorială a Frontului Democratic Român și dacă nemții fotografiază soldații români în zdrențe și opinci. Eu am răspuns că nu am auzit despre asemenea lucruri. Mai mult nu l-am văzut pe Caracostea și nu am mai scris nimic” [5, p. 75-76].

Reiese că au fost întreprinse acțiuni pentru a crea o filială teritorială a Frontului Democratic Român cu participarea lui Gh. Timofte. E necesar să remarcăm faptul că în acea perioadă el se arăta deschis pen-

I knew about Rădescu, otherwise, as he put it, ‘where your feet are now, your head will be.’ Afterward he handed me three envelopes and two sheets typed on a typewriter. He told me to answer all the questions in the questionnaire and sign them with the name Vulcănescu. Seeing that I was deeply upset, he began to calm me down. As he left, he instructed me to deliver the envelopes to the head of the post office in Bolgrad, and promised he would come again. I understood that Rădescu was under surveillance. Three days later I went to Bucharest and told him everything, showing him the sheets that bandit had left me... In mid-October 1943 I was visited at home by Caracostea. He was not satisfied with my answers and again began to ask me what information I had about Rădescu, threatening me. I told him nothing about the Romanian Democratic Front (as Rădescu had instructed). I informed Rădescu afterward about all the questions Caracostea had asked. In November Caracostea came again, but I was not at home, being at the trial concerning the recovery of my Romanian citizenship, which was taking place in Cahul. He left an envelope with two sheets, in which I was asked whether a territorial branch of the Romanian Democratic Front had been formed in the locality and whether the Germans were photographing Romanian soldiers in rags and bast sandals. I answered that I had heard nothing of the kind. I never saw Caracostea again and wrote nothing further” [5, p. 75-76].

It follows that steps were being taken to create a territorial branch of the Romanian Democratic Front with the participation of Gh. Timofte. It should be noted that during this period he presented himself as open to cooperation with the Romanian authorities, yet in his letter to the USSR Prosecutor he claims that he only feigned involvement while in reality sabotaging every task he was given: “On 18 January 1944 I was called to the mobilization point in Cahul (the military commissariat), where I received an officer’s uniform with the rank of second lieutenant and a series of tasks... On 10 February 1944 I was includ-

tru colaborare cu autoritățile române, însă în scrisoarea adresată Procurorului URSS acesta declară că doar mima activitatea, iar în realitate sabota toate sarcinile primite: „Pe 18 ianuarie anul 1944 am fost chemat la punctul de mobilizare din Cahul (comisariatul militar), acolo am primit uniformă de ofițer în grad de sublocotenent și o serie de sarcini... Pe 10 februarie 1944 am fost inclus într-o comisie de inspectare, constituită la inițiativa unui șef de la prefectură și a medicului veterinar, pentru a selecta băștinași cu căruțe și cai ce vor fi implicați la repararea drumurilor... Eu pe ascuns îi îndeamnam pe oameni să scoată de la căruțele lor roțile bune și să le înlocuiască cu cele rele etc. Am fost chemat la colonel să prezint un raport cu privire la rezultatele obținute, pentru că mai aveam la dispoziție 2-3 zile, pentru a îndeplini ordinul. Eu am relatat că suntem nevoiți să acceptăm tot transportul care vine din teritoriu, însă nu suntem responsabili pentru selectarea persoanelor și a echipamentului. Atunci am primit indicație să întocmesc lista persoanelor ce poartă răspundere pentru neexecutarea ordinului. Eu am profitat de situație și am scris în denunț precum că de vină sunt primarii, jandarmii, notarii, pretorii. Colonelul a scris pe nota prezentată de mine „De pornit procese penale împotriva primarilor, notarilor, jandarmilor, din satele care nu au trimis căruțe”. În total eu am denunțat 115 șefi de post, jandarmi, notari, primari și 2 pretori” [5, p. 76-77].

Ulterior Gh. Timofte s-a refugiat în România, justificându-și acțiunile în fața Procurorului URSS în felul următor: „Pe 26 martie am văzut că jandarmii adună niște oameni suspecti. Un cunoscut, care lucra în prefectură, m-a anunțat în secret, că toți cei care nu inspiră încredere (printre care și eu) în timpul retragerii românilor din Basarabia vor fi împușcați. Cu ajutorul banilor eu am obținut actele necesare și în noaptea spre 27 martie am luat copilul și cu o căruță am fugit în România, fiindcă la baștină puteam fi ușor arestat. Se controla fiecare pas făcut de mine. Așa am mers ca refugiat din

ed in an inspection committee, set up on the initiative of a prefecture official and the veterinary doctor, to select local residents with carts and horses to be used for road repairs... Secretly, I urged people to take the good wheels off their carts and replace them with bad ones, etc. I was summoned by the colonel to submit a report on the results obtained, since I had only 2-3 days left to carry out the order. I reported that we were obliged to accept all the transport coming in from the territory, but that we were not responsible for the selection of persons and equipment. I was then instructed to draw up a list of those responsible for failing to carry out the order. I took advantage of the situation and wrote in my report that the mayors, gendarmes, notaries and prefects were to blame. The colonel wrote on the note I submitted: ‘Criminal proceedings are to be initiated against the mayors, notaries and gendarmes of the villages that did not send carts.’ In total, I denounced 115 post chiefs, gendarmes, notaries, mayors, and 2 prefects” [5, p. 76-77].

Later, Gh. Timofte took refuge in Romania, justifying his actions before the USSR Prosecutor as follows: “On 26 March I saw the gendarmes rounding up some suspicious people. An acquaintance who worked at the prefecture secretly informed me that all those who did not inspire confidence (myself included) would be shot during the Romanians’ withdrawal from Bessarabia. With the help of money, I obtained the necessary papers, and on the night of the 27th of March I took my child and fled to Romania by cart, since at home I could easily be arrested. My every step was being watched. So, I traveled as a refugee from village to village, without stopping anywhere for long... My situation was difficult, so I was forced to sell my horse, a piglet and other belongings. In July I reached Bucharest, and in order to survive together with my child, who was 3 years old, I got a job as a salesman in a wine shop. I worked there until the arrival of the Red Army” [5, p. 77].

In his testimony, Gh. Timofte claims that the presence of the Red Army gave him a sense of security. In reality, Soviet sol-

sat în sat fără a mă opri pentru mult timp undeva... Situația în care mă aflam era dificilă, astfel că am fost nevoit să vând calul, un purceluș și alte bunuri. În luna iulie am ajuns în București și pentru a putea supraviețui împreună cu copilul meu care avea vârsta de 3 ani, m-am angajat vânzător la un magazin ce comercializa vin. Aici am lucrat până la sosirea Armatei Roșii” [5, p. 77].

În mărturiile sale Gh. Timofte susține că prezența armatei roșii îi inspira un sentiment de siguranță. În realitate militarii sovietici au comis omoruri, jafuri, violuri, tâlhării împotriva populației din România. Referindu-se la acea perioadă, autorul Constantin I. Stan scrie: „În țară..., trupele sovietice se comportau ca forțe de ocupație” [11, p. 63].

Continuând să-și prezinte alibiuri în fața Procurorului General al URSS, Gh. Timofte scrie: „Am luat parte la toate acțiunile desfășurate cu multă formalitate de către frontul democratic. În perioada 15-17 noiembrie am locuit într-o cameră oferită de generalul Rădescu în casa lui, perioadă în care am înțeles că el are alte viziuni privitor la situația creată, iar frazele frumoase lansate de el erau diametral opuse acțiunilor sale. Atunci am înțeles că în realitate el este dușmanul meu și dușmanul poporului meu, și m-am despărțit de el pentru totdeauna. Ulterior am anunțat unii lideri comuniști, să nu aibă încredere în Rădescu, dar ei nu mi-au dat crezare, iar în februarie 1945 el a devenit prim-ministru al României” [5, p. 77].

După cum se menționează în unele surse bibliografice generalul Nicolae Rădescu a fost: „Lider al grupului partidului (naționalist de dreapta) Cruciada Românismului, separat din gruparea Garda de Fier (Legionarii). A fost contra amestecului Germaniei în treburile interne ale României. Prim-ministru al României (1944-1945), l-a avut vicepreședinte al guvernului pe Petru Groza. A încercat să oprească înglobarea României în blocul socialist” [6, p. 665].

Trecând în revistă următoarea perioadă din viață, GH. Timofte mărturisește: „În ianuarie 1945, eu, oficial am devenit

diers committed murders, robberies, rapes and acts of banditry against the Romanian population. Referring to that period, the author Constantin I. Stan writes: “In the country..., Soviet troops behaved like occupying forces” [11, p. 63].

Continuing to present his alibis to the Prosecutor General of the USSR, Gh. Timofte writes: “I took part in all the activities carried out, with great formality, by the Democratic Front. Between 15 and 17 November I lived in a room offered to me by General Rădescu in his own house – a period during which I came to understand that he held different views regarding the situation and that the fine words he uttered were diametrically opposed to his actions. It was then that I understood he was, in reality, my enemy and the enemy of my people, and I parted from him for good. Later I informed some communist leaders not to trust Rădescu, but they did not believe me, and in February 1945 he became prime minister of Romania” [5, p. 77].

As some bibliographic sources note, General Nicolae Rădescu was: “the leader of the group of the (right-wing nationalist) ‘Crusade of Romanianism’ party, which had split off from the Iron Guard (the Legionnaires). He opposed Germany’s interference in Romania’s internal affairs. Prime Minister of Romania (1944-1945), with Petru Groza as his deputy prime minister. He tried to prevent Romania’s incorporation into the socialist bloc” [6, p. 665].

Reviewing the following period of his life, Gh. Timofte states: “In January 1945, I officially became a member of the Socialist Party, and I worked as the leader of the working youth organization in the first residential sector of Bucharest. I did not return home for a long time, since it was winter and I had a small child with me who was growing up without a mother. At the same time, I wished to take revenge on certain people who had terrorized me and the residents of my county. Thus, I went to the Soviet commander, General Vasiliev, and told him about Rădescu’s attempts to arrest me around 15-20 February, because I belonged to a circle of people known to the public. I

membru al partidului socialist, și am lucrat în calitate de conducător al organizației tineretului muncitor în primul sector locativ al or. București. Nu am revenit la baștină o perioadă îndelungată, pentru că era timp de iarnă și cu mine era copilul mic care creștea fără de mamă. Totodată doream să mă răzbun pe unele persoane care m-au terorizat pe mine și locuitorii județului meu. Astfel, m-am adresat la comandantul sovietic generalul Vasilev și i-am spus despre tentativele lui Rădescu de a mă aresta în perioada 15-20 februarie, pentru că făceam parte dintr-un cerc de oameni cunoscuți publicului. Totodată i-am povestit și despre contactele pe care le-am avut cu Caracostea și Rădescu precum și alte informații pe care le dețineam. Însă el a manifestat o atitudine nepăsătoare față de mărturiile mele, afirmându-mi că Rădescu nu mă poate aresta pentru că eu sunt cetățean sovietic și dacă mă va aresta oricum mă va transmite lor. Adevărat vorbind, am plecat de la el disperat” [5, p. 77-78].

Probabil generalul rus era deja la curent că în scurt timp Guvernul Rădescu va cădea. Autorul român Zaharia Stancu, proletcultist, care a glorificat regimul totalitar comunist, scrie în una din cărțile sale: „Când vechile și înrăitele partide politice văzură că nu mai sunt în măsură să facă singure față presiunii mulțimilor, scoaseră din cutie un bătrân general și convingeră coroana să-l promoveze prim-ministru. Noul bărbat politic așeză, ca pe vremurile stăpânirii burghezo-moșierești, mitralierele în bătaie... Nu trecu mult și steaua de hârtie a generalului se stinse. Mulțimile, mobilizate și conduse de comuniști, îl alungară de la putere” [12, p. 288-289].

În acest context, autorul Dumitru V. Firoiu menționează că „Rămâne de dezlegat o adevărată enigmă: cum de au putut fi scoase în stradă, pentru a demonstra în favoarea unui guvern al F.N.D., mai ales în primele două luni ale anului 1945, mase imense de oameni?” [13, p. 371].

În viziunea autoarei Marcela Sălăgean, „Tensiunile au atins punctul culmi-

also told him about my contacts with Caracostea and Rădescu, as well as other information I possessed. However, he showed indifference toward my testimony, telling me that Rădescu could not arrest me because I was a Soviet citizen, and that even if he did arrest me, he would hand me over to them anyway. To be honest, I left him feeling completely hopeless” [5, p. 77-78].

The Soviet general was probably already aware that the Rădescu government would soon fall. The Romanian author Zaharia Stancu, a proletcultist who glorified the totalitarian communist regime, writes in one of his books: “When the old, entrenched political parties saw that they were no longer able, on their own, to withstand the pressure of the crowds, they pulled an old general out of the box and persuaded the crown to appoint him prime minister. The new political figure set up, as in the days of the bourgeois-landowner rule, machine guns at the ready... It did not take long for the general’s paper star to fade. The crowds, mobilized and led by the communists, drove him from power” [12, p. 288-289].

In this context, the author Dumitru V. Firoiu notes that “A true enigma remains to be solved: how could such vast crowds be brought out into the streets to demonstrate in favor of a government of the F.N.D. [National Democratic Front], especially in the first two months of 1945?” [13, p. 371].

In the view of the author Marcela Sălăgean, “Tensions reached their peak in February 1945, when Rădescu delivered a speech in the Aro Hall in Bucharest, in which he stated that Ana Pauker and Vasile Luca, as well as the other communist leaders, were being manipulated from abroad and lacked attachment to the country. On 25 February a bloody demonstration organized by the communists took place, both in Bucharest and in other cities of the country, and on 27 February Vyshinsky returned to Romania. Declaring the government incapable of maintaining order, he demanded that King Michael hand over power to another person. The King tried to form a government led by Prince Barbu Știrbei, but,

nant în februarie 1945, când Rădescu a rostit un discurs în sala Aro din București, prin care a arătat că Ana Pauker și Vasile Luca, precum și ceilalți conducători comuniști erau manevrați din exterior și erau lipsiți de atașament față de țară. La 25 februarie a avut loc o sângeroasă manifestație organizată de comuniști. Atât la București, cât și în alte orașe ale țării, iar la 27 februarie Vâșinski a revenit în România. Declarând incapacitatea guvernului de a menține ordinea, el i-a cerut Regelui Mihai să treacă puterea unei alte persoane. Regele a încercat să formeze un guvern condus de prințul Barbu Știrbei, dar, sub presiune sovietică, la 6 martie, el a fost nevoit să accepte formarea unui cabinet dominat de comuniști, prezidat de dr. Petru Groza, liderul Frontului Plugarilor” [8, p. 613-614].

După demitere, generalul Nicolae Rădescu a fost „Internat în lagărul de la Târgu Jiu. A fugit din țară în 1945 cu ajutorul ambasadei britanice la București, cu câteva zile înainte de a fi arestat de comuniști, și s-a stabilit în SUA, unde a încercat să formeze un guvern român în exil, cu personaje politice care evadaseră din România (Mihail Fărcășanu, Grigore Gafencu și Constantin Vișoianu)” [6, p. 665].

În această perioadă, Gh. Timofte a încercat să profite de conjunctura politică apropiindu-se de alte persoane influente care au preluat puterea în România, fapt despre care mărturisește în scrisoare: „După căderea lui Rădescu, eu m-am adresat Ministrului Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, cărui i-am povestit toate întâmplările mele. El a scris totul și a spus că mă va chema (eu eram cu un cunoscut de-al meu, pe nume de Șcerbakov). Am rugat ca până la repatriere în țară să-mi permită să activez în poliție pentru a mă răfui cu oamenii care mi-au creat probleme și care se primblau nestingherit prin București” [5, p. 78].

Din cele relatate constatăm că Gh. Timofte în repetate rânduri face declarații cu privire la dorința lui de a se răzbuna pe conaționalii săi, pentru presupuse probleme ce i-au fost create. Nu putem ști cu

under Soviet pressure, on 6 March he was forced to accept the formation of a communist-dominated cabinet, headed by Dr. Petru Groza, the leader of the Ploughmen's Front” [8, p. 613-614].

After his dismissal, General Nicolae Rădescu was “interned in the Târgu Jiu camp. He fled the country in 1945 with the help of the British embassy in Bucharest, a few days before he was to be arrested by the communists, and settled in the USA, where he tried to form a Romanian government in exile with political figures who had escaped from Romania (Mihail Fărcășanu, Grigore Gafencu and Constantin Vișoianu)” [6, p. 665].

During this period, Gh. Timofte tried to take advantage of the political situation by drawing close to other influential figures who had come to power in Romania, as he confesses in the letter: “After Rădescu's fall, I approached the Minister of the Interior, Teohari Georgescu, to whom I recounted all my adventures. He wrote everything down and said he would call me (I was accompanied by an acquaintance of mine named Șcerbakov). I asked that, until my repatriation will be ready, would I be allowed to work in the police so that I could settle scores with the people who had caused me trouble and who were walking about freely in Bucharest” [5, p. 78].

From the related, we note that Gh. Timofte repeatedly made statements expressing his wish to take revenge on his fellow countrymen for the problems allegedly caused to him. We cannot know exactly how many people suffered as a result of his activity in the police: “I obtained the position of sub-commissioner in the requisitions bureau, but I fled from there because I could not carry out the tasks assigned to me. I went again to the Minister of the Interior, but without any result” [5, p. 78].

At that time, Teohari Georgescu was indeed the Minister of the Interior: “After 23 August 1944 he became Deputy Minister at the Ministry of the Interior, and from 6 March 1945 he headed that department, until 1952” [7]. Another source notes that Teohari Georgescu “would be the one who

exactitate câte persoane au avut de suferit în timpul activității lui în poliție: „Am obținut funcția de subcomisar în biroul de rechiziții, dar am fugit de acolo din cauza că nu puteam îndeplini sarcinile puse. Am mers din nou la Ministrul de Interne, însă fără niciun rezultat” [5, p. 78].

În acea perioadă ministru de Interne era într-adevăr Teohari Georgescu: „După 23 august 1944 devine subsecretar de stat la Ministerul de Interne, iar de la 6 martie 1945 titularul acestui departament, până în 1952” [7]. În altă sursă se menționează că Teohari Georgescu „Va fi cel care coordonează crimele comuniștilor, dar și cel care le va oferi o aparentă legalitate. Va înființa, din cenușa defunctei Siguranțe, brațul armat al partidului – Securitatea” [14].

Reconstituind cronica evenimentelor, autorul român Cosmin Popa menționează că „În primii ani ai regimului, în perioada 1945–1948, sovieticii și PCR s-au mulțumit cu preluarea controlului asupra instituțiilor moștenite de la vechiul regim: poliția, jandarmeria și Serviciul Special de Informații (SSI). Serghei Nikonov, cetățean sovietic și ofițer NKGB, a fost numit la conducerea SSI. Piotr Gonciaruk, un alt cetățean sovietic provenit din Basarabia, a fost numit la conducerea contraspionajului românesc, iar Pantelimon Bodnarenko, agent NKVD, a fost numit la conducerea Secțiunii Politice și Administrative a PCR, sectorul care se ocupă cu supravegherea purității ideologice a partidului și de prelucrarea informativă a membrilor săi. Sovietizarea completă a țării și necesitatea unor organe de represiune pur comuniste au dus la adoptarea în corpore a modelului sovietic. În vara anului 1948, în interiorul Ministerului de Interne, condus de Teohari Georgescu, a fost înființată o nouă instituție menită să preia sarcinile clasicei „Siguranțe”, dar și să-și extindă activitatea în interiorul țării” [15, p. 630].

Odată cu preluarea puterii de către regimul totalitar comunist în România, viața populației s-a înrăutățit considerabil, însă și în asemenea condiții majoritatea conaționalilor noștri refugiați nu doreau

coordinated the crimes of the communists, but also the one who would give them an appearance of legality. He would establish, out of the ashes of the defunct Siguranța [security police], the armed arm of the party – the Securitate” [14].

Reconstructing the chronicle of events, the Romanian author Cosmin Popa notes that “In the early years of the regime, 1945–1948, the Soviets and the PCR [Romanian Communist Party] were content to take control of institutions inherited from the old regime: the police, the gendarmerie and the Special Intelligence Service (SSI). Serghei Nikonov, a Soviet citizen and NKGB officer, was appointed head of the SSI. Piotr Gonciaruk, another Soviet citizen of Bessarabian origin, was appointed head of Romanian counter-espionage, and Pantelimon Bodnarenko, an NKVD agent, was appointed head of the Political and Administrative Section of the PCR, the section responsible for supervising the ideological purity of party members and the intelligence processing of its members. The complete sovietization of the country and the need for purely communist repressive bodies led to the wholesale adoption of the Soviet model. In the summer of 1948, within the Ministry of the Interior, headed by Teohari Georgescu, a new institution was established to take over the tasks of the classic ‘Siguranța,’ while also expanding its activity within the country” [15, p. 630].

With the seizure of power by the totalitarian communist regime in Romania, the population’s living conditions worsened considerably; nevertheless, even under such conditions, most of our refugee countrymen did not wish to be repatriated to Bessarabia, which was under Soviet military occupation. Gh. Timofte saw things differently, writing: “I waited for a favorable moment, and on 18 June 1945 I went to the Soviet commander to ask him to help speed up my repatriation process. At the screening points, as well as in Cahul, I did not inform the Ministry for State Security authorities about the incidents with Caracostea and Rădescu. One reason was the cold attitude of the young officers and the

să fie repatriați în Basarabia, care se afla sub ocupație militară sovietică. Altfel vedea lucrurile GH. Timofte, care scrie: „Am așteptat un moment propice și pe 18 iunie 1945 am mers la comandantul sovietic pentru a-l ruga să mă ajute cu urgentarea procesului de repatriere. La punctele de triere, precum și în or. Cahul eu nu am informat organele MGB despre incidentele cu Caracostea și Rădescu. Unul din motive a fost atitudinea rece a tinerilor ofițeri și lipsa de traducător. Eu mă temeam că ei vor înțelege greșit afirmațiile mele și vor denatura mesajul meu în timp ce vor raporta conducerii. Recunosc că ajuns în libertate eram cuprins de un sentiment de bucurie și fără a mă gândi, am semnat tot ce mi s-a cerut. În anul 1945-46 am lucrat învățător în școala de 10 ani din Cahul. În aceeași perioadă am scris o piesă de teatru – „Noaptea speranțelor”, care a fost premiată și prezentată pe scena din Cahul, precum și în alte localități. În 1946-47 am lucrat la Colegiul pedagogic din Cahul, reușind să scriu și o dramă inspirată din istoria poporului moldovenesc – „Răscoala”, care la fel a fost premiată la concursul republican al scriitorilor. Concomitent am lucrat în calitate de lector-propagandist în comitetul județean al comsomolului, participând la o multime de activități obștești” [5, p. 78-79].

Amintim că una din sarcinile prioritare ale regimului totalitar comunist a fost îndobânzirea marxist-leninistă a populației. Sub pretextul alfabetizării se promova așa-numita limbă moldovenească, în baza alfabetului chirilic, și limba rusă. Astfel, în anii 1946-47 în presa comunistă apăreau multiple articole despre „școlarizarea” localnicilor care trebuiau pregătiți pentru a putea participa la scrutinele electorale, rezultatele cărora erau falsificate de autoritățile sovietice. În acest sens publicăm textul unuia asemenea articol în care se menționează că „La adunarea comsomolistă a satului Zărnești, raionul Cahul, a fost luată hotărârea: către data desfășurării alegerilor în Sovietul Suprem al RSS Moldovenești să fie lichidat analfabetismul consătenilor. Drept rezultat

lack of an interpreter. I feared they would misunderstand my statements and distort my message when reporting to their superiors. I admit that, once free, I was overcome with joy and, without thinking, signed everything that was asked of me. In 1945-46 I worked as a teacher in the 10-year school in Cahul. During the same period, I wrote a play – ‘The Night of Hopes’ – which was awarded a prize and performed on stage in Cahul, as well as in other localities. In 1946-47 I worked at the Pedagogical College in Cahul, and also managed to write a drama inspired by the history of the Moldovan people – ‘The Uprising’ – which was likewise awarded a prize at the republic-wide competition for writers. At the same time, I worked as a lecturer-propagandist in the district committee of the Komsomol, taking part in a great many public activities” [5, p. 78-79].

We recall that one of the priority tasks of the totalitarian communist regime was the Marxist-Leninist indoctrination of the population. Under the pretext of literacy campaigns, the so-called Moldovan language, based on the Cyrillic alphabet, and the Russian language were promoted. Thus, in 1946-47, the communist press published numerous articles about the “schooling” of local residents, who had to be prepared to take part in electoral ballots whose results were falsified by the Soviet authorities. In this regard, we publish the text of one such article, which states: “At the Komsomol meeting of the village of Zărnești, Cahul district, it was decided that, by the date of the elections to the Supreme Soviet of the Moldavian SSR, illiteracy among the villagers was to be eliminated. As a result, each peasant in the village would be able to read on his own the names of the candidates of the bloc of communists and non-party members, and to cast his vote for them” [16, p. 3].

As the author Valentin Burlacu states, during that period “Romanophobia became the doctrine of state ideology and an obsessive idea of the entire system of instruction and education, its quintessence being the slogan that Moldo-Romanian national-

fiecare țăran din sat să poată citi de sine stătător numele de familie al candidaților blocului comuniștilor și al celor fără de partid și să-și dea votul pentru ei” [16, p. 3].

După cum afirmă autorul Valentin Burlacu, în acea perioadă „Românofobia a devenit doctrina ideologiei de stat și o idee obsedantă a întregului sistem de instruire și educație, având drept chintesență sloganul naționalistii moldo-români sunt dușmanii de moarte și călăii poporului moldovenesc, trădătorii intereselor lui naționale” [17, p. 78].

Continuând să-și atribuie merite deosebite la promovarea politicilor culturale staliniste, Gh. Timofte oferă procurorului General al URSS următoarele informații: „Pentru rezultatele remarcabile pe care le-am obținut în activitate, în iulie 1947 am fost avansat de către Ministerul învățământului în funcția de cercetător științific superior al secției de limbă și literatură a Institutului de cercetări științifice în domeniul învățământului. Însuflețit de încrederea acordată am început să muncesc cu dedicație și multă plăcere, elaborând la scurt timp un program de limbă și literatură moldovenească, care până atunci nu exista. În același timp am participat la elaborarea crestomației pentru școlile ruse și moldovenești. Am citit o mulțime de lecții și referate învățătorilor din raioane, concomitent cu editarea unei noi piese „La sat după sfat” („Bomba atomică”), care la ultimul concurs republican a fost premiată. În același timp lucram asupra piesei „Blestemul”, iar în cadrul Institutului am pregătit lucrările: „Metodele de predare a literaturii în școlile moldovenești”, „Patriotismul moldovenilor în folclorul perioadei Marelui Război pentru apărarea Patriei”. Pe 22 ianuarie anul 1948, în timp ce mă aflu la domiciliu și lucram la traducerea piesei „Vara fierbinte” pe care o pregăteam pentru teatrul moldovenesc de stat (piesa a fost premiată la concursul unional) am fost vizitat de un oarecare Corciorescu, care a început să mă iscodească, ce am făcut în folosul României, ca informator al organizației „SSI”. Eu am auzit pentru prima dată că există o

ists are the mortal enemies and executioners of the Moldovan people, betrayers of its national interests” [17, p. 78].

Continuing to attribute to himself outstanding merits in promoting Stalinist cultural policies, Gh. Timofte provides the Prosecutor General of the USSR with the following information: “For the remarkable results I achieved in my work, in July 1947 I was promoted by the Ministry of Education to the position of senior scientific researcher in the language and literature section of the Scientific Research Institute of Education. Inspired by the trust placed in me, I began to work with dedication and great pleasure, drawing up, in a short time, a curriculum for Moldovan language and literature, which until then did not exist. At the same time, I took part in compiling the reader for Russian- and Moldovan-language schools. I gave a great many lectures and papers to teachers from the districts, while at the same time publishing a new play, ‘A Village Council Meeting’ (‘The Atomic Bomb’), which won a prize at the last republic-wide competition. At the same time, I was working on the play ‘The Curse,’ and within the Institute I prepared the works: ‘Methods of Teaching Literature in Moldovan Schools,’ ‘The Patriotism of Moldovans in the Folklore of the Period of the Great War for the Defense of the Motherland.’ On 22 January 1948, while at home working on the translation of the play ‘Hot Summer,’ which I was preparing for the Moldovan State Theatre (the play won a prize at the all-Union competition), I was visited by a certain Corciorescu, who began to question me about what I had done in Romania’s favor, as an informant for the ‘SSI’ organization. I had never before heard that such an organization existed in the Romanian state. No Bessarabian, and no Romanian, knew of such an organization. We knew of the Siguranța, which was the most monstrous body against the people. This man began to threaten me, saying that if I did not work in Romania’s favor, he would denounce me to the Soviet authorities or use other methods. He told me he had been sent by the bandit Caracostea. I immediate-

astfel de organizație în statul românesc. Niciun basarabean, și niciun român nu cunoștea de astfel de organizație. Noi știam de Siguranța, care era ce-l mai monstruos organ pentru popor. Acest om a început să mă amenințe că dacă nu voi lucra în folosul României, mă va denunța organelor sovietice sau va folosi alte metode. Îmi spunea că el a fost trimis de către banditul Caracostea. Eu, imediat am anunțat organele MGB despre incident și am scris cu mâna mea, tot ce încă nu povestisem organelor MGB despre întâlnirile cu Caracostea și Rădescu. Toate mărturiile mele le-am transmis maiorului Iakovlev din MGB RSSM. Pe 11 februarie 1948 reprezentanții organelor MGB m-au arestat” [5, p. 79].

A fost escortat în închisoarea N1 din or. Chișinău. În documentele de arhivă se menționează că în anul 1948 în acea închisoare activau următorii angajați: „Șef al închisorii-căpitanul Butalov; locțiitor al șefului închisorii, locotenentul Akimov; șef al secției medicale Terebilo; inspector superior pentru lucrul operativ locotenentul major Șaronov” [29, p. 101].

În continuare, Gh. Timofte scrie: „De pe 20 mai sunt sub anchetă. În acest timp m-am confruntat cu multe probleme din cauza că nu vorbesc bine limba rusă. Profitând de această situație anchetatorul a formulat textul în procesele verbale așa cum a dorit el, adevăr și neadevăr, iar eu am fost nevoit să semnez. Ce puteam să fac? Moral eram distrus, să las să mă distrugă și fizic? Astfel, am hotărât să semnez tot ce a scris anchetatorul. Am fost un om cinstit și am raportat sincer despre toate la MGB, absolut totul, pentru că eu astăzi sunt un alt om, diferit de cel care eram în anul 1940 sau în 1945” [5, p. 79].

În ultima pagină a scrisorii adresate procurorului URSS, sunt confesiunile lui Gh. Timofte, în care își exprimă regretul că a manifestat lașitate și a acceptat să colaboreze cu reprezentanții autorităților române, declarând că în continuare va fi devotat puterii sovietice, fiind gata să-și sacrifice și viața pentru ea: „Astăzi după trei ani trăiți de

ly informed the Ministry for State Security authorities of the incident and wrote down, in my own hand, everything I had not yet told the Ministry for State Security about my meetings with Caracostea and Rădescu. I passed all my testimony on to Major Iakovlev of the Ministry for State Security of the MSSR. On 11 February 1948 representatives of the Ministry for State Security arrested me” [5, p. 79].

He was escorted to Prison No. 1 in Chișinău. Archival documents note that in 1948 the following staff worked in that prison: “Head of the Prison – Captain Butalov; Deputy Head of the Prison, Lieutenant Akimov; head of the medical section, Terebilo; senior inspector for operational work, Major Șaronov” [29, p. 101].

Further on, Gh. Timofte writes: “Since 20 May I have been under investigation. During this time I have faced many problems because I do not speak Russian well. Taking advantage of this situation, the investigator drafted the interrogation records as he wished, mixing truth and falsehood, and I was forced to sign them. What could I do? I was morally destroyed – should I have let myself be destroyed physically as well? So, I decided to sign everything the investigator wrote. I have been an honest man and have reported sincerely to the MGB about everything, absolutely everything, because today I am a different man from the one, I was in 1940 or in 1945” [5, p. 79].

On the last page of the letter to the USSR Prosecutor are Gh. Timofte's confessions, in which he expresses his regret for having shown cowardice and for having agreed to collaborate with representatives of the Romanian authorities, declaring that henceforth he will be devoted to Soviet power, ready to sacrifice even his life for it: “Today, after three years lived by me under Soviet power, I have come to understand the way of life of Soviet citizens, and how a true patriot ought to behave. Today, in my soul, burns the flame of patriotism found in the souls of millions of Soviet citizens. I reiterate that I never loved the Romanians or the capitalist order, but I must admit that I was not a true patriot of Soviet power, be-

mine sub puterea Sovietică eu am reușit să înțeleg modul de viață al cetățenilor sovietici, și cum trebuie să se comporte un patriot adevărat. Astăzi în sufletul meu arde flacăra patriotismului ce se regăsește în sufletele milioaneilor de cetățeni sovietici. Reiterez că nu am iubit niciodată românii și orânduirea capitalistă, însă trebuie să recunosc că nu am fost un adevărat patriot al puterii sovietice, pentru că nu am avut ocazia să fiu călit în spiritul unui astfel de patriotism. Cine m-a pus să semnez? Nimeni. Atunci, când a venit la mine Caracostea, eu ar fi trebuit să accept moartea, dar să nu pun de frică semnătura pe hârtie. Am reacționat psihologic ca un om fricos, om ce n-a fost călit în spiritul patriotismului sovietic. Acum înțeleg că nu trebuia să am încredere în Rădescu și ar fi trebuit să verific mai bine totul, chiar dacă el a lucrat pentru consolidarea „Frontului Democratic Român”. L-am crezut, fiind convins că în așa mod ofer un serviciu Patriei mele sovietice. În clipa când am văzut că Rădescu este un bătrân, influențat de reacționari, când am văzut, că el luptă împotriva țării mele, eu l-am urât și l-am părăsit pentru totdeauna. Tot ce V-am scris, este adevărat iar faptele pot fi verificate. Drept confirmare sunt articolele publicate împotriva lui Rădescu în ziarul „Scânțtea” („Искра”) și „Drumul nou” („Новая дорога”), „Viața nouă” („Новая жизнь”) – toate dovedesc că eu nu aveam nimic comun cu Rădescu” [5, p. 79-80].

Încheie scrisoarea cu rugămintea de a i se oferi posibilitatea să rămână la libertate pentru a-și dedica talentul și cunoștințele procesului de glorificare a puterii sovietice, precum și promovării cultului personalității lui Marx, Lenin și Stalin: „Acesta este portretul vieții mele zbuciumate. Este portretul vieții unui om ce a iubit munca, onoarea și adevărul, care niciodată nu s-a îndepărtat de poporul său, care a fost și ieste un dușman al capitalismului. Astăzi sunt distrus. Sunt fără familie. Copilul meu este la fel nefericit. La ce mă pot aștepta eu, când pe frunte mi s-a pus pecetea de trădător? Nimic nu poate fi mai greu decât să-ți pierzi fața și să rabzi toate, atunci când

cause I did not have the opportunity to be forged in the spirit of such patriotism. Who made me sign? No one. When Caracostea came to me, I should have accepted death rather than put my signature on that paper out of fear. I reacted psychologically like a cowardly man; a man who had not been forged in the spirit of Soviet patriotism. Now I understand that I should not have trusted Rădescu, and that I should have verified everything more carefully, even though he worked for the consolidation of the ‘Romanian Democratic Front.’ I believed him, convinced that in this way I was rendering a service to my Soviet homeland. The moment I saw that Rădescu was an old man, influenced by reactionaries, when I saw that he was fighting against my country, I hated him and abandoned him for good. Everything I have written to you is true, and the facts can be verified. Confirmation of this can be found in the articles published against Rădescu in the newspapers ‘Scânțtea’ (Искра), ‘Drumul Nou’ (Новая дорога), and ‘Viața Nouă’ (Новая жизнь) – all of which prove that I had nothing to do with Rădescu” [5, p. 79–80].

Concluding the letter, he expresses that if any opportunity to stay free existed, he would desperately want it, in order to devote his talent and knowledge to glorifying Soviet power, as well as to promoting the cult of personality of Marx, Lenin and Stalin: “This is the portrait of my troubled life. It is the portrait of the life of a man who loved work, honor and truth, who never turned away from his people, and who has been and remains an enemy of capitalism. Today I am destroyed. I have no family. My child is likewise unhappy. What can I expect, now that the seal of traitor has been placed upon my brow? Nothing can be harder than to lose face and to endure everything, when you know your conscience is clear and that you are in no way guilty before the Soviet Motherland, before your own people. On the contrary, all my thoughts are turned toward the ideas of Marx–Lenin–Stalin, toward the path along which these geniuses of humanity guide us. My life, my talent, my future and that of my

știi că ai conștiința curată și nu ești cu nimic vinovat în fața Patriei Sovietice, în fața poporului tău. Dimpotrivă, toate gândurile mele sunt îndreptate spre ideile lui Marx - Lenin - Stalin, spre calea pe care ne ghidează să mergem, acești genii ai umanității. Viața mea, talentul meu, viitorul meu și al copilului meu sunt în mâinile Dumneavoastră. Deja de 6 luni sunt în detenție, îmi pierd sănătatea care este și așa distrusă. Copilul meu se află în sanatoriul pentru persoanele afectate de tuberculoză, are vârsta de șase ani jumătate. Adresez scrisoarea mea Dumneavoastră, pentru a mă îndreptăți, și a-mi oferi libertatea, pentru a putea fi de real folos Patriei și poporului meu, pentru a-mi educa copilul în acest spirit, pentru a oferi poporului tot de ce mai sunt capabil.

Semnăt Timofte. 22 iulie 1948. Semnătura traducătorului” [5, p. 80]. Scrisoarea a fost pregătită pe parcursul a 17 zile, în perioada 5-22 iulie 1948.

Ulterior Gheorghe Timofte a executat pedeapsa privativă de libertate. În total s-a aflat în detenție în jur de 8 ani. Timpul petrecut în GULAG-ul sovietic l-a făcut și mai devotat regimului totalitar comunist. În închisorile sovietice erau categorii de condamnați care beneficiau de înlesniri pentru colaborarea cu serviciile secrete sau pentru că ocupau anumite funcții privilegiate. Ei erau numiți de ceilalți condamnați în limba rusă „pridurki”, în traducere „prostănaci”. Autorul M. Nikonorov confirmă că în argoul criminal „Prostănac” este persoană care lucrează în grupul de deservire gospodărească a Instituției de Corecție prin Muncă” [18, p. 72].

În una din lucrările sale, istoricul Anatol Petrencu face o prezentare a monografiei „Gulagul. O istorie”, autoare Anna Appelbaum. Trecând în revistă compartimentele lucrării în care este descris calvarul deținuților din închisorile sovietice, Anatol Petrencu își îndreaptă atenția spre capitolul 17 „Strategii de supraviețuire”, subliniind că „Autoarea constată că „și regimul sovietic îi folosea într-un anumit fel pe deținuți, ademenindu-i pe unii dintre

child are in your hands. I have already been in detention for 6 months, and I am losing my health, which is already ruined. My child is in a sanatorium for persons affected by tuberculosis; he is six and a half years old. I address this letter to you, in order to vindicate myself and to be granted my freedom, so that I may be of real use to my Motherland and my people, so that I may raise my child in this spirit, so that I may give the people all that I am still capable of.

Signed, Timofte. 22 July 1948. Signature of the translator” [5, p. 80]. The letter was prepared over the course of 17 days, between 5 and 22 July 1948.

Gheorghe Timofte subsequently served out his sentence of deprivation of liberty. In total, he spent about 8 years in detention. The time spent in the Soviet GULAG made him even more devoted to the totalitarian communist regime. In Soviet prisons there were categories of convicts who enjoyed privileges for collaborating with the secret services or for holding certain privileged positions. They were called by the other convicts, in Russian, “pridurki,” translated as “fools.” The author M. Nikonorov confirms that in criminal slang a “pridurok” is “a person who works in the household service unit of a Correctional Labor Institution” [18, p. 72].

In one of his works, the historian Anatol Petrencu presents the monograph “Gulag: A History,” by the author Anna Appelbaum. Reviewing the sections of the work describing the ordeal of prisoners in Soviet camps, Anatol Petrencu draws attention to Chapter 17, “Strategies of Survival,” noting that “the author observes that ‘the Soviet regime, as well, made use of prisoners in a certain way, luring some of them into collaborating with the repressive system, raising them above the others and offering them privileges, in exchange for which they agreed to help the authorities exercise power’ (p. 378). ‘Prisoners who, in one way or another, attained the status of ‘privileged’ (pridurok) saw their lives in the camp improve in many respects” (ibid.) [19, p. 227].

After his release from detention, Gh. Timofte obtained the right to live in

ei să colaboreze cu sistemul represiv, ridi-cându-i deasupra celorlalți și oferindu-le privilegii, care se obligau în schimb să ajute autoritățile la exercitarea puterii” (pag.378). Deținuții, care ajungeau într-un mod sau altul la statutul de „privilegiat” (pridurok), viața lor în lagăr li se îmbunătățea în multe privințe” (ibidem) [19, p. 227].

După eliberare din detenție Gh. Timofte a obținut dreptul de a locui în or. Chișinău: „În 1956 i se permite să se întoarcă în Moldova. Se stabilește cu traiul la Chișinău. După mai multe căutări își găsește fiul, Florin, care se oploșise pe lângă un grup de geologi” [4, p. 155].

Amintim că în acea perioadă din Chișinău erau expulzate persoanele cu antecedente penale. După cum menționează istoricul Pavel Moraru, „Să te stabilești cu traiul în vreo capitală de republică era dificil, iar în Moscova practic imposibil” [20, p. 153].

De la autorul Vasile Balan aflăm că „Un timp lucrează la I.P.C.D. din Chișinău. În această perioadă scrie un șir de piese, care îi sunt publicate cu mare greu. Gheorghe Timofte împreună cu G. Botezatu și M. Savina au alcătuit, îngrijit și scos de sub tipar cartea „Poezie populară moldovenească”. În 1961 vede lumina tiparului într-o cărțuie aparte piesa în 3 acte și 6 tablouri „Robii întunericului (Fiica Ierusalimului)”, ce redă frământările sufletești ale unei tinere fete de la țară, căzută jertfă în ghearele sectanților, lupta activiștilor satului pentru om, pentru salvarea lui din bezna întunericului” [4, p. 155].

Autorul Vasile Balan a preluat ultimul alineat din prefața cărții „Robii întunericului”, în care activiștii sovietici sunt prezentați ca niște eroi ce salvează o fată, care chipurile a ajuns ostatic a unei secte. Asemenea piese erau scrise la comandă politică, pentru a face populația să uite de faptul că astfel de activiști manifestau un comportament violent în timpul foametei din 1946-1947, provocate artificial de autoritățile sovietice. Participând împreună cu împuterniciții pentru colectarea produselor agricole la rechiziționarea

Chișinău: “In 1956 he was permitted to return to Moldova. He settled in Chișinău. After much searching, he found his son, Florin, who had taken shelter with a group of geologists” [4, p. 155].

We recall that during that period persons with criminal records were being expelled from Chișinău. As the historian Pavel Moraru notes, “To settle in a republic capital was difficult, and in Moscow practically impossible” [20, p. 153].

From the author Vasile Balan we learn that “For a time he worked at the I.P.C.D. [Republican Institute for the Improvement of Teachers’ Qualifications] in Chișinău. During this period, he wrote a number of plays, which were published only with great difficulty. Gheorghe Timofte, together with G. Botezatu and M. Savina, compiled, edited and had published the book ‘Moldovan Folk Poetry.’ In 1961, a separate small book was published containing the play in 3 acts and 6 scenes, ‘Slaves of Darkness (The Daughter of Jerusalem),’ which depicts the inner turmoil of a young village girl who fell victim to the clutches of sectarians, [and] the struggle of village activists for humanity, for saving her from the darkness of ignorance” [4, p. 155].

The author Vasile Balan took the last paragraph from the preface of the book “Slaves of Darkness,” in which Soviet activists are presented as heroes who save a girl who had, so it is claimed, become the hostage of a sect. Such plays were written to political order, so as to make the population forget that such activists displayed violent behavior during the 1946–1947 famine, artificially caused by the Soviet authorities. Taking part, together with the plenipotentiaries for the collection of agricultural produce, in the requisitioning of the last food reserves that local residents still had, they caused the deaths by starvation of hundreds of thousands of people. In the following years, they took part in the deportation of local residents to remote regions of Soviet Russia. Among the victims were also representatives of religious denominations. After Stalin’s death, many of them returned home, where they encoun-

ultimilor rezerve de produse alimentare pe care le mai aveau localnicii, aceștia au provocat moartea prin înfometare a sute de mii de oameni. În anii următori au participat la deportarea băștinașilor în regiuni îndepărtate ale Rusiei sovietice. Printre victime se regăseau și reprezentanți ai cultelor religioase. După moartea lui Stalin, mulți dintre ei au revenit la baștină, unde s-au ciocnit cu noi probleme. Autoritățile sovietice continuau să-i persecute pentru faptul că nu s-au dezis de credință. Pe unii i-au condamnat la pedepse privative de libertate, iar alții au fost decăzuți din drepturile părintești pentru că ofereau copiilor educație spirituală, care contravenea doctrinei marxist-leniniste.

Nu întâmplător în piesa „Robii întunericului” scrisă de Gheorghe Timofte este vizat Tătunea arhanghel Mihail [21, p. 3]. Conducătorul grupului de credincioși și adepții lui sunt prezentați în piesă drept criminali, în același timp sunt elogiați „președintele Sovietului sătesc, președintele colhozului, colhoznicii” [21, p. 3].

Cert e că Gheorghe Timofte își focusa atenția pe anumite categorii de persoane ce se aflau în vizorul organelor represive sovietice. În piesele sale crimele comunismului erau prezentate drept acte de eroism, iar apărătorii valorilor spirituale erau denigrați și discreditați. Anume pentru faptul că au opus rezistență regimului de ocupație sovietică au ajuns pe banca acuzaților unii membri ai sectei „Arhanghelul Mihail”. Despre acest lucru scrie istoricul Pavel Moraru, specificând că „La 18 decembrie 1947 au fost deferiți justiției 9 membri ai sectei Arhanghelul Mihail, împreună cu conducătorul acesteia, Alexandru Culeachi, originar din satul Todirești, raionul Ungheni. Secta întrunea circa 50 de membri activi, care propovăduiau prin satele republicii învățătura Arhanghelului Mihail (adică a lui Culeachi), chemau populația să-și părăsească gospodăriile, să vină în sectă și să se ocupe de activitatea de propovăduire. Pe lângă activitatea religioasă, membrii sectei desfășurau în mijlocul populației agitație antisovietică,

tered new problems. The Soviet authorities continued to persecute them for the fact that they had not renounced their faith. Some were sentenced to deprivation of liberty, while others were stripped of their parental rights for providing their children with a spiritual education contrary to Marxist-Leninist doctrine.

It is no coincidence that the play “Slaves of Darkness,” written by Gheorghe Timofte, targets “Uncle” the Archangel Michael [21, p. 3]. The leader of the group of believers and his followers are presented in the play as criminals, while at the same time “the chairman of the village Soviet, the chairman of the kolkhoz, [and] the kolkhozniks” [21, p. 3] are glorified.

It is clear that Gheorghe Timofte focused his attention on certain categories of persons who were in the sights of the Soviet repressive bodies. In his plays, the crimes of communism were presented as acts of heroism, while the defenders of spiritual values were denigrated and discredited. It was precisely because they resisted the Soviet occupation regime that certain members of the “Archangel Michael” sect ended up in the defendants’ dock. The historian Pavel Moraru writes about this, specifying that “On 18 December 1947, 9 members of the Archangel Michael sect, together with its leader, Alexandru Culeachi, originally from the village of Todirești, Ungheni district, were brought before the courts. The sect had about 50 active members, who preached the teaching of the Archangel Michael (that is, of Culeachi) throughout the villages of the republic, calling on the population to abandon their households, to join the sect, and to devote themselves to preaching activity. In addition to their religious activity, the sect’s members carried out anti-Soviet agitation among the population, spreading the call not to join the kolkhoz, not to pay taxes, and not to serve in the Soviet army” [20, p. 109].

In Gheorghe Timofte’s play, members of the “Jehovah’s Witnesses” organization are also criticized. The former head of the KGB of the MSSR, Lieutenant General Gavril Volkov, admits in his memoirs that

răspândind apelul de a nu intra în colhoz, a nu plăti impozite și a nu sluji în armata sovietică” [20, p. 109].

În piesa lui Gheorghe Timofte sunt criticați și membrii organizației „Martorii lui Iehova”. Fostul șef al KGB RSSM, generalul-locotenent Gavriil Volkov, recunoaște în memorii că serviciile secrete au beneficiat de ajutorul unor activiști locali în lupta cu reprezentanții cultelor religioase: „În anul 1955 am fost numit șef al secției de anchetă a KGB RSS Moldovenești, iar peste 5 luni am fost înaintat în calitate de locțiitor al acestui comitet, funcție care am ocupat-o pe parcursul a șase ani. Era perioada când pe teritoriul republicii își amplificase activitatea secta „martorii lui Iehova”. Eu, deja acumulasem experiență vastă de luptă cu aceste elemente antisovietice în regiunea Cernăuți și am luat sub control acțiunile îndreptate spre anihilarea activității acestei secte. Am reușit să infiltrăm oamenii noștri în rândul membrilor organizației menționate... Acești agenți aveau misiunea de a îndepărta sectanții de la activitatea lor antisovietică” [22, p. 31].

Printre cei urmăriți după reinstaurarea puterii sovietice în Basarabia au fost și așa-numiții „inochentiști”. În arhivă s-au păstrat multe documente care confirmă acest lucru. În una din notele informative strict secrete semnate pe 25 ianuarie 1947, organele represive sovietice raportează că „În baza informației operative s-a constatat că în satul Cernoleuca, raionul Otaci, din convingeri religioase 20 de persoane din rândul „inochentiștilor” refuză să participe la adunările desfășurate de activiști pentru a studia legislația sovietică privitor la alegerile în Sovietul Suprem al RSSM, declarând deschis că ei nu vor participa la scrutinul electoral. În satul Climăuți din același raion au fost depistate încă două persoane, ce se declară „inochentiști”, care de asemenea refuză să participe la alegeri... Conducerea Partidului Comunist a fost informată despre refuzul „inochentiștilor” de a participa la alegeri” [23, p. 76-77].

În piesa „Robii întunericului”, ală-

the secret services benefited from the help of local activists in the fight against representatives of religious denominations: “In 1955 I was appointed head of the investigation section of the KGB of the Moldavian SSR, and five months later I was promoted to deputy chairman of that committee, a position I held for six years. It was a period when the ‘Jehovah’s Witnesses’ sect had intensified its activity on the territory of the republic. I had already gained extensive experience in fighting these anti-Soviet elements in the Chernivtsi region, and I took charge of the actions aimed at destroying the activity of this sect. We managed to infiltrate our own people among the members of the aforementioned organization... These agents had the task of steering the sectarians away from their anti-Soviet activity” [22, p. 31].

Among those pursued after the re-establishment of Soviet power in Bessarabia were also the so-called “Inochentists.” Many documents preserved in the archive confirm this. In one of the top-secret information reports, signed on 25 January 1947, the Soviet repressive bodies report that “based on operational information, it was established that in the village of Cernoleuca, Otaci district, 20 persons among the ‘Inochentists,’ for religious reasons, refuse to attend the meetings organized by activists to study Soviet legislation on the elections to the Supreme Soviet of the MSSR, openly declaring that they will not take part in the electoral ballot. In the village of Climăuți, in the same district, two more persons who declare themselves ‘Inochentists’ were identified, who likewise refuse to take part in the elections... The leadership of the Communist Party was informed of the Inochentists’ refusal to take part in the elections” [23, p. 76-77].

In the play “Slaves of Darkness,” alongside those who declared themselves Jehovah’s Witnesses and Inochentists, Baptists, Orthodox priests, and villagers who continued to have their children baptized were also mocked. It is no accident that in the preface of the work there is a phrase that reveals Gheorghe Timofte’s true in-

turi de cei ce se declarau iehoviști și inochentiști, erau luați în derâdere bapțiști, preoții ortodocși și sătenii care continuau să-și creștineze copiii. Nu în zadar în prefața lucrării este o frază care deconspiră adevăratele intenții ale lui Gheorghe Timofte: „Autorul îi demască fără cruțare atât pe reprezentanții diferitelor secte, cât și pe slujitorii cultelor” [21, p. 2]. Lucrarea a fost editată în număr de 3000 de exemplare.

Studiind particularitățile activității instituțiilor cultural-educative din acea perioadă, autorul Valentin Burlacu scrie: „De altfel, cadrele instituțiilor cultural-educative s-au dovedit a fi mai apte de propagandă decât capabile a fi la înălțimea exigențelor profesionale. Documentele depistate în arhive atestă faptul că majoritatea absolută a lucrătorilor din sistemul luminării culturale a fost antrenată în calitate de împuterniciți la organizarea diferitelor campanii politico-gospodărești: alegeri în sovietele de diferit nivel, organizarea diverselor festivități de esență sovietică și comunistă” [17, p. 77].

Pentru a promova proletcultismul, Gheorghe Timofte în anul 1965 organizează o trupă de artiști amatori care, din afirmațiile lui Vasile Balan, „au pus temelia teatrului popular „Contemporanul”. Spectacolele montate de această trupă se bucurau de succes printre tineretul din țară. Dramaturgul Gheorghe Timofte scrie mai multe piese care au fost puse în scenă de teatrul popular „Contemporanul”. S-au bucurat de aplauzele spectatorilor piesele „Dragoste și Ură”, „Visuri și necazuri”, „Dragoste cu bucluc” ș.a.” [4, p. 155-156].

Cu certitudine, toate teatrele din RSSM erau instrumente de îndoctrinare politică axată pe promovarea pseudovalorilor și românofobiei. De multe ori înainte de spectacole se organizau simpozioane, comunicări cu participarea reprezentanților autorităților sovietice. Evident că și angajații KGB au profitat de această situație pentru a racola informatori, a organiza întâlniri conspirative etc.

Analizând creația lui Gheorghe Timofte, autorul A. Vicu scrie: „Deși piesele-i

tentions: “The author mercilessly unmasks both the representatives of the various sects and the servants of religious cults” [21, p. 2]. The work was published in a print run of 3,000 copies.

Studying the particular features of the activity of cultural-educational institutions of that period, the author Valentin Burlacu writes: “Moreover, the staff of the cultural-educational institutions proved themselves better suited to propaganda than to meeting professional standards. Documents found in the archives attest that the vast majority of workers in the system of cultural enlightenment were engaged as plenipotentiaries in organizing various political-economic campaigns: elections to Soviets of various levels, [and] the organization of various festivities of a Soviet and communist character” [17, p. 77].

In order to promote proletcultism, Gheorghe Timofte, in 1965, organized a troupe of amateur artists which, according to Vasile Balan, “laid the foundation of the popular theatre ‘Contemporanul’ [The Contemporary]. The performances staged by this troupe were popular among the country’s youth. The playwright Gheorghe Timofte wrote several plays that were staged by the popular theatre ‘Contemporanul.’ The plays ‘Love and Hate,’ ‘Dreams and Troubles,’ ‘Love with Complications,’ and others enjoyed the audience’s applause” [4, p. 155-156].

Certainly, all the theatres in the MSSR were instruments of political indoctrination aimed at promoting pseudo-values and Romanophobia. Often, before performances, symposiums and talks were organized with the participation of representatives of the Soviet authorities. It is clear that KGB employees, too, took advantage of this situation to recruit informants, organize clandestine meetings, and so on.

Analyzing Gheorghe Timofte’s body of work, the author A. Vicu writes: “Although his plays are heavily beholden to ideological precepts, his excessive zeal in this regard being driven by the circumspection inspired by his sad experience as a political prisoner, it was not until 1970

sunt tributare masiv preceptelor ideologice, excesul său de zel în această privință fiind determinat de circumspecțiile inspirate de trista-i experiență de deținut politic, abia în 1970 șapte din creațiile sale dramatice au apărut într-un volum intitulat „Piese”, peste alți șase ani Gh. Timofte editând cartea „Piese pentru teatrul popular” – carte ce constitui, în fond, și o sinteză a activității sale în postura de conducător artistic al Teatrului Popular „Contemporanul”, fondat în 1965 sub auspiciile Casei de Cultură a Sindicatelor din capitală, în repertoriul căruia Gh. Timofte incluse câteva piese ale sale: „Dragoste și ură”, „Visuri și necazuri”, „Dragoste cu bucluc” etc., alte piese fiind montate la Teatrul „V. Alecsandri” din Bălți și la „Licurici” din Chișinău. Notoriu în republică, „Contemporanul” se învrednici, în 1967, de Diploma de gradul I și de medalia de aur în cadrul Festivalului Unional al Teatrelor Populare, o medalie similară fiind acordată și animatorului trupei respective, Gh. Timofte. Mulți dintre membrii ei au devenit pe parcurs actori profesioniști – Șveț, Bechet, Cucuruzac ș.a.” [2, p. 52].

Autorii care au scris despre viața, activitatea și creația lui Gh. Timofte au trecut în revistă doar câteva din piesele publicate de acesta. În realitate și în cartea „Piese” acesta a continuat să lupte cu religia. Este vorba de piesa „Vai, părinte Macovei! [24, p. 120]”, în care autorul prezintă preotul din sat drept cea mai odioasă persoană, care trebuie exclusă din societate. În așa mod se justifică închiderea masivă a lăcașelor sfinte și excluderea clerului din viața publică. Tot în această carte este publicată lucrarea „Luptătorii. Piesă într-un act și 3 tablouri (Scene despre eroul legendar G.I. Kotovski)” [24, p. 42].

Piesa confirmă implicarea proletcultiștilor în falsificarea istoriei naționale, precum și tendința lor de a pune în lumină favorabilă unii infractori care au aderat la bolșevici. Folosind metodele propagandei sovietice, Gh. Timofte include în biografia controversatului G. Kotovski unele informații care nu au nimic comun cu realitatea. Astfel, în premieră se menționează

that seven of his dramatic works appeared in a volume entitled ‘Plays’; six years later, Gh. Timofte published the book ‘Plays for the Popular Theatre’ – a book that constituted, in essence, a synthesis of his activity as artistic director of the Popular Theatre ‘Contemporanul,’ founded in 1965 under the auspices of the Trade Unions’ House of Culture in the capital, in whose repertoire Gh. Timofte included several of his own plays: ‘Love and Hate,’ ‘Dreams and Troubles,’ ‘Love with Complications,’ etc., while other plays were staged at the ‘V. Alecsandri’ Theatre in Bălți and at ‘Licurici’ [Firefly] in Chișinău. Renowned throughout the republic, ‘Contemporanul’ was awarded, in 1967, the First-Degree Diploma and the Gold Medal at the All-Union Festival of Popular Theatres, a similar medal also being awarded to the troupe’s director, Gh. Timofte. Many of its members went on to become professional actors – Șveț, Bechet, Cucuruzac, among others” [2, p. 52].

The authors who have written about the life, activity and creative work of Gh. Timofte have reviewed only a few of his published plays. In reality, in the book “Plays” as well, he continued his struggle against religion. This is the case with the play “Oh, Father Macovei!” [24, p. 120], in which the author presents the village priest as the most odious of persons, who must be excluded from society. In this way, the mass closure of houses of worship and the exclusion of the clergy from public life were justified. The same book also includes the work “The Fighters. A Play in One Act and 3 Scenes (Scenes about the Legendary Hero G.I. Kotovsky)” [24, p. 42].

The play confirms the involvement of proletcultists in falsifying national history, as well as their tendency to cast a favorable light on certain criminals who joined the Bolsheviks. Using the methods of Soviet propaganda, Gh. Timofte includes in the biography of the controversial G. Kotovsky some information that has nothing in common with reality. Thus, for the first time, it is claimed that Grigore Kotovsky robbed landowners who allowed themselves to speculate on the Russo-Japanese War of

faptul că Grigore Kotovski jefuia moșierii care își permiteau să speculeze pe seama războiului ruso-japonez din anii 1904-1905, pentru a rechiziționa produse alimentare de la țăranii basarabeni. Așadar, în piesa de ficțiune este inclus următorul episod: „Kotovski (către Leonardi). Spune, domnule boier ticălos: de ce ai amăgit oamenii că statul va rechiziționa vitele, pentru că îi trebuie în războiul cu Japonia, și le-ai cumpărat de la ei cu un preț de nimic?! De ce-ți bați joc de lume, ticălosule? (Îl zgâlțâie de piept). Chiar mâine să le întorci oamenilor vitele înapoi! Auzi?” [24, p. 50].

Se știe că în acea perioadă într-adevăr mulți tineri basarabeni opuneau rezistență regimului țarist, fapt pentru care erau urmăriți de poliția politică a Imperiului Rus. Printre ei erau Ion Pelivan, Ștefan Usinevici, Constantin Goian și alții. În același timp, Grigori Kotovski urmărind interesele persoanele, era implicat într-o serie de activități ilicite și manifesta indiferență față de problemele țăranilor. De fapt, nu iese unicul mesaj fals inclus de Gheorghe Timofte în cărțile sale. Chiar dacă a absolvit o instituție superioară de învățământ din or. București, acesta nu rata ocazia de a promova românofobia în lucrările sale. Drept confirmare este lucrarea „Jertfa. Piesă într-un act, 3 tablouri și epilog (Variantă pentru cercurile dramatice)”. Acțiunea se petrece într-un sat din Basarabia în anii 1917-1918 [24, p. 19]. În piesă este demonizat șeful postului de jandarmi și elogiați bolșevicii, cărora autorul le atribuie calități nobile. Urmează mai multe scene în care jandarmii sunt prezentați ca niște psihopați, iar bolșevicii drept victime inocente. În cele din urmă, spectacolul se încheie cu un act de răzbunare, în timpul căruia șeful postului de jandarmi este omorât: „Vasile... (trage un foc în capul șefului... câne, nu trebuie să mai trăiești!!!!... (Șeful cade jos)” [24, p. 41]. De regulă, asemenea episoade se încheiau sub aplauzele și ovațiile activiștilor prezenți în sală.

O altă „creație” în care se promovează românofobia este „Dragoste și ură. Piesă

1904-1905 in order to requisition food from Bessarabian peasants. Thus, the following episode is included in the fictional play: “Kotovsky (to Leonardi). Tell me, you wretched boyar: why did you deceive people, [telling them] that the state would requisition the cattle because it needed them for the war with Japan, and [then] bought them from them for next to nothing?! Why are you mocking the people, you scoundrel? (He shakes him by the chest). Tomorrow you will give the cattle back to the people! Do you hear?” [24, p. 50].

It is known that during that period many young Bessarabians did indeed resist the tsarist regime, for which they were pursued by the political police of the Russian Empire. Among them were Ion Pelivan, Ștefan Usinevici, Constantin Goian and others. At the same time, Grigori Kotovsky, pursuing personal interests, was involved in a series of unlawful activities and showed indifference to the peasants' problems. In fact, this is not the only false message included by Gheorghe Timofte in his books. Even though he graduated from an institution of higher education in Bucharest, he never missed an opportunity to promote Romanophobia in his works. Confirmation of this is the work “The Sacrifice. A Play in One Act, 3 Scenes and an Epilogue (A Version for Drama Circles).” The action takes place in a village in Bessarabia in 1917-1918 [24, p. 19]. In this play, the head of the gendarme post is demonized, while the Bolsheviks are glorified, with the author ascribing to them noble qualities. There follow several scenes in which the gendarmes are presented as psychopaths and the Bolsheviks as innocent victims. In the end, the play concludes with an act of revenge, during which the head of the gendarme post is killed: “Vasile... (fires a shot at the chief's head... you dog, you don't deserve to live anymore!!!!... (The chief falls down)” [24, p. 41]. Such scenes typically ended amid the applause and cheers of the activists present in the hall.

Another “creation” that promotes Romanophobia is “Love and Hate. A Play in One Act and 4 Scenes. The action takes place in the city of Chișinău during the time of the

într-un act și 4 tablouri. Acțiunea se petrece în orașul Chișinău în vremea ocupației boierilor români” [24, p. 60]. Anume în această piesă autorul prezintă o eroină care se plânge de viața pe care a trăit-o sub administrația română și de faptul că tatăl ei a murit în închisoarea Doftana: „în urma schingiuirilor, la care l-au supus călăii de la siguranță... apoi a murit și mama, fiindcă n-a avut bani pentru operație... Până și viața a ajuns un fel de marfă” [24, p. 62]. Piesa este o expresie a istoriografiei sovietice, având drept scop îndobânzirea marxist-leninistă atât a tinerilor, cât și a analfabeților adulți.

E necesar să specificăm că și cartea „Piese” a lui Gheorghe Timofte a fost editată în număr de 3000 de exemplare. În același timp, cenzura sovietică interzicea accesul la cărțile autorilor români care promovau adevărul istoric. Printre acestea se regăseau lucrările academicianului Ștefan Ciobanu, în care se menționa că „De la începutul revoluției și până la venirea armatei române, Basarabia este invadată de dezertori, iar când s-a început bolșevismul și soldații în dezordine cutreieră Basarabia, îndreptându-se spre casă. Am văzut că comitetul militar moldovenesc din Odessa protestează, „în fața democrației revoluționare”, împotriva purtărilor soldaților ruși în Basarabia. „Soldații ruși, ne spune ziarul „Cuvânt Moldovenesc”, au început să se poarte ca într-o țară dușmană. Prin târguri ei sparg beciurile, varsă vinul, se îmbată ca niște porci și fac fel de fel de batjocuri. Pe la sate, ei fac același lucru: își bat joc de bielele femeii, ai căror bărbați sunt pe front, ies la drum, unde prădă pe moldoveni și pe toți” [25, p. 59-60].

Revenind la biografia lui Gheorghe Timofte, aflăm de la Vasile Balan că în anul 1976 acesta „a mai scos de sub tipar o nouă carte – „Piese pentru teatrul popular”, o sinteză a activității sale teatrale. Piese de dramaturgie Gheorghe Timofte Cârpeșteanul au fost montate în teatrele „V. Alecsandri” din Bălți, „Licurici” și „Contemporanul” din Chișinău. Gheorghe Timofte visa să organizeze teatre populare în toate localitățile țării, dar n-a dovedit să-l

occupation by the Romanian boyars” [24, p. 60]. It is precisely in this play that the author presents a heroine who complains about the life she led under Romanian administration and about the fact that her father died in the Doftana prison: “as a result of the torture inflicted on him by the executioners of the Siguranța... then my mother also died, because she had no money for an operation... Even life itself had become a kind of merchandise” [24, p. 62]. The play is an expression of Soviet historiography, aimed at the Marxist-Leninist indoctrination of both young people and illiterate adults.

It should be noted that Gheorghe Timofte's book “Plays” was likewise published in a print run of 3,000 copies. At the same time, Soviet censorship blocked access to the books of Romanian authors who promoted historical truth. Among these were the works of academician Ștefan Ciobanu, in which it was stated that “From the beginning of the revolution until the arrival of the Romanian army, Bessarabia was overrun by deserters, and when Bolshevism began and disorderly soldiers roamed through Bessarabia, heading home. We saw that the Moldovan military committee in Odessa protested, ‘before the revolutionary democracy,’ against the conduct of Russian soldiers in Bessarabia. ‘The Russian soldiers,’ the newspaper ‘Cuvânt Moldovenesc’ [Moldovan Word] tells us, ‘Have begun to behave as if in an enemy country. In the marketplaces they break open cellars, spill the wine, get drunk like pigs, and commit all manner of mockery. In the villages, they do the same thing: they mock the poor women whose husbands are at the front, come out onto the roads, where they rob the Moldovans and everyone else’” [25, p. 59-60].

Returning to Gheorghe Timofte's biography, we learn from Vasile Balan that in 1976 he “published yet another book – ‘Plays for the Popular Theatre’ – a synthesis of his theatrical activity. The plays of the playwright Gheorghe Timofte Cârpeșteanul [of Cârpești] were staged at the ‘V. Alecsandri’ Theatre in Bălți, and at ‘Licurici’ and ‘Contemporanul’ in Chișinău. Gheorghe Timofte dreamed of organizing popular theatres in

materializeze. Această sarcină nobilă le revine discipolilor săi” [4, p. 156].

Ultimă carte a lui Gheorghe Timofte a fost editată în număr de 4000 de exemplare, în care unele piese au fost reeditate cu modificarea parțială a textului, iar altele erau noi. Toate însă urmăreau același scop de a forma caracterul tinerei generații în baza idealurilor comuniste. Un exemplu este piesa „Scânteia libertății”, în care autorul repetă multe scene din „Jertfa”, reconstituind lupta bolșevicilor cu jandarmii români. În ultima variantă sunt făcute unele schimbări. În prima versiune, șeful jandarmilor era omorât cu un pistol prin împușcare. Ulterior, probabil din cauza restricțiilor cu privire la regimul juridic al armelor de recuzită, la indicația serviciilor secrete Gheorghe Timofte a înlocuit pistolul cu un cuțit. Astfel, la finalul spectacolului șeful postului de jandarmi este omorât cu cuțitul de un alt „erou” pe nume Mitrea” [26, p. 106].

Pentru a populariza ideile marxist-leniniste în rândul minorităților naționale din RSSM, Gheorghe Timofte a scris o piesă despre participarea etnicilor găgăuzi la revoltele din anii 1905-1906. Este vorba de piesa „Răzmerița. Dramă în patru acte și nouă tablouri. Acțiunea se petrece în anii 1905-1906 în Comrat precum și în satele din împrejurimile lui” [26, p. 3].

În stilul preferat de autor, și în această piesă un boier este prezentat drept exemplu de ipocrizie. Este vorba de latifundiarul Țanco, care deținea pământuri în Comrat și satele din apropiere. În piesă el este numit Țanca. Fiind atacat de țărani, cere sprijinul jandarmilor și militarilor ruși care aplică forța și armele asupra atacatorilor. După un șir de acțiuni, spectacolul se încheie cu un episod tragic, specific „operelor” lui Gheorghe Timofte. Șeful jandarmeriei guberniei Basarabia împușcă un țăran care, fiind îmbrâncit de un ofițer, „cade jos, silabisând (corect e silabisind - n.n.): Re-pub-li-că! Slo...bo-dă! Pă ... mânt! Le-nin!” [26, p. 56]. Numele liderului bolșevic era pronunțat de nenumărate ori în scena teatrelor, pentru a îndemna oamenii să-i studieze biografia

every locality of the country, but he did not manage to bring this to fruition. This noble task falls to his disciples” [4, p. 156].

Gheorghe Timofte's last book was published in a print run of 4,000 copies, in which some plays were reissued with partial changes to the text, while others were new. All of them, however, pursued the same goal of shaping the character of the younger generation on the basis of communist ideals. One example is the play “The Spark of Freedom,” in which the author repeats many scenes from “The Sacrifice,” reconstructing the Bolsheviks' struggle against the Romanian gendarmes. In this final version, some changes were made. In the first version, the head of the gendarmes was killed with a pistol shot. Later, probably because of restrictions on the legal regime of stage prop weapons, on the instructions of the secret services, Gheorghe Timofte replaced the pistol with a knife. Thus, at the end of the play, the head of the gendarme post is killed with a knife by another “hero” named Mitrea [26, p. 106].

To popularize Marxist-Leninist ideas among the national minorities of the MSSR, Gheorghe Timofte wrote a play about the participation of ethnic Gagauz in the revolts of 1905-1906. This is the play “The Uprising [Răzmerița]. A Drama in Four Acts and Nine Scenes. The action takes place in 1905-1906 in Comrat and in the surrounding villages” [26, p. 3].

In the style favored by the author, in this play, as well, a boyar is presented as an example of hypocrisy. This is the landowner Țanco, who owned land in Comrat and the surrounding villages. In the play he is called Țanca. Attacked by the peasants, he calls for the support of the gendarmes and Russian soldiers, who use force and weapons against the attackers. After a series of events, the play ends with a tragic episode, characteristic to Gheorghe Timofte's “works.” The chief of the gendarmerie of the Bessarabia Governorate shoots a peasant who, having been pushed by an officer, “falls down, spelling out: Re-pub-lic! Freedom! Land! Le-nin!” [26, p. 56]. The name of the Bolshevik leader was pronounced

și să se alăture ideilor utopice promovate de acesta. Lansând piesa „Răzmerița”, Gheorghe Timofte avea drept obiectiv estomparea cunoașterii despre calvarul prin care au trecut etnicii găgăuzi în primii ani de ocupație sovietică și de a-i „ajuta” să se pătrundă de învățătura leninistă, distanțându-se de la tradițiile lor naționale.

Nu sunt trecuți cu vederea nici etnicii romi pe care Gh. Timofte îi numește „țigani” în cărțile sale. Un exemplu este piesa „În rând cu oamenii. Crâmpoie din viața unor oameni cu destine zbuciumate” [26, p. 107]. Toate piesele lui Gheorghe Timofte scrise în timpul regimului totalitar comunist promovau falsul istoric, iar publicul era obligat să însușească aceste „lecții de patriotism sovietic”. Se știe că mii de oameni au fost deportați în Kazahstan și Siberia pentru faptul că refuzau să se înscrie în colhozuri. Mulți dintre aceștia au murit acolo din cauza condițiilor vitrege. În contrast cu acest adevăr istoric vine piesa „În rând cu oamenii”, în care autorul Gheorghe Timofte scrie cum o șatră de țigani nomazi, abandonându-și tradițiile, au luat decizia de a se înscrie în colhoz și au ajuns astfel „în rând cu oamenii” sovietici. În realitate, autoritățile sovietice manifestau o atitudine discriminatorie față de cetățenii de etnie romă. Acei dintre ei ce nu se angajau în câmpul muncii erau condamnați la închisoare pentru trândăvie și practicarea cerșetoriei, iar copiii lor care nu frecventau școala erau internați deseori în școli speciale, destinate persoanelor cu afecțiuni psihice. În imagine negativă erau prezentați romii și în «capodoperele» scrise de proletcultiștii din România comunistă, cum ar fi Zaharia Stancu, care subliniază în una din lucrările sale că „Țigani au obicei să fure copii de la țărani și chiar de la orașeni. Îi fură, îi bat, îi schilodesc, răsu-cindu-le mâinile și picioarele și scot din ei cerșetori” [12, p. 271]. Evident că asemenea afirmații stimulau ura populației față de romi, însă erau destui autori care au scris despre loialitatea romilor față de partidul comunist. Pe această cale a mers și Gheorghe Timofte, care a depus mult efort pentru a crea iluzia precum că, devenind membri ai colhozului,

countless times on theatre stages, in order to urge people to study his biography and join the utopian ideas he promoted. In staging the play “The Uprising [Răzmerița],” Gheorghe Timofte aimed to obscure knowledge of the ordeal endured by ethnic Gagauz in the first years of Soviet occupation and to “help” them absorb Leninist teaching, distancing them from their national traditions.

Nor were the Roma ethnic minority overlooked, whom Gh. Timofte refers to in his books as “Gypsies.” One example is the play “Among the People. Fragments from the Lives of People with Troubled Fates” [26, p. 107]. All of Gheorghe Timofte’s plays, written during the totalitarian communist regime, promoted historical falsehood, and the public was compelled to absorb these “lessons in Soviet patriotism.” It is known that thousands of people were deported to Kazakhstan and Siberia for refusing to join the kolkhozes. Many of them died there due to harsh conditions. In contrast to this historical truth stands the play “Among the People,” in which the author Gheorghe Timofte writes of how a band of nomadic Gypsies, abandoning their traditions, decided to join the kolkhoz and thus came to be “among the people” of the Soviet Union. In reality, the Soviet authorities displayed a discriminatory attitude toward citizens of Roma ethnicity. Those among them who did not take up employment were sentenced to prison for parasitism and begging, and their children, who did not attend school, were often placed in special schools for persons with psychiatric conditions. Roma were likewise presented in a negative light in the “masterpieces” written by proletcultists in communist Romania, such as Zaharia Stancu, who states in one of his works that “Gypsies have a habit of stealing children from peasants and even from town dwellers. They steal them, beat them, maim them by twisting their arms and legs, and turn them into beggars” [12, p. 271]. Clearly, such statements fueled the population’s hatred toward Roma, yet there were also plenty of authors who wrote about the Roma’s loyalty to the Communist Party. Ghe-

romii din RSSM aveau parte de un trai prosper. În realitate reprezentanții acestui popor se confruntau cu multiple probleme, pe care nu le puteau depăși. Mulți copii de romi au ajuns victime ale discriminării. Un exemplu elocvent a fost publicat de autorii sovietici P. Gusev și A. Eliseev, care au constatat că în anul 1962 judecătoria populară din raionul Soroca a condamnat minora S. la un an și șase luni de privațiune de libertate cu executarea într-o colonie de reeducare prin muncă, doar pentru faptul că la vârsta de 15 ani, fiind influențată de maturi, a săvârșit un furt.

Din materialele dosarului reiese că S. este copilul cel mai mare dintre cei șase care cresc în familie. Tatăl pietrar, mama – casnică, bolnavă. Părinții nu aveau posibilitatea de a exercita controlul asupra minorei și foarte puțin se ocupau de educația ei. În copilărie S. a primit o traumă la cap în urma unei căderi din copac. Din această cauză avea rezultate slabe la învățătură, rămânând repetentă în clasele 1-4. Colectivul școlii nu s-a preocupat de educația acesteia. Învățătorul Doroșenko, care era și diriginte de clasă, recunoștea că școala pur și simplu a lăsat-o pe cont propriu pe această elevă, fără a-i acorda ajutor. Evident că în asemenea situație nu era cazul de grăbit cu aplicarea pedepsei privative de libertate minorei S., ci trebuia luată pentru început o măsură de constrângere cu caracter educativ [27, p. 96-97]. Reiterăm că mulți copii de etnie romă ajungeau cu ușurință în instituțiile de detenție sau în școli speciale, pentru faptul că sustrăgeau produse alimentare din cauza foamei. Cert e că în acea perioadă majoritatea locuitorilor din RSSM se confruntau cu probleme de ordin politic și social-economic. În același timp, propaganda sovietică folosea diferite mecanisme pentru a îngrădi accesul cetățenilor la informații, promovând minciuna drept adevăr și folosind în acest scop presa, televiziunea și scenele teatrelor. După cum scrie autorul Valentin Burlacu, „Statul totalitar sovietic a acționat metodic pentru a cultiva prin activitatea artistică de amatori o cultură în masă, o cultură ideo-

orghe Timofte followed this same path, putting much effort into creating the illusion that, by becoming members of the kolkhoz, the Roma of the MSSR enjoyed a prosperous life. In reality, members of this people faced numerous problems that they could not overcome. Many Roma children fell victim to discrimination. A telling example was published by the Soviet authors P. Gusev and A. Eliseev, who found that in 1962 the people's court of Soroca district sentenced the minor S. to one year and six months' deprivation of liberty, to be served in a labor re-education colony, solely for having committed a theft at the age of 15 under the influence of adults.

From the case file it emerges that S. was the eldest of six children being raised in the family. The father was a stonemason, the mother a housewife, in poor health. The parents were unable to supervise the minor and devoted very little time to her upbringing. As a child, S. suffered a head injury after falling from a tree. Because of this she had poor academic results, having to repeat grades 1 through 4. The school staff took no interest in her education. The teacher Doroșenko, who was also her homeroom teacher, admitted that the school had simply left this pupil to her own devices, without offering her any help. Clearly, in such a situation there was no reason to rush to impose a custodial sentence on the minor S.; rather, an educational measure of restraint should have been applied from the outset [27, p. 96-97]. We reiterate that many Roma children easily ended up in detention institutions or special schools for having stolen food out of hunger. It is a fact that, during that period, most residents of the MSSR faced problems of a political and socio-economic nature. At the same time, Soviet propaganda used various mechanisms to restrict citizens' access to information, presenting lies as truth and using for this purpose the press, television and theatre stages. As the author Valentin Burlacu writes, “The Soviet totalitarian state acted methodically to cultivate, through amateur artistic activity, a mass culture, an ideologized culture steeped in proletcultist stereotypes and canons. The class-based

logizată impregnată cu stereotipuri și canoane proletcultiste. Atitudinea de clasă și lupta cu „naționalismul burghez”, absolutizarea principiilor comuniste în detrimentul celor general-umane, însoțite de scoaterea forțată din circulație a valorilor spirituale naționale, duc, în ultima instanță, la neglijarea particularităților și tradițiilor culturale specifice populației băștinașe” [17, p. 80].

Același autor menționează că „În consecință, activitatea instituțiilor cultural-educative, asemenea altor instituții ideologice, era concepută ca un instrument de îndoctrinare politică, înstrăinare națională și cultivare a românofobiei... Genocidul fizic a fost completat cu cel spiritual” [17, p. 74]. Cu certitudine piesele scrise de Gheorghe Timofte au contribuit la realizarea acestui genocid spiritual. Adevărul e că acesta a reușit să implice mulți discipoli de-ai săi în activitatea propagandistică, determinându-i pe unii să săvârșească fapte imorale împotriva anumitor persoane care opuneau rezistență puterii sovietice. Nu este secret că mulți oameni de artă au colaborat cu KGB-ul. Unii nu mai sunt în viață. Alții modificându-și biografiile pretind a fi modele de moralitate, chiar dacă pe timpuri au scris denunțuri la comanda acestei odioase instituții, pentru a distruge mișcarea de eliberare națională. N-au fost deconspirați pentru că dosarele lor au fost evacuate în mod fraudulos din arhiva KGB al RSSM cu puțin timp înainte de căderea imperiului sovietic. Din afirmațiile istoricului Ruslan Șevcenco: „dosarele agenturii și ale colaboratorilor serviciului operativ se mai află și astăzi la Tiraspol” [28, p. 210]. În acest context, istoricul Pavel Moraru afirmă că „Din cauza lipsei dosarelor, lustrăția („purificare, curățare”) de la Chișinău este greu de realizat, fiind practic imposibilă” [20, p. 210].

CONCLUZII

Există speranțe că pe parcursul anilor cercetătorii vor avea acces la documentele evacuate și vor publica listele persoanelor care au „mers la compromis” acceptând colaborarea cu organele represive sovietice. Adevărul istoric va fi restaurat doar

attitude and the struggle against ‘bourgeois nationalism,’ the absolutization of communist principles at the expense of general human values, accompanied by the forced withdrawal of national spiritual values from circulation, ultimately led to the neglect of the specific cultural characteristics and traditions of the native population” [17, p. 80].

The same author notes that “As a result, the activity of cultural-educational institutions, like that of other ideological institutions, was conceived as an instrument of political indoctrination, national alienation and the cultivation of Romanophobia... Physical genocide was completed by spiritual genocide” [17, p. 74]. Certainly, the plays written by Gheorghe Timofte contributed to the accomplishment of this spiritual genocide. The truth is that he managed to involve many of his own disciples in propagandistic activity, driving some of them to commit immoral acts against certain persons who resisted Soviet power. It is no secret that many people of the arts collaborated with the KGB. Some are no longer alive. Others, having altered their biographies, claim to be models of morality, even though in their time they wrote denunciations at the behest of this odious institution, in order to destroy the national liberation movement. They were not unmasked because their files were fraudulently removed from the KGB archive of the MSSR shortly before the fall of the Soviet empire. As the historian Ruslan Șevcenco states: “The files of the agent network and of the operational service’s collaborators are still, to this day, kept in Tiraspol” [28, p. 210]. In this context, the historian Pavel Moraru states that “Owing to the absence of these files, lustration (‘purification, cleansing’) in Chișinău is difficult to carry out, being practically impossible” [20, p. 210].

CONCLUSIONS

There are grounds for hope that, over the years, researchers will gain access to the removed documents and will publish the lists of persons who “made a compromise” by agreeing to collaborate with the Soviet repressive bodies. Historical truth will

prin deconspirarea profilului moral și a faptelor ilicite comise de aceștia împotriva propriului popor. Cu părere de rău, Gheorghe Timofte nu este unicul om de artă, care, după revenirea din GULAG-ul sovietic, a continuat să elogieze regimul totalitar comunist, promovând ateismul și românofobia. Pe rafturile bibliotecilor publice sunt o mulțime de cărți editate în perioada sovietică, care păstrează în interiorul lor amprenta comunismului. Mai grav e că unii autori ai acestor „opere literare” se declară la etapa actuală mari apărători ai demnității naționale, în realitate fiind niște pseudopatrioți care au profitat de nomenclatura sovietică, iar actualmente de conjunctura politică. Paradoxal, există și descendenți ai victimelor represiunilor politice, care depun flori la monumentul lui Lenin. Alături de nostalgicii după vechiul regim, aceștia declară că doresc restaurarea URSS, a unui stat în care regimul politic nu garanta libertatea conștiinței, îngrădea drepturile cetățenilor la libera exprimare, la informație, accesul la justiție, precum și alte drepturi care existau în acest lagăr sovietic doar la nivel declarativ. Acest grup de persoane controversate pledează pentru păstrarea monumentelor ce glorifică regimul totalitar, prezența cărora în spațiul public este o ofensă adusă memoriei victimelor totalitarismului comunist. Unica soluție de a schimba situația este desovietizarea mediului în care locuim. Doar în asemenea condiții pot fi promovate valorile democratice, valorile naționale și valorile europene pe fundalul cărora se va forma conștiința națională, cultura juridică și a memoriei ca parte componentă a culturii civice.

be restored only by unmasking the moral profile and the unlawful acts committed by such persons against their own people. Regrettably, Gheorghe Timofte is not the only man of the arts who, after returning from the Soviet GULAG, continued to glorify the totalitarian communist regime, promoting atheism and Romanophobia. The shelves of public libraries hold a great many books published during the Soviet period, which still bear the imprint of communism within them. What is more troubling is that some of the authors of these “literary works” now present themselves as great defenders of national dignity, when in reality they were pseudo-patriots who took advantage of the Soviet nomenclatura and, at present, of the political conjuncture. Paradoxically, there are also descendants of the victims of political repression who lay flowers at the monument to Lenin. Alongside those nostalgic for the old regime, they declare that they wish for the restoration of the USSR — a state whose political regime did not guarantee freedom of conscience, and which restricted citizens’ rights to free expression, to information, to access to justice, and other rights that existed in this Soviet camp only at a declarative level. This group of controversial persons advocates for the preservation of monuments glorifying the totalitarian regime, whose presence in public space is an affront to the memory of the victims of communist totalitarianism. The only solution for changing this situation is the desovietization of the environment in which we live. Only under such conditions can democratic values, national values and European values be promoted, on the basis of which national consciousness, legal culture and the culture of remembrance, as a component part of civic culture, will be formed.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Legea Nr. 1225 din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice.
2. Vicu A. Circumspecțiile unui fost deținut politic. Cahulul literar și artistic. Nr. 9(13) ianuarie-martie 2022, publicat pe primariacahul.md accesat pe 29.05.2026.

3. Postică E., Praporșic M., Stăvilă V. Car-tea Memoriei. Catalog al victimelor to-talitarismului comunist, Chișinău, 1999, vol. I. 425 p.
4. Balan V. A baștinei eternă amintire. Cârpești, 2004. 312 p.
5. Arhiva MAI al Republicii Moldova. Fond 103, Opis 6, Ex. 71.
6. Țarălungă E. Enciclopedia identității românești. Personalități. București, Ed. Litera Internațional, 2011. 864 p., ro.wikipedia.org
7. Sălăgean M. România între 1919 și 1947. În: Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan. Istoria României: compendiu. Academia Româ-nă, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2007. 580 p.
8. Aramă E. Istoria dreptului românesc, Chișinău, 1995. 206 p.
9. Otu P., citat de Manuel Stănescu. În: Re-tragerea Armatei a 4-a Române la vest de Prut, iunie-iulie 1940. Lucrările Sesi-unii Naționale a Doctoranzilor în Istorie (ediția I) Oradea, 22-23 mai 2009.
10. Stan C. I. Refugiații basarabeni și bu-covineni (1944-1945). Destin românesc, Nr. 2/2002, An. IX, Nr. 34, Chișinău-București. 125 p.
11. Stancu Z. Vântul și ploaia, vol. II, Editura Pentru Literatură, 1969. 332 p.
12. Firoiu D. V. Istoria statului și dreptului românesc. Iași, 1993. 172 p., [https://his-toria.ro](https://historia.ro)
13. Popa C. Regimul comunist din România (1948-1989). În: Pop Ioan-Aurel, Bolovan Ioan. Istoria României: compendiu. Aca-demia Română, Centrul de Studii Tran-silvane, Cluj-Napoca, 2007. 809 p.
14. Молодежь Молдавии. 17 января 1947 г.
15. Burlacu V. Instituțiile culturale-educa-tive din R.S.S. Moldovenească – instru-ment de rusificare (1944-1950). În: Des-tin românesc Nr. 2/2002, An. IX, Nr.34, Chișinău-București, 2002.
16. Никоноров М.Г. Сборник жаргонных слов и выражений, употребляемых преступным элементом, а также символов некоторых татуировок, наносимым им на тело. ГУИТУ МВД СССР, Москва, 1983. 106 p.
17. Petrencu A. Teroarea stalinistă în Ba-sarabia. Studii, documente, memorii. Chișinău, 2013. 360 p.
18. Moraru P. Urmașii lui Felix Dzerjinski: Organele Securității Statului în Republi-ca Sovietică Socialistă Moldovenească, 1940-1991, București, 2008. 272 p.
19. Тимофте Г. Робий ынтунерикулуй (Фийка Иерусалимулуй), пьесă , „Картя молдовеняскэ”, Кишинэу, 1961.
20. Волков Г.М. Взгляд через десятилетия. Очерки генерал-лейтенанта КГБ о личной жизни и чекистских операциях в России, Западной Украине, Казахстане и Молдавии. Кишинев: Служба информации и безопасности Республики Молдова, 2006. 278 p.
21. Arhiva MAI a Republicii Moldova. Dosa-rul N8, vol. I, Fond 103, Opis 5, Ex. 61.
22. Тимофте Г. Пьесе, „Картя молдовеня-скэ”, Кишинэу, 1970.
23. Ciobanu Ș. Unirea Basarabiei. Editura „Universitas”, Chișinău, 1993. 331 p.
24. Тимофте Г. Пьесе пентру театрул по-пулар, „Картя молдовеняскэ”, Киши-нэу, 1976.
25. Гусев П., Елисеев А. О роли судов в предупреждении правонарушений несовершеннолетних. В: Соблюдать законы об ответственности несовер-шеннолетних. Редактор-составитель А.И. Санталов. Издательство „Картя молдовеняскэ”, Кишинев, 1965.
26. Șevcenco R., citat de Moraru P. În: Mo-raru P. Urmașii lui Felix Dzerjinski: Or-ganele Securității Statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, 1940-1991, București, 2008. 272 p.
27. Arhiva MAI al Republicii Moldova. Fond 50, Opis 6, Ex. 76, Dosarul 3, vol. 2.

CZU: 343.12/.13

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.02>

PARTICULARITĂȚI TACTICO-PSIHOLOGICE ALE AUDIERII PRIMARE (INIȚIALE) A PERSOANEI BĂNUITE DE COMITEREA INFRAȚIUNII

Vitalie JITARIUC¹

Domnița VIZDOGA²

TACTICAL AND PSYCHOLOGICAL PARTICULARITIES OF THE INITIAL (PRIMARY) HEARING OF THE PERSON SUSPECTED OF COMMITTING AN OFFENCE

Vitalie JITARIUC¹

Domnița VIZDOGA²

Cunoașterea particularităților tacticii criminale și a psihologiei judiciare, precum și aplicarea unor metode psihologice adecvate facilitează activitatea reprezentanților organelor de urmărire penală, permițându-le să gestioneze mai eficient relațiile cu persoanele implicate, să înțeleagă motivațiile comportamentelor acestora, să evalueze corect realitatea obiectivă și să valorifice informațiile obținute. În cadrul acțiunilor de urmărire penală, audierile se remarcă printr-un conținut psihologic complex. Acestea presupun un dialog prelungit și substanțial între ofițerul de urmărire penală și persoana audiată, de succesul căruia depinde, în mare măsură, întreaga activitate de urmărire penală. Totuși, audierile persoanelor bănuite de comiterea infracțiunilor sunt mai dificile, întrucât interesele ofițerului de urmărire penală și ale bănuitului nu coincid, iar acesta din urmă s-ar putea să cunoască cel mai bine circumstanțele infracțiunii. În articol sunt analizate situațiile cele mai frecvent întâlnite în timpul audierii bănuitului, evidențiindu-se importanța practică și eficiența aplicării procedurilor tactice și psihologice specifice pentru obținerea rezultatului dorit. Se subliniază că tactica audierii bănuitului este strâns legată de organizarea acesteia, incluzând definirea obiectivelor, pregătirea prealabilă, crearea condițiilor optime și stabilirea unui climat psihologic corespunzător pentru desfășurarea audierii.

Knowledge of the particularities of forensic tactics and judicial psychology, as well as the application of adequate psychological methods, facilitates the activity of criminal prosecution officers, enabling them to more effectively manage relations with the persons involved, to understand the motivations behind their behaviour, to correctly assess objective reality, and to capitalise on the information obtained. Among the criminal prosecution actions, hearings are distinguished by a complex psychological content. They presuppose a prolonged and substantive dialogue between the criminal prosecution officer and the person being heard, the success of which largely determines the entire course of the criminal prosecution. However, the hearing of persons suspected of committing offences is more challenging, as the interests of the criminal prosecution officer and those of the suspect do not coincide, and the latter is best acquainted with the circumstances of the offence. The article analyses the most frequently encountered situations during the hearing of the suspect, highlighting the practical importance and effectiveness of applying specific tactical and psychological procedures in order to achieve the desired outcome. It is emphasised that the tactics of hearing the suspect are closely linked to its organisation, including the definition of objectives, preliminary preparation, the creation of optimal conditions, and the establishment of an appropriate psychological climate for the conduct of the hearing.

¹ Conferențiar universitar, doctor, decan al Facultății Drept și Administrație Publică, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; cercetător asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române; e-mail: vjitariuc@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9361-4460>

Associate Professor, PhD, Dean of the Faculty of Law and Public Administration, Technical University of Moldova (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; Associate Researcher at the "Acad. Andrei Rădulescu" Institute of Legal Research of the Romanian Academy; e-mail: vjitariuc@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9361-4460>

² doctor, candidat la funcția de judecător, e-mail: domnitavizdoaga@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8233-9240>

PhD, candidate for the position of judge, e-mail: domnitavizdoaga@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8233-9240>

Cuvinte-cheie: *audiere, bănuț, declarații, infracțiune, probe, probatoriu, flagrant delict, procedee tactice, psihologie, acțiune de urmărire penală, ofițer de urmărire penală, procedeu probatoriu, cercetare, situație de conflict, situație non-conflictuală, comunicare interpersonală.*

Keywords: *hearing, suspect, statements, offence, evidence, probative process, flagrante delicto, tactical procedures, psychology, criminal prosecution action, criminal prosecution officer, evidentiary procedure, investigation, conflict situation, non-conflict situation, interpersonal communication.*

INTRODUCERE

Descoperirea și investigarea infracțiunilor reprezintă o activitate cognitivă complexă, orientată spre studierea evenimentului produs, în vederea identificării și tragerii la răspundere a persoanelor vinovate, precum și a reparării prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii. Succesul cercetării depinde în mod direct de faptul dacă măsurile speciale de investigații și acțiunile de urmărire penală au fost realizate pe baze științifice solide și cu respectarea cerințelor tactice specifice. De regulă, pe cât intervalul de timp dintre momentul obținerii informației despre comiterea infracțiunii și inițierea acțiunilor de urmărire penală este mai redus, cu atât crește eficiența și calitatea desfășurării lor [10, p. 239].

Un mijloc procesual de colectare și verificare a informațiilor probatorii și orientative îl constituie audierea, în cadrul căreia organul de urmărire penală valorifică cunoștințe din domeniul psihologiei judiciare, logicii, eticii și alte discipline conexe. O audierea organizată în mod competent oferă posibilitatea obținerii unor declarații veridice de la persoana audiată și permite stabilirea tuturor circumstanțelor relevante pentru soluționarea cauzei [22, pp. 942-943].

Prin intermediul audierii poate fi obținută și verificată o parte semnificativă a informațiilor relevante pentru cauza penală, fiind posibilă, totodată, stabilirea motivelor reale și a scopului infracțiunii, precum și a condițiilor care au favorizat săvârșirea acesteia [17, p. 74]. Procedura desfășurării audierii este reglementată în mod strict de legislația procesual-penală, care constituie o garanție a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și ale cetățeanului [19, p. 885]. În literatura de specialitate, psihologică și

INTRODUCTION

The discovery and investigation of offences constitutes a complex cognitive activity, aimed at studying the event that occurred, with a view to identifying and holding accountable the persons at fault, as well as repairing the damage caused by the commission of the offence. The success of the investigation depends directly on the extent to which special investigative measures and criminal prosecution actions have been carried out on solid scientific grounds and in compliance with specific tactical requirements. As a rule, the shorter the time interval between the moment of obtaining information about the commission of an offence and the initiation of criminal prosecution actions, the greater the efficiency and quality of their conduct [10, p. 239].

One of the procedural means of collecting and verifying probative and indicative information is the hearing, during which the criminal prosecution body draws upon knowledge from the fields of judicial psychology, logic, ethics, and other related disciplines. A competently organised hearing provides the opportunity to obtain truthful statements from the person being heard and allows for the establishment of all circumstances relevant to the resolution of the case [22, pp. 942-943].

Through the hearing, a significant portion of the information relevant to the criminal case may be obtained and verified, while it is also possible to establish the real motives and purpose of the offence, as well as the conditions that facilitated its commission [17, p. 74].

The procedure for conducting hearings is strictly regulated by criminal procedural legislation, which constitutes a guarantee for the observance of fundamental human and civil rights and freedoms [19, p. 885]. In the specialised psychological and

juridică, audierea în cadrul procesului de investigare este considerată un proces de obținere a declarațiilor de la o persoană care deține informații relevante pentru cauza aflată în curs de cercetare [18, p. 513].

Tactica audierii este strâns legată de organizarea acesteia. Întrucât audierea bănuțului constituie o acțiune de urmărire penală urgentă și se efectuează imediat după reținerea acestuia, organul de urmărire penală, de regulă, nu dispune de timpul necesar pentru o pregătire minuțioasă a audierii. Cu toate acestea, înainte de începerea audierii, organul de urmărire penală trebuie să aprecieze situația existentă, să stabilească locul desfășurării audierii, să determine linia de conduită pe care o va adopta, modalitățile de prezentare a probelor, precum și succesiunea clarificării aspectelor ce urmează a fi abordate în discuția cu persoana audiată. Totodată, în cazul în care infracțiunea a fost săvârșită în condiții și circumstanțe evidente, înainte de audierea bănuțului este oportună audierea a doi sau trei martori oculari, pentru ca organul de urmărire penală să își formeze o reprezentare preliminară asupra circumstanțelor producerii (comiterii) faptei infracționale [11, pp. 87-88].

Ordinea procesual-penală generală de audiere a bănuțului nu se deosebește, în principiu, de ordinea audierii învinuțului [4, p. 556]. Or, audierea bănuțului prezintă anumite particularități, determinate de existența unor date care, într-o măsură mai mare sau mai mică, oferă un temei pentru a presupune că anume această persoană a săvârșit infracțiunea. În desfășurarea audierii bănuțului trebuie avut în vedere faptul că prezentarea declarațiilor constituie un drept al acestuia, și nu o obligație.

Calitatea efectuării audierii și acțiunilor procedurale impune organului de urmărire penală un nivel înalt de cultură generală și profesională, cunoașterea psihologiei, precum și stăpânirea abilă a procedeelor tactico-psihologice de prezentare a probelor. O importanță deosebită o are, în acest context, posedarea de către orga-

legal literature, the hearing within the investigation process is considered a process of obtaining statements from a person who holds information relevant to the case under investigation [18, p. 513].

The tactics of the hearing are closely linked to its organisation. Since the hearing of the suspect constitutes an urgent criminal prosecution action and is carried out immediately after the suspect's detention, the criminal prosecution body generally does not have the time required for thorough preparation of the hearing. Nevertheless, prior to commencing the hearing, the criminal prosecution body must assess the existing situation, determine the location of the hearing, establish the line of conduct to be adopted, the methods of presenting evidence, and the sequence in which the matters to be addressed during the discussion with the person being heard will be clarified. Furthermore, where the offence was committed under evident conditions and circumstances, it is advisable to hear two or three eyewitnesses before proceeding to the hearing of the suspect, so that the criminal prosecution body may form a preliminary representation of the circumstances of the occurrence (commission) of the criminal act [11, pp. 87-88].

The general criminal procedural order of hearing the suspect does not, in principle, differ from the order of hearing the accused [4, p. 556]. However, the hearing of the suspect presents certain particularities, determined by the existence of data which, to a greater or lesser extent, provide grounds to presume that this particular person committed the offence. In conducting the hearing of the suspect, it must be borne in mind that the making of statements constitutes a right of the suspect, and not an obligation.

The quality of the hearing requires of the criminal prosecution body a high level of general and professional culture, knowledge of psychology, as well as skilled mastery of the tactical and psychological procedures for presenting evidence and conducting procedural actions. Of particular importance in this context is the possession by the criminal prosecution body of the psychological knowledge necessary for conducting

nul de urmărire penală a cunoștințelor psihologice necesare realizării audierii inițiale a bănuțului, întrucât, adesea, eficiența întregii investigații ulterioare depinde de modul în care aceasta este desfășurată. De asemenea, potrivit opiniei autorilor T. Osoianu, D. Ostavciuc, Iu. Odagiu și C. Rusnac „ofițerul de urmărire penală trebuie să ia în calcul starea psihică a audiatului, nivelul de dezvoltare intelectuală și culturală, aptitudinile profesionale, viziunea sa referitoare la relațiile din societate etc.” [5, p. 159].

METODOLOGIA CERCETĂRII

Pentru elaborarea articolului a fost utilizată o combinație de metode specifice cercetării în criminalistică și psihologie judiciară. În primul rând, s-a realizat o analiză doctrinară și comparativă a literaturii de specialitate, incluzând lucrări în domeniul psihologiei judiciare și criminalisticii, pentru a evidenția anumite particularități psihologice și tactice ale audierii bănuțului, fapt care a permis identificarea unor situații frecvent întâlnite în audierile inițiale și a unor proceduri eficiente în vederea obținerii de informații veridice. De asemenea, cercetarea a presupus utilizarea metodei sintezei și sistematizării datelor, pentru a organiza informațiile cu privire la tactica audierii, aplicarea procedurilor psihologice și corelarea acestora cu obiectivele procesuale. Pentru aprofundarea efectelor psihologice și ajustarea tacticii audierii, a fost folosită și metoda diagnozei comportamentale, analizate fiind reacțiile verbale și non-verbale ale persoanelor bănuite de comiterea infracțiunii, precum și dinamica interacțiunii dintre ofițerii de urmărire penală și persoanele audiate. Îmbinarea acestor metode a permis elaborarea unor concluzii și recomandări aplicabile în activitatea organelor de urmărire penală, subliniind importanța cunoașterii psihologiei bănuțului, adaptării tacticii audierii și dezvoltării continue a competențelor și abilităților ofițerilor de urmărire penală în acest domeniu.

the initial hearing of the suspect, since the efficiency of the entire subsequent investigation frequently depends on the manner in which this hearing is conducted.

Moreover, in the opinion of authors T. Osoianu, D. Ostavciuc, Iu. Odagiu, and C. Rusnac, «the criminal prosecution officer must take into account the psychological state of the person being heard, their level of intellectual and cultural development, professional aptitudes, and their views regarding social relations, etc.» [5, p. 159].

RESEARCH METHODOLOGY

For the elaboration of this article, a combination of methods specific to research in forensic science and judicial psychology was employed. First and foremost, a doctrinal and comparative analysis of the specialised literature was conducted, including works in the fields of judicial psychology and forensic science, in order to highlight the psychological and tactical particularities of the hearing of the suspect, which allowed for the identification of situations frequently encountered in initial hearings and of effective procedures for obtaining truthful information. Furthermore, the research involved the application of the method of synthesis and systematisation of data, in order to organise information regarding hearing tactics, the application of psychological procedures, and their correlation with procedural objectives. To deepen the psychological effects and to adjust hearing tactics, the method of behavioural diagnosis was also employed, analysing the verbal and non-verbal reactions of persons suspected of committing offences, as well as the dynamics of the interaction between criminal prosecution officers and the persons being heard. The combination of these methods enabled the formulation of conclusions and recommendations applicable to the activity of criminal prosecution bodies, underscoring the importance of understanding the suspect's psychology, adapting hearing tactics, and continuously developing the competencies and skills of criminal prosecution officers in this domain.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

Prin audierea inițială a bănuțului se înțelege audierea persoanei în privința căreia a fost pornită urmărirea penală sau care a fost reținută sub suspiciunea comiterii unei infracțiuni, realizată pentru prima dată de către organul de urmărire penală. O perioadă îndelungată de timp, problemele psihologice ale audierii inițiale a bănuțului nu au fost delimitate ca un domeniu distinct de cercetare, nici în cadrul criminalisticii, nici în cel al psihologiei juridice (judiciare).

Or, profesorul S. Doraș susține că „Pentru ca declarațiile bănuțului să servească la stabilirea adevărului într-un proces penal, este necesar ca ascultarea acestuia să se efectueze în deplină conformitate cu legea și în baza unui sistem tactic bine determinat. Aceasta presupune cunoașterea, de către organul de urmărire penală, a stării psihologice a persoanei venite în fața sa în calitate de bănuț, a mecanismelor psihologice pe care se bazează formarea declarațiilor acestuia” [1, pp. 388-389].

În opinia autorilor O. A. Galustian, A. D. Belousov și I. E. Reuțkaia, „Principalele particularități ale audierii inițiale a bănuțului sunt următoarele:

- efectul relativ pronunțat de noțute pentru bănuț, determinat de lipsa informațiilor acestuia cu privire la datele deținute de organul de urmărire penală în cauza penală. Această circumstanță permite valorificarea mai eficientă a procedurilor și metodelor tactico-psihologice de prezentare a probelor de către ofițerul de urmărire penală;

- dinamismul sporit al situației de comunicare interpersonală, precum și necesitatea utilizării concentrate de către organul de urmărire penală a unor procedee psihologice speciale pentru obținerea unor declarații veridice din partea bănuțului;

- poziția procesuală a bănuțului, în calitate de persoană care este doar suspectată, dar nu încă învinuită de săvârșirea infracțiunii, fapt ce impune ca, în cadrul audierii inițiale, organul de urmărire penală

DISCUSSIONS AND RESULTS

The initial hearing of the suspect is understood as the hearing of the person against whom criminal prosecution has been initiated, or who has been detained under suspicion of having committed an offence, conducted for the first time by the criminal prosecution body. For an extended period of time, the psychological issues of the initial hearing of the suspect were not delineated as a distinct area of research, either within forensic science or within legal (judicial) psychology.

However, Professor S. Doraș argues that «For the statements of the suspect to serve the establishment of the truth in criminal proceedings, it is necessary that the hearing be conducted in full compliance with the law and on the basis of a well-defined tactical system. This presupposes the knowledge, by the criminal prosecution body, of the psychological state of the person appearing before it as a suspect, and of the psychological mechanisms upon which the formation of the suspect's statements is based» [1, pp. 388-389].

In the opinion of authors O. A. Galustian, A. D. Belousov, and I. E. Reuțkaia, «The main particularities of the initial hearing of the suspect are as follows:

- the relatively pronounced novelty effect for the suspect, determined by the lack of information available to the suspect regarding the data held by the criminal prosecution body in the criminal case. This circumstance allows for the more effective use of tactical and psychological procedures and methods for the presentation of evidence by the criminal prosecution officer;

- the heightened dynamism of the interpersonal communication situation, as well as the need for the concentrated use by the criminal prosecution body of special psychological procedures in order to obtain truthful statements from the suspect;

- the procedural position of the suspect, as a person who is merely suspected, but not yet accused, of having committed the offence, which requires that, during the initial hearing, the criminal prosecution body establish the suspect's attitude towards the

să stabilească atitudinea ei față de organele de drept, precum și față de infracțiunea de comiterea căreia aceasta este bănuită”.

Totodată, aceștia au „identificat principalele probleme de natură psihologică cu care se confruntă reprezentanții organelor de urmărire penală la desfășurarea audierii inițiale a bănuitului. Printre aceste probleme se numără:

a) caracterul conflictual al audierii inițiale, determinat de atitudinea negativă a bănuitului față de organul de urmărire penală;

b) dificultăți de stabilire a contactului psihologic cu bănuitul, cauzate de mai mulți factori: particularități individual-psihologice ale bănuitului, neîncrederea față de organele de urmărire penală, precum și dorința de a evita răspunderea penală;

c) dificultăți de obținere a informațiilor veridice pe parcursul audierii inițiale, care se manifestă fie prin negarea vinovăției, chiar și în fața unor probe evidente, fie prin oferirea unor informații excesiv de detaliate, adesea neconforme cu realitatea, conducând la auto-incriminarea bănuitului;

d) atitudinea de dispreț față de ofițerul de urmărire penală în calitate de reprezentant al autorității, exprimată uneori prin furnizarea deliberată a unor versiuni false, a căror verificare consumă timp considerabil și încetinește procesul de investigare;

e) volumul mare de cauze penale aflate simultan în gestiunea ofițerului de urmărire penală, ceea ce afectează capacitatea de a păstra în memorie și de a actualiza, la momentul potrivit, circumstanțele relevante pentru fiecare cauză penală” [8, p. 31].

Este evident că problemele menționate în cadrul desfășurării audierii inițiale a bănuitului impun organului de urmărire penală necesitatea soluționării unui set de sarcini specifice, cum ar fi:

1) studierea operativă și, pe cât posibil, cât mai completă a tuturor datelor inițiale ce caracterizează cauza aflată în proces de cercetare, inclusiv a oricăror informații orientative despre aceasta, precum și a particularităților psihologice ale bănuitului,

law enforcement bodies and towards the offence of which the suspect is accused».

At the same time, they «identified the main psychological problems faced by the representatives of criminal prosecution bodies in conducting the initial hearing of the suspect. Among these problems are:

a) the conflictual nature of the initial hearing, determined by the suspect's negative attitude towards the criminal prosecution body;

b) difficulties in establishing psychological contact with the suspect, caused by several factors: the individual psychological particularities of the suspect, distrust of the criminal prosecution bodies, and the desire to avoid criminal liability;

c) difficulties in obtaining truthful information during the initial hearing, manifested either by the denial of guilt even in the face of evident evidence, or by the provision of excessively detailed information, often inconsistent with reality, leading to the suspect's self-incrimination;

d) a contemptuous attitude towards the criminal prosecution officer as a representative of authority, sometimes expressed through the deliberate furnishing of false versions, the verification of which consumes considerable time and slows down the investigation process;

e) the large volume of criminal cases simultaneously managed by the criminal prosecution officer, which affects the capacity to retain in memory and to recall, at the appropriate moment, the circumstances relevant to each individual criminal case» [8, p. 31].

It is evident that the problems mentioned in the conduct of the initial hearing of the suspect impose upon the criminal prosecution body the necessity of resolving a set of specific tasks:

1) the prompt and, to the extent possible, most complete study of all initial data characterising the case under investigation, including any indicative information concerning it, as well as the individual psychological particularities of the suspect, based on the obtaining of information from family members, neighbours, acquaintances, etc.;

2) ensuring a favourable psychologi-

pe baza obținerii de informații de la membrii familiei, vecini, cunoscuți etc.;

2) asigurarea unui cadru psihologic favorabil, care să sprijine elucidarea adevărului în privința infracțiunii investigate, condiție esențială pentru desfășurarea cu succes a audierii inițiale;

3) stabilirea unui contact psihologic cu bănuitul;

4) identificarea și luarea în considerare a particularităților individual-psihologice ale bănuitului de către ofițerul de urmărire penală;

5) verificarea veridicității informațiilor prezentate de bănuitul pe parcursul audierii inițiale [8, P. 31].

Rezolvarea primei sarcini reprezintă o condiție esențială pentru desfășurarea eficientă a investigării infracțiunii în ansamblu. În același timp, pot apărea situații în care, înainte de efectuarea audierii inițiale, ofițerul de urmărire penală nu poate obține toate datele inițiale care caracterizează infracțiunea, de exemplu atunci când bănuitul este prins „în flagrant” la locul comiterii faptei și apare oportunitatea de a-l audia „pe urmele fierbinți ale infracțiunii”.

Soluționarea celei de-a doua și a celei de-a treia sarcini este interdependentă, deoarece crearea unui cadru favorabil pentru desfășurarea audierii contribuie la stabilirea unui contact psihologic între ofițerul de urmărire penală și bănuitul, aspect deosebit de important în cazul audierii inițiale. Aceasta idee este susținută de L. Filonov și V. Davîdov, a căror cercetare a demonstrat că „adesea succesul urmăririi penale depinde de măsura în care ofițerului de urmărire penală i-a reușit să stabilească contactul cu persoana audiată” [7, p. 156; 21, pp. 111-112].

La stabilirea contactului psihologic, eficientă se dovedește utilizarea unor procedee și tehnici psihologice speciale. În literatura juridică sunt descrise o serie de reguli care favorizează crearea unei relații de încredere cu persoana audiată. Printre acestea, se remarcă în mod deosebit așa-numita „regulă a condițiilor favorabile

cal framework, supportive of the elucidation of the truth regarding the investigated offence, an essential condition for the successful conduct of the initial hearing;

3) establishing psychological contact with the suspect;

4) identifying and taking into account the individual psychological particularities of the suspect by the criminal prosecution officer;

5) verifying the truthfulness of the information presented by the suspect during the initial hearing [8, p. 31].

The resolution of the first task constitutes an essential condition for the effective conduct of the investigation of the offence as a whole. At the same time, situations may arise in which, prior to conducting the initial hearing, the criminal prosecution officer cannot obtain all the initial data characterising the offence — for example, when the suspect is apprehended in flagrante delicto at the scene of the crime and the opportunity arises to hear the suspect «while the trail is still warm».

The resolution of the second and third tasks is interdependent, since the creation of a favourable framework for the conduct of the hearing contributes to the establishment of psychological contact between the criminal prosecution officer and the suspect, an aspect of particular importance in the case of the initial hearing. This view is supported by L. Filonov and V. Davîdov, whose research demonstrated that «the success of the criminal prosecution often depends on the extent to which the criminal prosecution officer has succeeded in establishing contact with the person being heard» [7, p. 156; 21, pp. 111-112].

In establishing psychological contact, the use of special psychological procedures and techniques proves effective. In the legal literature, a series of rules that facilitate the creation of a relationship of trust with the person being heard are described. Among these, the so-called «rule of favourable initial communication conditions» is particularly notable, which presupposes, inter alia, the observance of hearing confidentiality — that is, the hearing of the suspect should, to the extent possible, be conducted in the

inițiale de comunicare”, care presupune, în special, respectarea confidențialității audierii, adică audierea bănuțului ar trebui, pe cât posibil, să se realizeze în cadrul unei „discuții private” între ofițerul de urmărire penală și bănuț. Totuși, este cunoscut faptul că la audierea bănuțului este prezent și apărătorul (avocatul). În această situație, realizarea acțiunii de urmărire penală devine mai complexă, deoarece apărătorul are, de asemenea, dreptul de a pune întrebări și de a influența desfășurarea audierii [7, p. 225].

Unii autori consideră că un factor esențial pentru stabilirea contactului cu bănuțul îl constituie aspectul exterior al ofițerului de urmărire penală. Acesta trebuie să fie îngrijit, iar expresia feței să reflecte calmul, încrederea în sine și atenția. Conform surselor de specialitate, în funcție de circumstanțele cauzei investigate, de situație și de tactica de audiere utilizată, ofițerul de urmărire penală poate să creeze impresia că este „aproape de bănuț”, sau, dimpotrivă, să accentueze imaginea sa de reprezentant oficial al autorității [18, p. 371].

Pentru stabilirea contactului psihologic se remarcă importanța abilității ofițerului de urmărire penală de a saluta politicos și amabil, de a se prezenta și, ulterior, de a „încuraja” bănuțul să vorbească, inițiind conversația cu subiecte referitoare la propria persoană a acestuia. Totodată, este oportun să se intereseze de starea de sănătate, dispoziție și alte aspecte personale. În multe situații, este util ca ofițerul de urmărire penală să manifeste implicare și interes sincer față de persoana audiată. Pe parcursul primelor 8-10 minute, ofițerul de urmărire penală trebuie să identifice „nucleul caracterologic” al bănuțului, pe baza căruia să își ajusteze maniera de comunicare ulterioară. Astfel, se respectă principiul individualizării audierii, conform căruia, de exemplu, unii bănuți pot fi ascultați de ofițerul de urmărire penală în tăcere, fără întreruperi și cu un număr minim de întrebări, în timp ce în raport cu alții se recurge la corectarea, completarea sau clarificarea declarațiilor lor.

context of a «private conversation» between the criminal prosecution officer and the suspect. It is known, however, that the hearing of the suspect is also attended by the defence counsel (lawyer). In this situation, the conduct of the criminal prosecution action becomes more complex, since the defence counsel also has the right to ask questions and to influence the conduct of the hearing [7, p. 225].

Some authors consider that an essential factor in establishing contact with the suspect is the outward appearance of the criminal prosecution officer. The officer should be well-groomed, and the facial expression should reflect composure, self-confidence, and attentiveness. According to specialised sources, depending on the circumstances of the case under investigation, the situation, and the hearing tactics employed, the criminal prosecution officer may create the impression of being «close to the suspect», or, conversely, may emphasise the image of a formal representative of authority [18, p. 371].

For the establishment of psychological contact, the importance is highlighted of the criminal prosecution officer's ability to greet the suspect politely and amicably, to introduce themselves, and subsequently to «encourage» the suspect to speak, initiating the conversation with topics relating to the suspect's own person. It is also appropriate to enquire about the state of health, mood, and other personal matters. In many situations, it is useful for the criminal prosecution officer to display genuine engagement and sincere interest in the person being heard. During the first 8-10 minutes, the criminal prosecution officer must identify the «characterological core» of the suspect, on the basis of which to adjust the subsequent manner of communication. In this way, the principle of individualisation of the hearing is observed, whereby, for example, some suspects may be heard by the criminal prosecution officer in silence, without interruptions and with a minimum number of questions, while in relation to others recourse is had to the correction, completion, or clarification of their statements.

In the works of L. Filonov and V.

În lucrările cercetătorilor L. Filonov și V. Davîdov se subliniază că „adesea abordarea corectă poate fi identificată încă de la prima întâlnire cu persoana audiată, chiar și după modul în care aceasta salută, cum se așază, ce cuvinte rostește prima dată ș.a.m.d.” [21, pp. 111-112; 7, p. 156]. Autorii consideră că, pentru stabilirea contactului psihologic între ofițerul de urmărire penală și bănuît, pot fi utilizate și procedeele descrise în literatura de specialitate psihologică și medicală [12, p. 12-23; 16, pp. 167].

Aceste procedee vizează crearea unei încrederi subconștiente la interlocutor. Printre acestea se numără:

1) „aliniera la postură” – acest tip de comportament permite ofițerului de urmărire penală să imite parțial (vizual) comportamentul bănuîtului. La aplicarea acestui procedeu, este important ca ofițerul de urmărire penală să nu copieze exagerat mișcările bănuîtului, ci să se adapteze subtil, de exemplu, la modul de distribuire a greutății corpului și la postura principală a bănuîtului (adoptând aceeași poziție în care se află acesta);

2) „aliniera la respirație” – copierea ritmului respirator. Această aliniere poate fi directă sau indirectă. Alinierea directă presupune respirarea în același ritm ca bănuîtul. Alinierea indirectă constă în sincronizarea altor comportamente proprii cu ritmul respirator al bănuîtului, de exemplu balansarea mâinii sau vorbirea în ritmul „discursului” bănuîtului;

3) „aliniera la voce” – adaptarea tonului, tempo-ului, volumului și ritmului vorbirii la cel al bănuîtului;

4) „aliniera la mișcări” – copierea mișcărilor bănuîtului necesită o observație atentă și un anumit grad de discreție, menținând naturalitatea. Această aliniere poate viza macro-mișcări (mers, gesturi, mișcarea capului sau picioarelor) și micro-mișcări (mimica, gesticulația etc.).

Tipul de aliniere poate fi ales de ofițerul de urmărire penală în funcție de preferințele proprii și gradul de confort. Utilizarea acestor procedee în permite

Davîdov it is emphasised that «the correct approach can often be identified from the very first meeting with the person being heard, even from the manner in which the person greets, how they sit, what words they utter first, and so on» [21, pp. 111-112; 7, p. 156].

The aforementioned authors consider that, for the establishment of psychological contact between the criminal prosecution officer and the suspect, the procedures described in the psychological and medical specialised literature may also be employed [12, p. 12-23; 16, pp. 167].

These procedures aim at creating unconscious trust in the interlocutor. They include:

1) «postural alignment» – this type of alignment enables the criminal prosecution officer to partially imitate (visually) the behaviour of the suspect. In applying this procedure, it is important that the criminal prosecution officer does not exaggeratedly copy the suspect's movements, but rather subtly adapts – for example, to the manner of distributing body weight and to the suspect's principal posture (adopting the same position in which the suspect is situated);

2) «respiratory alignment» – copying the breathing rhythm. This alignment may be direct or indirect. Direct alignment involves breathing at the same rhythm as the suspect. Indirect alignment consists in synchronising other personal behaviours with the suspect's respiratory rhythm – for example, swaying the hand or speaking at the rhythm of the suspect's «discourse»;

3) «vocal alignment» – adapting the tone, tempo, volume, and rhythm of speech to that of the suspect;

4) «movement alignment» – copying the suspect's movements requires careful observation and a certain degree of discretion, while maintaining naturalness. This alignment may target macro-movements (gait, gestures, head or leg movements) and micro-movements (facial expressions, gesticulation, etc.).

The type of alignment may be chosen by the criminal prosecution officer according to personal preferences and comfort level. The use of these procedures enables

ofițerului de urmărire penală să controleze mai bine situația în timpul audierii și să o conducă în direcția dorită.

Luarea în considerare de către ofițerul de urmărire penală a particularităților psihologice individuale ale bănuțului, în special a unor componente ale sferelor de orientare personală, poate facilita obținerea de informații veridice privind esența infracțiunii investigate. Un aspect deosebit de important îl reprezintă sfera nevoilor și motivației, care include toate forțele impulsive ale personalității – opiniile, convingerile, idealurile, nevoile, interesele, obiectivele, planurile de viață, înclinațiile, atitudinile și motivele individului. De asemenea, merită atenție sfera operațională, care cuprinde elemente psihologice ce determină metodele și mijloacele prin care bănuțul își urmărește scopurile, inclusiv mecanismele psihologice de apărare. Trebuie avut în vedere că, asupra sferei nevoilor și motivației bănuțului, conform opiniei lui P. P. Baranov, „exercită o influență semnificativă circumstanțele situaționale ale audierii și, în special, situația de incertitudine specifică audierii inițiale” [6, pp. 215-216].

De asemenea, M. Gheorghită atrage atenție la faptul că „La audiere bănuțul poate fi într-o stare de zguduire sufletească, de rușine, temându-se că despre cele întâmplate vor auzi rudele și apropiații, prietenii, colegii, vecinii. Considerațiile de ordin moral și rațiunile celor din jur contează chiar și pentru oamenii cu atitudini antisociale formate. Lipsa de dorință de a fi cunoscut ca infractor este motivul cel mai important care determină comportamentul celui bănuț. În cazul descoperirii acestui motiv, ofițerul de urmărire penală trebuie să-l convingă pe bănuț ca acesta să dea mărturii adevărate. Numai în așa mod el va reuși, într-o anumită măsură, să mai păstreze înțelegerea și bunăvoința celor apropiați” [3, p. 591].

Totodată, bănuțul poate exprima o stare de tensiune psihică, care va conduce la o sugestibilitate crescută, favorizând declarații false împotriva altor persoane,

the criminal prosecution officer to better control the situation during the hearing and to steer it in the desired direction.

The consideration by the criminal prosecution officer of the individual psychological particularities of the suspect – in particular, of certain components of the personal orientation sphere – may facilitate the obtaining of truthful information regarding the essence of the investigated offence. Of particular importance is the sphere of needs and motivation, which encompasses all the driving forces of the personality – opinions, convictions, ideals, needs, interests, objectives, life plans, inclinations, attitudes, and individual motives. Attention should also be paid to the operational sphere, which comprises psychological elements determining the methods and means by which the suspect pursues their objectives, including psychological defence mechanisms. It must be borne in mind that the sphere of needs and motivation of the suspect, in the opinion of P. P. Baranov, «is significantly influenced by the situational circumstances of the hearing and, in particular, by the situation of uncertainty specific to the initial hearing» [6, pp. 215-216].

Furthermore, M. Gheorghită draws attention to the fact that «At the hearing, the suspect may be in a state of emotional shock, shame, fearing that what has occurred will be learned by relatives and close ones, friends, colleagues, and neighbours. Moral considerations and the opinions of those around them matter even to people with established antisocial attitudes. The unwillingness to be known as a criminal is the most important motivation determining the behaviour of the suspect. Upon identifying this motive, the criminal prosecution officer must convince the suspect to give truthful testimony. Only in this way will the officer succeed, to a certain extent, in preserving the understanding and goodwill of those close to the suspect» [3, p. 591].

At the same time, the suspect may display a state of psychological tension, which may lead to heightened suggestibility and may favour false statements against other persons, for reasons of revenge, envy, fear, or even self-incrimination through the

din motive de răzbunare, invidie, teamă sau chiar auto-incriminarea prin furnizarea de informații excesive. Prin urmare, la desfășurarea audierii inițiale, este recomandat ca ofițerul de urmărire penală să înceapă cu întrebări ale căror răspunsuri îi sunt deja cunoscute. Acest procedeu poate ajuta, în special, la evaluarea atitudinii bănuțului față de organele de drept și infracțiunea investigată, aspect deosebit de important, având în vedere că una dintre problemele actuale ale audierii inițiale este atitudinea de dispreț față de ofițerul de urmărire penală ca reprezentant al autorității. Pe parcursul audierii, ofițerul de urmărire penală analizează și corelează cu circumstanțele, cunoscute doar făptuitorului, nivelul de informare al bănuțului privind infracțiunea investigată, utilizând în acest scop întrebări indirecte.

Cunoașterea de către ofițerul de urmărire penală a mecanismelor psihologice de apărare utilizate de bănuț, potrivit opiniei lui E. A. Kiseliova, „contribuie la atingerea obiectivelor stabilite în cadrul audierii inițiale. Este deosebit de importantă înțelegerea emoțiilor pe care aceste mecanisme încearcă să le suprimă. Astfel: a) frica, rușinea, vinovăția declanșează mecanismul de apărare „reprimare”; b) respingerea generează mecanismul de apărare „proiecție”; c) incertitudinea declanșează „regresia”; d) mânia determină mecanismul „compensarea substitutivă” („înlocuirea”); e) tristețea activează mecanismul „compensatie” ș.a. Cea mai eficientă pentru obținerea de informații veridice este recunoașterea mecanismului de apărare de tip „reprimare”, atunci când persoana resimte frică și face diverse dezvăluiri involuntare sau auto-incriminări, furnizând astfel ofițerului de urmărire penală dovezi că în subconștientul său există informații semnificative reprimare” [13, p. 138].

Atunci când predomină anumite mecanisme psihologice de apărare, comportamentul bănuțului se manifestă astfel: a) proiecția – persoana este predispusă să transfere vina asupra altuia; b) raționalizarea

provision of excessive information. Therefore, in the conduct of the initial hearing, it is recommended that the criminal prosecution officer begin with questions whose answers are already known to the officer. This procedure may be particularly useful in assessing the suspect's attitude towards law enforcement bodies and towards the investigated offence, an aspect of particular importance given that one of the current challenges of the initial hearing is the contemptuous attitude towards the criminal prosecution officer as a representative of authority. During the hearing, the criminal prosecution officer analyses and correlates, against the circumstances known only to the perpetrator, the level of knowledge possessed by the suspect regarding the investigated offence, employing indirect questions to this end.

The knowledge by the criminal prosecution officer of the psychological defence mechanisms employed by the suspect, in the opinion of E. A. Kiseliova, «contributes to the achievement of the objectives established in the course of the initial hearing. Of particular importance is the understanding of the emotions that these mechanisms seek to suppress. Thus: a) fear, shame, and guilt trigger the defence mechanism of 'repression'; b) rejection generates the defence mechanism of 'projection'; c) uncertainty triggers 'regression'; d) anger determines the mechanism of 'substitutive compensation' ('replacement'); e) sadness activates the mechanism of 'compensation', etc.

The most effective for obtaining truthful information is the recognition of the defence mechanism of 'repression', when the person experiences fear and makes various involuntary disclosures or self-incriminating statements, thus providing the criminal prosecution officer with evidence that significant repressed information exists in the suspect's subconscious» [13, p. 138].

When certain psychological defence mechanisms predominate, the suspect's behaviour manifests as follows: a) projection – the person is inclined to transfer blame to another; b) rationalisation – the person uses false arguments to justify their behaviour; c) denial – the person tends to make false

– utilizează argumente false pentru a justifica comportamentul său; c) negarea – are tendința de a oferi declarații false; d) reprimarea – poate să nu-și amintească cu adevărat toate circumstanțele infracțiunii; e) regresia – se arată conformist și se lasă ușor influențat, inclusiv negativ, de mediul social (poate fi un executor eficient într-un grup infracțional) ș.a. [13, pp. 138-139] Datele obținute indică la faptul că abilitatea ofițerului de urmărire penală de a identifica tipurile dominante de mecanisme psihologice de apărare ale bănuțului capătă o importanță deosebită în cadrul audierilor desfășurate în situații de conflict, care implică o luptă psihologică și reprezintă una dintre problemele majore la realizarea audieri inițiale. Situația conflictuală se caracterizează frecvent prin opunerea activă a bănuțului. Principala modalitate prin care acesta își manifestă opoziția în timpul audierii constă în furnizarea de declarații false, parțial sau integral, sau în refuzul de a face declarații. În contrast, potrivit opiniei lui M. Gheorghită, „Situația fără de conflict se caracterizează prin coincidența (sau lipsa deosebiriilor principale) a intereselor audiatului și a ofițerului de urmărire penală – stabilirea adevărului în cauza penală” [3, p. 591].

În literatura juridică sunt propuse mai multe procedee legale, necontradictorii cu legea, destinate dezvăluirii informațiilor ascunse și diagnosticării minciunii, grupate după natura lor:

- 1) Procedee de natură emoțională:
 - stimularea remușcării și a mărturisirii sincere;
 - stimularea calităților pozitive ale persoanei audiate, legată de stabilirea unui contact psihologic cu bănuțul;
 - utilizarea antipatiei pe care bănuțul o are față de unul dintre complicii săi;
 - folosirea factorului surpriză, prin punerea de întrebări neașteptate în momente în care bănuțul nu le anticipază.
- 2) Procedee de natură logică:
 - prezentarea unor probe care contrazic declarațiile bănuțului;
 - prezentarea unor probe care nece-

statements; d) repression – the person may genuinely be unable to recall all the circumstances of the offence; e) regression – the person is conformist and easily influenced, including negatively, by the social environment (may be an effective executor within a criminal group), etc. [13, pp. 138-139].

The data obtained indicate that the ability of the criminal prosecution officer to identify the dominant types of psychological defence mechanisms employed by the suspect acquires particular importance in the context of hearings conducted in conflict situations, which, from a psychological standpoint, involve a psychological struggle and represent one of the major challenges in conducting the initial hearing. The conflict situation is frequently characterised by the active opposition of the suspect. The principal manner in which the suspect manifests opposition during the hearing consists in the furnishing of false statements, partly or entirely, or in the refusal to make statements.

In contrast, in the opinion of M. Gheorghită, «The non-conflict situation is characterised by the coincidence (or the absence of principal differences) of the interests of the person being heard and the criminal prosecution officer – the establishment of the truth in the criminal case» [3, p. 591].

In the legal literature, a series of lawful procedures, not contrary to the law, intended for the disclosure of concealed information and the diagnosis of deception, are proposed, grouped by their nature:

- 1) Procedures of an emotional nature:
 - stimulating remorse and sincere confession;
 - stimulating the positive qualities of the person being heard, linked to the establishment of psychological contact with the suspect;
 - exploiting the antipathy that the suspect harbours towards one of their accomplices;
 - using the element of surprise, by posing unexpected questions at moments when the suspect does not anticipate them.
- 2) Procedures of a logical nature:
 - presenting evidence that contradicts the suspect's statements;

sită detalierea declarațiilor de către bănuیت; - analiza logică a contradicțiilor existente în declarațiile bănuیتului.

3) Procedee de natură tactică, care:

- creează o imagine distorsionată a nivelului de informare al ofițerului de urmărire penală, prin demonstrarea unei cunoașteri aparent ridicate, utilizând o manieră sigură de a se comporta, ton încrezător, pauze care sugerează îndoieli în privința veridicității informațiilor furnizate, privire directă etc.;

- urmăresc ascunderea de către ofițerul de urmărire penală a nivelului său real de cunoaștere privind anumite circumstanțe ale cauzei;

- exploatarea „punctelor slabe” ale bănuیتului, ținând cont de particularitățile individuale: nivelul de stimă de sine (exagerat, scăzut, instabil); trăsături individual-tipologice (anxietate excesivă, suspiciune crescută, frică, instabilitate neuro-psiho-emoțională, nivel scăzut de dezvoltare intelectuală etc.);

- reformularea întrebărilor, punerea lor în contexte diferite pentru a identifica contradicții în declarații;

- punerea de întrebări indirecte, care par secundare, dar ale căror răspunsuri oferă informații de interes pentru ofițerul de urmărire penală;

- crearea unei situații în care bănuیتul dezvăluie circumstanțe cunoscute doar făptuitorului;

- prezentarea bănuیتului a unor probe incriminatoare, ajustată în funcție de circumstanțele cazului, tactica audierii și particularitățile psihologice individuale ale făptuitorului, în succesiunea de la probe secundare la cele principale sau invers [15, pp. 256-258; 18, p. 519; 20, pp. 167-169].

În ceea ce privește formularea, este strict interzisă punerea de întrebări sugesive; în toate celelalte cazuri, ofițerul de urmărire penală își alege tactica audierii. Astfel, el poate permite bănuیتului să înceapă cu o relatare liberă, urmând ca ulterior să pună întrebări de clarificare. În alte situații, ofițerul de urmărire penală poate pune

- presenting evidence that requires the suspect to elaborate upon their statements;

- the logical analysis of contradictions existing in the suspect's statements.

3) Procedures of a tactical nature, which:

- create a distorted image of the level of knowledge possessed by the criminal prosecution officer, by demonstrating apparently high awareness, using a confident manner of conduct, a self-assured tone, pauses suggesting doubt regarding the truthfulness of the information provided, direct gaze, etc.;

- aim at the concealment by the criminal prosecution officer of their actual level of knowledge concerning certain circumstances of the case;

- exploit the suspect's «weak points», taking into account individual particularities: level of self-esteem (exaggerated, low, unstable); individual typological traits (excessive anxiety, heightened suspicion, fear, neuro-psycho-emotional instability, low level of intellectual development, etc.);

- rephrasing questions, posing them in different contexts in order to identify contradictions in the statements;

- posing indirect questions, which appear secondary, but whose answers provide information of interest to the criminal prosecution officer;

- creating a situation in which the suspect discloses circumstances known only to the perpetrator;

- presenting incriminating evidence to the suspect, adjusted according to the circumstances of the case, the hearing tactics, and the individual psychological particularities of the perpetrator, in the sequence from secondary to principal evidence or vice versa [15, pp. 256-258; 18, p. 519; 20, pp. 167-169].

Regarding the formulation of questions, the posing of leading questions is strictly prohibited; in all other cases, the criminal prosecution officer selects the hearing tactics. Thus, the officer may allow the suspect to begin with a free narrative account, following which clarifying questions will be posed. In other situations,

imediat întrebările.

De regulă, audierea bănuțului se desfășoară în situații de conflict sau neconflictuale. O situație conflictuală apare atunci când bănuțul neagă vinovăția sau oferă declarații parțial adevărate, încercând să-și diminueze rolul în săvârșirea infracțiunii. În schimb, audierea se desfășoară în situație neconflictuală atunci când bănuțul își recunoaște vina și oferă declarații veridice. În funcție de natura situației, ofițerul de urmărire penală ajustează tactica audierii. Dacă acesta dispune de probe solide privind vinovăția bănuțului, este recomandată o audiere direcționată și ofensivă. În cazurile în care bănuțul refuză să facă declarații, ofițerul de urmărire penală consimnează acest fapt în procesul-verbal și se va concentra pe o audiere repetată [11, p. 88]. Totodată, reținem opinia autorului M. Gheorghită care menționează că „factorul principal care duce la opunerea de rezistență (împotrivire) urmăririi penale este dorința de a se eschiva sau de a ajuta pe cineva să se eschiveze de la răspunderea penală, iar această dorință poate fi determinată de diferite motive” [2, p. 81].

În cadrul audierii inițiale, pentru dezvăluirea implicării ascunse a bănuțului în săvârșirea infracțiunii (în lipsa probelor directe), conform metodei lui A. G. Gelmanov și S. A. Gontar, pot fi utilizate anumite întrebări structurale [9, p. 98]. Ofițerul de urmărire penală trebuie să știe cu precizie ce întrebări să pună și în care consecutivitate, ce probe și în ce moment să le prezinte audiatului pentru obținerea rezultatelor obiective [5, pp. 158-159]. Aceste întrebări, concepute pentru desfășurarea audierii inițiale permit obținerea de răspunsuri verbale sau nonverbale, care ajută la stabilirea probabilității vinovăției sau nevinovăției bănuțului. Ele sunt formulate astfel încât să genereze reacții diferențiate între persoanele care spun adevărul și cele care fac declarații false. De exemplu, la întrebarea: „Cine, după părerea dumneavoastră, ar putea fi autorul acestei infracțiuni?”, persoanele neimplicate în fapta comisă sunt dis-

the criminal prosecution officer may pose questions immediately.

As a rule, the hearing of the suspect takes place in conflict or non-conflict situations. A conflict situation arises when the suspect denies guilt or provides partially truthful statements, attempting to diminish their role in the commission of the offence. Conversely, the hearing takes place in a non-conflict situation when the suspect acknowledges guilt and provides truthful statements. Depending on the nature of the situation, the criminal prosecution officer also adjusts the hearing tactics. If the officer possesses solid evidence of the suspect's guilt, a targeted and offensive hearing is recommended. In cases where the suspect refuses to make statements, the criminal prosecution officer records this fact in the official record and will focus on a repeated hearing [11, p. 88].

Furthermore, we note the opinion of author M. Gheorghită, who states that «the principal factor leading to resistance (opposition) to criminal prosecution is the desire to evade, or to assist another in evading, criminal liability, and this desire may be determined by various motives» [2, p. 81].

In the course of the initial hearing, for the disclosure of the suspect's concealed involvement in the commission of the offence (in the absence of direct evidence), according to the method of A. G. Gelmanov and S. A. Gontar, certain structural questions may be employed [9, p. 98]. The criminal prosecution officer must know precisely what questions to ask and in what sequence, what evidence to present to the person being heard and at what moment, in order to obtain objective results [5, pp. 158-159].

These questions, designed for the conduct of the initial hearing, enable the obtaining of verbal or non-verbal responses, which assist in establishing the probability of the suspect's guilt or innocence. They are formulated in such a way as to generate differentiated reactions between persons telling the truth and those making false statements. For example, in response to the question: «In your opinion, who could be the perpetrator of this offence?», persons uninvolved in the com-

puse să enumere toate variantele posibile, inclusiv diferite persoane, uneori chiar pe ele însele. Acest comportament se explică prin lipsa fricii față de organul de urmărire penală, datorită certitudinii privind neimplicarea lor în infracțiune. Persoanele respective sunt convinse că vinovatul va fi identificat oricum și, în mod indirect, „își oferă candidatura” pentru verificare. În schimb, persoanele vinovate evită, de regulă, menționarea unor nume (cu excepția unor situații de simulare), deoarece înțeleg că cel indicat poate avea alibi, iar investigația se va întoarce inevitabil la ele. În cadrul audierii bănuților potențial implicați în infracțiune, această întrebare reprezintă un instrument clasic și eficient pentru evaluarea comportamentului vinovatului. Astfel, răspunsurile la aceeași întrebare se pot deosebi semnificativ în cazul bănuțului vinovat și cel nevinovat.

Potrivit autorilor O. A. Galustian, Belousov și I. E. Reuțcaia, „adesea informațiile care permit verificarea veridicității sau falsității declarațiilor bănuțului nu se regăsesc doar în răspunsurile sale verbale (transmise prin intermediul limbajului), ci și în reacțiile non-verbale, voluntare sau involuntare. Reacțiile voluntare pot fi controlate subiectiv de către bănuț (pot fi suprimate sau amplificate conștient), în timp ce reacțiile involuntare scapă, în mare măsură, de sub controlul conștiinței. Exemplele de reacții involuntare includ: paliditate sau înroșire a pielii, aritmii ale respirației, transpirație excesivă, tremurul mâinilor, ticuri, perturbarea coordonării mișcărilor, modificarea timbrului vocii, viteza vorbirii, bâlbâiala, răgușeala etc. Reacțiile voluntare se manifestă prin: mimică, tuse, bătăi cu mâna sau piciorul, gesticulație, mușcarea buzelor, dar și prin întreruperea ordinii sau logicii raționamentului. Luarea în considerare a acestor reacții non-verbale permite ofițerului de urmărire penală, în cadrul audierii inițiale, să își ajusteze rapid comportamentul în funcție de starea emoțională a bănuțului, cum ar fi confuzia, tulburarea, oboseala sau scăderea atenției” [8, p. 32].

mitted act are disposed to enumerate all possible variants, including various persons, sometimes even themselves. This behaviour is explained by the absence of fear of the criminal prosecution body, due to their certainty of non-involvement in the offence. Such persons are convinced that the guilty party will be identified regardless and, indirectly, «offer themselves as candidates» for verification. Conversely, guilty persons generally avoid naming individuals (except in cases of simulation), since they understand that the person named may have an alibi, and that the investigation will inevitably return to them. In the hearing of suspects potentially implicated in the offence, this question represents a classical and effective instrument for evaluating the behaviour of the guilty party. Thus, the responses to the same question may differ significantly in the case of a guilty suspect and an innocent one.

According to the opinion of Galustian O. A., Belousov A. D., and Reuțcaia I. E., «information that allows for the verification of the truthfulness or falsity of the suspect's statements is often found not only in the suspect's verbal responses (conveyed through language), but also in non-verbal reactions, whether voluntary or involuntary. Voluntary reactions may be subjectively controlled by the suspect (consciously suppressed or amplified), while involuntary reactions largely escape control. Examples of involuntary reactions include: pallor or flushing of the skin, respiratory arrhythmias, excessive perspiration, trembling of the hands, tics, disruption of movement coordination, changes in voice pitch, speech rate, stammering, hoarseness, etc. Voluntary reactions manifest through: facial expressions, coughing, tapping with hands or feet, gesticulation, lip-biting, as well as through the interruption of the order or logic of reasoning. Taking these non-verbal reactions into account enables the criminal prosecution officer, during the initial hearing, to rapidly adjust their behaviour in accordance with the emotional state of the suspect, such as confusion, agitation, fatigue, or diminished attention» [8, p. 32].

Autorul S. Doraș ne atrage atenția la faptul că „Sesizarea acestui tablou psihic nu reprezintă mari dificultăți, mai anevoioasă fiind interpretarea sa, deoarece infractorii versați, recidiviștii, pot simula atât starea de calm, cât și cea de isterie (leșin, inconștiență, nebunie). Nu trebuie trecut cu vederea nici faptul că și persoanele nevinovate, în situația contactului direct cu reprezentantul oficial al autorității, influențate de atitudinea oficială, de atmosfera în care se desfășoară audierea, pot prezenta aceleași semne de tensiune emoțională” [1, p. 391].

Dacă bănuitul declară că nu este implicat în infracțiune sau încearcă să își diminueze responsabilitatea, sarcina ofițerului de urmărire penală în timpul audierii inițiale constă în stabilirea faptelor infracțiunii și a implicării bănuितului în comiterea ei. În situația în care declarațiile bănuितului contrazic depozițiile anterioare, ofițerul de urmărire penală trebuie să semnaleze discrepanțele și să ceară explicații pentru aceste neconcordanțe. O tactică recomandată în acest context este detalierea declarațiilor bănuितului, prin întrebări suplimentare și specifice.

Unele procedee tactice se referă la prezentarea probelor. În practica investigativă sunt utilizate trei modalități principale de prezentare a probelor:

1) în ordinea forței lor crescătoare, de la probe mai puțin semnificative la cele mai importante;

2) prezentarea probei mai puternice la începutul audierii;

3) prezentarea simultană a întregului set de probe [14, p. 364].

CONCLUZII

Analiza particularităților tactico-psihologice ale audierii inițiale a persoanei bănuite de comiterea unei infracțiuni relevă importanța majoră a acestui procedeu în cadrul urmăririi penale. Or, succesul acesteia nu poate fi asigurat fără desfășurarea calitativă a audierilor, ele reprezentând un element central pentru obținerea de

Author S. Doraș draws attention to the fact that «Identifying this psychological picture does not present major difficulties; more challenging is its interpretation, since seasoned offenders and recidivists may simulate both a state of composure and a state of hysteria (fainting, unconsciousness, insanity). It must not be overlooked that innocent persons as well, in the situation of direct contact with the official representative of authority, influenced by the formal attitude and by the atmosphere in which the hearing takes place, may display the same signs of emotional tension» [1, p. 391].

If the suspect declares non-involvement in the offence or attempts to diminish their responsibility, the task of the criminal prosecution officer during the initial hearing consists in establishing the facts of the offence and the suspect's involvement in its commission.

In the situation where the suspect's statements contradict prior depositions, the criminal prosecution officer must signal the discrepancies and request explanations for these inconsistencies. A recommended tactic in this context is the elaboration of the suspect's statements through additional and specific questions.

Certain tactical procedures concern the presentation of evidence. In investigative practice, three main methods of presenting evidence are employed:

1) in the order of their ascending force, from less significant evidence to more important evidence;

2) the presentation of the most compelling evidence at the beginning of the hearing;

3) the simultaneous presentation of the entire body of evidence [14, p. 364].

CONCLUSIONS

The analysis of the tactical and psychological particularities of the initial hearing of the person suspected of having committed an offence reveals the major importance of this procedure within criminal prosecution. The success of the investigation cannot be ensured without the qualitative conduct of hearings, which represent a

informații relevante și veridice. Audierile inițiale se caracterizează printr-o situație psihologică complexă, marcată de intensitate sporită, concentrare și utilizarea activă a diverselor tehnici și metode psihologice. Această complexitate impune ofițerului de urmărire penală nu doar cunoașterea riguroasă a legislației și a regulilor de procedură, dar și capacitatea de a gestiona reacțiile bănuțului, de a observa semnalele verbale și nonverbale și de a adapta în mod flexibil tactica audierii la comportamentul și starea psihologică a persoanei audiate. Un aspect esențial îl constituie rolul abilităților și competențelor profesionale ale ofițerului de urmărire penală. Eficiența audierii inițiale depinde direct de nivelul de pregătire psihologică și tactică al acestuia, de cunoștințele privind mecanismele de apărare ale bănuțului, precum și de capacitatea de a stabili un contact psihologic adecvat, care să faciliteze obținerea de declarații veridice.

Totodată, se subliniază necesitatea perfecționării continue a abilităților profesional-relevante, care constituie un moment esențial pentru sporirea eficienței acestei acțiuni de urmărire penală. Prin dezvoltarea constantă a competențelor în domeniul psihologiei judiciare și tacticii audierii, ofițerul de urmărire penală poate optimiza procesul de obținere a informațiilor, reducând riscul erorilor și al declarațiilor incomplete sau false.

central element in the obtaining of relevant and truthful information. Initial hearings are characterised by a complex psychological situation, marked by heightened intensity, concentration, and the active use of various psychological techniques and methods. This complexity requires of the criminal prosecution officer not only a rigorous knowledge of the legislation and procedural rules, but also the capacity to manage the suspect's reactions, to observe verbal and non-verbal signals, and to flexibly adapt the hearing tactics to the behaviour and psychological state of the person being heard. An essential aspect is constituted by the role of the criminal prosecution officer's professional skills and competencies. The efficiency of the initial hearing depends directly on the level of psychological and tactical preparation of the officer, on knowledge of the suspect's defence mechanisms, as well as on the capacity to establish adequate psychological contact, which facilitates the obtaining of truthful statements.

At the same time, the necessity of continuous improvement of professionally relevant skills is emphasised, which constitutes an essential element for enhancing the efficiency of this criminal prosecution action. Through the constant development of competencies in the field of judicial psychology and hearing tactics, the criminal prosecution officer can optimise the process of obtaining information, thereby reducing the risk of errors and of incomplete or false statements.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Doraș S. Criminalistica. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2011. 632 p. ISBN 978-9975-53-015-6.
2. Gheorghită M. Tratat de metodică criminalistică. Chișinău: CEP USM. 2015. 532 p. ISBN 978-9975-71-606-2.
3. Gheorghită M. Tratat de criminalistică. Chișinău: (F.E.-P „Tipografia Centrală”). 2017. 671 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
4. Jitariuc V., Rusu V. Tratat de criminalistică. Partea a II-a. Tactica criminalistică. București: Ed. Pro Universitaria, 2025. 1069 p. ISBN 978-606-26-2008-0.
5. Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2020. 339 p. ISBN 978-9975-3366-0-4.
6. Баранов П. П., Курбатов . Юридиче-

- ская психология. Ростов-на-Дону, 2004. 572 с. ISBN 5-222-05126-9.
7. Белановский С. А. Глубокое интервью: учебное пособие. Москва, 2001. 320 с. ISBN 5-901488-03-2.
 8. Галустьян О. А., Белоусов, Реуцкая. Психология первоначального допроса подозреваемого. В: Психопедагогика в правоохранительных органах. 2006, № 2 (26), с. 81-89. eISSN 2619-1180. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologiya-pervonachalnogo-doprosa-podozrevaemogo/viewer> [accesat la 05.03.2026].
 9. Гельманов А. Г., Гонтарь. Как установить участие лица в правонарушении? Эффективный и экономичный метод диагностики скрываемой причастности и получения признания виновного в отсутствии доказательств. Москва, 1999. 154 с. ISBN 5-8493-0063-5.
 10. Головин М. В. Расследование преступлений по горячим следам. В: Современные проблемы отечественной криминалистики и перспективы ее развития: Сб. науч. ст. по материалам Всерос. науч.-практ. конф. (с междунар. участием), посвященной 20-летию кафедры криминалистики. Краснодар, 2019, с. 239-242.
 11. Головин М. В. Тактические приемы допроса подозреваемого. Научный журнал «Эпомен». 2020, № 44, с. 85-91. eISSN 2686-6722. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/takticheskie-priemy-doprosa-podozrevaemogo/viewer> [accesat la 05.03.2026].
 12. Горин С. А. А вы пробовали гипноз? Москва, 1994. 191 с.
 13. Киселева Е. А. Механизмы психологической защиты личности в юридически значимых ситуациях. В: Энциклопедия юридической психологии. Под общ. ред. А. М. Столяренко. Москва, 2003, с. 179. ISBN 5-238-00485-0.
 14. Криминалистика: учебник. Под ред. В. Д. Зеленского и Г. М. Меретукова. Санкт-Петербург: Юридический центр, 2015. 704 с. ISBN 978-5-94201-718-7.
 15. Криминалистика: учебник для ВУЗов. Под общ. ред. А. Ф. Волынского. Москва: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 1999. 615 с. ISBN 5-238-00083-9.
 16. О'Коннор Д., Сеймор Д. Введение в нейролингвистическое программирование: Новейшая психология личного мастерства. Челябинск: Версия, 1997. 256 с. ISBN 5-8229-041-1.
 17. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии: Учеб. пособие. Москва: Бек, 1998. 196 с. ISBN 5-85639-237-X.
 18. Прикладная юридическая психология: учебное пособие для вузов. Под ред. А. М. Столяренко. Москва, 2001. 639 с. ISBN 5-238-00200-9.
 19. Риконен Д. В., Шпак. О законодательном закреплении понятия «следственных действий» в Уголовно-процессуальном законодательстве. В: Научное обеспечение агропромышленного комплекса: сб. ст. по материалам 72-й науч.-практ. конф. студентов по итогам НИР за 2016 год. Краснодар: Кубанский гос. аграрный ун-т имени И. Т. Трубилина, 2017, с. 885-887. ISBN 978-5-00097-337-0.
 20. Романов В. В. Допрос в конфликтной ситуации. В: Энциклопедия юридической психологии. Под общ. ред. А. М. Столяренко. Москва, 2003, с. 167-169. ISBN 5-238-00485-0.
 21. Филонов Л. Б., Давыдов. Психологические приемы допроса обвиняемого. Вопросы психологии. 1966, № 6, с. 111-123.
 22. Щербина М. В., Шпак. Тактические приемы допроса при расследовании преступлений, связанных с заражением ВИЧ-инфекцией. В: Научное обеспечение агропромышленного комплекса: сб. ст. по материалам 72-й науч.-практ. конф. студентов по итогам НИР за 2016 год. Краснодар: Кубанский гос. аграрный ун-т имени И. Т. Трубилина, 2017, с. 942-945. ISBN 978-5-00097-337-0.

CZU: 343.8

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.03>

CONTROLUL PUBLIC ASUPRA ACTIVITĂȚII SISTEMULUI PENITENCIAR

Oleg RUSU¹

Prezentul articol analizează mecanismele de control public asupra activității sistemului penitenciar, evidențiind rolul crucial al societății civile în prevenirea torturii și respectarea drepturilor omului. Controlul public asupra activității autorităților țării constituie o dimensiune esențială a statului de drept și a democrației participative. În domeniul execuțional-penal, această funcție capătă o importanță sporită, dat fiind caracterul închis al instituțiilor penitenciare și riscurile inerente de încălcare a drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate. Necesitatea instituirii unor mecanisme eficiente de control public derivă din standardele internaționale în materie de drepturi ale omului, în special din obligația statelor de a preveni tortura și tratamentele inumane sau degradante. Așa cum subliniază doctrina modernă, transparența mediului privativ de libertate este singura garanție reală împotriva tratamentelor inumane. În acest context se remarcă faptul că sistemul penitenciar, prin natura sa „închisă”, prezintă riscuri sporite de abuz de putere și încălcare a demnității umane. Astfel, controlul exercitat de societatea civilă nu reprezintă doar o opțiune democratică, ci o necesitate imperativă pentru legitimitatea procesului de reeducare.

Cuvinte-cheie: sistem penitenciar, control public, societate civilă, drepturile deținuților, condiții de detenție, transparență instituțională.

PUBLIC OVERSIGHT OF THE ACTIVITY OF THE PENITENTIARY SYSTEM

Oleg RUSU¹

This article analyzes the mechanisms of public oversight of the penitentiary system's activity, highlighting the crucial role of civil society in preventing torture and ensuring respect for human rights. According to the author, public oversight of state authorities' activity represents an essential dimension of the rule of law and participatory democracy. In the field of criminal enforcement, this function acquires increased importance given the closed nature of penitentiary institutions and the inherent risks of violations of the fundamental rights of persons deprived of liberty. The need to establish effective mechanisms of public oversight derives from international human rights standards, particularly from the obligation of states to prevent torture and inhuman or degrading treatment. As modern doctrine emphasizes, transparency within places of detention is the only real guarantee against inhuman treatment. In this context, it is noted that the penitentiary system, by its very “closed” nature, presents increased risks of abuse of power and violations of human dignity. Therefore, oversight exercised by civil society represents not only a democratic option, but also an imperative necessity for the legitimacy of the rehabilitation process.

Keywords: penitentiary system, public oversight, civil society, prisoners' rights, detention conditions, institutional transparency.

INTRODUCERE

Formarea societății civile și construirea statului de drept în Republica Moldova actualizează problematica exercitării controlului public în toate sferele vieții statale. Acesta reprezintă o formă de control social exercitat de cetățeni și organizații

INTRODUCTION

The development of civil society and the construction of the rule of law in the Republic of Moldova bring renewed attention to the issue of exercising public oversight in all spheres of state activity. This represents a form of social oversight exercised by citizens and civil society organiza-

¹ Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: articol1@mail.ru, ORCID ID: 0000-0002-0879-4154

Associate professor, PhD, Department of Criminal Law and Criminology, „Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: articol1@mail.ru, ORCID ID: 0000-0002-0879-4154

ale societății civile asupra activității autorităților publice. Controlul public îndeplinește un rol important în consolidarea legalității, iar eficiența sa reprezintă un indicator semnificativ al nivelului de dezvoltare a statului de drept și al gradului de implicare a cetățenilor în procesele de guvernare. În acest sens, se observă o creștere a relevanței controlului exercitat de cetățeni asupra multor domenii ale activității statului.

În prezent, sistemul execuțional-penal traversează un amplu proces de reformare. Una dintre direcțiile principale ale acestei reforme constă în perfecționarea cooperării cu instituțiile societății civile și crearea condițiilor necesare pentru exercitarea controlului public asupra activității sistemului execuțional-penal. Totodată, accentul principal al participării societății la activitatea instituțiilor și organelor care execută pedeapsa privativă de libertate este pus pe respectarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor condamnate.

În baza procedurii prevăzute de legislația Republicii Moldova, organizațiile obștești nu doar participă la procesul de corectare a persoanelor condamnate, ci și exercită controlul asupra activității instituțiilor și organelor care execută pedeapsa. Astfel, activitatea administrației se află sub controlul organizațiilor internaționale, structurilor statului și societății.

Valoarea și importanța deosebită a controlului public constă în faptul că acesta este exercitat de formațiuni ale societății care nu sunt legate prin relații de solidaritate departamentală sau corporativă, ceea ce îi sporește considerabil eficiența și obiectivitatea. Controlul public în sistemul execuțional-penal reprezintă un mijloc de realizare a drepturilor și libertăților cetățenilor stabilite prin lege. Scopul controlului public în prezent este creșterea eficienței executării pedepselor penale, îmbunătățirea procesului de administrare a instituțiilor și organelor care le execută, consolidarea legalității și ordinii de drept

over the activity of public authorities. Public oversight plays an important role in strengthening legality, and its effectiveness represents a significant indicator of the level of development of the rule of law and the degree of citizens' involvement in governance processes. In this regard, there is an increasing recognition of the relevance of oversight exercised by citizens over many areas of state activity.

At present, the criminal enforcement system is undergoing an extensive reform process. One of the main directions of this reform consists in improving cooperation with civil society institutions and creating the necessary conditions for the exercise of public oversight over the activity of the criminal enforcement system. At the same time, the main focus of society's participation in the activity of institutions and bodies responsible for executing custodial sentences is placed on ensuring respect for the rights and legitimate interests of convicted persons.

Under the procedure established by the legislation of the Republic of Moldova, public organizations not only participate in the rehabilitation process of convicted persons, but also exercise oversight over the activity of institutions and bodies responsible for the execution of sentences. Thus, the activity of the administration is subject to oversight by international organizations, state structures, as well as by society.

The particular value and importance of public oversight lie in the fact that it is exercised by entities of society that are not bound by relations of departmental or corporate solidarity, which considerably enhances its effectiveness and objectivity.

Public oversight within the criminal enforcement system represents a means of implementing the rights and freedoms of citizens established by law. The purpose of public oversight at present is to increase the efficiency of the execution of criminal penalties, improve the management process of the institutions and bodies responsible for their execution, strengthen legality and the rule of law among both staff and convicted persons, as well as identify and

în rândul personalului și persoanelor condamnate, precum și identificarea și eliminarea deficiențelor constatate în activitatea instituțiilor de corecție.

Controlul public în instituțiile și organele care execută pedeapsa penală privativă de libertate contribuie la democratizarea statului. Acest lucru se realizează prin „transparența” activității instituțiilor de corecție pentru reprezentanții organizațiilor obștești și mass-media, precum și pentru cetățeni.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Metodologia prezentei cercetări include o analiză detaliată a principiilor juridice ale realizării controlului public, a bazei doctrinare și normative a temei respective, precum și a practicii judiciare existente. Pe lângă analiză, sunt utilizate activ metode științifice generale precum inducția, deducția și sinteza, fiind aplicate, de asemenea, procedee ale logicii formale și metodele sistemico-structurală și comparativă.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

În doctrină, controlul public este definit ca: „ansamblul mecanismelor prin care societatea civilă verifică conformitatea activității autorităților cu legea și standardele drepturilor omului” [1, p. 67]. Problematika controlului public asupra activității sistemului penitenciar se înscrie în sfera preocupărilor fundamentale ale statului de drept, fiind strâns legată de garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Specificul instituțiilor penitenciare caracterizate prin izolare, opacitate instituțională și raporturi de putere asimetrice impune instituirea unor mecanisme eficiente de supraveghere externă.

Controlul public asupra locurilor de detenție este consacrat implicit și explicit în mai multe instrumente internaționale. Un rol fundamental îl joacă cele adoptate sub egida Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului Europei.

Astfel, *Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor trata-*

eliminate deficiencies identified in the activity of correctional institutions.

Public oversight within institutions and bodies responsible for the execution of custodial criminal sentences contributes to the democratization of the state. This is achieved through the “transparency” of the activity of correctional institutions toward representatives of public organizations, the media, and interested citizens.

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The methodology of the present research includes a detailed analysis of the legal principles governing the exercise of public oversight, the doctrinal and normative basis of the subject under analysis, as well as the existing judicial practice. In addition to analysis, general scientific methods such as induction, deduction, and synthesis are actively used, alongside formal logic procedures, as well as systemic-structural and comparative methods.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

In legal doctrine, public oversight is defined as: “the totality of mechanisms through which civil society verifies the compliance of the authorities’ activity with the law and human rights standards” [1, p. 67].

The issue of public oversight over the activity of the penitentiary system falls within the sphere of the fundamental concerns of the rule of law, being closely linked to the guarantee of fundamental human rights and freedoms. The specific nature of penitentiary institutions, characterized by isolation, institutional opacity, and asymmetric power relations, requires the establishment of effective mechanisms of external supervision.

Public oversight over places of detention is implicitly and explicitly enshrined in several international instruments. A fundamental role is played by those adopted under the auspices of the United Nations and the Council of Europe.

Thus, *the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other*

mente sau pedepse crude, inumane sau degradante (OPCAT) [2] instituie o arhitectură duală de control:

- Subcomitetul ONU pentru prevenirea torturii (SPT);
- Mecanismele naționale de prevenire (MNP).

Conform art. 18 OPCAT, statele sunt obligate să garanteze independența funcțională a MNP și participarea unor experți independenți, inclusiv reprezentanți ai societății civile [3, p. 23].

Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela) consacră principiul transparenței și al supravegherii externe, subliniind că detenția trebuie să fie supusă unui control independent. În acest sens, se prevede în mod expres necesitatea unor inspecții regulate independente (Regula 83) și accesul deplin al organelor de monitorizare la informații (Regula 84). Aceste standarde consacră controlul extern ca o garanție structurală împotriva relelor tratamente.

La nivel european, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)* [5] (art. 3 și art. 13) și activitatea Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) [6] stabilesc standarde detaliate privind tratamentul deținuților și necesitatea monitorizării externe. CPT efectuează vizite periodice și ad-hoc, formulând recomandări statelor membre. Rapoartele CPT privind Republica Moldova [7] evidențiază atât progresele realizate, cât și deficiențele persistente, inclusiv necesitatea combaterii violenței între deținuți și consolidarea mecanismelor de control.

De menționat că CtEDO a dezvoltat o jurisprudență constantă privind obligațiile statelor în materia detenției. De exemplu, în cauza *Shishanov c. Republicii Moldova*, Curtea a reținut că deficiențele sistemice indică lipsa unui control efectiv asupra condițiilor de detenție, iar lipsa unei monitorizări eficiente contribuie la impunitate [8].

În Republica Moldova, controlul public asupra locurilor de detenție este realizat, în principal, prin intermediul Meca-

Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT) [2] establishes a dual oversight architecture:

- the UN Subcommittee on Prevention of Torture (SPT);
- National Preventive Mechanisms (NPMs).

According to Article 18 of OPCAT, states are obliged to guarantee the functional independence of NPMs and the participation of independent experts, including representatives of civil society [3, p. 23].

The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) enshrine the principle of transparency and external supervision, emphasizing that detention must be subject to independent oversight. In this regard, they expressly provide for the necessity of regular independent inspections (Rule 83) and full access of monitoring bodies to information (Rule 84).

These standards establish external oversight as a structural safeguard against ill-treatment.

At the European level, *the European Convention on Human Rights (ECHR)* [5] (Article 3 and Article 13), as well as the activity of the European Committee for the Prevention of Torture (CPT) [6], establish detailed standards regarding the treatment of detainees and the necessity of external monitoring. The CPT conducts periodic and ad hoc visits, issuing recommendations to member states. CPT reports concerning the Republic of Moldova [7] highlight both the progress achieved and the persistent deficiencies, including the need to combat violence among detainees and strengthen oversight mechanisms.

It should be noted that the European Court of Human Rights (ECtHR) has developed consistent case law regarding states' obligations in matters of detention. For example, in the case of *Shishanov v. the Republic of Moldova*, the Court held that systemic deficiencies indicate the absence of effective oversight of detention conditions, while the lack of efficient monitoring contributes to impunity [8].

In the Republic of Moldova, public

nismului Național de Prevenire a Torturii (MNPT), instituit în baza *Legii nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman)* [9]. Mecanismul Național de Prevenire a Torturii (MNPT) funcționează prin intermediul Avocatului Poporului și Consiliului pentru prevenirea torturii (CpPT).

Consiliul pentru prevenirea torturii (CpPT), parte a acestui mecanism, include membri ai societății civile și efectuează vizite neanunțate în instituțiile de detenție, formulând recomandări pentru autorități. Activitatea acestuia vizează identificarea riscurilor de tortură și îmbunătățirea condițiilor de detenție. Rapoartele pe marginea vizitelor sunt făcute publice, iar recomandările adresate autorităților au menirea de a ameliora situația deținuților. Controlul public exercitat de societatea civilă reprezintă o formă de participare a cetățenilor la administrarea justiției penale, constituind totodată un instrument de prevenire a abuzurilor și consolidare a transparenței instituționale.

Literatura de specialitate subliniază că lipsa transparenței în activitatea sistemului penitenciar favorizează apariția abuzurilor și tratamentelor inumane sau degradante [10, p. 145]. În același sens, autorii din spațiul est-european evidențiază caracterul insuficient dezvoltat al mecanismelor de control public și dependența acestora de voința autorităților statale [11, p. 407-408].

În știința juridică, în prezent există o serie de opinii cu privire la controlul public asupra activității sistemului penitenciar. Majoritatea cercetătorilor e de părere că controlul public este necesar pentru realizarea deplină a drepturilor și libertăților persoanelor condamnate, pentru prevenirea torturii și tratamentelor inumane aplicate acestora.

Bunăoară, V. Fiodorov în lucrarea sa „Controlul public asupra activității sistemului penitenciar ca formă de interacțiune a societății civile cu statul”, a formulat definiția sintagmei control public asupra activității statale atât în sens restrâns, cât și în sens larg. În sens restrâns, prin control

oversight over places of detention is carried out primarily through the National Preventive Mechanism against Torture (NPM), established under *Law No. 52/2014 on the People's Advocate (Ombudsman)* [9].

The National Preventive Mechanism against Torture (NPM) operates through the People's Advocate and the Council for the Prevention of Torture (CPT Council).

The Council for the Prevention of Torture (CPT Council), as part of this mechanism, includes members of civil society and conducts unannounced visits to detention institutions, issuing recommendations to the authorities. Its activity is aimed at identifying risks of torture and improving detention conditions. The reports issued following such visits are made public, and the recommendations addressed to the authorities are intended to improve the situation of detainees.

Public oversight exercised by civil society represents a form of citizen participation in the administration of criminal justice, while also constituting an instrument for preventing abuses and strengthening institutional transparency.

Specialized literature emphasizes that the lack of transparency in the activity of the penitentiary system encourages the occurrence of abuses and inhuman or degrading treatment [10, p. 145]. In the same vein, authors from the Eastern European academic space highlight the insufficiently developed nature of public oversight mechanisms and their dependence on the will of state authorities [11, pp. 407-408].

In legal scholarship, there are currently a number of opinions regarding public oversight over the activity of the penitentiary system. Most researchers consider public oversight necessary for the full realization of the rights and freedoms of convicted persons and for the prevention of torture and inhuman treatment applied to them.

For instance, V. Fedorov, in his work “Public Oversight over the Activity of the Penitentiary System as a Form of Interaction between Civil Society and the State”, formulated a definition of the concept of

public asupra activității statului se înțelege activitatea instituțiilor corespunzătoare ale societății civile orientată spre asigurarea realizării parametrilor normativ stabiliți ai interacțiunii dintre societate și stat, prin constatarea (identificarea) respectării efective a normelor juridice de către organele statului și prin limitarea abaterilor constatate. În sens larg, acesta reprezintă totalitatea formelor, principiilor, metodelor și mijloacelor prin care societatea civilă influențează statul (puterea) pentru a asigura îndeplinirea de către acesta a obligațiilor sale față de societate [12, p. 7].

Potrivit autorului M. Fedotov, la caracterizarea controlului public se va porni de la ideea că acesta reprezintă o zonă sensibilă pentru orice stat modern. Acest tip de control constituie o formă specială de reacție a societății la procesele care au loc în sfera public-juridică, în cadrul căreia toți subiecții urmăresc realizarea binelui comun, însă adesea interpretează acest bine în mod diferit și consideră necesar să îl atingă prin metode și mijloace diferite [13].

O asemenea situație contribuie la formarea unui câmp stabil de competiție între stat și societatea civilă, întrucât ambele pretind în egală măsură rolul de reprezentant al intereselor generale. Acest fapt, pe de o parte, accelerează progresul, iar pe de altă parte creează anumite probleme și dificultăți.

Astfel, drept exemplu al consecințelor negative poate fi menționat faptul că controlul public, generând o situație de conflict, provoacă apariția unor noi obstacole pentru participarea cetățenilor activi la administrarea treburilor statului. În practică apar situații în care un organ sau o persoană oficială încearcă „să ascundă anumite fapte sau aspecte ale unei probleme devenite acute, iar societatea civilă, dimpotrivă, încearcă să utilizeze toate cheile, uneori nu pe deplin legale, pentru a obține acces la informațiile care o interesează” [13].

Totuși, beneficiile aplicării controlului public în practica administrării statului sunt mult mai mari decât posibilele rezultate negative ale răspândirii sale largi.

public oversight over state activity both in a narrow and a broad sense. In the narrow sense, public oversight over state activity is understood as the activity of the corresponding institutions of civil society aimed at ensuring the implementation of the normatively established parameters of interaction between society and the state, through identifying the effective compliance of state bodies with legal norms and limiting the deviations identified. In the broad sense, it represents the totality of forms, principles, methods, and means through which civil society influences the state (government) in order to ensure the fulfillment of its obligations toward society [12, p. 7].

According to the author M. Fedotov, the characterization of public oversight must begin from the idea that it represents a sensitive area for any modern state. This type of oversight constitutes a special form of society's reaction to the processes taking place within the public-legal sphere, in which all subjects pursue the achievement of the common good, although they often interpret this good differently and consider it necessary to achieve it through different methods and means [13].

Such a situation contributes to the formation of a stable field of competition between the state and civil society, since both equally claim the role of representative of the general interest. This fact, on the one hand, accelerates progress, and on the other hand creates certain problems and difficulties.

Thus, as an example of negative consequences, it may be noted that public oversight, by generating a situation of conflict, creates new obstacles to the participation of active citizens in the administration of state affairs. In practice, situations arise in which a body or official attempts “to conceal certain facts or aspects of a problem that has become acute, while civil society, on the contrary, attempts to use all available means, sometimes not entirely lawful, in order to gain access to the information of interest to it” [13].

Nevertheless, the benefits of applying

Acest conflict poate fi considerat util, deoarece permite atingerea cu o eficiență mai mare a unor obiective de interes public, inclusiv garantarea protecției drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. În plus, controlul public presupune o analiză atentă a tuturor aspectelor activității desfășurate de autoritățile publice, inclusiv verificarea actelor juridice emise de organele competente și a deciziilor adoptate de acestea. În cele din urmă, acest lucru permite prevenirea eventualelor încălcări chiar înainte de producerea unor prejudicii.

Autorii D. Șaporev și P. Ippolitov menționează că controlul public reprezintă un tip de activitate de control a cărui particularitate principală constă în faptul că subiecții săi nu dispun de competențe de autoritate, iar exercitarea acestuia nu este obligatorie [14]. În opinia autorului P. Kabanov, controlul public reprezintă un instrument al politicii de stat de combatere a corupției. În acest context, el îndeplinește o funcție importantă, deoarece permite monitorizarea nivelului corupției în organele autorității publice, adoptarea măsurilor de neutralizare a acesteia și elaborarea unor mecanisme de combatere [15, p. 85].

Abordările prezentate privind înțelegerea și interpretarea controlului public permit caracterizarea acestuia ca un institut juridic complex și important, care oferă posibilități și instrumente pentru realizarea unui număr semnificativ de obiective de interes public. Utilizând activitatea voluntară a cetățenilor și a organizațiilor publice ca motor al progresului, acest tip de control se opune în mod eficient corupției, permițând prevenirea și depistarea încălcărilor legii, precum și a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. În ansamblu, el poate fi considerat un mijloc eficient de perfecționare a mecanismului administrației publice. Aceste circumstanțe confirmă necesitatea și actualitatea ridicată a acestui tip de control în condițiile juridice contemporane. Astfel, controlul public asupra activității organelor statului asigură funcționarea, în domeniul administrației publice, a unui complex

public oversight in the practice of state administration are far greater than the possible negative results of its widespread application. This conflict may be regarded as beneficial, since it allows the more efficient achievement of objectives of public interest, including guaranteeing the protection of human and civil rights and freedoms. Moreover, public oversight involves a thorough analysis of all aspects of the activity carried out by public authorities, including the verification of legal acts issued by competent bodies and the decisions adopted by them. Ultimately, this makes it possible to prevent potential violations even before damage occurs.

Authors D. Șaporev and P. Ipolitov state that public oversight represents a type of oversight activity whose main characteristic lies in the fact that its subjects do not possess authoritative powers and that its exercise is not mandatory [14].

In the opinion of the author P. Kabanov, public oversight represents an instrument of the state anti-corruption policy. In this context, it performs an important function, as it enables the monitoring of the level of corruption within public authorities, the adoption of measures for its neutralization, and the development of anti-corruption mechanisms [15, p. 85].

The approaches presented regarding the understanding and interpretation of public oversight make it possible to characterize it as a complex and important legal institution, which provides opportunities and instruments for achieving a significant number of objectives of public interest. By using the voluntary activity of citizens and public organizations as a driving force of progress, this type of oversight effectively opposes corruption and allows for the prevention and detection of violations of the law, as well as of human and civil rights and freedoms. Overall, it may be considered an effective means of improving the mechanism of public administration. These circumstances confirm the necessity and high relevance of this type of oversight within the contemporary legal framework.

Thus, public oversight over the activ-

de norme și instituții sociale care trebuie să îndeplinească un rol stabilizator și de legătură între politica în domeniul executării pedepselor și legislația execuțional-penală, întrucât acestea fixează strategia activității statului în domeniul respectiv.

Ordinea și calitatea interacțiunii organelor penitenciare cu organizațiile obștești joacă un rol important în funcționarea întregului sistem. Principalul document juridic care reglementează aceste relații la nivel internațional îl constituie *Regulile europene pentru penitenciare*. În punctul 53 este prezentată o descriere detaliată a acestui proces.

Regula 88 a *Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela)* prevede că organizațiile obștești trebuie „implicate ori de câte ori este posibil în cooperarea cu personalul penitenciar” [4]. Această recomandare nu are doar un caracter declarativ, ci evidențiază importanța semnificativă a studierii diferitelor modele de control public în domeniul penitenciar.

Inspectarea permanentă a instituțiilor penitenciare reprezintă un instrument eficient de control al respectării standardelor stabilite. O atenție deosebită este acordată problemelor medicale, procesului de instruire și respectării drepturilor persoanelor condamnate.

De menționat că organizațiile neguvernamentale din Republica Moldova au evidențiat în acest sens probleme precum: lipsa accesului neîngrădit la toate spațiile de detenție; imposibilitatea realizării unor interviuri confidențiale cu deținuții; influența administrației penitenciare asupra procesului de monitorizare. De exemplu, raportul „Evaluarea mecanismului de prevenire și combaterea rețelilor tratamente în sistemul penitenciar din Republica Moldova” (2022) [17] indică asupra faptului că vizitele sunt adesea anunțate în prealabil, ceea ce compromite caracterul obiectiv al constatărilor.

Este important ca toți cetățenii, indiferent de sex, rasă, nivel de venit sau naționalitate, să aibă acces egal la exerci-

ty of state bodies ensures, within the field of public administration, the functioning of a complex of social norms and institutions that must fulfill a stabilizing and connecting role between penal enforcement policy and criminal enforcement legislation, since these establish the strategy of state activity in the respective field.

The order and quality of interaction between penitentiary bodies and public organizations play an important role in the functioning of the entire system. The main legal document regulating these relations at the international level is represented by the *European Prison Rules*. Rule 53 provides a detailed description of this process.

Rule 88 of the *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)* provides that public organizations should be “involved whenever possible in cooperation with prison staff” [4]. This recommendation is not merely declaratory in nature, but highlights the considerable importance of studying different models of public oversight in the penitentiary field.

The continuous inspection of penitentiary institutions represents an effective instrument for monitoring compliance with established standards. Particular attention is paid to medical issues, the educational process, and respect for the rights of convicted persons.

It should be noted that non-governmental organizations in the Republic of Moldova have highlighted problems such as: the lack of unrestricted access to all detention spaces; the impossibility of conducting confidential interviews with detainees; and the influence of the penitentiary administration over the monitoring process. For example, the report “Assessment of the Mechanism for the Prevention and Combating of Ill-Treatment within the Penitentiary System of the Republic of Moldova” (2022) [17] indicates that visits are often announced in advance, which compromises the objective nature of the findings.

It is important that all citizens, regardless of gender, race, income level, or nationality, have equal access to the exer-

tarea controlului public. În același timp, nimeni nu are dreptul să exercite presiuni asupra unui cetățean pentru a-l constrânge să participe sau să nu participe la realizarea funcțiilor de control.

Totodată, în procesul exercitării controlului public, subiecții acestui tip de activitate trebuie să evite crearea unor obstacole nejustificate pentru activitatea organelor și instituțiilor sistemului penitenciar. De exemplu, subiecții controlului nu trebuie să încalce regimul sau să contribuie la apariția unor condiții care ar putea face posibile diferite încălcări. Este necesar să se evite influențele negative asupra domeniului analizat.

După cum se remarcă în mod corect în doctrină, „condiția obligatorie pentru funcționarea eficientă a controlului public este armonizarea intereselor (priorităților) statului și ale societății civile” [18, p. 12]. Aceasta înseamnă că subiecții activității de control și organele sistemului penitenciar trebuie să stabilească relații de parteneriat, al căror scop principal este îmbunătățirea eficienței realizării funcțiilor publice, precum și protecția drepturilor și libertăților cetățenilor.

Subiecții care exercită controlul public trebuie să acționeze independent de organele de stat și de autoritățile administrației publice locale, având autonomie în activitatea lor. O importanță deosebită o are procedura de constituire a organelor de control public, prin care trebuie exclusă orice posibilitate de numire în funcții ce țin de aceste organe pe baza criteriului loialității față de autorități.

Nerespectarea principiului independenței pune în pericol „esența publică” a controlului, împiedică egalitatea cetățenilor în privința participării la activitățile de control și creează riscul unor infracțiuni de corupție și al abuzurilor din partea unor subiecți lipsiți de integritate. Menționăm că eficiența controlului public este adesea împiedicată de probleme de natură financiară, deoarece o astfel de activitate, precum și atragerea unor specialiști de înaltă calificare, necesită resurse finan-

cise of public oversight. At the same time, no one has the right to exert pressure on a citizen in order to compel them to participate or not participate in oversight activities.

At the same time, in the process of exercising public oversight, the subjects of this type of activity must avoid creating unjustified obstacles to the activity of the bodies and institutions of the penitentiary system. For example, oversight subjects must not violate the regime or contribute to the creation of conditions that could facilitate violations. Negative influences upon the analyzed field must be avoided.

As correctly noted in legal doctrine, “the mandatory condition for the effective functioning of public oversight is the harmonization of the interests (priorities) of the state and civil society” [18, p. 12]. This means that the subjects of oversight activity and the bodies of the penitentiary system must establish partnership relations, the primary purpose of which is improving the efficiency of the performance of public functions, as well as protecting the rights and freedoms of citizens.

The subjects exercising public oversight must act independently from state bodies and local public administration authorities, maintaining autonomy in their activity.

Particular importance is attached to the procedure for establishing public oversight bodies, through which any possibility of appointment to such bodies on the basis of loyalty to the authorities must be excluded.

Failure to comply with the principle of independence endangers the “public essence” of oversight, impedes equality of citizens in participation in oversight activities, and creates the risk of corruption offenses and abuses committed by subjects lacking integrity.

We note that the effectiveness of public oversight is often hindered by financial issues, since such activity, as well as the involvement of highly qualified specialists, requires significant financial resources.

The transparency of the results of

ciare semnificative.

O importanță principală o are transparența rezultatelor controlului public. Informațiile privind rezultatele activității subiecților analizați demonstrează clar ce acțiuni concrete au fost întreprinse pentru protejarea intereselor societății, care a fost reacția autorităților și dacă observațiile și propunerile formulate de subiecții controlului public au fost luate în considerare în mod adecvat.

Subiecții controlului public trebuie să respecte strict cerințele actelor normative care reglementează activitatea lor. Ei nu trebuie să admită încălcarea drepturilor și libertăților altor participanți la relațiile sociale. Obiectivitatea, în contextul analizat, caracterizează capacitatea subiecților controlului de a oferi o evaluare independentă și adecvată realității, care nu depinde de factori externi sau subiectivi și este liberă de constrângeri ori influențe ale unor terțe părți, inclusiv de orice forme de dependență financiară.

Credibilitatea rezultatelor controlului public este asigurată, inclusiv, prin diversitatea formelor activității de control. Persoana împuternicită să reprezinte societatea în relațiile cu autoritățile, organele și funcționarii acestora trebuie să fie capabilă să utilizeze diferite forme de control, adecvate circumstanțelor și condițiilor ce țin de realitățile juridice existente.

CONCLUZII

Cu cât societatea civilă dispune de mai multe competențe de control, cu cât instituțiile sistemului penitenciar sunt mai accesibile controlului public, și cu cât statul intervine mai puțin în acest tip de activitate al societății civile, cu atât un asemenea stat este mai democratic, mai social și mai echitabil în raport cu societatea. Controlul public exercitat de societatea civilă reprezintă o componentă indispensabilă a sistemului de protecție a drepturilor omului în mediul penitenciar. Deși Republica Moldova dispune de un cadru normativ compatibil cu standardele internaționale, eficiența

public oversight is of fundamental importance. Information regarding the results of the activity of the analyzed subjects clearly demonstrates what concrete actions have been undertaken to protect the interests of society, what the reaction of the authorities has been, and whether the observations and proposals formulated by the subjects of public oversight have been adequately taken into account.

The subjects of public oversight must strictly comply with the requirements of the normative acts regulating their activity. They must not allow violations of the rights and freedoms of other participants in social relations.

Objectivity, in the analyzed context, characterizes the ability of oversight subjects to provide an independent and reality-based assessment that does not depend on external or subjective factors and is free from constraints or influences from third parties, including any forms of financial dependence.

The credibility of the results of public oversight is ensured, among other things, through the diversity of the forms of oversight activity. The person authorized to represent society in relations with authorities, their bodies, and officials must be capable of using different forms of oversight appropriate to the circumstances and conditions of the existing legal reality.

CONCLUSIONS

Therefore, the more oversight powers civil society possesses, the more accessible penitentiary system institutions are to public oversight, and the less the state interferes in this type of civil society activity, the more democratic, socially oriented, and equitable such a state is in relation to society.

Public oversight exercised by civil society represents an indispensable component of the human rights protection system within the penitentiary environment. Although the Republic of Moldova has a normative framework compatible with international standards, its effectiveness depends on the actual implementation of le-

acestui depinde de aplicarea efectivă a normelor, consolidarea instituțională, precum și implicarea reală a societății civile în acest domeniu. Jurisprudența CtEDO confirmă că lipsa unui control efectiv conduce la încălcări sistemice ale drepturilor fundamentale, ceea ce impune o abordare proactivă și integrată.

Totodată, în practică se constată: dificultăți de implementare a recomandărilor; insuficiența resurselor instituționale; cooperare limitată din partea administrației penitenciare. Analiza relevă următoarele deficiențe: caracterul formal al unor mecanisme de control; implementarea selectivă a recomandărilor; lipsa unei culturi instituționale a transparenței; resurse limitate ale organizațiilor societății civile.

Prin urmare, drepturile și libertățile persoanelor care execută pedepse penale sunt mai bine protejate atunci când instituțiile corespunzătoare se află sub controlul societății. Este necesară implicarea mai activă a organizațiilor obștești, inclusiv a organizațiilor neguvernamentale, în controlul respectării drepturilor persoanelor condamnate. De asemenea, trebuie prevăzut un mecanism juridico-statal corespunzător. Este importantă extinderea listei subiecților societății care pot exercita controlul asupra activității instituțiilor și organelor sistemului execuțional-penal.

Astfel, se recomandă ca eforturile de creștere a eficienței controlului public să fie concentrate asupra formelor tradiționale de realizare a acestuia, concomitent cu perfecționarea practicii de utilizare a internetului pentru atingerea unor obiective de interes public. În același timp, dezvoltarea și aplicarea formelor netradiționale de control public în sistemul juridic național trebuie să fie precedate de activități de creștere a nivelului de educație juridică a cetățenilor.

În ansamblu, recomandările formulate pot fi sintetizate în următoarele prevederi principale:

1. La exercitarea controlului public trebuie urmărită realizarea unui echilibru între drepturile, libertățile și interesele le-

gal provisions, institutional strengthening, and the genuine involvement of civil society. The case law of the ECtHR confirms that the absence of effective oversight leads to systemic violations of fundamental rights, which requires a proactive and integrated approach.

At the same time, in practice there are difficulties related to: the implementation of recommendations; insufficient institutional resources; and limited cooperation from the penitentiary administration. The analysis reveals the following deficiencies: the formal nature of certain oversight mechanisms; selective implementation of recommendations; the lack of an institutional culture of transparency; and the limited resources of civil society organizations.

Therefore, the rights and freedoms of persons serving criminal sentences are better protected when the relevant institutions are subject to societal oversight. More active involvement of public organizations, including non-governmental organizations, in monitoring compliance with the rights of convicted persons is necessary. A corresponding legal-state mechanism must also be established. It is important to expand the list of societal subjects entitled to exercise oversight over the activity of institutions and bodies within the criminal enforcement system.

Thus, it is recommended that efforts aimed at increasing the effectiveness of public oversight be focused on the traditional forms of its implementation, alongside the improvement of practices concerning the use of the internet for achieving objectives of public interest. At the same time, the development and application of non-traditional forms of public oversight within the national legal system must be preceded by activities aimed at increasing citizens' level of legal education.

Overall, the formulated recommendations may be summarized in the following main provisions:

1. In exercising public oversight, efforts must be directed toward achieving a balance between the rights, freedoms,

gite ale participanților. Procedurile de control nu trebuie să împiedice organele și instituțiile sistemului penitenciar să își îndeplinească funcțiile care le revin;

2. Organele controlului public trebuie să dispună de independență organizatorică și financiară față de orice alte structuri, inclusiv față de instituțiile statului, mediul de afaceri sau persoanele fizice;

3. Controlul public trebuie să fie exercitat cât mai transparent posibil. Oricărui cetățean trebuie să i se ofere acces liber la rezultatele activităților de control;

4. Subiecții controlului public trebuie să respecte strict cerințele cadrului normativ care reglementează domeniul analizat, să cunoască temeinic bazele legislației și să fie capabili să apere drepturile, libertățile și interesele legitime proprii și ale societății;

5. Rezultatele activităților de control public trebuie în mod obligatoriu să fie analizate de către organele și instituțiile cărora le sunt adresate și nu trebuie ignorate.

and legitimate interests of all participants. Oversight procedures must not prevent the bodies and institutions of the penitentiary system from fulfilling their assigned functions;

2. Public oversight bodies must enjoy organizational and financial independence from any other structures, including state institutions, the business environment, or private individuals;

3. Public oversight must be exercised as transparently as possible. Every citizen must be granted free access to the results of oversight activities;

4. The subjects of public oversight must strictly comply with the requirements of the normative framework regulating the analyzed field, possess thorough knowledge of the legal framework, and be capable of defending their own rights, freedoms, and legitimate interests, as well as those of society;

5. The results of public oversight activities must obligatorily be examined by the bodies and institutions to which they are addressed and must not be ignored.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Coyle A. Understanding Prisons: Key Issues in Policy and Practice. Milton Keynes: Open University Press, 2005, 207 p.
2. Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante (OPCAT), adoptat de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 2002, în vigoare din 16 septembrie 2005. Republica Moldova a ratificat Protocolul prin Legea nr.66 din 30 martie 2006. Monitorul oficial al RM, nr. 66-69 din 28.04.2006.
3. Association for the Prevention of Torture, The Optional Protocol Implementation Manual, Geneva, 2010. În: <https://www.ap.t.ch/knowledge-hub/publications/optional-protocol-implementation-manual-2010> (accesat la 14.04.2026).
4. Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela). Rezoluția adoptată de Adunarea Generală a ONU la 17 decembrie 2015 [privind raportul Comitetului Trei (A/70/490)]. În: https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/ansamblu_reguli_mnp.pdf (accesat la 14.04.2026).
5. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron (accesat la 14.04.2026).
6. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading

- ding Treatment or Punishment (CPT) În: <https://www.coe.int/en/web/cpt> (accesat la 14.04.2026).
7. Raportul CPT privind vizita în Republica Moldova din perioada 3-12 iunie 2025, CPT/Inf (2025) 38 (AD HOC VIZIT 3-12 June 2025). În: <https://www.coe.int/en/web/cpt/republic-of-moldova> (accesat la 14.04.2026).
8. Cauza Shishanov c. Republicii Moldova // (Cererea nr. 11353/06) Hotărâre Strasbourg 15 decembrie 2015. În: <https://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/01/Shishanov-ro.pdf> (accesat la 23.04.2026).
9. Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman). Publicat în Monitorul Oficial Nr. 110-114 din 09.05.2014 În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141519&lang=ro# (accesat la 17.04.2026).
10. Van Zyl Smit D. Taking Life Imprisonment Seriously, Oxford University Press, Oxford, 2002, 240 p.
11. Селиверстов В. Общественный контроль за обеспечением прав человека в местах принудительного содержания: новеллы 2018 года. Уголовно-исполнительное право. 2018. Т. 13(1-4), № 4, p. 397-408. În: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschestvennyy-kontrol-za-obespecheniem-prav-cheloveka-v-mestah-prinuditelnogo-soderzhaniya-novelly-2018-goda> (accesat la 12.04.2026).
12. Федоров В. Общественный контроль за деятельностью уголовно-исполнительной системы как форма взаимодействия гражданского общества с государством: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владимир, 2006, 22 p.
13. Федотов М. Общественный контроль – чувствительная зона современного государства. În: http://www.civisbook.ru/files/File/Fedotov_57part1.pdf (accesat la 12.04.2026).
14. Шапоров Д., Ипполитов П. Правовое регулирование деятельности субъектов общественного контроля в Российской Федерации: учебное пособие. În: https://xn--90ao9d.xn--b1aew.xn--p1ai/upload/site130/document_journal/Shapovrov,_Ippolitov_Pravovoe_regulirovanie.pdf (accesat la 12.04.2026).
15. Кабанов П. Общественный контроль в сфере противодействия коррупции как научная правовая категория и ее содержание. În: Юридические исследования. 2014. № 9. p. 84-97. // obschestvennyy-kontrol-za-obespecheniem-prav-cheloveka-v-mestah-prinuditelnogo-soderzhaniya-novelly-2018-goda.pdf (accesat la 12.04.2026).
16. Regulile Europene pentru penitenciare, Recomandarea REC (2006) 2 a Comitetului de Miniștri către statele membre, adoptată la 11.01.2006. În: Culegere de acte normative naționale și internaționale în domeniul penal, vol. I, Revista de Științe Penale (Supliment 2007), Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2007.
17. Evaluarea mecanismului de prevenire și combaterea rețelilor tratamente în sistemul penitenciar din Republica Moldova. Promo-Lex. Chișinău, 2022. În: <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/11/Raport-Evaluarea-Mecanismului-de-Prevenire-%C8%99i-Combatere-a-Rețelilor-Tratamente-%C3%AEn-Sistemul-Penitenciar-din-Republica-Moldova-1> (accesat la 12.04.2026).
18. Соколова Т. Становление и развитие института общественного контроля в Российской Федерации: политологический анализ: автореф. дис. канд. полит. наук. Москва, 2018. 26 p.

CZU: 343.1

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.04>

PROCESELE-VERBALE – MIJLOACE DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

Ion COVALCIUC ¹

Procesele-verbale sunt nu doar unele din cele mai răspândite mijloace de probă în procesul penal, dar cu siguranță unul dintre cele mai des utilizate documente în cauza penală. Totodată, deoarece nu toate procesele-verbale au funcționalitate de mijloc de probă, este foarte important nu doar stabilirea clară a criteriilor ce deosebesc ultimele ca o categorie specială a mijloacelor de probă, ci și identificarea criteriilor ce ar permite găsirea funcționalității respective a proceselor-verbale. Ce ar condiționa identificarea criteriilor de fond și de formă care trebuie îndeplinite de procesul-verbal pentru a constitui mijloc de probă în procesul penal, raportul dintre acestea și restul mijloacelor de probă. Nu în ultimul rând, identificarea unor soluții inovative pentru fortificarea capacităților investigative ale organelor judiciare, dar și adaptarea acestora la evoluția fenomenului infracțional alături de soluționarea inadvertențelor legislative reprezintă problema constantă. Asemenea soluții urmează a fi propuse de doctrină.

Cuvinte-cheie: proces penal, lege procesual penală, mijloc de probă, probă, procedeu probator.

OFFICIAL RECORDS – MEANS OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Ion COVALCIUC ¹

Official records are not only some of the most widespread means of evidence in criminal proceedings, but certainly among the most frequently used documents in a criminal case. At the same time, because not all official records function as means of evidence, it is highly important not only to clearly establish the criteria that distinguish the latter as a special category of evidentiary means, but also to identify the criteria that would allow determining this specific functionality of the records. This involves identifying the substantive and formal criteria that an official record must meet in order to constitute a means of evidence in criminal proceedings, as well as its relationship with the rest of the evidentiary means. Last but not least, identifying innovative solutions to strengthen the investigative capacities of judicial authorities, and adapting them to the evolution of criminal phenomena alongside resolving legislative inconsistencies, represents an ongoing issue for which legal doctrine is expected to propose solutions.

Keywords: criminal proceedings; criminal procedural law; means of evidence; evidence; evidentiary procedure.

INTRODUCERE

În conformitate cu prevederile art. 93 alin. (2) pct. 4) CPP RM, în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul proceselor-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești. În altă ordine de idei, procesul-verbal, așa cum acesta este definit de către legislația relevantă, reprezintă fără îndoială unul dintre

INTRODUCTION

In accordance with the provisions of Art. 93 para. (2) point 4) of the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova (CPC RM), the factual elements established through the official records regarding criminal prosecution actions and judicial investigations are admitted as evidence in criminal proceedings. In another train of thought, the official record, as defined by the relevant legislation, is undoubtedly the

¹ Conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; Procuror-șef al Procuraturii municipiului Bălți, Republica Moldova. e-mail: ioncov75@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0692-8988>

Associate Professor, PhD, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; Chief Prosecutor, Balti Municipality Prosecutor’s Office, Republic of Moldova; e-mail: ioncov75@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0692-8988>

cele mai utilizate acte în procesul penal autohton. Or, pe lângă funcționalitatea acestora ca mijloace de probă, procesele-verbale în procesul penal sunt utilizate pentru documentarea majorității activităților desfășurate de către organele judiciare.

Conform prevederilor art. 261 alin. (1) CPP RM, procesul-verbal privind acțiunea de urmărire penală se întocmește în timpul efectuării acestei acțiuni sau imediat după terminarea ei de către persoana care efectuează urmărirea penală. Iar conform prevederilor art. 336 alin. (1) CPP RM, desfășurarea ședinței de judecată se înregistrează cu mijloace audio sau video și se consemnează în procesul-verbal întocmit de greșier. Procesul-verbal se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii.

Astfel, pe de o parte putem observa că legiuitorul nu a oferit o definiție unitară procesului-verbal în legea procesual penală, iar pe de altă parte a reglementat diferit noțiunea respectivă în funcție de faza procesuală la care acesta este întocmit. Concluzia este evidentă: Niciuna dintre reglementările respective în mod izolat nu permite identificarea naturii juridice a procesului-verbal.

Conform prevederilor art. 93 alin. (1) CPP RM, probele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de Codul de procedură penală, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. În cazul prezentului demers științific urmează să răspundem la întrebările: Care sunt procesele-verbale ce pot servi în calitate de mijloace de probă în procesul penal și, respectiv, Care mijloace de probă nu au această funcționalitate? Nu în ultimul rând urmează să analizăm condițiile pe care urmează să le îndeplinească procesul-verbal pentru a avea funcționalitatea unor mijloace de probă, dar și felul în care acestea sunt utilizate în jurisprudență.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

most used document in the domestic criminal process. Besides their functionality as means of evidence, official records in criminal proceedings are used for documenting not only other means of evidence but also the majority of activities carried out by judicial bodies.

According to the provisions of Art. 261 para. (1) CPC RM, the official record regarding the criminal prosecution action is drawn up during the performance of this action or immediately after its completion by the person conducting the criminal prosecution. And according to the provisions of Art. 336 para. (1) CPC RM, the conduct of the court hearing is recorded with audio or video means and is documented in the official record drawn up by the court clerk. The official record is kept in the manner established by the Superior Council of Magistracy.

Thus, on the one hand, we can observe that the legislator did not offer a unitary definition for the official record in the criminal procedural law, and on the other hand, it regulated this concept differently depending on the procedural phase in which it is drawn up. The conclusion, in our opinion, being obvious: none of the respective regulations, in isolation, allow for the identification of the legal nature of the official record.

Last but not least, according to the provisions of Art. 93 para. (1) CPC RM, evidence consists of factual elements acquired in the manner established by the Criminal Procedure Code, which serve to ascertain the existence or non-existence of a crime, to identify the perpetrator, to ascertain guilt, as well as to establish other circumstances important for the fair resolution of the case.

In the case of the present scientific endeavor, we will answer the question of which official records can serve as means of evidence in the criminal process, and respectively which means of evidence do not have this functionality. Furthermore, we will analyze the conditions that the official record must meet to possess the functionality of a means of evidence, as well as how these are utilized in jurisprudence.

La elaborarea articolului au fost utilizate surse doctrinare și normative, jurisprudența națională și internațională relevantă. De asemenea, în cadrul studiului au fost aplicate mai multe metode de investigație științifică specifice teoriei, cum ar fi: metoda logică, metoda analizei comparative, metoda analitică etc. De asemenea a fost utilizată în mod selectiv metoda empirică pentru a determina impactul utilizării cunoștințelor de specialitate în procesul penal asupra celerității investigațiilor.

Scopul cercetării. A studia procesele-verbale în calitate de mijloace de probă prin prisma cadrului normativ procesul penal relevant și jurisprudenței autohtone în materia penală. A stabili modul în care sunt utilizate procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală și de cercetare judecătorești pentru administrarea probelor în procesul penal.

REZULTATE OBTINUTE ȘI DISCUȚII

Data fiind natura proceselor-verbale, acestea reprezintă unul dintre cele mai utilizate acte în cadrul procesului penal, mai ales în faza de urmărire penală. Pornind de la aceste realități, legiuitorul a ales să reglementeze în detalii, poate mai mult decât necesar, regulile de perfectare a procesului-verbal. Astfel, conform prevederilor art. 261 alin. (2) CPP RM, procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală trebuie să cuprindă:

- 1) locul și data efectuării acțiunii de urmărire penală;
- 2) funcția, numele și prenumele persoanei care întocmește procesul-verbal;
- 3) numele, prenumele și calitatea persoanelor care au participat la efectuarea acțiunii de urmărire penală, iar dacă este necesar, și adresele lor, obiecțiile și explicațiile acestora;
- 4) data și ora începerii și terminării acțiunii de urmărire penală;
- 5) descrierea amănunțită a faptelor constatate, precum și a măsurilor luate în cadrul efectuării acțiunii de urmărire penală;

APPLIED METHODS AND MATERIALS

In elaborating this article, doctrinal and normative sources, as well as relevant national and international jurisprudence, were used. Also, within the study, several specific theoretical scientific investigation methods were applied, such as: the logical method, the comparative analysis method, the analytical method, etc.. Last but not least, the empirical method was used selectively to determine the impact of utilizing specialized knowledge in the criminal process on the speed of investigations.

Purpose of the Research. Official records as means of evidence through the lens of the relevant criminal procedural normative framework and domestic jurisprudence in criminal matters. The way official records of criminal prosecution actions and judicial investigations are used for administering evidence in the criminal process.

OBTAINED RESULTS AND DISCUSSIONS

Given the nature of official records, they represent one of the most used documents within the criminal process, especially in the criminal prosecution phase. Starting from these realities, the legislator chose to regulate in detail, perhaps more than necessary, the rules for drafting the official record. Thus, according to the provisions of Art. 261 para. (2) CPC RM, the official record of the criminal prosecution action must include:

1. the place and date of performing the criminal prosecution action;
2. the position, name, and surname of the person drawing up the official record;
3. the name, surname, and capacity of the persons who participated in performing the criminal prosecution action, and if necessary, their addresses, objections, and explanations;
4. the start and end date and time of the criminal prosecution action;
5. a detailed description of the established facts, as well as the measures taken during the performance of the criminal prosecution action;
6. the mention regarding the execu-

6) mențiunea privind efectuarea, în cadrul realizării acțiunii de urmărire penală, fotografierii, înregistrării video, înregistrării audio, interceptării convorbirilor telefonice și altor convorbiri sau executarea mulajelor și tiparelor de urme privind mijloacele tehnice utilizate la efectuarea acțiunii respective de urmărire penală, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace, rezultatele obținute, precum și mențiunea că, înainte de a se utiliza mijloacele tehnice, despre aceasta s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acțiunii de urmărire penală.

Dacă în cadrul efectuării acțiunii de urmărire penală s-au constatat și ridicat obiecte care pot constitui corpuri delictive, ele vor fi descrise amănunțit în procesul-verbal, cu mențiunea despre fotografierea lor, în caz că aceasta a avut loc, și despre anexarea lor la dosar. Procesul-verbal se citește tuturor persoanelor care au participat la efectuarea acțiunii de urmărire penală, explicându-li-se, totodată, că au dreptul de a face obiecții, iar acestea urmează să fie consemnate în document.

Fiecare pagină a procesului-verbal se semnează de persoana care îl întocmește, precum și de persoanele menționate la alin. (2) pct.3), cu excepțiile prevăzute de Codul de procedură penală. Dacă vreuna din aceste persoane nu poate semna sau refuză să semneze procesul-verbal, despre aceasta se face mențiune.

La procesul-verbal se anexează schițele, fotografiile, peliculele, suporturile informaționale care conțin înregistrările audio și/sau video, mulajele și tiparele de urme executate în cursul efectuării acțiunilor de urmărire penală.

Datele cu caracter personal referitoare la vârsta, domiciliul, datele de contact, cetățenia, studiile, situația militară, situația familială, ocupația sau altă informație necesară pentru identificarea persoanelor menționate la alin. (2) pct. 3) se consemnează în anexa la procesul-verbal al acțiunii procesuale respective, care se păstrează în condiții de confidențialitate la materialele

tion, during the realization of the criminal prosecution action, of photographing, video recording, audio recording, interception of telephone calls and other conversations or the execution of casts and trace molds, regarding the technical means used during the respective criminal prosecution action, the conditions and method of their application, the objects to which these means were applied, the obtained results, as well as the mention that, before using the technical means, the persons participating in the criminal prosecution action were informed about this.

(3) If, during the performance of the criminal prosecution action, objects that may constitute material evidence are found and seized, they shall be described in detail in the official record, mentioning their photographing, if it took place, and their annexation to the file. (4) The official record is read to all persons who participated in the performance of the criminal prosecution action, explaining to them, at the same time, that they have the right to make objections, and these must be recorded in the official record. (5) Each page of the official record is signed by the person who draws it up, as well as by the persons mentioned in para. (2) point 3), with exceptions provided by the Criminal Procedure Code. If any of these persons cannot sign or refuses to sign the official record, a mention is made regarding this. (6) Sketches, photographs, films, information carriers containing audio and/or video recordings, casts, and trace molds executed during the performance of criminal prosecution actions are annexed to the official record.

(7) Personal data regarding age, domicile, contact details, citizenship, education, military status, family status, occupation, or other information necessary to identify the persons mentioned in para. (2) point 3) are recorded in the annex to the official record of the respective procedural action, which is kept in confidential conditions within the file materials, in a separate section, to which the parties can have access only with the prosecutor's authorization, if this data could contribute to establishing the truth.

dosarului, într-un compartiment separat, la care părțile pot avea acces doar cu autorizarea procurorului, în cazul în care aceste date ar putea contribui la stabilirea adevărului.

Cu totul o altă abordare legiuitorul a înaintat față de procesul-verbal al ședinței de judecată. Astfel, conform prevederilor art. 336 CPP RM, desfășurarea ședinței de judecată se înregistrează cu mijloace audio sau video și se consemnează în procesul-verbal întocmit de grefier. Procesul-verbal se păstrează în modul stabilit de Consiliul Superior al Magistraturii.

În procesul-verbal se enumerează acțiunile instanței de judecată și ale participanților la proces, cu mențiunea despre locul, data și ora începerii și încheierii fiecărei acțiuni, respectându-se ordinea cronologică. Dacă legea nu prevede altfel, procesul-verbal cuprinde:

a) instanța care judecă cauza, numele membrilor completului de judecată și al grefierului;

b) date despre prezența participanților la proces, inclusiv a reprezentanților, martorilor, experților, specialiștilor și interpreților, precum și despre cei care lipsesc, cu mențiunea calității procesuale;

c) mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței de judecată;

d) date despre înregistrarea audio și/sau video a ședinței de judecată și mijloacele tehnice folosite;

e) enumerarea acțiunilor efectuate în condițiile prezentului cod, cu indicarea datei și a orei efectuării;

f) rezumatul declarațiilor date în ședință de judecată de către părți și alte persoane participante la proces;

g) încheierile instanței de judecată.

Dacă instanța consideră necesar, în procesul-verbal al ședinței de judecată se inserează rezumatul pledoariilor părților. Procesul-verbal al ședinței de judecată este întocmit și semnat în cel mult 5 zile de la data încheierii. Acesta se semnează de președintele ședinței și de grefier. În cazul divergențelor între conținutul procesului-verbal și înregistrarea audio, prevalează înregistrarea audio.

The legislator proposed a completely different approach regarding the official record of the court hearing. Thus, according to the provisions of Art. 336 CPC RM, the conduct of the court hearing is recorded with audio or video means and is documented in the official record drawn up by the court clerk. The official record is kept in the manner established by the Superior Council of Magistracy. (2) The official record lists the actions of the court and of the process participants, with a mention about the place, date, and start and end time of each action, respecting chronological order. (3) Unless the law provides otherwise, the official record includes: a) the court judging the case, the names of the panel members and of the court clerk; b) data about the presence of the process participants, including representatives, witnesses, experts, specialists, and interpreters, as well as those absent, mentioning their procedural capacity; c) the mention regarding the public or closed nature of the court hearing; d) data about the audio and/or video recording of the court hearing and the technical means used; e) the enumeration of actions carried out under the conditions of this code, indicating the date and time of execution; f) a summary of the statements given in the court hearing by the parties and other persons participating in the process; g) the court's conclusions. (4) If the court considers it necessary, a summary of the parties' pleadings is inserted into the official record of the court hearing. (5) The official record of the court hearing is drawn up and signed no later than 5 days from the date the hearing concludes. The official record is signed by the hearing's president and the court clerk. (6) In case of discrepancies between the content of the official record and the audio recording, the audio recording prevails.

The comparative analysis of the provisions of Art. 261 and respectively 336 CPC RM denotes that if the official record drawn up in the criminal prosecution phase could, under certain conditions, have the functionality of a genuine means of evidence, then it is hard to understand how

Analiza comparativă a prevederilor art. 261 și respectiv 336 CPP RM, denotă că, dacă procesul-verbal întocmit în faza de urmărire penală ar putea în anumite condiții avea funcționalitatea unui mijloc de probă veritabil, este greu de înțeles cum ar putea avea această funcționalitate procesul-verbal întocmit în faza de judecată. Or, raportând condițiile pe care legiuitorul le impune actelor respective, este dificil de înțeles care ar fi acele elemente de fapt dobândite în modul stabilit de Codul de procedură penală, ce servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei, care constituie probe conform prevederilor art. 93 alin. (1) CPP RM. Conform, autorilor T. Osoianu, și D. Ostavciuc, constituie mijloace de probă în procesul penal, „procesele-verbale de cercetare (la fața locului, a cadavrului, a corpurilor delictive, a persoanei și încăperii, a corespondenței poștale și telegrafice, de examinare corporală, de ridicare, de percheziție, de reținere, de prezentare spre identificare și de reconstituire a faptei)” [1, p. 272].

De altfel, opinia autorilor menționați este în acord cu prevederile legislației procesual penale. Din prevederile art. 163 CPP RM rezultă în mod cert că legiuitorul nu a presupus ca fiecare proces-verbal al acțiunilor de urmărire penală sau cercetare judecătorească să aibă funcționalitatea unui mijloc de probă în procesul penal. Astfel, conform normei menționate, procesele-verbale ale acțiunilor procesuale, întocmite conform prevederilor Codului de procedură penală, constituie mijloace de probă în cazul în care confirmă circumstanțele constatate în cadrul cercetării la fața locului, percheziției corporale, a domiciliului, ridicării obiectelor, documentelor, luării de probe pentru expertiză judiciară, declarației orale despre o infracțiune, prezentării pentru recunoaștere, exhumării cadavrului, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei, efectuării măsurilor speciale de investigații și altor pro-

the official record drawn up in the trial phase could have this functionality. Or, relating the conditions the legislator imposes on the respective documents, it is hard to understand what would be those factual elements acquired in the manner established by the Criminal Procedure Code, which serve to ascertain the existence or non-existence of the crime, to identify the perpetrator, to ascertain guilt, as well as to establish other important circumstances for the fair resolution of the case, which constitute evidence according to the provisions of Art. 93 para. (1) CPC RM. According to authors Osoianu T. and Ostavciuc D., means of evidence in the criminal process include “investigation official records (at the scene, of the corpse, of material evidence, of the person and premises, of postal and telegraphic correspondence, of bodily examination, of seizure, of search, of detention, of presentation for identification and reconstruction of the deed)” [1, p. 272].

Furthermore, the opinion of the mentioned authors is in accordance with the provisions of criminal procedural legislation. From the provisions of Art. 163 CPC RM, it certainly results that the legislator did not assume that every official record of criminal prosecution actions or judicial investigations would have the functionality of a means of evidence in the criminal process. Thus, according to the mentioned rule, the official records of procedural actions, drawn up according to the provisions of the Criminal Procedure Code, constitute means of evidence if they confirm the circumstances established during the on-site investigation, bodily search, domicile search, seizure of objects, documents, taking samples for judicial expertise, oral declaration about a crime, presentation for recognition, corpse exhumation, verification of statements on-site, reconstruction of the deed, carrying out special investigative measures, and other evidentiary procedures.

Moving past the terminological inconsistencies used by the legislator in this matter, which certainly do not add value

cedee probatorii.

Trecând peste inadvertențele terminologice utilizate de către legiuitor în materia respectivă, care cu siguranță nu aduc plusvaloare calității legii procesual penale (în art. 93 alin. (2) pct. 4) CPP RM, legiuitorul a menționat că în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul proceselor-verbale privind acțiunile de urmărire penală, pe când în art. 163 CPP RM a menționat procesele-verbale ale acțiunilor procesuale), dar care depășesc limitele prezentului demers, putem observa că legiuitorul a condiționat posibilitatea utilizării proceselor-verbale ca mijloace de probă de confirmarea anumitor circumstanțe în procesul penal. Abordare care din punctul nostru de vedere nu corespunde noțiunii de probă așa cum a fost menționată mai sus, dar nici noțiunii de probatoriu care, conform prevederilor art. 99 alin. (1) CPP RM, constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor ce au importanță pentru cauză. Iar conform prevederilor art. 100 alin. (1) CPP RM, administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor în favoarea și în defavoarea învinutului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedee probatorii prevăzute de Codul de procedură penală.

Pe de o parte, din cele menționate rezultă că mijloacele de probă servesc pentru strângerea și verificarea probelor, nu și confirmarea acestora așa cum a specificat legiuitorul în art. 163 CPP RM, iar pe de altă parte mijloacele de probă sunt obținute prin procedeele probatorii prevăzute de Codul de procedură penală. În opoziție cu cele remarcate, revenind la prevederile art. 163 CPP RM, putem observa că legiuitorul a prevăzut în mod expres că constituie mijloace de probă acele procese-verbale care confirmă circumstanțele constatate în cadrul cercetării la fața locului, percheziției

to the quality of the criminal procedural law (in Art. 93 para. (2) point 4) CPC RM, the legislator mentioned that factual elements established through official records regarding criminal prosecution actions are admitted as evidence in the criminal process, while in Art. 163 CPC RM it mentioned the official records of procedural actions), but which exceed the limits of this endeavor, we can observe that the legislator conditioned the possibility of using official records as means of evidence on the confirmation of certain circumstances in the criminal process. An approach which, from our point of view, similarly does not correspond to the notion of evidence as mentioned above, nor to the notion of administering evidence which, according to the provisions of Art. 99 para. (1) CPC RM, consists of invoking evidence and proposing evidence, admitting and administering them for the purpose of ascertaining circumstances that have importance for the case. And according to the provisions of Art. 100 para. (1) CPC RM, the administration of evidence consists of using means of evidence in the criminal process, which implies gathering and verifying evidence, in favor of and against the suspect or defendant, by the criminal prosecution body, ex officio or at the request of other process participants, as well as by the court, at the request of the parties, through evidentiary procedures provided by the Criminal Procedure Code.

Thus, on one hand, from the aforementioned, it results that the means of evidence serve to gather and verify evidence, not to confirm them as the legislator mentioned in Art. 163 CPC RM, and on the other hand, means of evidence are obtained through evidentiary procedures provided by the Criminal Procedure Code. In opposition to this, returning to the provisions of Art. 163 CPC RM, we can observe that the legislator expressly provided that means of evidence are those official records that confirm the circumstances established during the on-site investigation, bodily search, domicile search, seizure of objects, documents, taking samples for ju-

corporale, domiciliului, ridicării obiectelor, documentelor, luării de probe pentru expertiză judiciară, declarației orale despre o infracțiune, prezentării pentru recunoaștere, exhumării cadavrului, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei, efectuării măsurilor speciale de investigații și altor procedee probatorii. Altfel spus (conform abordării actuale ale legislației procesual penale), constituie mijloc de probă procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală sau cercetare judecătorească atunci când confirmă circumstanțe constatate în cadrul procedeele probatorii respective.

Pentru a clarifica subiectul abordat, am realizat reproducerea noțiunilor de probă, mijloc de probă și procedeu probator așa cum acestea au fost definite în literatura de specialitate. Astfel, prin **probă** se înțelege orice **element de fapt** care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal. Prin mijloc de probă se înțeleg **mijloacele prevăzute de lege prin care se stabilesc faptele sau împrejurările ce constituie probe potrivit Codului de procedură penală. Respectiv** *procedeu probatoriu* este modalitatea prin care se obține un mijloc de probă (de pildă, ascultarea părților, efectuarea unei expertize, interceptarea și înregistrarea convorbirilor telefonice, confruntarea); *între probe, mijloace de probă și procedee probatorii există o strânsă legătură*; astfel, ascultarea inculpatului va reprezenta *procedeu probatoriu* prin care se obține mijlocul de probă reprezentat de declarația inculpatului, prin care sunt stabilite fapte sau împrejurări în legătură cu săvârșirea faptei prevăzută de legea penală, care reprezintă probe în cauza penală (de pildă, în cazul în care a fost săvârșită o infracțiune de violare de domiciliu, *proba* este faptul pătrunderii fără drept și fără consimțământul proprietarului în locuința acestuia, *mijlocul de probă* fiind declarația persoanei vătămate sau a martorilor care au văzut comiterea faptei,

judicial expertise, oral declaration about a crime, presentation for recognition, corpse exhumation, verification of statements on-site, reconstruction of the deed, carrying out special investigative measures, and other evidentiary procedures. In other words, (according to the current approach of criminal procedural legislation) the official record of the criminal prosecution action or judicial investigation constitutes a means of evidence when it confirms circumstances established within the respective evidentiary procedures.

To be more explicit, and last but not least to clarify the addressed subject, we deemed it necessary to reproduce the notions of evidence, means of evidence, and evidentiary procedure as they have been defined in specialized literature.

Thus, evidence is understood as any factual element that serves to ascertain the existence or non-existence of a crime, to identify the person who committed it, and to know the circumstances necessary for the fair resolution of the case and which contributes to finding the truth in the criminal process. Means of evidence are understood as means provided by law through which facts or circumstances that constitute evidence according to the Criminal Procedure Code are established. Respectively, the evidentiary procedure is the modality through which a means of evidence is obtained (for example, hearing the parties, conducting an expertise, intercepting and recording telephone calls, confrontation); - there is a close connection between evidence, means of evidence, and evidentiary procedures-, thus, hearing the defendant will represent the evidentiary procedure through which the means of evidence represented by the defendant's statement is obtained, through which facts or circumstances related to committing the deed provided by criminal law are established, which represent evidence in the criminal case (for example, in the case where a crime of home invasion was committed, the evidence is the fact of entering without right and without the owner's consent into their home, the means of evidence: the statement of the in-

iar *procedul probatoriu* este ascultarea martorului sau a persoanei vătămate) [1, p. 273].

În altă ordine de idei, așa cum rezultă din prevederile art. 93 CPP RM, procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală și de cercetare judecătorească nu sunt unicele mijloace de acest gen utilizate în procesul penal. Conform prevederilor normei menționate, constituie mijloace de probă:

- actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele (deși conform art. 163 CPP RM acestea sunt menționate în comun cu restul proceselor-verbale);

- procesele-verbale de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele și procesele-verbale de consemnare a opiniei organului de control de stat al activității de întreprinzător, emisă conform prevederilor art. 276¹ Cod de procedură penală, dacă nu a fost expusă într-un proces-verbal de control;

- procesul-verbal de control, întocmit în cadrul verificării de stat asupra activității de întreprinzător, un alt act de control/administrativ cu caracter decizional, întocmit de un organ de control în rezultatul unei evaluări efectuate conform legislației speciale în vigoare.

Din cele menționate rezultă că pe lângă menționarea generică a proceselor-verbale ca având funcționalitatea mijlocului de probă în procesul penal, legiuitorul a ales să evidențieze distinct procesele-verbale perfectate de anumite organe ca având această funcționalitate. Deși legiuitorul nu a utilizat de fiecare dată noțiunea de proces-verbal, este evident că anume acest act a fost avut în vedere. Or, conform prevederilor art. 136 alin. (1) CPP RM, actul procedural în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații este procesul-verbal. Conform normei menționate, după finalizarea efectuării măsurii speciale de investigații și constatarea lipsei necesității prelungirii acesteia sau, în caz de necesitate, pe parcursul realizării ei, ofițerul de investigații

jured party or witnesses who saw the deed being committed, and the evidentiary procedure – hearing the witness or the injured party) [1, p. 273].

In another train of thought, as it results from the provisions of Art. 93 CPC RM, official records of criminal prosecution actions and judicial investigation are not the only means of this kind used in the criminal process. Thus, according to the provisions of the mentioned norm, means of evidence also include:

- procedural documents in which the results of special investigative measures are recorded and their annexes, including the stenogram, photographs, recordings, and others (although according to Art. 163 CPC RM these are mentioned together with the rest of the official records);

- official records documenting the results of parallel financial investigations and official records documenting the opinion of the state control body of entrepreneurial activity, issued according to the provisions of Art. 276¹ of the Criminal Procedure Code, if it was not set out in a control official record;

- the control official record, drawn up during the state control over entrepreneurial activity, another control/administrative document with a decisional character, drawn up by a control body as a result of a control carried out according to the special legislation in force.

From the aforementioned, it results that besides the generic mention of official records as having the functionality of a means of evidence in the criminal process, the legislator chose to distinctively mention official records drafted by certain bodies as also having this functionality. Although the legislator did not always use the notion of official record, it is obvious that precisely this document was intended by the legislator, because, according to the provisions of Art. 136 para. (1) CPC RM, the procedural document in which the results of special investigative measures are recorded is the official record. According to the mentioned norm, after the completion of the special investigative measure and ascertaining the

desemnat întocmește un proces-verbal privind consemnarea rezultatelor efectuării măsurii speciale de investigații.

Întrebarea la care urmează să răspundem este dacă toate procesele-verbale menționate de legiuitor în art. 93 CPP RM au funcționalitatea mijlocului de probă în procesul penal, și dacă răspunsul este pozitiv, care a fost raționamentul enumerării separate a acestora de către legiuitor. În lumina celor menționate, este evident că pe de o parte pot servi mijloace de probă acele procese-verbale prin intermediul cărora sunt stabilite elementele de fapt ce servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei, iar pe de altă parte că cerința respectivă se răsfrânge asupra tuturor proceselor-verbale menționate de legiuitor în art. 93 alin. (2) CPP RM.

Conform profesorului V. Dorongoz, „Procesele verbale au ca înscrisuri o funcție dublă, de mijloace de probă și dovezi procedurale. Ele servesc ca mijloace de probă atunci când prin conținutul lor sunt puse în lumină unele elemente de fapt care pot servi la aflarea adevărului în cauza penală. Ca dovezi procedurale ele servesc la constatarea îndeplinirii dispozițiilor legale cu ocazia efectuării actelor procedurale” [3, p. 218]. Profesorul N. Volonciu afirmă că „procesele-verbale, ca mijloace de probă, sunt obținute prin procedee probatorii precum identificarea persoanelor și a obiectelor, metode speciale de supraveghere sau de cercetare, amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane ori utilizarea investigatorilor sub acoperire, a celor cu identitate reală sau a colaboratorilor” [4, p. 893].

Astfel, este greu de recunoscut funcționalitatea de mijloc de probă pentru procesele-verbale care nu servesc la obținerea probelor în procesul penal. În acest sens, conform opiniilor exprimate în literatura de specialitate „orice acțiune de urmărire penală se deosebește de alte

lack of necessity to prolong it or, if necessary, during its execution, the investigative officer designated for carrying it out draws up an official record regarding the recording of the results of the special investigative measure.

The question we need to answer is whether all official records mentioned by the legislator in Art. 93 CPC RM have the functionality of a means of evidence in the criminal process, and if so, what was the reasoning behind enumerating them separately by the legislator.

In light of the aforementioned, it is obvious that on the one hand, official records through which factual elements are established that serve to ascertain the existence or non-existence of a crime, to identify the perpetrator, to ascertain guilt, as well as to establish other important circumstances for the fair resolution of the case can serve as means of evidence, and on the other hand, this requirement extends to all official records mentioned by the legislator in Art. 93 para. (2) CPC RM.

According to Professor V. Dongoroz, “Official records, as documents, have a double function, as means of evidence and procedural proofs. They serve as means of evidence when, through their content, certain factual elements that can serve to find the truth in the criminal case are brought to light. As procedural proofs, they serve to ascertain the fulfillment of legal provisions during the performance of procedural acts” [3, p. 218]. Professor N. Volonciu states that “official records, as means of evidence, are obtained through evidentiary procedures such as identifying persons and objects, special methods of surveillance or investigation, fingerprinting the suspect, defendant, or other persons, or utilizing undercover investigators, those with real identity, or collaborators” [4, p. 893].

Thus, it is hard to recognize the functionality of a means of evidence for official records that do not serve to obtain evidence in the criminal process. In this regard, according to opinions expressed in specialized literature, “any criminal prosecution action differs from other proce-

acțiuni procesuale prin faptul că este orientată spre obținerea probelor. În același timp, fiecare acțiune de urmărire penală trebuie, în mod obligatoriu, să fie consemnată într-un proces-verbal” [5, p. 515].

În altă ordine de idei, același grup de autori menționează că „procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală, în care sunt reflectate desfășurarea și rezultatele acesteia, este recunoscut ca un tip distinct de probă, dacă, desigur, conține informații relevante pentru obiectul probațiunii. Constituie probă nu doar procesul-verbal propriu-zis, ci și anexele acestuia, sub formă de stenogramă, înregistrare stenografică, înregistrări audio și video, fotografii etc., în cazul în care, la efectuarea acțiunii de urmărire penală, au fost utilizate mijloace tehnice corespunzătoare de fixare a informației” [5, p. 515].

Din această perspectivă sunt greu de înțeles elementele informative care au fost administrate de către instanțele de judecată atunci când în sentință se face referire doar la procesul-verbal ca atare nu și la informațiile pe care acesta le procură. Spre exemplu, în una din cauze instanța și-a motivat soluția printre altele pe „proces-verbal de constatare a infracțiunii din 08.01.2019 (f.d.6); proces-verbal de cercetare la fața locului din 08.01.2019, cu planșa fotografică anexată (f.d. 8-20); proces-verbal de examinare a obiectului din 08.01.2019, cu planșa fotografică anexată (f.d.21-25); ordonanța de recunoaștere și de anexare a corpurilor delictale din 08.01.2019 (f.d.26); proces-verbal de examinare a cadavrului (f.d.29-30); ordonanță de ridicare din 09.01.2019 (f.d.31); proces-verbal de ridicare din 09.01.2019 (f.d.32); proces-verbal de examinare a obiectului din 09.01.2019, cu planșa fotografică anexată (f.d.33)” [7]. Totodată instanța nu a menționat ce fel de probe au fost obținute prin mijloacele respective de probă, o parte, precum ordonanțele, neavând această funcționalitate, și cum acestea au contribuit la soluționarea cauzei.

În opoziție cu altă cauză, „Instanța de apel a indicat că vinovăția inculpatului se confirmă prin declarațiile părții vătămate

dural actions by the fact that it is oriented towards obtaining evidence. At the same time, every criminal prosecution action must, obligatorily, be documented in an official record” [5, p. 515].

In another train of thought, the same group of authors mentions that “therefore, the official record of the criminal prosecution action, in which its conduct and results are reflected, is recognized as a distinct type of evidence, if, of course, it contains relevant information for the subject of proof. Evidence is constituted not only by the official record itself but also by its annexes, in the form of a transcript, stenographic record, audio and video recordings, photographs, etc., in the event that, when carrying out the criminal prosecution action, appropriate technical means for recording information were used” [5, p. 515].

From this perspective, it is difficult to understand the informative elements that were administered by the courts when the sentence merely references the official record itself and not the information it procures.

Thus, for example, in one case, the court motivated its solution, among other things, on the “official record of ascertaining the crime from 08.01.2019 (file page 6); on-site investigation official record from 08.01.2019, with the annexed photographic board (file pages 8-20); object examination official record from 08.01.2019, with the annexed photographic board (file pages 21-25); ordinance of recognition and annexation of material evidence from 08.01.2019 (file page 26); corpse examination official record (file pages 29-30); seizure ordinance from 09.01.2019 (file page 31); seizure official record from 09.01.2019 (file page 32); object examination official record from 09.01.2019, with the annexed photographic board (file page 33)” [7]. However, the court did not mention exactly what evidence was obtained through the respective means of evidence (some, like ordinances, not having this functionality), and how these contributed to solving the case.

In contrast, in another case “The ap-

minore xxxx xxxx, audiată în condițiile prevederilor art.110/1 Cod de procedură penală, declarațiile martorilor Vîrtosu Eduard, Cebanu Anatolie, Morari Lucia, martorilor minori xxxx xxxxx și Xxxx xxxx, precum și prin materialele dosarului penal: - procesul-verbal de cercetare la fața locului din 26.07.2015, prin care a fost examinată porțiunea de mal a lacului de la periferia satului xxxx r. xxxx, fiind constatată prezența plantelor de stuf de lângă lac, la distanța de 21 de metri de la dâmb a fost constatată o porțiune de aproximativ 3 m.p. unde iarba era culcată la pământ. Stuful din iaz, vizavi de porțiunea dată pe o suprafață de aproximativ 1,5 m.p. este de asemenea culcat (f.d.8-11 v.1); - procesul-verbal al examinării medicale de constatare a faptului de consumare a alcoolului, stării de ebrietate și naturii ei nr.313 din 26.07.2015 și rezultatul testării alcoolscopice, potrivit căruia la momentul examinării Doboș Denis se afla în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat (f.d.12-14 v.1)” [8].

Conform profesorului N. Volonciu, procesele-verbale fac parte din categoria mai largă a mijloacelor de probă - înscrisurile. Mai precis, constituie înscrisuri caracterizate, întocmite pentru a servi ca mijloc de probă în procesul penal. „Constituie asemenea înscrisuri procesele-verbale încheiate de organele judiciare în cursul desfășurării procesului penal” [4, p. 521].

„Ca regulă generală, și dacă lăsăm la o parte expertiza, procesul-verbal reprezintă expresia probatorie a fiecărei acțiuni de urmărire penală, desfășurate în modul prevăzut de lege și care a condus la clarificarea unor informații privind circumstanțele ce urmează a fi dovedite în cauza penală. În acest sens, nu are importanță dacă aceste informații indică existența sau inexistența infracțiunii, vinovăția sau nevinovăția persoanei etc. De exemplu, procesul-verbal de percheziție în cadrul căruia obiectele căutate nu au fost găsite în locuința învinutului constituie, în aceeași măsură, o probă ca și procesul-verbal al percheziției finalizate cu ridicarea acestora, întrucât în ambele situații se stabilesc informații

pellate court indicated that the defendant's guilt is confirmed by the statements of the minor injured party xxxx xxxx, heard under the conditions of the provisions of Art. 110/1 of the Criminal Procedure Code, the statements of witnesses Vîrtosu Eduard, Cebanu Anatolie, Morari Lucia, minor witnesses xxxx xxxxx and Xxxx xxxx, as well as by the criminal file materials: - the on-site investigation official record from 26.07.2015, through which the bank portion of the lake at the periphery of the village xxxx district xxxx was examined, noting the presence of reed plants near the lake, at a distance of 21 meters from the mound a portion of approximately 3 sq.m. where the grass was laid to the ground was observed. The reed in the pond, opposite the given portion on an area of approximately 1.5 sq.m., is also laid down (file pages 8-11 vol. 1); - the medical examination official record ascertaining the fact of alcohol consumption, the state of drunkenness, and its nature no. 313 from 26.07.2015 and the alcohol testing result, according to which, at the time of the examination, Doboș Denis was in an advanced state of alcoholic drunkenness (file pages 12-14 vol. 1)” [8].

According to Professor N. Volonciu, official records are part of the broader category of means of evidence - documents. More precisely, they constitute characterized documents, drawn up to serve as a means of evidence in the criminal process. “Such documents are the official records concluded by judicial bodies during the course of the criminal process” [4, p. 521].

“As a general rule, and leaving aside expertise, the official record represents the evidentiary expression of each criminal prosecution action, carried out in the manner prescribed by law, which has led to clarifying information regarding circumstances to be proven in the criminal case. In this sense, it does not matter if this information indicates the existence or non-existence of the crime, the guilt or innocence of the person, etc.. For example, the search official record wherein the sought objects were not found in the defendant's dwelling constitutes evidence to the same extent as the

importante: în primul caz despre absența obiectelor de interes în locuința învinutului, iar în al doilea – despre existența acestora. Evaluarea finală a acestor fapte poate fi însă diferită. De exemplu, lipsa obiectelor căutate în locuința învinutului poate indica atât nevinovăția acestuia, cât și existența unor temeiuri pentru efectuarea percheziției într-un alt loc (la casa de vacanță, în locuința rudelor etc.). În unele cazuri, procesul-verbal reprezintă singurul rezultat probator al acțiunii de urmărire penală, iar în altele – doar unul dintre mijloacele de probă obținute în urma acesteia. Aceasta depinde de circumstanțele cauzei, de natura acțiunii de urmărire penală și de rezultatele acesteia. De exemplu, în cazul efectuării unui experiment de urmărire penală, nu pot fi obținute alte probe în afara procesului-verbal. Pe de altă parte, dacă în timpul percheziției sunt ridicate obiecte de interes pentru organele de urmărire penală, atunci, din punct de vedere probator, rezultă atât procesul-verbal al percheziției (o probă), cât și corpurile delictu (o altă probă). Dacă însă în timpul percheziției nu se descoperă nimic la învinuit, atunci procesul-verbal devine singura probă obținută în urma percheziției” [5, p. 515].

Un exemplu relevant în cauza în care „Colegiul Penal lărgit al CSJ indică că argumentul părții acuzării: „faptul deblocării telefonului prin codul personalizat de către CT demonstrează că acces la telefonul mobil al acesteia îl avea doar ea și TV; potrivit procesului verbal de examinare a obiectului din 23 ianuarie 2019 a fost supus examinării telefonul de marca „Samsung”, cu numărul de IMEI 353759/09/118653/0, fiind accesată aplicația „Telegram” au fost examinate discuțiile purtate cu mai multe persoane, din conținutul discuțiilor sunt niște indicații exacte cu privire la procurarea și ridicarea substanțelor stupefiante, și anume, prețul, gramajul, denumirea și locul de unde pot fi ridicate, mai mult, argumentul inculpatei precum că nu cunoștea despre informația aflată în telefonul său este combătut, ori din planșa fotografică anexată la materialele cauzei f.d.52-68, se constată discuția lui

search official record finalized with their seizure, since in both situations important information is established: in the first case – about the absence of objects of interest in the defendant’s home, and in the second – about their existence. The final evaluation of these facts can, however, be different. For example, the lack of sought objects in the defendant’s dwelling can indicate both their innocence, as well as the existence of grounds for conducting a search in another place (at a vacation home, relatives’ dwelling, etc.). In some cases, the official record represents the sole evidentiary result of the criminal prosecution action, and in others – only one of the means of evidence obtained as a result of it. This depends on the circumstances of the case, the nature of the criminal prosecution action, and its results. For example, in the case of conducting a criminal prosecution experiment, no other evidence can be obtained apart from the official record. On the other hand, if during a search objects of interest for the criminal prosecution bodies are seized, then, from an evidentiary point of view, it results in both the search official record (one piece of evidence) and the material evidence (another piece of evidence). But if nothing is discovered at the defendant’s place during the search, then the official record becomes the sole evidence obtained following the search” [5, p. 515].

A relevant example is the case where “The Expanded Criminal Panel of the SCJ indicates that the prosecution’s argument: ‘the fact of unlocking the phone via personalized code by CT demonstrates that access to her mobile phone was held only by her and TV; according to the object examination official record from January 23, 2019, the ‘Samsung’ brand phone, with IMEI number 353759/09/118653/0, was subjected to examination, the ‘Telegram’ application being accessed, conversations held with several persons were examined, the content of the conversations features precise instructions regarding the procurement and pick up of narcotic substances, namely the price, weight, name, and location from where they can be picked up; moreover, the

CT cu TV cu privire la diverse rugăminți a lui CT către TV de a-i aduce ceva, iar pentru asta ultima va achita careva sume bănești, instanța de fond corect a apreciat critic argumentul inculpatei și cel al martorului TV precum că ultima nu cunoștea despre corpurile delictate ridicate în urma percheziției din geanta sa, ori faptul că în geanta care îi aparținea a fost depistat și buletinul său de identitate duce la concluzia că inculpata se folosea de acea geantă mai cu seamă se folosea și de buletinul de identitate al său”, nu poate fi supus criticii” [8].

„Procesul-verbal este întotdeauna un instrument scriptic prin intermediul căruia organul judiciar face o constatare. Prin multe procese-verbale organele judiciare constată elementele faptice legate de săvârșirea infracțiunii și care astfel cunoscute și administrate în procesul penal dau înscrisului respectiv conținutul și finalitatea unui mijloc de probă” [4, p. 373].

Același autor însă menționează că nu toate procesele-verbale constituie mijloace de probă, „multe dintre procesele-verbale ale organului judiciar au însă o altă funcționalitate servind ca dovezi procedurale. Ele atestă îndeplinirea dispozițiilor legale necesare efectuării diferitelor acte procedurale” [4, p. 373].

Aceeași linie de gândire este promovată de alți autori care susțin că „**procesul-verbal** este un înscris întocmit de organele judiciare prin care acestea constată *ex propriis sensibus* fapte sau împrejurări ce pot contribui la aflarea adevărului în procesul penal (de pildă, procesul-verbal de cercetare la fața locului, procesul-verbal întocmit de investigatorul sub acoperire cu privire la datele și informațiile culese) ori atestă îndeplinirea unor acte procesuale sau procedurale (de exemplu, procesul-verbal de aducere la cunoștință a drepturilor, procesul-verbal întocmit de agentul procedural în ipoteza în care persoana citată refuză să o primească)” [2, p. 403].

Deseori neîntocmirea procesului-verbal conform prevederilor legii procesual penale, deschide posibilitatea contestării funcționalității acestuia. Astfel, în

defendant's argument that she didn't know about the information on her phone is combated, since from the photographic board annexed to the case materials, file pages 52-68, a conversation between CT and TV regarding various requests from CT to TV to bring her something is observed, for which the latter will pay certain sums of money; the trial court correctly assessed critically the defendant's argument and that of witness TV that the latter did not know about the material evidence seized following the search in her bag, because the fact that her identity card was also found in the bag belonging to her leads to the conclusion that the defendant used that bag and especially used her identity card', cannot be subjected to criticism” [8].

“The official record is always a written instrument through which the judicial body makes a finding. Through many official records, judicial bodies establish factual elements related to the commission of the crime which, thus known and administered in the criminal process, give that respective document the content and finality of a means of evidence” [4, p. 373]. The same author, however, mentions that not all official records constitute means of evidence, “many of the official records of the judicial body, however, have another functionality, serving as procedural proofs. They attest to the fulfillment of legal provisions necessary for performing various procedural acts” [4, p. 373].

The same line of thought is promoted by other authors who argue that “the official record is a document drawn up by judicial bodies through which they ascertain *ex propriis sensibus* facts or circumstances that can contribute to finding the truth in the criminal process (for example, the on-site investigation official record, the official record drawn up by the undercover investigator regarding gathered data and information) or attest to the fulfillment of some processual or procedural acts (for example, the official record of bringing rights to one's knowledge, the official record drawn up by the process server in the hypothesis that the summoned person refuses to receive it)” [2, p. 403].

una din cauze condamnatul a invocat că acest „proces-verbal conform art. 94 (1) nu poate fi admis ca probă și prin urmare se exclude din dosar, ...nu poate fi pus la baza sentinței, deoarece [probele] au fost obținute cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală a dispozitivelor Cod procedură penală. Nu este semnată prima pagină a procesului-verbal (schimbată, falsificată). De asemenea, conform art. 94 (3) datele administrate cu încălcările menționate la al. 1 „prin violarea drepturilor și libertăților persoanei; „pot fi utilizate ca probe care confirmă faptul încălcărilor respective și vinovăției persoanelor, care le-au admis” [9].

Spre deosebire de procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală, în faza de judecată funcționalitatea probatorie a proceselor-verbale este diferită. Procesul-verbal al ședinței de judecată este întocmit în mod definitiv abia după soluționarea cauzei penale pe fond, astfel încât acesta constituie, în părțile relevante, un mijloc de probă nu pentru instanța care a efectuat cercetarea judecătorească, ci pentru instanțele judecătorești superioare, în cazul în care acestea trebuie să aprecieze probele în urma plângerilor formulate de părți.

În ceea ce privește instanța care a efectuat cercetarea judecătorească, aceasta este obligată să aprecieze probele în mod nemijlocit, bazându-se nu pe procesul-verbal, ci pe percepția directă a celor ce se desfășoară în sala de judecată. Prin urmare, în momentul soluționării cauzei penale în primă instanță sau în apel, instanța nu dispune de un asemenea mijloc de probă precum procesul-verbal al ședinței de judecată – acesta nu există încă, nici din punct de vedere juridic, nici fizic [5, p. 517].

Totodată este evident că nu toate procesele-verbale sunt mijloace de probă în procesul penal, chiar dacă au servit la administrarea probelor. În această privință o problemă deloc simplă este delimitarea unor astfel de tipuri de probe precum declarațiile și procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală. Ce constituie probă, de exemplu, în urma audierii

Often, the failure to draw up the official record according to the provisions of the criminal procedural law opens the possibility of contesting its functionality; thus, in one case, the convicted person invoked that “an official record according to Art. 94 (1) cannot be admitted as evidence and therefore is excluded from the file, cannot be presented in court, and cannot be the basis of the sentence, because it was obtained with essential violations of the Criminal Procedure Code’s directives by the criminal prosecution body. The first page of the official record is not signed (changed, falsified). Also, according to Art. 94 (3), data administered with the mentioned violations in para. 1 ‘by violating the rights and freedoms of the person’; ‘can be used as evidence confirming the fact of the respective violations and the guilt of the persons who allowed them’” [9].

Unlike the official records of criminal prosecution actions, in the trial phase, the evidentiary functionality of official records is different. The court hearing’s official record is drawn up definitively only after resolving the criminal case on its merits, so it constitutes, in relevant parts, a means of evidence not for the court that conducted the judicial investigation, but for the superior courts, in case they must assess the evidence following complaints formulated by the parties. Regarding the court that conducted the judicial investigation, it is obliged to directly assess the evidence, relying not on the official record, but on the direct perception of what unfolds in the courtroom. Therefore, at the time of resolving the criminal case in the first instance or in appeal, the court does not have at its disposal such a means of evidence as the court hearing’s official record – it does not yet exist, neither legally nor physically [5, p. 517].

At the same time, it is obvious that not all official records are means of evidence in the criminal process, even if they served to administer evidence. In this regard, a quite complex problem is the delimitation of such types of evidence as statements and official records of criminal prosecution

unui martor: procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală (audierea) sau declarațiile martorului?

Răspunsul în mod univoc la această întrebare este că în acest caz probe sunt exclusiv declarațiile, și nu procesul-verbal. O astfel de abordare teoretică era reflectată prin enumerarea exhaustivă a acțiunilor de urmărire penală ale căror procese-verbale sunt recunoscute ca un tip autonom de probe (cercetarea la fața locului, examinarea corporală, percheziția, ridicarea de obiecte etc.). Printre acestea nu se regăseau nici audierea, nici confruntarea, deoarece rezultatul acestora nu este procesul-verbal, ci declarațiile [5, p. 518].

Raportând afirmațiile respective la cadrul procesual autohton, cred că putem afirma contrariul, or, conform prevederilor art. 110/1 alin. (1) CPP RM, Audierea martorului minor în cauzele penale privind infracțiunile prevăzute la art. 208¹-208⁵ din Codul penal nr. 985/2002 privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer, în condițiile art. 109 alin. (5), se va efectua de către judecătorul de instrucție în spații special amenajate, dotate cu mijloace de înregistrare audio și video, prin intermediul unui intervievator. Totodată din prevederile art. 371 alin. (1/1) CPPRM, rezultă că în cazul în care martorul minor a făcut declarații în conformitate cu prevederile art. 110¹ CPP RM, citirea acestor declarații și reproducerea înregistrării audio/video a acestora vor înlocui audierea personală a minorului pentru a reduce posibilitatea de a-l trauma, cu excepția cazurilor în care, reieșind din circumstanțele cauzei, instanța de judecată consideră că minorul trebuie să dea declarații în ședința de judecată. Audierea repetată a minorului trebuie evitată în măsura în care acest lucru este posibil.

Abordarea respectivă se pliază opiniei conform căreia problema delimitării dintre declarații și procesele-verbale ale audierilor trebuie soluționată în felul următor: La efectuarea audierii în faza urmăririi penale, drept probă trebuie considerat

actions. What constitutes evidence, for example, following the hearing of a witness: the official record of the criminal prosecution action (the hearing) or the witness's statements? The unequivocal answer to this question is that in this case, exclusively the statements are evidence, not the official record. Such a theoretical approach was reflected by the exhaustive enumeration of criminal prosecution actions whose official records are recognized as an autonomous type of evidence (on-site investigation, bodily examination, search, seizure of objects, etc.). Among these, neither the hearing nor the confrontation were found, because their result is not the official record, but the statements [5, p. 518].

Although relating these assertions to the domestic procedural framework, I believe we can certainly affirm the contrary, because according to the provisions of Art. 110/1 para. (1) CPC RM, Hearing a minor witness in criminal cases regarding crimes provided in Art. 2081-2085 of the Criminal Code no. 985/2002, regarding crimes of a sexual nature, regarding human trafficking or domestic violence, as well as in other cases where the interests of justice or of the minor demand it, under the conditions of Art. 109 para. (5), will be carried out by the investigating judge in specially arranged spaces, equipped with audio and video recording means, through an interviewer. At the same time, from the provisions of Art. 371 para. (1/1) CPC RM, it results that if the minor witness gave statements in accordance with the provisions of Art. 1101 CPC RM, reading these statements and reproducing their audio/video recording will replace the minor's personal hearing to reduce their possible traumatization, except for cases where, based on the circumstances of the case, the court considers that the minor must give statements in the court hearing. Repeatedly hearing the minor must be avoided to the extent that this is possible.

This approach aligns with the opinion according to which the problem of delimiting between statements and hearing official records must be solved as fol-

anume procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală (audierea), deoarece evaluarea informațiilor comunicate în cadrul audierii se realizează ulterior exclusiv pe baza acestui izvor (procesul-verbal).

Însă, la efectuarea audierii în fața instanței de fond sau în apel, probele sunt deja declarațiile, percepute nemijlocit de instanță, cu atât mai mult cu cât, așa cum s-a menționat mai sus, procesul-verbal care le consemnează este întocmit abia după ce instanța a evaluat probele și a pronunțat soluția procesuală finală. Totodată, atunci când o instanță superioară examinează declarațiile date în cadrul judecății, proba devine din nou procesul-verbal al audierii, care face parte din procesul-verbal al ședinței de judecată.

Cu alte cuvinte, criteriul de delimitare între declarații și procesele-verbale ale audierilor îl constituie existența sau inexistența principiului nemijlocirii: acolo unde acesta este prezent, avem de-a face cu declarații; acolo unde lipsește, avem de-a face cu procesul-verbal al audierii, ca un alt tip (izvor) de probă [5, p. 518]. Conform altor autori, „procesul-verbal este mijloc de probă cu privire la constatările personale ale organului judiciar; în cazul în care în procesul-verbal sunt incorporate declarații ale martorilor sau ale părților, acestea își păstrează independența probatorie, putând fi valorificate ca declarații ale acestor participanți la procesul penal, iar nu ca înscris” [2, p. 403].

CONCLUZII

Subliniem importanța proceselor-verbale în procesul penal autohton nu doar în calitatea lor de dovadă procedurală, adică atunci când atestă îndeplinirea sau respectarea de către organele judiciare a anumitor activități, dar în special calitatea acestora ca mijloc de probă în procesul penal. Rolul acestora este cu atât mai mare cu cât legiuitorul a decis păstrarea principiului libertății aprecierii probelor, conform art. 27 CPP RM, dar în același timp a menținut sistemul limitativ al mijloacelor de probă

low. When conducting the hearing in the criminal prosecution phase, precisely the official record of the criminal prosecution action (the hearing) must be considered evidence, since the evaluation of information communicated during the hearing is subsequently realized exclusively based on this source (the official record). However, when conducting the hearing before the trial court or in appeal, the evidence is already the statements, directly perceived by the court, especially since, as mentioned above, the official record recording them is drawn up only after the court has evaluated the evidence and pronounced the final procedural solution. Simultaneously, when a superior court examines statements given during the trial, the evidence becomes again the hearing official record, which is part of the court hearing's official record. In other words, the criterion for delimiting between statements and hearing official records is the existence or non-existence of the principle of immediacy: where this is present, we are dealing with statements; where it is missing, we are dealing with the hearing official record, as another type (source) of evidence [5, p. 518].

According to other authors, however, “the official record is a means of evidence regarding the personal findings of the judicial body; if witness or party statements are incorporated into the official record, these retain their evidentiary independence, being able to be capitalized as statements of these participants in the criminal process, and not as a document” [2, p. 403].

CONCLUSIONS

Reiterating the aforementioned, we emphasize the importance of official records in the domestic criminal process not only in their capacity as procedural proof, meaning when it attests the fulfillment or observance by judicial bodies of certain activities, but especially their capacity as a means of evidence in the criminal process. Their role is all the greater as the legislator decided to preserve the principle of the freedom to assess evidence, according to Art. 27 CPC RM, but at the same time main-

conform prevederilor art. 93 CPP RM.

Este important a face distincția dintre procesul-verbal ca dovadă procedurală și procesul-verbal ca mijloc de probă în procesul penal, doar ultimul fiind important din perspectiva probatoriului procesual penal. Totodată, contează nu este procesul-verbal în sine, ci probele administrate prin intermediul acestuia. De aceea nu este suficientă respectarea cadrului legal atunci când este efectuat procedeul probator. La fel de importantă este perfectarea probelor de o asemenea manieră încât prin intermediul mijloacelor respective să fie utilizate în cadrul procesului penal, contribuind la soluționarea cauzei.

tained the limitative system of means of evidence according to the provisions of Art. 93 CPC RM. In conclusion, it is important to distinguish between the official record as procedural proof and the official record as a means of evidence in the criminal process, only the latter being important from a criminal procedural evidentiary perspective. At the same time, what's important is not the official record itself but the evidence administered through them; therefore, merely respecting the legal framework when the evidentiary procedure is performed is not sufficient; equally important is drafting them in such a manner that the evidence obtained through the respective means can be utilized in the criminal process, contributing to solving the case.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Osoianu T., Ostavciuc D. Procedura penală, Ed. Pro Universitaria, București, 2023, 360 p.
2. Udroi M. Procedură penală, Partea Generală, ediția 5-a, Editura C.H. Beck, București, 2018, 1046 p.
3. Dongoroz V. et. al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală. Vol. V, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
4. Volonciu N. et, al. Noul Cod de procedură penală comentat, Editura Hamangiu, București, 2014.
5. Головки Л. и другие. Курс Уголовного процесса, Изд. Статут. Москва 2017, 1280 с.
6. Decizia Curții Supreme de Justiție, dosarul 1ra-2031/20 [on-line]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17658
7. Decizia Curții Supreme de Justiție, dosarul 1ra- 480/2018 [on-line]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10673
8. Decizia Curții Supreme de Justiție, dosarul 1ra- 1319/2021 [on-line]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19288
9. Decizia Curții Supreme de Justiție, dosarul 1ra- 1175/2018 [on-line]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11902

CZU: 343.84:343.346

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.05>

INCOERENȚA REGIMULUI DE EXECUTARE A PEDEPSELOR ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL TRANSPORTURILOR, COMISE ÎN STARE DE EBRIETATE

Alexandru FRUNZĂ¹

Aliona FRUNZĂ²

Articolul de față analizează un paradox juridic surprinzător al legislației penale a Republicii Moldova: o persoană care va conduce în stare de ebrietate mijlocul de transport (art. 264¹ Cod penal), va executa pedeapsa cu închisoarea într-un penitenciar de tip semiînchis chiar dacă această încălcare a sa nu are urmări pe carosabil; totodată, o persoană care, de asemenea în stare de ebrietate, provoacă un accident rutier soldat cu decesul unei sau mai multor persoane (art. 264 alin. 4 și 6 Cod penal), execută pedeapsa într-un penitenciar de tip deschis. Această incoerență flagrantă derivă din interpretarea mecanică a art. 72 alin. (2) din Codul penal, care prevede regimul deschis pentru toate infracțiunile săvârșite din imprudență, fără a distinge între gravitatea consecințelor și gradul de pericol social al făptuitorului. Articolul argumentează că, prin mecanismul actual de individualizare și executare a pedepsei, un conducător auto aflat în stare de ebrietate care a lipsit de viață o persoană se află, sub aspectul executării pedepsei, într-o situație mai favorabilă decât un conducător auto care, deși a condus un mijloc de transport fiind în stare de ebrietate, nu a săvârșit acțiuni soldate cu victime. Studiul propune mai multe soluții de lege ferenda pentru remedierea acestei incoerențe, plecând de la criteriul individualizării pedepsei în funcție de gradul real de pericol social al făptuitorului.

Cuvinte-cheie: regim de executare a pedepselor, penitenciar de tip deschis, penitenciar de tip semiînchis, infracțiuni rutiere, conducere în stare de ebrietate, accident rutier mortal, individualizarea pedepsei.

THE INCOHERENCE OF THE SENTENCE-ENFORCEMENT REGIME IN THE CASE OF TRANSPORT- RELATED OFFENCES COMMITTED WHILE INTOXICATED

Alexandru FRUNZĂ¹

Aliona FRUNZĂ²

This article analyses a striking legal paradox in the criminal legislation of the Republic of Moldova. Notwithstanding the fact that a person who drives a means of transport while intoxicated without causing any consequences (Article 264¹ of the Criminal Code) serves a custodial sentence in a semi-closed-type penitentiary, a person who, in the same state of intoxication, causes a road accident resulting in the death of one or more persons (Article 264 paras. 4 and 6 of the Criminal Code) serves the sentence in an open-type penitentiary. This flagrant incoherence derives from the mechanical interpretation of Article 72 para. (2) of the Criminal Code, which provides for the open regime for all offences committed through negligence, without distinguishing between the gravity of the consequences and the degree of social danger posed by the perpetrator. The article argues that, through the current mechanism for individualising and enforcing the sentence, a driver who, while intoxicated, has taken a person's life finds himself, from the standpoint of sentence enforcement, in a more favourable situation than a driver who, although he drove a means of transport while intoxicated, did not cause any victims. The study proposes several de lege ferenda solutions for remedying this incoherence, starting from the criterion of individualising the sentence according to the actual degree of social danger posed by the perpetrator.

Keywords: sentence-enforcement regime, open-type penitentiary, semi-closed-type penitentiary, road offences, driving while intoxicated, fatal road accident, individualisation of the sentence.

¹ Doctor în drept, șef al Serviciului detenție și escortă al Inspectoratului de poliție Sângerei al IGP al MAI al Republicii Moldova; e-mail: alexandru.frunza@igp.gov.md; ORCID ID: 0000-0001-9444-6561

PhD, Head of the Detention and Escort Service of the Sângerei Police Inspectorate, General Police Inspectorate, Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova; e-mail: alexandru.frunza@igp.gov.md; ORCID ID: 0000-0001-9444-6561

² Procuror în Procuratura Drochia, Oficiul Râșcani, Republica Moldova; e-mail: aliona.frunza@procuratura.md; ORCID ID: 0000-0003-2088-7289

Prosecutor at the Drochia Prosecutor's Office, Rîșcani Office, Republic of Moldova; e-mail: aliona.frunza@procuratura.md; ORCID ID: 0000-0003-2088-7289

INTRODUCERE

Coerența unui sistem juridic constituie una dintre cele mai importante cerințe ale științei dreptului contemporan. Un sistem normativ coerent trebuie să asigure că, în situații cu un grad de pericol social comparabil sau superior, consecințele juridice să fie cel puțin echivalente, sau, în mod logic, mai severe pentru faptele cu o gravitate sporită. Atunci când această cerință elementară este contrazisă de modul de redactare a normelor, ne aflăm în prezența unei incoerențe legislative care ridică serioase probleme atât de natură teoretică, cât și de natură practică.

Tema prezentului articol o constituie tocmai o asemenea incoerență, identificată în legislația penală a Republicii Moldova, aceea privind regimul de executare a pedepselor cu închisoarea aplicabil în cazul infracțiunilor rutiere comise în stare de ebrietate. Plecând de la o lectură atentă a art. 72, 264 și 264¹ din Codul penal al Republicii Moldova, vom demonstra existența unui veritabil paradox juridic: o persoană care comite cea mai gravă infracțiune din domeniul transporturilor – accidentul rutier soldat cu decesul uneia sau mai multor persoane, săvârșit în stare de ebrietate, execută pedeapsa închisorii într-un regim mai blând (penitenciar de tip deschis) decât o persoană care doar conduce mijlocul de transport în stare de ebrietate, fără a produce victime (penitenciar de tip semi-închis) [1].

Această incoerență nu este o simplă curiozitate doctrinară, ea având implicații practice considerabile. Pe de o parte, ea generează o discrepanță între gravitatea infracțiunii săvârșite și severitatea regimului de executare, contrazicând principiul fundamental al individualizării pedepsei. Pe de altă parte, ea creează o situație percepută de comunitatea juridică și de societatea civilă ca fiind vădit nefirească, subminând încrederea populației în coerența sistemului penal. De asemenea, ea contrazice rațiunea înăsprii sancțiunilor pentru infracțiunile rutiere, operată succesiv prin reformele legislative din ultimii ani, în special prin Legea Republicii Moldova nr. 136/2024.

INTRODUCTION

The coherence of a legal system constitutes one of the most important requirements of contemporary legal science. A coherent normative system must ensure that, in situations with a comparable or higher degree of social danger, the legal consequences are at least equivalent or, logically, more severe for acts of increased gravity. When this elementary requirement is contradicted by the way the norms are drafted, we are in the presence of a legislative inconsistency that raises serious problems of both a theoretical and a practical nature.

The subject of this article is precisely such an inconsistency, identified in the criminal legislation of the Republic of Moldova – that concerning the regime for executing custodial sentences applicable in the case of road offences committed while intoxicated. Starting from a careful reading of Articles 72, 264 and 264¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, we shall demonstrate the existence of a genuine legal paradox: a person who commits the most serious transport-related offence – a road accident resulting in the death of one or more persons, committed while intoxicated – serves the custodial sentence under a more lenient regime (open prison) than a person who merely drives the means of transport while intoxicated, without causing any victims (semi-open prison) [1].

This inconsistency is not a mere doctrinal curiosity; it has considerable practical implications. On the one hand, it generates a discrepancy between the gravity of the offence committed and the severity of the execution regime, contradicting the fundamental principle of individualisation of the sentence. On the other hand, it creates a situation perceived by the legal community and by civil society as manifestly unnatural, undermining the population's confidence in the coherence of the criminal-law system. Moreover, it contradicts the rationale for the toughening of sanctions for road offences, carried out successively through the legislative reforms of recent years, in particular through Law of the Republic of Moldova No. 136/2024.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Metodologia cercetării îmbină analiza dogmatică a normelor juridice relevante cu metoda comparativă, prin examinarea soluțiilor adoptate în alte sisteme juridice europene. În cadrul studiului au fost analizate dispozițiile Codului penal și ale Codului de executare al Republicii Moldova, precum și literatura de specialitate și practica judiciară relevante pentru tema abordată. Totodată, cercetarea integrează o perspectivă teleologică, axată pe identificarea rațiunilor care au stat la baza instituirii diferitelor regimuri de executare a pedepselor și pe evaluarea coerenței acestora în raport cu gravitatea faptelor săvârșite și scopurile politicii penale.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

1. Cadrul normativ relevant: art. 72, art. 264 și art. 264¹ din Codul penal

Înțelegerea problemei abordate în prezentul studiu presupune, în prealabil, o examinare detaliată a cadrului normativ relevant. Vom analiza, succesiv: textul art. 72 din Codul penal al Republicii Moldova, care reglementează categoriile de penitenciare în care se execută pedeapsa cu închisoarea; textele art. 264 și 264¹ din Codul penal, care incriminează infracțiunile din domeniul transporturilor, prevăd pedepsele aplicabile și clasificarea infracțiunilor după forma de vinovăție și după gravitate, conform art. 16, 17 și 18 din Codul penal.

Art. 72 din Codul penal al Republicii Moldova reglementează categoriile de penitenciare în care se execută pedeapsa cu închisoarea. Textul actualmente în vigoare prevede următoarele: la alin. (1), enumerarea celor trei categorii de penitenciare în care se execută pedeapsa cu închisoare: de tip deschis, de tip semiînchis și de tip închis. La alin. (2), se prevede că în penitenciarele de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate pentru prima dată la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență și pentru infracțiuni ușoare săvârșite cu intenție. La alin. (3), se prevede că în penitenciarele de tip semiînchis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență sau pentru infracțiuni

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The research methodology combines the dogmatic analysis of the relevant legal norms with the comparative method, by examining the solutions adopted in other European legal systems. Within the study, the provisions of the Criminal Code and of the Enforcement Code of the Republic of Moldova were analysed, as well as the specialised literature and the case-law relevant to the topic addressed. At the same time, the research integrates a teleological perspective, focused on identifying the rationales underlying the establishment of the various sentence-execution regimes and on assessing their coherence in relation to the gravity of the acts committed and the aims of criminal policy.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

1. The relevant normative framework: Articles 72, 264 and 264¹ of the Criminal Code

Understanding the problem addressed in this study presupposes, first, a detailed examination of the relevant normative framework. We shall analyse, in turn: the text of Article 72 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, which regulates the categories of prison in which the custodial sentence is served; and the texts of Articles 264 and 264¹ of the Criminal Code, which criminalise transport-related offences, set out the applicable penalties, and provide for the classification of offences according to the form of guilt and to gravity, in accordance with Articles 16, 17 and 18 of the Criminal Code.

Article 72 of the Criminal Code of the Republic of Moldova regulates the categories of prison in which the custodial sentence is served. The text currently in force provides the following: para. (1) enumerates the three categories of prison in which the custodial sentence is served – open, semi-open and closed. Para. (2) provides that persons convicted for the first time to imprisonment for offences committed through imprudence and for minor offences committed with intent serve the sentence in open prisons. Para. (3) provides that persons convicted to imprisonment for offences committed

ușoare săvârșite cu intenție, care nu cad sub incidența alin. (2), precum și pentru infracțiuni mai puțin grave și grave, săvârșite cu intenție. La alin. (4), se prevede că în penitenciarele de tip închis execută pedeapsa persoanele condamnate la închisoare pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave. Minorii execută pedeapsa cu închisoare în centrele de detenție pentru minori și tineri, iar femeile condamnate – în penitenciare pentru femei (alin. (5) și (6)) [1].

Această reglementare are la bază un criteriu compus: forma de vinovăție, gravitatea infracțiunii și antecedenta penală a condamnatului. Cu toate acestea, pentru infracțiunile săvârșite din imprudență criteriul gravității consecințelor nu operează: indiferent de gravitatea acestora, persoana condamnată pentru prima dată execută pedeapsa într-un penitenciar de tip deschis, în temeiul alin. (2), regimul de tip semiînchis fiindu-i aplicabil, potrivit alin. (3), doar în ipoteza în care nu se află la prima condamnare. Astfel, distincția introdusă prin sintagma „pentru prima dată” privește exclusiv antecedenta penală, iar nu gravitatea reală a faptei imprudente. Aceasta este, după cum vom demonstra, sursa principală a incoerenței analizate.

Art. 264 din Codul penal al Republicii Moldova incriminează infracțiunea de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport. Această infracțiune are mai multe forme agravate, prevăzute la alin. (2)-(6) ale articolului. Astfel, alin. (1) incriminează fapta de bază: încălcarea regulilor care a cauzat din imprudență o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății, pedepsită cu amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare de până la 3 ani. Alin. (2) definește aceeași faptă săvârșită în stare de ebrietate, care se pedepsește cu amendă sau închisoare de la 2 până la 5 ani, în ambele cazuri cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

Alin. (3) al aceluiași articol incriminează fapta de la alin. (1) care a provocat fie vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, fie decesul unei persoane,

through imprudence or for minor offences committed with intent, who do not fall under para. (2), as well as for less serious and serious offences committed with intent, serve the sentence in semi-open prisons. Para. (4) provides that persons convicted to imprisonment for particularly serious and exceptionally serious offences serve the sentence in closed prisons. Minors serve the custodial sentence in detention centres for minors and young persons, and convicted women serve it in prisons for women (paras. (5) and (6)) [1].

This regulation is based on a composite criterion: the form of guilt, the gravity of the offence, and the convicted person's criminal record. However, for offences committed through imprudence, the criterion of the gravity of the consequences does not operate: regardless of their gravity, a person convicted for the first time serves the sentence in an open prison, pursuant to para. (2), the semi-open regime being applicable, under para. (3), only where the person is not a first-time convict. Thus, the distinction introduced by the phrase “for the first time” concerns exclusively the criminal record, and not the real gravity of the imprudent act. This is, as we shall demonstrate, the principal source of the inconsistency under analysis.

Article 264 of the Criminal Code of the Republic of Moldova criminalises the offence of breaching the rules on traffic safety or on the operation of means of transport by the person driving the means of transport. This offence has several aggravated forms, set out in paras. (2)-(6) of the article. Thus, para. (1) criminalises the basic act: a breach of the rules that has caused, through imprudence, a moderate injury to bodily integrity or health, punishable by a fine, unpaid community work, or imprisonment of up to 3 years. Para. (2) defines the same act committed while intoxicated, which is punishable by a fine or imprisonment of 2 to 5 years, in both cases with revocation of the right to drive means of transport.

Para. (3) of the same article criminalises the act referred to in para. (1) that has caused either serious injury to bodily integrity or health or the death of a person, punishable by imprisonment of 3 to 7 years,

pedepsită cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport. Alin. (4), care prezintă o relevanță deosebită pentru analiza noastră, definește aceeași faptă săvârșită în stare de ebrietate, care se pedepsește cu închisoare de la 4 la 8 ani, cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport. Alin. (5) incriminează fapta care a cauzat decesul a două sau mai multor persoane, fiind prevăzută pedeapsa cu închisoare de la 6 la 10 ani. Alin. (6) prevede pedeapsa cu închisoare de la 8 la 12 ani pentru ultimă faptă săvârșită în stare de ebrietate [1].

Art. 264¹ din Codul penal al Republicii Moldova incriminează, în mod distinct, conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate, predarea cu bună știință a conducerii lui către o persoană care se află în stare de ebrietate și refuzul de a se supune testării alcoolscopice, examenului medical pentru stabilirea stării de ebrietate sau recoltării probelor biologice. Această infracțiune se distinge prin faptul că se consumă prin simpla acțiune de a conduce, fără să fie necesare urmări concrete asupra integrității corporale sau a vieții persoanelor [15].

Conform formei actuale a art. 264¹ alin. (1) din Codul penal, astfel cum a fost modificată prin Legea Republicii Moldova nr. 136/2024 [7], conducerea mijlocului de transport de către o persoană care are o concentrație de alcool în sânge ce depășește 0,7 g/l sau de vapori de alcool în aerul expirat ce depășește 0,35 mg/l ori care se află în stare de ebrietate produsă de substanțe stupefiante și/sau de alte substanțe cu efecte similare se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de la 1 la 3 ani, în ambele cazuri cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport. Aceasta, potrivit prevederilor legale, se consideră o infracțiune săvârșită cu intenție directă, în timpul săvârșirii căreia făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale și dorește să conducă mijlocul de transport, aflându-se în stare de ebrietate [1].

Este esențial pentru analiza noastră să observăm că, în privința art. 264 din Codul penal, toate formele incriminate sunt infracțiuni săvârșite din imprudență. Aceasta rezultă din însăși natura infracțiunii: conducătorul auto care încalcă regulile

with revocation of the right to drive means of transport. Para. (4), which is of particular relevance to our analysis, defines the same act committed while intoxicated, which is punishable by imprisonment of 4 to 8 years, with revocation of the right to drive means of transport. Para. (5) criminalises the act that has caused the death of two or more persons, for which imprisonment of 6 to 10 years is provided. Para. (6) provides for imprisonment of 8 to 12 years for the latter act committed while intoxicated [1].

Article 264¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova separately criminalises the driving of a means of transport while intoxicated, the knowing handover of its driving to a person who is intoxicated, and the refusal to undergo breathalyser testing, medical examination for establishing the state of intoxication, or the collection of biological samples. This offence is distinguished by the fact that it is consummated by the mere act of driving, without any concrete consequences to persons' bodily integrity or life being required [15].

Under the current form of Article 264¹ para. (1) of the Criminal Code, as amended by Law of the Republic of Moldova No. 136/2024 [7], the driving of a means of transport by a person whose blood-alcohol concentration exceeds 0.7 g/l or whose alcohol-vapour concentration in exhaled air exceeds 0.35 mg/l, or who is in a state of intoxication produced by narcotic substances and/or other substances with similar effects, is punishable by a fine or by imprisonment of 1 to 3 years, in both cases with revocation of the right to drive means of transport. According to the legal provisions, this is regarded as an offence committed with direct intent, in the course of which the offender is aware of the prejudicial nature of his action and wishes to drive the means of transport while being intoxicated [1].

It is essential to our analysis to note that, as regards Article 264 of the Criminal Code, all the criminalised forms are offences committed through imprudence. This follows from the very nature of the offence: a driver who breaches the traffic rules and causes an accident does not wish the consequences (injury or death) to occur; at most, he foresees them as possible but lightly con-

de circulație și provoacă un accident nu dorește survenirea consecințelor (vătămarea sau decesul), cel mult, le prevede ca posibile, dar consideră în mod ușuratic că vor putea fi evitate. Conform art. 18 din Codul penal, infracțiunea se consideră săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii.

Mai mult decât atât, conform prevederilor Hotărârii Plenului CSJ nr. 20 din 08.07.1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatare a mijloacelor de transport, la aplicarea pedepsei pentru comiterea infracțiunii prevăzute la art. 264 alin. (2), (4) și (6) din Codul penal, aflarea în stare de ebrietate nu poate fi recunoscută și ca circumstanță agravantă [6].

Prin contrast, infracțiunea prevăzută la art. 264¹ din Codul penal este săvârșită cu intenție, directă sau indirectă, după caz. Făptuitorul își dă seama că se află în stare de ebrietate și, totuși, decide în mod conștient să conducă mijlocul de transport. Aceasta este o opțiune voluntară a făptuitorului, care presupune o atitudine subiectivă diferită calitativ de cea din cazul unui accident rutier provocat din imprudență.

2. Identificarea și analiza incoerenței legislative

După prezentarea cadrului normativ, suntem în măsură să identificăm și să analizăm incoerența care constituie obiectul principal al studiului nostru. Aceasta poate fi formulată în următorii termeni: prin aplicarea mecanică a art. 72 alin. (2) din Codul penal, care prevede că în penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate pentru prima dată la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență, condamnații aflați pentru prima dată la închisoare în baza art. 264 din Codul penal, indiferent de gravitatea consecințelor faptei, execută pedeapsa în regim deschis. Pe de altă parte, condamnații pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la

siders that they can be avoided. According to Article 18 of the Criminal Code, an offence is regarded as committed through imprudence if the person who committed it was aware of the prejudicial nature of his action or inaction and foresaw its prejudicial consequences but lightly considered that they could be avoided, or was not aware of the prejudicial nature of the action.

Moreover, according to the provisions of Decision of the Plenum of the SCJ No. 20 of 08.07.1999 on the case-law concerning the application of the legislation in the examination of criminal cases relating to breaches of the rules on traffic safety or on the operation of means of transport, in applying the penalty for the offence provided for in Article 264 paras. (2), (4) and (6) of the Criminal Code, the state of intoxication cannot also be recognised as an aggravating circumstance [6].

By contrast, the offence provided for in Article 264¹ of the Criminal Code is committed with intent, whether direct or indirect, as the case may be. The offender is aware that he is intoxicated and yet consciously decides to drive the means of transport. This is a voluntary choice on the offender's part, which entails a subjective attitude qualitatively different from that in the case of a road accident caused through imprudence.

2. Identification and analysis of the legislative incoherence

Having presented the normative framework, we are in a position to identify and analyse the inconsistency that constitutes the principal object of our study. It may be formulated in the following terms: through the mechanical application of Article 72 para. (2) of the Criminal Code, which provides that persons convicted for the first time to imprisonment for offences committed through imprudence serve the sentence in open prisons, convicts serving their first custodial sentence under Article 264 of the Criminal Code, regardless of the gravity of the consequences of the act, serve the sentence under the open regime. On the other hand, convicts for committing the offence provided for in Article 264¹ of the Criminal Code, which is an offence committed with intent and classified as less serious (the maximum penalty being 3 years' imprison-

art. 264¹ din Codul penal, care reprezintă o infracțiune săvârșită cu intenție și calificată drept mai puțin gravă (pedeapsa maximă fiind de 3 ani închisoare), execută pedeapsa în regim semiînchis, întrucât alin. (2) rezervă regimul deschis, în cazul intenției, doar infracțiunilor ușoare, iar infracțiunile mai puțin grave săvârșite cu intenție intră, potrivit alin. (3), sub incidența regimului de tip semiînchis.

Pentru a ilustra în mod concret această incoerență, vom analiza trei sentințe de condamnare paradigmatică. Primul exemplu îl constituie Sentința Judecătorei Drochia, sediul Rîșcani, din 20 iunie 2025 [13], în care M.R., fiind sub influența alcoolului, este stopat de salariații poliției în trafic și depistat cu o concentrație de alcool ce a depășit pragul prevăzut de art. 264¹ alin. (1) din Codul penal. M.R. nu a provocat niciun accident, nu a vătămat pe nimeni, nu a produs nicio consecință concretă. Acesta a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 264¹ alin. (1) din Codul penal, fiindu-i stabilită o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de un an. În conformitate cu prevederile art. 72 alin. (3) din Codul penal, M.R. urmează să execute pedeapsa stabilită prin sentința respectivă într-un penitenciar de tip semiînchis.

Al doilea exemplu îl constituie Sentința Judecătorei Drochia, sediul Rîșcani, din 27 aprilie 2026 [14], în care D.M., fiind sub influența alcoolului, conduce mijlocul de transport, încalcă regulile de circulație și provoacă un accident soldat cu decesul unei persoane. În acest caz, D.M. comite infracțiunea prevăzută de art. 264 alin. (4) din Codul penal, încălcarea regulilor care a provocat decesul unei persoane, acțiunea fiind săvârșită în stare de ebrietate. D.M. a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 264 alin. (4) din Codul penal, fiindu-i stabilită o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de patru ani. Fiind condamnat pentru prima dată la închisoare pentru o infracțiune săvârșită din imprudență, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (2) din Codul penal, el urmează să execute pedeapsa stabilită prin sentința respectivă într-un penitenciar de tip deschis.

Un alt exemplu emblematic îl con-

ment), serve the sentence under the semi-open regime, since para. (2) reserves the open regime, in the case of intent, only for minor offences, while less serious offences committed with intent fall, under para. (3), within the semi-open regime.

To illustrate this inconsistency concretely, we shall analyse three paradigmatic conviction judgments. The first example is the Judgment of the Drochia Court, Rîșcani seat, of 20 June 2025 [13], in which M.R., being under the influence of alcohol, was stopped in traffic by police officers and found to have an alcohol concentration exceeding the threshold provided for in Article 264¹ para. (1) of the Criminal Code. M.R. caused no accident, injured no one, and produced no concrete consequence. He was found guilty of committing the offence provided for in Article 264¹ para. (1) of the Criminal Code and was given a custodial sentence of one year. In accordance with the provisions of Article 72 para. (3) of the Criminal Code, M.R. is to serve the sentence imposed by that judgment in a semi-open prison.

The second example is the Judgment of the Drochia Court, Rîșcani seat, of 27 April 2026 [14], in which D.M., being under the influence of alcohol, drove the means of transport, breached the traffic rules, and caused an accident resulting in the death of a person. In this case, D.M. commits the offence provided for in Article 264 para. (4) of the Criminal Code, that is, a breach of the rules that caused the death of a person, the act being committed while intoxicated. D.M. was found guilty of committing the offence provided for in Article 264 para. (4) of the Criminal Code and was given a custodial sentence of four years. Being convicted for the first time to imprisonment for an offence committed through imprudence, in accordance with the provisions of Article 72 para. (2) of the Criminal Code, he is to serve the sentence imposed by that judgment in an open prison.

Another emblematic example is the Judgment of the Bălți Court, Central seat, of 10 June 2025 [12], in which L.S., being in an advanced state of alcohol-induced intoxication and ignoring both the police officers' demands to stop the means of transport

stituie Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 10 iunie 2025 [12], în care, L.S., fiind în stare de ebrietate avansată produsă de alcool, ignorând cerințele salariaților poliției de a stopa mijlocul de transport pe care-l conducea, precum și culoare roșie a mai multor semafoare, a lovit lateral un mijloc de transport, care se deplasa regulamentar. În rezultatul accidentului rutier, a decedat o minoră. El a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 264 alin. (4) din Codul penal, fiindu-i stabilită o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de cinci ani. Fiind condamnat pentru prima dată la închisoare pentru o infracțiune săvârșită din imprudență, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (2) din Codul penal, L.S. urmează să execute pedeapsa stabilită prin sentința respectivă într-un penitenciar de tip deschis.

Confruntând cele trei situații, paradoxul devine evident. M.R., care nu a provocat nicio consecință concretă, execută pedeapsa în regim semiînchis. D.M. și L.S., condamnați pentru comiterea unor accidente rutiere soldate cu decesul unor persoane, în timp ce se aflau în stare avansată de ebrietate alcoolică, execută pedeapsa în penitenciar de tip deschis. În alți termeni, persoana care a comis un fapt cu o gravitate vădit superioară (lipsind de viață o ființă umană) se află, în executarea pedepsei, într-o situație mai favorabilă decât cea care nu a produs nicio consecință concretă. Această inversare a relației dintre gravitatea faptei și severitatea regimului de executare contravine logicii elementare a sistemului penal.

Înainte de a aprofunda implicațiile acestui paradox, trebuie să răspundem la o posibilă obiecție. S-ar putea susține că diferența de regim de executare se justifică prin faptul că art. 264¹ din Codul penal incriminează o faptă săvârșită cu intenție, în timp ce art. 264 incriminează o faptă săvârșită din imprudență, iar persoanele care comit infracțiuni cu intenție prezintă, în mod abstract, un grad de pericol social mai mare decât cele care comit infracțiuni din imprudență. Acest argument, deși are o anumită logică formală, eșuează în confruntarea cu realitatea concretă a faptelor.

În primul rând, gravitatea unei

he was driving and the red lights of several traffic signals, struck the side of a means of transport that was travelling in accordance with the rules. As a result of the road accident, a minor died. He was found guilty of committing the offence provided for in Article 264 para. (4) of the Criminal Code and was given a custodial sentence of five years. Being convicted for the first time to imprisonment for an offence committed through imprudence, in accordance with the provisions of Article 72 para. (2) of the Criminal Code, L.S. is to serve the sentence imposed by that judgment in an open prison.

Confronting the three situations, the paradox becomes evident. M.R., who produced no concrete consequence, serves the sentence under the semi-open regime. D.M. and L.S., convicted of committing road accidents resulting in the death of persons while in an advanced state of alcohol intoxication, serve the sentence in an open prison. In other words, the person who committed an act of manifestly greater gravity (taking a human being's life) is, in the execution of the sentence, in a more favourable position than the one who produced no concrete consequence. This inversion of the relationship between the gravity of the act and the severity of the execution regime runs counter to the elementary logic of the criminal-law system.

Before examining the implications of this paradox in greater depth, we must respond to a possible objection. It might be argued that the difference in the execution regime is justified by the fact that Article 264¹ of the Criminal Code criminalises an act committed with intent, whereas Article 264 criminalises an act committed through imprudence, and that persons who commit offences with intent present, in the abstract, a higher degree of social danger than those who commit offences through imprudence. This argument, although it has a certain formal logic, fails when confronted with the concrete reality of the facts.

First, the gravity of an offence cannot be assessed exclusively through the lens of the form of guilt. It must also take into account the gravity of the consequences produced, the offender's concrete social danger, and all the circumstances of the case. In

infracțiuni nu poate fi evaluată exclusiv prin prisma formei de vinovăție. Ea trebuie să țină cont și de gravitatea consecințelor produse, de pericolul social concret al faptuitorului și de toate circumstanțele cauzei. Or, în cazul de față, consecințele unei conduceri în stare de ebrietate fără urmări sunt incomparabil mai puțin grave decât consecințele unui accident mortal cauzat în aceeași stare. Diferența de pedeapsă cu închisoarea reflectă această realitate: 1-3 ani pentru art. 264¹ alin. (1), față de 4-8 ani pentru art. 264 alin. (4) și 8-12 ani pentru art. 264 alin. (6). În acest context, principiul proporționalității pedepsei, care impune o corelație între gravitatea faptei, sancțiunea aplicată și modul de executare a pedepsei principale ar trebui să fie consecvent oglindit și în severitatea regimului de executare [11].

În al doilea rând, conducerea în stare de ebrietate este, prin natura sa, o formă de comportament în care făptuitorul își asumă, în mod conștient, un risc considerabil pentru viețile altor persoane. A susține că o asemenea persoană, care a transformat acest risc abstract într-o consecință concretă (decesul victimei), prezintă un grad de pericol social mai mic decât cea care a fost depistată înainte de a produce vreo consecință, este o concepție care contravine normelor morale și principiilor justiției penale. Această analiză comparativă demonstrează că sistemul actual al art. 72 din Codul penal generează o ierarhie inversată a regimurilor de executare în cazul infracțiunilor rutiere asociate cu starea de ebrietate. Cu cât consecințele sunt mai grave (de la lipsa oricărei consecințe la decesul mai multor persoane), cu atât regimul de executare devine mai blând (de la semi-închis la deschis). Aceasta este o veritabilă antiteză logică a relației firești dintre gravitatea faptei și severitatea sancțiunii.

Trebuie subliniat că această incoerență nu este o simplă curiozitate teoretică. Ea are consecințe practice considerabile, atât pentru făptuitorul individual, cât și pentru societate în ansamblu. Pentru făptuitor, regimul de executare în penitenciarul de tip deschis presupune o restricție semnificativ mai redusă a libertății; deținuții se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului fără pază permanentă, be-

the present case, however, the consequences of driving while intoxicated without any consequences are incomparably less serious than the consequences of a fatal accident caused in the same state. The difference in the custodial penalty reflects this reality: 1 to 3 years for Article 264¹ para. (1), as against 4 to 8 years for Article 264 para. (4) and 8 to 12 years for Article 264 para. (6). In this context, the principle of proportionality of the penalty, which requires a correlation between the gravity of the act, the sanction applied, and the manner of executing the principal penalty, ought to be consistently mirrored in the severity of the execution regime as well [11].

Second, driving while intoxicated is, by its very nature, a form of conduct in which the offender consciously assumes a considerable risk to the lives of others. To maintain that such a person, who has transformed this abstract risk into a concrete consequence (the victim's death), presents a lower degree of social danger than one who was detected before producing any consequence is a conception that runs counter to moral norms and to the principles of criminal justice. This comparative analysis demonstrates that the current system of Article 72 of the Criminal Code generates an inverted hierarchy of execution regimes in the case of road offences associated with the state of intoxication. The more serious the consequences (from the absence of any consequence to the death of several persons), the more lenient the execution regime becomes (from semi-open to open). This is a genuine logical antithesis of the natural relationship between the gravity of the act and the severity of the sanction.

It must be stressed that this inconsistency is not a mere theoretical curiosity. It has considerable practical consequences, both for the individual offender and for society as a whole. For the offender, execution of the sentence in an open prison entails a significantly lesser restriction of liberty; inmates may move freely within the prison premises without permanent guarding, benefit from more extensive reintegration programmes, and, as a rule, have less restrictive detention conditions [5, point 94]. For society, this differentiation conveys a problematic message: having caused

neficiază de programe de reintegrare mai ample și au, de regulă, condiții de detenție mai puțin restrictive [5, pct. 94]. Pentru societate, această diferențiere transmite un mesaj problematic: faptul de a fi provocat decesul unei persoane în trafic, în stare de ebrietate, conduce la o pedeapsă executată în condiții mai puțin restrictive decât simpla conducere a unui mijloc de transport în stare de ebrietate.

Mai mult decât atât, această incoerență subminează rațiunea reformelor legislative recente, în special a Legii Republicii Moldova nr. 136/2024, care a vizat înăsprirea sancțiunilor pentru infracțiunile din domeniul transporturilor. Înăsprirea pedepselor cu închisoarea, fără o reformă corespunzătoare a regimurilor de executare, riscă să rămână o reformă superficială, care nu produce efectele scontate de descurajare a comportamentului periculos pe drumurile publice.

3. Implicațiile practice ale incoerenței asupra principiilor fundamentale ale dreptului penal

Implicațiile practice ale incoerenței identificate în secțiunea anterioară sunt multiple și se manifestă pe planuri diferite. Vom examina, în continuare, consecințele asupra principiului individualizării pedepsei, asupra finalităților dreptului execuțional-penal, asupra coerenței interne a sistemului penal și asupra percepției publice a justiției penale.

Individualizarea pedepsei constituie unul dintre principiile fundamentale ale dreptului penal contemporan. Conform acestui principiu, pedeapsa aplicată unei persoane condamnate trebuie să corespundă gravității faptei comise și caracteristicilor personale ale făptuitorului. Principiul dat se manifestă pe trei planuri: individualizarea legală (prin diferențierea pedepselor prevăzute de lege în funcție de gravitatea infracțiunii), individualizarea judiciară (prin libertatea instanței de a stabili pedeapsa concretă în limitele prevăzute de lege) și individualizarea administrativă (prin adaptarea regimului de executare a pedepsei la specificul condamnatului) [1, art. 75].

Or, în cazul de față, sistemul actual al art. 72 din Codul penal contravine în mod manifest principiului individualizării,

a person's death in traffic while intoxicated leads to a sentence served under less restrictive conditions than the mere driving of a means of transport while intoxicated.

Moreover, this inconsistency undermines the rationale of recent legislative reforms, in particular Law of the Republic of Moldova No. 136/2024, which aimed to toughen the sanctions for transport-related offences. Toughening custodial penalties, without a corresponding reform of the execution regimes, risks remaining a superficial reform that does not produce the intended effects of deterring dangerous conduct on public roads.

3. The practical implications of the incoherence for the fundamental principles of criminal law

The practical implications of the inconsistency identified in the previous section are manifold and manifest themselves on different levels. We shall examine, in turn, the consequences for the principle of individualisation of the sentence, for the aims of enforcement-criminal law, for the internal coherence of the criminal-law system, and for the public perception of criminal justice.

Individualisation of the sentence constitutes one of the fundamental principles of contemporary criminal law. According to this principle, the penalty applied to a convicted person must correspond to the gravity of the act committed and to the offender's personal characteristics. This principle manifests itself on three levels: legal individualisation (through the differentiation of the penalties provided by law according to the gravity of the offence), judicial individualisation (through the court's freedom to set the concrete penalty within the limits provided by law), and administrative individualisation (through the adaptation of the sentence-execution regime to the specific features of the convicted person) [1, art. 75].

In the present case, however, the current system of Article 72 of the Criminal Code manifestly runs counter to the principle of individualisation, in particular on the level of administrative individualisation. By automatically applying the open regime to persons convicted for the first time of offences committed through imprudence,

în special pe planul individualizării administrative. Prin aplicarea automată a regimului deschis pentru persoanele condamnate pentru prima dată pentru infracțiuni săvârșite din imprudență, indiferent de consecințele faptei, sistemul actual ignoră diferențele substanțiale dintre cazuri concrete cu un grad de pericol social radical diferit. Un șofer care a provocat o vătămare corporală medie din imprudență (art. 264 alin. 1) este tratat ca și cel care a provocat în stare de ebrietate decesul unei sau mai multor persoane (art. 264 alin. 4 sau 6), toți executând pedeapsa în regim deschis.

Această incoerență contravine finalităților fundamentale ale dreptului execuțional-penal. Conform art. 61 din Codul penal al Republicii Moldova, pedeapsa penală urmărește restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Aceste finalități nu pot fi atinse atunci când regimul de executare este deconectat de gravitatea reală a faptei. Un regim prea blând pentru o faptă de gravitate majoră subminează atât funcția represivă a pedepsei (echitatea socială nu este restabilită corespunzător), cât și funcția preventivă (mesajul de descurajare adresat societății este slăbit) [1].

În plus, incoerența semnalată afectează coerența internă a sistemului penal. Aceasta constituie o exigență fundamentală a oricărui sistem juridic și implică existența unui ansamblu normativ armonios, caracterizat prin compatibilitate logică și absența contradicțiilor manifeste între normele juridice. Or, în cazul de față, există o contradicție flagrantă între art. 72 alin. (2) care plasează automat în regim deschis toate infracțiunile săvârșite din imprudență și logica generală a sistemului penal, care impune ca gravitatea consecințelor să fie reflectată în severitatea sancțiunilor.

Totodată, incoerența afectează percepția publică a justiției penale. Rapoartele publice din ultimii ani arată că populația Republicii Moldova manifestă o îngrijorare considerabilă față de fenomenul accidentelor rutiere soldate cu decesul persoanelor, provocate de șoferi în stare de ebrietate. Această îngrijorare este alimen-

regardless of the consequences of the act, the current system ignores the substantial differences between concrete cases with radically different degrees of social danger. A driver who caused moderate bodily injury through imprudence (Article 264 para. 1) is treated in the same way as one who, while intoxicated, caused the death of one or more persons (Article 264 para. 4 or 6), all serving the sentence under the open regime.

This inconsistency runs counter to the fundamental aims of enforcement-criminal law. According to Article 61 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the criminal penalty pursues the restoration of social equity, the correction of the convicted person, and the prevention of the commission of new offences both by convicts and by other persons. These aims cannot be attained when the execution regime is disconnected from the real gravity of the act. A regime that is too lenient for an act of major gravity undermines both the repressive function of the penalty (social equity is not adequately restored) and the preventive function (the deterrent message addressed to society is weakened) [1].

In addition, the inconsistency noted affects the internal coherence of the criminal-law system. This constitutes a fundamental requirement of any legal system and implies the existence of a harmonious normative body, characterised by logical compatibility and the absence of manifest contradictions between the legal norms. In the present case, however, there is a flagrant contradiction between Article 72 para. (2), which automatically places all offences committed through imprudence under the open regime, and the general logic of the criminal-law system, which requires that the gravity of the consequences be reflected in the severity of the sanctions.

At the same time, the inconsistency affects the public perception of criminal justice. Public reports in recent years show that the population of the Republic of Moldova displays considerable concern about the phenomenon of road accidents resulting in the death of persons, caused by drivers who are intoxicated. This concern is fuelled by high-profile incidents that receive considerable media attention

tată de incidente de mare rezonanță publică, care au parte de o atenție mediatică considerabilă [10]. În acest context, faptul că un șofer condamnat pentru un accident mortal, săvârșit în stare de ebrietate execută pedeapsa în penitenciar cu regim deschis, generează nemulțumire publică și subminează încrederea în sistemul de justiție penală.

Un aspect specific al implicațiilor practice ale incoerenței semnalate îl constituie problema egalității de tratament. Art. 16 din Constituția Republicii Moldova garantează că toți cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Acest principiu fundamental implică, printre altele, că situații obiectiv similare trebuie tratate similar, iar situații obiectiv diferite trebuie tratate diferit, în mod proporțional cu diferențele dintre ele [3].

Or, sistemul actual contravine acestui principiu pe ambele dimensiuni. Pe de o parte, tratează în mod identic situații obiectiv diferite, persoana care a provocat vătămări medii și cea care a provocat decesul mai multor persoane executând pedeapsa în același tip de penitenciar. Pe de altă parte, tratează în mod diferit situații obiectiv comparabile sau chiar identice din perspectiva regimului.

Un alt aspect relevant, cu importante implicații practice, îl constituie impactul asupra eficacității generale a sistemului de combatere a infracțiunilor rutiere. Eficacitatea oricărei sancțiuni penale depinde nu doar de severitatea formal prevăzută a pedepsei, ci și de modul în care pedeapsa este executată în mod concret. Reformele recente, în special Legea Republicii Moldova nr. 136/2024, au înăsprit semnificativ pedepsele formale pentru conducerea în stare de ebrietate. Cu toate acestea, în lipsa unei adaptări corespunzătoare a regimului de executare, în special pentru cazurile de o gravitate sporită, efectul descurajator al sancțiunilor penale poate fi diminuat considerabil.

În doctrină s-a subliniat că eficiența funcției preventive a dreptului penal depinde nu doar de existența sancțiunii, ci și de percepția asupra regimului sancționator

[10]. In this context, the fact that a driver convicted of a fatal accident committed while intoxicated serves the sentence in an open-regime prison generates public dissatisfaction and undermines confidence in the criminal-justice system.

A specific aspect of the practical implications of the inconsistency noted is the problem of equal treatment. Article 16 of the Constitution of the Republic of Moldova guarantees that all citizens are equal before the law and the public authorities, without distinction as to race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political affiliation, wealth, or social origin. This fundamental principle implies, among other things, that objectively similar situations must be treated similarly, and objectively different situations must be treated differently, in proportion to the differences between them [3].

The current system, however, runs counter to this principle on both dimensions. On the one hand, it treats objectively different situations identically, the person who caused moderate injuries and the person who caused the death of several persons serving the sentence in the same type of prison. On the other hand, it treats differently situations that are objectively comparable or even identical from the standpoint of the regime.

Another relevant aspect, with important practical implications, is the impact on the general effectiveness of the system for combating road offences. The effectiveness of any criminal sanction depends not only on the formally provided severity of the penalty but also on the manner in which the penalty is concretely executed. Recent reforms, in particular Law of the Republic of Moldova No. 136/2024, have significantly toughened the formal penalties for driving while intoxicated. Nevertheless, in the absence of a corresponding adaptation of the execution regime, in particular for cases of increased gravity, the deterrent effect of the criminal sanctions may be considerably diminished.

It has been emphasised in the doctrine that the efficiency of the preventive function of criminal law depends not only on the existence of the sanction but also on the perception of the sanctioning regime

și a consecințelor juridice asociate acestuia. În asemenea condiții, persoanele predispuse la săvârșirea unor asemenea fapte pot percepe că, chiar și în ipoteza producerii celor mai grave consecințe, pedeapsa va fi executată într-un penitenciar de tip deschis, fapt care poate reduce eficiența funcției preventive a normei penale [9].

Trebuie menționat și un argument de natură comparativă. Sistemele juridice ale altor state europene au abordat în mod diferit problema regimului de executare în cazul infracțiunilor rutiere mortale. În Franța, sistemul tradițional al executării pedepsei nu cunoaște o distincție rigidă între regimuri de executare bazate exclusiv pe forma de vinovăție, ci aplică o evaluare individualizată ce ține cont de toate circumstanțele cauzei [4]. În România, deși sistemul prevede patru regimuri de executare (maximă siguranță, închis, semideschis, deschis), criteriile de stabilire a regimului inițial includ atât gravitatea pedepsei pronunțate cât și conduita condamnatului, fără să se aplice o regulă automată bazată exclusiv pe forma de vinovăție [8].

Această perspectivă comparativă confirmă că modul de reglementare adoptat de Codul penal național, aplicarea automată a regimului deschis pentru toate infracțiunile săvârșite din imprudență, este o opțiune particulară, care nu este împărtășită de toate sistemele juridice europene. Mai mult, ea reprezintă o opțiune care, prin consecințele sale, contravine principiului individualizării pedepsei și principiului egalității de tratament, principii fundamentale ale dreptului penal modern.

4. Propuneri de lege ferenda pentru remedierea incoerenței

Având în vedere problemele identificate în secțiunile anterioare, se impune formularea unor propuneri concrete de remediere a incoerenței semnalate. Aceste propuneri trebuie să fie de natură să restabilească coerența sistemului penal, să asigure individualizarea adecvată a pedepsei și să contribuie la consolidarea efectului preventiv al sancțiunilor pentru infracțiunile rutiere comise în stare de ebrietate.

Vom prezenta, în continuare, mai multe variante de soluționare, plecând de la cea mai radicală până la cele mai conservatoare:

and of the legal consequences associated with it. Under such conditions, persons predisposed to committing such acts may perceive that, even where the most serious consequences occur, the sentence will be served in an open prison, a fact that may reduce the efficiency of the preventive function of the criminal norm [9].

A comparative argument must also be mentioned. The legal systems of other European States have addressed the problem of the execution regime in the case of fatal road offences differently. In France, the traditional system of sentence execution does not recognise a rigid distinction between execution regimes based exclusively on the form of guilt, but instead applies an individualised assessment that takes account of all the circumstances of the case [4]. In Romania, although the system provides for four execution regimes (maximum security, closed, semi-open, and open), the criteria for establishing the initial regime include both the gravity of the pronounced penalty and the convict's conduct, without an automatic rule based exclusively on the form of guilt being applied [8].

This comparative perspective confirms that the regulatory approach adopted by the national Criminal Code, namely the automatic application of the open regime to all offences committed through imprudence, is a particular option, one not shared by all European legal systems. Furthermore, it represents an option which, by its consequences, runs counter to the principle of individualisation of the sentence and to the principle of equal treatment, both fundamental principles of modern criminal law.

4. De lege ferenda proposals for remedying the incoherence

In view of the problems identified in the previous sections, it is necessary to formulate concrete proposals for remedying the inconsistency noted. These proposals must be capable of restoring the coherence of the criminal-law system, ensuring the appropriate individualisation of the sentence, and contributing to strengthening the preventive effect of the sanctions for road offences committed while intoxicated.

We shall present, below, several pos-

1. În opinia noastră, soluția optimă este aceea de a modifica art. 72 alin. (2) din Codul penal pentru a introduce o derogare de la regula generală în cazul anumitor infracțiuni săvârșite din imprudență cu consecințe grave. Concret, propunem ca textul art. 72 alin. (2) din Codul penal să fie reformulat astfel: „În penitenciare de tip deschis execută pedeapsa persoanele condamnate pentru prima dată la închisoare pentru infracțiuni săvârșite din imprudență și pentru infracțiuni ușoare săvârșite cu intenție, cu excepția persoanelor condamnate în baza art. 264 alin. (4) și (6) din prezentul cod, care execută pedeapsa în penitenciare de tip semiînchis”.

Această propunere are mai multe avantaje. În primul rând, remediază în mod direct paradoxul identificat, persoana care aflându-se în stare de ebrietate comite un accident rutier soldat cu decesul unei sau mai multor persoane, va executa pedeapsa în regim semiînchis, cel puțin la fel de sever ca cel aplicat persoanei care a fost depistată conducând în stare de ebrietate fără urmări. În al doilea rând, respectă rațiunea generală a art. 72, care este aceea de a aplica regimuri de executare diferențiate în funcție de gravitatea reală a faptei. În al treilea rând, este o soluție punctuală, care nu necesită o reformă amplă a sistemului.

Această propunere ar putea fi extinsă pentru a include art. 264 alin. (3) și (5), în cazurile în care fapta nu este comisă în stare de ebrietate, dar a provocat decesul. Cu toate acestea, considerăm că prioritară trebuie să fie circumstanța agravantă a stării de ebrietate, întrucât aceasta evidențiază în mod special atitudinea iresponsabilă a făptuitorului față de viețile altor participanți la trafic.

2. Introducerea posibilității jurisdicționale pentru instanță de a dispune, prin Sentința de condamnare, executarea pedepsei într-un regim mai sever decât cel general aplicabil, în cazurile specifice de infracțiuni rutiere mortale comise în stare de ebrietate. Concret, art. 72 ar putea fi completat cu un alineat suplimentar care să prevadă: „În cazul condamnării pentru infracțiunea prevăzută la art. 264 alin. (4) sau (6), instanța de judecată poate dispune, motivat, executarea pedepsei într-un

sible solutions, ranging from the most radical to the most conservative:

1. In our view, the optimal solution is to amend Article 72 para. (2) of the Criminal Code so as to introduce a derogation from the general rule in the case of certain offences committed through imprudence with serious consequences. Concretely, we propose that the text of Article 72 para. (2) of the Criminal Code be reformulated as follows: “Persons convicted for the first time to imprisonment for offences committed through imprudence and for minor offences committed with intent serve the sentence in open prisons, with the exception of persons convicted under Article 264 paras. (4) and (6) of the present Code, who serve the sentence in semi-open prisons.”

This proposal has several advantages. First, it directly remedies the paradox identified: a person who, while intoxicated, commits a road accident resulting in the death of one or more persons will serve the sentence under the semi-open regime, at least as severe as that applied to a person detected driving while intoxicated without consequences. Second, it respects the general rationale of Article 72, which is to apply differentiated execution regimes according to the real gravity of the act. Third, it is a targeted solution that does not require an extensive reform of the system.

This proposal could be extended to include Article 264 paras. (3) and (5), in cases where the act is not committed while intoxicated but has caused death. Nevertheless, we consider that priority should be given to the aggravating circumstance of intoxication, since it particularly highlights the offender’s irresponsible attitude towards the lives of other traffic participants.

2. The introduction of a jurisdictional power for the court to order, in the conviction judgment, execution of the sentence under a more severe regime than the generally applicable one, in the specific cases of fatal road offences committed while intoxicated. Concretely, Article 72 could be supplemented with an additional paragraph providing: “In the case of a conviction for the offence provided for in Article 264 paras. (4) or (6), the court may order, with reasons, execution of the sentence in

penitenciar de tip semiînchis, ținând cont de gradul de pericol social al făptuitorului și de circumstanțele cauzei”.

Această soluție prezintă avantajul de a păstra regula generală a art. 72 alin. (2), introducând o flexibilitate jurisdicțională pentru cazurile cele mai grave. Ea respectă autonomia decizională a instanței și permite o evaluare individualizată a fiecărui caz în parte. Inconvenientul său principal îl constituie posibilitatea unor practici jurisdicționale neuniforme, cu instanțe care aplică în mod inconsistent această putere discreționară.

3. De a interveni asupra Codului de executare al Republicii Moldova, în special asupra dispozițiilor referitoare la regimul aplicabil în diferitele tipuri de penitenciare. O astfel de intervenție ar putea consta în înăsprirea regimului aplicabil în penitenciarele de tip deschis pentru anumite categorii de infractori, în special pentru cei condamnați în conformitate cu art. 264 alin. (4) sau (6). Această soluție prezintă inconvenientul de a fragmenta în mod nejustificat regimul de executare al unei singure categorii formale de penitenciare, generând complicații administrative considerabile.

Pe lângă propunerile principale formulate mai sus, considerăm necesară și o serie de măsuri complementare, menite să consolideze coerența sistemului:

1. Clarificarea criteriilor de individualizare a pedepsei pentru infracțiunile prevăzute la art. 264 din Codul penal. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 20 din 08.07.1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatarea a mijloacelor de transport ar trebui actualizată pentru a oferi instanțelor orientări clare privind individualizarea pedepsei în cazurile cele mai grave.

2. Consolidarea programelor de reabilitare specializate pentru condamnații pentru infracțiunile din domeniul transporturilor, asociate cu starea de ebrietate. Aceste măsuri ar trebui să includă elemente de tratament al dependenței de alcool, programe educative privind responsabilitatea în trafic și consiliere psihologică. Implementarea

a semi-open prison, taking into account the offender's degree of social danger and the circumstances of the case.”

This solution has the advantage of preserving the general rule of Article 72 para. (2) while introducing jurisdictional flexibility for the most serious cases. It respects the court's decisional autonomy and allows an individualised assessment of each case. Its main drawback is the possibility of non-uniform judicial practices, with courts applying this discretionary power inconsistently.

3. Intervention in the Enforcement Code of the Republic of Moldova, in particular in the provisions on the regime applicable in the various types of prison. Such an intervention could consist of toughening the regime applicable in open prisons for certain categories of offenders, in particular for those convicted under Article 264 paras. (4) or (6). This solution has the drawback of unjustifiably fragmenting the execution regime of a single formal category of prison, generating considerable administrative complications.

In addition to the principal proposals formulated above, we consider that a series of complementary measures is also necessary, intended to strengthen the coherence of the system:

1. Clarifying the criteria for individualising the sentence for the offences provided for in Article 264 of the Criminal Code. Decision of the Plenum of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova No. 20 of 08.07.1999 on the case-law concerning the application of the legislation in the examination of criminal cases relating to breaches of the rules on traffic safety or on the operation of means of transport ought to be updated so as to provide the courts with clear guidance on individualising the sentence in the most serious cases.

2. Strengthening specialised rehabilitation programmes for those convicted of transport-related offences associated with the state of intoxication. These measures should include elements of alcohol-dependence treatment, educational programmes on responsibility in traffic, and psychological counselling. The implementation of such programmes should be mandatory for all persons convicted under Article 264 paras.

unor astfel de programe ar trebui să fie obligatorie pentru toți condamnații pentru art. 264 alin. (2), (4) și (6) și art. 264¹, indiferent de regimul de executare aplicabil.

3. Reforma criteriilor de aplicare a liberării condiționate înainte de termen. Conform art. 91 din Codul penal, liberarea condiționată poate fi aplicată în condiții relativ favorabile, ceea ce, combinat cu regimul deschis aplicabil, contribuie la atenuarea suplimentară a severității efective a pedepsei pentru infracțiunile rutiere mortale, comise în stare de ebrietate. Considerăm că, în cazurile prevăzute la art. 264 alin. (4) și (6), criteriile pentru liberarea condiționată ar trebui să fie mai stricte decât cele aplicabile altor infracțiuni săvârșite din imprudență.

Astfel, considerăm necesară și o reflecție mai amplă asupra întregului sistem de regimuri de executare a pedepsei privative de libertate în Republica Moldova. Conceptul sistemului progresiv de executare a pedepsei privative de libertate, elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova în 2023, oferă un punct de plecare util pentru o asemenea reformă. Acest concept propune o reorganizare a sistemului penitenciar bazată pe principiile individualizării reale a regimului de executare, evaluării sistematice a riscului fiecărui condamnat și progresului efectiv al condamnatului în pregătirea pentru reintegrarea socială. Implementarea acestui concept ar putea oferi soluții pe termen lung pentru problemele structurale ale sistemului actual, inclusiv pentru incoerența analizată în prezentul articol [2].

CONCLUZII

Legislația penală a Republicii Moldova prezintă, în privința regimului de executare a pedepselor pentru infracțiunile rutiere comise în stare de ebrietate, o incoerență semnificativă, care se manifestă prin paradoxul potrivit căruia o persoană care săvârșește cea mai gravă infracțiune din domeniul transporturilor execută pedeapsa în regim mai blând decât o persoană care doar conduce mijlocul de transport în stare de ebrietate, fără urmări concrete. Această incoerență derivă din aplicarea mecanică a criteriului forme de vinovăție în art. 72 alin. (2) din Codul penal, fără a se ține cont de

(2), (4) and (6) and Article 264¹, regardless of the applicable execution regime.

3. Reforming the criteria for granting conditional release before term. According to Article 91 of the Criminal Code, conditional release may be granted under relatively favourable conditions, which, combined with the applicable open regime, contributes to further mitigating the effective severity of the penalty for fatal road offences committed while intoxicated. We consider that, in the cases provided for in Article 264 paras. (4) and (6), the criteria for conditional release ought to be stricter than those applicable to other offences committed through imprudence.

Accordingly, we consider that a broader reflection on the entire system of regimes for executing custodial sentences in the Republic of Moldova is also necessary. The Concept of the Progressive System for Executing the Custodial Sentence, drawn up by the Ministry of Justice of the Republic of Moldova in 2023, offers a useful starting point for such a reform. This concept proposes a reorganisation of the penitentiary system based on the principles of the real individualisation of the execution regime, the systematic assessment of each convict's risk, and the convict's effective progress in preparing for social reintegration. The implementation of this concept could offer long-term solutions to the structural problems of the current system, including the inconsistency analysed in this article [2].

CONCLUSIONS

As regards the regime for executing sentences for road offences committed while intoxicated, the criminal legislation of the Republic of Moldova presents a significant inconsistency, manifested through the paradox whereby a person who commits the most serious transport-related offence serves the sentence under a more lenient regime than a person who merely drives the means of transport while intoxicated, without concrete consequences. This inconsistency stems from the mechanical application of the criterion of the form of guilt in Article 72 para. (2) of the Criminal Code, without regard to the real gravity of the consequences of the act.

gravitatea reală a consecințelor faptei.

Incoerența semnalată are implicații practice considerabile. Ea contravine principiului individualizării pedepsei, subminează finalitățile dreptului execuțional-penal, afectează coerența internă a sistemului penal și generează nemulțumiri sociale. În același timp, această incoerență neutralizează parțial efectul descurajator al reformelor legislative recente, care au înăsprit pedepsele formale pentru infracțiunile rutiere asociate cu starea de ebrietate.

Soluția optimă pentru remedierea acestei incoerențe o constituie modificarea art. 72 din Codul penal pentru a introduce o derogare de la regula generală în cazul infracțiunilor rutiere mortale comise în stare de ebrietate. Această soluție, propusă în secțiunea finală a articolului, restabilește relația firească dintre gravitatea faptei și severitatea regimului de executare, fără a necesita o reformă amplă a sistemului. Această reformă punctuală ar trebui completată cu măsuri suplimentare, inclusiv cu actualizarea jurisprudenței Plenului Curții Supreme de Justiție, cu consolidarea programelor de reabilitare specializate și cu reforma criteriilor de aplicare a liberării condiționate, mijloace care ar trebui să se înscrie într-o reflecție mai amplă asupra întregului sistem de regimuri de executare a pedepsei privative de libertate, în acord cu Conceptul sistemului progresiv de executare elaborat în 2023.

Remedierea incoerenței analizate în prezentul articol nu este doar o cerință de logică juridică sau de tehnică legislativă, ci o necesitate de fond pentru consolidarea legitimității și eficacității sistemului de combatere a infracțiunilor din domeniul transporturilor în Republica Moldova. Într-o societate care își asumă în mod prioritar protecția vieții umane în trafic, este indispensabil ca sancțiunile penale și regimul de executare a acestora să fie adaptate proporțional gravității faptelor comise. Numai astfel sistemul penal își poate îndeplini, în mod efectiv, funcția de protecție a valorilor sociale fundamentale și de descurajare a comportamentelor periculoase.

The inconsistency noted has considerable practical implications. It runs counter to the principle of individualisation of the sentence, undermines the aims of enforcement-criminal law, affects the internal coherence of the criminal-law system, and generates social dissatisfaction. At the same time, this inconsistency partially neutralises the deterrent effect of the recent legislative reforms, which toughened the formal penalties for road offences associated with intoxication.

The optimal solution for remedying this inconsistency is to amend Article 72 of the Criminal Code so as to introduce a derogation from the general rule in the case of fatal road offences committed while intoxicated. This solution, proposed in the final section of the article, restores the natural relationship between the gravity of the act and the severity of the execution regime, without requiring an extensive reform of the system. This targeted reform should be supplemented by additional measures, including the updating of the case-law of the Plenum of the Supreme Court of Justice, the strengthening of specialised rehabilitation programmes, and the reform of the criteria for granting conditional release, means that should form part of a broader reflection on the entire system of regimes for executing custodial sentences, in line with the Concept of the Progressive Execution System drawn up in 2023.

Remedying the inconsistency analysed in this article is not merely a requirement of legal logic or of legislative technique, but a substantive necessity for strengthening the legitimacy and effectiveness of the system for combating transport-related offences in the Republic of Moldova. In a society that assumes, as a priority, the protection of human life in traffic, it is indispensable that criminal sanctions and their execution regime be adapted in proportion to the gravity of the acts committed. Only in this way can the criminal-law system effectively fulfil its function of protecting fundamental social values and deterring dangerous conduct.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74.
2. Conceptul sistemului progresiv de executare a pedepsei privative de libertate. Chișinău: Ministerul Justiției al Republicii Moldova, 2023 [cit. 16.05.2026]. Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/concept_sistemul_progresiv_de_executare_a_pedepsei_rev.2023_final.pdf
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.
4. Herzog-Evans M. *Droit de l'exécution des peines*. 5e éd. Paris: Dalloz, 2016-2017, pp. 234-256.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 583 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 91-94.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 08.07.1999 cu privire la practica judiciară referitoare la aplicarea legislației la examinarea cauzelor penale privind încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport [cit. 01.05.2026]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=361
7. Legea nr. 136 din 06.06.2024 pentru modificarea unor acte normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 245-246.
8. Legea României nr. 254 din 19.07.2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 514 din 14.08.2013.
9. Nagin D. S. Deterrence in the Twenty-First Century. In: Tonry M. (ed.). *Crime and Justice in America: 1975-2025*. Chicago: University of Chicago Press, 2013, pp. 199-263.
10. Raport tematic. Dreptul la viață, sănătate, siguranță și securitate în traficul rutier. Chișinău, 2024 [cit. 08.05.2026]. Disponibil: <https://ombudsman.md/raport-tematic-dreptul-la-viata-sanatate-siguranța-si-securitate-in-traficul-rutier/>
11. Recomandarea nr. R (92)17 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind consecvența în pronunțarea sentințelor [cit. 05.05.2026]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16804d6ac8>
12. Sentința Judecătoreiei Bălți, sediul Central din 10.06.2025, pronunțată în cauza penală nr. 1-224/2025 [cit. 20.05.2026]. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ZjhmMDI5MDgtZTkwYy00MjAzLThkZjktMzQxNjIxYTE2MDg2
13. Sentința Judecătoreiei Drochia, sediul Râșcani din 20.06.2025, pronunțată în cauza penală nr. 1-67/2025 [cit. 08.05.2026]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/Y2JkYjAxM2YtNWNjOC00Njg1LTg0MTQtYTQyNDZkZjUxMWQ0
14. Sentința Judecătoreiei Drochia, sediul Râșcani din 27.04.2026, pronunțată în cauza penală nr. 1-40/2026 [cit. 08.05.2026]. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/MmVhYjc0MzgtOWY0MC00NmNiLTlmNWMtNjFhMmFmNjdjNGE3
15. Stati V. Aspecte teoretice și practice privind aplicarea răspunderii penale pentru unele infracțiuni în domeniul transportului auto. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2009, nr. 1, pp. 47-56 [cit. 08.05.2026]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/47-56_Aspecte%20teoretice%20si%20practice%20privind%20aplicarea%20raspunderii%20penale.pdf

CZU: 343.533.9

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.06>

FALSIFICAREA OPERELOR DE ARTĂ

THE FALSIFICATION OF WORKS OF ART

Simion CARP¹

Simion CARP¹

Ruslan CONDRAT²

Ruslan CONDRAT²

Articolul examinează fenomenul falsificării operelor de artă și al infracțiunilor contra patrimoniului istorico-cultural, prin prisma implicațiilor juridice, criminologice și instituționale ale acestuia. Sunt analizate principalele modalități de manifestare a falsificării, particularitățile activității infracționale a falsificatorilor, precum și conexiunile dintre falsificarea operelor de artă, traficul ilicit de bunuri culturale și criminalitatea organizată. O atenție deosebită este acordată rolului experților, comercianților și altor intermediari în stabilirea autenticității și valorii bunurilor culturale, fiind evidențiate riscurile generate de expertizele necorespunzătoare, falsificarea documentelor de proveniență și vulnerabilitățile instituțiilor de cultură. În acest context, sunt examinate și unele situații relevante pentru Republica Moldova, care evidențiază necesitatea efectuării unor expertize profesionale și fundamentate științific înainte de formularea concluziilor privind autenticitatea și valoarea operelor de artă. Studiul relevă insuficiențele mecanismelor existente de protecție și necesitatea consolidării cadrului juridic și instituțional.

Cuvinte-cheie: falsificarea operelor de artă, patrimoniu istorico-cultural, bunuri culturale, criminalitate organizată, expertiză de specialitate, autenticitatea operelor de artă, protecție juridică.

The article explores the counterfeiting of artworks and offenses against historical and cultural heritage, considering their legal, criminological, and institutional ramifications. It examines the main ways in which forgery manifests, the distinct features of the perpetrators' criminal behavior, as well as the connections between art forgery, the illicit trade of cultural goods, and organized crime. Special emphasis is placed on the role of experts, art dealers, and other market intermediaries in establishing the authenticity and value of cultural heritage. It highlights the risks posed by flawed expert assessments, the falsification of provenance documentation, and the vulnerabilities within cultural institutions. Within this context, the paper also examines certain cases relevant to the Republic of Moldova, which underscore the need for professional and scientifically grounded expertise before reaching conclusions regarding the authenticity and value of artworks. The research highlights the deficiencies in current protection mechanisms, underscores the necessity of reinforcing the legal and institutional frameworks.

Keywords: art forgery, cultural heritage, cultural property, organized crime, expert assessment, art authenticity, legal protection.

INTRODUCERE

Patrimoniul istorico-cultural reprezintă o componentă fundamentală a identității și memoriei colective, iar protejarea acestuia constituie o preocupare

INTRODUCTION

Historical-cultural heritage constitutes a core element of collective identity and memory, the safeguarding of which is a permanent priority at both the national

¹ Profesor universitar, doctor în drept, cercetător științific principal, Institutul de Cercetări Științifice și Drept Comparat, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: carpsimion@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4772-8325>

University Professor, PhD, Senior Researcher, Institute for Scientific Research and Comparative Law, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Interior of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; email: iulari72@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4277-535X>

² Master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: ruslan.condrat@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8267-0486>

Master of Laws, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Interior of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: ruslan.condrat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8267-0486

re constantă atât la nivel național, cât și internațional. Falsificarea operelor de artă reprezintă o formă complexă de atingere adusă patrimoniului cultural, generând consecințe de natură juridică, economică, socială și culturală. Prin urmare, analiza fenomenului falsificării operelor de artă și identificarea unor mecanisme juridice, instituționale și profesionale eficiente de prevenire și combatere a acestuia constituie o direcție importantă pentru asigurarea protecției patrimoniului istorico-cultural.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Studiul a fost realizat prin utilizarea unor metode specifice cercetării juridice și criminologice, adaptate fenomenului falsificării operelor de artă. Au fost aplicate metodele analizei și sintezei, comparativă, logică și sistemică, care au permis examinarea formelor de falsificare, a mecanismelor de comercializare a operelor false și a conexiunilor acestora cu traficul ilicit de bunuri culturale și criminalitatea organizată.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Protejarea patrimoniului istorico-cultural constituie o preocupare majoră a țărilor lumii. Fiecare stat civilizat identifică mijloace juridice pentru a asigura protecția bunurilor culturale și își asumă respectarea normelor de drept internațional privitor la protecția acestora, luând în vedere faptul că ele sunt valori universale ce reflectă existența oricărei societăți. Totodată se întreprind măsuri pentru a contracara și preveni săvârșirea infracțiunilor ce atentează la această categorie de bunuri. Cu părere de rău constatăm că acțiunile întreprinse nu sunt suficiente pentru a proteja patrimoniul istorico-cultural de atentate criminale. Managementul defectuos al administrației unor muzee cu renume mondial a favorizat săvârșirea unor infracțiuni ce au șocat comunitatea internațională. Printre acestea se numără jaful cu explozibil de pe 25 ianuarie 2025, când un grup de infractori a sustras din Muzeul Drents (Olanda) trei brățări dacice și coiful dacic de aur de la Coțofenești, considerat una dintre piesele

and international level. Art forgery constitutes a complex threat to cultural heritage, entailing significant legal, economic, social, and cultural consequences. Consequently, the analysis of art counterfeiting and the identification of efficient legal, institutional, and professional frameworks for its prevention and mitigation represent a crucial pathway toward safeguarding cultural and historical heritage.

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The research was carried out employing methodologies specific to legal and criminological studies, adapted to the phenomenon of art counterfeiting. Methods of analysis and synthesis, alongside comparative, logical, and systemic methods, were implemented to facilitate the investigation of forgery modalities, the distribution channels of counterfeit art, and their links with the illicit trafficking of cultural property and organized crime.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

Protecting historical-cultural heritage constitutes a major concern of the world's countries. Every civilized state identifies legal means to ensure the protection of cultural property and takes it upon itself to comply with international legal norms concerning their protection, taking into account the fact that they are universal values reflecting the existence of every society. At the same time, measures are taken to counter and prevent the commission of offenses that target this category of property. Regrettably, we find that the measures taken are not sufficient to protect historical-cultural heritage from criminal attacks. The poor management of the administration of some world-famous museums has favored the commission of offenses that shocked the international community. Among these is the explosive-assisted robbery of 25 January 2025, when a group of criminals stole from the Drents Museum (Netherlands) three Dacian bracelets and the golden Dacian helmet from Coțofenești, considered one of

cele mai valoroase ale patrimoniului românesc. Peste aproximativ 10 luni, pe 19 octombrie 2025, un alt grup infracțional a săvârșit jaful de la Muzeul Luvru (Franța), de unde infractorii au sustras exponate de o valoare istorică inestimabilă. Este vorba de bijuterii ale Coroanei Franței. În ambele cazuri făptașii au fost reținuți și aproape toate bunurile recuperate. Însă aceste crime au scos la iveală vulnerabilitățile majore ale sistemului de securitate al unor renumite instituții muzeale din lume, care au ajuns ținta crimei organizate.

Autorii Gh. Nistoreanu și C. Păun au constatat că surse „importante de venituri ilicite pentru crima organizată îl constituie traficul cu obiecte de patrimoniu cultural, răpirile de persoane, prostituția și proxenetismul, camăta și, nu în ultimul rând, evaziunea fiscală în domeniile în care ea acționează legal, ca proprietară, sau principală acționară în societăți comerciale profitabile” [11, p. 249].

În opinia autorului Radion Cojocaru, „sustragerea, trafizarea, comercializarea ilegală și contrabanda cu valori culturale reprezintă la moment o direcție infracțională prioritară a criminalității organizate. După cum se menționează în doctrina penală de specialitate, tranzacțiile ilegale cu valori culturale, împreună cu traficul de arme și droguri, sunt considerate direcții infracționale aducătoare de venituri ilicite considerabile. Plecând de la aceste realități incontestabile, putem identifica o criminalitate împotriva valorilor istorico-culturale caracteristică societății contemporane, prevenirea căreia reclamă adoptarea cu promptitudine a unei politici penale eficiente de reacție împotriva unor asemenea fapte de pericol social” [6, p. 103].

Cele menționate de R. Cojocaru sunt confirmate de un caz investigat în iunie 2026, care a avut loc în Franța, când „în cadrul unei operațiuni desfășurate împotriva traficului de droguri într-o suburbie a Parisului, autoritățile franceze au descoperit o pictură autentică a lui Pablo Picasso, evaluată la aproximativ 15 milioane de euro. Opera de artă a fost identificată și confiscată împreună cu 17 kg de hașiș,

the most valuable pieces of Romanian heritage. About 10 months later, on 19 October 2025, another criminal group carried out the robbery of the Louvre Museum (France), from which the perpetrators stole exhibits of inestimable historical value – the jewels of the Crown of France. In both cases the perpetrators were apprehended and almost all the property recovered. However, these crimes exposed major vulnerabilities in the security systems of some renowned museum institutions around the world, which have become targets of organized crime.

The authors Gh. Nistoreanu and C. Păun found that “important sources of illicit income for organized crime are constituted by trafficking in cultural heritage objects, the kidnapping of persons, prostitution and pandering, usury and, not least, tax evasion in the fields in which it operates legally, as owner or principal shareholder in profitable commercial companies” [11, p. 249].

In the opinion of the author Radion Cojocaru, “the theft, trafficking, illegal marketing and smuggling of cultural valuables currently represent a priority criminal direction of organized crime. As stated in specialized criminal law doctrine, illegal transactions in cultural valuables, together with arms and drug trafficking, are considered criminal directions bringing considerable illicit income. Proceeding from these incontestable realities, we can identify a form of criminality against historical-cultural values characteristic of contemporary society, the prevention of which calls for the prompt adoption of an effective criminal policy in response to such socially dangerous acts” [6, p. 103].

The statements made by R. Cojocaru are confirmed by a case investigated in June 2026, which took place in France, when “in the course of an operation conducted against drug trafficking in a suburb of Paris, French authorities discovered an authentic painting by Pablo Picasso, valued at approximately 15 million euros. The work of art was identified and confiscated together with 17 kg of hashish, luxury items worth approximately 200,000 euros, and

articole de lux în valoare de aproximativ 200.000 de euro și sume de bani în numerar. Investigațiile au stabilit că tabloul se afla în locuința mătușii principalului suspect, un bărbat în vârstă de 37 de ani, cercetat pentru trafic de droguri. Acesta și-a recunoscut implicarea în sustragerea operei de artă, susținând că a urmărit să demonstreze vulnerabilitățile sistemului de securitate al companiei de depozitare a operelor de artă în cadrul căreia era angajat. În consecință, autoritățile au inițiat un dosar penal pentru furt și tăinuirea bunurilor provenite din infracțiune, iar alături de principalul inculpat au fost reținute încă cinci persoane, dintre care trei au fost plasate în arest preventiv” [30]. Acest caz ilustrează faptul că bunurile culturale de o valoare excepțională pot deveni atât obiect al activităților infracționale, cât și instrument de valorificare a produselor provenite din criminalitatea organizată, confirmând complexitatea fenomenului și necesitatea consolidării mecanismelor de prevenire, securizare și cooperare internațională în domeniul protecției patrimoniului cultural.

După cum am menționat anterior, în numeroase cazuri, grupările criminale reușesc să sustragă bunuri culturale ca urmare a deficiențelor existente în sistemele de pază și protecție ale instituțiilor de cultură, precum și a neglijenței manifestate de persoanele responsabile de conservarea și securitatea acestora. Este relevant de menționat că grupări criminale specializate în sustragerea bunurilor culturale au existat și în perioada Uniunii Sovietice. Analizând situația criminogenă din URSS în anii '70 ai secolului trecut, criminologul rus G. F. Hohreakov evidențiază amploarea unor asemenea fapte, menționând următoarele: „În ceea ce privește infracțiunile având ca obiect opere de artă și obiecte de anticariat, unele dintre cazurile înregistrate s-au remarcat prin amploarea prejudiciului cauzat. Astfel, în anul 1978, în orașul Leningrad, a fost sustrasă o colecție particulară de picturi, estimată la 800.000 de ruble, iar din Muzeul de Etnografie din Novgorod au fost sustrate șase icoane vechi, a căror valoare era estimată la aproximativ 30.000 de

sums of cash. Investigations established that the painting was located in the home of the aunt of the main suspect, a 37-year-old man under investigation for drug trafficking. He admitted his involvement in the theft of the artwork, claiming that he had sought to demonstrate the vulnerabilities of the security system of the art storage company where he was employed. As a result, the authorities opened a criminal case for theft and concealment of property obtained through crime, and alongside the main defendant five other persons were detained, three of whom were placed in pre-trial detention” [30]. This case illustrates the fact that cultural property of exceptional value can become both the object of criminal activities and an instrument for laundering the proceeds of organized crime, confirming the complexity of the phenomenon and the need to strengthen mechanisms of prevention, security and international cooperation in the field of protecting cultural heritage.

As mentioned above, in numerous cases criminal groups manage to steal cultural property as a result of deficiencies existing in the guarding and protection systems of cultural institutions, as well as negligence shown by the persons responsible for their conservation and security. It is relevant to note that criminal groups specializing in the theft of cultural property also existed during the period of the Soviet Union. Analyzing the criminogenic situation in the USSR in the 1970s, the Russian criminologist G. F. Khokhryakov highlights the scale of such acts, stating the following: “As regards offenses involving works of art and antiques, some of the recorded cases stood out for the scale of the damage caused. Thus, in 1978, in the city of Leningrad, a private collection of paintings, estimated at 800,000 rubles, was stolen, and from the Museum of Ethnography in Novgorod six old icons were stolen, whose value was estimated at approximately 30,000 rubles” [21, p. 287].

In numerous cases, collectors and owners of cultural property have become victims of violent crimes, including murders committed in the context of attacks

ruble” [21, p. 287].

În numeroase cazuri, colecționarii și posesorii de bunuri culturale au devenit victime ale unor infracțiuni violente, inclusiv omoruri comise în contextul atacurilor asupra patrimoniului deținut. Un aspect relevant îl constituie faptul că autorii acestor fapte nu cunoșteau întotdeauna valoarea istorică, artistică sau patrimonială a obiectelor aflate în colecțiile private, orientându-și acțiunile în special spre sustragerea bijuteriilor confecționate din metale prețioase și ornamentate cu diamante, a brățărilor, monedelor din aur etc. Astfel, „în septembrie 1979, în Moscova, a fost omorâtă văduva generalului L. Criminalii au sustras din apartamentul victimei bunuri de valoare de 120 de mii de ruble, precum și 12 mii de ruble în numerar [...]. Printre bunurile sustrate s-au numărat două blocuri de țigarete „Marlboro”. Fiica lui L. era prietenă apropiată cu Galina Brejnev (fiica lui Leonid Brejnev, secretar general al partidului comunist al Uniunii Sovietice în acea perioadă – n.a.), iar din această cauză investigațiile au fost puse sub controlul comitetului central. Săptămânal, la Procuratura orașului Moscova, se întrunea grupul operativ de anchetă. Controlul activității grupului a fost pus în sarcina locțiitorului ministrului afacerilor interne al URSS, Ciurbanov (soțul Galinei Brejnev – n.a.). Ofițerii operativi ai Secției de combatere a criminalității din orașul Moscova au rămas uimiți de prezența obiectelor de valoare și de luxul din apartamentul victimei. Situația putea fi explicată prin faptul că generalul L., după război, pentru o anumită perioadă, fusese numit comandant militar al unui oraș german [...]. Însă mult mai mare a fost mirarea ofițerilor atunci când un expert invitat pentru a evalua obiectele de artă rămase în apartament, lăsând deoparte documentele sale, a început să examineze cu atenție două farfurii din ceramică fixate pe perete. După o expertiză minuțioasă, el a declarat: „Aceste farfurioare sunt cu mult mai prețioase decât toate lucrurile care au fost furate și cele care au mai rămas în apartament. Ele sunt din atelierul lui Michelangelo”. Iată așa trăia un general-locotenent al armatei sovietice, care era foarte puțin

on the heritage they held. A relevant aspect is that the perpetrators of these acts did not always know the historical, artistic or patrimonial value of the objects found in private collections, directing their actions especially toward stealing jewelry made of precious metals and adorned with diamonds, bracelets, gold coins, etc. Thus, “in September 1979, in Moscow, the widow of General L. was murdered. The criminals stole from the victim’s apartment valuables worth 120,000 rubles, as well as 12,000 rubles in cash [...]. Among the stolen goods were two cartons of ‘Marlboro’ cigarettes. L.’s daughter was a close friend of Galina Brezhnev (the daughter of Leonid Brezhnev, General Secretary of the Communist Party of the Soviet Union at that time – author’s note), and for this reason the investigation was placed under the control of the Central Committee. Every week, the operational investigation group met at the Moscow City Prosecutor’s Office. Oversight of the group’s activity was entrusted to the deputy minister of internal affairs of the USSR, Churbanov (Galina Brezhnev’s husband – author’s note). The operational officers of the Moscow anti-crime unit were astonished by the valuables and luxury found in the victim’s apartment. The situation could be explained by the fact that General L., after the war, had for a certain period been appointed military commandant of a German city [...]. But much greater was the officers’ astonishment when an expert invited to appraise the works of art remaining in the apartment, setting aside his documents, began carefully examining two ceramic plates fixed to the wall. After a meticulous appraisal, he declared: “These little plates are worth far more than everything that was stolen and everything that remains in the apartment. They are from Michelangelo’s workshop.” That is how a lieutenant general of the Soviet army lived – a man very little known to the general public. Clearly, he had superiors. It remains a mystery that none of the friends and colleagues who knew certain details of his life were ever questioned by investigators. It is known that General L. was

cunoscut publicului larg. Evident că el avea șefi. Rămâne o enigmă faptul că nimeni dintre prietenii și colegii care cunoșteau unele detalii din viața acestuia nu a fost audiat de anchetatori. Se știe că generalul L. avea relații de prietenie cu Dmitri Fiodorovici Ustinov (ministrul apărării al URSS în acea perioadă – n.a.) [16, p. 170].

După cum se poate observa, elita politică din URSS ducea un mod de viață luxos, în timp ce o mare parte a populației se confrunța cu lipsuri considerabile. Din această cauză, numeroși funcționari sovietici corupți au ajuns ținte ale criminalității organizate. Din păcate, unele opere de artă au fost distruse de grupările criminale în timp ce erau urmărite de organele miliției. Uneori, asemenea situații se produceau și ca urmare a incompetenței profesionale a reprezentanților organelor de ordine publică.

În acest context, autorii ruși V. Bahin, P. Bilenciuk și V. Kuzmiciov relevă următorul caz: „Dintr-un muzeu au fost furate mai multe picturi. După stabilirea locului în care acestea au fost ascunse, angajații organelor afacerilor interne au hotărât să efectueze o percheziție la domiciliul persoanelor bănuite. Astfel, în jurul orei 24.00, grupul operativ a ajuns la locul stabilit, iar un milițian a sunat la ușă. Stăpâna casei, fără a deschide, i-a rugat pe reprezentanții organelor de drept să-i ofere puțin timp pentru a se îmbrăca, motivând că era o oră târzie și că se afla deja în pat. Văzând că trecuse suficient timp, iar stăpâna apartamentului nu deschidea, milițienii au sunat repetat și i-au cerut să deschidă imediat ușa. Stăpâna, la rândul ei, a rugat să i se mai ofere câteva clipe. Era clar că aceasta tergiversa timpul, astfel încât grupul operativ a spart ușa. Pătrunzând în apartament, membrii grupului au fost martorii momentului în care ardeau în sobă ultimele fragmente ale picturilor furate din muzeu” [13, p. 94].

În multe cazuri, infractorii reușeau să inducă în eroare organele de drept, să scape de urmărire și să comercializeze bunurile culturale sustrase, fără a fi pedepsiți. Pe parcursul anilor, organizațiile criminale transnaționale și-au selectat membri

on friendly terms with Dmitri Fyodorovich Ustinov (Minister of Defense of the USSR at that time — author’s note)” [16, p. 170].

As can be seen, the political elite of the USSR led a luxurious way of life, while a large part of the population faced considerable hardship. For this reason, numerous corrupt Soviet officials became targets of organized crime. Unfortunately, some works of art were destroyed by criminal groups while being pursued by the militia. Sometimes such situations also arose as a result of the professional incompetence of representatives of public order bodies.

In this context, the Russian authors V. Bakhin, P. Bilenchuk and V. Kuzmichev relate the following case: “Several paintings were stolen from a museum. After establishing the place where they had been hidden, employees of the internal affairs bodies decided to carry out a search at the residence of the suspects. Thus, around midnight, the operational group arrived at the designated location, and a militiaman rang the doorbell. The lady of the house, without opening the door, asked the law enforcement representatives to give her a little time to get dressed, explaining that it was late and that she was already in bed. Seeing that sufficient time had passed and that the property owner was still not opening the door, the militiamen rang repeatedly and demanded that she should open the door immediately. The owner, in turn, asked for a few more moments. It was clear that she was stalling for time, so the operational group broke down the door. Entering the apartment, the members of the group witnessed the moment when the last fragments of the paintings stolen from the museum were burning in the stove” [13, p. 94].

In many cases, criminals managed to deceive law enforcement bodies, escape prosecution, and sell the stolen cultural property without being punished. Over the years, transnational criminal organizations selected members specialized by field of criminal activity, which allowed them to operate swiftly. Among the members of these structures there are specialists in the field of culture and art who assess the value

specializați pe domenii de activitate criminală, fapt ce le permitea să opereze fulgător. Printre membrii acestor structuri se regăsesc specialiști din domeniul culturii și artei care evaluează valoarea lucrărilor sustrase, acordă sprijin la falsificarea documentelor pentru a le putea comercializa, livrează informații cu privire la sistemele de pază a muzeelor etc.

Criminologii preocupați de studierea personalității infractorului ce atentează la bunurile culturale au constatat că „Actualmente, sunt destul de frecvente cazurile când sustragerile și revânzarea valorilor culturale le comit lucrătorii din sfera artei plastice, care au obligația de a cerceta și a ocroti tezaurul istorico-cultural. Aceștia sunt angajați ai muzeelor, depozitelor, galeriilor, organizațiilor de pază și protecție, magazinelor de anticariat, instituțiilor de cultură etc. De regulă, acești infractori sustrag personal din valorile culturale care îi interesează sau favorizează doar comiterea infracțiunii, devenind astfel participanți ai grupurilor criminale. Modalitățile de comitere a atentatelor infracționale asupra valorilor culturale de către grupul respectiv de infractori sunt foarte diverse: schimbarea obiectelor vechi sau a operelor de artă cu copii ale acestora confecționate foarte iscusit; trecerea la pierderi a unor lucruri de valoare, fiind considerate inutilizabile, de proastă calitate și imposibil de supus restaurării; tănuirea de la evidență a diferitor bunuri culturale sau aprecierea acestora ca neavând nicio valoare istorică sau de altă natură similară etc.” [9, p. 76-77].

Unii infractori reușesc să sustragă opere de artă autentice, înlocuindu-le cu copii confecționate foarte iscusit. În acest context, este necesar să menționăm că una dintre problemele majore cu care se confruntă societatea contemporană o constituie activitatea falsificatorilor de opere de artă. Persoanele implicate în falsificarea și comercializarea operelor de artă au generat, de-a lungul secolelor, probleme semnificative în circuitul valorilor culturale, însă, în ultimele decenii, prejudiciile cauzate de aceste activități au atins proporții considerabile în raport cu perioadele isto-

of the stolen works, provide assistance in forging documents so that they can be sold, and supply information about museum security systems, etc.

Criminologists concerned with studying the personality of offenders who target cultural property have found that “At present, cases are fairly frequent in which thefts and resale of cultural valuables are committed by employees in the field of the fine arts, who have the duty to research and safeguard the historical-cultural treasury. These are employees of museums, storage facilities, galleries, security and protection organizations, antique shops, cultural institutions, etc. As a rule, these offenders personally steal the cultural valuables that interest them, or merely facilitate the commission of the offense, thereby becoming participants in criminal groups. The methods used by this category of offenders to carry out criminal attacks on cultural valuables are highly diverse: substituting old objects or works of art with very skillfully made copies of them; writing off valuable items as losses, considering them unusable, of poor quality, and impossible to restore; concealing various cultural property from the record, or assessing it as having no historical or other similar value, etc.” [9, p. 76-77].

Some offenders manage to steal authentic works of art, replacing them with very skillfully made copies. In this context, it should be noted that one of the major problems facing contemporary society is the activity of art forgers. Persons involved in the forgery and sale of works of art have, over the centuries, generated significant problems in the circulation of cultural valuables; however, in recent decades, the damage caused by these activities has reached considerable proportions compared with earlier historical periods. Among their accomplices are also experts in the field of art who, in exchange for considerable material remuneration, forge documents for use as means of committing offenses and certify the authenticity of fake works of art. Recently, among the persons involved in such activities are also representatives of

rice anterioare. Printre complicitățile acestora se regăsesc și experți în domeniul artei, care, în schimbul unor remunerații materiale considerabile, falsifică documente pentru a le utiliza ca mijloace de săvârșire a infracțiunilor și confirmă autenticitatea unor opere de artă false. Recent, printre persoanele implicate în asemenea activități se regăsesc și reprezentanți ai unor case de licitații, care facilitează comercializarea operelor falsificate către colecționari și muzee, pentru sume considerabile. Pe parcursul anilor, s-a constatat că autorii falsurilor artistice sunt, în unele cazuri, pictori înzestrați cu un talent deosebit, care reușesc, prin mijloace frauduloase, să imite materialele și tehnicile corespunzătoare perioadei în care a fost realizată lucrarea atribuită unui pictor celebru, inducând astfel în eroare atât experții, cât și publicul pasionat de artă. De regulă, aceștia acționează în cadrul unor grupări criminale. În anul curent, în Federația Rusă a fost documentat un asemenea caz: „La finele lunii mai, Comitetul de Anchetă al Rusiei a anunțat inițierea unui dosar penal cu privire la falsificarea lucrărilor sculptorului și pictorului Ernst Neizvestny. În calitate de învinuit figurează ofițerul Flotei de Nord, Maxim Koșkariov” [20].

Ziarul „Novaya Gazeta” a publicat, la 29 mai 2026, o informație amplă cu privire la acest caz, relatând că un militar din cadrul Ministerului Apărării al Federației Ruse, pe parcursul a șase ani, a falsificat opere de artă, unele dintre acestea fiind ulterior comercializate, iar altele expuse în Galeria Tretyakov. Este vorba despre „Maxim Koșkariov, căruia i se incriminează falsificarea lucrărilor pictorului și sculptorului Ernst Neizvestny. Acesta este învinuit și de încălcarea dreptului de autor (punctele „b” și „v” ale alin. (3) art. 146 CP) și de escrocherie în proporții deosebit de mari (alin. (4) art. 159 CP). Potrivit versiunii anchetei, în perioada 2020-2026, Koșkariov a realizat nu mai puțin de 30 de picturi false. Acesta acționa în componența unui grup criminal care comercializa opere falsificate colecționarilor de artă din orașele Moscova și Sankt Petersburg, din regiunea Mur-

auzon houses, who facilitate the sale of forged works to collectors and museums for considerable sums. Over the years, it has been found that the authors of artistic forgeries are, in some cases, painters endowed with a special talent, who manage, through fraudulent means, to imitate the materials and techniques corresponding to the period in which the work attributed to a famous painter was supposedly created, thereby deceiving both experts and the public passionate about art. As a rule, they act within criminal groups. This year, such a case was documented in the Russian Federation: “At the end of May, Russia’s Investigative Committee announced the opening of a criminal case concerning the forgery of works by the sculptor and painter Ernst Neizvestny. The accused is a Northern Fleet officer, Maxim Koshkariov” [20].

The newspaper “Novaya Gazeta” published, on 29 May 2026, extensive information about this case, reporting that a serviceman of the Russian Federation’s Ministry of Defense, over a period of six years, forged works of art, some of which were subsequently sold, while others were exhibited at the Tretyakov Gallery. This concerns “Maxim Koshkariov, who is accused of forging the works of the painter and sculptor Ernst Neizvestny. He is also charged with copyright infringement (points ‘b’ and ‘v’ of paragraph (3), Article 146 of the Criminal Code) and large-scale fraud (paragraph (4), Article 159 of the Criminal Code). According to the investigation’s version of events, between 2020 and 2026, Koshkariov produced no fewer than 30 fake paintings. He acted as part of a criminal group that sold forged works to art collectors in the cities of Moscow and St. Petersburg, in the Murmansk region, in the Moscow suburbs, and outside the Russian Federation. Through their unlawful actions, the group’s members obtained 90 million rubles. Searches were also carried out at the Tretyakov Gallery. Representatives of the security services seized 37 paintings and 10 sculptures. Among these were objects that had been exhibited at the exhibition ‘The Age of Neizvestny,’ dedicat-

mask, din suburbiile Moscovei, precum și în afara Federației Ruse. În urma acțiunilor ilicite, membrii grupării au obținut 90 de milioane de ruble. Percheziții au fost efectuate și în Galeria Tretyakov. Reprezentanții structurilor de forță au ridicat 37 de picturi și 10 sculpturi. Printre acestea se numără obiecte care au fost expuse în cadrul expoziției „Epoca lui Neizvestni”, consacrată împlinirii a 100 de ani de la nașterea pictorului. În privința lui Koșkariov au fost dispuse măsuri preventive care i-au restrâns libertatea. Totodată, a fost aplicat sechestru asupra averii învinutului, în valoare de 128 de milioane de ruble” [25].

În opinia cercetătorilor români, „Drepturile de autor ale unui titular sunt încălcate atunci când unul din actele care necesită autorizarea titularului drepturilor este executat de altcineva, fără a avea consimțământul titularului” [7, p. 85-86]. Este vorba de „lucrări literare și artistice precum romane, poeme, piese de teatru, jocuri, filme, opere muzicale, site-uri web, picturi, fotografii, sculpturi, design arhitectural etc.” [2, p. 393].

În mod incontestabil, falsificatorii de opere de artă încalcă drepturile de autor, falsifică documente în scopul inducerii în eroare a experților și săvârșesc alte infracțiuni, urmărind comercializarea unor opere falsificate la prețul celor autentice. În cadrul studiului tipurilor de falsificatori, al modului de operare și al tehnicilor de falsificare utilizate de aceștia, autoarea Andreea Călugăriță a publicat informații cu privire la activitatea infracțională a câtorva dintre ei. Printre aceștia se regăsește „Eric Hebborn (Marea Britanie, 1934-1996), absolvent al Academiei Regale de Artă, a practicat o tehnică de tip tradiționalist, ignorată de experții moderni ai vremii [...]. El a ajuns să justifice falsurile ca fiind „etice, dacă acestea erau vândute experților și dealerilor, care ar fi trebuit să fie în măsură a discerne între original și fals”... Înarmat cu expertiză în privința hârtiei vechi și a anumitor detalii de producție datând din epoca pre-mecanică, și-a procurat acest suport dintr-un magazin londonez de antichități. Pasul al doilea a constat în a-i identifica pe

ed to the 100th anniversary of the painter's birth. Preventive measures restricting his freedom were ordered against Koshkariov. At the same time, the accused's assets, worth 128 million rubles, were seized” [25].

In the view of Romanian researchers, “The copyright of a rights holder is infringed when one of the acts requiring the authorization of the rights holder is carried out by someone else without the holder's consent” [7, p. 85-86]. This concerns “literary and artistic works such as novels, poems, plays, games, films, musical works, websites, paintings, photographs, sculptures, architectural designs, etc.” [2, p. 393].

Indisputably, art forgers infringe copyright, forge documents in order to deceive experts, and commit other offenses, seeking to sell forged works at the price of authentic ones. In the course of studying the types of forgers, their *modus operandi* and the forgery techniques they use, the author Andreea Călugăriță published information about the criminal activity of several of them. Among these is “Eric Hebborn (United Kingdom, 1934-1996), a graduate of the Royal Academy of Art, [who] practiced a traditionalist-type technique, disregarded by the modern experts of his time [...]. He came to justify forgeries as ‘ethical,’ if they were sold to experts and dealers who ought to have been able to discern between the original and the fake” ... Armed with expertise regarding old paper and certain production details dating from the pre-mechanical era, he procured this material from a London antiques shop. The second step consisted of identifying the artists of the period in which the paper had been produced. At the same time, he had specialized in creating recipes for pigments with an aging effect and for ink obtained from oak sap, which made his forgeries virtually undetectable by laboratory dating analysis. The raw material for the act of forgery (the selected period paper) ultimately led to his discovery. In 1978, a curator at the National Gallery of Art in Washington DC noticed that two of the gallery's drawings, belonging to different artists, had been made on identical paper supports” [12]. Some sourc-

artiștii epocii în care fusese produsă hârtia. Totodată, se specializase în a crea rețete pentru pigmenți cu efect de învechire și a cernelii obținute din sevă de stejar, care făceau falsurile lui practic nedetectabile prin analiza de laborator a timpului. Materia primă pentru actul falsificării (hârtiile de epocă selecționate) a condus, în cele din urmă, la descoperirea sa. În anul 1978, un custode al Galeriei Naționale de Artă din Washington DC a observat că două dintre desenele galeriei aparținând unor artiști diferiți fusese realizate pe suporturi identice de hârtie” [5, p. 162]. În unele surse se relatează că „Eric Hebborn a decedat în circumstanțe misterioase la Roma, în anul 1996. Presa a atribuit responsabilitatea pentru moartea falsificatorului mafiei italiene, cu care acesta ar fi colaborat, potrivit unor presupuneri, în ultimii ani ai vieții, precum și comercianților de opere de artă care ar fi fost prejudiciați ca urmare a activității sale. Potrivit informațiilor vehiculate de mass-media, ancheta privind circumstanțele decesului ar fi fost desfășurată cu neglijență, iar, conform unor surse, nici nu ar fi fost inițiată o cauză penală în legătură cu moartea lui Hebborn. Cazul și destinul controversat al falsificatorului au constituit ulterior subiectul unui film documentar și al unui roman polițist” [28].

Se știe că lumea mafiei controla activitățile ilicite desfășurate pe un anumit teritoriu și solicita cotă parte din mijloacele financiare obținute prin fraudă, ca taxă de protecție. În acest context nu putem exclude faptul că Eric Hebborn avea legături cu mafia italiană. După cum scrie Tom Ambros, „Ca urmare a puterii Mafiei, Camorrei și 'Ndranghetei, o treime din Italia este în ghearele crimei organizate...” [1, p. 169].

Evident, falsificatorii de opere de artă urmăresc, în principal, obținerea unor beneficii materiale prin intermediul înșelăciunii. Printre pictorii care au acumulat experiență infracțională în acest domeniu se regăsește John Myatt, „un artist britanic condamnat pentru falsificarea operelor de artă care, împreună cu John Drewe, a comis ceea ce a fost descris drept «cea mai mare fraudă artistică a secolului»”

es report that “Eric Hebborn died under mysterious circumstances in Rome, in 1996. The press attributed responsibility for the forger’s death to the Italian mafia, with which, according to some speculation, he had collaborated during the last years of his life, as well as to art dealers who may have been harmed as a result of his activity. According to information circulated by the media, the investigation into the circumstances of his death was allegedly conducted negligently, and, according to some sources, a criminal case in connection with Hebborn’s death was not even opened. The case and the controversial fate of the forger later became the subject of a documentary film and of a detective novel” [28].

It is known that the world of the mafia controlled the illicit activities carried out in a given territory and demanded a share of the funds obtained through fraud, as a protection fee. In this context we cannot rule out the possibility that Eric Hebborn had ties to the Italian mafia. As Tom Ambros writes, “As a result of the power of the Mafia, the Camorra and the ‘Ndrangheta, a third of Italy is in the grip of organized crime...” [1, p. 169].

Clearly, art forgers are primarily seeking to obtain material benefits through deception. Among the painters who have accumulated criminal experience in this field is John Myatt, “a British artist convicted of art forgery who, together with John Drewe, committed, as subsequently described as ‘the biggest art fraud of the century’” [23].

Born in 1945 in the United Kingdom, John Myatt entered into “a criminal-type collaboration with John Drewe, a person versed in techniques of fraud... Drewe took on responsibilities for marketing and for forging provenance documents. Posing as a wealthy collector and potential donor, Drewe obtained meetings with directors and curators of leading museums, gradually gaining their trust. In this way, he gained unsupervised access to their archives, under the pretext of research for private purposes (a claim that was, in fact, true, though of an unlawful nature). Under such circumstances, original documents were removed

[23].

Născut în anul 1945 în Marea Britanie, John Myat a inițiat „o colaborare de tip infracțional cu John Drewe, persoană versată în tehnici ale escrocheriei... Drewe își asumă responsabilități de comercializare și de falsificare a actelor de proveniență. Pozând în colecționar înstărit și potențial donator, Drewe a obținut întrevederi cu directori și custozii ai unor muzee de prim rang, câștigându-le treptat încrederea. Astfel, el a dobândit acces nesupravegheat la arhivele acestora, sub pretextul cercetării în scopuri private (fapt, de altfel, adevărat, însă de natură ilicită). În asemenea circumstanțe, au fost sustrase înscrisuri originale din arhive, pentru a fi modificate la o dată ulterioară. Totodată, au fost falsificate cataloage existente ale unor artiști consacrați prin intercalarea de fotografii ale falsurilor. Prin urmare, prin crearea unor acte false de proveniență și prin falsificarea registrelor, s-a creat o confuzie greu de clarificat la nivelul mai multor generații de experți cercetători (bineînțeles, sub aspectul autenticității multora din operele de artă luate în evidență, chiar și a celor autentice)” [5, p. 163].

Analizând activitatea infracțională a lui John Myatt și John Drewe, observăm că falsificatorii de opere de artă nu se limitau la realizarea componentei tehnice a activității infracționale, constând în falsificarea unei picturi și prezentarea acesteia drept operă originală. Aceștia studiau modul de viață al colecționarilor care dispuneau de posibilități financiare pentru achiziționarea unor asemenea lucrări, precum și pasiunile și interesele acestora. De asemenea, nu ezitau să profite de oportunitățile oferite de evenimentele culturale pentru a se apropia de potențialele victime. Își adaptau modul de comunicare în funcție de nivelul de cultură și statutul social al acestor persoane și întreprindeau diverse acțiuni în vederea câștigării încrederii acestora. Totodată, analiza activității lui John Myatt și John Drewe permite evidențierea gradului de pericol pe care asemenea activități îl pot prezenta pentru patrimoniul cultural și societate. Prin falsificarea unor opere

from the archives, in order to be altered at a later date. At the same time, existing catalogues of established artists were falsified by inserting photographs of the forgeries. Consequently, through the creation of false provenance documents and the falsification of registers, confusion was created that would prove difficult to resolve across several generations of expert researchers (naturally, as regards the authenticity of many of the works of art placed on record – including the authentic ones)” [5, p. 163].

Analyzing the criminal activity of John Myatt and John Drewe, we observe that art forgers did not limit themselves to carrying out the technical component of the criminal activity, consisting of forging a painting and presenting it as an original work. They studied the way of life of collectors who had the financial means to acquire such works, as well as their passions and interests. Nor did they hesitate to take advantage of the opportunities offered by cultural events in order to get close to potential victims. They adapted their manner of communication according to the level of culture and social status of these persons and undertook various actions aimed at winning their trust. At the same time, the analysis of John Myatt's and John Drewe's activity makes it possible to highlight the degree of danger that such activities can pose to cultural heritage and to society. By forging works of art and archival documents, they deliberately distorted historical truth, the restoration of which subsequently requires considerable effort on the part of researchers. In the course of investigations, other art forgers were also exposed. According to statements by experts in this field, “Elmyr de Hory was an art-forgery painter of Hungarian origin (born on 14 April 1906 in Budapest, Hungary – died on 11 December 1976, Ibiza, Spain). He is claimed to have been responsible for producing more than a thousand forgeries that were sold to renowned art galleries around the world” [22].

As the author Andreea Călugăriță notes, “In an initial phase, de Hory relied exclusively on paper as a support, also creating works of minor stakes. The paper

de artă și documente de arhivă, aceștia au denaturat în mod intenționat adevărul istoric, a cărui restabilire presupune, ulterior, eforturi considerabile din partea cercetătorilor. Pe parcursul investigațiilor au fost deconspirați și alți falsificatori de opere de artă. Din afirmațiile unor experți în acest domeniu, reiese că „Elmyr de Hory a fost un pictor falsificator de artă de origine maghiară (născut la 14 aprilie 1906 la Budapesta, Ungaria - decedat la 11 decembrie 1976, Ibiza, Spania). Se pretinde că a fost responsabil de producerea a peste o mie de falsuri care au fost vândute galeriilor de artă de renume din întreaga lume” [22].

După cum menționează autoarea Andreea Călugăriță, „Într-o fază inițială de Hory a recurs, în mod exclusiv, la hârtie ca suport, creând și lucrări cu miză minoră. Hârtia era procurată din dezmembrarea unor cărți vechi sau din achiziționarea unor materiale (hârtie franțuzească veche, filigranată). Într-o fază ulterioară, și-a procurat pânzele prin cumpărarea unor lucrări din secolul XIX-lea de la târgurile de vechituri din Paris. Acestea erau răzuite până la grund și re-pictate. Pentru obținerea unui efect de învechire, de Hory a folosit două tipuri (larg accesibile) de lac, unul asigurând efectul de crachelare (crăparea suprafeței), altul dând o patină galbenă. De Hory a negat constant și în mod vehement că s-ar fi ocupat de falsificarea semnăturilor susținând că aceasta revenea asociațului său. Succesul pe piață a fost asigurat, într-o măsură covârșitoare, de complicele său Fernand Legros, în calitatea sa dublă de comerciant și de partener. Acesta a reușit să coopteze experți, în special recunoscuți de către guvernul francez, care să gireze autenticitatea lucrărilor” [5, p. 162-163].

Așadar, și în acest caz, infractorii au reușit să corupă unii experți, determinându-i să confirme în mod fraudulos autenticitatea unor opere de artă falsificate. Analizând participarea experților în artă la infracțiunile ce atentează la bunurile culturale, autorii Iurie Larii și Marius-Ioan Mureșan consideră că unii dintre ei „realizează evaluarea valorilor culturale vândute sau revândute. Anume aceștia sunt cei care

was procured from dismantling old books or from acquiring materials (old, water-marked French paper). In a later phase, he procured his canvases by buying nineteenth-century works from Parisian flea markets. These were scraped down to the base and repainted. To achieve an aging effect, de Hory used two widely available types of varnish, one producing a crackling effect (cracking of the surface), the other giving a yellow patina. De Hory consistently and vehemently denied that he was responsible for forging signatures, claiming that this fell to his associate. Success on the market was ensured, to an overwhelming degree, by his accomplice Fernand Legros, in his dual capacity as dealer and partner. The latter succeeded in co-opting experts, particularly ones recognized by the French government, to vouch for the authenticity of the works” [5, p. 162-163].

Thus, in this case, as well, the criminals managed to corrupt certain experts, inducing them to fraudulently confirm the authenticity of forged works of art. Analyzing the participation of art experts in offenses targeting cultural property, the authors Iurie Larii and Marius-Ioan Mureșan consider that some of them “carry out the appraisal of cultural valuables that are sold or resold. It is precisely these persons who determine the originality of the ‘merchandise’ and set the prices, taking their bearings from ‘black market’ rates” [9, p. 81].

The analysis carried out reveals that art forgers have repeatedly benefited from the services of corrupt experts. The painter Wolfgang Beltracchi (born 4 February 1951 in Germany) has also come to the attention of law enforcement bodies; it is noted about him that “he is a former German art forger and visual artist who has admitted to forging hundreds of paintings in an international art fraud, collecting millions of euros” [24].

Studying Wolfgang Beltracchi's unlawful activity, the author Andreea Călugăriță notes that “This offender displays the ingenious particularity of having painted originals — in other words, works that certain painters could have painted.

determină originalitatea „mărfii” și fixează prețurile, orientându-se la tarifele „pieței negre” [9, p. 81].

Analiza efectuată relevă că falsificatorii operelor de artă au beneficiat în repetate rânduri de serviciile experților corupți. În atenția organelor de drept a ajuns și pictorul Wolfgang Beltracchi (născut pe 4 februarie 1951 în Germania), despre care se menționează că „este un fost falsificator de artă și artist vizual german care a recunoscut că a falsificat sute de picturi într-o escrocherie internațională în domeniul artei, încasând milioane de euro” [24].

Studiind activitatea ilicită a lui Wolfgang Beltracchi, autoarea Andreea Călugăriță subliniază că „Acest infractor prezintă particularitatea ingenioasă de a fi pictat originale, cu alte cuvinte, opere pe care anumiți pictori le-ar fi putut picta. Conform unui interviu de dată recentă, obiectul falsificării poate fi aproape oricare, observându-se însă o predilecție pentru artiști cum sunt Max Ernst, Raoul Dufy sau Fernand Leger. Pe lângă crearea unor opere complet noi, Beltracchi s-a ocupat și cu falsificarea unor opere dispărute. Falsificatorul expert a acționat pe toate cele trei paliere: artistic, falsificare de înscrisuri și credibilitate socială. Sub aspect artistic, a folosit pânze și culori ușor de procurat în epoca din care se presupune că ar fi datat lucrarea; sub aspectul falsificării provenienței ei, a confecționat cu grijă și a învechit logo-urile diversilor comercianți de artă, iar sub aspectul justificării colecției sale, a pretins că aceasta ar constitui o moștenire din partea familiei soției, dintr-un tezaur ascuns înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. În timp, falsurile sale au fost înscrise în cataloage, invadând muzeele și casele unor personalități înstărite. Singura eroare tehnică a fost, după cum singur admite, folosirea unui alb de titan contemporan. Ca atare, deși considerat de către experți drept unul din cei mai buni falsificatori de pe piață, Beltracchi nu s-a putut sustrage investigațiilor, ajungând să execute, în cele din urmă, o pedeapsă privativă de libertate” [5, p. 165].

According to a recent interview, the object of the forgery can be almost anything, though a predilection is observed for artists such as Max Ernst, Raoul Dufy or Fernand Léger. Besides creating entirely new works, Beltracchi also engaged in forging lost works. The expert forger operated on all three levels: artistic, document forgery, and social credibility. On the artistic level, he used canvases and paints that were easy to procure from the era to which the work was supposed to date; as regards forging its provenance, he carefully manufactured and aged the logos of various art dealers, and as regards justifying his collection, he claimed that it constituted an inheritance from his wife's family, from a hoard hidden before the outbreak of the Second World War. Over time, his forgeries were entered into catalogues, invading the museums and homes of wealthy individuals. His only technical error was, as he himself admits, the use of a contemporary titanium white. As such, although considered by experts to be one of the best forgers on the market, Beltracchi could not escape investigation, ultimately coming to serve a custodial sentence” [5, p. 165].

Besides forgers of works of art, forgers have also emerged from among treasure hunters. Thus, “A funeral director, who is also a treasure hunter in his spare time, ‘deceived thousands of people when he lied, saying that he had found with a metal detector an 1,800-year-old Roman brooch” [29].

In fact, the treasure hunter “forged a ‘Roman brooch’ which he bought on eBay. Jason Price claimed to have unearthed the horse-shaped figurine from a field near Leasingham, Lincolnshire, United Kingdom, in 2019, and was paid £5,000 for it to be displayed in a museum. In reality, Price ‘chose to exploit the rich heritage of Lincolnshire County’ by planting the brooch which he had bought online, said Will Mason, head of the culture department at Lincolnshire County Council, quoted by the BBC. Price, 54, of Purcell Close, Grantham, had previously been sentenced to 12 months’ imprisonment, suspended, by Lincoln Crown

Pe lângă falsificatorii operelor de artă au apărut falsificatori și din rândul căutătorilor de comori. Astfel, „Un director de pompe funebre, care este și vânzător de comori în timpul liber, „a înșelat mii” de oameni atunci când a mințit spunând că a găsit cu detectorul de metale o fibulă romană veche de 1.800 de ani” [29].

De fapt, căutătorul de comori „a falsificat o „broșă romană” pe care a cumpărat-o de pe eBay. Jason Price a susținut că a scos la suprafață figurina reprezentând un cal dintr-un câmp din apropiere de Leasingham, Lincolnshire, Marea Britanie, în 2019, și a fost plătit cu 5.000 de lire sterline pentru ca aceasta să fie expusă într-un muzeu. În realitate, Price „a ales să exploateze bogatul patrimoniu al comitatului Lincolnshire” plantând fibula pe care o cumpărase online, a declarat Will Mason, șeful departamentului de cultură din cadrul Consiliului Comitatului Lincolnshire, citat de BBC. Price, în vârstă de 54 de ani, din Purcell Close, Grantham, a fost condamnat anterior la o pedeapsă de 12 luni de închisoare cu suspendare de către Tribunalul Coroanei din Lincoln, după ce a recunoscut patru capete de acuzare pentru fraudă prin declarații false. Price, care servise anterior în Marina Regală, a afirmat inițial că a găsit fibula din aliaj de cupru la o adâncime de 20 cm sub pământ, în timpul unui eveniment caritabil intitulat Detecting for Veterans (Detectare pentru veterani). Obiectul, cunoscut sub numele de Fibula cu cal din Leasingham, a fost considerat o descoperire semnificativă. A fost expus la Muzeul The Collection din Lincoln și a apărut, de asemenea, într-o emisiune de televiziune de pe Channel 4 intitulată Great British History Hunters. Primele îndoeli au apărut în februarie 2023, după ce Price i-a prezentat alte obiecte „romane” Lisei Brundle, ofițer de legătură pentru descoperiri arheologice în cadrul consiliului. După acest moment, „fibula romană” a fost trimisă la Historic England pentru expertiză, care a confirmat că aceasta nu data dinainte de secolul al XVI-lea” [29].

Este un caz care confirmă prejudiciul adus civilizației umane de persoanele care

Court, after admitting four counts of fraud by false representation. Price, who had previously served in the Royal Navy, initially claimed to have found the copper-alloy brooch at a depth of 20 cm underground, during a charity event called Detecting for Veterans. The object, known as the Leasingham Horse Brooch, was considered a significant find. It was displayed at The Collection Museum in Lincoln and also appeared in a Channel 4 television programme called Great British History Hunters. The first doubts arose in February 2023, after Price showed other ‘Roman’ objects to Lisa Brundle, the finds liaison officer for the council. After that point, the ‘Roman brooch’ was sent to Historic England for expert examination, which confirmed that it did not date from before the 16th century” [29].

This is a case that confirms the harm inflicted on human civilization by persons who forge works of art, as well as other artifacts. Using similar methods, totalitarian regimes reshaped the history of the peoples they subjugated, depriving them of national identity. Alongside physical genocide, the population was also subjected to a process of cultural genocide. Our own compatriots went through such an experience during the period of the totalitarian communist regime. It should be noted that, even at present, there are treasure hunters in the Republic of Moldova who, at any moment, could present us with false artifacts in order to confirm the Soviet pseudo-theory according to which Moldovans are not Romanians.

As regards the forgery of works of art, it is necessary to recall the controversial history concerning certain paintings identified on the territory of the Republic of Moldova, which were claimed to have been stolen from the Hermitage collection in the Russian Federation. It all began with the statements made on 6 June 2008 by Vladimir Voronin, then President of the Republic of Moldova, at the informal meeting of the leaders of the CIS member states, held in the city of St. Petersburg. He stated that law enforcement officers of the Republic of Moldova, following investiga-

falsifică opere de artă, precum și alte artefacte. Utilizând metode similare, regimurile totalitare au remodelat istoria popoarelor pe care le-au subjugat, privându-le de identitate națională. Pe lângă genocidul fizic, populația era supusă și unui proces de genocid cultural. Printr-o asemenea experiență au trecut și conașionalii noștri în perioada regimului totalitar comunist. De remarcat este faptul că, și la etapa actuală, în Republica Moldova există căutători de comori care, în orice moment, ne pot prezenta artefacte false pentru a confirma pseudo-teoria sovietică potrivit căreia moldovenii nu sunt români.

În ceea ce privește falsificarea operelor de artă, este necesar să amintim istoria controversată referitoare la unele picturi identificate pe teritoriul Republicii Moldova, despre care s-a afirmat că ar fi fost sustrate din colecția Ermitajului din Federația Rusă. Totul a pornit de la declarațiile făcute la 6 iunie 2008 de Vladimir Voronin, președintele Republicii Moldova la acea vreme, în cadrul reuniunii informale a conducătorilor statelor membre ale CSI, care a avut loc în orașul Sankt Petersburg. Acesta a declarat că lucrătorii organelor de drept din Republica Moldova, în urma investigațiilor desfășurate în perioada 2006-2008, au reușit să identifice două opere de artă sustrate din Ermitaj, care urmau să fie restituite instituției vizate.

În aceeași zi, mass-media din Federația Rusă a publicat o serie de articole referitoare la acest subiect. Una dintre surse menționa: „Moldova va restitui Rusiei picturile găsite pe teritoriul republicii, care au fost furate din Ermitaj în anul 2006, a anunțat președintele Moldovei, Vladimir Voronin, în cadrul întâlnirii cu președintele Rusiei, Dmitri Medvedev, relatează RIA „Novosti” [...]. Medvedev a menționat că este o informație bună: «În mod special este plăcut să o auzim aici, la Petersburg. Mulțumim» – a adăugat el” [27].

Pe pagina oficială a președintelui Federației Ruse a fost publicat mesajul lui Vladimir Voronin, în care se preciza că „La întâlnirea conducătorilor de state au fost discutate diferite aspecte ale relațiilor co-

itions carried out during 2006–2008, had succeeded in identifying two works of art stolen from the Hermitage, which were to be returned to that institution.

On the same day, the media of the Russian Federation published a series of articles on this subject. One source stated: “Moldova will return to Russia the paintings found on the republic’s territory, which were stolen from the Hermitage in 2006, announced the President of Moldova, Vladimir Voronin, at his meeting with the President of Russia, Dmitry Medvedev, reports RIA ‘Novosti’ [...]. Medvedev noted that this is good news: ‘It is especially pleasant to hear this here, in Petersburg. Thank you,’ he added” [27].

On the official website of the President of the Russian Federation, a message from Vladimir Voronin was published, in which it was stated that “At the meeting of the heads of state, various aspects of trade and economic relations were discussed. There was an exchange of views on the current situation [...]. ‘I came to St. Petersburg with good news,’ said Vladimir Voronin. The republic’s internal affairs bodies, over the course of a year and a half, carried out operational investigative activities and achieved results in the case. Three days ago, two paintings that had been stolen from the Hermitage in 2006 were identified in the Republic of Moldova. The offenders were detained while attempting to sell them abroad. We seized them from the criminals. Criminal proceedings are currently underway, and we will subsequently return them to the Hermitage,’ the president stated specifically [26].

Subsequently, circumstances arose that generated criticism and affected the image both of the law enforcement bodies of the Republic of Moldova and of President Vladimir Voronin. Thus, one of the previously cited sources noted that “For its part, the Russian authority for the protection of cultural property, ‘Rossvyazokhrankultura,’ announced that it had no information according to which paintings had been stolen from the Hermitage in 2006, stated the institution’s deputy head, Anatoli Vilkov.

mercial-economice. A avut loc un schimb de opinii cu privire la situația actuală [...]. „Eu am venit în Sankt Petersburg cu noutăți bune», a spus Vladimir Voronin. Organele afacerilor interne ale republicii, pe parcursul unui an și jumătate, au desfășurat activități operative de investigații și au obținut rezultate în cazul dosarului. În urmă cu trei zile, au fost identificate în Republica Moldova două picturi care, în anul 2006, au fost furate din Ermitaj. Infractorii au fost reținuți în timp ce încercau să le comercializeze peste hotare. Noi le-am ridicat de la infractori. La moment, se desfășoară activități de urmărire penală, iar ulterior le vom restitui Ermitajului”, a punctat în mod special președintele” [26].

Ulterior, au survenit circumstanțe care au generat critici și au afectat imaginea atât a organelor de drept din Republica Moldova, cât și a președintelui Vladimir Voronin. Astfel, una dintre sursele citate anterior menționa că „La rândul său, autoritatea rusă pentru protecția bunurilor culturale „Россвязьохранкультура” a anunțat că nu dispune de informații potrivit cărora, în anul 2006, din Ermitaj ar fi fost furate picturi, a declarat locțiitorul instituției, Anatoli Vilkov. „Nicio adresare nu a parvenit în cadrul instituției noastre cu privire la stabilirea autenticității picturilor găsite de organele afacerilor interne ale Moldovei. În legătură cu informația apărută, noi am expediat un demers organelor competente din Moldova, cu rugămintea de a ne expedia imaginile picturilor identificate, pentru a demara expertiza în scopul stabilirii autenticității acestora și a locului de unde puteau fi furate”, a afirmat Vilkov. Din declarațiile reprezentantului administrației președintelui Moldovei reiese că angajații MAI al republicii au ridicat aceste picturi în timp ce se încerca comercializarea lor în orașul Chișinău și că este vorba despre opere de artă atribuite lui Polenov și Ioganson” [27].

În mod evident, valoarea unui bun cultural, definit drept „obiecte și documente ce au o valoare culturală sau istorică», se stabilește în urma unei expertize complexe, prin intermediul căreia specialiștii con-

‘No inquiry has been received by our institution concerning the establishment of the authenticity of the paintings found by the internal affairs bodies of Moldova. In connection with the information that has appeared, we have sent a request to the competent bodies in Moldova, asking them to send us images of the identified paintings, in order to initiate an expert examination aimed at establishing their authenticity and the place from which they could have been stolen,’ Vilkov stated. From the statements of the representative of the Moldovan president’s administration, it emerges that officers of the republic’s Ministry of Internal Affairs seized these paintings while an attempt was being made to sell them in the city of Chișinău, and that they are works of art attributed to Polenov and Ioganson” [27].

Clearly, the value of a cultural item, defined as “objects and documents having a cultural or historical value,” is established following a complex expert examination, through which specialists confirm the material value of these objects, as well as their authenticity and uniqueness as an integral part of a country’s history and culture” [14, p. 27].

Nor was the response of the administration of the Russian State Museum long in coming; it goes as follows: “The paintings that Moldova wishes to bring back to Russia do not belong to the museum. The Russian State Museum (ГРМ) rejects the claim that the paintings referred to by the President of Moldova, Vladimir Voronin, and which he promised to return to Russia, disappeared from the holdings of the Russian State Museum [...]. The institution’s press service stated that, from August 2006 to March 2007, the museum’s holdings were audited several times by the authorities responsible for culture and the protection of cultural property. Following the inspections, no serious irregularities were identified in the organization, record-keeping, and protection of the museum’s collection [...]. The Hermitage likewise reported that the paintings referred to by Vladimir Voronin have nothing to do with their insti-

firmă valoarea materială a acestor obiecte, precum și autenticitatea și unicitatea acestora ca parte integrantă a istoriei și culturii unei țări” [14, p. 27].

Nu a întârziat nici răspunsul administrației Muzeului Rus de Stat, care avea următorul conținut: „Picturile pe care Moldova dorește să le readucă în Rusia nu aparțin muzeului. Muzeul Rus de Stat (ГРМ) respinge informația potrivit căreia picturile despre care a vorbit președintele Moldovei, Vladimir Voronin, și pe care acesta a promis că le va restitui Rusiei ar fi dispărut din fondul Muzeului Rus de Stat [...]. Serviciul de presă al instituției a declarat că, din august 2006 până în martie 2007, fondurile muzeului au fost supuse auditului de câteva ori de către autoritățile responsabile de cultură și de protecția bunurilor culturale. În urma inspecțiilor nu au fost identificate nereguli grave în domeniul organizării, evidenței și protecției colecției muzeului [...]. În Ermitaj, de asemenea, au relatat că picturile la care s-a referit Vladimir Voronin nu au nicio legătură cu instituția lor” [31].

La cinci zile de la evenimentul desfășurat la Sankt-Petersburg, corespondentul Vlad Litovcenko consemna următoarele: „Președintele Moldovei s-a grăbit cu picturile. Expertiza picturilor, care chipurile ar fi fost furate din colecția Ermitajului, despre returnarea cărora, săptămâna trecută, a fost anunțat președintele Dmitri Medvedev de către președintele Moldovei Vladimir Voronin, se amână pentru o perioadă nedeterminată. Din anunțurile publicate de agențiile de știri, experții moldoveni încă nu sunt gata să ofere un răspuns cu privire la apartenența picturilor, care anterior ar fi fost considerate opere de artă a pictorilor Vasili Polenov și Boris Ioganson. De fapt, experții ruși au pus la îndoială autenticitatea acestor picturi după discursul lui Vladimir Voronin... Muzeografi din Sankt-Petersburg s-au revoltat, afirmând că din Ermitaj de mult timp nu au fost furate picturi. „La noi nimic nu a dispărut. Noi nu înțelegem ce vor să ne restituie? Suntem mirați de informația auzită”, a spus șeful serviciului de presă al Ermitajului, Larisa

tution” [31].

Five days after the event in St. Petersburg, the correspondent Vlad Litovcenko wrote the following: “The President of Moldova was hasty about the paintings. The expert examination of the paintings, which allegedly had been stolen from the Hermitage collection, and whose return President Dmitry Medvedev was informed of last week by the President of Moldova, Vladimir Voronin, is being postponed for an indefinite period. According to announcements published by news agencies, Moldovan experts are still not ready to give an answer regarding the attribution of the paintings, which had previously been considered works by the painters Vasily Polenov and Boris Ioganson. In fact, Russian experts questioned the authenticity of these paintings after Vladimir Voronin’s speech... Museum specialists in St. Petersburg were outraged, stating that no paintings have been stolen from the Hermitage for a long time. ‘Nothing has disappeared from our collection. We don’t understand what they want to return to us? We are surprised by the information we have heard,’ said the head of the Hermitage press service, Larisa Korabelnikova. Shortly afterward, news agencies, citing the Moldovan Ministry of Internal Affairs, named the authors of the identified paintings — Vasily Polenov and Boris Ioganson (the painting in question was ‘Rabfak idyot’ [‘The Workers’ Faculty Is Marching’]) — with an approximate estimate of the price of these paintings, which, in the view of Moldovan police officers, would reach the sum of 2 million dollars. According to the publication ‘Kommersant,’ representatives of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova stated that the works of art identified in Chișinău were among the 221 exhibits whose disappearance from the Hermitage’s holdings had been established in 2006, during a planned internal inspection of the museum” [17].

The same author states that “This information caused even greater bewilderment among the museum’s specialists. The Hermitage even issued an official statement, in which it specified: ‘In connection

Korabelnikova. La scurt timp, agențiile de informații, cu referire la MAI al R. Moldova, au numit numele autorilor picturilor identificate – Vasili Polenov și Boris Ioganson (era vorba despre pictura „Рабфак идет”), cu estimarea aproximativă a prețului acestor picturi, care, în viziunea polițiștilor moldoveni, ar ajunge la suma de 2 mln. de dolari. Potrivit publicației „Ъ”, reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova au comunicat că operele de artă identificate la Chișinău se numărau printre cele 221 de exponate a căror dispariție din fondurile Ermitajului fusese constatată în anul 2006, în cadrul unei verificări interne planificate a muzeului” [17].

Același autor afirmă că „Această informație a provocat o și mai mare nedumerire în rândul specialiștilor muzeului. Ermitajul a difuzat chiar și o declarație oficială, în care se preciza: „În legătură cu apariția și difuzarea în mass-media a informației privind transmiterea către Federația Rusă a picturilor descoperite în Republica Moldova, despre care se afirmă că ar fi fost sustrate din Ermitaj în anul 2006, Muzeul de Stat Ermitaj informează că nu deține nicio informație cu privire la identificarea în Republica Moldova a unor bunuri aparținând Ermitajului. Colecția de pictură a Muzeului de Stat Ermitaj a fost verificată din nou de către Comisia guvernamentală pentru verificarea fondului muzeal în anul 2007. În urma acestei verificări a fost constatată lipsa unei singure picturi, care fusese transmisă în anul 1954 Muzeului Religiei și Ateismului, de unde aceasta a fost furată în anul 1976. O nouă lipsă de rigoare în selectarea și în momentul prezentării informațiilor provoacă regret”. Specialiștii în istoria artei din Sankt Petersburg – cercetători specializați în pictura rusă și sovietică – au calificat, de asemenea, declarația domnului Voronin drept prematură. Astfel, cercetătorul științific principal al Muzeului Rus, doctor în istoria artelor, Aleksei Boiko, a declarat că îi „provoacă serioase îndoieli probabilitatea ca în colecția Ermitajului să se fi aflat opere ale renumitului pictor sovietic Boris Ioganson (de altfel, tabloul „Рабфак идет” se află în Galeria

with the appearance and dissemination in the media of information concerning the handover to the Russian Federation of the paintings discovered in the Republic of Moldova, which are claimed to have been stolen from the Hermitage in 2006, the State Hermitage Museum reports that it has no information concerning the identification, in the Republic of Moldova, of any property belonging to the Hermitage. The painting collection of the State Hermitage Museum was again inspected by the Governmental Commission for the Verification of Museum Holdings in 2007. Following this inspection, the absence of a single painting was established, which had been transferred in 1954 to the Museum of Religion and Atheism, from which it was stolen in 1976. A further lack of rigor in the selection and presentation of information is regrettable.’ Art history specialists in St. Petersburg – researchers specializing in Russian and Soviet painting – likewise described Mr. Voronin’s statement as premature. Thus, the Russian Museum’s principal research fellow, Doctor of Art History Aleksei Boiko, stated that he had ‘serious doubts’ about the likelihood that the Hermitage’s collection could have contained works by the renowned Soviet painter Boris Ioganson (moreover, the painting ‘Rabfak idyot’ is held at the Tretyakov Gallery). As for Vasily Polenov, he noted that, in theory, the Hermitage could have held works originating from the former imperial collections, since it is known, for example, that Emperor Alexander III collected works by Polenov [...]. According to information communicated to the news agency ‘Fontanka’ by the press service of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova, ‘the results of the expert examination of the paintings are still not available even now, and it is not known when they will be available’ (it had previously been assumed that the examination would be completed within the following days). It is also relevant that representatives of the Main Directorate of Internal Affairs of St. Petersburg stated that they had no knowledge of any theft of works of art from the Hermitage in 2006” [17].

Tretiakov)”. În ceea ce îl privește pe Vasili Polenov, acesta a menționat că, teoretic, în Ermitaj s-ar fi putut afla opere provenite din fostele colecții imperiale, întrucât este cunoscut faptul că, de exemplu, împăratul Alexandru al III-lea colecționa lucrări ale lui Polenov [...]. Potrivit informațiilor comunicate agenției de presă „Fontanka” de către Serviciul de presă al MAI al Republicii Moldova, „rezultatele expertizei picturilor nu sunt disponibile nici până în prezent și nu se cunoaște când vor fi disponibile” (anterior se presupunea că expertiza urma să fie finalizată în zilele următoare). De asemenea, este relevant faptul că reprezentanții Direcției Generale de Afaceri Interne din Sankt Petersburg au declarat că nu aveau cunoștință despre vreun furt de opere de artă din Ermitaj în anul 2006” [17].

Analizând situația descrisă, se poate constata că organele de drept din Republica Moldova și, implicit, președintele Vladimir Voronin au devenit victime ale falsificatorilor operelor de artă. Este cert faptul că escrocii au fost reținuți în municipiul Chișinău în momentul în care încercau să comercializeze lucrările falsificate. Ulterior, într-un interval scurt de timp, unul dintre lucrătorii operativi ar fi raportat conducerii Ministerului Afacerilor Interne despre reținerea unui grup de infractori, prezentând, în mod eronat, informația potrivit căreia aceștia ar fi sustras din Muzeul Ermitaj mai multe picturi de o valoare considerabilă.

Conducerea Ministerului Afacerilor Interne, preocupată de raportarea indicatorilor de performanță, a prezentat cazul președintelui Vladimir Voronin, care, la rândul său, în lipsa unor informații suficiente de clare și verificate cu privire la datele și împrejurările acestei situații, a făcut declarații în fața presei la Sankt Petersburg, referindu-se la „rezultatele” obținute de ofițerii operativi din Republica Moldova, precum și la intenția sa de a restitui picturile Muzeului Ermitaj. În mod evident, la acel moment, afirmațiile unui general sovietic, absolvent al Academiei Ministerului Afacerilor Interne al URSS, nu au fost supuse unei contestări publice imediate. Ulterior, însă, acest episod a avut consecințe

Analyzing the situation described, it can be established that the law enforcement bodies of the Republic of Moldova, and, by extension, President Vladimir Voronin, became victims of art forgers. It is certain that the fraudsters were detained in the city of Chișinău at the moment when they were attempting to sell the forged works. Subsequently, within a short period of time, one of the operational officers apparently reported to the leadership of the Ministry of Internal Affairs the detention of a group of offenders, erroneously presenting information according to which they had allegedly stolen several paintings of considerable value from the Hermitage Museum.

The leadership of the Ministry of Internal Affairs, concerned with reporting performance indicators, presented the case to President Vladimir Voronin, who, in turn, lacking sufficiently clear and verified information regarding the facts and circumstances of the situation, made statements to the press in St. Petersburg, referring to the “results” obtained by operational officers of the Republic of Moldova, as well as to his intention to return the paintings to the Hermitage Museum. Clearly, at that moment, the statements of a Soviet general, a graduate of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the USSR, were not subjected to immediate public challenge. Subsequently, however, this episode had significant consequences for Vladimir Voronin's professional reputation.

It should be noted that another Soviet general, A. Gurov, warned the trainees of the Moscow Internal Affairs Academy that among fraudsters were individuals specialized in “manufacturing jewelry from base metals, which they polished and sold at the price of gold items, as well as in producing fake paintings, icons, antiques, etc.” [15, p. 153]. It is a known fact that numerous offenders developed the experience and skills necessary to reproduce works of art while in detention. In one of the articles published in the journal “The Soviet Teacher,” in 1969, the author noted: “Iura D., a native of Chișinău, ended up in the colony

semnificative asupra reputației profesionale a lui Vladimir Voronin.

Este necesar de menționat că un alt general sovietic, A. Gurov, îi atenționa pe cursanții Academiei de Interne din Moscova asupra faptului că printre escroci se regăsesc indivizi specializați în „confecționarea bijuteriilor din metale simple, pe care le lustruiau și le comercializau la prețul celor din aur, precum și în realizarea unor picturi false, icoane, obiecte de anticariat etc.” [15, p. 153]. Este cunoscut faptul că numeroși infractori și-au dezvoltat experiența și abilitățile necesare pentru reproducerea unor opere de artă în timpul detenției. În unul dintre articolele publicate în revista „Învățătorul Sovietic”, în anul 1969, autorul menționa: „Iura D., originar din Chișinău, a nimerit în colonie fiindcă a comis mai multe acte huliganice. Acasă era alintat din cale afară, căci părinții trăiau bine și el avea de toate... În colonie tot timpul liber și-l consacra picturii... Îi plăcea mai ales să facă reproduceri de pe lucrările marilor pictori I. Levitan, I. Șişkin, V. Vasnețov ș.a. Patru reproducții, executate de fostul condamnat, înfrumusețează acum dormitoarele coloniei” [18, p. 59]. În continuare, același autor menționează că „până la eliberarea sa condiționată înainte de termen, Iura D. a realizat o reproducere a lucrării „Ultima zi a orașului Pompei” de K. Briulov” [18, p. 59].

Pe lângă abilitățile de a picta, mulți condamnați puteau falsifica destul de iscusit diferite documente. De exemplu, „condamnatul L. eliberându-se din locurile de detenție, a înscris în carnetul de muncă informația precum că în perioada 1948-1963 el a lucrat contabil la mai multe sectoare ale unei uzine. În realitate, în acea perioadă el nu lucra, ci executa pedeapsa privativă de libertate la instituții de detenție” [19, p. 32]. Astfel de „specialiști” au ajuns, la începutul anilor '90 ai secolului trecut, în raioanele din partea de est a Republicii Moldova, aflate sub controlul regimului separatist de la Tiraspol, unde au contribuit la constituirea unor grupări criminale specializate în traficul de droguri, arme și persoane, precum și în activități de escrocherie asociate comercializării mărfurilor contrafăcute.

because he had committed several acts of hooliganism. At home he had been thoroughly spoiled, since his parents lived well and he wanted for nothing... In the colony he devoted all his free time to painting... He particularly liked making reproductions of the works of the great painters I. Levitan, I. Shishkin, V. Vasnetsov and others. Four reproductions, made by the former convict, now adorn the colony's dormitories” [18, p. 59]. Further on, the same author notes that “before his conditional early release, Iura D. produced a reproduction of the work ‘The Last Day of Pompeii’ by K. Bryullov” [18, p. 59].

Besides the ability to paint, many convicts were also quite skilled at forging various documents. For example, “the convict L., upon his release from places of detention, entered in his work record book information stating that during the period 1948-1963 he had worked as an accountant in several sections of a factory. In reality, during that period he was not working, but was serving a custodial sentence in places of detention” [19, p. 32]. Such “specialists” arrived, at the beginning of the 1990s, in the districts of the eastern part of the Republic of Moldova, under the control of the separatist regime in Tiraspol, where they contributed to the formation of criminal groups specializing in the trafficking of drugs, weapons and persons, as well as in fraudulent activities associated with the sale of counterfeit goods. A similar situation was observed during the period when Vladimir Voronin was nearing the end of his second term as President of the Republic of Moldova. During that period, European experts stated: “Specialized reports continue to record cases of smuggling along the Transnistrian segment of the Moldovan-Ukrainian border” [4, p. 155]. Subsequently, through fraudulent operations, smuggled goods were transported to the districts on the right bank of the Dniester River, for the purpose of selling them there. In a similar manner, forged works of art also made their way into the Republic of Moldova, works whose actual value did not exceed 100 US dollars, while the fraud-

O situație similară se atesta și în perioada în care Vladimir Voronin se afla spre finalul celui de-al doilea mandat de președinte al Republicii Moldova. În acea perioadă, experții europeni declarau: „Rapoartele specializate mai înregistrează cazuri de contrabandă pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene” [4, p. 155]. Ulterior, prin intermediul unor operațiuni frauduloase, mărfurile de contrabandă erau transportate în raioanele situate pe malul drept al râului Nistru, în vederea comercializării acestora. Într-un mod similar ajungeau în Republica Moldova și opere de artă falsificate, a căror valoare reală nu depășea 100 de dolari SUA, în timp ce escrocii pretindeau că acestea sunt autentice și că valoarea lor s-ar ridica la milioane de dolari. Reieșind din cele expuse, considerăm că angajații organelor de drept care au investigat cazul presupuselor picturi sustrase din Ermitaj s-au aflat într-o situație dificilă, determinată, în principal, de faptul că nu au solicitat opinia unui expert în domeniul artei. În acest context, este de remarcat faptul că, în anul 2007, în cadrul unei conferințe științifice consacrate protecției juridice a bunurilor culturale, la care a participat și conducerea Ministerului Afacerilor Interne, cadrele didactice ale Academiei „Ștefan cel Mare” au subliniat că „Expertiza obiectelor de patrimoniu istorico-cultural se solicită în două cazuri:

- în cazurile judiciare (penale sau civile);
- în cazurile de circulație a bunurilor istorico-culturale.

Pe cazurile judiciare, solicitantul va emite o ordonanță sau o încheiere, în care va expune succint fabula cauzei penale, va formula întrebările și va prezenta materialele, care se pun la dispoziția expertului în conformitate cu legislația procesual-penală. Formularea întrebărilor se realizează în raport cu obiectul expertizei și posibilitățile tehnico-științifice existente. La formularea întrebărilor este necesar să se țină seama de cerințele, pe care trebuie să le îndeplinească acestea:

- 1) să se refere la obiectul expertizei și să se țină cont de gradul de pregătire a ex-

sters claimed that they were authentic and that their value would run into millions of dollars. On the basis of the foregoing, we consider that the law enforcement officers who investigated the case of the alleged paintings stolen from the Hermitage found themselves in a difficult situation, determined mainly by the fact that they did not seek the opinion of an art expert.

In this context, it should be noted that, in 2007, at a scientific conference dedicated to the legal protection of cultural property, which was also attended by the leadership of the Ministry of Internal Affairs, the teaching staff of the “Ștefan cel Mare” Academy emphasized that “The expert examination of historical-cultural heritage objects is requested in two cases:

1. in judicial cases (criminal or civil);
2. in cases involving the circulation of historical-cultural property.

In judicial cases, the requesting party will issue an order or a ruling, in which it will briefly set out the facts of the criminal case, formulate the questions, and submit the materials that are placed at the expert's disposal in accordance with criminal procedure legislation. The formulation of the questions is carried out in relation to the object of the expert examination and the existing technical and scientific possibilities. In formulating the questions, it is necessary to take into account the requirements they must meet:

- 1) they must relate to the object of the expert examination and take into account the expert's/specialist's level of training;
- 2) they must be clear and precise, which will enable the expert/specialist to understand the tasks assigned to them;
- 3) they must be formulated so as to require a definite answer (positive or negative);
- 4) they must have a logical connection between them;
- 5) they must not ask the expert/specialist for an assessment concerning legal classification and forms of guilt, and must not require him to resolve matters falling within the competence of the criminal investigation body.

pertului/specialistului;

2) să fie clare și precise, ceea ce îi va permite expertului/specialistului să înțeleagă sarcinile care-i revin;

3) să fie formulate astfel încât să oblige la un răspuns cert (pozitiv sau negativ);

4) să aibă o legătură logică între ele;

5) să nu-i solicite expertului/specialistului o apreciere referitoare la încadrarea juridică și formele vinovăției și să nu-l oblige să soluționeze sarcini, care țin de competența organului de urmărire penală.

Expertului/specialistului nu i se vor formula întrebări, care nu țin de competența sa și, respectiv, concluziile lui vor fi întemeiate doar pe specificul cunoștințelor posedate” [10, p. 92-93]. În continuare, aceiași autori subliniau că „Din ansamblul de întrebări de bază adresate expertului/specialistului vor fi două:

– prezintă oare obiectul dat valoare istorico-culturală sau nu?

– la cât se estimează valoarea obiectului prezentat? [...]

Concluzia trebuie să fie clară, corectă și argumentată sub aspect științific în ceea ce privește valoarea artistică a obiectului și datele despre evaluarea lui în condițiile în care aceasta se solicită” [10, p. 93-94]. Este cert că, în cazul respectării acestor reguli, conducerea Republicii Moldova ar fi evitat formularea unor declarații pripite și cu caracter populist, care au contribuit la prejudicierea imaginii statului. În același timp, nu putem susține că Vladimir Voronin a recurs la acest demers dintr-o pasiune personală pentru artă sau dintr-o preocupare deosebită pentru prevenirea și combaterea infracțiunilor îndreptate împotriva bunurilor culturale. În perioada exercitării mandatului său de președinte al Republicii Moldova, au fost demolate mai multe edificii cu valoare istorică, iar Muzeul de Arte Plastice din Chișinău se afla într-o stare avansată de degradare. În acest context, jurnalista Aneta Grosu atrăgea atenția Președinției și a societății asupra acestei situații menționând că „Muzeul National de Arte Plastice, fondat în 1939 de către sculptorul și pictorul Alexandru Plămădeală, cu sprijinul unui grup de artiști plastici basa-

The expert/specialist will not be asked questions that do not fall within his competence, and, accordingly, his conclusions will be based solely on the specifics of the knowledge he possesses” [10, p. 92-93]. Further on, the same authors emphasized that “Of the overall set of questions put to the expert/specialist, two will be essential:

• does the given object possess historical-cultural value or not?

• at how much is the value of the object presented estimated? [...]

The conclusion must be clear, correct and scientifically substantiated as regards the artistic value of the object and the data concerning its valuation under the conditions in which this is requested” [10, p. 93-94]. It is certain that, had these rules been followed, the leadership of the Republic of Moldova would have avoided making hasty and populist statements, which contributed to damaging the image of the state. At the same time, we cannot claim that Vladimir Voronin took this step out of a personal passion for art or out of a particular concern for preventing and combating offenses directed against cultural property. During his term as President of the Republic of Moldova, several buildings of historical value were demolished, and the Museum of Fine Arts in Chișinău was in an advanced state of disrepair. In this context, the journalist Aneta Grosu drew the attention of the Presidency and of society to this situation, noting that “The National Museum of Fine Arts, founded in 1939 by the sculptor and painter Alexandru Plămădeală, with the support of a group of Bessarabian visual artists, risks falling into complete ruin... Since 1995, the Museum’s main headquarters, housed in two buildings joined by a gallery – the house of the owner Hertza, in the Baroque style, and the house of the owner Kligman, in the classical style – has been under restoration...” [8], adding: “... In reality, no one has had any real interest in restoring this important monument... this Museum risks repeating another, older chapter of its history, recorded during wartime, in the summer of 1941, when the holdings of this institution were evacuated

rabeni, riscă să se ruineze completamente... Din 1995, sediul central al Muzeului, aflat în două edificii, unite printr-o galerie: casa proprietarului Hertza, în stil baroc, și casa proprietarului Kligman, în stil clasic, e în restaurare...” [8], adăugând: „...În realitate, nimeni nu a avut interes real să restaureze acest important monument... Acest Muzeu riscă să-și repete o altă pagină, mai veche, din biografia sa, cea înregistrată pe timp de război, în vara anului 1941, când fondurile acestei instituții fuseseră evacuate la Harkov, dispărând, ulterior, integral” [8].

Mult mai gravă s-a dovedit a fi intenția lui Vladimir Voronin de a-și reabilita imaginea în fața liderilor de la Kremlin, după eșecul suferit la Sankt Petersburg pe 6 iunie 2008. Este vorba de înscenarea unei tentative de răsturnare de Guvern pe 7 aprilie 2009, când acesta în calitate de președinte a Republicii Moldova și comandant suprem al Forțelor Armate s-a grăbit să învinuiască serviciile secrete române de provocarea dezordinilor în mun. Chișinău. În realitate era o operațiune pregătită la comanda lui după un scenariu similar celui de pe 10 noiembrie 1989 din fața sediului central al MAI RSSM, pe când el era ministru de Interne și urmărea scopul de a discredita mișcarea de eliberare națională și de a promova românofobia. Acest lucru este confirmat de materiale de arhivă [3, p. 27-47]. Atât pe 10 noiembrie 1989, cât și pe 7 aprilie 2009 un rol important l-au avut provocatorii infiltrați în mulțime, acțiunile cărora erau dirijate de la distanță. Cu părere de rău, pe 7 aprilie 2009 situația a ieșit de sub control și au fost înregistrate victime omenesti. Președintele țării și un grup mic de angajați ai ministerelor de forțe care erau inițiați în acest scenariu criminal, au îndreptat provocatorii spre forțele de ordine pentru a crea cât mai multe victime în rândul acestora și de a stimula ura apărătorilor ordinii de drept față de protestatari, lucru care le-a reușit. Pe marginea acestui subiect e necesar de desfășurat un studiu separat în care cu certitudine va fi demonstrat că autor și coordonator al dezastrului de pe 7 aprilie a fost Vladimir Voronin. Acest lucru l-au înțeles angajații MAI care au crezut sincer că par-

to Kharkiv, subsequently disappearing entirely” [8].

Far more serious proved to be Vladimir Voronin's intention to rehabilitate his image before the leaders in the Kremlin, after the setback he suffered in St. Petersburg on 6 June 2008. This concerns the staging of an attempted overthrow of the Government on 7 April 2009, when he, in his capacity as President of the Republic of Moldova and Commander-in-Chief of the Armed Forces, hastened to accuse the Romanian secret services of provoking the unrest in the city of Chișinău. In reality it was an operation prepared on his orders, following a scenario similar to that of 10 November 1989 in front of the central headquarters of the MSSR Ministry of Internal Affairs, when he was Minister of the Interior and was pursuing the goal of discrediting the national liberation movement and promoting Romanianophobia. This is confirmed by archival materials [3, p. 27-47]. Both on 10 November 1989 and on 7 April 2009, an important role was played by provocateurs infiltrated into the crowd, whose actions were directed remotely. Regrettably, on 7 April 2009 the situation got out of control and human casualties were recorded. The President of the country and a small group of employees of the security ministries who were privy to this criminal scenario directed the provocateurs against the law enforcement forces in order to cause as many casualties as possible among them and to stir up the hatred of the defenders of law and order toward the protesters – something they succeeded in doing. On this subject a separate study should be carried out, one which would certainly demonstrate that the author and coordinator of the disaster of 7 April was Vladimir Voronin. This was understood by the employees of the Ministry of Internal Affairs, who had sincerely believed that the communist party led by V. Voronin would not repeat the mistakes of the Stalinist regime. Having uncovered the true intentions of the republic's leadership at that time, a large number of Ministry of Internal Affairs employees, as well as members of their families, voted against

tidul comunist condus de V. Voronin nu va repeta greșelile regimului stalinist. Deconspirând adevăratele intenții ale conducerii de atunci a republicii, un număr mare de angajați ai Ministerului de Interne, precum și membrii lor de familie au votat împotriva partidului comunist în timpul scrutinului electoral ce a urmat după evenimente, fapt ce a înclinat balanța spre forțele democratice, dezamăgindu-l profund pe V. Voronin. La etapa actuală fiind deputat în Parlament, el preferă să ocolească discuțiile despre 7 aprilie 2009, cât și despre cazul cu picturile falsificate. Nu se știe unde au fost depozitate acele probe din dosarul penal la care se referea acesta la Sankt Petersburg. Totodată, nu putem exclude faptul că liderul comuniștilor din R. Moldova este un simpatizant al pictorului sovietic Boris Ioganson. E necesar să amintim că picturile acestuia erau în realitate un instrument de manipulare a populației din Uniunea Sovietică. El a folosit narativele ideologiei comuniste în operele sale. Pictura „Rabfak” pe care V. Voronin dorea să o restituie Rusiei e o confirmare în acest sens. Evident că V. Voronin a dorit să demonstreze conducătorilor de la Kremlin că el se identifică cu o astfel de artă și este loial acestui regim, reușind să demonstreze lumii întregi doar incompetența sa profesională. În acest sens nu putem exclude faptul că în timpul regimului totalitar comunist au fost transmise muzeelor din republică și alte picturi falsificate. Astfel considerăm binevenită propunerea cercetătoarei Elena Ploșniță de a evalua valoare morală și materială a exponatelor ce se află în custodia muzeelor din Republica Moldova: „În procesul de expertizare a bunurilor culturale suma punctelor valorice acordată conform criteriilor generale și specifice se adună, obținându-se suma finală a punctelor valorice. Deci, în cazul expertizării bunurilor culturale pentru clasare se acordă un punctaj valoric, iar Fișa analitică de evidență pentru bunuri culturale mobile întocmită de specialist include și rubrica – valoare nominală a bunului cultural. Altfel spus, instituția care declanșează procedura de clasare, completând actele necesare procedurii, va stabili și valoarea nominală a

the communist party in the electoral ballot that followed the events, a fact that tipped the balance toward the democratic forces, deeply disappointing V. Voronin. Now, as a member of Parliament, he prefers to avoid discussions about 7 April 2009, as well as about the case of the forged paintings. It is not known where those pieces of evidence from the criminal case to which he referred in St. Petersburg were stored. At the same time, we cannot rule out the possibility that the leader of Moldova's communists is a sympathizer of the Soviet painter Boris Ioganson. It should be recalled that his paintings were, in reality, an instrument for manipulating the population of the Soviet Union. He used the narratives of communist ideology in his works. The painting “Rabfak,” which V. Voronin wished to return to Russia, is a confirmation of this. Clearly, V. Voronin wanted to demonstrate to the leaders in the Kremlin that he identified with such art and was loyal to that regime, succeeding only in demonstrating to the entire world his professional incompetence. In this regard, we cannot rule out the possibility that, during the totalitarian communist regime, other forged paintings were also handed over to museums in the republic. We therefore consider welcome the proposal of the researcher Elena Ploșniță to assess the moral and material value of the exhibits held in the custody of museums in the Republic of Moldova: “In the process of appraising cultural property, the sum of the value points awarded according to general and specific criteria is added up, yielding the final sum of value points. Thus, in the case of the appraisal of cultural property for classification purposes, a value score is awarded, and the Analytical Record Sheet for movable cultural property drawn up by the specialist also includes a heading – the nominal value of the cultural item. In other words, the institution initiating the classification procedure, in completing the documents required for the procedure, will also establish the nominal value of the cultural item to be classified” [12, p. 34-35].

At the same time, we must take into

bunului cultural ce urmează a fi clasat” [12, p. 34-35].

Totodată, trebuie să luăm în calcul faptul că „Ingeniozitatea infractorilor în săvârșirea faptelor de pericol împotriva valorilor istorico-culturale, determinată de modalități faptice de realizare a acestora, care de multe ori ies în afara cadrului de incriminare a infracțiunilor contra valorilor culturale, fac ca modalitățile normative să nu mai corespundă exigențelor unei politici penale eficiente în măsură să asigure protecția necesară a patrimoniului cultural” [6, p. 102-103]. De remarcat că întreaga societate trebuie să manifeste cultură civică și să protejeze valorile istorico-culturale, având în acest sens îndatorirea fixată expres în art. 59 al Constituției Republicii Moldova, potrivit căruia protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean.

Analizând materialele publicate în articol, constatăm că atât infractorii ce atențază la bunurile culturale cât și falsificatorii de artă au unele trăsături comune. Sunt bine informați cu privire la valoarea bunurilor culturale, au experiență în comercializarea lucrurilor furate, precum și a operelor de artă falsificate. Majoritatea fac parte din grupuri criminale, cunosc psihologia victimelor și profită de funcționari corupți pentru a-și atinge scopul. Pe lângă aceste calități falsificatorii de artă sunt înzestrați cu talentul de a reproduce opere de artă ale unor pictori celebri, calitate pe care o folosesc în scopuri criminale. Studiind personalitatea acestui tip de infractori și particularitățile care generează un astfel de comportament criminal, conștientizăm că e dificil de influențat asemenea persoane să se dezică de activitatea lor infracțională, precum și de identificat măsuri de prevenire a atentatelor împotriva valorilor culturale. În acest context sunt relevante propunerile autorului Radion Cojocarul care consideră că „Un rol decisiv în apărarea patrimoniului istorico-cultural îi revine și legii penale care, prin mecanismul de reglementare care-i este specific, instituie răspunderea penală pentru faptele de pericol caracterizate printr-o grava-

account the fact that “The ingenuity of offenders in committing acts endangering historical-cultural values, determined by the factual methods of carrying them out, which often fall outside the framework criminalizing offenses against cultural values, means that the normative methods no longer correspond to the requirements of an effective criminal policy capable of ensuring the necessary protection of cultural heritage” [6, p. 102-103]. It should be noted that the whole of society must show civic culture and protect historical-cultural values, having in this regard the duty expressly established in Article 59 of the Constitution of the Republic of Moldova, according to which the protection of the environment and the conservation and safeguarding of historical and cultural monuments constitute an obligation of every citizen.

Analyzing the material published in the article, we find that both offenders who target cultural property and art forgers share certain common features. They are well informed about the value of cultural property, have experience in selling stolen goods as well as forged works of art. Most belong to criminal groups, understand victim psychology, and take advantage of corrupt officials to achieve their goal. In addition to these traits, art forgers are endowed with the talent to reproduce the works of famous painters, a quality which they use for criminal purposes. Studying the personality of this type of offender and the particular features that generate such criminal behavior, we recognize that it is difficult to influence such persons to renounce their criminal activity, and equally difficult to identify measures for preventing attacks on cultural property. In this context, the proposals of the author Radion Cojocarul are relevant; he considers that “A decisive role in defending historical-cultural heritage also falls to criminal law which, through its specific regulatory mechanism, establishes criminal liability for dangerous acts characterized by heightened severity, harming, directly or indirectly, the social relations concerned with protecting historical-cultural values; such a measure is dictated

te sporită, aducând atingere, în mod direct sau indirect, relațiilor sociale de protecție a valorilor istorico-culturale; o asemenea măsură este dictată atât de tendințele vădite de răspândire a acestora, cât și de daunele deosebit de grave aduse relațiilor sociale, existența și normala desfășurare a căroră este condiționată de protejarea culturii, științei și educației spirituale a prezentei și viitoarelor generații. Gravitatea urmărilor prejudiciabile provocate de săvârșirea unor astfel de fapte nu este determinată doar de dauna materială considerabilă adusă persoanelor juridice sau fizice, ci și de știrbirea spirituală, care de multe ori poartă un caracter inestimabil și irecuperabil pentru patrimoniu cultural al colectivității” [6, p. 102].

CONCLUZII

Reamintim că tezaurul istorico-cultural are o importanță deosebită pentru întreaga societate. Iar valorile culturale au un rol semnificativ în dezvoltarea științei, artei, învățământului, precum și a altor domenii ale vieții sociale. În același timp, parcursul european pe care și l-a asumat Republica Moldova ne obligă să actualizăm legislația în așa fel ca să asigurăm protecția juridică a bunurilor culturale și să contracărăm infracțiunile ce atentează la aceste valori.

both by the manifest tendencies toward the spread of such acts and by the especially serious harm caused to social relations, whose existence and normal functioning are conditioned upon the protection of the culture, science and spiritual education of present and future generations. The severity of the harmful consequences caused by the commission of such acts is determined not only by the considerable material damage caused to legal entities or individuals, but also by the spiritual harm, which is often of an inestimable and irrecoverable character for the cultural heritage of the community” [6, p. 102].

CONCLUZIONS

Let us recall that the historical-cultural treasury holds special importance for society as a whole. Cultural values play a significant role in the development of science, art, education, and other fields of social life. At the same time, the European path that the Republic of Moldova has taken upon itself obliges us to update the legislation so as to ensure the legal protection of cultural property and to counter offenses that target these values.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Ambros Tom. Despoți și dictatori de la Nero la Saddam Hussein. Traducere din limba engleză: Gabriel Florin Drăghici, București: Litera, 2009, pag.169.
2. Andrei (Dănăilă) Alina-Elena. Contravenții, sancțiuni și infracțiuni privind regimul contabil al drepturilor de proprietate intelectuală. Sesiunea științifică în participare internațională „Uniunea Europeană spațiu de libertate, securitate și justiție”. Volumul 1, Craiova: Editura SITECH, 2011, p. 393.
3. Arhiva MAI al Republicii Moldova. Dosarul cu privire la evenimentele din 7 și 10 noiembrie anul 1989 care au avut loc în or. Chișinău. Materialele anchetei de serviciu cu privire la dezordinile în masă care au avut loc pe 10 noiembrie 1989, pag. 27-47.
4. Boțan Igor et. al. Moldova și UE în contextul Politicii Europene de Vecinătate. Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005-ianuarie 2008), Chișinău, 2008, pag. 155.
5. Călugăriță Andreea. Falsuri și falsificatori de artă. În: Revista de investigare a

- criminalității. Volumul VIII, nr.1/ianuarie-iunie 2015, pag. 162.
6. Cojocaru Radion. Probleme actuale de politică penală în domeniul protecției valorilor culturale. În: Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 21-22 septembrie 2007, Chișinău, 2008, p.103.
 7. Georgescu Ionel, Georgescu Dalia Ștefania. Unele aspecte privind combaterea criminalității în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe. În: Revista de investigare a criminalității. Anul II, Nr. 3/2009. București, 2009, pag. 85-86.
 8. Grosu Aneta. Muzeul ca o anexa a unui hotel de lux. În: Ziarul de Gardă. Nr. 41 (26 mai 2005), vezi: <https://www.zdg.md/old/41/investigatii/2.php>
 9. Larii Iurie, Mureșan Marius-Ioan. Caracteristica criminologică și motivația personalității infractorului care comite atentate împotriva valorilor istorico-culturale. În: Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. 21-22 septembrie 2007, Chișinău, 2008, pag. 81.
 10. Nestor Sergiu, Luchin Lilian. Ordonarea expertizelor judiciare pentru cercetarea infracțiunilor îndreptate împotriva valorilor istorico-culturale. În: „Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova”. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 21-22 septembrie 2007, Chișinău, 2008, pag. 93-94.
 11. Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică. Criminologie, București: Editura Europa-Nova, 1996, p. 249.
 12. Ploșniță Elena. Considerații generale privind valoarea nominală a bunurilor culturale de patrimoniu mobil. În : „Patrimoniul cultural de ieri: implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”. Conferință științifică internațională, Chișinău, 22-23 septembrie 2020, ediția a II-a, pag.34-35.
 13. Бахин В.П., Биленчук П.Д., Кузмичев В.С. Криминалистические приемы и средства разрешения следственных ситуаций, Киев, 1991, стр.94.
 14. Беляева Л.И., Шумилина О.С.. Сущность и значение оценочных понятий в Российском уголовном законодательстве. В: В.Ф. Цепелев, Н.Э. Мартыненко, Л.И. Беляева и др. Современные проблемы уголовной политики, уголовного права, криминологии и уголовно-исполнительного права. Сборник научных статей. Москва, 2007, стр.27.
 15. Гуров А.И. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. Москва: Юридическая литература, 1990, с.153.
 16. Кредов Сергей. Щелоков. Москва: Молодая гвардия, 2011, стр.170.
 17. Литовченко Владислав. Газета „Коммерсантъ С-Петербург” N. 100 от 11.06.2008, vezi: <https://www.kommersant.ru/doc/902252>
 18. Лупашко С.. Такт педагогический эскиженца. În: „Ынвэцэторул советик”. 7 юлие 1969, р. 59.
 19. Поленов Г.Ф.. Ответственность за похищение, подделку документов и их использование. Москва, 1980, с. 32.
 20. Рейтер Светлана. Русская служба Би-би-си. Опубликовано 4 июня 2026. <https://www.bbc.com/russian/articles/c7v92j3e798o> (accesat pe 5 iunie 2026).
 21. Хохряков Г.Ф. Криминология: Учебник. Отв. ред. В.Н. Кудрявцев. Москва: Юрист, 2000, с.287.
 22. https://en.wikipedia.org/wiki/Elmyr_de_Hory
 23. https://en.wikipedia.org/wiki/John_Myatt
 24. https://en.wikipedia.org/wiki/Wolfgang_Beltracchi
 25. <https://novayagazeta.ru/articles/2026/05/29/sk-rasskazal-pro-obyski-v-tretiak>

- ovskoi-galeree-voennosluzhashchii-minoborony-6-let-poddelyval-raboty-ernsta-neizvestnogo-i-prodaval-ikh-news
26. https://rg.ru/2008/06/06/voronin_anons.html. RGRU novosti
27. [https://ru.wikinews.org/wiki/.Викиновости. 6 июня 2008 года.](https://ru.wikinews.org/wiki/.Викиновости.6_июня_2008_года)
28. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B5%D0%B1%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD,_%D0%AD%D1%80%D0%B8%D0%BA (accesat pe 5 iunie 2026).
29. <https://stiri.md/article/international/un-vanator-de-comori-a-falsificat-o-brosa-romana-pe-care-a-cumparat-o-de-pe-ebay/> publicat pe 11 ianuarie 2026, accesat pe 14 ianuarie 2026.
30. <https://www.dw.com/ru/iskali-gasis-a-nasli-pikasso-nahodka-francuzskoj-policii/a-77644861>
31. https://www.rbc.ru/spb_sz/free-news/ Радио РБК. 6 iunie 2008.

CZU: 159.9: 34

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.07>

REZILIENȚA PSIHOLAGICĂ ÎN ACTIVITATEA DE OCROTIRE A LEGII

Aliona BIVOL¹

Reziliența reprezintă o competență esențială în activitatea de ocrotire a legii, incluzând abilități, cunoștințe și experiență. Reziliența protejează sănătatea mintală și contribuie la eficiența activității. Abilitățile psihologice care însoțesc comportamentul rezilient în activitatea de ocrotire a legii sunt: autoanaliza, gestionarea emoțiilor și a stresului, manifestarea gândirii raționale și critice, motivația de a se adapta pozitiv, voința puternică de control al conduitei, manifestarea comportamentului proactiv.

Cuvinte-cheie: reziliență, autoanaliză, gestionarea emoțiilor, motivație, gândire rațională, stres, proactiv.

PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITY

Aliona BIVOL¹

Resilience represents an essential competence in law enforcement activity, encompassing skills, knowledge, and experience. It protects mental health and contributes to professional effectiveness. The psychological abilities that accompany resilient behavior in law enforcement include self-analysis, emotional and stress management, the manifestation of rational and critical thinking, motivation for positive adaptation, a strong will to control conduct, and proactive behavior.

Keywords: resilience, self-analysis, emotional regulation, motivation, rational thinking, stress, proactivity.

INTRODUCERE

Succesul în activitatea de ocrotire a legii este strâns corelat cu nivelul de profesionalism manifestat și cu capacitatea de menținere a rezilienței psihologice în fața situațiilor stresante. Specificul acestui domeniu presupune expunerea constantă la factori de tensiune psihică și emoțională, care solicită intens resursele cognitive, afective și comportamentale ale personalului.

Reacțiile individuale la astfel de solicitări diferă semnificativ: în timp ce pentru unii profesioniști stresul acționează ca un factor mobilizator, stimulând activarea resurselor interne și optimizarea performanței, pentru alții acesta conduce la fenomene de deadaptare psihologică, manifestate prin anxietate, teamă, nesiguranță. În consecință, aceste reacții au un impact negativ asupra eficienței profesionale, calității deciziilor și

INTRODUCTION

Success in law enforcement activity is closely correlated with the level of professionalism demonstrated and with the ability to maintain psychological resilience in the face of stressful situations. The specific nature of this field involves constant exposure to psychological and emotional strain factors that intensely challenge the cognitive, affective, and behavioral resources of personnel.

Individual reactions to such demands differ significantly: while for some professionals stress acts as a mobilizing factor, stimulating the activation of internal resources and the optimization of performance, for others it leads to psychological maladjustment, manifested through anxiety, fear, and insecurity. Consequently, these reactions have a negative impact on professional efficiency, the quality of deci-

¹ conferențiar universitar, doctor în psihologie, Catedra Management și Comunicare Profesională, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; bivalas12@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4560-8530>

Associate Professor, PhD, Department of Management and Professional Communication, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: bivalas12@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4560-8530>

capacității de muncă, subliniind importanța dezvoltării competențelor de a depăși inteligent stările și a consolida reziliența psihologică. În acest context, se impune necesitatea unei pregătiri psihologice sistematice în vederea dezvoltării rezilienței pentru a activa cu succes.

Prin pregătirea psihologică în general se urmărește dezvoltarea unui potențial de rezistență și adaptabilitatea la situațiile perturbatoare ale activității. Fiecare reprezentant al structurilor de ocrotire a legii constituie o personalitate distinctă, caracterizată printr-un ansamblu specific de calități, trăsături și însușiri atât pozitive, cât și negative, cu valențe funcționale sau disfuncționale, reziliente sau vulnerabile. În cazul în care rezistența organismului depășește posibilitățile la influențele externe, se produce o dezorganizare a proceselor și stărilor psihice. Ca rezultat, comportamentul produce erori și nu poate răspunde adecvat situației.

După cum menționează C. Dobre (2021), reziliența este capabilă să explice o multitudine de procese psihocomportamentale, fiind o capacitate individuală și colectivă, care atunci când este valorificată, poate sprijini atât grupul, cât și individul să facă față diverselor provocări și să le depășească cu pierderi cât mai reduse [12, p. 42].

Avansarea potențialului de reziliență printr-o pregătire psihologică sistematică permite formarea unor mecanisme de adaptare eficientă la situațiile profesionale cu grad ridicat de solicitare. Dezvoltarea rezilienței are trei etape, care sunt tangente: psihoinvestigație (autoanaliză), informare (instruire) și dezvoltare psihologică. De menționat că dezvoltarea rezilienței se realizează în complexitate, utilizând tehnici psihologice, strategii de drept și metodologia didactic-educativă contemporană [4, p. 12-16].

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Cercetarea științifică a tematicii abordate a fost posibilă prin implementarea următoarelor metode teoretice: analiza critică și comparativă, metodele deductivă și inductivă. Prin metoda de analiză s-a reușit descompunerea subiectului în elemen-

sion-making, and work capacity, highlighting the importance of developing competencies to intelligently overcome such states and strengthen psychological resilience. In this context, the need for systematic psychological training aimed at developing resilience for successful professional activity becomes essential.

Through psychological training in general, the aim is to develop a potential for resistance and adaptability to the disruptive situations of professional activity.

Each representative of law enforcement structures constitutes a distinct personality, characterized by a specific set of qualities, traits, and personality attributes, both positive and negative, with functional or dysfunctional valences, resilient or vulnerable. When external demands exceed the organism's capacity to cope with external influences, a disorganization of psychological processes and states occurs. As a result, behavior becomes error-prone and is no longer able to respond adequately to the situation.

As C. Dobre (2021) notes, resilience is capable of explaining a wide range of psycho-behavioral processes, being both an individual and a collective capacity which, when harnessed, can support both the group and the individual in coping with various challenges and overcoming them with minimal losses [12, p. 42].

Advancing resilience potential through systematic psychological training enables the formation of effective adaptation mechanisms to professional situations with a high level of demand.

The development of resilience involves three interconnected stages: psycho-investigation (self-analysis), information (training), and psychological development. It should be noted that resilience development is carried out in a comprehensive manner, using psychological techniques, legal strategies, and contemporary didactic-educational methodology [4, p. 12-16].

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The scientific investigation of the subject was made possible through the implementation of theoretical methods: critical

te, componente și detalii, iar prin cea de sinteză s-au generat concluzii și rezultate.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Reprezentantul de ocrotire a legii, în mod necesar, este îndemnat la dezvoltarea unei reacții de răspuns optim, determinată de reziliența psihologică. Abordarea rezilienței a debutat cu N. Garmezy (1974), care a constatat că, în rândul copiilor cu risc crescut de dezvoltare a psihopatologiei, exista un subgrup de copii care prezentau tipare de adaptare sănătoasă. Acești tineri fuseseră considerați de cercetători drept cazuri atipice. Garmezy a încercat să identifice factorii asociați cu nivelul lor neobișnuit de ridicat de bunăstare.

Cercetătorii E. Anthony și M. Rutter (1974) au descris un grup de copii „invulnerabili” sau rezilienți la absorbția în psihopatologia părinților, caracterizați prin trăsături precum un nivel ridicat de creativitate, eficiență și competență. În ultimele două decenii, termenul de reziliență este aplicat în diferite domenii. Autorul G. Bonanno (2004) abordează reziliența în tangență cu evenimentele potențial traumatice. Impactul rezilienței asupra procesului educativ este tratat de M. Seligman (2011), iar asupra mediul militar de C. Dobre (2021), și nu în ultimul rând, asupra performanței sportive – de P. Morgan et al. (2013)

Reziliență, în opinia cercetătorilor J. Buckner și E. Mezzacappa (2003) este capacitatea unei persoane sau a unei comunități de a se adapta la situații dificile ori traume și de a depăși obstacolele într-un mod pozitiv. Fenomenul în cauză vizează potențialul de a reveni la echilibrul inițial după expunerea la stres sau adversități. Reziliența implică o serie de fenomene psihologice de a răspunde eficient la provocări și de a se adapta la schimbările din viață.

D. Fletcher et al. (2013) menționează că oamenii cu reziliență au o stare de sănătate mintală sporită și oferă indivizilor calitățile necesare pentru a gestiona cu succes dificultățile întâmpinate. Autorii distribuie reziliența în trei blocuri (dimensiuni), ultimele fiind pilonii de construire sau îmbunătățire a ei. Ele includ următoarea

and comparative analysis, as well as deductive and inductive methods. Through the method of analysis, the subject was broken down into elements, components, and details, while the method of synthesis enabled the generation of conclusions and results.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

Law enforcement personnel are necessarily encouraged to develop an optimal response reaction determined by psychological resilience.

The study of resilience began with N. Garmezy (1974), who found that among children at high risk of developing psychopathology, there was a subgroup who displayed healthy patterns of adaptation. These youths were considered atypical cases by researchers. Garmezy sought to identify the factors associated with their unusually high level of well-being.

Other researchers, E. Anthony and M. Rutter (1974), described a group of “invulnerable” or resilient children who were resistant to the influence of their parents’ psychopathology, characterized by traits such as high creativity, efficiency, and competence.

Over the past two decades, the concept of resilience has been applied across various fields. G. Bonanno (2004) addressed resilience in relation to potentially traumatic events. Its impact on the educational process was examined by M. Seligman (2011), while its role in the military environment was analyzed by C. Dobre (2021), and in sports performance by P. Morgan et al. (2013).

Resilience, in the view of J. Buckner and E. Mezzacappa (2003), is the ability of a person or a community to adapt to difficult situations or trauma and to overcome obstacles in a positive manner. It refers to the potential to return to an initial state of balance after exposure to stress or adversity. Resilience involves a range of psychological processes that enable effective responses to challenges and adaptation to life changes.

D. Fletcher et al. (2013) state that people with resilience demonstrate enhanced

rele elementele: 1. fizice, se referă la putere fizică, energie, sănătate bună și vitalitate; 2. mentale sau psihologice, inclusiv aspecte precum adaptabilitatea, atenția și concentrarea, stima de sine, încrederea în sine, conștientizarea și reglarea emoțională, autoexprimarea, gândirea și abilitățile de raționament; 3. sociale, inclusiv relațiile interpersonale (muncă, partener, copii, părinți, prieteni, comunitate etc.), conformitatea grupului, simpatia, comunicarea și cooperarea.

N. Jagannarayan (2020) atrage atenția îndeosebi la reziliența emoțională, considerând-o cea mai valoroasă, deoarece transformă viața într-o artă, fiind corelată cu încrederea în sine, compasiunea de sine și cunoaștere avansată. Reziliența oferă împuternicirea de a percepe adversitățile ca fiind „temporare” și a continua evoluarea și adaptarea.

Un aport considerabil în elucidarea rezilienței îl are psihologul H. Barry (2018), care face o legătura eficientă dintre stres și reziliență. Autorul relatează că motivul pentru care unii oameni gestionează abil stresul, comparativ cu alții, este puterea lor de reziliență. Expunerea la stres toxic evocă emoții intense, iar mecanismele de adaptare sunt imediat implementate pentru a gestiona situația. În opinia autorului, reziliența trebuie să fie dezvoltată prin implementarea anumitor strategii psihologice:

- a) recunoașterea că gândurile influențează acțiunile;
- b) recunoașterea stresului și dorința de a face față acestuia în mod eficient;
- c) deschiderea la schimbări și flexibilitate de adaptare la situații noi;
- d) acceptarea adevărului că, prin schimbarea modului în care se reacționează la stres, se poate face față la multe influențe;
- e) îmbrățișarea sinelui prin construirea compasiunii de sine și empatiei;
- f) alegerea de a reacționa la stres într-un mod care să nu dăuneze sinelui sau celor din jur.

Conform teoriei personalității, propusă de S. Kobasa și S. Maddi (1982), reziliența psihologică contribuie la protejarea sănătății, fiind conceptualizată prin

mental health and possess the qualities necessary to successfully manage difficulties they encounter. The authors classify resilience into three blocks, the latter representing its core pillars for development or improvement. Also referred to as the three dimensions of resilience, these include: 1. Physical – referring to physical strength, energy, good health, and vitality; 2. Mental or psychological – including aspects such as adaptability, attention and concentration, self-esteem, self-confidence, awareness and emotional regulation, self-expression, thinking, and reasoning skills; 3. Social – including interpersonal relationships (work, partner, children, parents, friends, community, etc.), group cohesion, empathy, communication, and cooperation.

N. Jagannarayan (2020) draws particular attention to emotional resilience, considering it the most valuable form, as it transforms life into an art and is closely related to self-confidence, self-compassion, and advanced self-knowledge. Resilience provides individuals with the empowerment to perceive adversities as “temporary” and to continue evolving and adapting.

A significant contribution to the understanding of resilience is made by psychologist H. Barry (2018), who establishes an effective link between stress and resilience. The author explains that the reason some people manage stress skillfully, compared to others, lies in the strength of their resilience. Exposure to toxic stress evokes intense emotions, while adaptive mechanisms are immediately activated to manage the situation. In the author’s view, resilience should be developed through the implementation of psychological strategies:

- a) recognizing that thoughts influence actions;
- b) recognizing stress and the willingness to cope with it effectively;
- c) openness to change and flexibility in adapting to new situations;
- d) accepting the fact that by changing one’s reactions to stress, many influences can be managed;
- e) embracing the self through the development of self-compassion and empa-

cele 3 „C” (Commitment, Control, Challenge): 1. Control, constă în credința persoanei în posibilitatea de a influența evenimentele întâmplare în jurul ei prin propriul efort și de a acționa ca atare; 2. Angajament, reflectă implicarea în activități, iar experiențele sunt pline de sens; 3. Provocare, denotă că schimbarea este o oportunitate pentru creșterea personală și nu o amenințare [M. Vîrlan, în lucrarea lui C. Dobre, p.173]. Combinația acestor caracteristici se consideră că oferă indivizilor curajul și motivația de a face față stresului vieții, reducând efectele negative asupra sănătății.

E. Werner (1995) abordează reziliența prin trei utilizări generale: rezultate de dezvoltare favorabile în pofida unui statut de risc ridicat; menținerea competenței de a depăși stresul; recuperarea după traumă. Autorii S. Luthar (2000, 2006) și A. Masten (2001) atrag atenția la reziliență prin aspectele favorabile personalității, descriind-o ca pe un construct cu două dimensiuni distincte: adversitate semnificativă și adaptare pozitivă.

Legătura dintre emoțiile pozitive și reziliență a fost analizată de J. Reich et al. (2010), cercetătorii stipulând faptul că reziliența prezintă o corelație favorabilă cu emoțiile pozitive (optimism, încredere, simțul umorului, iertare, auto-control, gânduri pozitive, suport social, activitate fizică, etc.) și o asociere inversă cu cele negative (depresia, pesimismul, exploziile impulsive, gândurile iraționale, furia, frica, frustrarea, teama, dezamăgirea, lipsa de speranță, anxietatea, stresul, nefericirea, resemnarea, etc.). Studiul sugerează că emoțiile pozitive experimentate în contexte stresante au un rol adaptativ semnificativ, contribuind la optimizarea proceselor psihologice implicate în dezvoltarea și consolidarea rezilienței [12, p. 43].

Referitor la dimensiunile rezilienței, J. Rossouw (2017) menționează următoarele: 1) viziunile furnizează un sens, scop existenței și acțiunii individuale; 2) controlul emoțiilor constă în depășirea tentației de a reacționa instinctiv și mediat, menținerea calmului; 3) rațiunea se exercită prin asociere cu viziunea și controlul emoțiilor, oferindu-i con-

thy) choosing to respond to stress in ways that do not harm oneself or others.

According to the personality theory proposed by S. Kobasa and S. Maddi (1982), psychological resilience contributes to health protection and is conceptualized through the three “C’s” (Commitment, Control, Challenge): 1. *Control* – consists of a person’s belief in their ability to influence events occurring around them through their own efforts and to act accordingly; 2. *Commitment* – reflects involvement in activities, with experiences perceived as meaningful; 3. *Challenge* – denotes the perception of change as an opportunity for personal growth rather than a threat [as cited by M. Vîrlan in the work of C. Dobre, p. 173].

The combination of these characteristics is considered to provide individuals with the courage and motivation to cope with life stress, reducing its negative effects on health.

E. Werner (1995) approaches resilience through three general uses: favorable developmental outcomes despite high-risk status; the maintenance of competence in coping with stress; and recovery after trauma.

Researchers S. Luthar (2000, 2006) and A. Masten (2001) emphasize resilience from the perspective of favorable personality aspects, describing it as a construct with two distinct dimensions: significant adversity and positive adaptation.

The link between positive emotions and resilience was analyzed by J. Reich et al. (2010). The researchers state that resilience shows a favorable correlation with positive emotions (optimism, confidence, sense of humor, forgiveness, self-control, positive thinking, social support, physical activity, etc.) and an inverse association with negative ones (depression, pessimism, impulsive outbursts, irrational thoughts, anger, fear, frustration, anxiety, stress, unhappiness, resignation, etc.). The study suggests that positive emotions experienced in stressful contexts play a significant adaptive role, contributing to the optimization of psychological processes involved in the development and strengthening of resilience [12,

textul de aplicare critică, precisă și lucidă; 4) perseverența se implică în tenacitatea desfășurării unui efort de durată, inteligent, care să permită învățarea din greșeli; 5) colaborarea și socializarea – construirea unor rețele interumane din care persoana beneficiază de sprijin [12, p. 39].

În ceea ce privește componentele rezilienței prin care se mobilizează în lupta cu o condiție extremă, dificultate, traumă sau stres major, I. Nica (2021) semnalează dimensiunile:

1. Insight – punerea unor întrebări dificile și oferirea de răspunsuri optime.

2. Independență – distanțarea emoțională și fizică de la sursele tulburătoare din viață.

3. Relaționare – realizarea unor legături interpersonale.

4. Inițiativă – asumarea problemelor.

5. Creativitate – folosirea imaginației în exprimarea în forme artistice.

6. Umor – găsirea aspectului umoristic în unele evenimente sau situații.

7. Moralitate – acționarea pe baza unei conștiințe informate [30, p. 222].

În ceea ce privește factorii determinanți ai rezilienței, aceștia permit tratarea ei nu doar ca pe o reacție izolată la stres, ci ca pe un construct multidimensional. În opinia lui C. Dobre (2021), funcționarea rezilienței se sprijină pe o serie de factori definitorii: 1. abilitatea subiectului de a concepe planuri realiste, care să poată fi implementate atunci când situația o cere; 2. capacitatea subiectului de a-și identifica punctele forte și de a avea încredere în acestea, în situațiile delicate; 3. abilitatea de a rezolva probleme; 4. capacitatea de a comunica eficient; 5. abilitatea de a-și gestiona emoțiile primare și cele puternice [12, p. 43].

Conform lui Ch. Berndt (2014), factorii rezilienței integrează aspecte psihosociale ale personalității: temperamentul (umor, flexibilitate, echilibru emoțional, toleranță la frustrare, putere de pătrundere, perseverență, forță, optimism, impulsivitate); competențe cognitive (pregătire profesională, talente speciale, planificarea unui viitor realist, motivare pentru realizări, in-

p. 43].

Regarding the dimensions of resilience, J. Rossouw (2017) identifies the following: 1. *Vision* – provides meaning and purpose to existence and individual action; 2. *Emotional control* – involves overcoming the temptation to react instinctively and impulsively, maintaining calm; 3. *Reason* – operates in association with vision and emotional control, offering a context for critical, precise, and lucid application; 4. *Perseverance* – involves sustained, intelligent effort over time, enabling learning from mistakes; 5. *Collaboration and socialization* – the building of interpersonal networks from which individuals receive support [12, p. 39].

Regarding the components of resilience through which individuals mobilize in coping with extreme conditions, difficulties, trauma, or major stress, I. Nica (2021) identifies the following dimensions:

1. Insight – asking difficult questions and providing optimal answers.

2. Independence – maintaining emotional and physical distance from disruptive sources in life.

3. Relating – establishing interpersonal connections.

4. Initiative – taking responsibility for problems.

5. Creativity – using imagination to express oneself in artistic forms.

6. Humor – finding the humorous aspect in certain events.

7. Morality – acting based on an informed conscience [30, p. 222].

Regarding the determinants of resilience, these allow it to be treated not merely as an isolated stress response, but as a multidimensional construct. According to C. Dobre (2021), the functioning of resilience relies on a series of defining factors: 1. The subject's ability to conceive realistic plans that can be implemented when the situation requires; 2. The subject's capacity to identify their strengths and trust them in delicate situations; 3. Problem-solving ability; 4. The capacity for effective communication; 5. The ability to manage primary and intense emotions [12, p. 43].

According to Ch. Berndt (2014), re-

teligență); trăiri proprii (auto-eficacitate, încredere în sine, neajutorare); modul de a face față unei situații (soluționare activă a problemelor, capacitate de a se distanța, reacție pasiv-agresivă la probleme); relații sociale (comportamente benefice în familie, cu șefii și prietenii, atitudini pozitive, abilități discursive); climat profesional (control, orientare-standard, pretenții și răspundere dozată) [Alina Iosif, în lucrarea lui C. Dobre, p. 289].

Conform G. Wagnild și H. Young (1993), reziliența este structurată în jurul a cinci calități fundamentale, care reflectă resursele interne ale individului de se manifesta adaptiv:

1. Sensul vieții – capacitatea de a percepe viața ca având valoare și motivații, chiar și în condiții de adversitate; conștientizarea scopurilor pentru care merită de trăit.

2. Perseverența – tendința de a continua eforturile și de a depăși dificultățile în pofida obstacolelor, a rămâne implicat, a nu renunța, a da dovadă de autodisciplină.

3. Încrederea în sine – credința în propriile capacități de a lua decizii independente, a cunoaște punctele forte, dar și limitele.

4. Seninătatea existențială – abilitatea de a menține o perspectivă echilibrată asupra vieții, acceptând atât experiențele pozitive, cât și cele negative, a accepta lucrurile așa cum sunt.

5. Solitudinea existențială – recunoașterea propriei unicități, prezența unui sentiment de libertate.

Viziunea modernă asupra rezilienței, conform lui G. Richardson (2002), D. Fletcher, M. Sarkar (2013) scoate în evidență următoarele calități ale rezilienței: proactivitate; orientare spre scop prin muncă; provocări majore, dar și cele cotidiene. Reziliența psihologică se materializează ca o capacitate ce poate fi cultivată și dezvoltată, deoarece, fiind un proces dinamic, este influențată de evenimente cotidiene și de provocări cu care se confruntă individul. Ea se poate modifica ca intensitate în timp. Dacă e să ne referim la metodele de dezvoltare a rezilienței, în literatura de specialita-

silience factors integrate psychosocial aspects of personality, including: *Temperament* – humor, flexibility, emotional balance, tolerance for frustration, insightfulness, perseverance, strength, optimism, impulsivity; *Cognitive competences* – professional training, special talents, planning a realistic future, motivation for achievements, intelligence; *Personal experiences* – self-efficacy, self-confidence, helplessness; *Coping style* – active problem-solving, ability to distance oneself, passive-aggressive reactions to problems; *Social relationships* – beneficial behaviors within the family, with supervisors and friends, positive attitudes, communicative skills; *Professional climate* – control, standard orientation, reasonable expectations, and measured responsibility [as cited by Alina Iosif in the work of C. Dobre, p. 289].

According to G. Wagnild and H. Young (1993), resilience is structured around five fundamental qualities that reflect an individual's internal resources for adaptive functioning:

1. Meaning in life – the ability to perceive life as valuable and purposeful, even under adversity; awareness of the goals that make life worth living.

2. Perseverance – the tendency to continue efforts and overcome difficulties despite obstacles, remaining engaged, not giving up, and demonstrating self-discipline.

3. Self-confidence – belief in one's own abilities to make independent decisions, recognizing both strengths and limitations.

4. Existential serenity – the ability to maintain a balanced perspective on life, accepting both positive and negative experiences, and accepting things as they are.

5. Existential solitude – recognition of one's uniqueness and the presence of a sense of freedom.

The modern view of resilience, according to G. Richardson (2002) and D. Fletcher & M. Sarkar (2013), highlights the following qualities of resilience: proactivity, goal-oriented effort, and the ability to face both major and everyday challenges.

te (R. Davidson și Sh. Begley, 2012; S. Kobasa et al., 1982; A. Masten, 2001) se evidențiază un ansamblu de strategii și intervenții specifice, printre care se regăsesc tehnici de reglare și gestionare emoțională, intervenții cu caracter educațional, recurgându-se la dezvoltarea gândirii raționale și consolidarea suportului social.

C. Dobre (2021) menționează o serie de tehnici psihologice, care fiind implementate contribuie la creșterea nivelului de reziliență psihologică:

1. Tehnica conștientizării greutăților – recunoașterea nivelului de dificultate al unei sarcini; ca urmare, persoana acordă o atenție sporită sau minimă pentru a mobiliza mai mult sau mai puțin resursele ca să rezolve problema de sine stătător ori să solicite sprijin.

2. Tehnica auto-recompensării – asocierea unei activități neplăcute cu una pozitivă diminuează insatisfacția și crește interesul pentru îndeplinirea sarcinii neplăcute.

3. Tehnica SMART – setarea unor obiective rezonabile conduce la atingerea lor.

4. Tehnica creșterii graduale a performanței – planificarea graduală a unor activități și executarea lor cu responsabilitate.

5. Tehnica conștientizării grijilor – analizarea cauzelor care au determinat eșecul, întârzierea, performanța redusă etc. și realizarea unei comparații a gândurilor care apar în faza inițială, cu gândurile generate după sintetizarea detaliată a situației.

6. Tehnica gândirii pozitive – analiza gândurilor negative și înlocuirea lor cu reflecții pozitive.

7. Tehnica acceptării realității – conștientizarea rațională a unei realități care nu poate fi schimbată, pe termen scurt, prin forțele proprii, indiferent de nivelul de străduință.

8. Tehnica sprijinirii pe valori solide – aprecierea valorilor/principiilor de viață.

9. Tehnica planului de reziliență – acceptarea că viața oferă și situații neplăcute, iar învățarea depășirii lor este un proces esențial [12, p.54-59].

Prin implementarea sistematică a

Psychological resilience manifests as a capacity that can be cultivated and developed, as it is a dynamic process influenced by daily events and the challenges an individual encounters. Its intensity can change over time.

Referring to methods for developing resilience in the specialized literature (R. Davidson & Sh. Begley, 2012; S. Kobasa et al., 1982; A. Masten, 2001), a set of specific strategies and interventions is emphasized, including techniques for emotional regulation and management, educational interventions, development of rational thinking, and strengthening social support.

C. Dobre (2021) mentions a series of psychological techniques which, when implemented, contribute to increasing the level of psychological resilience.

1. Awareness of difficulties technique – recognizing the level of difficulty of a task, which leads the individual to allocate more or less attention in order to mobilize resources independently or to seek support.

2. Self-reward technique – associating an unpleasant activity with a positive one reduces dissatisfaction and increases motivation to complete the unpleasant task.

3. SMART technique – setting reasonable goals facilitates their achievement.

4. Gradual performance improvement technique – planning activities progressively and executing them responsibly.

5. Awareness of worries technique – analyzing the causes of failure, delay, or reduced performance, and comparing initial thoughts with those generated after a detailed synthesis of the situation.

6. Positive thinking technique – analyzing negative thoughts and replacing them with positive reflections.

7. Acceptance of reality technique – rationally acknowledging a reality that cannot be changed in the short term through one's own efforts, regardless of the level of exertion.

8. Relying on solid values technique – appreciating core life values and principles.

9. Resilience plan technique – accepting that life presents unpleasant situa-

tehnicilor psihologice, se realizează consolidarea resurselor interne ale individului, ceea ce contribuie semnificativ la creșterea nivelului de reziliență. În contextul că reziliența oglindește capacitatea de a depăși, a se adapta pozitiv, a se dezvolta în urma adversității și pune accentual pe recuperare și creștere, prezintă interes mecanismul comportamentului rezilient. Elaborarea mecanismului rezilienței completează înțelegerea modului în care indivizii mobilizează resursele psihologice interne și externe în vederea adaptării eficiente la diverse situații stresante.

Analizând lucrări dedicate rezilienței ale marilor cercetători (N. Garmezy, 1974; E. Werner, 1995; S. Kobasa și S. Maddi, 1982; A. Masten, 2001; G. Bonanno, 2004; S. Luthar, 2006; H. Barry, 2018; R. Davidson, Sh. Begley, 2012; G. Wagnild și H. Young, 1993), am structurat mecanismul comportamentului rezilient în etapele următoare:

1. Percepția situației ca stresantă sau ca o dificultate. Individul identifică și simte atacul factorilor de stres sau evenimentele adverse și apreciază gravitatea lor.

2. Motivarea activării resurselor interne și externe. Mobilizează resurse personale (optimism, încredere în sine, perseverență, flexibilitate cognitivă) și sociale (sprijin din partea familiei, colegilor sau comunității).

3. Aplicarea gândirii raționale. Utilizează analiza logică pentru a evalua situațiile, a identifica problemele reale și a lua decizii eficiente.

4. Gestionarea emoțională. Emoțiile negative sunt gestionate prin strategii de coping, inteligentă emoțională.

5. Adaptarea funcțională. Individul ajustează acțiuni concrete pentru a face față provocării, implementând soluții optime.

6. Reflectarea asupra experienței trăite. Individul evaluează evenimentul, situația sau starea dificilă, identifică lecțiile relevante și învață din ele. Totodată recunoaște factorii care au facilitat sau împiedicat depășirea situației și trage concluzii pentru a face față provocărilor viitoare.

7. Consolidarea resurselor interne

tions, and learning to overcome them is an essential process [12, p. 54-59].

Through the systematic implementation of psychological techniques, the internal resources of the individual are strengthened, which significantly contributes to an increased level of resilience.

Given that resilience reflects the capacity to overcome challenges, adapt positively, and develop following adversity—emphasizing recovery and growth—the mechanism of resilient behavior is of particular interest. Elaborating this mechanism complements the understanding of how individuals mobilize internal and external psychological resources to adapt effectively to various stressful situations.

An analysis of the works dedicated to resilience by leading researchers (N. Garmezy, 1974; E. Werner, 1995; S. Kobasa & S. Maddi, 1982; A. Masten, 2001; G. Bonanno, 2004; S. Luthar, 2006; H. Barry, 2018; R. Davidson & Sh. Begley, 2012; G. Wagnild & H. Young, 1993) highlighted the mechanism of resilient behavior, which can be described through the following stages:

1. Perception of the situation as stressful or challenging – the individual identifies and senses the impact of stressors or adverse events and assesses their severity.

2. Motivation to activate internal and external resources – mobilizing personal resources (optimism, self-confidence, perseverance, cognitive flexibility) and social resources (support from family, colleagues, or the community).

3. Application of rational thinking – using logical analysis to evaluate situations, identify real problems, and make effective decisions.

4. Emotional management – handling negative emotions through coping strategies and emotional intelligence.

5. Functional adaptation – adjusting concrete actions to face the challenge and implementing optimal solutions.

6. Reflection on the experienced situation – evaluating the event, situation, or difficult state, identifying relevant lessons, and learning from them. At the same

sau externe. Creșterea forțelor psihologice și fizice de a face față ulterioarelor evenimente destabilizatoare.

Raportarea rezilienței la activitatea de ocrotire a legii evidențiază capacitatea personalului de a face față stresului și suprasolicitării, de a gestiona crizele și de a se adapta la schimbările din cadrul relațiilor interpersonale. Prin urmare, reziliența este esențială în asemenea situații, deoarece creează un context favorabil ca persoana vizată să se manifeste prin echilibru, să ia decizii corecte și să reacționeze stabil, continuându-și misiunea.

Referindu-ne la activitatea organului de ocrotire a legii, remarcăm că prin pregătire psihologică și antrenare continuă a abilităților psihologice personalul va adopta atitudini reziliente față de situație. În acest demers, s-a plecat de la provocările specifice muncii, asociate cu nevoia de reziliență psihologică. Provocările majore, în care reziliența joacă un rol esențial în activitatea de ocrotire a legii sunt: confruntarea cu riscuri profesionale și pericole; suprasolicitarea cu sarcini de serviciu; fluxul informațional; contactul cu cetățeni dificili; luarea deciziilor în criză de timp; cazuri de ultragiure morală și psihologică; situații de conflict cu cetățenii și colegii; dificultăți în cadrul colectivului de muncă; confruntarea cu situații traumatizante, etc. De specificat că angajații trebuie să fie conștienți de importanța rezilienței și să își asume responsabilitatea personală de a-și dezvolta abilitatea respectivă, în scopul de a-și îmbunătăți performanța și de a reduce riscul de epuizare profesională.

Rezultatul analizei unor cercetări științifice (H. Barry, 2018; E. Werner, 1995; J. Reich, 2010; A. Masten, 2001) a condus la evidențierea **abilităților** psihologice, necesare organului de ocrotire a legii pentru o activitatea profesională rezilientă:

1. Autoanaliza, identificarea trăsăturilor/punctelor forte și slabe, precum și conștientizarea impactului lor asupra proceselor psihologice sau a comportamentului.

2. Gestionarea emoțiilor și a stresului în activitatea profesională.

time, recognizing factors that facilitated or hindered overcoming the challenge and drawing conclusions for coping with future challenges.

7. Consolidation of internal or external resources – strengthening psychological and physical capacities to face subsequent destabilizing events.

Linking resilience to law enforcement activity highlights the personnel's capacity to cope with stress and overwork, manage crises, and adapt to changes in interpersonal relationships.

Therefore, resilience is essential in such situations, as it creates a context in which individuals can maintain balance, make correct decisions, and respond steadily while continuing their mission.

Referring to law enforcement work, it is noted that through psychological training and continuous development of psychological skills, personnel can adopt resilient attitudes toward challenging situations. This approach stems from the specific challenges of the job, which are closely associated with the need for psychological resilience. Major challenges in which resilience plays a critical role in law enforcement include: confronting professional risks and dangers; being overloaded with duties; handling large information flows; interacting with difficult citizens; making decisions under time pressure; facing cases of moral and psychological abuse; conflicts with citizens and colleagues; difficulties within the work team; and exposure to traumatizing situations.

In this context, it should be emphasized that employees must be aware of the importance of resilience and take personal responsibility for developing this ability, in order to improve performance and reduce the risk of professional burnout.

The analysis of scientific research (H. Barry, 2018; E. Werner, 1995; J. Reich, 2010; A. Masten, 2001) highlighted the psychological skills necessary for law enforcement personnel for resilient performance:

1. Self-analysis – identifying traits, strengths, and weaknesses, and understanding their impact on psychological

3. Manifestarea gândirii raționale și critice.

4. Motivația manifestării resurselor de depășire a situației provocatoare.

5. Demonstrarea unei voințe puternice de control al conduitei.

6. Manifestarea comportamentului proactiv.

Autoanaliza reprezintă primul pas în manifestarea rezilienței psihologice. Autoanaliza, conform lui P. Popescu-Neveanu (1978), reprezintă o investigație și meditație orientată spre propria persoană pentru obținerea unei imagini despre sine. Are la baza autotrăirea, autoobservarea și raportarea la alții, iar ca și scop perfecționarea modelului. Fiind implicată în autoorganizarea conștiinței și personalității proprii, se raportează nu numai la prezent, ci și la trecut, și la viitor. Se concretizează în judecăți de valoare care pot să fie mai mult sau mai puțin corecte. Are capacitatea de a se dezvolta în ontogeneză, în procesul instructiv-educativ, având un rol deosebit în această direcție. Deci, autoanaliza, fiind un proces reflexiv prin care individul își examinează propriile gânduri, emoții, comportamente și motivații, contribuie la cunoașterea aprofundată despre sine. Autoanaliza stă la baza dezvoltării rezilienței personale și profesionale, fiind strâns legată de concepțiile de autocunoaștere și autoreflexie [32, p. 76].

În psihologia umanistă, promovată de C. Rogers (1980), autoanaliza este considerată un instrument central pentru creșterea autentică, întrucât permite individului conștientizarea de sine, identificarea resurselor personale, cunoașterea aptitudinilor și a ariilor care necesită dezvoltare, evaluarea impactului emoțiilor și atitudinilor asupra contextului, mecanismelor de coping, nivelului de EQ și IQ, etc.

O condiție esențială în procesul de autoanaliză obiectivă o reprezintă capacitatea de a exercita autocritică constructivă concomitent cu o autoapreciere realistă și adecvată. Conștientizarea modului în care trăsăturile personale influențează procesele psihologice (gândire, emoții, motivație) și comportamentul este un pas crucial în au-

processes and behavior.

2. Management of emotions and stress in professional activity.

3. Demonstration of rational and critical thinking.

4. Motivation to mobilize resources to overcome challenging situations.

5. Exhibition of strong willpower to control conduct.

6. Demonstration of proactive behavior.

Self-analysis represents the first step in the manifestation of psychological resilience. According to P. Popescu-Neveanu (1978), self-analysis is an investigation and reflection directed toward one's own person to obtain a self-image. It is based on self-experience, self-observation, and comparison with others, with the goal of improving the personal model. Being involved in the self-organization of consciousness and personality, it relates not only to the present but also to the past and future. It manifests through value judgments, which may be more or less accurate. Its capacity to develop throughout ontogeny, within the instinctive-educational process, plays a special role in this regard.

Thus, self-analysis, as a reflective process through which an individual examines their own thoughts, emotions, behaviors, and motivations, contributes to a deeper understanding of the self. Self-analysis forms the foundation for the development of personal and professional resilience and is closely linked to the concepts of self-knowledge and self-reflection [32, p. 76].

In humanistic psychology, promoted by C. Rogers (1980), self-analysis is considered a central tool for authentic growth, as it allows the individual to achieve self-awareness, identify personal resources, understand abilities and areas requiring development, evaluate the impact of emotions and attitudes on context, coping mechanisms, and levels of EQ and IQ, among other factors.

An essential condition in the process of objective self-analysis is the ability to exercise constructive self-criticism while

toanaliză, dar și în ulterioara modificare sau dezvoltare. Observarea relației dintre trăsăturile de personalitate și reacțiile în diverse condiții externe, precum și evaluarea efectului acestora asupra deciziilor, conduce la performanțe profesionale.

Există o serie de metode și tehnici de autoanaliză: 1. Autoobservația, analiza reacțiilor în situații stresante, de criză, cotidiene, de conflict, etc.; 2. Reflecția personală (punerea de întrebări: „Cum reacționez când...?”, „Cum mă comport când...?”); 3. Primirea feedback-ului (de la colegi, profesori, manageri); 4. Implementarea chestionarelor psihologice (MMPI, IQ, EQ, Aysenck, etc.); 5. Analiza reușitelor și insucceselor din viața personală și profesională. Prin dezvoltarea autoanalizei, persoana capătă capacitatea de autocontrol, flexibilitate și adaptare pozitivă, consolidând astfel reziliența ca instrument de autoapreciere obiectivă.

A doua abilitate care stă la baza comportamentului rezilient reprezintă gestionarea emoțiilor și a stresului în activitatea de ocrotire a legii. În opinia autorilor D. Goleman (2020), D. Susan (2018) și E. Moga (2021), controlul emoțiilor este abilitatea de a le gestiona într-un mod eficient, nefiind blocate sau inhibitate. În activitatea de serviciu, reprezentantul organului de ocrotire a legii poate nimeri sub impactul a diferite emoții negative care, manifestate la o intensitate pronunțată, produc efecte grave asupra sănătății. Consecințele manifestării emoțiilor negative în activitatea de serviciu pot fi:

1. creșterea gradului de agresivitate și escaladarea conflictelor;
2. perturbarea calității comunicării eficiente;
3. afectarea imaginii profesionale și personale;
4. luarea unor decizii greșite;
5. creșterea intensității stresului;
6. destabilizarea concentrării atenției și generarea de gânduri iraționale.

Starea de stres este un răspuns nespecific al organismului la o cerință. Conform teoriei lui Lazarus, există două concepte legate de stres: „cel de evaluare

simultaneous maintaining a realistic and appropriate self-assessment. Awareness of how personal traits influence psychological processes (thinking, emotions, motivation) and behavior is a crucial step in self-analysis, as well as in subsequent modification or development. Observing the relationship between personality traits and reactions in various external conditions, and evaluating their effect on decisions, contributes to professional performance.

There are several methods and techniques for self-analysis: 1. Self-observation – analyzing reactions in stressful, crisis, daily, or conflict situations; 2. Personal reflection – asking questions such as “How do I react when...?” or “How do I behave when...?”; 3. Receiving feedback from others – colleagues, instructors, managers; 4. Use of psychological questionnaires – MMPI, IQ tests, EQ assessments, Eysenck scales, etc.; 5. Analysis of successes and failures – in personal and professional life.

Through the development of self-analysis, an individual gains the capacity for self-control, flexibility, and positive adaptation, thereby strengthening resilience as a tool for objective self-assessment.

The second skill underlying resilient behavior is the management of emotions and stress in law enforcement activities.

According to D. Goleman (2020), D. Susan (2018), and E. Moga (2021), emotional control is the ability to manage one's own emotions effectively, without allowing them to be blocked or inhibited.

In their professional duties, law enforcement personnel may experience various negative emotions, which, when expressed at high intensity, can have serious effects on health. The consequences of negative emotions in professional activity may include:

1. Increased aggression and escalation of conflicts;
2. Disruption of effective communication quality;
3. Damage to professional and personal image;
4. Poor decision-making;

(persoana estimează ceea ce se întâmplă) și cel de coping (încercările persoanei de a se adapta la situația la care este expusă). Adaptarea joacă un rol important în modificarea emoțiilor.

Din acest unghi de vedere, gestionarea emoțiilor și a stresului poate fi efectuată prin strategii și tehnici psihologice (N. Bradley, A. Blagoi), printre care se numără:

1. înainte de a răspunde la o provocare, îți iei câteva clipe pentru a analiza situația sau starea;

2. se conștientizează impactul destabilizării emoționale asupra comportamentului;

3. se schimbă gândirea irațională în una rațională;

4. se practică exerciții respirator-musculatorii;

5. se identifică soluții posibile de rezolvare a problemei;

6. tehnica „Stop” a gândurilor sau acțiunilor;

7. autosugestia stării de echilibru în stres.

Trebuie de recunoscut că succesul managementului emoțiilor și al stresului este mult mai eficient practicând profilaxia și prevenirea manifestării neadecvate a emoțiilor negative. În acest context, psihologii E. Moga (2021), D. Goleman (2020) și N. Bradley (2012) recomandă o serie de metode și tehnici de profilaxie a emoțiilor negative și a stresului:

1. cunoașterea emoțiilor, sentimentelor și stărilor;

2. cunoașterea mecanismului propriu de manifestare a emoțiilor, sentimentelor, stresului, trăirilor la nivel fiziologic, comportamental, nonverbal, comunicațional;

3. determinarea factorilor la care se reacționează accentuat prin emoții negative;

4. adoptarea unui mod proactiv de a reacționa la emoții și sentimente;

5. învăț să exprimi ceea ce simți;

6. conștientizarea că este posibilă progresarea în formarea comportamentului adecvat prin exersare;

7. recunoașterea micilor reușite;

8. practicarea unor exerciții sportive.

5. Intensification of distress;

6. Destabilization of attention and the generation of irrational thoughts.

Stress is a nonspecific response of the body to a demand. According to Lazarus's theory, there are two concepts related to stress: „appraisal”, where the individual evaluates what is happening, and „coping”, which refers to the individual's attempts to adapt to the situation they are exposed to. Adaptation plays an important role in modifying emotional responses.

From this perspective, the management of emotions and stress can be carried out through psychological strategies and techniques (N. Bradley; A. Blagoi), which include:

1. Before responding to a challenge, taking a few moments to analyze the situation or state;

2. Becoming aware of the impact of emotional destabilization on behavior;

3. Replacing irrational thoughts with rational ones;

4. Practicing breathing and muscular exercises;

5. Identifying possible solutions to the situation;

6. Using the “Stop” technique for intrusive thoughts or actions;

7. Employing self-suggestion to maintain balance under stress.

It should be recognized that the success of emotion and stress management is far more effective when practicing prevention and prophylaxis of inappropriate negative emotional manifestations. In this context, psychologists E. Moga (2021), D. Goleman (2020), and N. Bradley (2012) recommend a series of methods and techniques for preventing negative emotions and stress:

1. Awareness of one's emotions, feelings, and states;

2. Understanding the personal mechanisms of emotional, feeling, and stress responses at physiological, behavioral, non-verbal, and communicational levels;

3. Identifying factors that trigger strong negative emotional reactions;

4. Adopting a proactive way of re-

Gestionarea emoțiilor și a stresului reprezintă abilitatea esențială a rezilienței psihologice, întrucât capacitatea de a recunoaște, înțelege și gestiona emoțiile negative permite individului să facă față adversităților fără a fi copleșit. Persoanele reziliante folosesc strategiile eficiente de echilibrare emoțională pentru a transforma stresul și dificultățile în oportunități de învățare și creștere personală.

Manifestarea gândirii raționale și critice. Analiza și evaluarea informațiilor într-un mod logic și obiectiv, fără a fi influențat de emoții sau prejudecăți, reprezintă procesul de gândire rațională. Aceasta implică utilizarea unor argumente pentru a ajunge la o concluzie sau a lua o decizie în mod rațional, bazându-se pe judecată și raționament. Gândirea rațională are un impact important în luarea deciziilor, rezolvarea problemelor și înțelegerea lumii înconjurătoare. Ea ajută la eliminarea erorilor de gândire și evitarea capcanelor cognitive.

Însă unele evenimente din viață afectează reacțiile cognitive și interpretarea lor, determinând apariția anumitor gânduri iraționale (adică ilogice, rigide, inconsecvente cu realitatea). Procesarea informațiilor bazată pe o evaluare incorectă a realității generează distorsionări cognitive, experiențe trăite negative, exagerări, catastrofări, adoptări de strategii distructive de coping, reacții inadecvate în fața unor situații obișnuite.

Ș. Liță (2020) menționează că atunci când oamenii sunt confrunțați cu evenimente negative, ei pot avea cogniții iraționale, determinând apariția unor reacții disfuncționale. Autorul atrage atenția la o gamă largă de direcții generatoare de idei iraționale, însă în continuare prezentăm doar acelea care au tangență cu activitatea de ocrotire a legii:

1. Etichete pe care le avem în minte despre modul în care credem că ar trebui să se desfășoare viața pentru noi sau pentru alții. De ex.: „Fericirea vine doar din succesul profesional sau material”, „Trebuie să fii perfect în toate aspectele vieții tale”, „Oamenii de succes sunt cei care lucrează non-stop și sacrifică totul pentru carieră”,

sponding to emotions and feelings;

5. Learning to express what one feels;

6. Recognizing that progress in forming appropriate behavior is possible through practice;

7. Acknowledging small successes;

8. Practicing physical exercises.

The management of emotions and stress represents an essential skill of psychological resilience, as the ability to recognize, understand, and manage negative emotions allows an individual to face adversities without being overwhelmed. Resilient individuals use effective strategies for emotional balance to transform stress and difficulties into opportunities for learning and personal growth.

The manifestation of rational and critical thinking involves analyzing and evaluating information in a logical and objective manner, without being influenced by emotions or biases. Rational thinking entails using reasoning to reach conclusions or decisions based on judgment and logic. It plays a critical role in decision-making, problem-solving, and understanding the surrounding world. Rational thinking helps eliminate cognitive errors and avoid common mental traps.

However, certain life events can affect cognitive reactions and their interpretation, leading to the emergence of irrational thoughts (i.e., illogical, rigid, or inconsistent with reality). Processing information based on an incorrect assessment of reality generates cognitive distortions, negative experiences, exaggerations, catastrophizing, adoption of destructive coping strategies, and inappropriate reactions to ordinary situations.

Ș. Liță (2020) notes that when people face negative events, they may develop irrational cognitions, which can lead to dysfunctional reactions. The author highlights a wide range of sources generating irrational ideas; here, we present only those relevant to law enforcement activity.

1. Labels we hold in our minds about how life “should” be for ourselves or others. For example: “Happiness comes only from professional or material success.”

„Este rușinos să ceri ajutor sau să recunoști că ai nevoie de susținere”, „Nu poți fi fericit fără a avea o relație de cuplu sau o familie”, „Este normal să te compari mereu cu ceilalți și să încerci să fii mai bun decât ei”.

2. Opinii și valori nefondate în care credem și care nu se află în armonie cu realitatea din jurul nostru. De exemplu: „Toate persoanele de altă etnie sau cultură sunt periculoase sau inferioare”, „Problemele de sănătate mintal sunt semne de slăbiciune sau lipsă de voință”, „Este acceptabil să răspundem la violență cu violență”.

3. Seturi negative de răspunsuri automate pe care le folosim atunci când ne confruntăm cu situații stresante. De ex.: „Nu mă interesează părerea ta”, „Nu am chef să îmi explic acum”, „Nu vreau să discut despre asta”, „Nu am timp acum pentru a-ți explica”, „Nu cred că ești serios”.

4. Modalități stereotipe de soluționare a problemelor pe care le utilizăm pentru a face față presiunilor vieții. Exemplu de comportamente stereotipice în activitatea de ocrotire a legii pot fi: ignorarea sau minimalizarea problemelor și sentimentelor persoanei afectate; blamarea sau punerea vinovăției pe persoană, în loc să se identifice și să se înlăture cauzele reale ale comportamentului abuziv.

5. Idei, credințe, sentimente, valori, opinii, prejudecăți cu care am fost crescuți și pe care ne-am obișnuit atât de mult să le utilizăm când avem diferite probleme, încât nu mai realizăm că acestea sunt neproductive sau chiar contraproductive. „Nu pot face față acestei situații”, „Totul este împotriva mea”, „Nu merită să încerc, sigur voi eșua”. În ceea ce privește sentimentele, pot fi prezente cele de furie, frustrare, revoltă sau indignare. Valorile personale sau sociale, precum dreptatea, echitatea, respectul ori libertatea, sunt umbrite. Unele prejudecăți sau stereotipuri pot influența modul de acțiune optimă: „Dacă simt stres sau frică, înseamnă că sunt slab”, „Eșecul este o dovadă că nu am nicio valoare”.

6. Modalități contraproductive de gândire, care oferă confort și siguranță pe termen scurt, dar nu rezolvă sau chiar exacerbează problemele pe termen lung:

“You must be perfect in every aspect of your life.” “Successful people are those who work non-stop and sacrifice everything for their career.” “It is shameful to ask for help or admit that you need support.” “You cannot be happy without having a romantic relationship or a family.” “It is normal to constantly compare yourself to others and try to be better than them.”

2. Unfounded opinions and values that we believe in but which are not in harmony with reality around us. For example: “All people of a different ethnicity or culture are dangerous or inferior.” “Mental health problems are signs of weakness or lack of willpower.” “It is acceptable to respond to violence with violence.”

3. Negative sets of automatic responses that we send when facing stressful situations. For example: “I don’t care about your opinion.” “I don’t feel like explaining right now.” “I don’t want to discuss this.” “I don’t have time to explain this to you now.” “I don’t think you are serious.”

4. Stereotyped ways of solving problems that we use to cope with life’s pressures. Examples of stereotypical behaviors in law enforcement activity may include: ignoring or minimizing the problems and feelings of the affected person; blaming the individual instead of identifying and addressing the real causes of abusive behavior.

5. Ideas, beliefs, feelings, values, opinions, and prejudices with which we were raised and have become so accustomed to using when facing various problems that we no longer realize they are unproductive or even counterproductive. Examples include: “I can’t handle this situation,” “Everything is against me,” “It’s not worth trying, I will surely fail.” In terms of feelings, anger, frustration, resentment, or indignation may be present. Personal or social values, such as justice, fairness, respect, or freedom, may be overshadowed. Certain prejudices or stereotypes can influence optimal action, for example: “If I feel stress or fear, it means I am weak,” or “Failure is proof that I have no value.”

6. Counterproductive ways of think-

a) negarea realității – această modalitate de gândire constă în refuzul de a accepta situația actuală și de a privi problema în față; b) gândirea rigidă reflectă o abordare strictă și inflexibilă asupra lucrurilor, oferă o senzație de siguranță și control, dar generează lipsa de adaptabilitate și reziliență în fața schimbărilor sau provocărilor neprevăzute; c) gândirea catastrofică reprezintă tendința de a exagera posibilele consecințe negative, oferind o falsă senzație de siguranță, generând anxietate și decizii greșite.

7. În aceeași ordine de idei se include perceperea negativă sau pesimistă a experiențelor neplăcute ale vieții, precum conflictul, asumarea riscurilor, respingerea, acceptarea schimbărilor. De exemplu, o persoană care are o gândire irațională ar putea interpreta un eșec minor ca pe un dezastru sau ar putea considera că o problemă banală este insuportabilă.

8. Așteptări nerealiste cu referire la propria persoană. Drept exemplu de astfel de așteptări pot fi următoarele expresii: „Să fiu mereu perfect și să nu comit greșeli sau să nu fac lucruri neplăcute altora”, „Să fiu mereu plăcut și apreciat de toată lumea”, „Să nu fiu criticat niciodată sau să nu primesc feedback negativ”, „Să fiu întotdeauna în centrul atenției și să fiu mereu cel mai important și valoros”, „Să primești recunoaștere și laude fără să meriți sau să faci ceva special”, „Să ai mereu succes și să fii admirat în tot ceea ce faci, fără a întâmpina greutăți sau obstacole”, „Să nu fii niciodată respins sau ignorat de cei din jur” [21, p.253-273].

Controlul iraționalului este crucial pentru luarea deciziilor profesionale. Pentru a dezvolta o gândire rațională este important să se practice analiza critică a informațiilor, să se identifice erorile de raționament (cum ar fi prejudecățile sau stereotipurile) și să se învețe luarea deciziilor bazate pe argumente solide.

În abordarea rolului raționamentului cu privire la aplicarea comportamentului rezilient intervine un alt tip de gândire – cel critic. Gândirea critică se referă la capacitatea de a analiza, evalua și judeca argumentele în mod obiectiv și rațional. Într-o lume

ing that provide short-term comfort and security but do not resolve—or even exacerbate—problems in the long term:a) Denial of reality – this mode of thinking consists of refusing to accept the current situation and facing the problem directly; b) Rigid thinking – reflects a strict and inflexible approach to matters, offering a sense of safety and control but generating a lack of adaptability and resilience in the face of unexpected changes or challenges;c) Catastrophic thinking – the tendency to exaggerate possible negative consequences, creating a false sense of security, generating anxiety, and leading to poor decisions.

7. In the same context, the negative or pessimistic perception of unpleasant life experiences is included, such as conflict, taking risks, rejection, or accepting changes. For example, a person with irrational thinking might interpret a minor failure as a disaster or consider a trivial problem as unbearable.

8. Unrealistic expectations regarding oneself. Examples of such expectations include: “I must always be perfect and never make mistakes or do anything unpleasant to others.” “I must always be liked and appreciated by everyone.” “I must never be criticized or receive negative feedback.” “I must always be the center of attention and the most important and valuable.” “I should receive recognition and praise without deserving it or doing anything special.” “I must always succeed and be admired in everything I do, without encountering difficulties or obstacles.” “I must never be rejected or ignored by those around me” [21, p. 253-273].

Developing control over irrational thinking is crucial for professional decision-making. To cultivate rational thinking, it is important to practice critical analysis of information, identify reasoning errors (such as biases or stereotypes), and learn to make decisions based on solid arguments.

In addressing the role of thinking in the application of resilient behavior, another type of thinking comes into play – critical thinking. Critical thinking refers to the ability to analyze, evaluate, and judge argu-

plină de informații contradictorii, gândirea critică devine o abilitate esențială pentru o selectare și evaluare riguroasă, permițând individului să distingă între date valide și false. W. Hare (2001) scrie că gândirea critică înseamnă neacceptarea informațiilor primite ca fiind adevărate, fără a fi analizate cu atenție [15, p. 8].

Gândirea critică, conform lui Edward de Bono (2006), este un proces de analiză rațională, structurată a informațiilor, ideilor și argumentelor pentru a forma propria opinie. Gândirea critică a ocrotitorului legii presupune evaluarea cu atenție a evenimentelor, comportamentelor persoanelor, proceselor psihosociale. Implementarea gândirii critice necesită dezvoltare continuă, deoarece reprezintă un proces care poate fi îmbunătățit în timp prin practică și exersare.

Autorii R. Paul, L. Elder (2021) și D. Kahneman (2011) oferă câteva soluții de gândire critică, fiind utile în activitatea de ocrotire a legii:

1. a pune întrebarea „De ce?” – nu se acceptă informațiile sau ideile prezentate fără a le examina, dar e binevenit de a întreba de ce o anumită concluzie a fost trasă și ce argumente susțin acea concluzie;

2. a analiza mai multe perspective – se evită acceptarea unui singur argument, se identifică și se cercetează mai multe puncte de vedere pentru a obține o mai bună înțelegere a situației;

3. a fi deschis la critică și feedback – se acceptă unele greșeli și deschiderea spre feedback, precum și criticile celor din jur pentru a îmbunătăți gândirea critică;

4. a exersa abilitatea de argumentare – se participă în dezbateri prin generarea de puncte de vedere bazate pe analiză;

5. a cauta informații și fapte de încredere – pe măsură ce se dezvoltă gândirea critică, se folosesc surse credibile și informații verificate pentru a fundamenta argumentele și concluziile;

6. a analiza propriile presupuneri, având la bază dovezi obiective conform legii.

Motivația manifestării resurselor de depășire a situației provocatoare. Motivația constituie o pârghie importantă în procesul autoreglării individului, o forță motrice

ments in an objective and rational manner. In a world full of contradictory information, critical thinking becomes an essential skill for rigorous selection and evaluation, allowing an individual to distinguish between valid and false data.

W. Hare (2001) states that critical thinking means not accepting information as true without careful analysis [15, p. 8].

According to Edward de Bono (2006), critical thinking is a process of rational, structured analysis of information, ideas, and arguments to form one's own opinion. For law enforcement officers, critical thinking involves careful evaluation of events, individuals' behaviors, and psychosocial processes. Implementing critical thinking requires continuous development, as it is a skill that can be improved over time through practice and exercise.

Authors R. Paul and L. Elder (2021), and D. Kahneman (2011) propose several critical thinking strategies useful in law enforcement:

1. Asking “Why?” – do not accept information or ideas at face value; it is important to ask why a certain conclusion was drawn and what arguments support it.

2. Analyzing multiple perspectives – avoid accepting a single argument; identify and examine several points of view to gain a better understanding of the situation.

3. Being open to criticism and feedback – accept mistakes and remain open to feedback and critiques from others to improve critical thinking.

4. Practicing argumentation skills – engage in debates and discussions, generating points of view based on careful analysis.

5. Seeking reliable information and facts – as critical thinking develops, use credible sources and verified information to support arguments and conclusions.

6. Analyzing one's own assumptions – base reasoning on objective evidence and legal standards.

Motivation to mobilize resources for overcoming challenging situations. Motivation represents an important lever in the process of self-regulation, serving as the

a întregii sale dezvoltări [45, p. 150-154].

De regulă, orice act de conduită este motivat. Motivația este stabilită, pe de o parte, de evenimentele externe, iar pe de altă parte, de nevoile interne, intențiile, aspirațiile individului. Prin motivație se mobilizează resursele lui intrinseci și extrinseci pentru a se adapta eficient la situațiile stresante.

Reziliența și motivația se influențează reciproc. Motivația mobilizează individul la depășirea provocărilor, iar reziliența consolidează perseverența de a acționa, asigurând adaptarea pozitivă. Demotivarea în acțiunea adaptivă la condiții nefavorabile, care împiedică manifestarea comportamentului rezilient, poate fi determinată de mai mulți factori:

1. Dorința de obținere a rezultatelor imediate – limitează străduința necesară procesului adaptativ.

2. Experiențele repetate de eșec – reduc încrederea în propria capacitate de a face față adversității.

3. Temerea față de viitor – generează anxietate și inhibă inițiativa.

4. Neimplementarea abilităților și strategiilor de coping – împiedică valorificarea resurselor interne disponibile.

5. Lipsa clarității privind propriile obiective și dorințe – conduce la acțiuni dezorganizate și lipsă de direcție.

6. Încrederea de sine redusă – limitează mobilizarea resurselor personale și capacitatea de depășire a dificultăților.

Motivația poate fi dezvoltată (R. Ryan, L. Edward, 2000; J. Keller, 1987) prin mai multe metode psihologice, esențiale pentru stimularea comportamentului adaptiv și consolidarea rezilienței: 1. conștientizarea sensului și valorii activităților; 2. recunoașterea realizărilor; 3. dezvoltarea autoeficacității și a încrederii în sine; 4. planificare strategică a activității și vieții cotidiene.

Demonstrarea unei voințe puternice de control al conduitei. Voința, ca un mecanism psihic de reglare, optimizează comportamentele spre atingerea unui anumit obiectiv, având valoare adaptativă. Elaborarea unor trăsături psihologice distinctive ale voinței este un scop propus conștient, cu efort specific, calificat ca voluntar, fiind

driving force behind an individual's overall development [45, p. 150-154].

Typically, every act of behavior is motivated. Motivation is determined, on one hand, by external events and, on the other hand, by internal needs, intentions, and aspirations of the individual. Through motivation, intrinsic and extrinsic resources are mobilized to adapt effectively to stressful situations.

Resilience and motivation influence each other reciprocally. Motivation drives the individual to overcome challenges, while resilience reinforces perseverance in action, ensuring positive adaptation. Demotivation in adaptive actions under adverse conditions, which impedes the manifestation of resilient behavior, can be caused by several factors:

1. Desire for immediate results – limits the effort necessary for the adaptive process.

2. Repeated experiences of failure – reduce confidence in one's ability to face adversity.

3. Fear of the future – generates anxiety and inhibits initiative.

4. Failure to implement coping skills and strategies – prevents the effective use of available internal resources.

5. Lack of clarity regarding personal goals and desires – leads to disorganized actions and lack of direction.

6. Low self-confidence – limits the mobilization of personal resources and persistence in the face of difficulties.

Motivation can be developed (R. Ryan and L. Edward, 2000; J. Keller, 1987) through several psychological methods, which are essential for stimulating adaptive behavior and strengthening resilience: 1. awareness of the meaning and value of activities; 2. recognition of achievements; 3. development of self-efficacy and self-confidence; 4. strategic planning of daily activities and life.

Demonstration of strong willpower in controlling behavior. Willpower, as a psychological regulatory mechanism, optimizes behavior toward achieving a specific goal and has adaptive value. The distinctive psychological traits of willpower include a

du-i specific comportamentul de depășire a obstacolelor [32, p. 777].

Voința se redă prin puterea sau capacitatea unei persoane de a alege în mod liber și conștient calea sau acțiunile ce urmează să le săvârșească. Fiind o capacitate, se impune în realizarea propriilor dorințe și luarea deciziilor în fața presiunilor sau influențelor externe, considerând-o importantă în autonomia individuală. Voința se evidențiază prin concepte precum autocontrolul, perseverența, disciplina personală și rezistența la tentații. De asemenea, ea explorează modul în care factori precum emoțiile, atenția, motivația și autoeficacitatea pot influența capacitatea individului de a-și urma aspirațiile și de a obține rezultatele dorite.

M. Zlate (2009) afirmă că „voința este un mod de a gândi”, „puterea de a afirma și de a nega”, „voința și inteligența sunt unul și același lucru”. Voința nu trebuie să fie interpretată ca o „instanță independentă care se integrează în mozaicul personalității”, ci ca o „funcție care rezultă din integritatea și unitatea personalității, implicând într-o fază specifică participarea tuturor funcțiilor psihice și dobândind, prin aceasta, o operativitate specifică de autodeterminare deosebit de importantă în autorealizarea personalității” [45, p. 215-218].

I. Gabriel (2013) definește voința drept un proces psihic complex, de reglaj superior, realizat prin mijloace verbale și constând în acțiuni de mobilizare și concentrare a energiei psihonervoase în vederea învingerii anumitor greutăți sau obstacole în activitate și atingerii scopurilor conștient stabilite. Voința mai este numită „reglajul reglajelor”, scrie autorul. Ea reglementează rațiunea, activitatea cognitivă și practică a omului, precum și sentimentele. La om mecanismele interne de autoreglare se structurează și se integrează la două niveluri funcționale calitativ diferite: nivelul involuntar și nivelul voluntar [17, p. 108].

Actul volitiv în manifestarea rezilienței joacă un rol esențial, deoarece implică o alegere conștientă de a depune efort de adaptare. Voința puternică alege păstrarea calmului, menținerea demnității și protejarea integrității emoționale și profesionale.

consciously proposed goal, a specific effort characterized as voluntary, and behavior aimed at overcoming obstacles [32, p. 777].

Willpower is manifested through a person's strength or ability to freely and consciously choose or decide the path or actions to follow. As a capacity, it is essential in realizing one's desires and making decisions under external pressures or influences, highlighting its importance for individual autonomy. Willpower is expressed through concepts such as self-control, perseverance, personal discipline, and resistance to temptation. Additionally, it examines how factors such as emotions, attention, motivation, and self-efficacy can influence an individual's ability to pursue their aspirations and achieve desired outcomes.

M. Zlate (2009) states that “will is a way of thinking,” “the power to affirm and to deny,” and “will and intelligence are one and the same.” Will should not be interpreted as an “independent entity that integrates into the mosaic of personality,” but rather as a “function that results from the integrity and unity of personality, involving, at a specific phase, the participation of all psychic functions and thereby acquiring a specific operational capacity for self-determination, which is particularly important in the self-realization of personality” [45, p. 215-218].

The author I. Gabriel (2013) defines will as a complex higher-level psychic process, carried out through verbal means and consisting of actions of mobilizing and concentrating psychoneural energy to overcome certain difficulties or obstacles in activity and to achieve consciously established goals. Will is also referred to as the “regulation of regulations,” according to the author. It governs reasoning, human cognitive and practical activity, as well as feelings. In humans, internal self-regulation mechanisms are structured and integrated at two functionally and qualitatively distinct levels: the involuntary level and the voluntary level [17, p. 108].

In the context of describing the volitional act, will plays an essential role in the manifestation of resilience, as it involves a

Prin urmare, voința forțează respingerea stresului, deoarece ține în posesia sa controlul asupra propriilor reacții și asupra situației în ansamblu.

Autorii K. McGonigal (2015), R. Baumeister și J. Tierney (2020) atrag atenția că în scop de acțiune prin actul volitiv e necesar de a dezvolta această funcție psihică, care poate fi un proces îndelungat și dificil, dar implementarea metodelor și instrumentelor psihologice eficiente avantajează dezvoltarea ei la cotele dorite. Fiind practicate metode psihologice cu influență de dezvoltare asupra voinței de către ocrotitorii de lege, în formări profesionale, în programe specializate, dar și de sine stătător, dau rezultate uimitoare:

1. Stabilirea unor obiective clare și realizabile oferă o direcție conturată și un scop concret pentru a dirija eforturile.

2. Disciplinarea comportamentului – alinierea planurilor și obiectivelor, devenind consecvente în acțiuni.

3. Antrenarea fizică și mentală – un corp sănătos are un impact pozitiv asupra voinței și determinării spre atingerea obiectivelor.

4. Depășirea limitelor proprii e importantă depășirea zonei de confort și experimentarea unor lucruri noi prin provocări.

5. Gândirea pozitivă – atitudinea pozitivă și proactivă influențează voința și oferă forța de a trece peste obstacolele întâmpinate.

6. Motivarea intrinsecă – valorile și pasiunile se folosesc ca surse de acțiune.

7. Dezvoltarea încrederii în sine – trăsură importantă a succesului și împlinirii personale, deoarece prin ea se contribuie la focusarea pe scop.

8. Autoperfecționare – implicarea în activități care testează și dezvoltă voința, cum ar fi practicarea unui tip de sport.

Din cele menționate se deduce că manifestarea unei voințe puternice în comportamentul rezilient este primordială, deoarece ea dirijează fenomenele psihologice și acțiunile.

Manifestarea comportamentului proactiv.

T. Bateman (1999) și M. Crant (2000) relatează că proactivitatea privilegiază ca-

conscious choice to exert effort in adaptation. A strong will chooses to maintain calm, uphold dignity, and protect emotional and professional integrity. Consequently, willpower enforces the rejection of stress, as it retains control over one's own reactions and over the situation as a whole.

Authors K. McGonigal (2015), R. Baumeister, and J. Tierney (2020) emphasize that, for effective action through volitional acts, it is necessary to develop this psychic function, which can be a prolonged and challenging process. However, the implementation of effective psychological methods and tools facilitates its development to the desired level.

When psychological methods with a developmental influence on willpower are practiced by law enforcement officers—both in professional training, specialized programs, and independently—they yield remarkable results:

1. Setting clear and achievable goals – provides a clear direction and concrete purpose to guide efforts.

2. Behavioral discipline – aligning plans and objectives, making actions consistent.

3. Physical and mental training – a healthy body positively impacts willpower and determination to achieve goals.

4. Overcoming personal limits – stepping out of the comfort zone and attempting new challenges is important.

5. Positive thinking – a proactive and positive attitude influences willpower and provides strength to overcome obstacles.

6. Intrinsic motivation – values and passions are used as sources of drive.

7. Developing self-confidence – a key trait for success and personal fulfillment, as it keeps one focused on goals.

8. Self-improvement – engaging in activities that test and develop willpower, such as practicing a type of sport.

From the above, it can be concluded that the manifestation of a strong will in resilient behavior is fundamental, as it directs psychological phenomena and actions.

Manifestation of proactive behavior.

T. Bateman (1999) and M. Crant (2000)

litatea de a fi activ, implicat și creativ la abordarea problemelor și realizarea obiectivelor. Totodată, este capacitatea de a lua inițiativa, de a acționa fără a fi nevoit să fii împins de alții sau de circumstanțe exterioare. Proactivitatea, fiind un comportament esențial pentru succesul în diverse domenii de activitate, permite individului să fie anticipativ, să identifice oportunități și să acționeze în mod dinamic pentru a-și atinge obiectivele. Proactivitatea poate fi cultivată prin aplicarea sistematică a strategiilor psihologice specifice, menite să stimuleze inițiativa, anticiparea și capacitatea de acțiune autonomă a persoanei:

1. anticiparea situațiilor și nevoilor viitoare pentru a lua decizii optime în loc de a reacționa pripit la problemele existente;
2. identificarea oportunităților de creștere și dezvoltare personală și profesională;
3. stabilirea unor obiective clare și asumarea responsabilității pentru atingerea lor;
4. întreprinderea de acțiuni predictive în scopul rezolvării unor probleme potențiale sau prevenirea lor;
5. comunicarea deschisă și eficientă pentru a îmbunătăți relațiile interpersonale și a anticipa posibile conflicte;
6. căutarea de soluții creative și inovatoare pentru a depăși obstacolele și a atinge succesul.
7. asumarea responsabilității în acțiuni și recunoașterea greșelilor pentru a învăța din ele;
8. autodisciplină și organizare.

Există mai multe motive de a fi proactiv atât în viața personală, cât și profesională. Proactivitatea menține reușitele personale în atingerea obiectivelor și scopurilor pentru a obține succesul pe termen lung. Dezvoltarea personală și profesională, fiind determinată de comportamentul proactiv, favorizează manifestarea comportamentului rezilient.

CONCLUZII:

1. Reziliența reprezintă o competență esențială pentru ocrotitorii legii, deoarece include abilități, cunoștințe și experiență, având un rol crucial în activitatea expu-

report that proactivity emphasizes the quality of being active, engaged, and creative in addressing problems and achieving goals. It is also the capacity to take initiative and act without being pushed by others or external circumstances. Proactivity, being an essential behavior for success in various fields of activity, allows an individual to anticipate, identify opportunities, and act dynamically to achieve objectives.

Proactivity can be cultivated through the systematic application of specific psychological strategies designed to stimulate initiative, anticipation, and autonomous action:

1. Anticipating future situations and needs to make optimal decisions rather than merely reacting to existing problems.
2. Identifying opportunities for personal and professional growth and development.
3. Setting clear objectives and taking responsibility for achieving them.
4. Undertaking predictive actions to resolve potential problems or prevent them.
5. Communicating openly and effectively with others to improve interpersonal relationships and anticipate possible conflicts.
6. Seeking creative and innovative solutions to overcome obstacles and achieve success.
7. Taking responsibility for actions and acknowledging mistakes to learn from them.
8. Practicing self-discipline and organization.

There are multiple reasons to be proactive both in personal and professional life. Proactivity sustains personal achievements in reaching goals and objectives to attain long-term success. Personal and professional development, driven by proactive behavior, supports the manifestation of resilient behavior.

CONCLUSIONS:

1. Resilience represents an essential competence for law enforcement officers, as it encompasses skills, knowledge, and

să adversităților. Reziliența protejează sănătatea mintală și contribuie la eficiența activității.

2. Autoanaliza, identificarea trăsăturilor/ punctelor forte și slabe, dar și conștientizarea impactului lor asupra proceselor psihologice și a comportamentului reprezintă o abilitate fundamentală a rezilienței.

3. Gestionarea emoțiilor și a stresului în activitatea profesională reprezintă abilități esențiale ale rezilienței, întrucât capacitatea de a recunoaște, înțelege și gestiona emoțiile negative permite individului să facă față adversităților fără a fi copleșit psihologic.

4. Manifestarea gândirii raționale și critice facilitează analiza obiectivă a situațiilor, persoanelor și evenimentelor, contribuind la dezvoltarea rezilienței în cadrul activității profesionale.

5. Reziliența și motivația se influențează reciproc: motivația determină individul să facă față provocărilor, iar reziliența consolidează perseverența și dorința de a acționa, asigurând adaptarea pozitivă.

6. Abilitatea de demonstrare a unei voințe puternice de control al conduitei atrage după sine o reziliență, deoarece individul depune efort să depășească stările sau dificultățile.

7. Abilitatea de manifestare a unui comportament proactiv permite individului să anticipeze dificultățile, să răspundă eficient situațiilor stresante și să mențină performanța în fața provocărilor.

8. Dezvoltarea rezilienței asigură echilibrul emoțional, luarea deciziilor corecte sub presiune, adaptarea la circumstanțe imprevizibile și menținerea performanței profesionale.

experience, playing a crucial role in activities exposed to adversity. Resilience protects mental health and contributes to professional effectiveness.

2. Self-analysis, identifying personal traits, strengths, and weaknesses, and being aware of their impact on psychological processes and behavior represent a fundamental ability of resilience.

3. Managing emotions and stress in professional activity constitutes essential skills of resilience, as the capacity to recognize, understand, and regulate negative emotions allows individuals to face adversities without being psychologically overwhelmed.

4. The manifestation of rational and critical thinking facilitates objective analysis of situations, people, and events, contributing to the development of resilience in professional activity.

5. Resilience and motivation influence each other: motivation drives the individual to face challenges, while resilience reinforces perseverance and the willingness to act, ensuring positive adaptation.

6. The ability to demonstrate a strong will to control one's conduct fosters resilience, as the individual exerts effort to overcome difficult states or challenges.

7. The ability to exhibit proactive behavior allows the individual to anticipate difficulties, respond effectively to stressful situations, and maintain performance in the face of challenges.

8. Developing resilience ensures emotional balance, correct decision-making under pressure, adaptation to unforeseen circumstances, and the maintenance of professional performance.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Bateman Th. Proactive behavior: Meaning, impact, recommendations. University of Virginia, Business Horizons, 42(3), 1999, p. 63-70, DOI: 10.1016/S0007-6813(99)80023-8
2. Barry H. Emotional resilience: How to safeguard your mental health. London, Great Britain, Orion Spring, 2018, 288 p., ISBN 1409174573
3. Baumeister R. & Tierney J. Puterea vo-

- inței. Descoperă cea mai mare forță interioară trad., Pitești, 2020, 247 p., ISBN 978-973-47-3147-3
4. Bivol A. Pregătirea psihologică a angajaților MAI – premisă în combaterea criminalității. Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în spațiul UE și al comunității statelor independente: evoluție tendințe, probleme de prevenire și combatere”, 2012, p.12-16, ISBN 978-9975-4407-2-1
 5. Bivol A. Psihologia actului de ultragiere în activitatea poliției. Lucrare științifico-metodică, Chișinău, 2024, 80 p., ISBN 978-9975-135-89-4
 6. Bonanno George A. Loss, trauma and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events?. *American Psychologist*, 2004. Vol. 59. No. 1, 20-28, DOI: 10.1037/0003-066X.59.1.20
 7. Blagoi A. Înțelegerea și transformarea comportamentului de a jigni, 2024, <https://alinablagoi.ro/intelegerea-si-transformarea-comportamentului-de-a-jigni/>
 8. Bradley N. Codul emoțiilor: cum îți elimini emoțiile nerezolvate captive pentru a te bucura de o sănătate perfectă, de iubire și de fericire (trad.), Brașov, 2012, 375 p., ISBN 978-606-8080-80-2
 9. Buckner J., Mezzacappa E., Beardslee W. Characteristics of resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development & Psychopathology*, 15 (1), 2003, p.139-162, DOI: 10.1017/S0954579403000087
 10. Crant M. Proactive behavior in organizations. *Journal of Management*, 26(3), 2000, p. 435-462, DOI: 10.1016/S0149-2063(00)00044-1
 11. Davidson R., Begley Sharon. The emotional life of your brain: How its unique patterns affect the way you think, feel, and live – and how you can change them. *United States of America Set in Century Old Style MT*, 2012, p. 274, ISBN 9781101560570
 12. Dobre Cristian. Psihologie militară: reziliența – garanția succesului. București, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2021, p. 462, ISBN 978-606-524-278-4
 13. Fletcher D., Sarkar M. Psychological resilience. *European Psychologist*, 18(1), 2013, p.12-23, <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000124>
 14. Jagannarayan N. An empirical study of emotional resilience and positive self management among mumbaikars during financial distress. *International Journal of Advance and Innovative Research*, Vol. 7, Issue 3 (III), 2020, p. 59, ISSN 2394 – 7780
 15. Hare W. Bertrand Russell of critical thinking. *Journal of Thought*, Vol. 36, No.1, 2001, p. 7-16.
 16. Iosif Alina. Reziliența. Aspecte specifice rezilienței în domeniul militar. În lucrarea Psihologie militară: reziliența – garanția succesului. București, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2021, p.289.
 17. Gabriel I. Psihologie generală, suport de curs. 2013, <https://dokumen.tips/documents/suport-curs-modul-7-psihologie-general-a-an-1-amg.html?page=200>, 108 p.
 18. Goleman D. Inteligența emoțională. București, 2020, 424 p., ISBN 973-8120-67-5
 19. Garmezy N. The study of competence in children at risk for severe psychopathology. In E. J. Anthony & C. Koupornik (Eds.), *The child in his family: Children at psychiatric risk: III*, New York: Wiley, 1974, p.547.
 20. Kahneman D. Thinking, fast and slow. New York, 2011, p. 61, ISBN 978-0141033570
 21. Liță Șt. Cum să gândim rațional? În: Managementul stresului profesional. Ghid pentru personalul din domeniul ordinii și siguranței publice. București, 2006, 387 p., ISBN (10) 973-745-012-4
 22. Keller J. M. Development and use of the ARCS model of motivational design. *Journal of Instructional Development*, 1987, 10(3), p.2-10.
 23. Kobasa S. C., Maddi S. R., Kahn S. Hardiness and health: A prospective study. Jo-

- urnal of Personality and Social Psychology, 1982, 42, p.168-177.
24. Luthar S. Resilience in development: A synthesis of research across five decades. In: Cicchetti D, Cohen DJ, editors. Developmental psychopathology: Risk, disorder and adaptation. New York, Wiley, 2006, p. 740-795.
25. Luthar S., Chicchetti D. The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. Child development, 2000, 71(3), p.543-562.
26. Masten A. Ordinary magic: Resilience processes in development. American Psychologist. 2001, 56(3), p. 227-238.
27. Mcgonigal K. Puterea voinței. Cum funcționează autocontrolul și ce putem face pentru a-l îmbunătăți. București, 2015, 336 p., ISBN 9786063301636
28. Morgan P. B., Fletcher D. și M. Sarkar. Defining and characterizing team resilience in elite sport. 2013 Psychology of Sport and Exercise 14(4), p. 549-559, DOI:10.1016/j.psychsport.2013.01.004
29. Moga E. <http://ecaterinamoga.com/wp-content/uploads/2021/04/Ghid-Gestionare-a-Emotiilor-v.1, 2021.pdf>
30. Nica Ionela. Reziliența psihologică, stresul și garanția succesului. În lucrarea Psihologie militară: reziliența – garanția succesului. București, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2021, p.222.
31. Paul R., Elder L. Critical thinking. Concepts and tools. Kindle edition, 2021, p.22, ISBN 978-1538138748
32. Popescu-Neveanu P. Dicționar de psihologie. București, 1978, p.777.
33. Ryan Richard, Deci Edward. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation. Social development and well-being. American Psychologist, 2000, p.68-78.
34. Richardson Glenn. The metatheory of resilience and resiliency. Journal of Clinical Psychology, 2002, 58(3), p. 307-21, DOI:10.1002/jclp.10020
35. Rossouw Jurie G. Executive resilience. Neuroscience for the business of disruption. Paperback Illustrated, 2017, p.304, ISBN-13978-0994241238
36. Reich J. W., Zautra A. J., Hall J. S. Handbook of adult resilience. New York, NY. The Guildord Press, 2010.
37. Rogers C. R. A Way of Being. Boston, Houghton Mifflin, 1980.
38. Rutter M. Protective factors in children's responses to stress and disadvantage. In M.W. Kent and J.E. Rolf (Eds.). Primary Prevention in Psychopathology: Social Competence in children, Hanover NH, 1979, Vol. 8, p. 49-74.
39. Seligman M. Building resilience. 2011, 89(4):100-6, p. 138.
40. Susan D. Agilitatea emoțională. Cum să ne gestionăm emoțiile pentru a avea succes în viața personală și profesională. Chișinău, 2018, 272 p., ISBN 9786063328107
41. Smith B. W., Tooley E. M., Chistopher P., Kay V. S. Resilience as the ability to bounce back: A neglected personal resource?. Journal of Positive Psychology, 5, 3, 2010, p. 166-176.
42. Turc M., Cenea M., Buga N., Pricopi O. Protocoale de lucru pentru reducerea stresului și a emoțiilor negative legate de locul de muncă, București, 2019, 123 p., ISBN 978-606-48-0357-3
43. Wagnild G. M. & Young H. M. Development and psychometric evaluation of the resilience scale. Journal of Nursing Measurement, 1993, 1, p.165-178.
44. Werner E. Resilience in development. Current directions in psychological science. 1995, 4(3), p. 81-85.
45. Zlate M. Fundamentele psihologiei. Iași, 2009, 313 p., ISBN 9789734615209

CZU: 347.952+347.25

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.08>

PARTICULARITĂȚILE EXECUTĂRII DOCUMENTELOR EXECUTORII PRIVIND LITIGIILE LOCATIVE

Iulia BRIA ¹

Daniela POJAR ²

În cadrul prezentului studiu evidențiem particularitățile executării documentelor executorii referitoare la litigiile locative, potrivit dispozițiilor Codului de executare al Republicii Moldova. Cercetarea subliniază importanța protejării echilibrului dintre dreptul de proprietate al creditorului și dreptul la locuință al debitorului, accentuând principiul proporționalității și umanismului în faza executării silită. În acest sens, sunt examinate aspectele juridice privind evacuarea benevolă și cea silită, inclusiv limitele temporale ale evacuării, instituite pentru a proteja persoanele vulnerabile. De asemenea, se analizează procedura acordării unui alt spațiu locativ, condițiile în care executorul judecătoresc poate pătrunde în domiciliul debitorului, precum și modul de aplicare a sancțiunilor în caz de neexecutare a hotărârii. Printr-o interpretare sistemică a articolelor 147–1511 ale Codului de executare, se evidențiază tendința legislativă de umanizare a executării silită și de asigurare a unui echilibru între drepturile creditorului și debitorului.

Cuvinte-cheie: executare silită, litigii locative, evacuare, drept la locuință, executor judecătoresc.

PARTICULARITIES OF THE ENFORCEMENT OF ENFORCEMENT DOCUMENTS IN HOUSING DISPUTES

Iulia BRIA ¹

Daniela POJAR ²

This study examines the particularities of the enforcement of enforceable instruments relating to housing disputes, in accordance with the provisions of the Enforcement Code of the Republic of Moldova. The research underscores the importance of safeguarding the balance between the creditor's right to property and the debtor's right to housing, emphasising the principles of proportionality and humanism in the enforcement stage. In this regard, the legal aspects of voluntary and compulsory eviction are examined, including the temporal limits on eviction established to protect vulnerable persons. Additionally, the study analyses the procedure for granting alternative housing, the conditions under which a judicial enforcement officer may enter the debtor's domicile, and the manner in which sanctions are applied in cases of non-enforcement of a judgment. Through a systemic interpretation of Articles 147–1511 of the Enforcement Code, the legislative trend towards the humanisation of enforcement proceedings and the assurance of a balance between the rights of the creditor and the debtor is highlighted.

Keywords: enforcement proceedings, housing disputes, eviction, right to housing, judicial enforcement officer.

INTRODUCERE

Executarea silită constituie o etapă esențială a procesului civil, prin intermediul căreia se realizează efectiv drepturile recunoscute printr-un document executoriu. Ea reprezintă faza finală a procesului

INTRODUCTION

Enforcement proceedings constitute an essential stage of civil procedure, through which the rights recognised by an enforceable instrument are effectively realised. They represent the final phase of civil proceedings, ensuring the transformation

¹ Doctor în drept, lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; e-mail: ijytariuc@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2989-0524>

PhD in Law, University Lecturer, Technical University of Moldova (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; e-mail: ijytariuc@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2989-0524>

² Doctor în drept, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; e-mail: daniela.pojar@adm.utm.md, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8894-9445>

PhD in Law, Technical University of Moldova (ROR: <https://ror.org/02b82hk77>), e-mail: rectorat@adm.utm.md; e-mail: daniela.pojar@adm.utm.md, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8894-9445>

civil, cea care asigură transformarea hotărârilor judecătorești din acte declarative în acte aplicative. În lipsa unei executări eficiente, dreptul recunoscut de instanță ar rămâne pur formal și iluzoriu, iar actul de justiție ar fi lipsit de finalitate. Prin urmare, executarea silită reflectă în mod direct gradul de funcționalitate al statului de drept și nivelul de protecție a drepturilor subiective recunoscute prin documente executorii.

În Republica Moldova, procedura de executare este reglementată de Codul de executare [3] (în continuare – CE), ce stabilește principiile, formele și limitele în care poate fi realizată constrângerea statală în vederea asigurării respectării hotărârilor judecătorești. Articolele 2-8 ale CE instituie principiile fundamentale ale procedurii de executare, ce constituie garanții ale legalității și echității în desfășurarea acestei etape procesuale. Astfel, principiul legalității impune executorului judecătoresc obligația de a acționa strict în conformitate cu legea, fără a depăși cadrul normativ al competenței sale. Principiul egalității garantează aplicarea uniformă a legii față de toate persoanele implicate în procedură, indiferent de statutul lor juridic sau social.

De asemenea, principiul disponibilității consacră libertatea creditorului de a decide asupra declanșării sau continuării executării, în timp ce principiul umanismului introduce o dimensiune axiologică esențială, interzicând orice formă de executare care ar putea provoca suferințe fizice, morale ori prejudicii nejustificate debitorului. În aceeași ordine de idei, principiile independenței executorului judecătoresc și caracterului obligatoriu al cerințelor acestuia asigură eficiența și autoritatea procedurii de executare, garantând totodată imparțialitatea și autonomia instituțională a executorului.

În contextul acestor principii generale, executarea documentelor executorii privind litigiile locative prezintă o importanță deosebită și o complexitate

of judicial decisions from declaratory acts into operative acts. In the absence of effective enforcement, the right recognised by the court would remain purely formal and illusory, and the act of justice would be devoid of finality. Consequently, enforcement proceedings directly reflect the degree of functionality of the rule of law and the level of protection afforded to subjective rights recognised by enforceable instruments.

In the Republic of Moldova, the enforcement procedure is governed by the Enforcement Code[3] (hereinafter – EC), which establishes the principles, forms, and limits within which state coercion may be exercised in order to ensure compliance with judicial decisions. Articles 2–8 of the EC establish the fundamental principles of enforcement procedure, which constitute guarantees of legality and fairness in the conduct of this procedural stage. Thus, the principle of legality obliges the judicial enforcement officer to act strictly in accordance with the law, without exceeding the normative framework of their competence. The principle of equality guarantees the uniform application of the law to all persons involved in the procedure, regardless of their legal or social status.

Furthermore, the principle of disponibility enshrines the creditor's freedom to decide on the initiation or continuation of enforcement, while the principle of humanism introduces an essential axiological dimension, prohibiting any form of enforcement that could cause physical or moral suffering or unjustified harm to the debtor. In the same vein, the principles of the judicial enforcement officer's independence and the binding nature of their requirements ensure the efficiency and authority of the enforcement procedure, while guaranteeing the impartiality and institutional autonomy of the judicial enforcement officer.

In the context of these general principles, the enforcement of enforceable instruments relating to housing disputes is of particular importance and distinct complexity. It involves a delicate interplay between the creditor's right to property and

distinctă. Ea implică o interferență delicată între dreptul de proprietate al creditorului și dreptul la locuință al debitorului – ambele fiind drepturi fundamentale ale omului. În astfel de situații, executorul judecătoresc este chemat să asigure respectarea hotărârii judecătorești, fără a încălca demnitatea umană și fără a afecta în mod disproporționat drepturile persoanelor evacuate.

În acest sens, întru echilibrarea drepturilor și intereselor creditorului și debitorului, Codul de executare al Republicii Moldova reglementează, în Capitolul XI al Cărții întâi, modalitatea executării documentelor executorii privind litigiile locative. Astfel, legiuitorul se referă la: evacuarea cu acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi), evacuarea fără acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi), instalarea în spațiul locativ (în încăpere), strămutarea în alt spațiu locativ (în altă încăpere) sau schimbul forțat al spațiului locativ (încăperii).

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

În literatura de specialitate [6, p. 305] s-a menționat că executarea documentelor executorii privind litigiile locative prezintă o formă a executării silite directe, intervenind în cazul admiterii unei acțiuni în revendicare, a unei acțiuni posesorii, a unei acțiuni în evacuare, precum și în cazul oricărei hotărâri prin care se dispune restituirea sau predarea unui bun imobil. Reglementarea modalității de executare a acestor tipuri de documente executorii debutează cu prevederi generale privind evacuarea.

Astfel, art. 147 alin. (1) CE definește evacuarea ca fiind „eliberarea spațiului locativ indicat (încăperii indicate) în documentul executoriu de către persoanele nominalizate în acest document împreună cu bunurile care le aparțin”. Observăm că legiuitorul utilizează expresia „eliberarea spațiului locativ indicat (încăperii indica-

the debtor’s right to housing – both being fundamental human rights. In such situations, the judicial enforcement officer is called upon to ensure compliance with the judicial decision without violating human dignity and without disproportionately affecting the rights of the persons subject to eviction.

In this regard, with a view to balancing the rights and interests of the creditor and the debtor, the Enforcement Code of the Republic of Moldova regulates, in Chapter XI of Book I, the modalities for the enforcement of enforceable instruments relating to housing disputes. Thus, the legislator addresses: eviction with the provision of alternative housing (another dwelling), eviction without the provision of alternative housing (another dwelling), installation in the dwelling (premises), relocation to another dwelling (other premises), or the forced exchange of the dwelling (premises).

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

In the legal literature [6, p. 305], it has been noted that the enforcement of enforceable instruments in housing disputes represents a form of direct enforcement proceedings, arising upon the granting of a rei vindicatio action, a possessory action, an eviction action, or any judgment ordering the restitution or delivery of immovable property.

The regulation of the enforcement modality for these types of enforceable instruments begins with general provisions on eviction. Thus, Article 147(1) EC defines eviction as “the vacation of the dwelling (premises) indicated in the enforceable instrument by the persons named therein, together with the property belonging to them”. It is observed that the legislator employs the expression “vacation of the indicated dwelling (indicated premises)”, which determines the material object of enforcement – that is, the immovable property to which the eviction obligation relates. The reference to both terms – “dwelling” and “premises” – indicates the legislator’s intention to cover both residential immova-

te)”, prin care se determină obiectul material al executării, adică bunul imobil la care se referă obligația de evacuare. Menționarea ambelor noțiuni – „spațiu locativ” și „încăpere” – indică intenția legiuitorului de a acoperi atât imobilele cu destinație locativă, cât și alte tipuri de încăperi, cum ar fi cele comerciale, industriale etc., în funcție de cuprinsul titlului executoriu.

Totodată, partea a doua a definiției – „de către persoanele nominalizate în acest document” – stabilește sfera subiecților obligați la executare. Așadar, evacuarea poate fi efectuată doar în privința persoanelor menționate expres în titlul executoriu, ceea ce înseamnă că executarea are un caracter personal determinat. Această formulare exclude posibilitatea aplicării măsurii față de terții care nu figurează în titlu, chiar dacă aceștia se află, de fapt, în spațiul locativ / încăperea vizată.

Ultima parte a definiției – „împreună cu bunurile care le aparțin” – introduce o componentă suplimentară a acțiunii de evacuare. Astfel, eliberarea spațiului nu se limitează la îndepărtarea persoanelor, ci include bunurile mobile care le aparțin. Suplimentar, legiuitorul arată în art. 147 alin. (4) CE că „sunt supuse evacuării silită toate persoanele indicate în documentul executoriu împreună cu bunurile care le aparțin sau, dacă evacuarea se efectuează dintr-o încăpere nedestinată locuitului, împreună cu bunurile aflate în încăpere”.

Ca excepție, în cazul în care documentul executoriu prevede transmiterea bunului ipotecat, iar debitorul refuză eliberarea lui benevolă, executorul judecătoresc va evacua silit din imobil atât debitorul, cât și persoanele care locuiesc cu acesta (art. 147 alin. (5) CE). Prin urmare, norma de la alin. (5) art. 147 CE are un caracter excepțional, întrucât permite aplicarea măsurii și față de persoane care nu figurează în documentul executoriu, dar care se află efectiv în posesia imobilului. În acest fel, se consacră o regulă procedurală specială, aplicabilă exclusiv în materia

ble property and other types of premises, such as commercial, industrial, etc., depending on the content of the enforceable title.

Furthermore, the second part of the definition – “by the persons named in this document” – establishes the scope of the subjects obliged to comply with enforcement. Thus, eviction may only be carried out in respect of persons expressly mentioned in the enforceable title, which means that enforcement has a personally determined character. This formulation precludes the application of the measure against third parties who do not appear in the title, even if they are in fact present in the dwelling or premises concerned.

The final part of the definition – “together with the property belonging to them” – introduces an additional component of the eviction action. Accordingly, the vacation of the premises is not limited to the removal of persons, but also includes the movable property belonging to them. In addition, the legislator provides in Article 147(4) EC that “all persons indicated in the enforceable instrument, together with their property, shall be subject to compulsory eviction or, where eviction is carried out from premises not intended for habitation, together with the property located in the premises”.

As an exception, where the enforceable instrument provides for the transfer of a mortgaged asset and the debtor refuses to vacate it voluntarily, the judicial enforcement officer shall compulsorily evict from the property both the debtor and the persons residing with them (Article 147(5) EC). Accordingly, the provision of Article 147(5) EC is of an exceptional nature, as it permits the application of the measure also against persons who do not appear in the enforceable instrument but who are in effective possession of the property. A special procedural rule is thus established, applicable exclusively in the enforcement of mortgaged assets, ensuring the effectiveness of the mortgagee’s right to property.

On humanitarian and social protection grounds, Article 147(2¹) EC establish-

executării bunurilor ipotecate, prin care se asigură efectivitatea dreptului de proprietate al creditorului ipotecar.

Din rațiuni umanitare și de protecție socială, textul art. 147 alin. (2¹) CE instituie o interdicție a evacuării, conform căreia: evacuarea silită din bunul imobil cu destinație locativă în care debitorul își are unicul domiciliu nu poate fi făcută de la data de 15 octombrie și până la 15 aprilie a anului următor decât dacă creditorul face dovada că el și membrii familiei sale nu au la dispoziție o locuință corespunzătoare și că debitorul și membrii familiei sale au o altă locuință corespunzătoare în care s-ar putea muta imediat.

Această interdicție de evacuare, prevăzută la art. 147 alin. (2¹) CE, are o valoare juridică și socială deosebită, reprezentând un mecanism concret de protecție a persoanelor vulnerabile în fața consecințelor severe ale executării silite. Prin stabilirea unei perioade calendaristice în care evacuarea nu poate fi efectuată – între 15 octombrie și 15 aprilie –, legiuitorul a avut în vedere condițiile climatice specifice sezonului rece, când lipsa unui adăpost ar putea afecta grav viața, sănătatea și demnitatea persoanelor evacuate. Prin urmare, norma are un pronunțat caracter de protecție socială, fără a nega, însă, drepturile creditorului.

Interdicția de evacuare se aplică și în cazul declarării stării de urgență, de asediu sau de război, precum și în cazul declarării stării de urgență în sănătate publică de organele abilitate în acest sens. Cu toate acestea, ea nu se aplică pentru situațiile când evacuarea rezultă din relații de locațiune a imobilului, rezoluțiune/anulare a contractului de vânzare-cumpărare sau întoarcere a executării silite.

Soluții legislative similare regăsim în dreptul comparat [5, pp. 1018-1019]:

- în Franța este interzisă orice măsură de evacuare între data de 1 noiembrie a fiecărui an și 15 martie a anului următor, cu excepția cazului în care relocarea persoa-

es a prohibition on eviction, pursuant to which: compulsory eviction from residential immovable property constituting the debtor's sole domicile may not be carried out between 15 October and 15 April of the following year, unless the creditor proves that they and their family members do not have access to suitable alternative housing and that the debtor and their family members have suitable alternative housing to which they could move immediately.

This prohibition on eviction, provided for in Article 147(2¹) EC, is of significant legal and social value, representing a concrete mechanism for the protection of vulnerable persons against the severe consequences of enforcement proceedings. By establishing a calendar period during which eviction may not be carried out – between 15 October and 15 April – the legislator took into account the specific climatic conditions of the cold season, when the lack of shelter could seriously affect the life, health, and dignity of the persons evicted. Accordingly, the provision has a pronounced social protection character, without, however, negating the creditor's rights.

The prohibition on eviction also applies in cases of declaration of a state of emergency, siege, or war, as well as in cases of declaration of a public health emergency by the competent authorities. Nevertheless, it does not apply to situations where eviction arises from lease relations, termination/annulment of a sale-purchase agreement, or the reversal of enforcement proceedings.

Similar legislative solutions are found in comparative law [5, pp. 1018-1019]:

- In France, any eviction measure is prohibited between 1 November of each year and 15 March of the following year, unless the relocation of the interested persons is ensured under sufficient conditions respecting family unity and needs. The prohibition does not apply where the persons against whom the eviction measure has been ordered have entered the property unlawfully, or where the property is subject to a notification of danger;

- In Canada, the Code of Civil Proce-

nelor interesate este asigurată în condiții suficiente care să respecte unitatea și nevoile familiei. Interdicția nu este aplicabilă în cazul în care persoanele împotriva cărora s-a dispus măsura evacuării au intrat în imobil pe căi de fapt sau dacă acestea se află într-un imobil care face obiectul unei notificări de pericol;

- în Canada, Codul de procedură civilă al provinciei Quebec prevede interdicția evacuării din imobil într-o zi de sărbătoare sau în perioada 24 decembrie - 2 ianuarie, interdicție întemeiată, poate, nu atât pe considerente climaterice (iernile lungi și friguroase fiind o caracteristică a acestei zone geografice), cât de ordin social, în vederea asigurării respectării spiritului sărbătorilor, inclusiv a celor de iarnă (Crăciunul și Anul Nou);

- un interval mai îndelungat de timp în interiorul căruia operează interdicția de evacuare regăsim în legislația statului nord-american Alaska, potrivit căreia operatorul unui parc de case mobile nu poate evacua chiriașul în perioada 15 octombrie - 1 mai;

- în România, potrivit art. 896 alin. (1) Codului de procedură civilă [4], nicio evacuare din imobilele cu destinație de locuință nu poate fi făcută în perioada 1 decembrie - 1 martie decât dacă creditorul face dovada că, în sensul dispozițiilor legislației locative, el și familia sa nu au la dispoziție o locuință corespunzătoare ori că debitorul și familia sa au o altă locuință corespunzătoare în care s-ar putea muta de îndată.

Totuși, se poate observa că interdicția evacuării, fiind o reglementare de favoare pentru debitor, generează un anumit dezechilibru între poziția juridică a creditorului și cea a debitorului. În situația evacuării, creditorul este practic împiedicat să-și exercite dreptul de folosință asupra bunului propriu pe o perioadă de cinci luni - din 15 octombrie până la 15 aprilie -, fără a beneficia de vreo compensație. În acest mod, protecția acordată debitorului se realizează, în fapt, prin limitarea temporară a

dure of the province of Quebec provides for a prohibition on eviction from premises on a public holiday or during the period from 24 December to 2 January, a prohibition grounded, perhaps, not so much on climatic considerations (long and cold winters being a characteristic of this geographical area) as on social considerations, with a view to ensuring respect for the spirit of the holiday season, including the winter holidays (Christmas and New Year);

- A longer period during which the eviction prohibition operates is found in the legislation of the North American state of Alaska, pursuant to which the operator of a mobile home park may not evict a tenant during the period from 15 October to 1 May;

- In Romania, pursuant to Article 896(1) of the Romanian Code of Civil Procedure[4], no eviction from residential premises may be carried out between 1 December and 1 March of the following year, unless the creditor proves that, within the meaning of the provisions of housing legislation, they and their family do not have access to suitable housing, or that the debtor and their family have suitable alternative housing to which they could move immediately.

Nevertheless, it may be observed that the prohibition on eviction, being a favourable provision for the debtor, creates a certain imbalance between the legal position of the creditor and that of the debtor. In an eviction situation, the creditor is practically prevented from exercising the right to use their own property for a period of five months - from 15 October to 15 April - without receiving any compensation. In this manner, the protection afforded to the debtor is effectively achieved through a temporary restriction on the creditor's right to property, borne at the creditor's expense.

In order to restore the balance between the rights of the creditor and those of the debtor in this situation, we consider it necessary to introduce into the legislation a form of compensation for the period during which the creditor is prevent-

dreptului de proprietate al creditorului și din contul acestuia.

Pentru restabilirea echilibrului dintre drepturile creditorului și cele ale debitorului în această situație, credem că este necesară introducerea în legislație a unei forme de despăgubire pentru perioada în care creditorul este împiedicat să se folosească de bunul său ca urmare a interdicției temporare de evacuare. Această compensație ar putea fi stabilită sub forma unei plăți achitate de debitor proporționale cu valoarea chiriei de piață a imobilului, încasată în aceeași procedură de executare silită. Actualmente, considerăm că creditorul ar putea obține această compensație prin instituția îmbogățirii nejustificate (reglementată de art. 1979-1997 din Codul civil al Republicii Moldova [2]). Însă, dacă debitorul nu va achita această compensație benevol, creditorul va fi nevoit să se adreseze instanței de judecată cu o acțiune în restituirea îmbogățirii nejustificate.

În cazul evacuării, executorul judecătoresc intervine doar în cazul în care debitorul nu eliberează benevol spațiul, iar evacuarea devine silită. Textul art. 147 CE nu stabilește termenul pentru executarea benevolă a titlului executoriu privind evacuarea, așadar sunt aplicabile prevederile art. 60 alin. (3) CE, iar executorul judecătoresc va propune debitorului să execute documentul executoriu în termen de 15 zile.

Totodată, legea impune executorului obligația de a-l anunța pe debitor despre ziua și ora executării, garantându-i astfel posibilitatea de a participa la procedură, însă lipsa acestuia nu împiedică realizarea executării. Evacuarea se aplică tuturor persoanelor indicate în documentul executoriu, iar dacă este vorba despre o încăpere cu destinație non-locativă, aceasta se extinde și asupra bunurilor aflate în interior.

În ipoteza în care debitorul se ascunde, refuză accesul sau împiedică executarea, evacuarea se realizează prin pătrundere forțată, în prezența a doi martori asistenți și, la nevoie, cu sprijinul poliției

ed from using their property as a result of the temporary prohibition on eviction. This compensation could be established in the form of a payment made by the debtor, proportional to the market rental value of the property, collected within the same enforcement proceedings. At present, we consider that the creditor could obtain such compensation through the institution of unjustified enrichment (regulated by Articles 1979-1997 of the Civil Code of the Republic of Moldova[2]). However, if the debtor fails to pay this compensation voluntarily, the creditor would be compelled to bring an action before the court for the recovery of unjustified enrichment.

In the event of eviction, the judicial enforcement officer intervenes only where the debtor fails to vacate the premises voluntarily and eviction becomes compulsory. Article 147 EC does not establish a time limit for the voluntary enforcement of the enforceable title concerning eviction; accordingly, the provisions of Article 60(3) EC apply, and the judicial enforcement officer shall call upon the debtor to comply with the enforceable instrument within 15 days.

Furthermore, the law obliges the judicial enforcement officer to notify the debtor of the date and time of enforcement, thereby guaranteeing the possibility to participate in the procedure; however, the debtor's absence does not prevent the execution of enforcement. Eviction applies to all persons indicated in the enforceable instrument, and where the premises are not intended for habitation, it extends also to the property therein.

Where the debtor is in hiding, refuses access, or obstructs enforcement, eviction is carried out by forced entry, in the presence of two attesting witnesses and, if necessary, with the assistance of the police or the local public authority. Where objective obstacles arise, the judicial enforcement officer is obliged to postpone enforcement and to refer the matter to the court for clarification, informing the creditor of the situation. Upon completion of the procedure, the eviction and handover of the premises are recorded in a report signed by the judi-

sau al autorității publice locale. Dacă apar obstacole obiective, executorul este obligat să amâne executarea și să sesizeze instanța de judecată pentru clarificări, informând creditorul despre situație. După finalizarea procedurii, evacuarea și predarea încăperii se consemnează într-un proces-verbal semnat de executor și de persoanele participante, document care confirmă îndeplinirea obligației. În final, toate cheltuielile legate de evacuarea silită sunt suportate de debitor, consacrand astfel principiul responsabilității acestuia pentru neexecutarea voluntară a obligației.

Articolul 149 din Codul de executare al Republicii Moldova reglementează procedura executării hotărârilor judecătorești privind evacuarea fără acordarea unui alt spațiu locativ, adică în situațiile în care debitorul nu beneficiază de o locuință alternativă. Norma are un caracter strict procedural și urmărește să asigure desfășurarea executării silită în mod ordonat, cu respectarea drepturilor ambelor părți. Art. 149 CE stabilește reglementări specifice pentru procedura de evacuare fără acordarea altui spațiu, care se vor aplica în cumul cu reglementările de la art. 147 CE [1, p. 326].

Textul legal stabilește că, în cazul în care debitorul nu eliberează benevol spațiul locativ indicat în documentul executoriu, executorul judecătoresc fixează data și ora executării silită, obligând totodată debitorul să indice locul unde urmează a fi strămutate bunurile sale. Această dispoziție are rolul de a preveni situațiile de abandon al bunurilor și de a proteja dreptul de proprietate al debitorului asupra acestora.

Dacă debitorul nu își îndeplinește această obligație sau refuză participarea la evacuare, executorul judecătoresc întocmește un proces-verbal detaliat în care va consemna bunurile aflate în încăpere, după care dispune transmiterea lor spre păstrare. Legea îi oferă executorului libertatea de a desemna depozitarul – fie creditorul, fie o altă persoană desemnată în mod expres. După trecerea unui termen de

cial enforcement officer and the participating persons, which document confirms the fulfilment of the obligation. Finally, all costs related to compulsory eviction are borne by the debtor, thus enshrining the principle of their responsibility for the voluntary non-performance of their obligation.

Article 149 of the Enforcement Code of the Republic of Moldova regulates the procedure for the enforcement of court judgments concerning eviction without the provision of alternative housing, i.e., in situations where the debtor does not benefit from an alternative dwelling. The provision is strictly procedural in nature and seeks to ensure that enforcement proceedings are conducted in an orderly manner, with due respect for the rights of both parties. Article 149 EC establishes specific provisions for the procedure of eviction without the provision of alternative housing, which shall apply cumulatively with the provisions of Article 147 EC [1, p. 326].

The legal text provides that, where the debtor fails to voluntarily vacate the dwelling indicated in the enforceable instrument, the judicial enforcement officer shall fix the date and time of compulsory enforcement, simultaneously requiring the debtor to indicate the location to which their property is to be transferred. This provision aims to prevent situations of property abandonment and to protect the debtor's right to their own property.

If the debtor fails to comply with this obligation or refuses to participate in the eviction, the judicial enforcement officer shall draw up a detailed report recording the property found in the premises, and shall then order its transfer for safekeeping. The law grants the judicial enforcement officer the discretion to designate the depository – either the creditor or another person expressly designated. Following the expiry of a period of three months from the date of deposit, the judicial enforcement officer is entitled to sell the property in the manner prescribed by the Enforcement Code, using the proceeds to cover enforcement and storage costs. The remaining sum shall be deposited into the judicial enforcement

trei luni de la momentul depozitării, executorul este îndreptățit să vândă bunurile în modul stabilit de Codul de executare, utilizând sumele obținute pentru acoperirea cheltuielilor de executare și de păstrare. Iar suma rămasă se depune la contul executorului judecătoresc, debitorul fiind în drept să o revendice.

Putem avea și o situație intermediară, în care debitorul, deși nu participă la evacuare, își îndeplinește parțial obligațiile: el comunică locul de strămutare a bunurilor și achită anticipat cheltuielile de executare. În acest caz, executorul este obligat să efectueze strămutarea bunurilor la locul indicat, în aceeași localitate, consemnând toate detaliile într-un proces-verbal.

Ultima varietate a evacuării constă în evacuarea cu acordarea unui alt spațiu locativ (unei alte încăperi), reglementată de art. 148 CE. Norma are un caracter special în raport cu dispozițiile generale privind evacuarea, întrucât prevede o executare condiționată – măsura nu poate fi pusă în aplicare decât după ce debitorului i s-a asigurat efectiv un alt spațiu locativ (o altă încăpere).

În primul rând, legiuitorul stabilește o regulă imperativă: evacuarea se poate efectua doar după ce debitorului i s-a acordat un alt spațiu locativ. Această prevedere exclude posibilitatea ca debitorul să fie lipsit de locuință înainte ca statul sau instituția obligată să-i ofere o alternativă corespunzătoare. Norma urmărește prevenirea situațiilor de vulnerabilitate socială și asigurarea unei tranziții ordonate, fără ca executarea să conducă la pierderea adăpostului în mod arbitrar.

Alineatul (2) art. 148 CE descrie detaliat rolul executorului judecătoresc în coordonarea executării. În situația în care documentul executoriu prevede expres necesitatea acordării unui alt spațiu locativ, executorul transmite o propunere către organul competent (de exemplu, autoritatea publică locală) pentru punerea în aplicare a obligației, stabilind un termen concret de

officer's account, with the debtor being entitled to claim it.

There may also be an intermediate situation, in which the debtor, although not participating in the eviction, partially fulfils their obligations: they communicate the location for the transfer of their property and pay the enforcement costs in advance. In this case, the judicial enforcement officer is obliged to carry out the transfer of the property to the indicated location, within the same locality, recording all details in a report.

The final form of eviction is eviction with the provision of alternative housing (another dwelling), regulated by Article 148 EC. This provision is of a special nature in relation to the general eviction provisions, as it prescribes conditional enforcement – the measure may only be implemented after the debtor has effectively been provided with alternative housing (another dwelling).

In the first place, the legislator establishes an imperative rule: eviction may only be carried out after the debtor has been provided with alternative housing. This provision precludes the possibility of the debtor being deprived of housing before the state or the obligated institution has offered a suitable alternative. The provision aims to prevent situations of social vulnerability and to ensure an orderly transition, without enforcement resulting in arbitrary loss of shelter.

Article 148(2) EC describes in detail the role of the judicial enforcement officer in coordinating enforcement. Where the enforceable instrument expressly provides for the need to grant alternative housing, the judicial enforcement officer transmits a proposal to the competent authority (for example, the local public authority) for the implementation of the obligation, establishing a specific time limit for enforcement – which may not exceed six months. Where this time limit expires without the debtor having received the indicated housing, the judicial enforcement officer is obliged to draw up a report and to submit the documentation to the court that issued the

executare – care nu poate depăși șase luni. În cazul în care acest termen expiră fără ca debitorul să primească locuința indicată, executorul are obligația de a întocmi un proces-verbal și de a înainta documentația instanței care a pronunțat hotărârea. Instanța, examinând materialele, poate dispune una dintre următoarele măsuri:

- a) aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege organului responsabil;
- b) sesizarea organelor de urmărire penală;
- c) emiterea unei încheieri de clarificare a modului și ordinii de executare.

Reținem că remediile propuse de alin. (2) al articolului comentat pentru situația când autoritatea obligată să acorde alt spațiu, dar nu o face, sunt limitativ expuse; astfel, instanța de judecată nu ar putea aplica alte soluții, decât cele 3 enunțate mai sus, la examinarea procesului-verbal al executorului judecătoresc [1, p. 325].

Legea reglementează și ipoteza în care debitorul refuză să participe la evacuare, deși i-a fost asigurat un alt spațiu. Într-un asemenea caz, executorul judecătoresc este îndreptățit să strămute bunurile debitorului în prezența martorilor asistenți, după efectuarea inventarierii lor, în noul spațiu atribuit, pe care îl sigilează. Prin această măsură, executorul îndeplinește obligația de executare fără a aduce atingere dreptului de proprietate al debitorului asupra bunurilor sale. Totodată, legea prevede expres că executorul nu poartă răspundere pentru păstrarea bunurilor debitorului, responsabilitatea acestuia încetând odată cu transferul și sigilarea spațiului.

Legislația Republicii Moldova conține o lacuna normativă în materia executării hotărârilor privind evacuarea, referitoare la situația reocupării imobilului de către debitor sau alte persoane după încheierea procesului-verbal de predare silită. Codul de executare nu conține dispoziții exprese care să prevadă consecințele unei asemenea acțiuni, deși în practică astfel de situații se pot întâlni, generând dificultăți de asigu-

gment. The court, upon examining the materials, may order one of the following measures:

- the application of statutory sanctions against the responsible authority,
- referral to the criminal prosecution authorities, or
- the issuance of an interlocutory order clarifying the manner and order of enforcement.

It should be noted that the remedies proposed under paragraph (2) of the Article under review, for situations where the authority obliged to provide alternative housing fails to do so, are exhaustively listed; accordingly, the court could not apply other solutions beyond the three enumerated above when examining the judicial enforcement officer's report [1, p. 325].

The law also regulates the situation in which the debtor refuses to participate in eviction, although alternative housing has been provided. In such a case, the judicial enforcement officer is entitled to transfer the debtor's property, in the presence of attesting witnesses, following inventory, to the newly allocated premises, which the judicial enforcement officer shall seal. By this measure, the judicial enforcement officer fulfils the enforcement obligation without infringing the debtor's right to their property. At the same time, the law expressly provides that the judicial enforcement officer bears no liability for the safekeeping of the debtor's property, their responsibility ceasing upon transfer and sealing of the premises.

The legislation of the Republic of Moldova contains a regulatory gap in the enforcement of judgments relating to eviction, specifically concerning the situation of re-occupation of the property by the debtor or other persons after the conclusion of the compulsory handover report. The Enforcement Code does not contain express provisions governing the consequences of such an action, although in practice such situations may arise and may create difficulties in ensuring the stability of the effects of enforcement.

In the absence of a clear regulatory

rare a stabilității efectelor executării silite.

În lipsa unei reglementări clare, executorul judecătoresc nu dispune de un temei procedural pentru a relua procedura de executare, iar creditorul este nevoit să inițieze o nouă acțiune în justiție, ceea ce contravine principiului celerității și subminează autoritatea hotărârii judecătorești. Practic, hotărârea judecătorească executată își pierde efectul, iar creditorul este privat de folosința bunului, în pofida unei proceduri de executare finalizate în mod legal.

Această situație denotă necesitatea introducerii unei reglementări similare art. 902 din Codul de procedură civilă al României, care tratează explicit problema reocupării imobilului. Potrivit modelului românesc, în cazul în care, după predarea silită, debitorul sau o altă persoană pătrunde ori se reinstalează în imobil fără consimțământul expres al creditorului sau fără o hotărâre judecătorească, se poate proceda la o nouă executare silită în baza aceluiași titlu executoriu, fără somație și fără formalități prealabile. O astfel de soluție legislativă este logică și necesară, deoarece reocuparea constituie, în esență, o violare a efectelor juridice ale executării silite, iar intervenția promptă a executorului este singurul mijloc eficient de restabilire a ordinii de drept.

Totodată, ar fi oportun ca viitoarea normă să prevadă expres și soarta bunurilor mobile găsite în imobil la momentul reocupării. În acest sens, propunem aplicarea prevederilor art. 149 alin. (2) CE, potrivit cărora (2) dacă debitorul nu își îndeplinește obligația de a căuta o încăpere pentru strămutarea bunurilor sau refuză să ia parte la evacuare ori dacă persoana indicată de debitor refuză primirea bunurilor debitorului, executorul judecătoresc întocmește un proces-verbal, în care indică toate bunurile aflate în încăpere, și le transmite spre păstrare creditorului sau unei alte persoane stabilite de executorul judecătoresc. După expirarea a 3 luni de la data transmiterii bunurilor spre păstrare, executorul jude-

framework, the judicial enforcement officer lacks a procedural basis for resuming enforcement proceedings, and the creditor is compelled to initiate new court proceedings, which is contrary to the principle of expediency and undermines the authority of the judicial decision. In practice, the enforced judgment loses its effect, and the creditor is deprived of the use of the property, notwithstanding enforcement proceedings that have been lawfully completed.

This situation demonstrates the need for the introduction of a provision similar to Article 902 of the Romanian Code of Civil Procedure, which explicitly addresses the issue of re-occupation of premises. Under the Romanian model, where, after compulsory handover, the debtor or another person enters or reinstalls themselves in the property without the creditor's express consent or without a court judgment, new enforcement proceedings may be initiated on the basis of the same enforceable title, without prior notice or preliminary formalities. Such a legislative solution is logical and necessary, since re-occupation constitutes, in essence, a violation of the legal effects of enforcement, and the judicial enforcement officer's prompt intervention is the only effective means of restoring the legal order.

Furthermore, it would be appropriate for the future provision to expressly regulate the fate of movable property found in the premises at the time of re-occupation. In this regard, we propose the application of Article 149(2) EC, pursuant to which, if the debtor fails to fulfil their obligation to find premises for the transfer of their property or refuses to participate in eviction, or if the person designated by the debtor refuses to accept the debtor's property, the judicial enforcement officer shall draw up a report listing all property found in the premises and shall transfer the property for safekeeping to the creditor or to another person designated by the judicial enforcement officer. After the expiry of three months from the date of transfer of the property for safekeeping, the judicial

cătoresc le poate vinde în modul stabilit de prezentul Cod. Suma obținută se utilizează la recuperarea cheltuielilor de executare și de păstrare, iar banii rămași se depun la contul executorului judecătoresc, debitorul fiind în drept să îi revendice.

În același timp, fapta reocupării neautorizate ar trebui calificată ca o încălcare gravă a ordinii juridice, susceptibilă de răspundere penală. Pentru aceasta, Codul de executare ar putea prevedea expres că procesul-verbal întocmit de executorul judecătoresc, transmis în copie certificată organului de urmărire penală, constituie temei pentru inițierea urmăririi penale.

Un alt tip de document executoriu privind litigiile locative reprezintă instalarea în spațiul locativ (în încăpere). Potrivit art. 150 alin. (1) CE, instalarea în spațiul locativ (în încăpere) constă în asigurarea de către executorul judecătoresc a accesului creditorului în spațiul locativ indicat (în încăperea indicată) în documentul executoriu și folosirea lui nestingherită.

După cum s-a menționat în doctrină [1, p. 328], un element de maximă importanță în această definiție este sintagma „acces nestingherit” – or, restabilirea drepturilor creditorului pe această categorie de executări silite se poate considera realizată doar când, în prezența executorului judecătoresc, acesta va putea avea acces liber în încăpere. Acest aspect are o valoare practică importantă, deoarece garantează realizarea deplină a dreptului de folosință, care nu se limitează la simpla predare formală a bunului, ci implică utilizarea lui efectivă, zilnică și neîngrădită. În acest sens, executorul are obligația de a explica debitorului că nu poate crea obstacole la folosirea spațiului, iar pentru realizarea măsurii poate aplica prevederile art. 147 alin. (6) CE, ceea ce înseamnă că are dreptul de a pătrunde forțat în încăpere, în prezența martorilor sau, la nevoie, cu sprijinul organelor de poliție.

Textul art. 150 alin. (2) CE precizează momentul final al executării: documentul executoriu se consideră îndeplinit numai

enforcement officer may sell the property in the manner prescribed by this Code. The proceeds shall be used to cover enforcement and storage costs, and the remaining sum shall be deposited into the judicial enforcement officer's account, with the debtor being entitled to claim it.

At the same time, the act of unauthorised re-occupation should be classified as a serious violation of the legal order, subject to criminal liability. To this end, the Enforcement Code could expressly provide that the report drawn up by the judicial enforcement officer, transmitted as a certified copy to the criminal prosecution authority, constitutes grounds for the initiation of criminal proceedings.

Another type of enforceable instrument relating to housing disputes is installation in the dwelling (premises). Pursuant to Article 150(1) EC, installation in the dwelling (premises) consists of the judicial enforcement officer ensuring the creditor's access to the dwelling (premises) indicated in the enforceable instrument and their unimpeded use thereof.

As noted in the legal literature [1, p. 328], a key element in this definition is the phrase “unimpeded access” – since the restoration of the creditor's rights in this category of enforcement proceedings may be considered achieved only when, in the presence of the judicial enforcement officer, the creditor is able to gain free access to the premises. This aspect is of significant practical importance, as it guarantees the full realisation of the right of use, which is not limited to the mere formal handover of the property, but involves its effective, daily, and unrestricted utilisation.

In this regard, the judicial enforcement officer is obliged to explain to the debtor that they may not create obstacles to the use of the premises, and in order to carry out the measure, the judicial enforcement officer may apply the provisions of Article 147(6) EC, which means they have the right to enter the premises by force, in the presence of witnesses or, if necessary, with the assistance of the police.

Article 150(2) EC specifies the final

după ce creditorului i s-a asigurat posibilitatea de a utiliza zilnic și nestingherit spațiul locativ. Această prevedere are rolul de a evita executările formale, limitate la un act de predare simbolică, fără o restabilire reală a posesiei. Practic, executorul trebuie să se asigure că dreptul creditorului este efectiv exercitat în mod continuu.

Din acest considerent, procedura de executare poate fi reluată pe durata termenului de prescripție dacă debitorul, ulterior instalării, împiedică din nou accesul creditorului. În asemenea cazuri, debitorul poate fi sancționat potrivit legii. Această prevedere întărește autoritatea executării și oferă creditorului o protecție continuă, asigurând că efectele hotărârii judecătorești nu pot fi anulate prin comportamente abuzive. În literatura de specialitate [1] s-a arătat că aceste reglementări sunt o salutară novație instituită de legiuitor, ca răspuns la situațiile când, odată efectuată instalarea creditorului, iar procedura de executare silită fiind încetată, debitorul putea limita iarăși accesul creditorului în încăpere, iar creditorul nu avea altă soluție decât inițierea unei noi proceduri judiciare. În prezent, însă, procedura de executare poate fi reluată pe durata termenului de prescripție, dacă debitorul împiedică accesul creditorului în spațiul locativ (în încăpere) și folosirea lui. În acest caz, debitorului îi pot fi aplicate și sancțiunile prevăzute de legislație – adică sancțiunile contravenționale, dar și cheltuielile de executare ocazionate de punerea repetată în executare a obligației sale.

În ansamblu, articolul 150 CE consacră o formă completă a executării silite, în care scopul final nu este doar eliberarea formală a bunului, ci asigurarea exercitării efective și pașnice a dreptului de folosință. Prin această reglementare, legiuitorul consolidează rolul executorului judecătoresc ca garant al aplicării reale a hotărârilor judecătorești și al protejării ordinii juridice create prin acestea.

În fine, Codul de executare al Republicii Moldova mai reglementează exe-

moment of enforcement: the enforceable instrument is considered fulfilled only after the creditor has been ensured the possibility of daily and unimpeded use of the dwelling. This provision serves to prevent formal enforcement, limited to a symbolic act of handover, without the actual restoration of possession. In practice, the judicial enforcement officer must ensure that the creditor's right is effectively exercised on a continuous basis.

For this reason, enforcement proceedings may be resumed within the limitation period if, following installation, the debtor again obstructs the creditor's access. In such cases, sanctions may be applied to the debtor in accordance with the law. This provision reinforces the authority of enforcement and provides the creditor with continuing protection, ensuring that the effects of the judicial decision cannot be nullified through abusive conduct. In the legal literature[1], it has been observed that these provisions represent a welcome legislative innovation, introduced in response to situations where, once the creditor had been installed and the enforcement proceedings had been terminated, the debtor could again restrict the creditor's access to the premises, leaving the creditor with no option other than initiating new court proceedings. Currently, however, enforcement proceedings may be resumed within the limitation period if the debtor obstructs the creditor's access to the dwelling (premises) and their use thereof. In such cases, the debtor may also be subject to statutory sanctions – that is, administrative sanctions, as well as the enforcement costs occasioned by the repeated enforcement of their obligation.

Overall, Article 150 EC enshrines a comprehensive form of enforcement, in which the ultimate objective is not merely the formal vacation of the property, but the assurance of the effective and peaceful exercise of the right of use. Through this provision, the legislator reinforces the role of the judicial enforcement officer as guarantor of the genuine implementation of judicial decisions and the protection of the

cutarea hotărârilor privind strămutarea în alt spațiu locativ sau schimbul forțat al spațiului locativ, însă are un caracter de normă de trimitere („normă de blanchetă”), care nu stabilește o procedură proprie, ci face referire la regulile generale prevăzute în Capitolul XI al Cărții I din Codul de executare.

În esență, această dispoziție legală confirmă că executarea în cazurile de strămutare sau schimb forțat se realizează potrivit aceluiași reguli care guvernează evacuarea și instalarea în spațiul locativ. Caracterul mixt al acestor situații justifică aplicarea cumulativă a prevederilor anterioare, întrucât strămutarea implică, pe de o parte, eliberarea spațiului ocupat anterior (operațiune echivalentă cu evacuarea) și, pe de altă parte, instalarea debitorului într-un alt spațiu locativ.

Norma se aplică, de regulă, în situațiile în care instanța a dispus schimbul forțat al locuințelor, atribuirea unui alt imobil în compensație sau exproprierea persoanei din motive de utilitate publică ori de interes social. Prin urmare, executorul judecătoresc trebuie să urmeze, în mod succesiv, etapele prevăzute de articolele 147-150 ale Codului de executare: notificarea părților, stabilirea datei executării, evacuarea efectivă, predarea bunului și, dacă este cazul, instalarea debitorului în noul spațiu.

CONCLUZII

Executarea documentelor executorii privind litigiile locative constituie una dintre cele mai complexe forme ale executării silite directe, prin care se realizează echilibrul între două valori fundamentale: dreptul de proprietate al creditorului și dreptul la locuință al debitorului. Analiza dispozițiilor Capitolului XI al Cărții I a Codului de executare al Republicii Moldova permite constatarea faptului că legiuitorul a urmărit instituirea unui mecanism procedural care să combine rigoarea realizării hotărârilor judecătorești cu necesitatea

legal order established thereby.

Finally, the Enforcement Code of the Republic of Moldova also regulates the enforcement of judgments relating to relocation to alternative housing or the forced exchange of housing; however, this constitutes a referral provision (a “blanket provision”), which does not establish its own procedure but refers to the general rules provided in Chapter XI of Book I of the Enforcement Code.

In essence, this legislative provision confirms that enforcement in cases of relocation or forced exchange is carried out in accordance with the same rules governing eviction and installation in the dwelling. The composite nature of these situations justifies the cumulative application of the preceding provisions, since relocation entails, on the one hand, the vacation of the previously occupied premises (an operation equivalent to eviction) and, on the other hand, the installation of the debtor in an alternative dwelling.

The provision applies, as a rule, in situations where the court has ordered the forced exchange of dwellings, the assignment of alternative immovable property as compensation, or the expropriation of a person for reasons of public utility or social interest. Accordingly, the judicial enforcement officer must follow, in sequence, the stages prescribed by Articles 147–150 of the Enforcement Code: notification of the parties, setting the date of enforcement, actual eviction, handover of the property, and, where applicable, installation of the debtor in the new premises.

Conclusions

The enforcement of enforceable instruments in housing disputes constitutes one of the most complex forms of direct enforcement proceedings, through which the balance between two fundamental values is achieved: the creditor's right to property and the debtor's right to housing. An analysis of the provisions of Chapter XI of Book I of the Enforcement Code of the Republic of Moldova reveals that the legislator has sought to establish a procedur-

protejării demnității umane și a interesului social.

Textele articolelor 147-151¹ CE consacra, în general, o reglementare coerentă a executării hotărârilor referitoare la litigiile locative, pornind de la principiile generale ale executării silită – legalitate, egalitate, umanism, independența executorului și caracterul obligatoriu al cerințelor acestuia. Evacuarea, fie cu, fie fără acordarea unui alt spațiu locativ, instalarea creditorului în posesie sau strămutarea debitorului reprezintă etape succesive prin care executorul judecătoresc asigură realizarea efectivă a titlului executoriu și restabilirea ordinii juridice stabilite de instanță.

Un element demn de a fi menționat reprezintă instituirea interdicției temporare de evacuare prevăzute la art. 147 alin. (2)¹ CE, care reflectă preocuparea statului pentru protecția socială a persoanelor vulnerabile în sezonul rece al anului. Cu toate acestea, norma respectivă generează un dezechilibru între drepturile creditorului și cele ale debitorului, întrucât îl împiedică pe primul să se folosească de bunul propriu fără o compensație echitabilă. În această privință, se impune completarea legislației cu un mecanism compensatoriu, prin care creditorul să poată solicita despăgubiri proporționale cu valoarea chiriei de piață a imobilului pentru perioada în care executarea este suspendată.

De asemenea, analiza cadrului normativ relevă o lacună importantă în ceea ce privește situația reocupării imobilului după predarea silită. În lipsa unei reglementări exprese, efectele hotărârii executate pot fi anulate printr-o acțiune abuzivă a debitorului. Este necesară, prin urmare, instituirea unei norme similare din art. 902 din Codul de procedură civilă al României, care să permită reluarea imediată a executării în baza aceluiași titlu executoriu, fără formalități suplimentare, precum și sancționarea penală a ocupării neautorizate a imobilului.

Reglementările privind instalarea în

al mecanism that combines the rigour of implementing judicial decisions with the necessity of protecting human dignity and social interests.

Articles 147–151 EC generally enshrine a coherent regulation of the enforcement of judgments relating to housing disputes, proceeding from the general principles of enforcement – legality, equality, humanism, the independence of the judicial enforcement officer, and the binding nature of their requirements. Eviction, whether with or without the provision of alternative housing, the installation of the creditor in possession, or the relocation of the debtor, represent successive stages through which the judicial enforcement officer ensures the effective realisation of the enforceable title and the restoration of the legal order established by the court.

A notable element is the establishment of the temporary prohibition on eviction provided for in Article 147(2)¹ EC, which reflects the state's concern for the social protection of vulnerable persons during the cold season. Nevertheless, this provision creates an imbalance between the rights of the creditor and those of the debtor, as it prevents the former from using their own property without fair compensation. In this regard, it is necessary to supplement the legislation with a compensatory mechanism enabling the creditor to claim damages proportional to the market rental value of the property for the period during which enforcement is suspended.

Furthermore, the analysis of the regulatory framework reveals an important gap regarding the situation of re-occupation of premises after compulsory handover. In the absence of express regulation, the effects of the enforced judgment may be nullified through abusive conduct by the debtor. It is therefore necessary to introduce a provision analogous to Article 902 of the Romanian Code of Civil Procedure, enabling the immediate resumption of enforcement on the basis of the same enforceable title, without additional formalities, as well as the criminal prosecution of persons who unlawfully occupy the property.

spațiul locativ și reluarea executării în cazul obstrucționării accesului creditorului conțin soluții, care previn abuzurile și asigură efectivitatea titlului executoriu pe întreaga durată a termenului de prescripție. În același timp, norma privind strămutarea sau schimbul forțat al spațiului locativ confirmă aplicarea cumulativă a regulilor privind evacuarea și instalarea, ceea ce reflectă o abordare logică și unitară a procedurii.

The provisions relating to installation in the dwelling and the resumption of enforcement in cases of obstruction of the creditor's access contain solutions that prevent abuses and ensure the effectiveness of the enforceable title throughout the entire limitation period. At the same time, the provision relating to relocation or forced exchange of housing confirms the cumulative application of the rules on eviction and installation, reflecting a logical and unified procedural approach.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Belei E., Budăi N., Pruteanu V., Stratulat Gh. Comentariul Codului de Executare al Republicii Moldova. Cartea I Executarea hotărârilor cu caracter civil. Chișinău, 2021. [online], [citat 23.02.2026]. Disponibil: <https://rm.coe.int/comentariu-codul-de-executare-final/1680a2cf49>
2. Codul civil al Republicii Moldova din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 din 01.03.2019.
3. Codul de executare al Republicii Moldova din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 214-220 din 05.11.2010.
4. Codul de procedură civilă al României din 1 iulie 2010 [online], [citat 02.03.2026]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/297185>
5. Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat. Vol. 2: Art. 527-1.134. / coord.: Ciobanu V.M., Nicolaie M. București: Universul Juridic, 2016.
6. Trăilescu A., Lungănașe C. Drept procesual civil. Executarea silită. București: Ed. C.H. Beck, 2021.

CZU: 343.98:616.89

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.09>

EXPERIMENTUL ROSENHAN – CAZ CRIMINALISTIC: ERORI DE DIAGNOSTIC ȘI INVESTIGAREA INFRAȚIUNILOR MEDICALE

Constantin PISARENCO¹

Acest articol examinează experimentul clasic din 1973 al lui D.L. Rosenhan, ca exemplu cheie care demonstrează erorile sistematice caracteristice diagnosticului psihiatric și de stigmatizare a bolnavilor mintali. Se examinează modul în care rezultatele acestui studiu pot fi utilizate în știința criminalistică pentru a descoperi cazuri de malpraxis medical, inclusiv spitalizarea ilegală, tratamentul coercitiv fără consimțământ și alte abuzuri. Studiul se bazează pe o abordare interdisciplinară care cuprinde normele juridice ale Republicii Moldova, deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO), directivele internaționale ale Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) și Asociației Europene de Psihiatrie, precum și publicațiile contemporane din domeniul medicinei și dreptului. Sunt oferite recomandări pentru îmbunătățirea metodelor de investigare a infracțiunilor medicale și creșterea fiabilității examinărilor psihiatrice medico-legale. Se demonstrează că prevenirea unor astfel de infracțiuni necesită nu doar actualizarea legislației, ci și schimbarea culturii profesionale a medicinei și a sistemului juridic.

Cuvinte-cheie: experimentul Rosenhan, psihiatrie legală, eroare medicală, criminalistică, drepturile pacienților, Moldova.

THE ROSENHAN EXPERIMENT – CRIMINAL CASE: DIAGNOSTIC ERRORS AND THEIR IMPORTANCE FOR INVESTIGATING MEDICAL CRIMES

Constantin PISARENCO¹

This article examines D.L. Rosenhan's classic 1973 experiment as a key example demonstrating systemic errors in psychiatric diagnosis and the stigmatization of the mentally ill. It examines how the results of this study can be used in forensic science to uncover medical malpractice, including illegal hospitalization, coercive treatment without consent, and other abuses. The study is based on an interdisciplinary approach that encompasses the legal norms of the Republic of Moldova, the decisions of the European Court of Human Rights, the international directives of the WHO and the European Psychiatric Association, as well as contemporary publications in the field of medicine and law. Recommendations are provided for improving methods of investigating medical crimes and increasing the reliability of forensic psychiatric examinations. It is demonstrated that preventing such crimes requires not only updating legislation, but also changing the professional culture of medicine and the legal system.

Keywords: Rosenhan experiment, forensic psychiatry, medical error, criminalistics, patients' rights, Moldova.

INTRODUCERE

Medicina modernă se confruntă constant cu tendințe contradictorii: pe de o parte progresul rapid al tehnologiilor științifice și al tratamentului tulburărilor mintale, pe de altă parte neîncrederea publicului cauzată de erori și abuzuri medicale. Psihiatria ocupă un loc special în această dezbatere,

INTRODUCTION

Modern medicine is constantly faced with contradictory trends: on the one hand, rapid advances in scientific technologies and the treatment of mental disorders, and on the other hand, public mistrust caused by medical errors and abuses. Psychiatry occupies a special place in this debate,

¹ Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra „Drept public”, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ROR: <https://ror.org/054jx1t36>); e-mail: office@ulim.md, ulim@ulim.md; e-mail: constantin.pisarenco@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5548-4653>.

Associate Professor, Doctor of Law, Department of Public Law, Free International University of Moldova; e-mail: office@ulim.md, ulim@ulim.md; e-mail: constantin.pisarenco@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4560-8530>

unde erorile de diagnostic și organizare duc adesea la spitalizare ilegală, stigmatizarea pacienților și încălcarea drepturilor acestora. Un experiment clasic realizat de D.L. Rosenhan, în 1973, a demonstrat că persoanele sănătoase pot fi internate involuntar în instituții psihiatrice, iar comportamentul lor normal va fi interpretat ca manifestări ale bolii [28]. Acest experiment a devenit ulterior punctul de plecare pentru o revizuire a clasificărilor psihiatrice și un argument important pentru critica infailibilității practicii medicale. Publicațiile cu ocazia celei de-a cincizecea aniversări a experimentului au menționat că scopul principal al acestuia a fost de a demonstra lipsa de fiabilitate a diagnosticelor și necesitatea dezvoltării unor criterii mai obiective pentru evaluarea tulburărilor mintale [2].

În știința criminalistică, cercetarea lui D.L. Rosenhan poate fi considerată nu doar un fapt istoric, ci și un model unic pentru analiza acțiunilor ilegale ale profesioniștilor din domeniul medical. Diagnosticul greșit, părtinirea personalului, tratamentul forțat și incapacitatea de a-și dovedi propria sănătate sunt indicatori potențiali ai unui comportament infracțional care poate fi ascuns în spatele unor diagnostice formale. Organul de urmărire penală și instanțele se confruntă cu o dilemă: unde se termină o eroare *bona fide* și unde începe neglijența? În diferite țări, în special în era post-sovietică, există puține condamnări pentru neglijență medicală, demonstrând dificultatea de a dovedi vinovăția și nivelul ridicat de latență asociat cu astfel de infracțiuni [18].

Această lucrare își propune să analizeze experimentul lui D.L. Rosenhan drept caz criminalistic, adaptarea constatărilor acestuia la contextul Republicii Moldova și identificarea unor metode de investigare a acelor infracțiuni medicale care necesită îmbunătățiri. Pentru atingerea acestui scop, trebuie abordate următoarele obiective: revizuirea contextului istoric și a metodologiei experimentului, definirea conceptului și a bazei juridice pentru erorile de diagnostic și neglijență medicală, identificarea factorilor cognitivi și organizaționali care contribuie la erori în psihiatrie, compara-

where diagnostic and organizational errors often lead to illegal hospitalization, stigmatization of patients, and violation of their rights. A classic experiment conducted by D.L. Rosenhan in 1973 demonstrated that healthy individuals can be involuntarily admitted to psychiatric institutions, and their normal behavior will be interpreted as manifestations of illness [28]. This experiment later became the starting point for a review of psychiatric classifications and an important argument in the critique of the infallibility of medical practice. Publications on the fiftieth anniversary of the experiment noted that its main purpose was to demonstrate the unreliability of diagnoses and the need to develop more objective criteria for assessing mental disorders [2].

In criminology, D.L. Rosenhan's research can be considered not only a historical fact, but also a unique model for analyzing the illegal actions of medical professionals. Misdiagnosis, staff bias, forced treatment, and the inability to prove one's own health are potential indicators of criminal behavior that may be hidden behind formal diagnoses. Prosecutors and courts face a dilemma: where does *bona fide* error end and negligence begin? In various countries, especially in the post-Soviet era, there are few convictions for medical negligence, demonstrating the difficulty of proving guilt and the high level of latency associated with such crimes [18].

This paper aims to analyze D.L. Rosenhan's experiment as a criminalistic case study, adapt its findings to the context of the Republic of Moldova, and identify methods for investigating medical crimes that need improvement. To achieve this objective, the following objectives must be addressed: reviewing the historical context and methodology of the experiment, defining the concept and legal basis for diagnostic errors and medical negligence, identifying the cognitive and organizational factors that contribute to errors in psychiatry, comparing the findings of the experiment with real cases of medical crimes, including

rea constatărilor experimentului cu cazuri reale de infracțiuni medicale, inclusiv deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului și propunerea de recomandări pentru îmbunătățirea examinării psihiatrice medico-legale și a investigării infracțiunilor medicale în Moldova.

Spre deosebire de cercetarea medicală tradițională, acest studiu se bazează pe metodologia criminalistică. O „focalizare criminalistică” se referă la identificarea și analiza elementelor unei infracțiuni în situația studiată, reconstrucția mecanismului prin care a fost comisă infracțiunea și stabilirea elementelor infracțiunii. Experimentul D.L. Rosenhan este considerat un incident model, permițând identificarea tiparelor criminale tipice: încarcerarea ilegală, vătămarea corporală din culpă, falsificarea documentelor și abuzul în serviciu. Sunt utilizate categorii criminalistice clasice – obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă –, fiind analizate urme tipice lăsate de infracțiunile medicale. Această abordare permite aplicarea practică a rezultatelor experimentale și dezvoltarea de algoritmi pentru investigarea infracțiunilor medicale.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Baza metodologică a studiului este o abordare interdisciplinară care combină metode din criminologie, psihiatrie legală și analiză juridică. Lucrarea utilizează metode științifice generale de analiză și sinteză, inducție și deducție, precum și metode juridice și criminalistice specializate: analiza juridică formală, analiza juridică comparată și analiza structural-funcțională. De o importanță semnificativă este analiza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, care a permis identificarea încălcărilor tipice ale drepturilor pacienților în timpul spitalizării psihiatrice și al tratamentului nevoluntar. Baza empirică a studiului este alcătuită din acte normative ale Republicii Moldova, documente juridice internaționale, ghiduri ale Organizației Mondiale a Sănătății și Asociației Europene de Psihiatrie, precum și publicații științifice moderne în domeniile medicinei și dreptului. Experimentul Rosenhan este considerat

decisions of the European Court of Human Rights, and proposing recommendations for improving forensic psychiatric examination and the investigation of medical crimes in Moldova.

Unlike traditional medical research, this study is based on criminalistic methodology. A „criminalistic focus” refers to the identification and analysis of the elements of a crime in the situation under study, the reconstruction of the mechanism by which the crime was committed, and the establishment of the elements of the crime. D.L. Rosenhan’s experiment is considered a model incident, allowing the identification of typical criminal patterns: illegal incarceration, negligent bodily injury, document forgery, and abuse of office. Classic criminalistic categories are used—object, objective side, subject, and subjective side—and the typical traces left by medical crimes are analyzed. This approach allows for the practical application of experimental results and the development of algorithms for investigating medical crimes.

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The methodological basis of the study is an interdisciplinary approach combining methods from criminology, forensic psychiatry, and legal analysis. The paper uses general scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, as well as specialized legal and criminalistic methods: formal legal analysis, comparative legal analysis, and structural-functional analysis. Of significant importance is the analysis of the case law of the European Court of Human Rights, which has made it possible to identify typical violations of patients’ rights during psychiatric hospitalization and involuntary treatment. The empirical basis of the study consists of normative acts of the Republic of Moldova, international legal documents, guidelines of the World Health Organization and the European Psychiatric Association, as well as modern scientific publications in the fields of medicine and law. The Rosenhan experiment is

o situație model care permite reconstrucția mecanismului erorii de diagnostic și identificarea indicatorilor semnificativi din punct de vedere criminalistic al infracțiunilor medicale. Această abordare asigură rezultatelor studiului un caracter complet și validitate științifică.

REZULTATE ȘI DISCUȚII OBTINUTE

David L. Rosenhan (1929-2012) a fost un psiholog american și profesor de drept la Universitatea Stanford, care a studiat validitatea diagnosticelor psihiatrice. Lucrând în anii 1960 și 1970, el a observat că psihiatria, spre deosebire de alte discipline medicale, se baza pe criterii relativ subiective. Ideea studiului „Sane in Insane Places” a apărut ca răspuns la numeroasele cazuri de abuz psihiatric, în care oamenii erau instituționalizați la cererea rudelor sau a autorităților. Rosenhan credea că etichetele de diagnostic influențau profund modul în care oamenii erau percepuți și a decis să testeze dacă specialiștii puteau recunoaște persoanele sănătoase în spitale.

În prima parte a experimentului, opt voluntari, inclusiv D.L. Rosenhan însuși, au simulat un simptom inexistent – o halucinație auditivă care implica cuvintele „gol”, „vid” sau „bătăi” – și s-au internat în diverse spitale psihiatrice din Statele Unite. În rest, au furnizat informații veridice despre ei înșiși și s-au comportat normal după spitalizare. Drept urmare, toți pseudo-pacienții au fost internați în spitale, diagnosticați cu schizofrenie sau psihoză maniaco-depresivă, li s-au prescris medicamente antipsihotice și au fost internați timp de șapte până la cincizeci și două de zile. Niciun membru al personalului nu a pus la îndoială diagnosticul, în timp ce pacienții înșiși au remarcat uneori că noii lor „colegi” păreau sănătoși. În a doua parte a studiului, după publicarea rezultatelor, personalul unei clinici prestigioase a fost alertat cu privire la potențiala internare a pseudopacienților și a evaluat fiecare nou sosit. Medicii au clasificat zeci de pacienți drept simulatori, dar niciun pseudopacient nu a fost trimis la spital. Aceasta a confirmat prezența erorii inverse: probabilitate

considered a model situation that allows for the reconstruction of the mechanism of diagnostic error and the identification of criminally significant indicators of medical offenses. This approach ensures the completeness and scientific validity of the study results.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

David L. Rosenhan (1929-2012) was an American psychologist and professor of law at Stanford University who studied the validity of psychiatric diagnoses. Working in the 1960s and 1970s, he observed that psychiatry, unlike other medical disciplines, was based on relatively subjective criteria. The idea for the study „Sane in Insane Places” arose in response to numerous cases of psychiatric abuse, in which people were institutionalized at the request of relatives or authorities. Rosenhan believed that diagnostic labels profoundly influenced how people were perceived and decided to test whether specialists could recognize healthy individuals in hospitals.

In the first part of the experiment, eight volunteers, including D.L. Rosenhan himself, simulated a non-existent symptom—an auditory hallucination involving the words „empty”, „void”, or „beating”—and were admitted to various psychiatric hospitals in the United States. Otherwise, they provided truthful information about themselves and behaved normally after admission. As a result, all of the pseudo-patients were admitted to hospitals, diagnosed with schizophrenia or manic-depressive psychosis, prescribed antipsychotic drugs, and hospitalized for seven to fifty-two days. No staff member questioned the diagnosis, while the patients themselves sometimes noted that their new patient- s seemed healthy. In the second part of the study, after the results were published, the staff of a prestigious clinic was alerted to the potential admission of pseudopatients and evaluated each new arrival. Doctors classified dozens of patients as malingerers, but no pseudopatients were sent to the hospi-

tea de a recunoaște o persoană sănătoasă drept simulator.

Principala concluzie a lui Rosenhan a fost că diagnosticele psihiatrice sunt uneori nesigure, iar eticheta de „schizofrenie” transformă acțiunile oricărei persoane în confirmarea bolii. Studiul a fost ulterior criticat, dar a demonstrat necesitatea unor criterii de diagnostic standardizate. Articolul a fost discutat timp de decenii și a devenit impulsul pentru o revizuire a Manualului American de Diagnostic și Statistică a Tulburărilor Mentale (DSM): DSM-III a introdus criterii mai stricte și interviuri structurate.

Imediat după publicarea experimentului, o serie de psihiatri l-au criticat pentru deficiențele sale metodologice. R. Spitzer, care a participat la dezvoltarea DSM-III, a remarcat că sarcina psihiatrilor este de a trata, nu de a filtra persoanele sănătoase, și că diagnosticul se bazează pe plângerile prezentate [30]. Cu toate acestea, el a recunoscut necesitatea îmbunătățirii fiabilității diagnosticului și a propus utilizarea interviurilor structurate și a unor criterii clare [2]. În deceniile următoare, cercetătorii au descoperit că fiabilitatea diagnosticului este influențată nu numai de criterii, ci și de factorii pacienților (de exemplu, severitatea simptomelor), pregătirea medicilor și nomenclatura tulburărilor în sine [1]. Testarea pe teren a DSM-5 a arătat că fiabilitatea diagnosticului test-retest rămâne scăzută: coeficienții kappa în condiții reale abia ating 0,47, indicând discrepanțe semnificative între medici [29].

În pofida criticilor, experimentul lui D.L. Rosenhan a jucat un rol semnificativ în popularizarea importanței drepturilor pacienților și a evaluărilor independente. Acesta a atras atenția avocaților și activiștilor pentru drepturile omului asupra faptului că evaluările sănătății mintale ar trebui să fie cât mai obiective posibil și susținute de factori verificabili. De-a lungul timpului, au apărut studii care au replicat experimentul lui D.L. Rosenhan; în unele dintre ele, jurnaliști sau cercetători au recreat simptome false, iar persoanele respective au fost, de asemenea, spitalizate și tratate. Acest lucru a susținut concluzia că,

tal. This confirmed the presence of the reverse error: the likelihood of recognizing a healthy person as a malingerer.

Rosenhan's main conclusion was that psychiatric diagnoses are sometimes unreliable, and the label of „schizophrenia” turns any person's actions into confirmation of the disease. The study was later criticized, but it demonstrated the need for standardized diagnostic criteria. The article was discussed for decades and became the impetus for a revision of the American Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM): DSM-III introduced stricter criteria and structured interviews.

Immediately after the experiment was published, a number of psychiatrists criticized it for its methodological shortcomings. R. Spitzer, who participated in the development of DSM-III, noted that the task of psychiatrists is to treat, not to filter out healthy people, and that diagnosis is based on the complaints presented [30]. However, he acknowledged the need to improve the reliability of diagnosis and proposed the use of structured interviews and clear criteria [2]. In the following decades, researchers discovered that the reliability of diagnosis is influenced not only by criteria, but also by patient factors (e.g., symptom severity), physician training, and the nomenclature of disorders themselves [1]. Field testing of the DSM-5 showed that test-retest diagnostic reliability remains low: kappa coefficients in real-world conditions barely reach 0.47, indicating significant discrepancies between clinicians [29].

Despite criticism, D.L. Rosenhan's experiment played a significant role in popularizing the importance of patient rights and independent assessments. It drew the attention of lawyers and human rights activists to the fact that mental health assessments should be as objective as possible and supported by verifiable factors. Over time, studies have been conducted that replicated D.L. Rosenhan's experiment; in some of them, journalists or researchers recreated false symptoms, and those indi-

chiar și în condiții moderne, există riscul unui diagnostic greșit.

Influența experimentului s-a extins mult dincolo de psihiatrie. Acesta a determinat comunitățile medicale și juridice să reconsidere procedurile de spitalizare involuntară. Ulterior, multe țări au adoptat legi care impun revizuirea judiciară a deciziilor de internare a unei persoane într-un spital de psihiatrie. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a început să examineze cazuri privind legalitatea spitalizării, dreptul pacienților la consimțământul informat și accesul la instanță. De exemplu, în cazul *L. M. c. Letoniei* (2011), Curtea a subliniat necesitatea unor criterii clare și a unor proceduri echitabile pentru a preveni spitalizările arbitrare. A constatat că legislația letonă actuală permitea o interpretare largă a motivelor tratamentului involuntar și nu oferea pacienților posibilitatea de a contesta deciziile privind privarea de libertate, încălcând astfel articolul 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [6]. Astfel de decizii au stimulat reforma legislației naționale, inclusiv în Republica Moldova.

Astfel, contextul istoric și științific demonstrează că experimentul Rosenhan nu numai că a expus punctele slabe ale diagnosticului psihiatric, dar a pus și bazele standardelor juridice moderne pentru protecția pacienților. Pentru știința criminalistică, acesta este valoros deoarece permite identificarea erorilor de diagnostic ca potențiali indicatori ai infracțiunilor: închisoarea ilegală, abuzul de putere și falsificarea oficială. Mecanismele de răspuns legal trebuie să ia în considerare nu numai datele medicale obiective, ci și riscurile de abuz rău intenționat sau neglijent. Înțelegerea acestor riscuri este importantă pentru autoritățile de investigație, care sunt obligate să recunoască motivele criminale din spatele fațadei practicii medicale și să clasifice acțiunile celor responsabili în conformitate cu dreptul penal.

Știința juridică și medicina interpretează conceptul de „eroare medicală” în mod diferit. Pe de o parte, o eroare poate fi rezultatul unei greșeli oneste din cauza cunoștințelor limitate, a incertitudinii

viduals were also hospitalized and treated. This supported the conclusion that, even under modern conditions, there is a risk of misdiagnosis.

The influence of the experiment extended far beyond psychiatry. It prompted the medical and legal communities to reconsider involuntary hospitalization procedures. Subsequently, many countries adopted laws requiring judicial review of decisions to admit a person to a psychiatric hospital. The European Court of Human Rights (ECHR) began to examine cases concerning the legality of hospitalization, patients' right to informed consent, and access to court. For example, in the case of *L.M. v. Latvia* (2011), the Court emphasized the need for clear criteria and fair procedures to prevent arbitrary hospitalizations. It found that current Latvian legislation allowed for a broad interpretation of the grounds for involuntary treatment and did not give patients the opportunity to challenge decisions on deprivation of liberty, thereby violating Article 5 of the European Convention on Human Rights [6]. Such decisions have stimulated the reform of national legislation, including in the Republic of Moldova.

Thus, the historical and scientific context demonstrates that the Rosenhan experiment not only exposed the weaknesses of psychiatric diagnosis, but also laid the foundation for modern legal standards for patient protection. For forensic science, this is valuable because it allows diagnostic errors to be identified as potential indicators of crimes: unlawful imprisonment, abuse of power, and official forgery. Legal response mechanisms must take into account not only objective medical data, but also the risks of malicious or negligent abuse. Understanding these risks is important for investigative authorities, who are obliged to recognize the criminal motives behind the facade of medical practice and classify the actions of those responsible in accordance with criminal law.

Legal science and medicine interpret

simptomelor sau a dificultăților obiective în diagnosticare. Pe de altă parte, neglijența implică o atitudine nepăsătoare față de îndatoriri, o atenție insuficientă. Literatura juridică moldovenească subliniază necesitatea de a distinge între concepte: o eroare medicală este o greșeală onestă, în timp ce neglijența penală se caracterizează prin faptul că persoana nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă. L. Gîrla indică faptul că un medic, lipsit de cunoștințele necesare, nu poate invoca ignoranța: calificările insuficiente sunt o manifestare a culpei, nu o eroare [17]. Ea observă că neatenția, neglijența și indiferența nu sunt asociate cu o eroare onestă; medicii sunt obligați să ia în considerare riscurile potențiale ale acțiunilor lor și să avertizeze pacienții despre posibilele complicații.

În Republica Moldova, conceptul de „eroare medicală” este definit în Legea nr. 264/2005 privind profesia de medic. Conform acestui act, eroarea medicală este definită ca o greșeală profesională a unui medic, comisă în procesul de acordare a îngrijirilor medicale, care a avut ca rezultat sau ar fi putut avea ca rezultat un prejudiciu adus pacientului [24]. Legea introduce, de asemenea, conceptul de „iatrogenie” – stare patologică sau agravare a stării pacientului rezultată în urma realizării actului medical. Principiile de bază ale activității medicului includ prioritatea dreptului pacientului la viață și sănătate, competența profesională, autonomia și independența medicului, respectul pentru personalitatea pacientului și secretul profesional [24]. Astfel, chiar și definiția legislativă subliniază faptul că prejudiciul cauzat unui pacient poate fi o consecință a unei pregătiri profesionale insuficiente sau a unei decizii incorecte, ceea ce este important în contextul analizei medico-legale.

Articolul 213 din Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 stabilește răspunderea penală pentru încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, având ca rezul-

the concept of „medical error” differently. On the one hand, an error may be the result of an honest mistake due to limited knowledge, uncertainty of symptoms, or objective difficulties in diagnosis. On the other hand, negligence implies a careless attitude toward duties, insufficient attention. Moldovan legal literature emphasizes the need to distinguish between concepts: a medical error is an honest mistake, while criminal negligence is characterized by the fact that the person did not realize the harmful nature of their action or inaction, did not foresee the possibility of its harmful consequences, although they should and could have foreseen them. L. Gîrla points out that a doctor who lacks the necessary knowledge cannot invoke ignorance: insufficient qualifications are a manifestation of fault, not an error [17]. She notes that inattention, negligence, and indifference are not associated with an honest error; doctors are required to consider the potential risks of their actions and warn patients about possible complications.

In the Republic of Moldova, the concept of „medical error” is defined in Law No. 264/2005 on the medical profession. According to this act, medical error is defined as a professional error committed by a doctor in the process of providing medical care, which resulted or could have resulted in harm to the patient [24]. The law also introduces the concept of „iatrogenesis” – a pathological condition or worsening of the patient’s condition resulting from the performance of a medical act. The basic principles of medical practice include the priority of the patient’s right to life and health, professional competence, autonomy and independence of the physician, respect for the patient’s personality, and professional secrecy [24]. Thus, even the legislative definition emphasizes that harm caused to a patient may be a consequence of insufficient professional training or an incorrect decision, which is important in the context of forensic analysis.

Article 213 of the Criminal Code of the

tat vătămarea gravă a sănătății sau decesul pacientului [22]. Deși formularea articolului este destul de generală, aceasta permite ca acțiunile medicului să fie calificate drept infracțiune dacă se dovedește că încălcarea procedurilor a fost rezultatul unei neglijențe. Literatura științifică notează că numărul condamnărilor în astfel de cazuri este scăzut, deoarece este adesea imposibil să se stabilească o legătură cauzală directă între acțiunile medicului și prejudiciu sau să se identifice o încălcare clară a standardelor [14]. Latența ridicată se datorează solidarității corporative, dificultății de accesare a dosarelor medicale și instruirii insuficiente a organelor de urmărire penală.

Dintr-o perspectivă internațională, dreptul la integritate fizică și mentală este consacrat în articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În cazul GB și RB vs. Republica Moldova, Curtea Europeană a recunoscut că intervenția medicală forțată fără consimțământul pacientei a încălcat dreptul acesteia la viață privată și că acordarea unor despăgubiri mici de către instanțele naționale nu a îndeplinit standardele pentru daune [7]. Curtea a declarat că statul este obligat să ofere o despăgubire adecvată și nu poate invoca lipsa fondurilor. Această decizie subliniază faptul că malpraxisul medical în contextul sănătății reproductive este considerat o încălcare gravă a drepturilor omului și necesită mecanisme juridice eficiente de protecție.

Condițiile de spitalizare nevoluntară în instituții psihiatrice sunt reglementate de Legea nr. 114/2024 privind sănătatea și bunăstarea mintală. Legea prevede că spitalizarea voluntară este posibilă pe baza consimțământului informat al pacientului, în timp ce spitalizarea nevoluntară este permisă numai în prezența unei amenințări la adresa vieții pacientului sau altora și prin hotărâre a unui organ judiciar [23]. Documentul stabilește, de asemenea, criterii pentru determinarea riscului și proceduri de contestare a internării. Normele prevăd dreptul pacientului la informare, dreptul la o examinare independentă și dreptul de a participa la ședințele de judecată. Cu toate acestea, în practică, dreptul la apărare este

Republic of Moldova No. 985/2002 establishes criminal liability for negligent violation of the rules and methods of providing medical care, resulting in serious harm to the patient's health or death [22]. Although the wording of the article is quite general, it allows the doctor's actions to be classified as a crime if it is proven that the violation of procedures was the result of negligence. Scientific literature notes that the number of convictions in such cases is low, as it is often impossible to establish a direct causal link between the doctor's actions and the harm or to identify a clear violation of standards [14]. The high latency is due to corporate solidarity, difficulty in accessing medical records, and insufficient training of law enforcement agencies.

From an international perspective, the right to physical and mental integrity is enshrined in Article 8 of the European Convention on Human Rights. In GB and RB v. Republic of Moldova, the European Court recognized that forced medical intervention without the patient's consent violated her right to privacy and that the small amount of compensation awarded by the domestic courts did not meet the standards for damages [7]. The Court stated that the state is obliged to provide adequate compensation and cannot invoke a lack of funds. This decision emphasizes that medical malpractice in the context of reproductive health is considered a serious violation of human rights and requires effective legal protection mechanisms.

The conditions for involuntary hospitalization in psychiatric institutions are regulated by Law No. 114/2024 on mental health and well-being. The law provides that voluntary hospitalization is possible on the basis of the patient's informed consent, while involuntary hospitalization is permitted only in the presence of a threat to the life of the patient or others and by decision of a judicial body [23]. The document also establishes criteria for determining risk and procedures for challenging admission. The rules provide for the patient's right to

departe de a fi întotdeauna asigurat, așa cum este confirmat de decizii CEDO. Legea este completată prin ordine ale Ministerului Sănătății, care stabilesc standarde de diagnostic și tratament; cu toate acestea, respectarea acestor standarde necesită o monitorizare independentă.

În contextul internațional, merită menționat raportul Comisiei Europene „Internarea obligatorie și tratamentul involuntar al pacienților cu boli mintale”, care subliniază faptul că măsurile coercitive în psihiatrie dau naștere la controverse etice și juridice serioase. Raportul subliniază necesitatea unui echilibru între drepturile pacienților, siguranța publică și nevoia de tratament [29] [31]. O analiză a sistemelor juridice ale statelor europene, efectuată la sfârșitul secolului al XX-lea, a arătat că reformele care vizau reducerea numărului de spitalizări involuntare au fost însoțite de o creștere neașteptată a acestora, ceea ce este asociat cu stigmatizarea pacienților și cu accentul pus pe criteriul pericolozității. Documentul subliniază importanța unor criterii transparente, a unor revizuiri periodice ale caracterului adecvat al spitalizării și a raportării statistice. Aceste constatări sunt relevante și pentru Moldova, unde datele privind tratamentul involuntar sunt puțin disponibile.

În 2021, OMS a emis îndrumări prin care solicita încetarea încălcărilor drepturilor omului în domeniul sănătății mintale [33]. Ghidul menționează că majoritatea cheltuielilor publice pentru sănătatea mintală continuă să fie direcționate către întreținerea spitalelor psihiatrice, unde persistă tratamentele forțate, constrângerile fizice și chimice, precum și alte forme de abuz. Documentul propune înlocuirea abordărilor instituționale cu modele care să asigure incluziunea pacienților în comunitate, locuințe, accesul la educație și angajare. În contextul științei criminalistice, aceasta înseamnă că procedurile coercitive ar trebui să fie admise doar ca excepție, însoțite de garanții stricte, iar cazurile de intervenție coercitivă ar trebui revizuite temeinic pentru a se asigura conformitatea cu normele legale.

information, the right to an independent examination, and the right to participate in court hearings. However, in practice, the right to defense is far from always being ensured, as confirmed by ECHR decisions. The law is supplemented by orders of the Ministry of Health, which establish standards for diagnosis and treatment ; however, compliance with these standards requires independent monitoring.

In the international context, it is worth mentioning the European Commission report „Compulsory hospitalization and involuntary treatment of patients with mental illness”, which emphasizes that coercive measures in psychiatry give rise to serious ethical and legal controversies. The report stresses the need for a balance between patients’ rights, public safety, and the need for treatment [29] [31]. An analysis of the legal systems of European states conducted at the end of the 20th century showed that reforms aimed at reducing the number of involuntary hospitalizations were accompanied by an unexpected increase in their number, which is associated with the stigmatization of patients and the emphasis on the criterion of dangerousness. The document emphasizes the importance of transparent criteria, periodic reviews of the appropriateness of hospitalization, and statistical reporting. These findings are also relevant for Moldova, where data on involuntary treatment are scarce.

In 2021, the World Health Organization issued guidelines calling for an end to human rights violations in mental health and a transition to *community-based mental health services* based on human rights principles [33]. The guidelines note that most public spending on mental health continues to be directed toward the maintenance of psychiatric hospitals, where forced treatment, physical and chemical restraints, and other forms of abuse persist. The document proposes replacing institutional approaches with models that ensure the inclusion of patients in the community, housing, access to education, and em-

Tranziția de la modelul medical tradițional la psihiatria legală este însoțită de o schimbare a principiilor etice. A. Calcedo Barba observă că în psihiatria legală, principiul obiectivității și veridicității înlocuiește principiile medicale „de bine” și „a nu face rău” [4]. Psihiatrul legal acționează ca un expert obligat să respecte demnitatea umană, dar nu garantează confidențialitatea informațiilor, deoarece datele colectate pot fi utilizate împotriva subiectului. Etica examinării psihiatrice medico-legale impune respectarea a două valori fundamentale: obiectivitatea imparțială și respectul pentru individ. Aceste condiții sunt importante pentru analiza medico-legală, deoarece o încălcare a confidențialității sau o părtinire din partea expertului pot deveni motive pentru contestarea concluziei și redeschiderea cazului.

Nu mai puțin importantă este problema influenței prejudecăților cognitive și organizaționale asupra activităților expertului. Academia Națională de Științe din SUA, în raportul „Consolidarea științei criminalistice în Statele Unite” a subliniat că științele criminalistice bazate pe evaluarea subiectivă trebuie să ia în considerare influența prejudecăților și să utilizeze o metodologie științifică clară [30]. Distorsiunile cognitive, cum ar fi prejudecata de confirmare, ancorarea și erorile de atribuire, pot duce la concluzii incorecte. Este important ca psihiatrii să recunoască influența potențială a contextului social, a așteptărilor personale și a informațiilor externe asupra interpretării datelor. Pregătirea metodologică a experților poate reduce riscul unor evaluări eronate și, prin urmare, poate preveni deciziile judiciare nefondate.

Un aspect interesant al eticii psihiatriei medico-legale este responsabilitatea expertului de a participa în instanță. Un studiu realizat de J. Noll și J. Gerbasi asupra unor cazuri de malpraxis psihiatric arată că psihiatrii legiști trebuie să evite părtinirea, să aplice standarde obiective și să recunoască faptul că aplicarea „standardului greșit” este una dintre erorile tipice ale experților [21]. Autorii subliniază că scopul principal al unei expertize psihiatri-

ployment. In the context of forensic science, this means that coercive procedures should be the exception, accompanied by strict safeguards, and cases of coercive intervention should be thoroughly reviewed to ensure compliance with legal norms.

The transition from the traditional medical model to forensic psychiatry is accompanied by a shift in ethical principles. A. Calcedo-Barba observes that in forensic psychiatry, the principle of objectivity and truthfulness replaces the medical principles of beneficence and „do no harm” [4]. The forensic psychiatrist acts as an expert obliged to respect human dignity, but does not guarantee the confidentiality of information, as the data collected may be used against the subject. The ethics of forensic psychiatric examination require respect for two fundamental values: impartial objectivity and respect for the individual. These conditions are important for forensic analysis, as a breach of confidentiality or bias on the part of the expert may become grounds for challenging the conclusion and reopening the case.

No less important is the issue of the influence of cognitive and organizational biases on the expert's activities. The US National Academy of Sciences, in its report „Strengthening Forensic Science in the United States”, emphasized that forensic sciences based on subjective assessment must take into account the influence of biases and use a clear scientific methodology [30]. Cognitive distortions, such as confirmation bias, anchoring, and attribution errors, can lead to incorrect conclusions. It is important for psychiatrists to recognize the potential influence of social context, personal expectations, and external information on data interpretation. Methodological training of experts can reduce the risk of erroneous assessments and thus prevent unfounded judicial decisions.

An interesting aspect of forensic psychiatry ethics is the expert's responsibility to participate in court. A study by J. Noll and J. Gerbasi on psychiatric malpractice shows

ce medico-legale este de a stabili prezența elementelor de neglijență: existența îndatoririlor, încălcarea acestora, cauzarea de prejudicii și cauzalitatea. Având în vedere complexitatea cazurilor de malpraxis medical, experții sunt obligați să demonstreze un nivel ridicat de competență, altfel concluziile lor pot fi contestate.

Problemele etice se manifestă și în organizarea activităților profesionale. În Polonia, de exemplu, implementarea ghidurilor Asociației Europene de Psihiatrie privind psihiatria legală a întâmpinat dificultăți: diferențe în tradițiile psihiatriei legale, lipsa resurselor, creșterea duratei de ședere a pacienților și necesitatea de a dezvolta standarde uniforme pentru evaluarea riscurilor [19]. Autorii subliniază că printre domeniile cheie se numără evaluarea stării de sănătate mintală, prescrierea și monitorizarea măsurilor preventive, terapia în mediul penitenciar și pregătirea pacienților pentru reintegrarea în societate. Recomandări similare sunt relevante și pentru Moldova, unde psihiatria legală nu este încă o specializare independentă.

Factorii de provocare a unor erori de diagnostic pot fi împărțiți în cognitivi, comunicativi și organizaționali. Prejudecățile cognitive includ tendința medicului de a confirma o presupunere anterioară și de a ignora datele contradictorii. D.L. Rosenhan a remarcat că orice comportament al pseudo-pacienților a fost interpretat prin prisma diagnosticului, chiar dacă era tipic pentru persoanele sănătoase. Cercetările moderne confirmă faptul că efectul de etichetare continuă să influențeze deciziile medicale. Pentru a contracara acest efect, ghidurile naționale și internaționale recomandă utilizarea unor instrumente diagnostice standardizate care minimizează rolul interpretării subiective și permit evaluarea simptomelor pe o scală obiectivă [1].

Factorii de comunicare includ contactul insuficient între medic și pacient. În experimentul lui D.L. Rosenhan, personalul a petrecut un timp minim cu pacienții, iar subiecții nu au putut discuta despre starea lor. Acest lucru are drept consecință distorsionarea datelor și o lipsă de înțelegere

that forensic psychiatrists must avoid bias, apply objective standards, and recognize that applying the „wrong standard” is one of the typical errors of experts [21]. The authors emphasize that the main purpose of a forensic psychiatric examination is to establish the presence of elements of negligence: the existence of duties, their violation, the causing of harm, and causality. Given the complexity of medical malpractice cases, experts are required to demonstrate a high level of competence, otherwise their conclusions may be challenged.

Ethical issues also arise in the organization of professional activities. In Poland, for ex., the implementation of the European Psychiatric Association’s guidelines on forensic psychiatry has encountered difficulties: differences in forensic psychiatric traditions, lack of resources, increased length of stay of patients, and the need to develop uniform standards for risk assessment [19]. The authors emphasize that key areas include mental health assessment, prescribing and monitoring preventive measures, prison therapy, and preparing patients for reintegration into society. Similar recommendations are relevant for Moldova, where forensic psychiatry is not yet an independent specialty.

Factors contributing to diagnostic errors can be divided into cognitive, communicative, and organizational. Cognitive biases include the physician’s tendency to confirm a prior assumption and ignore contradictory data. D.L. Rosenhan noted that any behavior of pseudo-patients was interpreted through the lens of diagnosis, even if it was typical for healthy people. Modern research confirms that the labeling effect continues to influence medical decisions. To counteract this effect, national and international guidelines recommend the use of standardized diagnostic tools that minimize the role of subjective interpretation and allow symptoms to be assessed on an objective scale [1].

Communication factors include insufficient contact between doctor and pa-

a nevoilor pacienților. Factorii organizatorici includ clinicile supraaglomerate, deficitul de personal, lipsa unei supravegheri independente și a unor proceduri legale de bază. Cercetătorii observă că în țările cu legislația neactualizată, spitalizarea involuntară poate fi efectuată fără o justificare suficientă, „deschizând ușa” abuzurilor [6]. Astfel, chiar și cu o conduită conștiincioasă a medicului, problemele sistematice pot duce la erori, ceea ce este important de luat în considerare în analiza medico-legală.

Înțelegerea diagnosticului psihiatric ca potențial obiect al infracțiunii necesită o analiză juridică clară. În sistemul juridic autohton, acțiunile ilegale ale personalului medical sunt clasificate în conformitate cu Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. Calificarea faptelor necesită stabilirea tuturor elementelor infracțiunii. Obiectul este libertatea personală și sănătatea pacientului, precum și relațiile sociale care asigură îndeplinirea conștiincioasă a îndatoririlor medicale. Latura obiectivă poate include orice acțiuni care implică plasarea sau deținerea forțată a unei persoane, prescrierea de medicamente neindicate, ascunderea de informații sau falsificarea de documente. Subiectul este o persoană cu statut special – medic, administratorul unei instituții medicale sau un alt funcționar împuternicit să ia decizii medicale. Latura subiectivă se manifestă cel mai adesea sub forma neglijenței sau încrederii exagerate în sine, dar este posibilă și intenția directă, de exemplu atunci când spitalizarea este folosită ca mijloc de presiune sau obținere de beneficii ilegale.

O atenție suplimentară ar trebui acordată distincției dintre răspunderea civilă și cea penală. O eroare medicală, chiar dacă are ca rezultat daune, nu constituie întotdeauna o infracțiune, însă poate face obiectul unei acțiuni civile în despăgubire. Pentru a angaja răspunderea penală, este necesar să se dovedească prezența tuturor elementelor constitutive ale unei infracțiuni și vinovăția unei persoane dincolo de orice îndoială rezonabilă. Cu toate acestea, slăbiciunea sistemelor de monitorizare înseamnă că o parte semnificativă a infracțiunilor

tient. În D.L. Rosenhan's experiment, staff spent minimal time with patients; subjects were unable to discuss their condition. This leads to data distortion and a lack of understanding of patients' needs. Organizational factors include overcrowded clinics, staff shortages, and a lack of independent oversight and basic legal procedures. Researchers note that in countries with outdated legislation, involuntary hospitalization can be carried out without sufficient justification, opening the door to abuse [6]. Thus, even with conscientious conduct on the part of the physician, systemic problems can lead to errors, which is important to consider in forensic analysis.

Understanding the psychiatric diagnosis as a potential object of crime requires clear legal analysis. In the legal system of the Republic of Moldova, illegal actions of medical personnel are classified in accordance with the Criminal Code of the Republic of Moldova No. 985/2002. The qualification of the facts requires the establishment of all elements of the crime. The object is the personal freedom and health of the patient, as well as the social relations that ensure the conscientious performance of medical duties. The objective side may include any actions involving the forced placement or detention of a person, the prescription of inappropriate medication, the concealment of information, or the falsification of documents. The subject is a person with special status – a doctor, the administrator of a medical institution, or another official empowered to make medical decisions. The subjective side most often manifests itself in the form of negligence or overconfidence, but direct intent is also possible, for example, when hospitalization is used as a means of pressure or obtaining illegal benefits.

Additional attention should be paid to the distinction between civil and criminal liability. A medical error, even if it results in harm, does not always constitute a crime; it may be subject to civil action for damages. To engage criminal liability, it is

medicale rămâne ascunsă. Studiul realizat de Gornostay și alții subliniază faptul că lipsa unui concept unificat de eroare medicală și subdezvoltarea mecanismelor de investigare duc la eșecul soluționării infracțiunilor și la impunitatea autorilor [18]. Abordarea criminalistică necesită crearea unui sistem de înregistrare și analiză a erorilor de diagnostic pentru a asigura detectarea la timp a semnelor de infracțiune și pentru a preveni ascunderea lor.

Experimentul lui Rosenhan demonstrează că într-un spital psihiatric închis, așteptările subiective ale personalului modelează interpretarea comportamentului pacienților. Atunci când personalul se aștepta să vadă pacienți, percepea comportamentul normal ca fiind patologic. Efectul de confirmare, descris în psihologia cognitivă, îi determină pe oameni să acorde mai multă importanță informațiilor care le susțin versiunea evenimentelor și să ignore datele inconsistente [23]. De exemplu, chiar și acțiunile neutre ale unui pacient pot fi descrise ca fiind „agresive” sau „destructive” dacă medicul suspectează deja manifestări de psihoză. Conștientizarea existenței prejudecăților cognitive este importantă pentru evaluarea fiabilității unei concluzii și selectarea probelor.

Experimentul a demonstrat, de asemenea, existența unui „efect de etichetare”: după diagnosticare, pacienții încetează să mai fie văzuți ca indivizi. O asistentă medicală a interpretat ținerea unui jurnal de către pseudo-pacienți ca o manifestare a grafomaniei, mai degrabă decât ca o dorință normală de a-și înregistra experiențele. Această abordare poate duce la erori în analiza cazurilor medicale: de exemplu, plângerile pacienților pot fi percepute ca fiind „delirante”, mai degrabă decât ca dovezi ale încălcării drepturilor. Prin urmare, investigațiile trebuie să implice specialiști capabili să distingă simptomele reale de evaluările subiective.

Structura organizațională a spitalului în cadrul experimentului a arătat că pacienții aproape că nu au avut nicio ocazie să se consulte cu medicii. Contactul cu personalul a fost minim; medicii au pără-

necessary to prove the presence of all the constituent elements of a crime and the guilt of a person beyond reasonable doubt. However, the weakness of monitoring systems means that a significant proportion of medical crimes remain hidden. The study by Gornostay et al. highlights that the lack of a unified concept of medical error and the underdevelopment of investigative mechanisms lead to the failure to resolve crimes and the impunity of perpetrators [18]. The criminalistic approach requires the creation of a system for recording and analyzing diagnostic errors to ensure the timely detection of signs of crime and to prevent their concealment.

Rosenhan's experiment demonstrates that in a closed psychiatric hospital, the subjective expectations of staff shape their interpretation of patient behavior. When staff expected to see patients, they perceived normal behavior as pathological. The confirmation effect, described in cognitive psychology, causes people to attach more importance to information that supports their version of events and to ignore inconsistent data [23]. For example, even a patient's neutral actions can be described as „aggressive” or „destructive” if the doctor already suspects psychosis. Awareness of cognitive biases is important for assessing the reliability of a conclusion and selecting evidence.

The experiment also demonstrated the existence of a „labeling effect”: after diagnosis, patients cease to be seen as individuals. A nurse interpreted the pseudo-patients' journaling as a manifestation of graphomania rather than a normal desire to record their experiences. This approach can lead to errors in the analysis of medical cases: for example, patients' complaints may be perceived as „delusional” rather than as evidence of rights violations. Therefore, investigations must involve specialists capable of distinguishing real symptoms from subjective assessments.

The organizational structure of the hospital in the experiment showed that pa-

sit rareori cabinetele lor. Aceasta a creat un mediu în care pacienții nu au putut să își comunice starea sau să schimbe opinia medicului. În viața reală, acest lucru duce la detenție ilegală și tratament inutil. În cauza *Winterwerp vs. the Netherlands*, CtEDO a statuat că spitalizarea nevoluntară trebuie să fie însoțită de posibilitatea ca pacientul să conteste decizia în instanță, să aibă un reprezentant și să nu fie privat de proprietate fără temei legal [12]. Reformele ulterioare ale legislațiilor naționale au ținut cont de această abordare: hotărârile judecătorești obligatorii, dreptul la asistență juridică și revizuirea periodică a mărturiilor au devenit normă în țările europene. În Moldova, astfel de garanții sunt consacrate în Legea privind sănătatea și bunăstarea mintală.

Experimentul lui Rosenhan a arătat că pacienții au fost supuși umilinței: bunurile lor au fost percheziționate fără prezența lor, detalii neplăcute au fost discutate în prezența lor, iar personalul a fost nepoliticos. Acest lucru ilustrează o lipsă de respect față de persoană și poate fi considerat o încălcare a drepturilor omului. În multe țări, un astfel de tratament este clasificat drept maltratare și necesită o revizuire legală. Atunci când se investighează infracțiuni medicale, este important să se analizeze nu numai acțiunile medicului, ci și mediul cultural al instituției, care poate contribui la încălcarea legii.

Ambele părți ale experimentului au relevat două tipuri de erori: în primul caz, pacienții sănătoși au fost considerați bolnavi (diagnostic fals pozitiv); în al doilea caz, medicii au considerat indivizii sănătoși drept simulatori, chiar dacă nu existau pseudo-pacienți (diagnostic fals negativ). Ambele erori au semnificație medico-legală. Un diagnostic fals pozitiv poate duce la încarcerarea ilegală și la prescrierea de medicamente periculoase, ceea ce constituie o infracțiune împotriva persoanei. Un diagnostic fals negativ poate duce la eliberarea unor persoane care au nevoie de asistență și, prin urmare, la prejudicierea societății. Este important ca anchetatorul să stabilească dacă decizia a fost luată pe baza unor criterii obiective și dacă au fost

tients had almost no opportunity to consult with doctors. Contact with staff was minimal; doctors rarely left their offices. This created an environment in which patients were unable to communicate their condition or change the doctor's opinion. In real life, this leads to unlawful detention and unnecessary treatment. In *Winterwerp v. the Netherlands*, the ECHR ruled that involuntary hospitalization must be accompanied by the possibility for the patient to challenge the decision in court, to have a representative, and not to be deprived of property without legal basis [12]. Subsequent reforms of national legislation took this approach into account: binding court decisions, the right to legal assistance, and periodic review of testimony became the norm in European countries. In Moldova, such guarantees are enshrined in the law on mental health and well-being.

Rosenhan's experiment showed that patients were subjected to humiliation: their belongings were searched without them being present, unpleasant details were discussed in their presence, and staff were rude. This illustrates a lack of respect for the individual and can be considered a violation of human rights. In many countries, such treatment is classified as mistreatment and requires legal review. When investigating medical crimes, it is important to analyze not only the actions of the doctor, but also the cultural environment of the institution, which may contribute to the violation of the law.

Both parts of the experiment revealed two types of errors: in the first case, healthy patients were considered sick (false positive diagnosis); in the second case, doctors considered healthy individuals to be malingers, even though there were no pseudo-patients (false negative diagnosis). Both errors have medico-legal significance. A false positive diagnosis can lead to illegal incarceration and the prescription of dangerous drugs, which constitutes a crime against the person. A false negative diagnosis can lead to the release of people who

respectate standardele de examinare.

Pentru a reduce erorile de diagnostic în psihiatria legală, ar trebui utilizate instrumente standardizate (de exemplu, interviuri structurate), ghiduri internaționale și echipe multidisciplinare. Un studiu realizat de Associated Studies a arătat că implicarea mai multor experți și evaluările test-retest cresc fiabilitatea diagnosticelor [1]. În practica moldovenească, implicarea unor specialiști independenți din diferite instituții nu este încă obligatorie. Cu toate acestea, având în vedere semnificația criminalistică a erorilor, implementarea unor astfel de abordări este necesară.

Internarea nevoluntară fără motive întemeiate este considerată o încălcare gravă a drepturilor omului. În Republica Moldova, rarele cazuri în instanță privind deficiențele în asistența psihiatrică demonstrează dificultatea urmăririi penale. Cu toate acestea, cazurile internaționale prezintă probleme tipice. În cauza L.M. vs. Letonia, CtEDO a constatat că o lege care permite o interpretare largă a motivelor de spitalizare nu îndeplinește criteriul „prevăzut de lege”, deoarece nu conține garanții împotriva arbitrarului [9]. Curtea a observat că pacientul nu a fost informat cu privire la motivul spitalizării și nu a avut posibilitatea de a-l contesta, ceea ce a încălcat articolul 5 din Convenție. Astfel de încălcări trec adesea neobservate la nivel național, demonstrând necesitatea unei supravegheri independente.

Agențiile guvernamentale recunosc problemele legate de protejarea drepturilor pacienților și necesitatea îmbunătățirii legislației [23]. Cu toate acestea, lipsa statisticilor și a mecanismelor de asistență juridică înseamnă adesea că cazurile nu ajung în instanță. Pericolul este că spitalizările ilegale pot ascunde infracțiuni care implică privarea de libertate, vătămarea corporală și încălcarea dreptului la apărare.

Cauza GB și RB vs. Republica Moldova ilustrează un caz în care un medic a extirpat ovarele și trompele uterine ale unei paciente fără consimțământul acesteia în timpul unei cezariene. Curtea Europeană a decis că o astfel de intervenție a încălcat

need assistance and thus harm society. It is important for the investigator to determine whether the decision was made on the basis of objective criteria and whether examination standards were followed.

To reduce diagnostic errors in forensic psychiatry, standardized tools (e.g., structured interviews), international guidelines, and multidisciplinary teams should be used. A study by Associated Studies showed that involving multiple experts and test-retest evaluations increases the reliability of diagnoses [1]. In Moldovan practice, the involvement of independent specialists from different institutions is not yet mandatory. However, given the criminalistic significance of errors, the implementation of such approaches is necessary.

Involuntary hospitalization without valid reasons is considered a serious violation of human rights. In the Republic of Moldova, the rare court cases concerning deficiencies in psychiatric care demonstrate the difficulty of criminal prosecution. However, international cases present typical problems. In the case of L.M. v. Latvia, the ECHR found that a law allowing a broad interpretation of the grounds for hospitalization does not meet the criterion of being „prescribed by law” because it does not contain safeguards against arbitrariness [9]. The Court noted that the patient was not informed of the grounds for hospitalization and had no opportunity to challenge them, which violated Article 5 of the Convention. Such violations often go unnoticed at the national level, demonstrating the need for independent oversight.

Government agencies recognize the problems related to protecting patients' rights and the need to improve legislation [23]. However, the lack of statistics and legal aid mechanisms often means that cases do not reach court. The danger is that illegal hospitalizations may conceal crimes involving deprivation of liberty, bodily harm, and violation of the right to defense.

The case of GB and RB v. Moldova illustrates a case where a doctor removed a

dreptul la integritate corporală, în timp ce instanțele naționale au acordat despăgubiri insuficient de mici, invocând lipsa de fonduri a spitalului. Curtea a subliniat că statul este obligat să ofere despăgubiri integrale și nu poate nega răspunderea, deoarece spitalul este finanțat public [7]. Acest caz demonstrează că intervenția medicală fără consimțământ este o abatere și confirmă necesitatea unui control judiciar.

Dintr-o perspectivă criminalistică, astfel de cazuri necesită o analiză amănunțită a dosarelor medicale, a personalului medical și a mărturiilor pacienților. Anchetatorii trebuie să stabilească dacă pacientul a fost informat, dacă a fost obținut consimțământul, motivele intervenției și dacă au existat alternative. Prezența consimțământului scris în sine nu exclude activitatea infracțională dacă pacientul nu a putut înțelege informațiile sau consimțământul a fost obținut sub constrângere. Examinarea ia în considerare, de asemenea, recomandările OMS, care acordă prioritate drepturilor pacienților și interzic intervențiile fără consimțământ informat, cu excepția situațiilor care reprezintă o amenințare reală la adresa vieții.

Numeroase studii internaționale au evidențiat dificultățile legate de tragerea la răspundere penală a medicilor pentru neglijență medicală. În țările post-sovietice, inclusiv în Moldova, din punct de vedere statistic condamnările pentru malpraxis medical sunt scăzute, din cauza complexității probelor. Un studiu realizat de Gornostay și alții observă că lipsa unui concept unificat de eroare medicală și mecanismele de investigare subdezvoltate fac ca majoritatea cazurilor de neglijență medicală să rămână ascunse [18]. Autorii propun creșterea standardelor de tratament, instruirea medicilor și avocaților în domeniul siguranței pacienților, implementarea protocoalelor clinice standard și pedepsirea aspră a celor responsabili în cazurile de neglijență evidentă.

În sistemul juridic moldovenesc, Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (articolul 213) joacă un rol esențial, stabilind răspunderea pentru în-

patient's ovaries and fallopian tubes without her consent during a caesarean section. The European Court ruled that such an intervention violated the right to bodily integrity, while the national courts awarded insufficient compensation, citing the hospital's lack of funds. The Court emphasized that the state is obliged to provide full compensation and cannot deny liability because the hospital is publicly funded [7]. This case demonstrates that medical intervention without consent is misconduct and confirms the need for judicial oversight.

From a criminal law perspective, such cases require a thorough analysis of medical records, medical staff, and patient testimony. Investigators must determine whether the patient was informed, whether consent was obtained, the reasons for the intervention, and whether there were alternatives. The presence of written consent does not in itself exclude criminal activity if the patient was unable to understand the information or consent was obtained under duress. The examination also takes into account WHO recommendations, which prioritize patients' rights and prohibit interventions without informed consent, except in situations that pose a real threat to life.

Numerous international studies have highlighted the difficulties of holding doctors criminally liable for medical negligence. In post-Soviet countries, including Moldova, convictions for medical malpractice are statistically low due to the complexity of the evidence. A study by Gornostay et al. notes that the lack of a unified concept of medical error and underdeveloped investigation mechanisms mean that most cases of medical negligence remain hidden [18]. The authors propose raising treatment standards, training doctors and lawyers in patient safety, implementing standard clinical protocols, and severely punishing those responsible in cases of obvious negligence.

In the Moldovan legal system, the Criminal Code of the Republic of Moldova No. 985/2002 (Article 213) plays an essen-

călcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale dacă aceasta are ca rezultat vătămări grave sau decesul. Cu toate acestea, lipsa unor standarde clare și a unor recomandări metodologice face dificilă dovedirea unei infracțiuni. Pentru a minimiza latența, este necesară colectarea sistematică a datelor privind erorile medicale, analizarea și publicarea acestora, permițând organelor de urmărire penală să identifice tiparele tipice de încălcări și să elaboreze măsuri preventive.

Unul dintre principalele obstacole la investigarea infracțiunilor medicale este dependența experților de comunitatea medicală. Experții medicali sunt adesea supuși aceluiași sistem ca și suspectii, ceea ce conduce la solidaritate corporativă. Studiile juridice subliniază necesitatea implicării unor experți independenți care nu sunt asociați cu instituția în care a avut loc incidentul. Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei obligă autoritățile judiciare și de urmărire penală să utilizeze specialiști din diverse domenii (medicină, psihiatrie, psihologie) pentru a asigura obiectivitatea [25]. Autorii subliniază că participarea unui expert este legată de implementarea dreptului la un proces echitabil (articolul 6 din Convenția Europeană), iar alegerea unui expert ar trebui să se bazeze pe principiile imparțialității și independenței. Pentru a îmbunătăți eficacitatea investigațiilor, ar trebui asigurată transparența la atribuirea expertizelor. În plus, ar trebui dezvoltată cooperarea internațională pentru a valorifica experiența țărilor europene în ceea ce ține de înființarea unor instituții criminalistice independente.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului stabilește cerințe importante privind îngrijirea psihiatrică și garanțiile procedurale. De exemplu, în cauza Ștukaturov vs. Rusia (2008), reclamantul a fost declarat incompetent din punct de vedere juridic și internat într-un spital de psihiatrie fără notificare prealabilă sau posibilitatea de a participa la proces. CtEDO a constatat încălcări ale dreptului la un proces echitabil (articolul 6) și ale dreptului la libertate (articolul 5), deoarece nu a exis-

tial role, establishing liability for violating the rules or methods of providing medical care if this results in serious injury or death. However, the lack of clear standards and methodological recommendations makes it difficult to prove a crime. To minimize latency, it is necessary to systematically collect, analyze, and publish data on medical errors, allowing law enforcement agencies to identify typical patterns of violations and develop preventive measures.

One of the main obstacles to investigating medical crimes is the dependence of experts on the medical community. Medical experts are often subject to the same system as suspects, which leads to corporate solidarity. Legal studies emphasize the need to involve independent experts who are not associated with the institution where the incident took place. The recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe oblige judicial and prosecuting authorities to use specialists from various fields (medicine, psychiatry, psychology) to ensure objectivity [25]. The authors emphasize that the participation of an expert is linked to the implementation of the right to a fair trial (Article 6 of the European Convention), and the choice of an expert should be based on the principles of impartiality and independence. In order to improve the effectiveness of investigations, transparency should be ensured in the assignment of expert reports. In addition, international cooperation should be developed to capitalize on the experience of European countries in establishing independent forensic institutions.

The case law of the European Court of Human Rights (ECHR) sets out important requirements regarding psychiatric care and procedural safeguards. For example, in the case of Ștukaturov v Russia (2008), the applicant was declared legally incompetent and admitted to a psychiatric hospital without prior notice or the opportunity to participate in the proceedings. The ECtHR found violations of the right to a fair trial (Article 6) and the right to liberty

tat nicio posibilitate de a contesta privarea de libertate, iar procedura de examinare a cazului nu a fost respectată [10]. Instanța a subliniat necesitatea participării personale a pacientului, a informării despre motivele spitalizării și a accesului la experți independenți.

În cazul *Konovalova vs. Rusia* (2014), o pacientă a susținut că prezența studenților în timpul nașterii fără consimțământul său informat i-a încălcat viața privată. CtEDO a fost de acord, menționând că pacienta era stresată și incapabilă să-și dea consimțământul, iar spitalul ar fi trebuit să ofere o alternativă. Această abordare subliniază faptul că integritatea fizică și psihologică a pacientei are prioritate față de interesele educaționale ale instituțiilor medicale [8].

O altă decizie importantă este cazul *X vs. Finlanda* (2012), în care reclamantul a fost supus medicației forțate fără posibilitatea de a face apel. Curtea a constatat că lipsa unor căi de atac eficiente a încălcat articolul 8 din Convenție și a ordonat statului să instituie mecanisme de apel împotriva prescrierii de medicamente [13]. În pofida reglementării, autoritățile finlandeze nu au reușit timp îndelungat să ia măsurile necesare în acest sens, ceea ce demonstrează dificultatea implementării standardelor internaționale [32].

În cauza *Stanev vs. Bulgaria* (2012), un cetățean a fost plasat într-un cămin de îngrijire socială fără consimțământul său și ținut în condiții degradante: nu exista acces la o instanță și nici măcar nevoile de bază nu erau satisfăcute. CtEDO a constatat încălcări ale articolelor 3, 5 și 6 din Convenție, subliniind că centrele de îngrijire rezidențială pentru persoanele cu dizabilități mintale nu ar trebui transformate în locuri de închisoare pe viață și că persoanele aflate sub tutelă au dreptul la o revizuire judiciară [11].

Pe lângă precedentele judiciare, sunt importante reformele sistemelor naționale. Un exemplu emblematic a fost reforma psihiatriei din Italia: Legea nr. 180/1978 (*Legge Basaglia*) a impus închiderea spitalelor de psihiatrie și crearea unei rețele de servicii

(Article 5) because there was no possibility to challenge the deprivation of liberty and the procedure for examining the case was not followed [10]. The court emphasized the need for the patient's personal participation, information about the reasons for hospitalization, and access to independent experts.

In *Konovalova v. Russia* (2014), a patient claimed that the presence of students during her delivery without her informed consent violated her private life. The ECtHR agreed, noting that the patient was stressed and unable to understand and give consent and that the hospital should have provided an alternative. This approach emphasizes that the patient's physical and psychological integrity takes precedence over the educational interests of medical institutions [8].

Another important decision is the case of *X v. Finland* (2012), in which the applicant was subjected to forced medication without the possibility of appeal. The Court found that the lack of effective remedies violated Article 8 of the Convention and ordered the state to establish appeal mechanisms against the prescription of medication [13]. Despite the regulation, the Finnish authorities failed to take the necessary measures for a long time, which demonstrates the difficulty of implementing international standards [32].

In *Stanev v. Bulgaria* (2012), a citizen was placed in a social care home without his consent and kept in degrading conditions: there was no access to a court and even basic needs were not met. The ECtHR found violations of Articles 3, 5, and 6 of the Convention, emphasizing that residential care centers for persons with mental disabilities should not be turned into places of lifelong imprisonment and that persons under guardianship have the right to judicial review [11].

In addition to judicial precedents, reforms of national systems are important. A landmark example was the reform of psychiatry in Italy: Law No. 180/1978 (*Legge*

orientate către comunitate [33]. Această lege, pentru prima dată în lume, a stabilit că îngrijirea psihiatrică ar trebui integrată în sistemul general de sănătate și că pacienții au dreptul la sprijin social, autonomie și participare la luarea deciziilor [26]. Modelul italian a inspirat multe țări europene, deși implementarea sa a fost însoțită de dificultăți din cauza lipsei de resurse și a rezistenței comunității medicale.

O examinare a acestor precedente permite o mai bună înțelegere a modului în care standardele internaționale influențează legislația națională. În contextul moldovenesc, luarea în considerare a deciziilor CtEDO și a exemplelor de reforme similare cu cea din Italia ar trebui să încurajeze modificări legislative pentru a garanta drepturile pacienților, a dezvolta forme alternative de îngrijire și a stabili proceduri eficiente de contestare. Cercetarea realizată de G. Niveau și colegii săi rezumă experiența de 60 de ani a CtEDO în cazurile de izolare psihiatrică și arată că practica Curtii are un impact direct și indirect asupra legislației majorității statelor europene, obligându-le să reconsidere criteriile de spitalizare și să consolideze garanțiile juridice [27].

În știința criminalistică, fiecare eveniment este examinat prin prisma unei infracțiuni: obiect, aspect obiectiv, subiect și aspect subiectiv. În experimentul Rosenhan, obiectul este sănătatea mintală și libertatea personală a participanților. Aspectul obiectiv include acțiunile personalului spitalicesc de internare și reținere a pseudo-pacienților fără temei legal, administrare a medicamentelor și tratament. Subiecții sunt medicii și administratorii spitalului. Aspectul subiectiv se referă la atitudinea acestor subiecți față de acțiunile lor: au fost siguri de prezența unei boli și au luat decizia în mod conștiincios sau au acționat cu neglijență și incompetență evidentă?

În timpul experimentului, medicii s-au bazat pe plângeri de halucinații, care, conform ghidurilor de diagnostic în vigoare la momentul respectiv, puteau indica o tulburare gravă. Cu toate acestea, acțiunile lor

Basaglia) required the closure of psychiatric hospitals and the creation of a network of community-based services [33]. This law, for the first time in the world, established that psychiatric care should be integrated into the general health system and that patients have the right to social support, autonomy, and participation in decision-making [26]. The Italian model has inspired many European countries, although its implementation has been accompanied by difficulties due to a lack of resources and resistance from the medical community.

An examination of these precedents allows for a better understanding of how international standards influence national legislation. In the Moldovan context, consideration of ECHR decisions and examples of reforms similar to those in Italy should encourage legislative changes to guarantee patients' rights, develop alternative forms of care, and establish effective appeal procedures. Research conducted by G. Niveau and his colleagues summarizes the ECHR's 60 years of experience in cases of psychiatric isolation and shows that the Court's practice has a direct and indirect impact on the legislation of most European states, forcing them to reconsider hospitalization criteria and strengthen legal guarantees [27].

In criminology, each event is examined through the prism of a crime: object, objective aspect, subject, and subjective aspect. In the Rosenhan experiment, the object is the mental health and personal freedom of the participants. The objective aspect includes the actions of hospital staff in admitting and detaining pseudo-patients without legal grounds, administering medication, and treating them. The subjects are the doctors and hospital administrators, who are bound by law. The subjective aspect refers to the attitude of these subjects towards their actions: were they truly convinced of the presence of an illness, or did they act with obvious negligence and incompetence?

During the experiment, doctors re-

după spitalizare demonstrează neglijență: ignorarea comportamentului normal al pacientului, refuzul de a reevalua diagnosticul și prescrierea inutilă de doze mari de medicamente. Conform analizei criminalistice, aceasta ar putea fi considerată o încălcare a obligațiilor profesionale. Întrucât participanților nu li s-a provocat nicio vătămare fizică, infracțiunea ar putea include sechestrarea ilegală și administrarea forțată de medicamente. În practica modernă, astfel de acțiuni ar putea intra sub incidența statutelor care guvernează spitalizarea ilegală și abuzul în serviciu, mai ales dacă se dovedește că medicii au acționat fără un motiv întemeiat și au încălcat procedurile în vigoare.

Pentru a stabili elementele unei infracțiuni, este necesar să se colecteze probe care să reflecte circumstanțele reale ale cauzei. În contextul experimentului, printre probele potențiale se pot număra: dosare medicale care să menționeze simptomele, comportamentul și prescripții de tratament; mărturii ale personalului care să indice că medicii au ignorat absența simptomelor; mărturii ale altor pacienți care i-au perceput pe pseudo-pacienți ca fiind sănătoși; înregistrări video sau audio, dacă există.

În practică, cercetarea cazurilor de malpraxis medical implică o serie de acțiuni de anchetă. Anchetatorul trebuie să inspecteze departamentul în care se afla pacientul, să documenteze condițiile de detenție, să ridice dosare medicale (istorii medicale, jurnale de prescripție medicală, fișe de observație) și cele electronice. Interviuurile cu personalul medical, personalul de securitate, alți pacienți și rudele permit compararea teoriilor și identificarea semnelor de presiune sau ascundere a informațiilor. Examinările medico-legale și psihiatrice medico-legale sunt dispuse pentru a evalua corectitudinea tratamentului prescris, prezența contraindicațiilor și relația de cauzalitate dintre acțiunile medicilor și prejudiciu. Dacă sunt disponibile imaginile de supraveghere video, înregistrările sunt analizate pentru a reconstitui evenimentele. Utilizarea unui set complet de probe – documentare, materiale și probatorii –

lied on complaints of hallucinations, which, according to the diagnostic guidelines in force at the time, could indicate a serious disorder. However, their actions after hospitalization demonstrate negligence: ignoring the patient's normal behavior, refusing to reevaluate, and unnecessarily prescribing high doses of medication. According to forensic analysis, this could be considered a violation of professional obligations. Since the participants did not suffer any physical harm, the offense could include unlawful confinement and forced administration of drugs. In modern practice, such actions could fall under the statutes governing illegal hospitalization and abuse of office, especially if it is proven that the doctors acted without good reason and violated procedures.

To establish the elements of a crime, it is necessary to collect evidence that reflects the actual circumstances. In the context of the experiment, potential evidence may include: medical records noting symptoms, behavior, and treatment prescriptions; testimony from staff indicating that doctors ignored the absence of symptoms; testimony from other patients who perceived the pseudo-patients as healthy; and video or audio recordings, if available.

In practice, investigating medical malpractice involves a series of investigative actions. The investigator must inspect the department where the patient was located, document the conditions of detention, collect medical records (medical histories, prescription logs, observation charts), and collect electronic records and logs. Interviews with medical staff, security personnel, other patients, and relatives allow for the comparison of theories and the identification of signs of pressure or concealment of information. Forensic medical and forensic psychiatric examinations are ordered to assess the appropriateness of the treatment prescribed, the presence of contraindications, and the causal relationship between the actions of the physicians and the harm. If video surveillance

asigură o analiză medico-legală cuprinzătoare și permite instanței să ia o decizie în cunoștință de cauză.

Pe lângă probele ridicate, un rol semnificativ îl joacă datele comportamentale și organizaționale. De exemplu, timpul petrecut de un medic cu un pacient și ordinea în care au fost prescrise medicamentele pot indica neglijență. Prejudecățile cognitive se manifestă adesea în documentație: înregistrările pot conține afirmații generale („pacientul se comportă ciudat”) care nu sunt susținute de fapte. Experimentele au arătat că pseudo-pacienții au fost descriși ca fiind „prietenoși și receptivi”, dar aceste caracteristici nu au influențat revizuirile diagnosticelor. Acest lucru demonstrează că documentarea comportamentului fără o analiză amănunțită nu previne erorile și că analiza criminalistică necesită corelarea înregistrărilor cu acțiunile reale.

Examinarea psihiatrică medico-legală este un instrument cheie pentru anchetarea cazurilor de malpraxis medical. Scopul său nu este pur și simplu de a confirma sau infirma prezența unei boli, ci și de a evalua acuratețea procedurilor de diagnostic. Expertul trebuie să stabilească dacă au fost respectate standardele actuale de examinare, dacă au fost luate în considerare diagnostice alternative și dacă pacientul a fost reexaminat. În multe țări, exemple de astfel de standarde includ DSM-5, ICD-11 și protocoalele clinice naționale. Utilizarea interviurilor structurate și a scalelor precum MINI sau SCID reduce riscul deciziilor arbitrare.

În contextul științei criminalistice, examinarea trebuie să analizeze și condițiile organizaționale care ar fi putut contribui la comiterea de erori în domeniul. Personalul suprasolicitat, lipsa timpului pentru interviuri și metodele învechite cresc probabilitatea unui diagnostic incorrect. În practică, efectuarea unei examinări complete necesită adesea participarea mai multor specialiști, inclusiv psihiatri și psihologi, permițând luarea în considerare a diferitelor aspecte ale problemei. Dacă se identifică o încălcare, expertul este obligat să stabilească o relație de cauzalitate între eroare și prejudiciul cauzat.

is available, the recordings are analyzed to reconstruct events. The use of a complete set of evidence—documentary, material, and probative—ensures a comprehensive forensic analysis and allows the court to make an informed decision.

In addition to the evidence collected, behavioral and organizational data play a significant role. For example, the time a doctor spends with a patient and the order in which medications were prescribed may indicate negligence. Cognitive biases often manifest themselves in documentation: records may contain general statements („the patient is acting strangely”) that are not supported by facts. Experiments have shown that pseudo-patients were described as „friendly and responsive”, but these characteristics did not influence diagnostic reviews. This demonstrates that documenting behavior without analysis does not prevent errors and that forensic analysis requires correlating records with actual actions.

Forensic psychiatric examination is a key tool in investigating medical malpractice. Its purpose is not simply to confirm or refute the presence of a disease, but also to assess the accuracy of diagnostic procedures. The expert must determine whether current examination standards were followed, whether alternative diagnoses were considered, and whether the patient was re-examined. Internationally, examples of such standards include DSM-5, ICD-11, and national clinical protocols. The use of structured interviews and scales such as MINI or SCID reduces the risk of arbitrary decisions.

In the context of forensic science, the examination must also analyze the organizational conditions that may have contributed to the error. Overworked staff, lack of time for interviews, and outdated methods increase the likelihood of an incorrect diagnosis. In practice, conducting a comprehensive examination often requires the participation of several specialists, including psychiatrists and psychologists, allow-

Personalitatea și pregătirea profesională a medicului joacă un rol semnificativ în apariția erorilor. Analiza criminalistică trebuie să evalueze dacă medicul era conștient de standardele actuale de diagnostic și tratament, dacă a primit pregătirea necesară și dacă a avut experiență de lucru cu pacienți similari. În practică, apar adesea cazuri în care medicii nu au cunoștințe despre metodele moderne și se bazează pe concepte învechite. Lucrările lui V. Florea indică faptul că, la începutul anilor 1990, în Moldova creșterea ponderii serviciilor medicale cu plată și declinul controlului calității au provocat o majorare a ratei mortalității și a invalidității pacienților [14]. Printre motivele invocate s-au numărat calificarea scăzută, neprofesionalismul și neglijența.

Standardele legale impun medicilor să își mențină calificarea, să participe la activități de formare profesională continuă și să informeze pacienții cu privire la riscuri. Neîndeplinirea acestor responsabilități poate avea consecințe de neglijență penală. O analiză realizată de R. L. Frierson și K. G. Joshi subliniază faptul că psihiatrii se confruntă cu procese penale sau contravenționale mai rar decât alți profesioniști, dar trebuie să înțeleagă elementele de bază ale unei reclamații pentru malpraxis și să respecte cerințele etice, deoarece litigiile sunt complexe și costisitoare [16]. S. H. Friedman și R.P. Martinez subliniază că încălcările limitelor profesionale – de la relații sexuale la financiare sau utilizarea abuzivă a rețelelor sociale – deși pot fi rare, sunt motive de procesare și necesită o atenție sporită asupra propriilor practici [15]. R. Weinstock și T. Garrick notează că psihiatrii sunt, în general, mai puțin vulnerabili la reclamațiile pentru malpraxis, deoarece munca lor nu se bazează pe relațiile tradiționale medic-pacient, dar pot fi răspunzători și din alte motive, inclusiv defăimare sau neglijență [32].

Factorul subiectiv include și motivația medicului: dorința de a ascunde o eroare, de a evita responsabilitatea sau de a urmări solidaritatea corporativă. Prin urmare, ancheta trebuie să ia în considerare factorii psihosociali, inclusiv presiunea din partea

ing for consideration of various aspects of the problem. If a violation is identified, the expert is required to establish a causal relationship between the error and the harm caused.

The personality and professional training of the doctor play a significant role in the occurrence of errors. Forensic analysis must assess whether the doctor was aware of current standards of diagnosis and treatment, whether he received the necessary training, and whether he had experience working with similar patients. In practice, there are often cases where doctors are unaware of modern methods and rely on outdated concepts. V. Florea's work indicates that in the early 1990s in Moldova, the growth of paid medical services and the decline in quality control led to an increase in patient mortality and disability [14]. Among the reasons cited were low qualifications, unprofessionalism, and negligence.

Legal standards require doctors to maintain their qualifications, participate in continuing professional education, and inform patients about risks. Failure to fulfill these responsibilities may constitute criminal negligence. An analysis by R.L. Frierson and K.G. Joshi points out that psychiatrists face lawsuits less often than other professionals, but they need to understand the basics of a malpractice claim and comply with ethical requirements because litigation is complex and costly [16]. S.H. Friedman and R.P. Martinez emphasize that violations of professional boundaries—from sexual relationships to financial relationships or the use of social media—although rare, are grounds for prosecution and require increased attention to one's own practices [15]. R. Weinstock and T. Garrick note that psychiatrists are generally less vulnerable to malpractice claims because their work is not based on traditional doctor-patient relationships, but they may be liable for other reasons, including defamation or negligence [32].

The subjective factor also includes

conducerii, teama de procese și stimulentele economice.

Principala lecție a experimentului este că până și specialiștii cu experiență pot face greșeli. Prin urmare, ar trebui utilizate examinări independente și repetate în cazurile de malpraxis medical. Acest lucru este deosebit de important în cazurile care implică spitalizarea involuntară sau prescrierea de medicamente psihotrope. Examinările independente ar trebui efectuate de către specialiști din diferite instituții, eliminând conflictele de interese. O examinare repetată este recomandabilă dacă prima examinare ridică îndoieli sau când devin disponibile date noi. Standardele europene, inclusiv deciziile CtEDO, subliniază dreptul pacientului de a contesta un raport de diagnostic și caracterul obligatoriu al revizuirii judiciare [6].

Documentarea intervențiilor și observațiilor medicale este foarte importantă. Înregistrările de calitate slabă fac dificilă demonstrarea unor abateri sau a absenței acestora. După cum a arătat experimentul lui D.L. Rosenhan, nici măcar caracteristicile pozitive ale pacienților nu au influențat revizuirile diagnosticelor. Această înseamnă că înregistrările trebuie să fie nu doar factuale, ci și analitice. Fiecare plângere a pacientului și modificările stării de sănătate este necesar să fie înregistrate, marcate temporal, iar comentariile medicului trebuie notate.

Recomandările internaționale impun păstrarea dosarelor medicale într-un format electronic audibil, ceea ce ajută la monitorizarea integrității datelor și la prevenirea fraudei. Pentru instituțiile din Republica Moldova, implementarea dosarelor medicale electronice este posibilă cu sprijinul Guvernului și al organizațiilor internaționale. Acest lucru va facilita, de asemenea, analiza datelor în cadrul procedurilor judiciare: anchetatorii vor avea posibilitatea să obțină informații detaliate despre tratament și vor putea evalua dacă au fost respectate protocoalele.

Practica criminalistică arată că falsificarea înregistrărilor medicale, ascunderea informațiilor și contrafacerea documentelor sunt frecvente în cazurile medicale.

the physician's motivation: the desire to conceal an error, avoid responsibility, or pursue corporate solidarity. Therefore, the investigation must take into account psychosocial factors, including pressure from management, fear of lawsuits, and economic incentives.

The main lesson of the experiment is that even experienced specialists can make mistakes. Therefore, independent and repeated examinations should be used in cases of medical malpractice. This is particularly important in cases involving involuntary hospitalization or the prescription of psychotropic drugs. Independent examinations should be conducted by specialists from different institutions, eliminating conflicts of interest. A repeat examination is advisable if the first examination raises doubts or when new data becomes available. European standards, including ECHR decisions, emphasize the patient's right to challenge a diagnostic report and the mandatory nature of judicial review [6].

Documenting medical interventions and observations is very important. Poor-quality records make it difficult to demonstrate deviations or their absence. As D.L. Rosenhan's experiment showed, even the positive characteristics of patients did not influence the review of diagnoses. This means that records must be not only factual, but also analytical. Every patient complaint and every change in condition must be recorded, time-stamped, and the doctor's comments must be noted.

International recommendations require medical records to be kept in an auditable electronic format, which helps to monitor data integrity and prevent fraud. For institutions in the Republic of Moldova, the implementation of electronic medical records is possible with the support of the government and international organizations. This will also facilitate data analysis in legal proceedings: investigators will be able to obtain detailed information about treatment and assess whether protocols have been followed.

Medicii pot modifica retroactiv înregistrările pentru a-și justifica acțiunile. Pentru a detecta falsurile, se utilizează examinarea documentelor, analiza metadatelor înregistrărilor electronice și compararea înregistrărilor cu declarațiile martorilor.

Pentru a preveni falsificarea, este necesară consolidarea controalelor privind păstrarea evidențelor: inspecții periodice efectuate în mod regulat de Ministerul Sănătății; comisii independente și agenții de aplicare a legii; instruirea personalului cu privire la responsabilitatea documentelor; crearea unor condiții în care modificările evidențelor sunt permise numai cu indicarea motivului și a datei. În cele din urmă, informarea pacienților cu privire la drepturile lor de a accesa dosarele medicale va îmbunătăți transparența deciziilor luate de specialiști.

Atunci când se investighează cazuri de malpraxis medical, este important să se țină cont de faptul că medicii, ca toți ceilalți, sunt susceptibili la prejudecăți cognitive. Cercetările psihologice arată că oamenii tind să își justifice acțiunile atunci când se simt amenințați. Pentru a obține informații obiective, anchetatorii ar trebui să pună întrebări deschise, să evite presiunea și să înregistreze cu atenție răspunsurile. Tehnicile de intervievare cognitivă dezvoltate pentru interviurile martorilor pot fi utilizate și atunci când se interoghează profesioniști din domeniul medical. Aceste tehnici implică utilizarea unor întrebări neutre, ascultare activă și atenție la indicii nonverbale.

În același timp, anchetatorii și experții ar trebui instruiți să își recunoască propriile prejudecăți cognitive, astfel încât să nu interpreteze răspunsurile medicilor prin prisma presupunerilor anterioare. Atelierele pentru experții criminaliști pun un accent deosebit pe prevenirea prejudecăților de confirmare și a efectului de ancorare [30]. Înțelegerea psihologiei erorii ajută la evaluarea obiectivă a comportamentului medical și la evitarea greșelilor la construirea unui caz.

Problemele ridicate de experimentul lui Rosenhan se află la intersecția dintre

Criminal practice shows that falsification of medical records, concealment of information, and forgery of documents are common in medical cases. Doctors may retroactively alter records to justify their actions. Examination of documents, analysis of electronic record metadata, and comparison of records with witness statements are used to detect forgeries.

To prevent falsification, controls over record keeping need to be strengthened: regular inspections by the Ministry of Health, independent commissions, and law enforcement agencies; training staff on document accountability; and creating conditions where changes to records are only allowed with an indication of the reason and date. Finally, informing patients about their rights to access medical records will improve transparency.

When investigating medical malpractice, it is important to keep in mind that doctors, like everyone else, are susceptible to cognitive biases. Psychological research shows that people tend to justify their actions when they feel threatened. To obtain objective information, investigators should ask open-ended questions, avoid pressure, and carefully record responses. Cognitive interviewing techniques developed for witness interviews can be used when questioning medical professionals. These techniques involve using neutral questions, active listening, and paying attention to nonverbal cues.

At the same time, investigators and experts should be trained to recognize their own cognitive biases so that they do not interpret physicians' responses through the lens of prior assumptions. Workshops for forensic experts place particular emphasis on preventing confirmation bias and the anchoring effect [30]. Understanding the psychology of error helps to objectively evaluate medical behavior and avoid errors in building a case.

The issues raised by Rosenhan's experiment lie at the intersection of medicine, law, psychology, and sociology. Addressing

medicină, drept, psihologie și sociologie. Abordarea lor necesită o colaborare strânsă între discipline. Analiza criminalistică trebuie să ia în considerare nu doar normele juridice, ci și standardele medicale, cercetarea psihologică și factorii socioculturali. În mod ideal, echipa integrată ar trebui să includă un anchetator, un medic legist, un psiholog și un etician.

Orientările internaționale, cum ar fi recomandările Asociației Europene de Psihiatrie privind psihiatria legală, subliniază faptul că evaluarea infractorilor cu boli mintale ar trebui să includă evaluarea riscurilor, prescrierea măsurilor terapeutice, monitorizarea și planificarea reintegrării [19]. Această abordare nu a devenit încă răspândită în practica moldovenească, dar implementarea ei ar reduce numărul de erori și ar îmbunătăți calitatea justiției. Inițiative precum crearea societăților științifice criminalistice și conferințele periodice demonstrează disponibilitatea specialiștilor de a discuta aceste probleme; cu toate acestea, participarea statului și sprijinul financiar sunt necesare pentru a transpune aceste idei în practică.

Experimentul lui D.L. Rosenhan continuă să stârnească opinii polarizate. Unii cercetători îl consideră o dovadă cheie a lipsei de fiabilitate a diagnosticelor psihiatrice și justifică criticile aduse întregului sistem. Alții indică defecte metodologice, menționând că medicii au acționat în conformitate cu directivele vremii și că concluziile lui Rosenhan exagerează problemele. Cu toate acestea, chiar și scepticii recunosc că studiul a expus vulnerabilitățile psihiatriei: lipsa standardelor, stigmatizarea și lipsa de comunicare.

Dintr-o perspectivă criminalistică, este important ca experimentul să demonstreze că diagnosticul psihiatric poate fi folosit pentru a încălca drepturile omului. În timp ce o persoană sănătoasă poate fi ușor etichetată drept bolnavă, cei cu tulburare de personalitate pot fi privați de libertate fără o justificare obiectivă. Sistemele juridice trebuie să ofere mecanisme de protecție în acest sens: este necesar ca instanțele să revizuiască fiecare cerere de spitalizare,

them requires collaboration across disciplines. Forensic analysis must take into account not only legal norms, but also medical standards, psychological research, and sociocultural factors. Ideally, the integrated team should include an investigator, a medical examiner, a psychologist, and an ethicist.

International guidelines, such as the European Psychiatric Association's recommendations on forensic psychiatry, emphasize that the assessment of offenders with mental illness should include risk assessment, the prescription of therapeutic measures, monitoring, and reintegration planning [19]. This approach has not yet become widespread in Moldovan practice, but its implementation would reduce the number of errors and improve the quality of justice. Initiatives such as the creation of forensic science societies and regular conferences demonstrate the willingness of specialists to discuss these issues; however, state participation and financial support are needed to put these ideas into practice.

D.L. Rosenhan's experiment continues to provoke polarized opinions. Some researchers consider it key evidence of the unreliability of psychiatric diagnoses and justify criticism of the entire system. Others point to methodological flaws, noting that doctors acted in accordance with the guidelines of the time and that Rosenhan's conclusions exaggerate the problems. However, even skeptics acknowledge that the study exposed the vulnerabilities of psychiatry: lack of standards, stigmatization, and lack of communication.

From a criminal justice perspective, it is important that the experiment demonstrates that psychiatric diagnosis can be used to violate human rights. While a healthy person can easily be labeled as ill, those with personality disorders can be deprived of their liberty without objective justification. Legal systems must provide protective mechanisms: courts must review each request for hospitalization, medical records must be transparent and

dosarele medicale trebuie să fie transparente și accesibile, iar medicii să fie trași la răspundere pentru neglijență.

Documente internaționale, precum Ghidul OMS din 2021, subliniază necesitatea trecerii de la un model de tratament coercitiv la unul bazat pe participarea și sprijinul comunității, unde drepturile pacienților sunt în centrul atenției. Acest lucru necesită o schimbare a structurii de finanțare: reducerea bugetelor spitalelor de psihiatrie și extinderea programelor de sprijin comunitar. Acest lucru este relevant în special pentru Republica Moldova, deoarece sistemul național de sănătate se confruntă cu constrângeri financiare, iar implementarea modelelor moderne va necesita angajamentul Guvernului și sprijinul internațional.

O limitare a acestui studiu este lipsa unor informații statistice complete privind erorile medicale și spitalizările involuntare din Moldova. Majoritatea datelor se bazează pe cazuri care au ajuns în instanțele internaționale. Cu toate acestea, chiar și pe baza informațiilor disponibile, se poate concluziona că sunt necesare reforme. Acestea includ modernizarea legislației, introducerea evaluării independente ale experților, dezvoltarea colaborării interdisciplinare, creșterea transparenței documentației medicale și instruirea specialiștilor în psihologie cognitivă.

CONCLUZII

Experimentul lui David Rosenhan, realizat în urmă cu mai bine de o jumătate de secol, continuă să influențeze medicina și dreptul. Acesta a demonstrat că, fără criterii stricte și o supraveghere independentă, chiar și un medic conștiincios poate deveni participant la încălcări ale drepturilor omului. În lumea de astăzi, unde respectul pentru individ și drepturile pacienților este un principiu fundamental, rezultatele acestui studiu servesc ca o reamintire a necesității unei îmbunătățiri continue în domeniu.

Pentru știința criminalistică, experimentul este valoros ca model care demonstrează modul în care erorile medicale pot degenera în infracțiuni. Prin analiza acestuia, se pot identifica blocajele de activitate a

accessibile, and doctors must be held accountable for negligence.

International documents, such as the 2021 WHO Guidelines, emphasize the need to move from a coercive treatment model to one based on community participation and support, where patients' rights are at the center of attention. This requires a change in the funding structure: reducing the budgets of psychiatric hospitals and expanding community support programs. This is particularly relevant for the Republic of Moldova, as the health system faces financial constraints and the implementation of modern models will require the commitment of the government and international support.

One limitation of this study is the lack of comprehensive statistical information on medical errors and involuntary hospitalizations in Moldova. Most of the data is based on cases that have reached international courts. However, even based on the available information, it is possible to conclude that reforms are needed. These include modernizing legislation, introducing independent expert assessments, developing interdisciplinary collaboration, increasing the transparency of medical documentation, and training specialists in cognitive psychology.

CONCLUSIONS

David Rosenhan's experiment, conducted more than half a century ago, continues to influence medicine and law. It demonstrated that without strict criteria and independent oversight, even a conscientious doctor can become a participant in human rights violations. In today's world, where respect for the individual and patients' rights is a fundamental principle, the results of this study serve as a reminder of the need for continuous improvement.

For forensic science, the experiment is valuable as a model demonstrating how medical errors can escalate into crimes. Through its analysis, bottlenecks in the work of psychiatric institutions can be

instituțiilor psihiatrice, se urmăresc mecanismele prin care apar erorile și modalitățile de prevenție ale acestora. În contextul Republicii Moldova, unde sistemul de sănătate este în curs de transformare, luarea în considerare a acestor constatări va contribui la construirea unui sistem juridic și medical bazat pe respectarea drepturilor omului și responsabilitate profesională.

Recomandările propuse în articol includ: stabilirea unor examene psihiatrice medico-legale obligatorii, independente și repetate în cazurile de spitalizare nevoluntară; implementarea dosarelor medicale electronice și a sistemelor de audit pentru îmbunătățirea calității documentației; instruirea ofițerilor de urmărire penală și a experților în psihologie cognitivă pentru a preveni prejudecățile; înființarea de echipe interdisciplinare pentru investigarea infracțiunilor medicale; dezvoltarea unui cadru de reglementare care să țină cont de standardele internaționale. Implementarea acestor măsuri va reduce la minimum riscul de erori, va consolida protecția drepturilor pacienților și va asigura o justiție echitabilă.

identified, the mechanisms by which errors occur can be traced, and ways to prevent them can be determined. In the context of the Republic of Moldova, where the health system is undergoing transformation, taking these findings into account will contribute to the development of a legal and medical system based on respect for human rights and professional responsibility.

The recommendations proposed in the article include: establishing mandatory, independent, and repeated forensic psychiatric examinations in cases of involuntary hospitalization; implementing electronic medical records and audit systems to improve the quality of documentation; training criminal investigators and cognitive psychology experts to prevent bias; establishing interdisciplinary teams to investigate medical crimes; and developing a regulatory framework that takes international standards into account. Implementing these measures will minimize the risk of errors, strengthen the protection of patients' rights, and ensure fair justice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Aboraya A. et al. The reliability of psychiatric diagnosis revisited. În: *Psychiatry* (Edgmont), vol. 3, nr. 1, 2006, p. 41-50. În: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2990547/> (accesat la 06.01.2026).
2. Agarwal A. “On Being Sane in Insane Places” ... it is a work half done. În: *Indian Journal of Psychiatry*, vol. 65, nr. 5, 2023, p. 601-603. În: https://journals.lww.com/indianjpsychiatry/fulltext/2023/65050/_on_being_sane_in_insane_places___it_is_a_work.14.aspx (accesat la 06.01.2026).
3. Foot J. Franco Basaglia and the radical psychiatry movement in Italy, 1961-78. În: *Crit Radic Soc Work*, vol. 2, nr. 2, 2014, p. 235-249. DOI:10.1332/204986014X14002292074708.
4. Calcedo-Barba A. The ethical implications of forensic psychiatry practice. În: *World Psychiatry*, vol. 5, nr. 2, 2006, p. 93-94. În: https://www.researchgate.net/publication/6842220_The_ethical_implications_of_forensic_psychiatry_practice (accesat la 06.01.2026).
5. Central Institute of Mental Health (Mannheim, Germany). Research Project funded by the European Commission, Grant Agreement No. SI2.254882 (2000CVF3-407). În: https://ec.europa.eu/health/ph_projects/2000/promotion/fp_promotion_2000_frep_08_en.pdf (accesat la 06.01.2026).
6. Chmielewski M. et al. Method matters: Understanding diagnostic reliability in DSM-IV and DSM-5. În: *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 124, nr. 3, 2015,

- p. 764-769. DOI: 10.1037/abn0000069.
7. European Court of Human Rights. G.B. and R.B. vs. Republic of Moldova, Application no. 16761/09, Judgment of 18 December 2012. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115395> (accesat la 06.01.2026).
8. European Court of Human Rights. Konovalova vs. Russia, Application no. 37873/04, Judgment of 9 October 2014. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146773> (accesat la 06.01.2026).
9. European Court of Human Rights. L.M. vs. Latvia, Application no. 26000/02, Judgment of 19 July 2011. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105669> (accesat la 06.01.2026).
10. European Court of Human Rights. Shtukaturv vs. Russia, Application no. 44009/05, Judgment of 27 March 2008. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97572> (accesat la 06.01.2026).
11. European Court of Human Rights. Stanev vs. Bulgaria, Application no. 36760/06, Judgment of 17 January 2012. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108690> (accesat la 06.01.2026).
12. European Court of Human Rights. Winterwerp vs. Netherlands, Application no. 6301/73, Judgment of 24 October 1979. În: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57597> (accesat la 06.01.2026).
13. European Court of Human Rights. X vs. Finland, Application no. 34806/04, Judgment of 3 July 2012. În: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-111938> (accesat la 06.01.2026).
14. Florea V. Răspunderea medicilor pentru infracțiunile medicale. Monografie, 2006.
15. Friedman S.H., Martinez R.P. Boundaries, professionalism, and malpractice in psychiatry. În: *Focus*, vol. 17, nr. 4, 2019, p. 365-371. DOI: 10.1176/appi.focus.20190019.
16. Frierson R.L., Joshi K.G. Malpractice law and psychiatry: an overview. În: *Focus*, vol. 17, nr. 4, 2019, p. 332-336. DOI: 10.1176/appi.focus.20190017.
17. Gîrla L. Evaluarea jurisprudenței naționale în materia faptelor penale de malpraxis medical pentru perioada anilor 2008-2018. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 3(123), 2019, p. 119-132. În: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2019/01/14.-p.119-132.pdf> (accesat la 06.01.2026).
18. Gornostay A., Ivanțova A., Myhailichenko T. Medical error and liability for it in some post-Soviet countries. În: *Wiado-mości Lekarskie*, vol. 72, nr. 5 (cz. I), 2019, p. 877-882. În: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31175788/> (accesat la 06.01.2026).
19. Heitzman J. et al. Implementation of the European Psychiatric Association guidance on forensic psychiatry in Poland. În: *Psychiatria Polska*, vol. 54, nr. 3, 2020, p. 553-570. DOI: 10.12740/PP/109123.
20. Human Rights Centre (Finland). Annual Report 2021. Human Rights Centre, 2022. În: <https://bin.yhdistysavain.fi/1598743/OafVb2xkxmU5TegC1T-bT0ZvsWS/IOK%20TOKE%202022%20EN.pdf> (accesat la 06.01.2026).
21. Knoll J., Gerbasi J. Psychiatric malpractice case analysis: striving for objectivity. În: *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, vol. 34, nr. 2, 2006, p. 215-223. În: <https://jaapl.org/content/34/2/215> (accesat la 06.01.2026).
22. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136064&lang=ro# (accesat la 06.01.2026).
23. Legea Republicii Moldova nr. 114 din 16 mai 2024 privind sănătatea mintală și bunăstarea mintală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143550&lang=ro (accesat la 06.01.2026).
24. Legea Republicii Moldova nr. 264/2005 privind profesia de medic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150513&lang=ro# (accesat la 06.01.2026).

25. Makarova O. et al. Legal principles of using special medical and psychiatric knowledge in criminal proceedings: Ukrainian context and international standards. În: *Wiadomości Lekarskie*, vol. 78, nr. 2, 2025, p. 435-441. În: <https://www.wiadomoscilekarskie.pl/pdf-197137-124020?filename=Legal%20principles%20of%20using.pdf> (accesat la 06.01.2026).
26. Mezzina R. Forty years of the Law 180: aspirations of a great reform. În: *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, vol. 27, nr. 4, 2018, p. 336-345. DOI: 10.1017/S2045796018000070.
27. Niveau G., Jantzi C., Godet T. Psychiatric Commitment: Sixty Years Under the Scrutiny of the European Court of Human Rights. În: *Frontiers in Psychiatry*, vol. 12, 2021, art. 656791. DOI: 10.3389/fpsy.2021.656791.
28. Rosenhan D.L. On being sane in insane places. În: *Science*, vol. 179, nr. 4070, 1973, p. 250-258. În: <https://www.weber.edu/wsuiimages/psychology/FacultySites/Horvat/OnBeingSaneInInsanePlaces.PDF> (accesat la 06.01.2026).
29. Salize H.J., Dressing H. Compulsory admission and involuntary treatment in EU member states. Mannheim: Central Institute of Mental Health, 2002. DOI: 10.1007/s00127-004-0814-9.
30. Scott C. Believing doesn't make it so: forensic education and the search for truth. În: *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, vol. 41, nr. 1, 2013, p. 18-32. În: <https://jaapl.org/content/41/1/18> (accesat la 06.01.2026).
31. Spitzer R.L., Endicott J., Robins E. Research diagnostic criteria: rationale and reliability. În: *Arch Gen Psychiatry*, vol. 35, nr. 6, 1978, p. 773-782. DOI: 10.1001/archpsyc.1978.01770300115013.
32. Weinstock R., Garrick T. Is liability possible for forensic psychiatrists? În: *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, vol. 23, nr. 2, 1995, p. 183-193. În: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/8605402/> (accesat la 06.01.2026).
33. World Health Organization. Guidance on mental health, human rights and legislation. Geneva: World Health Organization, 2023. În: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/WHO-OHCHR-Mental-health-human-rights-and-legislation_web.pdf (accesat la 06.01.2026).

CZU: 342.7:343.1

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.10>

CONCEPTUL ȘI ESENȚA DREPTULUI LA RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ÎN PROCESUL PENAL

Serghei DERENEV¹

Dreptul la respectarea vieții private constituie unul dintre pilonii fundamentali ai oricărei societăți democratice, însă procesul penal, prin însăși natura sa, presupune investigarea faptelor, colectarea probelor și, inevitabil, pătrunderea în sfera privată a persoanelor implicate. Prezentul studiu examinează conceptul și esența dreptului la respectarea vieții private în cadrul procesului penal, pornind de la imposibilitatea unei definiții exhaustive recunoscute atât în doctrină, cât și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Sunt analizate temeiurile internaționale ale acestui drept, abordările doctrinare autohtone și străine, precum și liniile jurisprudențiale prin care Curtea de la Strasbourg a conturat progresiv conținutul noțiunii de viață privată. Studiul confruntă aceste standarde cu cadrul constituțional și procesual-penal al Republicii Moldova, identificând o serie de lacune normative: absența unei definiții legale a vieții private, ambiguitatea terminologică a articolului 15 din Codul de procedură penală și insuficiența garanțiilor adaptate erei digitale. În final, este propusă o structurare a dreptului la viața privată pe trei niveluri de protecție, adaptată specificului procesului penal.

Cuvinte-cheie: viață privată, proces penal, articolul 8 CEDO, jurisprudența Curții Europene, proporționalitate, ingerință.

THE CONCEPT AND ESSENCE OF THE RIGHT TO RESPECT FOR PRIVATE LIFE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Serghei DERENEV¹

The right to respect for private life constitutes one of the fundamental pillars of any democratic society; criminal proceedings, however, by their very nature entail the investigation of facts, the gathering of evidence and, inevitably, intrusion into the private sphere of the persons involved. The present study examines the concept and essence of the right to respect for private life within criminal proceedings, starting from the impossibility of an exhaustive definition, acknowledged both in legal doctrine and in the case-law of the European Court of Human Rights. It analyses the international foundations of this right, domestic and foreign doctrinal approaches, as well as the lines of case-law through which the Strasbourg Court has progressively delineated the content of the notion of private life. The study confronts these standards with the constitutional and criminal-procedural framework of the Republic of Moldova, identifying a number of normative gaps: the absence of a legal definition of private life, the terminological ambiguity of Article 15 of the Code of Criminal Procedure and the insufficiency of safeguards adapted to the digital era. Finally, a structuring of the right to private life across three levels of protection is proposed, adapted to the specific features of criminal proceedings.

Keywords: private life, criminal proceedings, Article 8 ECHR, case-law of the European Court, proportionality, interference.

INTRODUCERE

Dreptul la respectarea vieții private constituie unul dintre pilonii fundamentali ai oricărei societăți democratice. Recunoașterea și protejarea acestui drept reprezintă nu doar o cerință formală, ci reflectă o necesitate profundă a naturii uma-

INTRODUCTION

The right to respect for private life constitutes one of the fundamental pillars of any democratic society. The recognition and protection of this right represents not merely a formal requirement, but reflects a profound necessity of human nature: that of having an intimate space, protected from

¹ Doctorand, asistent universitar, Catedra „Procedură Penală, Criminalistică și Securitate Informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: sergiuderenev22@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7380-3328>

PhD Student, University Assistant, Department of Criminal Procedure, Criminalistics and Information Security, „Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova; (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: sergiuderenev22@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7380-3328>

ne: aceea de a dispune de un spațiu intim, protejat de ingerințele exterioare, în care individul își poate manifesta liber personalitatea.

Cu toate acestea, procesul penal, prin însăși natura sa, presupune investigarea faptelor, colectarea probelor și, inevitabil, pătrunderea în sfera privată a persoanelor implicate. Această tensiune structurală dintre exigența aflării adevărului și protecția drepturilor individuale conferă analizei conceptului și esenței dreptului la respectarea vieții private în procesul penal o relevanță deosebită. Profesorul I. Dolea subliniază că „drepturile persoanei sunt un factor esențial care stabilește obiectivele, conținutul și forma activității procesuale în cauzele penale”, iar „proporționalitatea se manifestă în situația aplicării procedurilor probatorii care aduc anumite limitări libertății individuale” [1. p.8].

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Cercetarea se întemeiază pe metoda analitică, aplicată la descompunerea noțiunii de viață privată în elementele sale constitutive, ceea ce a permis structurarea acesteia pe niveluri de protecție; metoda logico-juridică, servind la interpretarea textelor normative interne, în special a art. 6 și 15 din Codul de procedură penală, și la identificarea lacunelor de reglementare; metoda comparativă și metoda istorică.

Metoda comparativă a fost aplicată pe trei paliere: la nivel doctrinar, prin confruntarea abordărilor din doctrina rusă cu cele din doctrina română, criteriul fiind modul de definire a obiectului protecției, ca bun nematerial ori ca sferă de relații; la nivel internațional, prin compararea art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului cu art. 7 și 8 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, criteriul fiind gradul de autonomizare a protecției datelor cu caracter personal; la nivel intern, prin raportarea cadrului constituțional și procesual-penal al Republicii Moldova la exigențele art. 8 §2 din Convenție, criteriul fiind calitatea garanțiilor corespunzătoare

external interference, within which the individual may freely express his personality.

Criminal proceedings, however, by their very nature entail the investigation of facts, the gathering of evidence and, inevitably, intrusion into the private sphere of the persons involved. This structural tension between the requirement of establishing the truth and the protection of individual rights lends particular relevance to the analysis of the concept and essence of the right to respect for private life in criminal proceedings. Professor I. Dolea emphasises that „the rights of the person are an essential factor which determines the objectives, the content and the form of procedural activity in criminal cases”, and that „proportionality manifests itself in the situation of applying evidentiary procedures which entail certain limitations upon individual liberty” [1. p.8].

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The research is founded upon the analytical method, applied to the decomposition of the notion of private life into its constituent elements, which made it possible to structure that notion across levels of protection; the logical-legal method, serving the interpretation of domestic normative texts, in particular Articles 6 and 15 of the Code of Criminal Procedure, and the identification of regulatory gaps; the comparative method and the historical method.

The comparative method was applied on three levels: at the doctrinal level, by confronting the approaches of Russian doctrine with those of Romanian doctrine, the criterion being the manner in which the object of protection is defined, whether as an intangible good or as a sphere of relations; at the international level, by comparing Article 8 of the European Convention on Human Rights with Articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the criterion being the degree of autonomy conferred upon the protection of personal data; at the domestic level, by assessing the constitutional and criminal-procedural framework of the Republic of Moldova against the requirements of Article 8 §2 of the Convention, the criterion being the quality of the safeguards corresponding to

fiecăreia dintre acestea.

Metoda istorică a servit la urmărirea evoluției conținutului noțiunii în jurisprudența Curții Europene, de la *Klass și alții c. Germaniei* (1978) la *Bărbulescu c. României* (2017), precum și la evaluarea diacronică a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 04.07.2005 prin raportare la hotărârile ulterioare ale Curții.

Materialele valorificate cuprind instrumentele internaționale de protecție a drepturilor omului, cadrul constituțional și procesual-penal național, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și doctrina rusă, română și autohtonă. Corpusul jurisprudențial analizat include 14 hotărâri ale Curții Europene, pronunțate între 1978 și 2017, și o hotărâre a Curții de Justiție. Limita temporală corespunde obiectului cercetării, axat pe conturarea conținutului noțiunii de viață privată, jurisprudența ulterioară vizând preponderent regimul juridic al unor măsuri determinate de supraveghere.

Selecția a urmărit reprezentativitatea, nu exhaustivitatea, fiind operată pe baza a patru criterii: hotărârile care au extins noțiunea asupra unei dimensiuni noi, corespunzătoare unui element al structurii propuse (Niemietz, Pretty, Peck, S. și Marper, Bensaid, Shtukurov, Bărbulescu); cele care au configurat standardul garanțiilor împotriva supravegherii secrete, ca ingerință de intensitate maximă în materie probatorie (*Klass, Rotaru, Roman Zaharov*); cele pronunțate împotriva Republicii Moldova, cu forță obligatorie directă (*Iordachi, Mancevschi, Guțu*); cele pronunțate împotriva unor state cu deficiențe normative comparabile (Peev). Au fost excluse cauzele privind aspecte ale vieții private fără legătură cu administrarea probelor.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

1. Repere doctrinare ale noțiunii de viață privată.

Sub aspectul conceptualizării, autorul A.A. Aleksandrov propune o definiție

each of those requirements.

The historical method served to trace the evolution of the content of the notion in the case-law of the European Court, from *Klass and Others v. Germany* (1978) to *Bărbulescu v. Romania* (2017), as well as to assess diachronically Decision no. 7 of 04.07.2005 of the Plenum of the Supreme Court of Justice by reference to the subsequent judgments of the Court.

The materials employed comprise the international instruments for the protection of human rights, the national constitutional and criminal-procedural framework, the case-law of the European Court of Human Rights and of the Court of Justice of the European Union, as well as Russian, Romanian and domestic doctrine. The body of case-law analysed includes 14 judgments of the European Court, delivered between 1978 and 2017, and one judgment of the Court of Justice. The temporal limit corresponds to the object of the research, centred upon the delineation of the content of the notion of private life, subsequent case-law being concerned predominantly with the legal regime of specific surveillance measures.

The selection sought representativeness rather than exhaustiveness and was carried out on the basis of four criteria: the judgments which extended the notion to a new dimension, corresponding to an element of the proposed structure (Niemietz, Pretty, Peck, S. and Marper, Bensaid, Shtukurov, Bărbulescu); those which shaped the standard of safeguards against secret surveillance, as an interference of maximum intensity in evidentiary matters (*Klass, Rotaru, Roman Zaharov*); those delivered against the Republic of Moldova, carrying direct binding force (*Iordachi, Mancevschi, Guțu*); those delivered against States with comparable normative deficiencies (Peev). Cases concerning aspects of private life unconnected with the taking of evidence were excluded.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

1. Doctrinal landmarks of the notion of private life.

As regards conceptualisation, the author A.A. Aleksandrov proposes a synthetic definition, according to which private life

sintetică, potrivit căreia viața privată reprezintă „un bun nematerial, aparținând fiecărui cetățean de la naștere, constând în acele aspecte ale vieții sale interioare și sfere de comunicare care sunt păstrate în mod conștient în secret de către el față de alți subiecți, și care sunt supuse protecției necondiționate într-un stat democratic” [2, p. 31-32].

În aceeași logică, S.N. Gontar subliniază că „dreptul la inviolabilitatea vieții private, fiind unul dintre drepturile constituționale fundamentale ale omului și cetățeanului, reflectă aspirația fiecăruia de a avea propria lume de interese intime, familiale, de afaceri și de altă natură, care nu sunt supuse controlului din partea statului, societății și cetățenilor în parte” [3. p. 3].

O orientare distinctă se desprinde din doctrina română. Profesorul Corneliu Bîrsan subliniază că „noțiunea de viață privată, la care se referă art. 8 al Convenției, nu poate fi definită cu precizie”, aceasta cuprinzând „în primul rând, integritatea fizică și morală a persoanei, sfera intimă a individului”, fără a se limita însă la un cerc intim, întrucât „respectul vieții private trebuie, de asemenea, să cuprindă, într-o anumită măsură, dreptul individului de a stabili și dezvolta relații cu semenii săi” [4, p. 598-599].

Aceeași orientare extensivă a fost confirmată de Comisia de la Veneția, care include în sfera privată dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane, în special în plan emoțional, în vederea dezvoltării și împlinirii propriei personalități [5].

Din analiza comparativă a acestor definiții constatăm că autorii operează cu două abordări conceptuale distincte. Prima, subiectivă în opinia noastră, tratează viața privată ca un bun nematerial aparținând persoanei, evidențiind dimensiunea sa patrimonială și informațională. A doua, obiectivă, definește viața privată ca o sferă de relații protejată de ingerințe exterioare, accentuând funcția sa de barieră între individ și stat.

Considerăm că, în contextul procesului penal, definiția trebuie să integreze am-

represents „an intangible good, belonging to every citizen from birth, consisting of those aspects of his inner life and spheres of communication which are consciously kept secret by him from other subjects, and which are subject to unconditional protection in a democratic State” [2, p. 31-32].

In the same logic, S.N. Gontar emphasises that „the right to the inviolability of private life, being one of the fundamental constitutional rights of the individual and of the citizen, reflects the aspiration of each person to have his own world of intimate, family, business and other interests, which are not subject to control on the part of the State, of society and of individual citizens” [3. p. 3].

A distinct orientation emerges from Romanian doctrine. Professor Corneliu Bîrsan emphasises that „the notion of private life, to which Article 8 of the Convention refers, cannot be defined with precision”, it comprising „first of all, the physical and moral integrity of the person, the intimate sphere of the individual”, without being limited, however, to an intimate circle, since „respect for private life must also encompass, to a certain degree, the right of the individual to establish and develop relationships with his fellow human beings” [4, p. 598-599].

The same extensive orientation was confirmed by the Venice Commission, which includes within the private sphere the right to establish and develop relationships with other persons, in particular in the emotional field, with a view to the development and fulfilment of one’s own personality [5].

From a comparative analysis of these definitions we find that the authors operate with two distinct conceptual approaches. The first, subjective in our opinion, treats private life as an intangible good belonging to the person, highlighting its proprietary and informational dimension. The second, objective, defines private life as a sphere of relations protected from external interference, emphasising its function as a barrier between the individual and the State.

We consider that, in the context of criminal proceedings, the definition must integrate both dimensions, since proce-

bele dimensiuni, întrucât ingerința procesuală afectează simultan bunul nematerial, respectiv informațiile private, datele cu caracter personal și corespondența, precum și sfera relațională, care cuprinde comunicarea, domiciliul și viața familială. Niciuna dintre cele două abordări, luată izolat, nu acoperă complexitatea ingerințelor procesual-penale.

Această insuficiență devine evidentă în era digitală, când accesul la un singur dispozitiv electronic expune concomitent ambele dimensiuni, situație în care calificarea măsurii exclusiv ca ingerință în bunul nematerial ori exclusiv ca ingerință în sfera relațională conduce la o evaluare incompletă a proporționalității.

Temeiul internațional și european al dreptului

Protecția vieții private este consacrată, la nivelul dreptului internațional contemporan, prin art. 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art. 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care interzic imixtiunile arbitrare în viața personală, familie, domiciliu și corespondență. Art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței, stabilind totodată condițiile în care ingerința autorității publice este permisă: să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim și să fie necesară într-o societate democratică [6].

La nivelul dreptului Uniunii Europene, Carta drepturilor fundamentale operează o distincție semnificativă față de sistemul Convenției. Art. 7 din Cartă garantează dreptul la respectarea vieții private, înlocuind termenul „corespondență” cu cel de „comunicări”, mai adecvat erei digitale, în timp ce art. 8 consacră, în mod autonom, dreptul la protecția datelor cu caracter personal [7].

Această autonomizare nu are echivalent în Convenție și prezintă o relevanță directă pentru procesul penal: în sistemul convențional, protecția datelor este de-

dural interference affects simultaneously the intangible good, namely private information, personal data and correspondence, as well as the relational sphere, which comprises communication, the home and family life. Neither of the two approaches, taken in isolation, covers the complexity of interferences in criminal proceedings.

This inadequacy becomes evident in the digital era, when access to a single electronic device simultaneously exposes both dimensions, a situation in which classifying the measure exclusively as interference with the intangible good, or exclusively as interference with the relational sphere, leads to an incomplete assessment of proportionality.

The international and European basis of the right

The protection of private life is enshrined, at the level of contemporary international law, in Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights and Article 17 of the International Covenant on Civil and Political Rights, which prohibit arbitrary interference with private life, the family, the home and correspondence. Article 8 of the European Convention on Human Rights guarantees the right to respect for private and family life, the home and correspondence, while also establishing the conditions under which interference by a public authority is permitted: it must be in accordance with the law, pursue a legitimate aim and be necessary in a democratic society [6].

At the level of European Union law, the Charter of Fundamental Rights draws a significant distinction from the Convention system. Article 7 of the Charter guarantees the right to respect for private life, replacing the term „correspondence” with that of „communications”, more suited to the digital era, whereas Article 8 autonomously enshrines the right to the protection of personal data [7].

This autonomisation has no equivalent in the Convention and is of direct relevance to criminal proceedings: within the Convention system, data protection is derived by way of interpretation from the notion of private life, which leaves a margin of uncertainty as regards measures targeting

dusă pe cale de interpretare din noțiunea de viață privată, ceea ce lasă un spațiu de incertitudine în privința măsurilor care vizează exclusiv date, fără atingerea unui element clasic al vieții private. Specificitatea materiei penale a determinat, de altfel, adoptarea Directivei (UE) 2016/680, care stabilește un regim distinct de cel al Regulamentului general privind protecția datelor, relevant pentru Republica Moldova în contextul obligațiilor de armonizare legislativă [8].

Gradarea protecției în jurisprudența Curții Europene

Curtea Europeană a refuzat în mod constant să ofere o definiție exhaustivă a vieții private, preferând o conturare progresivă, de la caz la caz. În cauza *Pretty c. Regatul Unit* a precizat că „noțiunea de viață privată este una amplă, nesusceptibilă de o definiție exhaustivă, care acoperă integritatea fizică și psihologică a unei persoane” [9].

Analiza jurisprudenței relevante pentru materia probatorie evidențiază însă un element care, deși nu este formulat expres de Curte, ni se pare a constitui criteriul ordonator al acesteia: intensitatea controlului variază sistematic în funcție de natura elementului atins prin ingerință. Expunerea care urmează respectă această gradare, ea fundamentând structurarea propusă în partea finală a studiului.

Elementele nucleului intim. Protecția cea mai ridicată este acordată integrității fizice și psihice.

În cauza *Bensaid c. Regatul Unit*, Curtea a recunoscut sănătatea mintală ca o componentă esențială a vieții private, iar în cauza *Shtukaturv c. Rusiei* a calificat drept ingerință deosebit de gravă măsura care lipsește persoana de capacitatea de acțiune independent în aproape toate domeniile vieții [10]. În cauza *S. și Marper c. Regatul Unit*, prelevarea și păstrarea amprentelor și a profilelor ADN au fost incluse în sfera dreptului la identitate, Curtea exercitând un control deosebit de strict asupra caracterului nediferențiat al păstrării [11].

data exclusiv, without affecting a classical element of private life. The specific nature of criminal matters led, moreover, to the adoption of Directive (EU) 2016/680, which establishes a regime distinct from that of the General Data Protection Regulation, relevant to the Republic of Moldova in the context of its legislative harmonisation obligations [8].

The gradation of protection in the case-law of the European Court

The European Court has consistently refused to provide an exhaustive definition of private life, preferring a progressive, case-by-case delineation. In the case of *Pretty v. the United Kingdom* it stated that „the notion of private life is a broad one, not susceptible to exhaustive definition, which covers the physical and psychological integrity of a person” [9].

An analysis of the case-law relevant to evidentiary matters nonetheless reveals an element which, although not expressly formulated by the Court, appears to us to constitute its ordering criterion: the intensity of the scrutiny varies systematically according to the nature of the element affected by the interference. The exposition which follows observes this gradation, it being the foundation of the structure proposed in the final part of the study.

Elements of the intimate core. The highest protection is afforded to physical and psychological integrity.

In the case of *Bensaid v. the United Kingdom*, the Court recognised mental health as an essential component of private life, while in the case of *Shtukaturv v. Russia* it characterised as a particularly serious interference the measure which deprives a person of the capacity to act independently in almost all areas of life [10]. In the case of *S. and Marper v. the United Kingdom*, the taking and retention of fingerprints and DNA profiles were included within the sphere of the right to identity, the Court exercising particularly strict scrutiny over the undifferentiated character of the retention [11]. In these situations the margin of appreciation left to the State is the narrowest.

Elements of the communicational layer. In the case of *Klass and Others v. Germany*, the Court established for the first

În aceste ipoteze marja de apreciere lăsată statului este cea mai restrânsă.

Elementele stratului comunicațional. În cauza *Klass și alții c. Germaniei*, Curtea a stabilit pentru prima dată că simpla existență a unei legislații care permite supravegherea secretă a comunicărilor constituie, prin ea însăși, o ingerință în dreptul la respectarea vieții private pentru toți cei care ar putea fi vizați, consacrand principiul potrivit căruia legislația trebuie să conțină garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor [12]. Standardul a fost dezvoltat în cauza *Rotaru c. României*, unde Marea Cameră a constatat că păstrarea de către serviciile de informații a unor date privind viața privată într-un registru secret, fără posibilitatea persoanei de a le contesta, încalcă art. 8, hotărâre cu relevanță deosebită pentru statele din spațiul post-sovietic [13].

Sistematizarea garanțiilor minime în materie de interceptare a fost realizată în cauza *Roman Zaharov c. Rusiei* [14], iar Republica Moldova fusese deja sancționată pe același temei în cauza *Iordachi și alții*, pentru insuficiența garanțiilor legale împotriva abuzurilor [15]. Comunicările electronice efectuate la locul de muncă beneficiază de aceeași protecție, potrivit cauzei *Bărbulescu c. României* [16]. Exigența Curții se manifestă aici nu prin restrângerea marjei de apreciere asupra oportunității măsurii, ci prin controlul riguros al calității legii, autorizarea judiciară prealabilă fiind tratată ca element de validitate a ingerinței.

Elementele stratului spațial. Protecția este acordată diferențiat, în funcție de așteptarea rezonabilă de intimitate. În cauza *Niemietz c. Germaniei*, Curtea a statuat că „ar fi prea restrictiv să se limiteze noțiunea de „viață privată” la un cerc intim în care individul își trăiește propria existență personală, excluzând cu totul lumea exterioară acestui cerc”, extinzând astfel protecția asupra spațiilor profesionale [17].

Criteriul așteptării rezonabile a fost aplicat în cauza *Peev c. Bulgariei* chiar în privința mesei de lucru a reclamantului din

time that the mere existence of legislation permitting the secret surveillance of communications constitutes, in itself, an interference with the right to respect for private life for all those who might be affected, enshrining the principle that legislation must contain adequate and effective safeguards against abuse [12]. The standard was developed in the case of *Rotaru v. Romania*, where the Grand Chamber found that the storage by the intelligence services of data concerning private life in a secret register, without any possibility for the person concerned to challenge it, breaches Article 8, a judgment of particular relevance to the States of the post-Soviet area [13].

The systematisation of the minimum safeguards in matters of interception was carried out in the case of *Roman Zaharov v. Russia* [14], while the Republic of Moldova had already been found in breach on the same ground in the case of *Iordachi and Others*, on account of the insufficiency of the legal safeguards against abuse [15]. Electronic communications made in the workplace enjoy the same protection, according to the case of *Bărbulescu v. Romania* [16]. The Court's exacting approach manifests itself here not through a narrowing of the margin of appreciation as to the expediency of the measure, but through rigorous scrutiny of the quality of the law, prior judicial authorisation being treated as an element of the validity of the interference.

Elements of the spatial layer. Protection is afforded on a differentiated basis, according to the reasonable expectation of privacy. In the case of *Niemietz v. Germany*, the Court held that „it would be too restrictive to limit the notion of «private life» to an intimate circle in which the individual lives his own personal existence, excluding entirely the outside world not encompassed within that circle”, thereby extending protection to professional premises [17].

The criterion of reasonable expectation was applied in the case of *Peev v. Bulgaria* even in respect of the applicant's desk within the premises of a public authority [18], and in the case of *Peck v. the United Kingdom* to the disclosure of images captured in a public place [19].

The case-law directed against the Re-

incinta unei autorități publice [18], iar în cauza Peck c. Regatului Unit asupra difuzării de imagini captate în spațiul public [19].

Jurisprudența îndreptată împotriva Republicii Moldova confirmă caracterul recurent al deficiențelor la acest nivel: în cauza Mancevschi, Curtea a reiterat că percheziția biroului avocatului constituie o ingerință în viața privată și corespondență și, potențial, în domiciliu, autorizarea formulată în termeni extrem de generali acordând organului de urmărire penală o discreție nelimitată [20]; în cauza Guțu, pătrunderea polițiștilor în locuința reclamantului nu a fost „prevăzută de lege” în sensul art. 8 [21].

Gradarea descrisă nu este enunțată ca atare de Curte, care operează cu un test unitar, întemeiat pe aceleași trei condiții din art. 8 §2. Ea se deduce însă din intensitatea diferită a controlului exercitat asupra acestor condiții, ceea ce justifică, în opinia noastră, formalizarea sa ca instrument de lucru pentru evaluarea procedurilor probatorii.

Cadrul constituțional și procesual-penal al Republicii Moldova

În plan intern, protecția vieții private este asigurată la nivel constituțional prin art. 28-30 din Constituție, care garantează respectarea vieții intime, familiale și private, inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței. Comentariul oficial al Constituției precizează că formula „respectă și ocrotește” instituie două obligații distincte: o obligație pasivă de a nu face nimic imixtiune nejustificată și o obligație activă de a lua măsuri concrete de protecție [22. p. 128].

Cadrul restrângerii este stabilit de art. 54 din Constituție, care impune ca orice limitare să fie prevăzută de lege, să corespundă normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, să fie necesară pentru un scop legitim, proporțională cu situația care a determinat-o și să nu atingă existența dreptului, configurând astfel un test de legitimitate paralel celui prevăzut de art. 8 §2 din Convenție.

public of Moldova confirms the recurrent character of the deficiencies at this level: in the case of Mancevschi, the Court reiterated that the search of a lawyer's office constitutes an interference with private life and correspondence and, potentially, with the home, an authorisation drafted in extremely general terms conferring upon the criminal investigation body unlimited discretion [20]; in the case of Guțu, the entry of police officers into the applicant's dwelling was not „in accordance with the law” within the meaning of Article 8 [21].

The gradation described is not stated as such by the Court, which operates with a unitary test, founded upon the same three conditions laid down in Article 8 §2. It may nonetheless be inferred from the differing intensity of the scrutiny exercised over those conditions, which justifies, in our opinion, its formalisation as a working instrument for the assessment of evidentiary procedures.

The constitutional and criminal-procedural framework of the Republic of Moldova

Domestically, the protection of private life is secured at constitutional level by Articles 28-30 of the Constitution, which guarantee respect for intimate, family and private life, the inviolability of the home and the secrecy of correspondence. The official Commentary on the Constitution specifies that the formula „shall respect and protect” establishes two distinct obligations: a passive obligation not to make any unjustified interference and an active obligation to take concrete measures of protection [22. p. 128].

The framework for restrictions is laid down by Article 54 of the Constitution, which requires that any limitation be prescribed by law, correspond to the universally recognised norms of international law, be necessary for a legitimate aim, be proportionate to the situation which gave rise to it and not impair the existence of the right, thereby configuring a legitimacy test parallel to that provided for in Article 8 §2 of the Convention.

At the procedural level, the constitutional guarantees are developed through Articles 10-13 of the Code of Criminal Procedure, a distinct role being assigned to Article 15, which enshrines the inviolability

La nivel procesual, garanțiile constituționale sunt dezvoltate prin art. 10-13 din Codul de procedură penală, un rol distinct revenind art. 15, care consacră inviolabilitatea vieții private. Mecanismul de control judiciar a fost precizat prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 04.07.2005, care a transpus în dreptul intern testul convențional al art. 8 §2 [23].

Se impune însă observația că această hotărâre este anterioară hotărârilor fundamentale ale Curții Europene în materia supravegherii, respectiv Iordachi (2009), Roman Zaharov (2015) și Bărbulescu (2017). În consecință, ea nu acoperă dimensiunea digitală a ingerințelor contemporane și nici cerința notificării post-factum a persoanei vizate, deficiență cu atât mai semnificativă cu cât actul rămâne principalul reper metodologic pentru judecătorul de instrucție.

Analiza cadrului procesual-penal relevă, totodată, două lacune normative. În primul rând, Codul de procedură penală nu conține o definiție a noțiunii de viață privată, deși reglementează ingerințe majore în sfera acesteia; art. 6 definește „domiciliul”, „timpul nopții” ori „specialistul”, dar nu și „viața privată”, „datele cu caracter personal” sau „corespondența” [24].

Consecința practică este că întinderea obiectului protejat rămâne să fie stabilită de la caz la caz de organul care dispune măsura, ceea ce afectează previzibilitatea legii, condiție expres cerută de art. 8 §2.

În al doilea rând, așa cum au observat D. Ostavciuc și T. Osoianu, art. 15 utilizează alternativ sintagmele „viață privată” și „viață intimă” fără a le delimita conceptual, deși, în optica Curții Europene și a Curții Constituționale, „viața intimă” intră în sfera vieții private, de aceea nu sunt necesare indicarea ambelor noțiuni în mod separat” [25. p. 318].

Dimensiunea digitală a vieții private

Provocarea contemporană majoră este reprezentată de dimensiunea digitală. D.I. Zuev argumentează că inspectarea telefonului mobil echivalează practic cu percheziția întregii vieți private a perso-

of private life. The mechanism of judicial review was specified by Decision no. 7 of 04.07.2005 of the Plenum of the Supreme Court of Justice, which transposed into domestic law the Convention test under Article 8 §2 [23].

It must be observed, however, that this decision predates the fundamental judgments of the European Court in the field of surveillance, namely Iordachi (2009), Roman Zaharov (2015) and Bărbulescu (2017). Consequently, it covers neither the digital dimension of contemporary interferences nor the requirement of post factum notification of the person concerned, a shortcoming all the more significant given that the act remains the principal methodological point of reference for the investigating judge.

An analysis of the criminal-procedural framework further reveals two normative gaps. First, the Code of Criminal Procedure contains no definition of the notion of private life, although it regulates major interferences with that sphere; Article 6 defines „the home”, „night-time” and „the specialist”, but not „private life”, „personal data” or „correspondence” [24].

The practical consequence is that the scope of the protected object is left to be established on a case-by-case basis by the authority ordering the measure, which affects the foreseeability of the law, a condition expressly required by Article 8 §2.

Secondly, as observed by D. Ostavciuc and T. Osoianu, Article 15 uses the expressions „private life” and „intimate life” alternatively, without delimiting them conceptually, even though, in the view of the European Court and of the Constitutional Court, „intimate life” falls within the sphere of private life, and it is therefore unnecessary to indicate both notions separately” [25. p. 318].

The digital dimension of private life

The major contemporary challenge is represented by the digital dimension. D.I. Zuev argues that the examination of a mobile telephone is practically equivalent to a search of the person's entire private life, since a modern device contains correspondence, photographs, medical data, financial information and location data [26. p. 79].

The same conclusion follows, at the

nei, întrucât un dispozitiv modern conține corespondență, fotografii, date medicale, informații financiare și date de localizare [26. p. 79].

Aceeași concluzie se desprinde, la nivelul dreptului Uniunii Europene, din hotărârea Curții de Justiție în cauza Digital Rights Ireland, prin care a fost invalidată Directiva privind retenția datelor, păstrarea generalizată a datelor de trafic și de localizare fiind calificată drept ingerință deosebit de gravă în drepturile fundamentale la viața privată și la protecția datelor [27].

Raportat la cadrul intern, enumerarea din art. 301 alin. (1) din Codul de procedură penală nu cuprinde în mod explicit accesul la datele stocate în spațiul cloud, la datele de geolocalizare în timp real ori la conturile online. Aceste forme de investigare digitală riscă astfel să rămână în afara controlului judiciar adecvat, fiind realizate în temeiul dispozițiilor generale privind cercetarea obiectelor ridicate, soluție incompatibilă cu principiul previzibilității legii și cu standardul de calitate a legii impus prin cauzele Iordachi și Roman Zaharov.

O structurare a dreptului la viața privată pe niveluri de protecție

Deși noțiunea de viață privată nu admite o definiție exhaustivă, funcția sa, aceea de a proteja spațiul de autonomie al individului, permite conturarea unei structuri interne adaptate specificului procesului penal. Propunem, ca o contribuție proprie a prezentei cercetări, structurarea dreptului la viața privată pe trei niveluri de protecție, corespunzător intensității ingerinței admisibile, potrivit gradării identificate mai sus în jurisprudența Curții Europene.

Primul nivel îl constituie nucleul intim, care cuprinde integritatea corporală, datele genetice și medicale, sănătatea mentală și gândirea. El beneficiază de protecția cea mai ridicată, ingerința fiind admisă doar în condiții excepționale. Fundamentul acestui nivel își găsește susținerea în principiul respectării demnității umane, consacrat de art. 10 din Codul de procedură penală: așa cum observă D. Ostavciuc, „res-

level of European Union law, from the judgment of the Court of Justice in the case of Digital Rights Ireland, by which the Data Retention Directive was invalidated, the general retention of traffic and location data being characterised as a particularly serious interference with the fundamental rights to private life and to the protection of personal data [27].

As regards the domestic framework, the enumeration in Article 301 § (1) of the Code of Criminal Procedure does not expressly cover access to data stored in the cloud, to real-time geolocation data or to online accounts. Such forms of digital investigation thus risk remaining outside adequate judicial review, being carried out on the basis of the general provisions on the examination of seized objects, a solution incompatible with the principle of foreseeability of the law and with the standard of quality of the law imposed through the cases of Iordachi and Roman Zaharov.

A structuring of the right to private life across levels of protection

Although the notion of private life admits of no exhaustive definition, its function, that of protecting the individual's space of autonomy, permits the delineation of an internal structure adapted to the specific features of criminal proceedings. We propose, as a contribution of the present research, the structuring of the right to private life across three levels of protection, corresponding to the intensity of the permissible interference, in accordance with the gradation identified above in the case-law of the European Court.

The first level is constituted by the intimate core, which comprises bodily integrity, genetic and medical data, mental health and thought. It enjoys the highest protection, interference being permitted only in exceptional circumstances. The foundation of this level finds its support in the principle of respect for human dignity, enshrined in Article 10 of the Code of Criminal Procedure: as D. Ostavciuc observes, „respect for human dignity is an absolute right which admits of no restriction, that is to say, the authorities are strictly prohibited from limiting human dignity, irrespective of the gravity of the offence under

pectarea demnității umane este un drept absolut care nu cunoaște restrângeri, adică autorităților le este strict interzis a limita demnitatea umană, indiferent de gravitatea infracțiunii ce se investighează sau necesitatea și interesul public” [28. p.102].

Al doilea nivel este stratul comunicațional, care include corespondența, comunicările electronice, datele de trafic și conținutul dispozitivelor digitale. Acesta este supus autorizării judiciare obligatorii, iar controlul se concentrează asupra calității legii care abilitază măsura.

Al treilea nivel este stratul spațial, cuprinzând domiciliul, spațiile profesionale și vehiculele, protejat diferențiat, în funcție de așteptarea rezonabilă de intimitate.

Utilitatea operațională a acestei structurări poate fi ilustrată prin ipoteza inspectării telefonului mobil, calificată în prezent, în lipsa unei reglementări proprii, ca simplă cercetare a unui obiect ridicat. Aplicarea grilei propuse conduce la o calificare diferită: dispozitivul conține atât elemente ale stratului comunicațional, respectiv corespondența și datele de trafic, cât și elemente ale nucleului intim, respectiv datele medicale și, prin coroborare cu istoricul de căutare și cu datele biometrice, informații privind starea de sănătate.

Măsura atinge, așadar, simultan primul și al doilea nivel, ceea ce exclude tratarea sa ca operațiune tehnică asupra unui bun mobil și impune, cel puțin, autorizarea judiciară prealabilă, delimitarea în actul de autorizare a categoriilor de date accesibile și interdicția accesului nediferențiat la întregul conținut al dispozitivului.

Structurarea propusă nu substituie testul unitar al art. 8 §2, ci îl operaționalizează, permițând evaluarea diferențiată a proporționalității ingerinței în funcție de tipul de procedeu probatoriu utilizat și de nivelul efectiv atins.

CONCLUZII

Analiza efectuată confirmă că noțiunea de viață privată în procesul penal nu admite o definiție exhaustivă, conținutul

investigation or of necessity and the public interest” [28. p.102].

The second level is the communicational layer, which includes correspondence, electronic communications, traffic data and the contents of digital devices. It is subject to mandatory judicial authorisation, and scrutiny focuses upon the quality of the law empowering the measure.

The third level is the spatial layer, comprising the home, professional premises and vehicles, protected on a differentiated basis, according to the reasonable expectation of privacy.

The operational utility of this structuring may be illustrated through the situation of the examination of a mobile telephone, currently classified, in the absence of dedicated regulation, as the mere examination of a seized object. Application of the proposed grid leads to a different classification: the device contains both elements of the communicational layer, namely correspondence and traffic data, and elements of the intimate core, namely medical data and, by corroboration with the search history and with biometric data, information concerning the state of health.

The measure therefore affects the first and the second level simultaneously, which precludes its treatment as a technical operation upon a movable object and requires, at the very least, prior judicial authorisation, the delimitation in the authorising act of the categories of data which may be accessed and the prohibition of undifferentiated access to the entire content of the device.

The proposed structuring does not substitute the unitary test under Article 8 §2, but renders it operational, permitting a differentiated assessment of the proportionality of the interference according to the type of evidentiary procedure employed and the level actually affected.

CONCLUSIONS

The analysis carried out confirms that the notion of private life in criminal proceedings admits of no exhaustive definition, its content being delineated progressively through doctrine and the case-law

ei fiind conturat progresiv prin doctrină și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Convergența dintre standardele convenționale, cadrul constituțional (art. 28-30 și 54) și cel procesual (art. 10-15 din Codul de procedură penală) demonstrează că Republica Moldova dispune de un cadru normativ de principiu aliniat la exigențele europene.

Cu toate acestea, eficacitatea practică a protecției depinde nu doar de existența cadrului normativ, ci și de calitatea, claritatea și completitudinea acestuia. Absența unei definiții legale a vieții private, ambiguitatea terminologică a art. 15 și insuficiența garanțiilor adaptate erei digitale constituie lacune care impun intervenția legiuitorului. Structurarea propusă a dreptului la viața privată pe trei niveluri de protecție, și anume nucleul intim, stratul comunicațional și stratul spațial, oferă un instrument apt să adapteze controlul de proporționalitate la intensitatea reală a fiecărui procedeu probatoriu, contribuind la consolidarea garanțiilor procesuale în acord cu standardele Curții Europene și aspirațiile de integrare europeană ale Republicii Moldova.

of the European Court of Human Rights. The convergence between the Convention standards, the constitutional framework (Articles 28-30 and 54) and the procedural framework (Articles 10-15 of the Code of Criminal Procedure) demonstrates that the Republic of Moldova possesses a normative framework of principle aligned with European requirements.

Nevertheless, the practical effectiveness of protection depends not only upon the existence of the normative framework, but also upon its quality, clarity and completeness. The absence of a legal definition of private life, the terminological ambiguity of Article 15 and the insufficiency of safeguards adapted to the digital era constitute gaps which call for the intervention of the legislature. The proposed structuring of the right to private life across three levels of protection, namely the intimate core, the communicational layer and the spatial layer, offers an instrument capable of adapting proportionality review to the actual intensity of each evidentiary procedure, contributing to the consolidation of procedural safeguards in accordance with the standards of the European Court and the European integration aspirations of the Republic of Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Concepția promovării drepturilor persoanei în legislația procesual penală a Republicii Moldova. Chișinău, 2009. 416 p.
2. Aleksandrov A.A. Понятие частной жизни участников уголовного судопроизводства // Вестник ЮУрГУ. Серия «Право». 2008. № 18, вып. 15.
3. Гонтарь С.Н. Особенности обеспечения неприкосновенности частной жизни лица на досудебных стадиях уголовного судопроизводства: дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2005. 215 с.
4. Bîrsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți. București: All Beck, 2005. 1251 p.
5. Comisia de la Veneția (Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept). Opinia privind supravegherea video în locurile publice. CDL-AD(2007)014, adoptată la cea de-a 70-a sesiune plenară, Veneția, 16-17 martie 2007, pct. 11-13. Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2007\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2007)014-e)
6. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Roma, 4 noiembrie 1950, art. 8.
7. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, art. 7-8.
8. Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului

- lui European și a Consiliului din 27 aprilie 2016.
9. CtEDO, *Pretty c. Regatului Unit*, hotărârea din 29 aprilie 2002, §61. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>
10. CtEDO, *Bensaid c. Regatului Unit*, hotărârea din 6 februarie 2001, §47. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59206>. A se vedea și: CtEDO, *Shtukaturov c. Rusiei*, hotărârea din 27 martie 2008, §§83, 90. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-85611>
11. CtEDO, *S. și Marper c. Regatului Unit [MC]*, hotărârea din 4 decembrie 2008, §66. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90051>
12. CtEDO, *Klass și alții c. Germaniei*, hotărârea din 6 septembrie 1978, §§41-42. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57510>
13. CtEDO, *Rotaru c. României [MC]*, hotărârea din 4 mai 2000, §§43-44, 59. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>
14. CtEDO, *Roman Zaharov c. Rusiei [MC]*, hotărârea din 4 decembrie 2015, §173. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159324>
15. CtEDO, *Iordachi și alții c. Moldovei*, hotărârea din 10 februarie 2009, §31-35. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91245>
16. CtEDO, *Bărbulescu c. României [MC]*, hotărârea din 5 septembrie 2017, §70-71. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177082>
17. CtEDO, *Niemietz c. Germaniei*, hotărârea din 16 decembrie 1992, §29. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57887>
18. CtEDO, *Peev c. Bulgariei*, hotărârea din 26 iulie 2007, §39-40. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81904>
19. CtEDO, *Peck c. Regatului Unit*, hotărârea din 28 ianuarie 2003, §57. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60898>
20. CtEDO, *Mancevschi c. Moldovei*, hotărârea din 7 octombrie 2008, (§41). Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88751>
21. CtEDO, *Guțu c. Moldovei*, hotărârea din 7 septembrie 2007, §33-36. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82553>
22. Comentariul Constituției Republicii Moldova. Accesibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/informatie_utilita/Comentariu_Constitutie.pdf
23. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 04.07.2005 „Cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”.
24. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14-03-2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 05-11- 2013, Nr. 248-251, art. 6.
25. Ostavciuc D., Osoianu T. „Respectarea drepturilor omului în cadrul urmăririi penale – normativ procesual penal național, standardele europene și internaționale”. Chișinău, 2025. 420 p.
26. Зуев Д.И. К вопросу об обеспечении тайны частной жизни при осмотре мобильного телефона // Юридический вестник Самарского университета. 2024. Т. 10. № 4.
27. CJUE, *Digital Rights Ireland Ltd și alții*, cauzele conexate C-293/12 și C-594/12, hotărârea Marii Camere din 8 aprilie 2014, pct. 27, 37, 39. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0293>
28. Ostavciuc D. *Principiile procesului penal*: Monografie. Chișinău, 2022. 719 p.

CZU: 343.224.1:343.1

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.11>

PARTICULARITĂȚI ALE RĂSPUNDERII PENALE A MINORILOR ÎN LEGISLAȚIA DIFERITELOR STATE

Valentina RUSSU ¹

Ionela CHEPTENE ²

Problematica răspunderii penale a minorilor constituie o preocupare constantă a statelor, astfel încât vectorul actual este orientat spre fundamentarea unei justiții prietenoase copilului care să servească interesului superior al acestuia. În lucrare se analizează particularitățile răspunderii penale a minorilor potrivit legislațiilor din diferite state, prin raportare la vârsta minimă a răspunderii penale, responsabilitatea și discernământul minorului, regimul sancționator aplicabil acestuia și alte aspecte ce vizează individualizarea răspunderii și pedepsei penale. Cercetarea se axează pe ideea că minoritatea persoanei care a săvârșit infracțiunea impune indubitabil un tratament juridico-penal diferențiat, determinat de imaturitatea intelectuală, volitivă și socială a copilului.

În acest demers științific ne propunem să cercetăm unele modele legislative de sancționare penală a minorilor în dreptul comparat și să evidențiem unele soluții orientate spre asigurarea unui echilibru între interesele societății, prevenirea recidivei și garantarea interesului superior al copilului. Analiza efectuată evidențiază tendința statelor de umanizare a reacției penale față de criminalitatea minorilor, cu valorificarea alternativelor la detenție, punând accentul pe caracterul educativ al represiei penale. Rezultatele cercetării efectuate demonstrează că eficiența justiției juvenile nu depinde de asprimea sancțiunii, ci de capacitatea acesteia de a determina resocializarea minorului prin mijloace educative și programe în domeniu. Implicațiile teoretico-practice ale studiului se exprimă prin sistematiza-

SPECIFIC ASPECTS OF CRIMINAL LIABILITY OF MINORS IN THE LEGISLATION OF VARIOUS COUNTRIES

Valentina RUSSU ¹

Ionela CHEPTENE ²

The issue of criminal liability for minors is a constant concern for states, and the current trend is toward establishing a child-friendly justice system that must be adapted to best respond to and serve the best interests of the child. In this paper, the authors analyze the particularities of criminal liability for minors under the laws of various countries, with regard to the minimum age of criminal liability, the minor's responsibility and capacity for discernment, the applicable sanctions regime, and other aspects concerning the individualization of criminal liability and punishment. The research focuses on the idea that the minority status of the person who committed the offense undoubtedly requires a differentiated criminal-legal treatment, determined by the child's intellectual, volitional, and social immaturity.

In this scholarly study, we aim to examine certain legislative models for the criminal punishment of minors in comparative law and to highlight solutions designed to ensure a balance between the interests of society, the prevention of recidivism, and the protection of the best interests of the child. The analysis highlights the trend among states toward humanizing the criminal justice response to juvenile crime, by utilizing alternatives to detention and emphasizing the educational nature of criminal sanctions. The results of the research demonstrate that the effectiveness of the juvenile justice system does not depend on the severity of the sanction, but rather on its ability to facilitate the juvenile's resocialization through educational means, measures, and resocialization programs. The theoretical and practical implications of the study are reflected in the

¹ Doctorand, asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: valya.cociorva@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1809-9745>

PhD Candidate, University Assistant, Department of Criminal Law and Criminology, “Ștefan cel Mare” Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; email: valya.cociorva@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1809-9745>

² Studentă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: chepteneionela@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5460-8882>

Student, “Ștefan cel Mare” Academy of the MIA of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: chepteneionela@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5460-8882>

rea unor modele de reglementare a răspunderii penale a minorilor, cu evidențierea bunelor practici în sfera justiției juvenile, ce ar putea fi preluate și de alte state.

Cuvinte-cheie: minor, infracțiune, răspundere penală, vârsta răspunderii penale, pedeapsă, măsuri educative, individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

systematization of models for regulating the criminal liability of minors, highlighting best practices in the field of juvenile justice that could be adopted by other countries.

Keywords: minor, crime, criminal liability, age of criminal responsibility, punishment, educational measures, individualization of criminal liability and punishment.

INTRODUCERE

Delincvența juvenilă reprezintă una dintre cele mai complexe și stringente provocări cu care se confruntă societatea contemporană, constituind un barometru al dezvoltării sociale, educaționale și juridice a unui stat. Modul în care o societate alege să răspundă actelor deviante comise de minori reflectă nu doar gradul său de dezvoltare juridică, ci și valorile morale pe care se fundamentează. Răspunderea penală a minorilor nu poate fi privită prin aceeași prismă rigidă aplicată adulților, ea necesitând un echilibru fragil între funcția represivă a legii penale și imperativul resocializării, reeducării și protecției drepturilor fundamentale ale copilului.

La nivel internațional, există numeroase documente care stabilesc principiile ce se aplică copiilor aflați în conflict cu legea. Așa instrumente precum sunt Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (1989), Ansamblul de reguli minime standard ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori („Regulile de la Beijing”, 1985), Liniile directe pentru justiția prietenoasă copiilor adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei Comentariul General nr. 24 (2019) privind drepturile minorilor în sistemul justiției cu minori, precum și altele impun statelor obligația de a crea mecanisme de justiție juvenilă care să țină cont de particularitățile de vârstă, nivelul de maturitate și vulnerabilitatea psihologică a minorului. Aceste structuri și acte internaționale promovează ideea că minorul care intră în conflict cu legea penală nu trebuie privit exclusiv ca un autor al unei fapte prejudiciabile, ci și ca o persoană aflată într-o etapă de dezvoltare, având nevoie de protecție, sprijin educațional și măsuri orientate spre reintegrarea socială.

INTRODUCTION

Juvenile delinquency is one of the most complex and pressing challenges facing contemporary society, serving as a barometer of a state's social, educational, and legal development. The way in which a society chooses to respond to deviant acts committed by minors reflects not only its level of legal development but also the moral values upon which it is founded.

Criminal liability for minors cannot be viewed through the same rigid lens applied to adults; it requires a delicate balance between the punitive function of criminal law and the imperative of resocialization, reeducation, and the protection of the child's fundamental rights.

At the international level, there are numerous documents that establish the principles applicable to children in conflict with the law. Such instruments include the United Nations Convention on the Rights of the Child (1989); the UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (“The Beijing Rules,” 1985); The Guidelines on Child-Friendly Justice, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe; General Comment No. 24 (2019) on the rights of minors in the juvenile justice system, as well as other instruments, require states to establish juvenile justice mechanisms that take into account the minor's age, level of maturity, and psychological vulnerability. These international instruments promote the idea that a minor who comes into conflict with criminal law should not be viewed solely as the perpetrator of a harmful act, but also as a person in a stage of development who requires protection, educational support, and measures aimed at social reintegration.

In this regard, the fundamental principle underlying modern juvenile justice is

În acest sens, principiul fundamental care stă la baza justiției juvenile moderne este interesul superior al minorului, consacrat la art. 3 alin. (1) din Convenția ONU privind drepturile copilului. Documentul prevede că „în toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesul superior al copilului va prevala” [1]. Așadar, orice măsură adoptată față de minor trebuie să urmărească nu doar sancționarea comportamentului infracțional, ci, mai ales – prevenirea repetării acestuia prin intervenții educative, sociale și psihologice adecvate. Mai mult, se accentuează caracterul educativ al reacției față de criminalitatea minorilor, astfel încât privarea lor de libertate să reprezinte o măsură de ultimă instanță și să fie aplicată pentru cea mai scurtă perioadă posibilă, deoarece izolarea într-un mediu penitenciar poate avea efecte negative asupra dezvoltării personalității și procesului de reintegrare.

Analizând sistemele sancționatorii aplicabile minorilor în perspectiva europeană, autorii A. Boroș și G. Ș. Ungureanu evidențiază pe bună dreptate existența unei tendințe comune a statelor europene de diminuare a caracterului represiv al sancțiunilor și de dezvoltare a unor măsuri alternative pedepsei privative de libertate [2, p. 30-31]. Ei remarcă și faptul că majoritatea sistemelor juridice europene consacră principiul individualizării răspunderii penale juvenile, instanța fiind obligată să examineze nu doar natura infracțiunii, ci și personalitatea minorului, mediul familial, nivelul educațional și circumstanțele care au favorizat comportamentul infracțional.

Cu toate acestea, transpunerea principiilor internaționale în legislațiile naționale evidențiază existența unor diferențe semnificative determinate de particularitățile istorice, sociale, culturale și juridice ale fiecărui stat. Unele sisteme juridice adoptă o abordare predominant educativă și restaurativă, punând accent pe evitarea stigmatizării, în timp ce alte sisteme acordă o importanță mai mare funcției represive a dreptului penal, în special în

the best interests of the child, as enshrined in Article 3 paragraph (1) of the UN Convention on the Rights of the Child, which provides that “in all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities, or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration” [1]. Therefore, any measure taken with respect to a minor must aim not only to punish criminal behavior but, above all, to prevent its recurrence through appropriate educational, social, and psychological interventions. Furthermore, emphasis is placed on the educational nature of the response to juvenile crime, so that the deprivation of liberty of minors is a measure of last resort and is applied for the shortest possible period, since isolation in a correctional setting can have negative effects on personality development and the reintegration process.

In analyzing the sanction systems applicable to minors from a European perspective, authors Boroș A. and Ungureanu G. Ș. rightly highlight a common trend among European states toward reducing the repressive nature of sanctions and developing alternatives to custodial sentences [2, p. 30-31]. The authors also note that most European legal systems enshrine the principle of individualized juvenile criminal liability, requiring the court to examine not only the nature of the offense but also the minor's personality, family environment, educational level, and the circumstances that contributed to the criminal behavior.

However, the transposition of international principles into national legislation nevertheless highlights the existence of significant differences stemming from the historical, social, cultural, and legal particularities of each state. Some legal systems adopt a predominantly educational and restorative approach, emphasizing the avoidance of stigmatization, while other systems place greater emphasis on the punitive function of criminal law, particularly in cases of serious offenses. These differences demonstrate that, although there is an international consensus on the need for special protection of minors in con-

cazul infracțiunilor grave. Aceste diferențe demonstrează că, deși există un consens internațional privind necesitatea protecției speciale a minorilor aflați în conflict cu legea penală, modalitățile concrete de realizare a acestei protecții diferă în funcție de politica penală și de tradițiile juridice ale fiecărui stat.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Studiul elaborat se fundamentează pe valorificarea unor metode de cercetare specifice științelor juridice. Astfel, metoda analizei doctrinare a fost utilizată în vederea elucidării unor opinii relevante ale doctrinarilor naționali și străini. Prin metoda analizei normative am evidențiat reglementările legale aferente domeniului răspunderii penale a persoanelor minore în diferite state, iar prin metoda comparativă am identificat similitudini și deosebiri specifice reacției penale ale statelor la criminalitatea minorilor. Deci, cercetarea se axează pe studiul documentelor internaționale, legislației și doctrinei de specialitate aferente răspunderii penale a minorilor din diferite state.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

Răspunderea penală a minorilor în Franța. În dreptul penal al Franței răspunderea penală a minorului este reglementată atât de Codul penal, cât și de o lege specială. Un moment important în evoluția reglementării răspunderii penale a minorilor în sistemul juridic francez l-a constituit adoptarea Ordonanței nr. 45-174 din 2 februarie 1945 privind delincvența juvenilă, act normativ care a constituit fundamentul sistemului francez de justiție penală juvenilă pentru o perioadă de peste șapte decenii; ordonanța a stat la baza dezvoltării unui sistem orientat prioritar spre educarea și resocializarea minorului. Cu toate acestea, a fost abrogată la data de 30 septembrie 2021 și înlocuită de Codul justiției penale juvenile (Code de la justice pénale des mineurs), care reprezintă actualul cadru normativ francez în materia răspunderii penale a minorilor. Noul cod a preluat principiile fundamentale ale vechii reglementări, însă

conflict with criminal law, the specific ways in which this protection is implemented vary depending on each state's criminal policy and legal traditions.

METHODS AND MATERIALS APPLIED

This study is based on the application of research methods specific to the legal sciences. Thus, the method of doctrinal analysis was used to elucidate relevant opinions of domestic and foreign legal scholars. Through the method of normative analysis, we highlighted the legal regulations pertaining to the criminal liability of minors in various countries, and through the comparative method, we identified similarities and differences in how countries respond to juvenile crime. Thus, the research focuses on the study of international documents, legislation, and specialized legal doctrine pertaining to the criminal liability of minors in various countries.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

Criminal liability of minors in France.

Under French criminal law, the criminal liability of minors is governed by both the Criminal Code and a special law. A key milestone in the evolution of the regulation of criminal liability of minors in the French legal system was the adoption of Ordinance No. 45-174 of February 2, 1945, on juvenile delinquency, a legislative act that served as the foundation of the French juvenile criminal justice system for over seven decades; The ordinance served as the basis for the development of a system focused primarily on the education and resocialization of minors. However, it was repealed on September 30, 2021, and replaced by the Code of Juvenile Criminal Justice (Code de la justice pénale des mineurs), which constitutes the current French legal framework governing the criminal liability of minors. The new code has retained the fundamental principles of the previous legislation but has systematized and modernized the rules governing the investigation, trial, and application of educational measures for minors in conflict with the law.

With regard to the age limit, French

a realizat o sistematizare și modernizare a normelor privind cercetarea, judecarea și aplicarea măsurilor educative față de minorii aflați în conflict cu legea.

Legislația franceză stabilește că minorii sub vârsta de 13 ani sunt prezumați absolut ca fiind lipsiți de capacitatea de discernământ, pragul minim al răspunderii penale rămânând fixat la împlinirea acestei vârste. Mai mult, legislația franceză drept temei de a atrage la răspundere penală, nu prevede doar atingerea vârstei de 13 ani, ci și un criteriu obligatoriu – discernământul. Mai exact, așa cum stabilește Codul de justiție penală a minorilor coroborat cu prevederile articolului 388 din Codul Civil, „minorii răspund penal pentru crimele, delictele sau contravențiile de care sunt găsiți vinovați doar atunci când sunt capabili de discernământ” [3]. Astfel, răspunderea penală a minorului este fundamentată nu exclusiv pe criteriul vârstei, ci pe capacitatea acestuia de a înțelege semnificația și consecințele actului său, precum și caracterul ilicit al conduitei adoptate.

Codul francez de justiție penală a minorilor stipulează expres finalitatea educativă pe care se axează justiția juvenilă, astfel încât reacția autorităților trebuie să urmărească „reabilitarea educațională și morală a minorilor, precum și prevenirea recidivei și protejarea intereselor victimelor” [3]. În acest sens, măsurile aplicate nu urmăresc exclusiv reprimarea conduitei infracționale, ci vizează în principal responsabilizarea minorului, dezvoltarea capacității sale de reintegrare socială și diminuarea riscului de repetare a faptelor ilicite.

După cum am putut observa, Franța are un model mixt de sancționare a minorilor: măsuri educative și pedepse. Astfel, în cadrul sistemului francez de justiție juvenilă, măsura educativă judiciară reprezintă o formă de intervenție individualizată destinată minorului care a intrat în conflict cu legea penală. Potrivit art. L112-2 din Codul justiției penale a minorilor, „măsura educativă judiciară constă în sprijin individualizat acordat minorului, bazat pe o evaluare a situației sale personale, familiale, de sănătate și sociale” [3].

Astfel, judecătorul poate dispune apli-

law establishes that minors under the age of 13 are absolutely presumed to lack the capacity for discernment, with the minimum age for criminal liability set at the attainment of that age. Furthermore, French law does not merely require reaching the age of 13 as a basis for criminal liability, but also stipulates an additional mandatory criterion—the capacity for discernment. More specifically, as established by the Juvenile Criminal Justice Code in conjunction with the provisions of Article 388 of the Civil Code, “minors are criminally liable for crimes, misdemeanors, or minor offenses of which they are found guilty only when they possess the capacity for discernment” [3]. Thus, a minor’s criminal liability is based not exclusively on the criterion of age, but on the minor’s ability to understand the significance and consequences of their act, as well as the unlawful nature of the conduct in question.

The French Code of Juvenile Criminal Justice expressly stipulates the educational purpose on which the juvenile justice system is based, such that the authorities’ response must aim at “the educational and moral rehabilitation of minors, as well as the prevention of recidivism and the protection of victims’ interests” [3]. In this regard, the measures applied are not intended solely to punish criminal conduct, but are primarily aimed at fostering the minor’s sense of responsibility, developing their capacity for social reintegration, and reducing the risk of repeat offenses.

As we have seen, France has a mixed model for sanctioning minors: educational measures and punishments. Thus, within the French juvenile justice system, a judicial educational measure is a form of individualized intervention designed for minors who have come into conflict with criminal law. According to Article L112-2 of the Juvenile Criminal Justice Code, “a judicial educational measure consists of individualized support provided to the minor, based on an assessment of his or her personal, family, health, and social circumstances” [3]. Thus, the judge may order the application of one or more educational modules, such as the integration module, aimed at the minor’s

carea unuia sau mai multor module educative, cum ar fi: modulul de inserție, orientat spre integrarea școlară și profesională a minorului; modulul de reparație, destinat conștientizării consecințelor faptei și reparării prejudiciului cauzat victimei; modulul de sănătate, care urmărește asigurarea accesului la servicii medicale sau psihologice; modulul de plasament, care presupune supravegherea minorului într-un cadru educativ specializat. Totodată, instanța poate impune anumite interdicții și obligații: interzicerea de a frecventa locurile unde a fost comisă infracțiunea și de a contacta victima sau participanții la infracțiune; restricționarea deplasărilor în anumite intervale de timp, inclusiv limitarea utilizării unor conturi de acces la platforme online atunci când acestea au fost folosite pentru săvârșirea faptei. De asemenea, minorul poate fi obligat să predea obiectele utilizate la comiterea infracțiunii sau provenite din aceasta, precum și să participe la cursuri de formare civică destinate consolidării respectului față de normele juridice și responsabilitățile sociale. Prin caracterul său flexibil și orientat spre educație, această măsură reflectă concepția modernă a dreptului penal francez, potrivit căreia reacția statului față de delincvența juvenilă trebuie să urmărească nu doar sancționarea faptei, ci în primul rând corectarea comportamentului și reintegrarea minorului în societate.

În ceea ce privește copiii care au împlinit 13 ani, legislația franceză prevede aplicarea unor pedepse, însă menține un regim juridic diferențiat față de cel al adulților, bazat pe principiul diminuării răspunderii datorită vârstei, astfel încât minorii beneficiază de limite reduse ale pedepselor comparativ cu persoanele majore, respectiv „tribunalul pentru minori și tribunalul cu juri pentru minori nu pot aplica o pedeapsă privativă de libertate care să depășească jumătate din pedeapsa maximă” [3]. Această diminuare poate fi înălțurată doar în mod excepțional, în special pentru minorii care au împlinit vârsta de 16 ani, atunci când circumstanțele cauzei și personalitatea acestora justifică o asemenea soluție.

educational and vocational integration; the reparation module, designed to raise awareness of the consequences of the offense and to make amends for the harm caused to the victim; the health module, which aims to ensure access to medical or psychological services; and the placement module, which involves the supervision of the minor in a specialized educational setting. At the same time, the court may impose certain prohibitions and obligations, such as a prohibition on visiting the locations where the offense was committed, a prohibition on contacting the victim or those involved in the offense, restrictions on movement during certain time periods, including limitations on the use of accounts for accessing online platforms when such platforms were used to commit the offense. Furthermore, the minor may be required to surrender items used in the commission of the offense or derived from it, as well as to participate in civic education courses designed to strengthen respect for legal norms and social responsibilities. Through its flexible and education-oriented nature, this measure reflects the modern conception of French criminal law, according to which the state's response to juvenile delinquency must aim not only to punish the offense but, first and foremost, to correct the minor's behavior and reintegrate them into society.

With regard to minors who have reached the age of 13, French law provides for the imposition of penalties but maintains a legal regime distinct from that of adults, based on the principle of diminished responsibility due to age, so that minors are subject to lower sentencing limits compared to adults; specifically, “the juvenile court and the juvenile jury court may not impose a custodial sentence exceeding half of the maximum sentence” [3]; this reduction may be set aside only in exceptional cases, particularly for minors who have reached the age of 16, when the circumstances of the case and their personality justify such a decision.

The existence of a separate code governing the criminal liability and punishment of minors, as well as the procedures applicable to minors, does not exclude

Existența unui cod distinct destinat reglementării răspunderii și sancționării penale a minorilor, dar și a procedurilor care se aplică în privința minorilor, nu reprezintă o excludere a lor din sfera răspunderii penale, ci consacrară principiului potrivit căruia aceștia trebuie să răspundă pentru faptele comise într-o manieră compatibilă cu vârsta și nivelul de dezvoltare. Legiuitorul francez a optat pentru o reglementare separată tocmai pentru a reuni într-un singur instrument juridic principiile, procedurile și măsurile aplicabile minorilor, asigurând coerența intervenției judiciare și acordând prioritate finalității educative a justiției juvenile.

Răspunderea penală a minorilor în Spania. În Spania, la fel ca și în Franța, răspunderea penală a minorilor implicați în activități infracționale este reglementată atât de Codul penal, cât și de o prevedere specială – Legea organică nr. 5/2000 din 12 ianuarie privind răspunderea penală a minorilor (Ley Orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores). Astfel, minorii sub vârsta de 18 ani nu răspund conform prevederilor Codului penal, însă „atunci când un minor de vârsta respectivă comite o infracțiune, el va răspunde în conformitate cu prevederile legii care reglementează răspunderea penală a minorului” [4]. Prin urmare, Legea nr.5/2000 devine incidentă în planul asigurării răspunderii persoanelor cu vârsta de peste 14 ani și sub 18 ani pentru săvârșirea de fapte clasificate drept infracțiuni sau contravenții în Codul penal sau în legile penale speciale. Legea invocată prevede lipsa absolută a răspunderii penale pentru minorii care nu au împlinit 14 ani și lipsa relativă a răspunderii penale pentru minorii cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani. Legislația diferențiază două categorii de minori, și anume persoanele de 14-16 ani și de 16-18 ani. Pentru minorii care au împlinit 16 ani, cadrul normativ instituie un tratament sancționator mai riguros în situația săvârșirii unor infracțiuni caracterizate prin exercitarea violenței, intimidării sau crearea unei stări de pericol pentru persoană.

Potrivit prevederilor art. 7 al Legii or-

minors from the scope of criminal liability, but rather enshrines the principle that they must be held accountable for their actions in a manner consistent with their age and level of development. The French legislature opted for separate legislation precisely to bring together in a single legal instrument the principles, procedures, and measures applicable to minors, ensuring the consistency of judicial intervention and prioritizing the educational purpose of juvenile justice.

Criminal liability of minors in Spain.

In Spain, as in France, the criminal liability of minors involved in criminal activities is governed both by the Criminal Code and by a special law—Organic Law No. 5/2000 of January 12 on the Criminal Liability of Minors (Ley Orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores).

The Spanish Criminal Code expressly provides that minors under the age of 18 are not liable under the provisions of the Criminal Code; however, “when a minor of that age commits a crime, he or she shall be liable in accordance with the provisions of the law governing the criminal liability of minors” [4]. Consequently, Law No. 5/2000 applies to establishing the liability of persons aged 14 or older but under 18 for acts classified as crimes or misdemeanors in the Criminal Code or in special criminal laws. The law in question provides for the absolute absence of criminal liability for minors under the age of 14 and the relative absence of criminal liability for minors between the ages of 14 and 18. The legislation distinguishes between two categories of minors: those between the ages of 14 and 16, and those between the ages of 16 and 18. For minors who have reached the age of 16, the legal framework establishes stricter penalties for offenses involving violence, intimidation, or endangering a person.

According to the provisions of Article 7 of Organic Law No. 5/2000 on the Criminal Liability of Minors, the juvenile court judge may impose a wide range of educational and punitive measures, determined based on the severity of the offense, the individual’s specific circumstances, and the extent to which these measures restrict

ganice nr. 5/2000 privind răspunderea penală a minorilor, judecătorul pentru minori poate aplica o gamă largă de măsuri educative și sancționatorii, stabilite în funcție de gravitatea faptei, particularitățile persoanei și gradul de restrângere a drepturilor pe care acestea îl implică. Printre măsurile prevăzute de lege se numără: „internarea în regim închis, internarea în regim semi-deschis, internarea în regim deschis, internarea terapeutică în regim închis, semi-deschis sau deschis, tratamentul ambulatoriu, frecventarea unui centru de zi, șederea de weekend, libertatea supravegheată, interdicția de a se apropia sau de a comunica cu victima, cu membrii familiei ei sau cu alte persoane; conviețuirea cu o altă persoană, familie sau grup educațional; prestarea unei munci în folosul comunității; desfășurarea unor sarcini socio-educative; avertismentul; privarea dreptului de a conduce motocicletă și autovehicule sau de a obține permise ori licențe administrative pentru vânătoare sau utilizarea armelor, dar și descalificarea absolută” [5].

La stabilirea uneia sau mai multor măsuri, judecătorul pentru minori trebuie să aplice principiul individualizării răspunderii penale, analizând nu doar gravitatea infracțiunii, ci și vârsta minorului, circumstanțele familiale și sociale, personalitatea acestuia și interesul superior al copilului, pe baza rapoartelor întocmite de autoritățile de protecție a minorilor. Articolul 3 din Legea nr.5/2000 a prevăzut și situația în care făptuitorul are vârsta sub 14 ani, astfel încât acesta nu va fi tras la răspundere penală, ci față de el se vor aplica prevederile privind protecția minorilor prevăzute în Codul Civil și în alte reglementări aplicabile. Așadar, „parchetul va transmite informațiile relevante cu privire la minor agenției publice de protecție a copilului pentru a evalua situația acestuia, iar aceasta va promova măsurile de protecție adecvate circumstanțelor minorului, în conformitate cu prevederile Legii Organice 1/1996 din 15 ianuarie” [5].

Răspunderea penală a minorilor în România. În România, deși nu există o lege specială care să reglementeze răspunderea penală a minorilor, în legea penală

the minor's rights. The measures provided for by law include: “closed-regime incarceration, semi-open-regime incarceration, open-regime incarceration, therapeutic incarceration under closed, semi-open, or open regimes, outpatient treatment, attendance at a day center, weekend stays, supervised release; a restraining order prohibiting the offender from approaching or communicating with the victim, the victim's family members, or other persons; living with another person, family, or educational group; performing community service; carrying out socio-educational tasks; a warning; deprivation of the right to drive mopeds and motor vehicles or to obtain administrative permits or licenses for hunting or the use of weapons, as well as absolute disqualification” [5].

When determining one or more measures, the juvenile court judge must apply the principle of individualized criminal liability, analyzing not only the severity of the offense but also the minor's age, family and social circumstances, personality, and the best interests of the child, based on reports prepared by child protection authorities.

Article 3 of Law No. 5/2000 also addresses the situation where the perpetrator is under 14 years of age, in which case the perpetrator will not be held criminally liable; instead, the provisions regarding the protection of minors set forth in the Civil Code and other applicable regulations will apply. Therefore, “the prosecutor's office will forward the relevant information regarding the minor to the public child protection agency to assess the minor's situation, and the agency will implement protective measures appropriate to the minor's circumstances, in accordance with the provisions of Organic Law No. 1/1996 of January 15” [5].

Criminal liability of minors in Romania. In Romania, although there is no specific law governing the criminal liability of minors, the Criminal Code nevertheless contains a separate chapter setting forth provisions that define the specific features of the legal treatment of minors who are criminally liable - Title V of the General Part of the Criminal Code, entitled “Minors.” As

este prevăzut un capitol separat în care sunt stipulate prevederi ce caracterizează particularitățile tratamentului juridic al minorilor care răspund penal – Titlul V al Părții generale a Codului penal (în continuare – C. penal român), intitulat „Minoritatea”. Așa cum se desprinde din dispozițiile art. 113 C. penal român, legiuitorul a departajat vârsta minorității în trei perioade distincte: până la vârsta de 14 ani funcționează prezumția absolută de incapacitate penală, minorul fiind considerat ca total lipsit de discernământ; între 14 și 16 ani, minorul răspunde penal dacă se constată că a săvârșit fapta cu discernământ; între 16 și 18 ani, situație în care minorul răspunde penal [6].

Legea penală a României instituie un model educativ de sancționare penală a minorului, astfel încât față de acesta nu se aplică pedeapsă, ci doar măsuri educative (privative sau neprivative de libertate). Or, potrivit art.114 alin. (1) C. penal român, față de minorul care, la data săvârșirii infracțiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se ia o măsură educativă neprivativă de libertate, iar conform alineatului (2) al aceluiași articol față de minorul prevăzut în alin. (1) se poate lua o măsură educativă privativă de libertate în următoarele cazuri: „dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat; atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață” [6].

Cadrul juridic al măsurilor educative care pot fi luate în privința minorilor este reglementat la art. 115 C. penal român, expres fiind stipulat că măsurile educative se împart în neprivative de libertate și privative de libertate. Astfel, măsurile educative neprivative de libertate sunt: „stagiul de formare civică; supravegherea; consemnarea la sfârșit de săptămână; asistarea zilnică”, iar măsurile educative privative de libertate sunt: „internarea într-un centru educativ; internarea într-un centru de detenție” [6]. În conformitate cu art. 121 C. penal român, pe durata executării măsurilor educative neprivative de libertate, instanța poate

evident from the provisions of Article 113 of the Romanian Penal Code, the legislature has divided the age of minority into three distinct periods: up to the age of 14, there is an absolute presumption of criminal incapacity, and the minor is considered to be completely lacking in discernment; between the ages of 14 and 16, the minor is criminally liable if it is established that he or she committed the act with discernment; between the ages of 16 and 18, the minor is criminally liable [6].

Romania’s criminal law establishes an educational model for the criminal sanctioning of minors, such that no penalties are imposed on them, but only educational measures (whether involving or not involving deprivation of liberty). However, according to Article 114(1) of the Romanian Criminal Code, a non-custodial educational measure is imposed on a minor who, at the time the offense was committed, was between the ages of 14 and 18, and according to paragraph (2) of the same article, with respect to the minor referred to in paragraph (1) may be subject to a custodial educational measure in the following cases: “if they have previously committed an offense for which an educational measure was imposed that has been served or whose execution began before the commission of the offense for which they are being tried; when the penalty prescribed by law for the offense committed is imprisonment for 7 years or more or life imprisonment” [6].

We further note that the legal framework for educational measures that may be imposed on minors is set forth in Article 115 of the Romanian Criminal Code, which expressly stipulates that educational measures are divided into non-custodial and custodial measures. Thus, non-custodial educational measures include: “civic education program; supervision; weekend confinement; daily supervision,” while custodial educational measures include: “placement in an educational facility; placement in a detention center” [6]. In accordance with Article 121 of the Romanian Criminal Code, during the enforcement of non-custodial educational measures, the court may impose certain additional obligations on the minor, de-

impune minorului anumite obligații suplimentare, în funcție de particularitățile cazului. Printre acestea se regăsesc obligația de a urma cursuri de pregătire școlară sau profesională, interdicția de a depăși limita teritorială stabilită de instanță fără acordul serviciului de probațiune, interdicția de a frecventa anumite locuri, manifestări sportive, culturale sau alte adunări publice, precum și obligația de a nu se apropia ori comunica cu victima, membrii familiei acesteia, participanții la comiterea infracțiunii sau alte persoane indicate de instanță. Totodată, minorul poate fi obligat să se prezinte periodic la serviciul de probațiune și să se supună unor măsuri de control, tratament sau îngrijire medicală.

Măsurile educative privative de libertate, potrivit doctrinarilor români, „constituie astfel o excepție de la executarea măsurilor educative fără scoaterea minorului din mediul familial, justificat fie de repetarea comportamentului infracțional, fie de gravitatea infracțiunii săvârșite” [7, p. 443]. Deci, potrivit art. 124 din C.penal al României, „măsura educativă a internării într-un centru educativ constă în internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, unde va urma un program de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale, precum și programe de reintegrare socială” [6]. Această măsură educativă se aplică de instanța de judecată în baza criteriilor de individualizare a pedepsei pe un termen de la 1 la 3 ani.

Legiuitorul român prevede și cazurile în care minorul săvârșește o nouă infracțiune pe perioada internării sau, dimpotrivă, demonstrează progrese în vederea reintegrării sociale, astfel încât „instanța poate menține măsura internării într-un centru educativ, prelungind durata acesteia, fără a depăși maximumul prevăzut de lege, sau o poate înlocui cu măsura internării într-un centru de detenție” [6]. Pe de altă parte, dacă minorul a executat cel puțin jumătate din durata detenției și a demonstrat interes pentru pregătirea școlară și profesională, demonstrând progrese evidente cu privire la reintegrarea socială, instanța poate să dispună înlocuirea internării cu

pending on the specifics of the case. These include the obligation to attend academic or vocational training courses; a prohibition on leaving the territorial limits set by the court without the consent of the probation service; a prohibition on frequenting certain places, sporting or cultural events, or other public gatherings; and the obligation not to approach or communicate with the victim, the victim's family members, those involved in the commission of the offense, or other persons designated by the court. Additionally, the minor may be required to report periodically to the probation service and to undergo monitoring, treatment, or medical care.

According to Romanian legal scholars, custodial educational measures “thus constitute an exception to the enforcement of educational measures that do not remove the minor from the family environment, justified either by the repetition of criminal behavior or by the seriousness of the offense committed” [7, p. 443]. Thus, according to Article 124 of the Romanian Criminal Code, “the educational measure of placement in an educational center consists of placing the minor in an institution specialized in the rehabilitation of minors, where he or she will follow an academic and vocational training program suited to his or her aptitudes, as well as social reintegration programs” [6]. This educational measure is imposed by the court based on the criteria for individualizing the sentence for a term of 1 to 3 years.

Romanian law also provides for cases in which a minor commits a new offense during the period of placement or, conversely, demonstrates progress toward social reintegration, such that “the court may maintain the measure of placement in an educational center, extending its duration, without exceeding the maximum period provided by law, or may replace it with placement in a detention center” [6]. On the other hand, if the minor has served at least half of the detention period and has shown interest in academic and vocational training and demonstrates clear progress toward social reintegration, the court may order the replacement of detention with

măsura educativă a asistării zilnice dacă persoana încă nu a împlinit 18 ani ori să o libereze din centru educativ dacă are deja 18 ani împliniți.

Măsura educativă a internării într-un centru de detenție, potrivit alin. (1) art. 125 din C. penal român, presupune „internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, cu regim de pază și supraveghere, unde va urma programe intensive de reintegrare socială, precum și programe de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale” [6]. Internarea se dispune pe un termen de la 2 la 5 ani, iar în cazurile săvârșirii unor infracțiuni pentru care legea prevede în calitate de pedeapsă închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață, internarea se dispune pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani.

Menționăm că, potrivit Codului penal al României, regimul special aplicabil minorilor poate produce efecte și în cazul persoanelor care au devenit majore după săvârșirea faptei. Astfel, dispozițiile privind răspunderea penală a minorilor se aplică și persoanelor care, la momentul comiterii infracțiunii, aveau între 14 și 18 ani, chiar dacă ulterior au împlinit vârsta majoratului. Această reglementare are la bază principiul potrivit căruia determinarea regimului juridic penal aplicabil se realizează în funcție de vârsta făptuitorului la data săvârșirii infracțiunii, și nu la momentul judecării cauzei.

Răspunderea penală a minorilor în Federația Rusă. Conform prevederilor art. 19 din Codul penal al Federației Ruse (în continuare – C.penal FR), „răspunderii penale îi este supusă numai persoana fizică responsabilă care a atins vârsta stabilită de lege” [8]. În acest sens, „din prevederile art. 20 C.penal FR se desprind două limite de vârstă ale răspunderii penale: limita generală 16 ani, prevăzută la alin. (1) și limita specială 14 ani, stipulată la alin. (2)” [9]. Totodată, alin. (2) art. 20 C.penal FR stabilește expres lista infracțiunilor pentru care răspunderea penală poate surveni de la împlinirea vârstei de 14 ani. Printre acestea se regăsesc infracțiuni precum omorul, vătămarea intenționată gravă a sănătății,

the educational measure of daily supervision if the person has not yet reached the age of 18, or may release the person from the educational center if the person has already reached the age of 18.

The educational measure of placement in a detention center, pursuant to paragraph (1) of Article 125 of the Romanian Criminal Code, entails “the placement of the minor in an institution specialized in the rehabilitation of minors, under a regime of custody and supervision, where he or she will participate in intensive social reintegration programs, as well as academic and vocational training programs tailored to his or her aptitudes” [6]. Committal is ordered for a term of 2 to 5 years, and in cases involving offenses for which the law prescribes a sentence of 20 years or more of imprisonment or life imprisonment, committal is ordered for a period of between 5 and 15 years.

We note that, according to the Romanian Criminal Code, the special regime applicable to minors may also apply to individuals who reached the age of majority after the offense was committed. Thus, the provisions regarding the criminal liability of minors also apply to individuals who, at the time the offense was committed, were between the ages of 14 and 18, even if they subsequently reached the age of majority. This regulation is based on the principle that the applicable criminal law regime is determined according to the offender’s age at the time the offense was committed, rather than at the time the case is tried.

Criminal liability of minors in the Russian Federation. According to the provisions of Article 19 of the Criminal Code of the Russian Federation, “only a responsible natural person who has reached the age established by law is subject to criminal liability” [8]. In this regard, “the provisions of Article 20 of the RF Criminal Code establish two age limits for criminal liability: the general limit—16 years, provided for in paragraph (1)—and the special limit—14 years, stipulated in paragraph (2)” [9]. At the same time, paragraph (2) of Article 20 of the Criminal Code of the Russian Federation expressly sets forth the list of of-

răpirea persoanei, violul, furtul, jaful, tâlhăria, șantajul, distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor în circumstanțe agravante, precum și alte fapte prevăzute de legea penală.

În același timp, răspunderea penală a minorului este condiționată de prezența capacității sale de a conștientiza caracterul acțiunilor sale și a le dirija, adică să aibă acel nivel de dezvoltare a funcțiilor intelective și volitive care să îl facă apt de a fi supus răspunderii penale. Așadar, prezintă importanță prevederea alin. (3) art. 20 C.penal FR, potrivit căreia „nu este supus răspunderii penale minorul care, deși a atins vârsta răspunderii penale prevăzută de lege, nu a putut în momentul săvârșirii infracțiunii să conștientizeze pe deplin caracterul real și pericolul social al acțiunilor (inacțiunilor) sale sau să le dirijeze, din cauza unei întârzieri în dezvoltarea psihică care nu este asociată unei tulburări mintale” [8]. Această prevedere reflectă caracterul individualizat al răspunderii penale a minorilor, întrucât legiuitorul rus ia în considerare nu doar criteriul cronologic al vârstei, ci și nivelul dezvoltării intelectuale și psihologice a persoanei.

Trebuie menționat că în Codul penal al Federației Ruse, asemeni legii penale române, răspunderii penale a minorilor îi este consacrat un compartiment distinct – Titlul V „Răspunderea penală a minorilor”, care include prevederi speciale referitoare la particularitățile răspunderii penale, individualizarea pedepsei și aplicarea măsurilor cu caracter educativ față de persoanele minore.

Federația Rusă a adoptat un model mixt de sancționare penală a minorului, astfel încât față de acesta pot fi aplicate fie pedepse penale, fie măsuri obligatorii cu caracter educativ, care reprezintă o formă distinctă de reacție juridico-penală adaptată particularităților vârstei. La stabilirea răspunderii și individualizarea sancțiunii aplicabile minorului, instanța de judecată trebuie să țină cont de condițiile de viață și educare ale acestuia, nivelul dezvoltării psihice, particularitățile personalității și influența exercitată asupra sa de către persoanele adulte, conform art. 89 C.penal FR.

fenses for which criminal liability may arise upon reaching the age of 14. These include offenses such as murder, intentional serious bodily injury, kidnapping, rape, theft, robbery, extortion, and the intentional destruction or damage of property under aggravating circumstances, as well as other acts provided for by criminal law.

At the same time, a minor's criminal liability is contingent upon his or her ability to understand the nature of his or her actions and to control them—that is, to possess a level of intellectual and volitional development that renders him or her capable of being held criminally liable. Therefore, the provision of paragraph (3) of Article 20 of the Criminal Code of the Russian Federation is of particular importance, according to which “a minor who, although having reached the age of criminal responsibility prescribed by law, was unable at the time of committing the offense to fully comprehend the true nature and social danger of his or her actions (or inactions) or control them, due to a delay in psychological development that is not associated with a mental disorder” [8]. This provision reflects the individualized nature of criminal liability for minors, as the Russian legislature takes into account not only the chronological criterion of age but also the individual's level of intellectual and psychological development.

It should be noted that in the Criminal Code of the Russian Federation, similar to Romanian criminal law, a separate section is devoted to the criminal liability of minors—Title V, “Criminal Liability of Minors”—which includes special provisions regarding the specific features of criminal liability, the individualization of punishment, and the application of educational measures to minors.

The Russian Federation has adopted a mixed model of criminal sanctions for minors, such that either criminal penalties or mandatory educational measures may be applied to them; these measures represent a distinct form of criminal-legal response adapted to the particularities of their age. When determining liability and tailoring the sanction applicable to a minor, the court must take into account the minor's living

Față de minorii care au săvârșit infracțiuni, legea prevede posibilitatea aplicării următoarelor tipuri de pedepse: amenda, interdicția de a exercita anumite activități, munca obligatorie, munca corecțională, limitarea libertății, privarea de libertate pentru o anumită perioadă. Totodată, Codul penal al Federației Ruse prevede, în art. 90, posibilitatea liberării minorului de răspundere penală prin aplicarea unor măsuri obligatorii cu caracter educativ, în cazul în care fapta comisă se încadrează ca fiind ușoară sau mai puțin gravă și există suficiente motive de a considera că corectarea minorului va fi posibilă doar prin aplicarea lor. Astfel, potrivit alin. (2) art. 90 C.penal FR, minorului îi pot fi aplicate următoarele măsuri: „avertismentul; transmiterea sub supravegherea părinților, a persoanelor care îi înlocuiesc sau a unui organ specializat de stat; obligarea de a repara prejudiciul cauzat; limitarea modalităților de petrecere a timpului liber; impunerea unor reguli speciale de comportament minorului” [8]. Mai mult, legea penală a FR prevede posibilitatea liberării de pedeapsă a minorului, astfel încât, potrivit art. 92 din Codul penal, „minorul condamnat la închisoare pentru săvârșirea unei infracțiuni de gravitate medie, precum și a unei infracțiuni grave, poate fi liberat de pedeapsă de către instanță și plasat într-o instituție educațională și corecțională specială de tip închis” [8]. Durata aflării într-o asemenea instituție nu poate depăși termenul pedepsei stabilit pentru infracțiunea săvârșită. Totodată, minorii condamnați la pedeapsa privativă de libertate sau la muncă corecțională pot beneficia de liberare condiționată înainte de termen, după executarea unei anumite părți din pedeapsă, în funcție de categoria infracțiunii săvârșite: cel puțin o treime pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave, jumătate pentru infracțiuni grave și două treimi pentru infracțiuni deosebit de grave.

Răspunderea penală a minorilor în unele state din SUA. În statul Florida (SUA), răspunderea penală a minorilor este reglementată în Capitolul 985 din cadrul Florida Statutes, care instituie un sistem de justiție juvenilă distinct de cel aplicabil persoanelor

and upbringing conditions, level of mental development, personality traits, and the influence exerted on the minor by adults, in accordance with Article 89 of the Criminal Code of the Russian Federation.

With regard to minors who have committed crimes, the law provides for the possibility of imposing the following types of penalties: a fine; a prohibition on engaging in certain activities; compulsory labor; correctional labor; restriction of liberty; and deprivation of liberty for a specified period. At the same time, Article 90 of the Criminal Code of the Russian Federation provides for the possibility of exempting a minor from criminal liability by imposing mandatory educational measures, if the offense committed is classified as minor or less serious and there are sufficient grounds to believe that the minor's rehabilitation will be possible only through the application of such measures. Thus, according to paragraph (2) of Article 90 of the Criminal Code of the Russian Federation, the following measures may be applied to a minor: “a warning; placement under the supervision of parents, guardians, or a specialized state agency; an obligation to compensate for the damage caused; restrictions on leisure activities and the imposition of special rules of conduct on the minor” [8]. Furthermore, the criminal law of the Russian Federation provides for the possibility of exempting a minor from punishment, such that, according to Article 92 of the Criminal Code, “a minor sentenced to imprisonment for committing a crime of moderate severity, as well as a serious crime, may be exempted from punishment by the court and placed in a special closed educational and correctional institution” [8]. The duration of stay in such an institution may not exceed the term of the sentence established for the offense committed. At the same time, minors sentenced to imprisonment or correctional labor may be eligible for early conditional release, after serving a certain portion of the sentence, depending on the category of the offense committed: at least one-third for minor and less serious offenses, one-half for serious offenses, and two-thirds for particu-

nelor adulte. Spre deosebire de sistemele de drept continental, legislația Floridei nu stabilește o vârstă minimă generală a răspunderii penale, însă procedurile judiciare juvenile sunt aplicate în principal minorilor care au capacitatea de a înțelege caracterul ilicit al conduitei lor, deci la bază se pune capacitatea de discernământ a minorului. Potrivit secțiunii 985.02 a actului normativ stipulat supra, „scopul sistemului de justiție juvenilă constă în protejarea societății, asigurarea dezvoltării armonioase a minorului, promovarea educației, responsabilizarea pentru fapta comisă și aplicarea unor intervenții individualizate orientate spre reintegrarea socială” [10]. Minorii care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală sunt, ca regulă generală, supuși jurisdicției instanțelor pentru minori, care pot dispune măsuri cu caracter educativ și de reabilitare, precum supravegherea în cadrul probațiunii, participarea la programe educaționale și de consiliere psihologică, tratament pentru dependențe, prestarea muncii în folosul comunității, repararea prejudiciului cauzat victimei, plasarea în programe rezidențiale specializate ale Departamentului de Justiție Juvenilă, atunci când intervențiile comunitare nu sunt suficiente.

La individualizarea măsurilor luate în privința minorilor, instanța va examina gravitatea infracțiunii, circumstanțele comiterii acesteia, antecedentele minorului, situația familială, nivelul de maturitate, riscul de recidivă și perspectivele de reintegrare socială. Pentru faptele cu un grad redus de pericol social, legislația prevede posibilitatea aplicării unor mecanisme alternative urmăririi penale, precum programele de diversiune, prin care minorul poate evita procedura judiciară dacă îndeplinește anumite obligații, cum ar fi participarea la consiliere, frecventarea instituției de învățământ, prestarea unor activități în folosul comunității sau repararea prejudiciului.

Considerăm important a scoate în evidență faptul că sistemul juridic al statului Florida se caracterizează printr-o abordare duală, întrucât, în cazul infracțiunilor grave, permite transferarea minorilor în sistemul de justiție penală destinat adulților. Astfel,

larly serious offenses.

Criminal liability of minors in some U.S. States. In the state of Florida (U.S.), the criminal liability of minors is governed by Chapter 985 of the Florida Statutes, which establishes a juvenile justice system distinct from that applicable to adults. Unlike civil law systems, Florida law does not establish a general minimum age of criminal responsibility; however, juvenile court proceedings are primarily applied to minors who have the capacity to understand the unlawful nature of their conduct, meaning that the minor's capacity for discernment is the underlying criterion. According to Section 985.02 of the aforementioned statute, “the purpose of the juvenile justice system is to protect society, ensure the harmonious development of the minor, promote education, foster accountability for the offense committed, and implement individualized interventions aimed at social reintegration” [10]. Minors who commit acts covered by criminal law are, as a general rule, subject to the jurisdiction of juvenile courts, which may order educational and rehabilitative measures, such as probation, participation in educational and psychological counseling programs, addiction treatment, community service, restitution to the victim, as well as placement in specialized residential programs of the Department of Juvenile Justice, when community-based interventions are insufficient.

When determining the measures to be taken regarding minors, the court will consider the severity of the offense, the circumstances under which it was committed, the minor's prior record, family situation, level of maturity, risk of recidivism, and prospects for social reintegration. For offenses posing a low level of social danger, the law provides for the possibility of applying alternatives to criminal prosecution, such as diversion programs, through which the minor can avoid judicial proceedings if they fulfill certain obligations, such as participating in counseling, attending school, performing community service, or making restitution for the harm caused.

We consider it important to highlight that the legal system of the State of Florida is characterized by a dual approach, as

instanța pentru minori poate renunța la competența sa și va dispune transmiterea cauzei către instanța pentru adulți atunci când gravitatea faptei, circumstanțele concrete ale comiterii acesteia, antecedentele minorului și perspectivele reduse de reabilitare justifică o asemenea măsură. În acest context, studiul realizat de D. Bishop, Ch. Frazier și alții evidențiază faptul că reformele legislative din Florida au extins considerabil posibilitatea transferului minorilor, transformând acest mecanism într-un instrument important al politicii penale juvenile. Autorii arată că „majoritatea transferurilor în instanțele pentru adulți au fost realizate prin procedura *direct file* inițiată de procurori, iar extinderea acestei competențe a determinat o creștere semnificativă a numărului de minori judecați în sistemul penal al adulților, în special pentru infracțiuni grave și infracțiuni cu caracter violent” [11]. Totodată, la aplicarea acestei proceduri, instanța trebuie să analizeze particularitățile persoanei minorului și să decidă asupra tipului de sancțiune pe care o va aplica, ținând cont de posibilitatea reabilitării acestuia. Prin urmare, modelul legislativ al statului Florida reflectă un sistem mixt de răspundere penală juvenilă, în care predomină finalitatea educativă și de reintegrare socială, dar care permite aplicarea unui regim penal mai sever atunci când minorul comite infracțiuni ce prezintă un pericol social ridicat.

Un alt model de reglementare a răspunderii penale a minorilor se regăsește în statul New York, unde regimul juridic aplicabil delincvenței juvenile este stabilit prin New York Family Court Act și New York Penal Law. Potrivit legii penale a statului New York, „persoana care nu a împlinit vârsta de 17 ani sau, începând cu 1 octombrie 2009, persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani nu este considerată responsabilă penal pentru faptele sale” [12]. Prin urmare, legislația statului New York stabilește un regim special de protecție pentru minori, excluzând, în principiu, aplicarea răspunderii penale ordinare față de aceștia. Totuși, această regulă cunoaște anumite excepții pentru faptele de o gravitate deosebită, astfel încât „o persoană cu vârsta de 13,

it allows for the transfer of minors to the adult criminal justice system in cases of serious offenses. Thus, the juvenile court may relinquish its jurisdiction and order the case to be transferred to adult court when the severity of the offense, the specific circumstances under which it was committed, the juvenile's prior record, and the limited prospects for rehabilitation justify such a measure. In this context, the study conducted by D. Bishop, Ch. Frazier, and others highlights the fact that legislative reforms in Florida have significantly expanded the possibility of transferring minors, transforming this mechanism into an important tool of juvenile criminal policy. The authors note that “most transfers to adult courts were carried out through the ‘direct file’ procedure initiated by prosecutors, and the expansion of this authority has led to a significant increase in the number of juveniles tried in the adult criminal justice system, particularly for serious and violent offenses” [11]. At the same time, when applying this procedure, the court must analyze the specific circumstances of the minor and decide on the type of sanction to be imposed, taking into account the possibility of the minor's rehabilitation. Consequently, Florida's legislative model reflects a mixed system of juvenile criminal liability, in which the goals of education and social reintegration predominate, but which allows for the application of a more severe criminal regime when the minor commits offenses that pose a high risk to society.

Another model for regulating juvenile criminal liability is found in the State of New York, where the legal framework applicable to juvenile delinquency is established by the New York Family Court Act and the New York Penal Law. According to New York State criminal law, “a person who has not reached the age of seventeen or, as of October 1, 2009, a person who has not reached the age of eighteen, is not considered criminally liable for his or her acts” [12]. Consequently, New York State law establishes a special protective regime for minors, generally excluding the application of ordinary criminal liability to them. However, there are certain exceptions to this rule for

14 sau 15 ani poate fi considerată responsabilă penal pentru actele care constituie infracțiunea de omor de gradul al doilea și pentru alte infracțiuni expres prevăzute de lege” [12]. În ceea ce privește categoria minorilor care nu au atins vârsta răspunderii penale, legislația statului prevede că persoanele sub limita stabilită de lege nu pot fi supuse procedurilor penale ordinare, fiind aplicate mecanisme specifice de protecție și intervenție socială.

În cazul săvârșirii unei fapte ilegale de către un minor, procedura se desfășoară, de regulă, în fața instanței pentru familie, ținând cont de prevederile New York Family Court Act, care are drept scop „stabilirea de proceduri în conformitate cu respectarea garanțiilor legale pentru a determina dacă o persoană este un delincvent juvenil și a emite o hotărâre de soluționare corespunzătoare pentru orice persoană considerată delincvent juvenil” [13]. Totodată, se evidențiază principiul respectării interesului superior al copilului, astfel încât, în orice procedură, instanța va lua în considerare nevoile și interesele superioare ale acestuia, precum și nevoia de protecție a comunității. În acest sens, instanța este obligată să urmărească atât nevoile educative și de reabilitare ale minorului, cât și necesitatea protejării interesului public și siguranței comunității.

La stabilirea măsurii aplicabile, instanța trebuie să respecte principiul intervenției minime, alegând, atunci când circumstanțele permit, cea mai puțin restrictivă măsură suficientă pentru atingerea scopurilor justiției juvenile. Astfel, minorului îi poate fi aplicată procedura de liberare condiționată, prevăzută de secțiunea 353.1 din New York Family Court Act, care presupune menținerea acestuia în comunitate, fără plasare într-o instituție, dar cu posibilitatea stabilirii unor condiții menite să prevină repetarea faptelor ilicite. De asemenea, instanța poate dispune supravegherea prin probațiune sau va lua decizia privind plasarea persoanei vizate, conform secțiunii 353.3 din New York Family Court Act, într-o instituție specializată destinată supravegherii și reabilitării minorilor. În cazul faptelor de o gravitate deosebită, poate

acts of particular gravity, such that “a person aged thirteen, fourteen, or fifteen may be held criminally liable for acts constituting the crime of second-degree murder and for other crimes expressly provided for by law” [12]. With regard to minors who have not reached the age of criminal responsibility, state law provides that persons below the age limit established by law cannot be subject to ordinary criminal proceedings; instead, specific mechanisms for protection and social intervention are applied.

When a minor commits an unlawful act, the proceedings are generally conducted in family court in accordance with the provisions of the New York Family Court Act, which aims to “establish procedures in accordance with due process of law to determine whether a person is a juvenile delinquent and to issue an appropriate disposition for any person found to be a juvenile delinquent [13]. At the same time, the principle of respecting the best interests of the child is emphasized, such that, in any proceeding, the court will consider the child’s needs and best interests, as well as the need to protect the community. In this regard, the court is required to take into account both the minor’s educational and rehabilitative needs and the need to protect the public interest and the safety of the community.

In determining the appropriate measure, the court must adhere to the principle of minimal intervention, choosing, when circumstances permit, the least restrictive measure sufficient to achieve the goals of juvenile justice. Thus, the minor may be granted conditional release, as provided for in Section 353.1 of the New York Family Court Act, which entails keeping the minor in the community, without placement in an institution, but with the possibility of imposing conditions designed to prevent recidivism. Additionally, the court may order supervision through probation or may decide to place the minor, pursuant to Section 353.3 of the New York Family Court Act, in a specialized facility designed for the supervision and rehabilitation of minors. In cases involving particularly serious offenses, restrictive placement may be ordered, which entails a

fi dispusă plasarea restrictivă, care implică un nivel mai ridicat de control și limitare a libertății minorului. Prin urmare, sistemul juridic al statului New York reflectă un model mixt, care îmbină răspunderea penală proporțională condiționată de vârsta și gravitatea faptei cu aplicarea unor măsuri predominant educative, având ca finalitate prevenirea recidivei și reintegrarea socială a minorului.

CONCLUZII

Analiza comparativă a reglementărilor privind răspunderea penală a minorilor în diverse sisteme de drept demonstrează că, în pofida diferențelor determinate de tradițiile juridice și de orientările politicii penale naționale, există o tendință comună de recunoaștere a statutului juridic distinct al minorului în raport cu persoanele majore. Cercetarea relevă că sistemele moderne sunt fundamentate pe principiile interesului superior al copilului, individualizării răspunderii penale și priorității măsurilor educative și de reintegrare socială, privarea de libertate fiind consacrată, în majoritatea cazurilor, ca măsură de ultimă instanță. Deși modalitățile de reglementare și mecanismele de realizare a răspunderii penale diferă de la o țară la alta, toate sistemele analizate acordă o importanță deosebită evaluării individuale a minorului, ținând cont de vârstă, nivelul de maturitate, personalitate, mediul familial și social, în vederea identificării celei mai adecvate reacții juridico-penale.

Prin urmare, eficiența răspunsului statului la fenomenul delincvenței juvenile nu depinde de severitatea sancțiunilor aplicate, ci de capacitatea sistemului de justiție de a realiza un echilibru între necesitatea protejării societății și imperativul educării, responsabilizării și reintegrării sociale a minorului. În acest context, experiența diferitelor state constituie un reper valoros pentru perfecționarea continuă a legislației naționale în materia răspunderii penale a minorilor și consolidarea unui sistem de justiție juvenilă modern, eficient și echilibrat, în deplină concordanță cu standardele internaționale privind protecția drepturilor copilului.

higher level of control and restriction of the minor's freedom. Consequently, New York State's legal system reflects a hybrid model that combines criminal liability commensurate with the minor's age and the severity of the offense with the application of predominantly educational measures, with the ultimate goal of preventing recidivism and facilitating the minor's social reintegration.

CONCLUSIONS

A comparative analysis of regulations governing the criminal liability of minors in various legal systems demonstrates that, despite differences stemming from legal traditions and national criminal policy orientations, there is a common trend toward recognizing the distinct legal status of minors in relation to adults. The research reveals that modern systems are based on the principles of the best interests of the child, the individualization of criminal liability, and the priority given to educational and social reintegration measures, with deprivation of liberty being reserved, in most cases, as a measure of last resort.

Although the regulatory frameworks and mechanisms for implementing criminal liability differ from one country to another, all the systems analyzed place particular emphasis on the individual assessment of the minor, taking into account their age, level of maturity, personality, and family and social environment, in order to identify the most appropriate criminal-legal response.

Therefore, the effectiveness of the state's response to juvenile delinquency does not depend on the severity of the sanctions imposed, but rather on the justice system's ability to strike a balance between the need to protect society and the imperative to educate, foster responsibility, and facilitate the social reintegration of minors. In this context, the experience of the countries analyzed serves as a valuable benchmark for the continuous improvement of national legislation on the criminal liability of minors and for the consolidation of a modern, efficient, and balanced juvenile justice system, in full compliance with international standards on the protection of children's rights.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Convenția internațională Nr. 52 din 20.11.1989 cu privire la drepturile copilului. Publicat: 30.12.1998 în Tratatul Internațional Nr. 1 art. 52.
2. Boroi A., Ungureanu G. Ș. Sistemul sancționator al minorilor într-o viziune europeană. În: Revista de drept penal. Anul IX, nr. 2 (aprilie-iunie). București, 2002, p. 30-31.
3. Codul de justiție penală juvenilă a Republicii Franceze, în vigoare: 30 septembrie 2021. În: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000039086952/ (accesat: 03.06.2026).
4. Legea organică 10/1995, din 23 noiembrie, a Codului penal al Spaniei, în vigoare: 24/05/1996. În: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> (accesat: 03.06.2026).
5. Legea organică nr. 5/2000 din 12 ianuarie privind răspunderea penală a minorilor, în vigoare: 13/01/2001. În: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-641> (accesat: 04.06.2026).
6. Codul penal al României. În: Monitorul Oficial al României, nr. 510 din 24.07.2009. În: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/223635> (accesat: 04.06.2026).
7. Pașca V. Drept penal. Partea generală, Editura Universul Juridic, București, 2011, 443 p.
8. Codul Penal al Federației Ruse, în vigoare: 1 ianuarie 1997. În: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891> (accesat: 04.06.2026).
9. Федонкина А.А. Категория возрастной незрелости в юридическом контексте. Москва, 2014. În: https://psyjournals.ru/journals/psyedu/archive/2014_n3/psyedu_2014_n3_71341.pdf (accesat: 04.06.2026).
10. Florida Statutes, Chapter 985 – Juvenile Justice; Interstate Compact on Juveniles, The Florida Senate, 2025. În: <https://www.flsenate.gov/Laws/Statutes/2025/Chapter985/All> (accesat: 05.06.2026).
11. Bishop D. et.al. A Study of Juvenile Transfers to Criminal Court in Florida. Washington, 1999. În: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/fs99113.pdf> (accesat: 05.06.2026).
12. Codul penal al statului New York (New York Penal Law). În: <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/PEN/30.00> (accesat: 05.06.2026).
13. Legea privind instanțele pentru familie a statului New York (New York Family Court Act). În: <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/FCT/301.1> (accesat: 05.06.2026).

CZU: 343.98(574)

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.12>

**GUVERNANȚA DIGITALĂ A
SECURITĂȚII PUBLICE ÎN ASIA
CENTRALĂ: INTEGRAREA DATELOR,
INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ȘI
PREVENIREA CRIMINALITĂȚII
(STUDIU BAZAT PE EXPERIENȚA
REPUBLICII KAZAKHSTAN)**

Alexandru MOLCEAN¹

Lucrarea analizează transformarea digitală a guvernanței siguranței publice în Asia Centrală printr-un studiu de caz aprofundat privind Kazahstanul, recunoscut drept cel mai avansat exemplu din regiune de aplicare a tehnologiilor digitale pentru prevenirea criminalității. Articolul analizează modul în care angajamentul politic constant, reformele instituționale și investițiile strategice au permis Kazahstanului să evolueze de la o digitalizare fragmentată, specifică fiecărui departament, către un ecosistem digital integrat, în care bazele de date ale justiției penale, analizele geospațiale, sistemele inteligente de supraveghere video, instrumentele de raportare utilizate de cetățeni și soluțiile de sprijin decizional bazate pe inteligența artificială sunt integrate într-o arhitectură unitară a siguranței publice.

Studiul analizează acest ecosistem pe trei niveluri complementare: platformele operaționale centrale (Registrul Unificat al Investigațiilor Preliminare, sistemul informațional geografic „Harta Criminalității”, Sistemul Statistic Unificat și aplicațiile dedicate cetățenilor „102” și „Lege și Ordine”); reforma „Poliștului Digital”, care vizează activitatea polițienească din teren; infrastructura de supraveghere „Orașul Sigur”, susținută de Sistemul Național de Monitorizare Video și de platforma „TOR” pentru siguranța rutieră. Analiza relevă faptul că aceste componente, prin funcționarea lor integrată, susțin tranziția de la un model de gestionare reactivă a incidentelor către un model de prevenire proactivă, fundamentat pe informații și analize predictive.

Totodată, articolul argumentează că inovarea tehnologică, de una singură, nu este suficientă pentru a asigura o prevenire mai eficientă a criminalității. Impactul acesteia depinde de guvernanța instituțională, interoperabilitatea sistemelor, calitatea datelor, capacitatea analitică și, mai presus de toate, de existența unor garanții juridice solide privind protecția vieții private,

**DIGITAL GOVERNANCE OF PUBLIC
SECURITY IN CENTRAL ASIA:
DATA INTEGRATION, ARTIFICIAL
INTELLIGENCE AND CRIME
PREVENTION (STUDY BASED
ON THE EXPERIENCE OF THE
REPUBLIC OF KAZAKHSTAN)**

Alexandru MOLCEAN¹

The paper analyses the digital transformation of public safety governance in Central Asia through an in-depth case study of Kazakhstan, recognised as the most advanced example in the region of the application of digital technologies to crime prevention. The article examines how sustained political commitment, institutional reform and strategic investment have enabled Kazakhstan to move from fragmented, department-specific digitalisation towards an integrated digital ecosystem in which criminal justice databases, geospatial analytics, intelligent video surveillance systems, citizen-reporting tools and artificial intelligence-based decision-support solutions are brought together within a single public safety architecture.

The study examines this ecosystem at three complementary levels: the core operational platforms (the Unified Register of Pre-Trial Investigations, the “Crime Map” geographic information system, the Unified Statistical System and the citizen-facing applications “102” and “Law and Order”); the “Digital Policeman” reform, which targets frontline policing; and the “Safe City” surveillance infrastructure, underpinned by the National Video Monitoring System and the “TOR” road safety platform. The analysis shows that, through their integrated operation, these components support the transition from a model of reactive incident management to one of proactive prevention, grounded in intelligence and predictive analytics.

At the same time, the article argues that technological innovation alone is not sufficient to ensure more effective crime prevention. Its impact depends on institutional governance, the interoperability of systems, data quality, analytical capacity and, above all, on the existence of robust legal safeguards concerning the protection of privacy, observance of the principle of proportionality and ethical oversight. Kazakhstan’s experience

¹ Master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: molcean.alex@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5468-4949>

Master of Laws, “Ștefan cel Mare” Academy of the MIAffairs of the Republic of Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: molcean.alex@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5468-4949>

respectarea principiului proporționalității și supravegherea etică. Prin urmare, experiența Kazahstanului oferă bune practici ce pot fi adaptate de statele care își propun să modernizeze sistemele de siguranță publică, ilustrând totodată provocările de guvernare inerente digitalizării extinse a activității de poliție.

Cuvinte-cheie: guvernare digitală a siguranței publice, prevenirea criminalității, inteligență artificială, supraveghere video, interoperabilitatea datelor, Kazahstan.

therefore offers good practices that may be adapted by states seeking to modernise their public safety systems, while also illustrating the governance challenges inherent in the large-scale digitalisation of policing.

Keywords: digital governance of public safety, crime prevention, artificial intelligence, video surveillance, data interoperability, Kazakhstan.

INTRODUCERE

În decursul ultimului deceniu, tehnologiile digitale au devenit un element central al strategiilor contemporane de prevenire a criminalității și al guvernării siguranței publice, depășindu-și rolul anterior, periferic. Tot mai multe guverne integrează inteligența artificială, analiza volumelor mari de date, sistemele informaționale geospațiale și platformele informaționale interoperabile în activitatea organelor de aplicare a legii, marcând trecerea de la o abordare reactivă a activității polițienești la una proactivă, orientată de informații și susținută de colectarea și analiza permanentă a datelor. În acest context, digitalizarea este concepută nu ca o simplă dezvoltare tehnologică, ci ca un mecanism strategic care permite modernizarea instituțiilor.

Această tendință devine tot mai pronunțată în Asia Centrală, unde strategiile digitale naționale urmăresc construirea unor ecosisteme informaționale integrate, dezvoltarea serviciilor publice electronice și orientarea procesului decizional către utilizarea datelor. Deși ritmul implementării variază considerabil, regiunea a cunoscut o recunoaștere tot mai accentuată a faptului că tehnologiile digitale pot consolida activitățile de prevenire, îmbunătăți coordonarea interinstituțională și spori transparența, ridicând totodată întrebări privind interoperabilitatea, protecția vieții private, securitatea cibernetică și utilizarea etică a inteligenței artificiale.

Având în vedere acest context, prezentul articol analizează Kazahstanul drept cel mai complex exemplu de transformare digitală a domeniului siguranței publice din Asia Centrală. Obiectivul cercetării este du-

INTRODUCTION

Over the past decade, digital technologies have become a central element of contemporary crime prevention strategies and of public safety governance, moving beyond their earlier, peripheral role. A growing number of governments are integrating artificial intelligence, big data analytics, geospatial information systems and interoperable information platforms into the work of law enforcement bodies, marking a shift from a reactive approach to policing towards a proactive, intelligence-led approach sustained by the continuous collection and analysis of data. In this context, digitalisation is conceived not as a mere technological development, but as a strategic mechanism that enables the modernisation of institutions.

This trend is becoming increasingly pronounced in Central Asia, where national digital strategies seek to build integrated information ecosystems, to develop electronic public services and to orient decision-making towards the use of data. Although the pace of implementation varies considerably, the region has witnessed growing recognition of the fact that digital technologies can strengthen prevention activities, improve inter-institutional coordination and enhance transparency, while at the same time raising questions concerning interoperability, the protection of privacy, cybersecurity and the ethical use of artificial intelligence.

Against this background, the present article examines Kazakhstan as the most complex example of digital transformation in the field of public safety in Central

blu: identificarea și reconstruirea sistematică a componentelor ecosistemului integrat de prevenire a criminalității; evaluarea potențialului acestei arhitecturi, precum și a provocărilor de guvernare pe care aceasta le generează. Prin abordarea respectivă, studiul își propune să desprindă lecții relevante pentru alte jurisdicții care urmăresc modernizarea sistemelor particulare de siguranță publică.

METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Studiul se bazează pe o metodologie calitativă centrată pe un singur caz, combinând analiza doctrinară cu examinarea documentară a surselor relevante. Metoda analizei documentare a fost aplicată unui corpus documentar alcătuit din surse primare, respectiv legislație și coduri naționale, documente strategice de politici publice (cu accentul plasat pe Conceptul privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru perioada 2024–2028), ordine ministeriale și comunicări oficiale emise de Guvern și Ministerul Afacerilor Interne. Corpusul a fost completat prin utilizarea unor rapoarte ale organizațiilor internaționale, în special ale ESCAP ONU și UNECE, precum și a materialelor de presă, tratate ca surse secundare supuse evaluării critice.

Metoda sistemică permite încadrarea platformelor individuale în arhitectura generală a guvernării siguranței publice, iar metodele de analiză și sinteză contribuie la reconstituirea ecosistemului și identificarea unor rezultate cu aplicabilitate în alte contexte. Întrucât cercetarea se bazează pe analiza unei singure jurisdicții, proiectarea studiului de caz are un caracter ilustrativ, nu unul de reprezentativitate statistică, iar concluziile referitoare la validitatea externă sunt formulate cu prudența necesară.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

Transformarea digitală ca prioritate strategică

În ultimul deceniu, tehnologiile digitale au ajuns să reprezinte o componentă

Asia. The objective of the research is two-fold: to identify and systematically reconstruct the components of the integrated crime prevention ecosystem; and to assess the potential of this architecture, as well as the governance challenges it generates. Through this approach, the study seeks to draw lessons relevant to other jurisdictions pursuing the modernisation of their own public safety systems.

METHODS AND MATERIALS APPLIED

The study is based on a qualitative methodology centred on a single case, combining doctrinal analysis with the examination of relevant documentary sources. The documentary analysis method was applied to a corpus made up of primary sources, namely national legislation and codes, strategic public policy documents (with the emphasis placed on the Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society for 2024–2028), ministerial orders and official communications issued by the Government and the Ministry of Internal Affairs. The corpus was supplemented by the use of reports of international organisations, in particular those of UN ESCAP and UNECE, as well as press materials, treated as secondary sources subject to critical assessment.

The systemic method makes it possible to situate the individual platforms within the overall architecture of public safety governance, while the methods of analysis and synthesis contribute to reconstructing the ecosystem and identifying findings applicable in other contexts. Since the research is based on the analysis of a single jurisdiction, the case study design is illustrative in character rather than statistically representative, and the conclusions concerning external validity are formulated with the necessary caution.

DISCUSSION AND RESULTS OBTAINED

Digital transformation as a strategic priority

Over the past decade, digital technologies have come to represent a strategic

strategică a politicilor contemporane de prevenire a criminalității și de gestionare a siguranței publice. Guvernele din întreaga lume integrează tot mai mult inteligența artificială (IA), analiza datelor masive (big data), sistemele informaționale geospațiale, supravegherea digitală și platformele informaționale interoperabile în activitățile de aplicare a legii. Această transformare reflectă trecerea de la o abordare reactivă a activității polițienești la una proactivă, orientată de informații și susținută de dovezi, în care colectarea, integrarea și analiza permanentă a datelor permit anticiparea riscurilor de securitate, gestionarea mai eficientă a resurselor și creșterea responsabilității față de societate. Astfel, digitalizarea nu mai reprezintă doar un proces de actualizare tehnologică, ci devine un factor strategic de modernizare instituțională și de realizare a unei prevenirii mai eficiente a criminalității.

Această tendință se manifestă tot mai clar în Asia Centrală, unde autoritățile guvernamentale accelerează investițiile în transformarea digitală a administrației și în sisteme inteligente de siguranță publică, ca parte a unor programe mai cuprinzătoare de modernizare instituțională a statului. Strategiile digitale naționale din întreaga regiune pun accent pe dezvoltarea: sistemelor informaționale integrate; serviciilor publice electronice; supravegherii inteligente; procesului decizional bazat pe date. În ciuda unor diferențe semnificative privind ritmul și amploarea adoptării, regiunea asistă la o recunoaștere tot mai clară a faptului că tehnologiile digitale pot deveni instrumente importante pentru consolidarea prevenirii criminalității, eficientizarea cooperării instituționale, sporirea transparenței operaționale și îmbunătățirea capacității administrației publice de a răspunde nevoilor societății. Totodată, extinderea rapidă a digitalizării activității polițienești aduce în prim-plan noi probleme legate de interoperabilitatea sistemelor, coordonarea instituțională, protecția datelor și a vieții private, securitatea cibernetică și utilizarea etică a inteligenței artificiale.

Dintre țările Asiei Centrale, Kazahsta-

component of contemporary crime prevention policies and of public safety management. Governments across the world are increasingly integrating artificial intelligence (AI), big data analytics, geospatial information systems, digital surveillance and interoperable information platforms into law enforcement activities. This transformation reflects the shift from a reactive approach to policing towards a proactive, intelligence-led and evidence-based one, in which the continuous collection, integration and analysis of data make it possible to anticipate security risks, to manage resources more efficiently and to increase accountability towards society. Digitalisation thus no longer represents merely a process of technological updating, but becomes a strategic factor of institutional modernisation and of achieving more effective crime prevention.

This trend is manifesting itself ever more clearly in Central Asia, where government authorities are accelerating investment in the digital transformation of public administration and in intelligent public safety systems, as part of broader programmes for the institutional modernisation of the state. National digital strategies across the region place emphasis on the development of: integrated information systems; electronic public services; intelligent surveillance; and data-based decision-making. Despite significant differences in the pace and scale of adoption, the region is witnessing an increasingly clear recognition of the fact that digital technologies can become important instruments for strengthening crime prevention, streamlining institutional cooperation, enhancing operational transparency and improving the capacity of public administration to respond to the needs of society. At the same time, the rapid expansion of the digitalisation of policing brings to the fore new problems related to the interoperability of systems, institutional coordination, the protection of data and privacy, cybersecurity and the ethical use of artificial intelligence.

Among the countries of Central Asia,

nul reprezintă cel mai avansat și mai amplu exemplu regional de transformare digitală a sistemului de guvernare a siguranței publice. Beneficiind de un angajament politic susținut, investiții publice considerabile și o agendă națională ambițioasă privind transformarea digitală, țara a construit treptat un ecosistem integrat de platforme digitale destinate susținerii activităților polițienești, prevenirii criminalității și administrării sistemului de justiție penală. Spre deosebire de abordarea bazată pe implementarea unor soluții tehnologice separate, Kazahstanul a orientat tot mai mult procesul de digitalizare către integrarea bazelor de date operaționale, a analizelor geospațiale, a supravegherii video inteligente, a platformelor digitale de participare cetățenească și a instrumentelor analitice bazate pe inteligență artificială într-un sistem integrat de siguranță publică. În consecință, țara reprezintă un caz de studiu relevant pentru analiza oportunităților și provocărilor de guvernare generate de transformarea digitală a prevenirii criminalității.

Modernizarea sectorului de aplicare a legii din Kazahstan s-a transformat progresiv, evoluând de la digitalizarea parțială a operațiunilor polițienești în anii 2010 către implementarea unei agende naționale coerente de transformare digitală în deceniul următor. Inițiativele timpurii – inclusiv implementarea sistemului inteligent de supraveghere video Sergek [1] în Astana și Almaty, introducerea înregistrării electronice a dosarelor de către Procuratura Generală și dezvoltarea unor instrumente de monitorizare a criminalității bazate pe sisteme informaționale geografice (GIS) – au demonstrat potențialul operațional al tehnologiilor digitale de a îmbunătăți cunoașterea situațională, transparența și responsabilitatea. În pofida acestor progrese, sistemele respective au rămas, într-o primă etapă, fragmentate, operând mai degrabă ca inițiative autonome ale unor instituții sau entități regionale, cu posibilități reduse de integrare și schimb de date [2].

Schimbarea strategică majoră a intervenit odată cu adoptarea Conceptului pentru asigurarea siguranței publice în par-

Kazakhstan represents the most advanced and most extensive regional example of the digital transformation of the public safety governance system. Benefiting from sustained political commitment, considerable public investment and an ambitious national agenda on digital transformation, the country has gradually built an integrated ecosystem of digital platforms intended to support policing activities, crime prevention and the administration of the criminal justice system. In contrast to an approach based on the implementation of separate technological solutions, Kazakhstan has increasingly oriented the digitalisation process towards the integration of operational databases, geospatial analytics, intelligent video surveillance, digital platforms for citizen participation and analytical tools based on artificial intelligence within an integrated public safety system. Consequently, the country represents a relevant case study for analysing the opportunities and governance challenges generated by the digital transformation of crime prevention.

The modernisation of Kazakhstan's law enforcement sector has been progressively transformed, evolving from the partial digitalisation of police operations in the 2010s towards the implementation of a coherent national digital transformation agenda in the following decade. Early initiatives – including the deployment of the Sergek [1] intelligent video surveillance system in Astana and Almaty, the introduction of electronic case registration by the Prosecutor General's Office and the development of crime monitoring tools based on geographic information systems (GIS) – demonstrated the operational potential of digital technologies to improve situational awareness, transparency and accountability. Despite this progress, these systems initially remained fragmented, operating rather as autonomous initiatives of particular institutions or regional entities, with limited possibilities for integration and data exchange [2].

The major strategic shift came with the adoption of the Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society

teneriat cu societatea pentru 2024-2028, prin care tehnologiile digitale, capacitățile avansate de analiză a datelor și inteligența artificială au fost recunoscute oficial drept componente de bază ale arhitecturii de siguranță publică a Kazahstanului [3].

Conceptul conferă Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii Generale și Ministerului Inteligenței Artificiale și Dezvoltării Digitale rolul de a crea un ecosistem digital unitar pentru activitățile de aplicare a legii și prevenire a criminalității, prin integrarea bazelor de date operaționale, a instrumentelor analitice și a mecanismelor de comunicare cu cetățenii. Această orientare strategică a fost reafirmată de președintele Tokayev în mesajul său din 2024 privind starea națiunii, subliniind necesitatea unei digitalizări aprofundate a sistemului de justiție și a structurilor de aplicare a legii, în vederea creșterii transparenței, eficienței operaționale și încrederii publice. Reuniunile ulterioare de coordonare guvernamentală, din 2025, au accentuat în continuare prognoza asistată de inteligență artificială, automatizarea proceselor de rutină și schimbul neîntrerupt de informații între instituții ca priorități centrale în cadrul strategiei mai largi „Națiunea Digitală” a Kazahstanului.

Crearea unui ecosistem digital integrat. Platformele digitale esențiale.

Sistemul contemporan de prevenire a criminalității din Kazahstan este susținut tot mai mult de un ecosistem dinamic de platforme digitale interconectate, care permit colectarea, analiza și schimbul de informații între instituții în timp real. Această transformare evidențiază un efort național amplu de integrare a tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, a inteligenței artificiale și a capacităților de analiză a datelor în administrarea domeniului siguranței publice. Implementarea treptată a acestor tehnologii, care includ soluții de supraveghere video inteligentă, identificarea biometrică și gestionarea digitală a cauzelor, a sporit capacitatea structurilor de aplicare a legii de a înțelege și evalua situația operativă, consolidând totodată cooperarea dintre autoritățile naționale și cele locale. Prin urmare, digita-

for 2024-2028, through which digital technologies, advanced data analytics capabilities and artificial intelligence were officially recognised as core components of Kazakhstan's public safety architecture [3].

The Concept assigns to the Ministry of Internal Affairs, the Prosecutor General's Office and the Ministry of Artificial Intelligence and Digital Development the role of creating a unitary digital ecosystem for law enforcement and crime prevention activities, by integrating operational databases, analytical tools and mechanisms for communication with citizens. This strategic orientation was reaffirmed by President Tokayev in his 2024 State of the Nation Address, which stressed the need for an in-depth digitalisation of the justice system and of law enforcement structures, with a view to increasing transparency, operational efficiency and public trust. Subsequent government coordination meetings held in 2025 further emphasised AI-assisted forecasting, the automation of routine processes and the uninterrupted exchange of information between institutions as central priorities within Kazakhstan's broader "Digital Nation" strategy.

Creating an integrated digital ecosystem. The core digital platforms.

Kazakhstan's contemporary crime prevention system is increasingly underpinned by a dynamic ecosystem of interconnected digital platforms that enable the collection, analysis and exchange of information between institutions in real time. This transformation reflects a broad national effort to integrate information and communication technologies, artificial intelligence and data analytics capabilities into the administration of the public safety domain. The gradual deployment of these technologies, which include intelligent video surveillance solutions, biometric identification and digital case management, has increased the capacity of law enforcement structures to understand and assess the operational situation, while also strengthening cooperation between national and local authorities. Digitalisation therefore

lizarea apare nu doar ca o etapă de dezvoltare tehnologică, ci ca un element esențial al modernizării instituțiilor și reformării mecanismelor de guvernare în domeniul securității din Kazakhstan.

Adoptarea unui model de prevenire a criminalității centrat pe date presupune și o transformare a modului de gândire, prin trecerea de la intervenția polițienească reactivă la luarea unor decizii proactive bazate pe informații relevante. Cercetările și strategiile de politici publice pun în evidență rolul tot mai important al tehnologiilor inteligente în sprijinirea proceselor de anticipare bazate pe date, identificarea timpurie a vulnerabilităților și crearea unor mecanisme mai transparente de implicare a cetățenilor [4].

Această evoluție este în concordanță cu agenda mai largă de transformare digitală a Kazakhstanului, care prevede crearea unei infrastructuri integrate de siguranță publică, bazată pe inteligență artificială. Deși acest proces se află încă în curs de implementare, el reflectă o schimbare strategică către un sistem orientat spre prevenire, care valorifică tehnologia pentru creșterea capacității de reacție, consolidarea responsabilității instituționale și sporirea încrederii publice.

Registrul Unic al Investigațiilor Preliminare (RUIP)

RUIP constituie o componentă fundamentală a infrastructurii informaționale aferente sistemului de justiție penală din Kazakhstan. Creat în baza Codului de procedură penală al Republicii Kazakhstan, acesta reprezintă un sistem central, destinat înregistrării tuturor notificărilor privind săvârșirea unor infracțiuni și monitorizării evoluției fiecărui dosar de la etapa investigației până la fazele de urmărire penală și judecată [5].

Gestionat de Comitetul pentru Statistică Juridică și Evidențe Speciale al Procuraturii Generale (PG), RUIP asigură atribuirea unui identificator unic fiecărei infracțiuni înregistrate în sistem și urmărirea acesteia pe întreg parcursul procedural, de la înregistrare până la finalizarea procesului judiciar [6]. Acest mecanism

appears not merely as a stage of technological development, but as an essential element in the modernisation of institutions and the reform of security governance mechanisms in Kazakhstan.

The adoption of a data-centred crime prevention model also presupposes a transformation in ways of thinking, through the shift from reactive police intervention to proactive decision-making based on relevant information. Research and public policy strategies highlight the increasingly important role of intelligent technologies in supporting data-driven anticipation processes, the early identification of vulnerabilities and the creation of more transparent mechanisms for citizen engagement [4].

This development is consistent with Kazakhstan's broader digital transformation agenda, which provides for the creation of an integrated public safety infrastructure based on artificial intelligence. Although this process is still under implementation, it reflects a strategic shift towards a prevention-oriented system that harnesses technology to increase responsiveness, strengthen institutional accountability and enhance public trust.

The Unified Register of Pre-Trial Investigations (URPI)

The URPI constitutes a fundamental component of the information infrastructure of Kazakhstan's criminal justice system. Established on the basis of the Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan, it is a central system intended for the registration of all notifications concerning the commission of offences and for monitoring the progress of each case from the investigation stage through to the prosecution and trial phases [5].

Managed by the Committee on Legal Statistics and Special Records of the Prosecutor General's Office (PGO), the URPI ensures that a unique identifier is assigned to every offence registered in the system and that it is tracked throughout the entire procedural course, from registration to the conclusion of judicial proceedings [6]. This

contribuie la consolidarea transparenței procedurale, diminuează riscul de neînregistrare sau alterare a cazurilor și asigură o bază statistică solidă pentru monitorizarea sistemului național de justiție penală. Disponibil pentru investigatorii autorizați, procurori și judecători, RUIP asigură automatizarea numerotării dosarelor, evidența acțiunilor procedurale și generarea unor instrumente de control care contribuie la creșterea responsabilității la gestionarea procesului penal [7].

Sistemul pune la dispoziție și instrumente de raportare analitică, care permit PG să monitorizeze tendințele regionale, durata desfășurării investigațiilor și nivelul de respectare a instrucțiunilor emise de procurori. În conformitate cu agenda națională a Kazakhstanului privind transformarea digitală, Conceptul privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru perioada 2024-2028 (Secțiunea IV.2.1) stabilește integrarea suplimentară a datelor ERDR în platforme de analiză predictivă și geospațială, cu scopul de a consolida capacitatea de evaluare a situației și sprijini intervențiile preventive. Deși aceste proiecte-pilot deocamdată se află la etapă incipientă, ele ilustrează tranziția Kazakhstanului către un ecosistem interoperabil, bazat pe date, în care datele procedurale, analiza geospațială și modelele predictive sunt reunite într-un cadru analitic integrat.

Sistemul informațional geografic „Harta criminalității”

Sistemul de informații geografice „Harta criminalității” reprezintă componenta geospațială de analiză din cadrul infrastructurii digitale a Kazakhstanului destinate prevenirii criminalității. Gestionat de Comitetul pentru Statistici Juridice și Evidențe Speciale al Procuraturii Generale, sistemul permite vizualizarea în timp real a datelor privind infracțiunile înregistrate în Registrul General. Prin intermediul portalului național GIS, autoritățile de aplicare a legii pot identifica focarele geografice ale infracționalității, analiza tendințele în timp și suprapune date socioeconomice sau de infrastructură pentru a fundamenta evaluarea factorilor de risc la nivel local. Capa-

mechanism contributes to strengthening procedural transparency, reduces the risk of cases going unregistered or being altered, and provides a solid statistical basis for monitoring the national criminal justice system. Available to authorised investigators, prosecutors and judges, the URPI ensures the automated numbering of case files, the recording of procedural actions and the generation of control instruments that contribute to increased accountability in the management of criminal proceedings [7].

The system also makes available analytical reporting tools that allow the PGO to monitor regional trends, the duration of investigations and the level of compliance with instructions issued by prosecutors. In line with Kazakhstan’s national digital transformation agenda, the Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society for 2024–2028 (Section IV.2.1) provides for the further integration of ERDR data into predictive and geospatial analytics platforms, with the aim of strengthening situational assessment capacity and supporting preventive interventions. Although these pilot projects are still at an early stage, they illustrate Kazakhstan’s transition towards an interoperable, data-based ecosystem in which procedural data, geospatial analysis and predictive models are brought together within an integrated analytical framework.

The “Crime Map” geographic information system

The “Crime Map” geographic information system represents the geospatial analytical component of Kazakhstan’s digital infrastructure for crime prevention. Managed by the Committee on Legal Statistics and Special Records of the Prosecutor General’s Office, the system allows real-time visualisation of data on offences recorded in the General Register. Through the national GIS portal, law enforcement authorities can identify geographical crime hotspots, analyse trends over time and overlay socio-economic or infrastructure data in order to inform the assessment of

citarea platformei de a vizualiza densitatea infracțiunilor la nivel de regiune, raion sau stradă, împreună cu integrarea datelor demografice și municipale, permite o analiză aprofundată a distribuției teritoriale a infracționalității și a cauzelor care stau la baza acesteia [8].

Platforma „Harta criminalității” permite vizualizarea mai multor straturi informaționale, de la tipurile și gravitatea infracțiunilor până la distribuția acestora pe intervale de oră și pe zile ale săptămânii, oferind o imagine detaliată asupra dinamicii fenomenului infracțional. Datele înregistrate în RUPI sunt reflectate automat pe harta digitală, de regulă într-un interval de 15 minute de la introducerea lor, oferind utilizatorilor operaționali acces la informații aproape în timp real cu privire la situația operativă [9].

Analizii și autoritățile administrației locale utilizează aceste date pentru monitorizarea eficienței măsurilor de prevenire adaptate contextului local, inclusiv îmbunătățirea iluminatului public, instalarea sistemelor de supraveghere video și extinderea patrulilor de poliție comunitară. Comparând variațiile temporale și geografice, sistemul permite evaluarea eficienței intervențiilor locale de asigurare a siguranței publice și facilitează coordonarea acțiunilor comune ale instituțiilor implicate. În practică, această abordare permite instituțiilor de nivel național și municipal să depășească modelul bazat pe reacția la incidente și să adopte o abordare preventivă la distribuirea și mobilizarea resurselor.

Versiunile publice ale Hărții criminalității sunt, de asemenea, disponibile prin intermediul portalului de stat *Qamqor.gov.kz*, unde cetățenii pot accesa date anonimizate privind infracțiunile, filtra rezultatele după regiune, categorie sau perioadă și vizualiza hărți termice interactive ale incidentelor. *Conceptul Guvernului pentru asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru perioada 2024-2028* stabilește extinderea funcționalităților analitice ale Hărții criminalității prin aplicarea tehnologiilor de inteligență artificială, mecanismelor de grupare automată și

risk factors at local level. The platform's capacity to visualise crime density at the level of region, district or street, together with the integration of demographic and municipal data, enables an in-depth analysis of the territorial distribution of crime and of its underlying causes [8].

The “Crime Map” platform allows the visualisation of several information layers, from the types and gravity of offences through to their distribution by hour of the day and day of the week, providing a detailed picture of the dynamics of the criminal phenomenon. Data recorded in the URPI are automatically reflected on the digital map, generally within 15 minutes of being entered, giving operational users access to near real-time information on the operational situation [9].

Analysts and local government authorities use these data to monitor the effectiveness of prevention measures adapted to the local context, including improved street lighting, the installation of video surveillance systems and the expansion of community policing patrols. By comparing temporal and geographical variations, the system makes it possible to assess the effectiveness of local public safety interventions and facilitates the coordination of joint action by the institutions involved. In practice, this approach allows national and municipal institutions to move beyond a model based on reaction to incidents and to adopt a preventive approach to the distribution and mobilisation of resources.

Public versions of the Crime Map are also available through the state portal *Qamqor.gov.kz*, where citizens can access anonymised crime data, filter results by region, category or period and view interactive heat maps of incidents. The Government's *Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society for 2024-2028* provides for the expansion of the Crime Map's analytical functionalities through the application of artificial intelligence technologies, automatic clustering mechanisms and temporal forecasting, in order to identify emerging trends and anticipate potential risk areas [10].

proгноzelor temporale, pentru identificarea tendințelor emergente și anticiparea potențialelor zone de risc [10].

Același document de politici publice vizează integrarea sistemului cu bazele de date aferente educației, sănătății și serviciilor sociale, pentru detectarea unor relații și tipare intersectoriale care pot facilita elaborarea unor strategii preventive extinse. Ca parte a acestei direcții de parcurs, Procuratura Generală și Ministerul Afacerilor Interne pilotează utilizarea analizelor avansate de date pentru transformarea platformei dintr-un sistem pasiv de raportare într-un instrument activ de avertizare timpurie și sprijinire a deciziilor operaționale.

Conform declarațiilor publice recente și reflectărilor din presă, Harta criminalității a devenit un exemplu reprezentativ al modului în care Kazakhstanul aplică principiul „datelor deschise” pentru asigurarea siguranței publice. Presa locală evidențiază faptul că platforma este ușor accesibilă cetățenilor, permițându-le să evalueze siguranța cartierelor înainte de a lua decizii privind cumpărarea sau închirierea unei locuințe și să tragă la răspundere autoritățile în legătură cu tendințele vizibile ale fenomenului infracțional [11]. Prin combinarea acestor inițiative de transparență cu viitoarele instrumente de prognoză asistate de inteligența artificială, Kazakhstanul își consolidează treptat tranziția către un model integrat, fundamentat pe dovezi, pentru prevenirea criminalității și asigurarea siguranței comunitare.

Sistemul Statistic Unificat (SSU)

Arhitectura de prevenire a criminalității din Kazakhstan se bazează într-o măsură tot mai mare pe un ansamblu de sisteme digitale naționale de informații, care asigură baza analitică pentru luarea deciziilor fundamentate pe date și dovezi. Un exemplu în acest sens îl constituie SSU [12], o platformă care centralizează date statistice provenind de la autoritățile de Afaceri Interne, Procuratura Generală, instanțele de judecată și alte instituții ale statului. Deși SSU nu este un mecanism independent de prevenire a criminalității, acesta are un rol fundamental de sprijin, asigurând furnizarea unor date coerente, comparabile și actualizate

The same public policy document envisages the integration of the system with the databases relating to education, health and social services, in order to detect cross-sectoral relationships and patterns that may facilitate the development of broad preventive strategies. As part of this course of action, the Prosecutor General's Office and the Ministry of Internal Affairs are piloting the use of advanced data analytics in order to transform the platform from a passive reporting system into an active instrument for early warning and support for operational decision-making.

According to recent public statements and press coverage, the Crime Map has become a representative example of the way in which Kazakhstan applies the principle of “open data” to public safety. The local press highlights the fact that the platform is easily accessible to citizens, allowing them to assess the safety of neighbourhoods before taking decisions on buying or renting a home and to hold the authorities to account in relation to visible crime trends [11]. By combining these transparency initiatives with forthcoming AI-assisted forecasting tools, Kazakhstan is gradually consolidating its transition towards an integrated, evidence-based model for crime prevention and community safety.

The Unified Statistical System (USS)

Kazakhstan's crime prevention architecture relies to an increasing extent on a set of national digital information systems that provide the analytical basis for data- and evidence-based decision-making. One example in this respect is the USS [12], a platform that centralises statistical data originating from the Internal Affairs authorities, the Prosecutor General's Office, the courts and other state institutions. Although the USS is not an independent crime prevention mechanism, it plays a fundamental supporting role by ensuring the provision of coherent, comparable and timely criminal justice data. The system's integrated data make it possible to monitor crime trends, regional disparities and the operational effectiveness of law enforce-

la timp privind justiția penală. Datele integrate ale sistemului permit monitorizarea evoluției criminalității, diferențelor regionale și eficienței operaționale a instituțiilor de aplicare a legii, contribuind la elaborarea unor politici publice bazate pe informații și dovezi de încredere. Sistemul contribuie, de asemenea, la evaluarea impactului programelor preventive și optimizarea alocării resurselor prin direcționarea acestora către zonele cu cele mai mari necesități, constituind un element-cheie al ecosistemului de prevenire bazat pe datele Kazahstanului.

Aplicația mobilă „102” reprezintă una dintre primele soluții digitale centrate pe cetățean, implementată de Ministerul Afacerilor Interne (MAI) și concepută pentru a îmbunătăți schimbul de informații în timp real dintre populație și structurile de aplicare a legii. Lansată la nivel național în 2021, aplicația le permite utilizatorilor să transmită sesizări privind infracțiunile și situațiile de urgență direct către poliție, printr-un canal digital securizat care utilizează geolocalizarea. Dezvoltarea acesteia face parte din programul mai amplu „Kazahstanul Digital” și completează infrastructura fizică de supraveghere prin crearea unei componente participative de raportare de către cetățeni și de conștientizare situațională [13].

Prin intermediul butonului SOS, utilizatorii pot iniția instantaneu o conexiune audio sau video securizată cu cel mai apropiat centru operațional al poliției. Datele de geolocalizare sunt transmise automat de sistem, facilitând direcționarea patrulelor către locul exact al producerii incidentului. Pe lângă comunicarea în timp real, utilizatorii pot anexa fotografii, videoclipuri de scurtă durată și mesaje text, completând informațiile furnizate de sistemele de supraveghere vizuală cu date colectate de la cetățeni [14].

Conform structurilor teritoriale ale Ministerului Afacerilor Interne (MAI), aplicația „102” este conectată direct la Serviciul Unificat de Dispecerat, astfel încât alertele transmise prin aplicație sunt procesate în același flux operațional cu cele recepționate prin numărul telefonic 102. Această integrare permite centrelor

ment institutions, contributing to the development of public policies based on reliable information and evidence. The system also contributes to assessing the impact of preventive programmes and to optimising the allocation of resources by directing them towards the areas of greatest need, constituting a key element of Kazakhstan's data-based prevention ecosystem.

The “102” mobile application represents one of the first citizen-centred digital solutions implemented by the Ministry of Internal Affairs (MIA) and designed to improve the real-time exchange of information between the population and law enforcement structures. Launched nationwide in 2021, the application allows users to transmit reports of offences and emergency situations directly to the police, through a secure digital channel that uses geolocation. Its development forms part of the broader “Digital Kazakhstan” programme and complements the physical surveillance infrastructure by creating a participatory component of citizen reporting and situational awareness [13].

Through the SOS button, users can instantly initiate a secure audio or video connection with the nearest police operational centre. Geolocation data are transmitted automatically by the system, facilitating the dispatch of patrols to the exact place where the incident occurred. In addition to real-time communication, users can attach photographs, short videos and text messages, complementing the information provided by visual surveillance systems with data collected from citizens [14].

According to the territorial structures of the Ministry of Internal Affairs (MIA), the “102” application is connected directly to the Unified Dispatch Service, so that alerts transmitted through the application are processed within the same operational flow as those received through the 102 telephone number. This integration allows operational centres to manage all requests for intervention within a unified platform, enhancing the coordination of activities and reducing response times [15].

From the perspective of crime pre-

operaționale să gestioneze toate solicitările de intervenție în cadrul unei platforme unificate, sporind coordonarea activităților și reducând timpul de reacție [15].

Din perspectiva politicilor de prevenire a criminalității, aplicația „102” reprezintă un instrument de sprijin pentru prevenirea situațională și comunitară, întrucât facilitează implicarea cetățenilor în menținerea ordinii publice. Prin extinderea accesului la serviciile digitale ale statului, în special în zonele rurale și îndepărtate, unde acoperirea oferită de patrurile tradiționale este limitată, aplicația oferă un mecanism suplimentar de schimb de informații și feedback între cetățeni și autorități. Posibilitatea de a colecta de la un număr mare de utilizatori informații geolocalizate și înregistrate cu indicarea momentului transmiterii acestora susține modelul de activitate polițienească bazat pe date, promovat de Minister, prin alimentarea sistemelor analitice care identifică zonele cu risc ridicat, locațiile cu incidente recurente și tiparele de afectare a ordinii publice.

Inițial concepută ca o aplicație independentă pentru raportarea urgențelor, aplicația „102” a stat la baza dezvoltării, atât din punct de vedere tehnologic, cât și conceptual, a unor platforme mai integrate de interacțiune cu cetățenii, create ulterior de Ministerul Afacerilor Interne (MAI). Aceste platforme includ serviciul „Lege și ordine”, care extinde accesul utilizatorilor prin integrarea în ecosisteme digitale de amploare, cum sunt eGov Mobile și aplicațiile instituțiilor bancare. Coexistența acestor instrumente ilustrează transformarea graduală a Ministerului, de la dezvoltarea unor aplicații individuale către un ecosistem digital interconectat, care asigură suport pentru reacția operațională și analiza bazată pe date în scop preventiv.

Platforma integrată „Lege și ordine” marchează orientarea Kazahstanului către un sistem de prevenire centrat pe cetățean și bazat pe o abordare la nivel de Guvern. Lansat la nivel național în 2025 sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne (MAI), împreună cu un birou de proiect specializat „Lege și ordine”, serviciul furnizează un

vention policies, the “102” application represents an instrument supporting situational and community prevention, in that it facilitates the involvement of citizens in maintaining public order. By expanding access to the state’s digital services, particularly in rural and remote areas where the coverage provided by traditional patrols is limited, the application offers an additional mechanism for the exchange of information and feedback between citizens and the authorities. The possibility of collecting geolocated and time-stamped information from a large number of users supports the data-driven policing model promoted by the Ministry, by feeding the analytical systems that identify high-risk areas, locations with recurrent incidents and patterns of disturbance of public order.

Initially conceived as a stand-alone application for emergency reporting, the “102” application provided the basis, both technologically and conceptually, for the development of more integrated platforms for interaction with citizens, subsequently created by the Ministry of Internal Affairs (MIA). These platforms include the “Law and Order” service, which extends user access through integration into large-scale digital ecosystems such as eGov Mobile and the applications of banking institutions. The coexistence of these instruments illustrates the Ministry’s gradual transformation from the development of individual applications towards an interconnected digital ecosystem that provides support for operational response and for data-based analysis for preventive purposes.

The integrated “Law and Order” platform marks Kazakhstan’s shift towards a citizen-centred prevention system based on a whole-of-government approach. Launched nationwide in 2025 under the authority of the Ministry of Internal Affairs (MIA), together with a dedicated “Law and Order” project office, the service provides a single digital channel for citizens and a common operational framework for law enforcement institutions, local administrations, prosecution bodies and social servic-

canal digital unic pentru cetățeni și un cadru operațional comun pentru instituțiile de aplicare a legii, administrațiile locale, organele procuraturii și serviciile sociale. Cetățenii pot transmite sesizări și semnalări (text, fotografii, video, mesaje vocale) direct prin intermediul unor canale cunoscute, precum eGov Mobile, și în același mod prin principalele aplicații financiare Kaspi.kz și Halyk, în timp ce instituțiile primesc informații structurate și geolocalizate pentru o clasificare mai rapidă și un răspuns coordonat. Mesajele oficiale privind lansarea au pus accent pe preluarea solicitărilor non-stop pe întreg teritoriul țării, transmiterea directă a acestora către unitățile de aplicare a legii și transparența oferită prin actualizări de stare accesibile persoanei care a depus sesizarea [16].

Din punct de vedere funcțional, platforma „Lege și ordine” oferă suport pentru trei scenarii principale de utilizare. În primul rând, autoritățile competente pot monitoriza, prin intermediul unui tablou de bord centralizat, registrele de prevenire, zonele prioritare de intervenție și implementarea măsurilor planificate la nivel regional și local. În al doilea rând, monitorizarea digitală a incidentelor creează un traseu procedural unificat, de la sesizarea transmisă de cetățean până la verificarea, direcționarea și soluționarea acesteia, acoperind o gamă largă de situații — de la accidente rutiere și conducere periculoasă până la violență domestică și incidente care implică copii. În al treilea rând, modulele de planificare și raportare interinstituțională susțin coordonarea acțiunilor comune și supravegherea performanței, prin alinierea serviciilor de prevenire ale poliției și autorităților municipale la indicatori măsurabili și termene de implementare comune [17].

Comunicatele recente ale MAI și ale Guvernului subliniază gradul ridicat de integrare a serviciului în operațiunile regionale și contribuția acestuia la scurtarea intervalului dintre sesizarea transmisă de cetățean și intervenția poliției [18]. Din punct de vedere strategic, platforma este încadrată prin intermediul orientărilor politice de nivel înalt, prin care inițiativa „Lege și ordine” este

es. Citizens can transmit reports and notifications (text, photographs, video, voice messages) directly through familiar channels such as eGov Mobile, and in the same way through the main financial applications Kaspi.kz and Halyk, while institutions receive structured and geolocated information allowing faster classification and a coordinated response. Official messages concerning the launch emphasised the round-the-clock acceptance of requests across the entire territory of the country, their direct transmission to law enforcement units and the transparency offered through status updates accessible to the person who submitted the report [16].

From a functional point of view, the “Law and Order” platform provides support for three main usage scenarios. First, the competent authorities can monitor, through a centralised dashboard, prevention registers, priority intervention areas and the implementation of measures planned at regional and local level. Second, the digital monitoring of incidents creates a unified procedural pathway, from the report submitted by the citizen through to its verification, referral and resolution, covering a wide range of situations — from road accidents and dangerous driving to domestic violence and incidents involving children. Third, the modules for inter-institutional planning and reporting support the coordination of joint action and performance oversight, by aligning the prevention services of the police and of the municipal authorities with measurable indicators and common implementation deadlines [17].

Recent communications of the MIA and of the Government highlight the high degree of integration of the service into regional operations and its contribution to shortening the interval between the report submitted by the citizen and police intervention [18]. From a strategic point of view, the platform is framed through high-level policy guidance, which places the “Law and Order” initiative at the centre of a prevention approach grounded in data analysis and evidence. The Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society

plasată în centrul unei abordări de prevenire fundamentate pe analiza datelor și pe dovezi. Conceptul privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea 2024-2028 poziționează platforma ca un centru național de coordonare a managementului prevenirii, prin standardizarea indicatorilor, automatizarea tablourilor de bord și integrarea analizei feedbackului cetățenilor [19]. Această abordare corespunde orientărilor prezidențiale care evidențiază platforma „Lege și ordine” drept un principiu esențial al guvernării în statul digital și un fundament al constituirii unor relații de încredere dintre cetățeni și instituțiile publice.

Deși implementarea nu este încă finalizată, platforma este deja integrată progresiv la nivel regional. Departamentele de poliție indică o scurtare a timpului de reacție la solicitările cetățenilor, iar autoritățile locale folosesc panoul de monitorizare comun pentru a coordona inițiativele de prevenire împreună cu serviciile sociale. În continuarea procesului de implementare, principalele direcții prioritare constau în dezvoltarea interoperabilității cu registrele existente de monitorizare a măsurilor preventive, extinderea capacităților de analiză prin tehnologii de învățare automată pentru gestionarea inițială a cazurilor și definirea unor indicatori transparenți referitori la timpul de răspuns, calitatea finalizării cazurilor și satisfacția cetățenilor [20].

Proiectul „Polițistul digital” reprezintă o componentă emblematică a transformării digitale a Kazahstanului în domeniul aplicării legii. Inițiată în 2024 și inclusă în Anexa 14.6 a Conceptului privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru perioada 2024-2028, această inițiativă reprezintă un demers de modernizare a activității polițienești din teren, întemeiat pe conectivitate, responsabilitate instituțională și decizii bazate pe date [21].

Inițiativa răspunde cerințelor tot mai ridicate privind transparența serviciilor publice și contribuie, în același timp, la creșterea eficienței și siguranței operațiunilor de patrulare. În cadrul programului, fiecare polițist este dotat cu o insignă inteligentă și cu o stație mobilă de lucru

2024-2028 positions the platform as a national centre for coordinating prevention management, through the standardisation of indicators, the automation of dashboards and the integration of the analysis of citizen feedback [19]. This approach corresponds to the presidential guidelines that identify the “Law and Order” platform as an essential principle of governance in the digital state and a foundation for building relations of trust between citizens and public institutions.

Although implementation has not yet been completed, the platform is already being progressively integrated at regional level. Police departments report a shortening of response times to citizens’ requests, while local authorities use the shared monitoring dashboard to coordinate prevention initiatives together with social services. As implementation continues, the main priority directions consist in developing interoperability with the existing registers for monitoring preventive measures, expanding analytical capabilities through machine learning technologies for the initial handling of cases, and defining transparent indicators concerning response times, the quality of case resolution and citizen satisfaction [20].

The “Digital Policeman” project represents an emblematic component of Kazakhstan’s digital transformation in the field of law enforcement. Initiated in 2024 and included in Annex 14.6 to the Concept for Ensuring Public Safety in Partnership with Society for 2024-2028, this initiative constitutes an effort to modernise front-line policing, founded on connectivity, institutional accountability and data-based decisions [21].

The initiative responds to increasingly high requirements concerning the transparency of public services and at the same time contributes to increasing the efficiency and safety of patrol operations. Under the programme, every police officer is equipped with a smart badge and a secure mobile workstation combining the functions of a body-worn video camera, a GPS

securizată, ce reunește funcțiile unei camere video purtate pe corp, ale unui sistem de monitorizare GPS și ale unui terminal de comunicare. Insigna inteligentă permite înregistrarea video continuă, localizarea geografică și activarea unei alerte de urgență prin butonul „SOS”, transmitând materialele criptate către un spațiu de stocare *cloud* securizat. De asemenea, ofițerii sunt echipați cu tablete sau telefoane inteligente integrate cu RUIP și platforma „*Lege și ordine*”, ceea ce le permite să completeze în format electronic rapoartele privind incidentele direct la fața locului, prin utilizarea unor șabloane automatizate care reduc volumul de documente completate manual și minimizează erorile de clasificare. O aplicație mobilă destinată sprijinirii procesului decizional oferă polițiștilor acces instantaneu la bazele de date naționale privind identitatea persoanelor, vehiculele, antecedentele penale și persoanele dispărute, contribuind la creșterea preciziei răspunsului operațional și consolidarea trasabilității procedurale.

Până la sfârșitul anului 2024, MAI a raportat că, în cadrul inițiativei „*Polițistul Digital*”, au fost distribuite peste 10.000 de ecusoane inteligente și 21.000 de tablete. Programul a generat deja rezultate operaționale semnificative, prin reducerea timpului mediu necesar patrulilor pentru întocmirea rapoartelor, identificarea a peste 6.000 de tentative de dare de mită, înregistrarea a 443.765 de contravenții și contribuția la soluționarea a 2.613 dosare penale la nivel național. Modelul de furnizare a serviciilor bazat pe leasing utilizat în cadrul proiectului a generat economii estimate la 6 milioane de dolari SUA comparativ cu achiziționarea echipamentelor prin metodele convenționale [22].

Aceste rezultate confirmă potențialul inițiativei de a contribui la creșterea transparenței, îmbunătățirea eficienței costurilor și consolidarea încrederii publicului în activitatea polițienească. Implementările-pilot realizate în Astana, Almaty și centrele regionale selectate pe parcursul anului 2025 au demonstrat îmbunătățirea coordonării activității patrulilor și reducerea timpului de intervenție la incidente [23].

monitoring system and a communication terminal. The smart badge enables continuous video recording, geographical location and the activation of an emergency alert through the “SOS” button, transmitting encrypted material to a secure *cloud* storage space. Officers are also equipped with tablets or smartphones integrated with the URPI and the “*Law and Order*” platform, which allows them to complete incident reports electronically directly at the scene, using automated templates that reduce the volume of manually completed paperwork and minimise classification errors. A mobile application designed to support decision-making gives officers instant access to the national databases on the identity of persons, vehicles, criminal records and missing persons, contributing to increased accuracy of operational response and to the consolidation of procedural traceability.

By the end of 2024, the MIA reported that, under the “*Digital Policeman*” initiative, more than 10,000 smart badges and 21,000 tablets had been distributed. The programme has already generated significant operational results, by reducing the average time needed by patrols to draw up reports, identifying more than 6,000 attempts at bribery, recording 443,765 administrative offences and contributing to the resolution of 2,613 criminal cases nationwide. The leasing-based service delivery model used within the project has generated savings estimated at USD 6 million compared with the acquisition of equipment through conventional methods [22].

These results confirm the initiative’s potential to contribute to increased transparency, improved cost efficiency and strengthened public trust in policing. Pilot deployments carried out in Astana, Almaty and selected regional centres during 2025 demonstrated improved coordination of patrol activity and reduced incident response times [23].

Pursuant to the ministerial order of 30 April 2025 [24], every patrol police officer, including those in the metro, transport and migration structures, as well as

Potrivit ordinului ministerial din 30 aprilie 2025 [24], fiecare polițist de patrulare, inclusiv cei din structurile de metrou, transport și migrație, precum și fiecare inspector de sector, trebuie să fie echipat cu un dispozitiv individual de înregistrare video purtat pe corp. Fiecare direcție regională de poliție și fiecare punct de serviciu este echipat cu un terminal multimedia pentru încărcarea simultană, stocarea și arhivarea a până la 56 de dispozitive, având o durată de funcționare de șapte ani [25].

La 31 mai 2025, aceste standarde au fost adoptate oficial, marcând instituționalizarea la nivel național a utilizării camerelor video purtate pe corp în cadrul inițiativei „Polițistul Digital”. Cea de-a doua fază, programată pentru anul 2026, prevede integrarea aplicației „Polițistul Digital” în rețeaua națională de supraveghere video „Orașul Sigur” a Kazahstanului. Această integrare va permite corelarea automată a alertelor transmise de camere, analizelor furnizate de centrul de comandă și datelor cu privire la poziționarea ofițerilor, facilitând alocarea predictivă a resurselor și luarea promptă a deciziilor operative.

Privite în ansamblu, aceste măsuri includ Kazahstanul într-un grup tot mai numeros de state care urmăresc implementarea unei activități polițienești digitale responsabile. Proiectul „Polițistul Digital” nu doar consolidează transparența și profesionalismul în activitatea zilnică de aplicare a legii, ci și furnizează date structurate și verificate către ecosistemul mai larg de prevenire și analiză, conectând reforma operațională cu obiectivul pe termen lung al prevenirii criminalității bazate pe dovezi.

Ecosistemul „Orașul Sigur”

Transformarea digitală reprezintă unul dintre elementele-cheie ale strategiei naționale de dezvoltare a Kazahstanului, care urmărește valorificarea noilor tehnologii pentru creșterea siguranței, îmbunătățirea serviciilor oferite cetățenilor și modernizarea guvernantei. În cadrul acestei abordări, conceptul guvernamental „Orașul Sigur” integrează tehnologii avansate în practicile din domeniul siguranței publice și al aplicării legii. O asemenea politică urmărește re-

every district inspector, must be equipped with an individual body-worn video recording device. Each regional police directorate and each duty point is equipped with a multimedia terminal for the simultaneous charging, storage and archiving of up to 56 devices, with an operating life of seven years [25].

On 31 May 2025, these standards were officially adopted, marking the nationwide institutionalisation of the use of body-worn video cameras within the “Digital Policeman” initiative. The second phase, scheduled for 2026, provides for the integration of the “Digital Policeman” application into Kazakhstan’s national “Safe City” video surveillance network. This integration will allow the automatic correlation of alerts transmitted by cameras, analytics provided by the command centre and data concerning the positioning of officers, facilitating the predictive allocation of resources and prompt operational decision-making.

Taken as a whole, these measures place Kazakhstan within a growing group of states pursuing the implementation of accountable digital policing. The “Digital Policeman” project not only strengthens transparency and professionalism in day-to-day law enforcement activity, but also supplies structured and verified data to the broader prevention and analysis ecosystem, connecting operational reform with the long-term objective of evidence-based crime prevention.

The “Safe City” ecosystem

Digital transformation represents one of the key elements of Kazakhstan’s national development strategy, which seeks to harness new technologies in order to increase safety, improve the services provided to citizens and modernise governance. Within this approach, the government’s “Safe City” concept integrates advanced technologies into public safety and law enforcement practices. Such a policy seeks to achieve a safer environment by establishing mechanisms based on the real-time collection of data, predictive analytics and the inter-insti-

alizarea unui mediu mai sigur prin instituirea unor mecanisme bazate pe colectarea în timp real a datelor, analiza predictivă și coordonarea interinstituțională a răspunsurilor operative.

Două componente-cheie stau la baza acestui concept: Sistemul Național de Monitorizare Video (SNMV) și Platforma Digitală Unificată de Siguranță Rutieră „TOR”. Primul vizează spațiile publice urbane și instituțiile publice, iar cel de-al doilea aplică aceleași principii în ceea ce privește rețelele de drumuri și siguranța transportului. Ambele sisteme colectează și prelucreză cantități semnificative de date vizuale și operaționale, care sunt integrate într-un mediu analitic unificat, administrat de MAI și autoritățile administrative regionale. Obiectivul general este unul de prevenire, axat pe identificarea timpurie a riscurilor înainte ca acestea să se amplifice.

Temeiul juridic al acestui sistem a fost instituit prin articolul 30-1 din Legea privind informatizarea și detaliat în Regulile de funcționare a Sistemului Național de Monitorizare Video, aprobate de Comitetul Național de Securitate în octombrie 2020 (Ordinul nr. 69) [26]. Aceste reguli definesc standardele tehnice, procedurile pentru conectarea rețelelor municipale și private, precum și cerințele referitoare la stocarea și utilizarea datelor video. Atât SNMV, cât și TOR sunt integrate în documente de politici publice mai ample, inclusiv în Conceptul privind asigurarea siguranței publice pentru perioada 2024-2028, care prevede crearea unui mediu analitic național unificat ce conectează toate platformele de prevenire [27].

Studiile Organizației Națiunilor Unite, inclusiv raportul UN ESCAP Orașe inteligente și sigure în Kazahstan [28] și Profilul orașelor inteligente și durabile: Almaty al UNECE, menționează evoluția Kazahstanului de la proiecte-pilot, precum Smart Aqkol, către sisteme integrate implementate la scară largă [29]. Aceste studii evidențiază faptul că inițiativa „Orașul Sigur” a Kazahstanului a devenit unul dintre cele mai avansate exemple din regiune de integrare a infrastructurii digitale în activitățile de poliție orientate spre prevenire. Potrivit

tutional coordination of operational responses.

Two key components underpin this concept: the National Video Monitoring System (NVMS) and the “TOR” Unified Digital Road Safety Platform. The former targets urban public spaces and public institutions, while the latter applies the same principles to road networks and transport safety. Both systems collect and process significant quantities of visual and operational data, which are integrated into a unified analytical environment administered by the MIA and the regional administrative authorities. The overall objective is a preventive one, focused on the early identification of risks before they escalate.

The legal basis of this system was established by Article 30-1 of the Law on Informatization and set out in detail in the Rules on the Operation of the National Video Monitoring System, approved by the National Security Committee in October 2020 (Order No. 69) [26]. These rules define the technical standards, the procedures for connecting municipal and private networks, as well as the requirements concerning the storage and use of video data. Both the NVMS and TOR are embedded in broader public policy documents, including the Concept for Ensuring Public Safety for 2024-2028, which provides for the creation of a unified national analytical environment connecting all prevention platforms [27].

United Nations studies, including the UN ESCAP report Smart and Safe Cities in Kazakhstan [28] and UNECE’s Smart and Sustainable City Profile: Almaty, mention Kazakhstan’s evolution from pilot projects such as Smart Aqkol towards integrated systems deployed on a large scale [29]. These studies highlight the fact that Kazakhstan’s “Safe City” initiative has become one of the most advanced examples in the region of the integration of digital infrastructure into prevention-oriented policing. According to official data from November 2024, the national infrastructure comprised approximately 1.36 million surveillance cameras, of which around 310,000 were connected directly to the operational

datelor oficiale din noiembrie 2024, infrastructura națională includea aproximativ 1,36 milioane de camere de supraveghere, dintre care circa 310.000 erau conectate direct la centrele operaționale ale poliției și ale autorităților municipale [30].

O mare parte dintre aceste dispozitive sunt echipate cu funcționalități avansate de analiză, care includ recunoașterea obiectelor, identificarea vehiculelor și generarea automată a alertelor. Prin funcționarea lor integrată, sistemele SNMV și TOR constituie fundamentul tehnologic al infrastructurii naționale a Kazahstanului în domeniul prevenirii și siguranței publice.

Sistemul Național de Monitorizare Video a fost proiectat pentru integrarea fluxurilor video provenite de la surse municipale, departamentale și private într-o infrastructură națională unitară, care sprijină menținerea ordinii publice și managementul situațiilor de urgență. Instituirea acestui sistem a marcat o etapă esențială în ceea ce ține de digitalizarea activității poliției și operațiunilor din domeniul securității. În conformitate cu *Regulile privind conectarea și exploatarea echipamentelor de supraveghere video în cadrul Sistemului Național de Monitorizare Video*, aprobate prin **Ordinul nr. 897/2018** al Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Kazahstan, sistemul a funcționat în baza unui cadru tehnic și de reglementare unificat, care stabilea regulile pentru participarea sectoarelor public și privat. Cadrul de reglementare a introdus cerințe obligatorii pentru infrastructura hardware a camerelor, integrarea software, protecția transmisiilor de date, utilizarea standardelor de criptare și gestionarea perioadelor de stocare a înregistrărilor video. Totodată, au fost definite proceduri de inspecție, audit și control al accesului, garantând că sistemele CCTV municipale, departamentale și private conectate la infrastructura națională respectă standardele uniforme privind securitatea și protecția datelor. Această bază de reglementare a făcut posibilă integrarea voluntară a diferitelor rețele de supraveghere într-un cadru național unic, cu respectarea cerințelor privind confidențialitatea și securitatea operațională [31].

centres of the police and of the municipal authorities [30].

A large proportion of these devices are equipped with advanced analytical functionalities, which include object recognition, vehicle identification and the automatic generation of alerts. Through their integrated operation, the NVMS and TOR systems constitute the technological foundation of Kazakhstan's national infrastructure in the field of prevention and public safety.

The National Video Monitoring System was designed to integrate video streams originating from municipal, departmental and private sources into a unitary national infrastructure supporting the maintenance of public order and the management of emergency situations. The establishment of this system marked an essential stage in the digitalisation of police work and security operations. In accordance with the *Rules on the Connection and Operation of Video Surveillance Equipment within the National Video Monitoring System*, approved by Order No. 897/2018 of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan, the system has operated on the basis of a unified technical and regulatory framework establishing the rules for the participation of the public and private sectors. The regulatory framework introduced mandatory requirements for camera hardware infrastructure, software integration, the protection of data transmissions, the use of encryption standards and the management of video recording storage periods. Procedures for inspection, audit and access control were also defined, ensuring that municipal, departmental and private CCTV systems connected to the national infrastructure comply with uniform standards on security and data protection. This regulatory basis made possible the voluntary integration of different surveillance networks into a single national framework, while observing requirements concerning confidentiality and operational security [31].

At the initial stage, the system op-

La etapa inițială, sistemul a funcționat preponderent ca un instrument pasiv de monitorizare, având rolul de a colecta imagini video pentru examinare ulterioară. Pe parcursul evoluției sale, sistemul s-a transformat într-o platformă avansată de analiză operațională. Până în anul 2024, MAI a declarat că rețeaua devenise „dotată cu inteligență artificială”, capabilă să identifice obiecte ne-supravegheate, să recunoască fețe și categorii de vehicule și să analizeze comportamentul mulțimilor în timp real [32].

În contextul unor adunări publice de amploare, precum Jocurile Mondiale ale Nomazilor de la Astana, sistemul a utilizat funcții analitice avansate pentru localizarea persoanelor dispărute și alertarea autorităților cu privire la persoanele căutate, demonstrând evoluția capabilităților predictive [33]. Infrastructura care susține această transformare este una amplă. În capitala Astana, peste 22.000 de camere de supraveghere sunt interconectate cu Centrul de Management al Operațiunilor Poliției, funcționarea sistemului fiind asigurată de peste 1.200 de componente hardware și software [34]. Aceste centre locale de comandă sunt conectate la centrele operaționale ale MAI de nivel național și regional, formând o rețea integrată pentru monitorizare în timp real și gestionarea incidentelor.

În cadrul extinderii funcționalităților SNMV, Ministerul Afacerilor Interne a introdus modulul analitic „Ținta IA”, o soluție de inteligență artificială integrată în centrele regionale de comandă, menită să asigure suportul necesar pentru identificarea în timp real a suspectilor și vehiculelor. Sistemul compară datele de recunoaștere facială și cele privind plăcuțele de înmatriculare cu bazele de date naționale, permițând alerte instantanee și cartografierea predictivă a zonelor de risc [35].

La etapa pilot, Kazakhstanul a implementat această abordare în Smart Aqkol, un oraș de mici dimensiuni în care a fost dezvoltat un sistem integrat ce combină rețele de senzori, camere de monitorizare și capacități de analiză prin inteligență artificială pentru sprijinirea poliției, transpor-

erated predominantly as a passive monitoring instrument, its role being to collect video footage for subsequent examination. In the course of its evolution, the system was transformed into an advanced platform for operational analysis. By 2024, the MIA stated that the network had become “equipped with artificial intelligence”, capable of identifying unattended objects, recognising faces and categories of vehicles and analysing crowd behaviour in real time [32].

In the context of large-scale public gatherings, such as the World Nomad Games in Astana, the system used advanced analytical functions to locate missing persons and to alert the authorities about wanted individuals, demonstrating the development of predictive capabilities [33]. The infrastructure supporting this transformation is extensive. In the capital, Astana, more than 22,000 surveillance cameras are interconnected with the Police Operations Management Centre, the functioning of the system being ensured by more than 1,200 hardware and software components [34]. These local command centres are connected to the national- and regional-level operational centres of the MIA, forming an integrated network for real-time monitoring and incident management.

As part of the expansion of the NVMS's functionalities, the Ministry of Internal Affairs introduced the “AI Target” analytical module, an artificial intelligence solution integrated into the regional command centres and intended to provide the support needed for the real-time identification of suspects and vehicles. The system compares facial recognition and licence plate data against national databases, enabling instant alerts and the predictive mapping of risk areas [35].

At the pilot stage, Kazakhstan implemented this approach in Smart Aqkol, a small town in which an integrated system was developed combining sensor networks, monitoring cameras and artificial intelligence analytics capabilities to support the police, transport and municipal

tului și administrației municipale [36].

Rapoartele UN ESCAP și UNECE subliniază că aceste proiecte pilot au constituit fundamentul pentru extinderea modelului în alte orașe, inclusiv Almaty și Shymkent, prin demonstrarea interoperabilității dintre sistemele utilizate de poliție, serviciile de urgență și administrațiile municipale. Modelul de guvernare al SNMV este conceput astfel încât să permită participarea voluntară a entităților municipale și private, cu condiția ca sistemele acestora să fie conforme cu standardele tehnice naționale și cerințele privind protecția datelor, prevăzute în cadrul normativ instituit prin Regulile din 2020 [26].

Prin această abordare, rețelele de supraveghere publice și private pot fi integrate într-un sistem național unificat, fără a compromite respectarea principiilor privind protecția vieții private și securitatea datelor. Responsabilitatea de supraveghere este partajată între Comitetul Național de Securitate, care definește standardele în domeniu, și Ministerul Afacerilor Interne (MAI), care coordonează utilizarea operațională a sistemului.

Prin intermediul acestor mecanisme, SNMV a devenit un element esențial al prevenirii situaționale, oferind autorităților capacitatea nu doar de a reacționa la incidente, ci și de a le anticipa și preveni prin analize în timp real și coordonarea eficientă a patrulelor. Integrarea unor instrumente precum Ținta AI demonstrează că autoritățile de aplicare a legii din Kazahstan evoluează de la o abordare reactivă a monitorizării către modele proactive de prevenire, fundamentate pe analiza datelor și luarea deciziilor asistată de inteligența artificială.

Platforma Digitală Unificată pentru Siguranța Rutieră „TOR” completează sistemul SNMV destinat mediului urban, extinzând aplicarea acelorași principii analitice asupra rețelelor de drumuri. Lansată de MAI în august 2025, platforma TOR reprezintă o soluție de tip „ghișeu unic”, care integrează date provenite din multiple surse într-o interfață unificată de comandă [37].

Sistemul a fost dezvoltat de Sergek

administration [36].

The UN ESCAP and UNECE reports emphasise that these pilot projects provided the foundation for extending the model to other cities, including Almaty and Shymkent, by demonstrating interoperability between the systems used by the police, emergency services and municipal administrations. The NVMS governance model is designed so as to allow the voluntary participation of municipal and private entities, provided that their systems comply with the national technical standards and the data protection requirements laid down in the regulatory framework established by the 2020 Rules [26].

Through this approach, public and private surveillance networks can be integrated into a unified national system without compromising compliance with the principles of privacy protection and data security. Oversight responsibility is shared between the National Security Committee, which defines the standards in the field, and the Ministry of Internal Affairs (MIA), which coordinates the operational use of the system.

Through these mechanisms, the NVMS has become an essential element of situational prevention, giving the authorities the capacity not only to react to incidents, but also to anticipate and prevent them through real-time analysis and the efficient coordination of patrols. The integration of instruments such as AI Target demonstrates that Kazakhstan's law enforcement authorities are evolving from a reactive approach to monitoring towards proactive prevention models grounded in data analysis and decision-making assisted by artificial intelligence.

The “TOR” Unified Digital Road Safety Platform complements the NVMS designed for the urban environment, extending the application of the same analytical principles to road networks. Launched by the MIA in August 2025, the TOR platform is a “one-stop shop” solution that integrates data from multiple sources into a unified command interface [37].

The system was developed by Sergek

Group, compania responsabilă de implementarea rețelei anterioare de monitorizare și aplicare a legislației rutiere din Kazahstan, fiind supravegheat de Comitetul Poliției Administrative al Ministerului Afacerilor Interne. Sistemul, dezvoltat pe infrastructura Sergek, valorifică mii de camere rutiere și dispozitive radar deja implementate în cadrul proiectelor precedente „Orașul Sigur”. Toate fluxurile video și informațiile furnizate de senzori sunt integrate într-o interfață unificată, care asigură conexiunea dintre Centrele Situaționale regionale și Centrul Național de Comandă și Analiză al MAI. Platforma unifică rețelele municipale și regionale, care anterior funcționau în mod fragmentat, realizând un mediu interoperabil și standardizat pentru gestionarea siguranței rutiere la nivel național. Platforma TOR consolidează într-un sistem unic datele în timp real generate de camerele video și unitățile radar fixe, patrurile mobile, dronele și senzorii de mediu amplasați de-a lungul infrastructurii rutiere [38].

Platforma identifică factorii de risc în trafic, inclusiv viteza excesivă, depășirile efectuate în condiții nesigure și pătrunderea pe contrasens, oferind posibilitatea monitorizării „șoferilor periculoși”, inclusiv a celor care depășesc limitele de viteză stabilite pentru conducerea în condiții de siguranță. Platforma aplică tehnologii de analiză predictivă pentru anticiparea zonelor cu probabilitate ridicată de accidente și transmite automat alerte către centrele de control regionale și naționale [39].

Rapoartele oficiale guvernamentale indică faptul că implementarea platformei TOR a avut deja un impact demonstrabil, reflectat prin rezultate măsurabile. La mijlocul anului 2025, controlul vitezei medii a fost deja implementat pe opt sectoare ale rețelei naționale de autostrăzi, cu o lungime totală de aproximativ 1.900 km, ceea ce a contribuit la reducerea cu 11% a mortalității rutiere pe aceste segmente [40]. Potrivit datelor generate de platformă, utilizarea acesteia a contribuit la o creștere cu 20% a identificării încălcărilor grave în trafic, precum și la îmbunătățirea detectării șoferilor aflați sub influența alcoolului și a prevenirii

Group, the company responsible for implementing Kazakhstan’s earlier road monitoring and traffic law enforcement network, under the supervision of the Administrative Police Committee of the Ministry of Internal Affairs. Developed on the Sergek infrastructure, the system draws on thousands of road cameras and radar devices already deployed under previous “Safe City” projects. All video streams and sensor-generated information are integrated into a unified interface that ensures the connection between the regional Situational Centres and the MIA’s National Command and Analysis Centre. The platform unifies municipal and regional networks that previously operated in a fragmented manner, creating an interoperable and standardised environment for managing road safety at national level. The TOR platform consolidates into a single system the real-time data generated by fixed video cameras and radar units, mobile patrols, drones and environmental sensors placed along the road infrastructure [38].

The platform identifies risk factors in traffic, including excessive speed, overtaking performed in unsafe conditions and driving into oncoming lanes, making it possible to monitor “dangerous drivers”, including those who exceed the speed limits established for safe driving. The platform applies predictive analytics technologies to anticipate areas with a high probability of accidents and automatically transmits alerts to the regional and national control centres [39].

Official government reports indicate that the implementation of the TOR platform has already had a demonstrable impact, reflected in measurable results. By mid-2025, average speed control had already been implemented on eight sections of the national motorway network, with a total length of approximately 1,900 km, which contributed to an 11% reduction in road fatalities on those segments [40]. According to the data generated by the platform, its use has contributed to a 20% increase in the detection of serious traffic violations, as well as to improved detection

coliziunilor frontale [41].

La nivel operațional, platforma TOR asigură legătura dintre Centrele Situaționale regionale și Centrul Național de Comandă și Analiză al Ministerului Afacerilor Interne, reunind informații colectate de la drone, vehicule de patrulare și camere de supraveghere fixe⁴. Integrarea respectivă permite monitorizarea concomitentă a condițiilor de trafic din mediul urban și interurban, facilitând coordonarea în timp real a acțiunilor preventive de către autoritățile locale și centrale. TOR extinde posibilitatea de integrare pentru operatorii municipali și privați de drumuri, cu condiția respectării normelor naționale privind protecția datelor și cerințelor tehnice, consolidând astfel un model unificat de funcționare la nivel național.

Conform surselor media și oficiale, platforma TOR reprezintă o componentă a strategiei mai ample a Kazahstanului de modernizare a managementului public prin utilizarea datelor și instrumentelor analitice. Cancelaria prim-ministrului a prezentat platforma ca un model pentru viitoarea digitalizare administrativă, evidențiind potențialul acesteia de a reduce corupția, erorile umane și rata accidentelor prin intermediul procesului decizional automatizat. Potrivit raportului UN ESCAP privind orașele inteligente și sigure din Kazahstan, TOR reprezintă un exemplu de integrare multisectorială, care asigură conectarea funcțiilor de transport, aplicare a legii și răspuns la urgențe într-un mediu digital unificat.

În ansamblu, TOR și SNMV reprezintă componentele fundamentale ale arhitecturii „Orașelor Sigure” dezvoltate de Kazahstan. Cele două sisteme funcționează în sfere complementare de aplicare: SNMV are ca obiectiv siguranța publică urbană, iar TOR siguranța rutieră, ambele fiind fundamentate pe aceleași principii tehnologice de interoperabilitate, analiză predictivă și coordonare centralizată. Implementarea integrată a acestor sisteme reflectă evoluția graduală a Kazahstanului de la proiecte tehnologice individuale către o arhitectură națională unificată de prevenire, care reunește capacități de suprave-

of drivers under the influence of alcohol and the prevention of head-on collisions [41].

At operational level, the TOR platform ensures the link between the regional Situational Centres and the National Command and Analysis Centre of the Ministry of Internal Affairs, bringing together information collected from drones, patrol vehicles and fixed surveillance cameras⁴. This integration allows the simultaneous monitoring of traffic conditions in urban and interurban settings, facilitating the real-time coordination of preventive action by local and central authorities. TOR extends the possibility of integration to municipal and private road operators, provided that national data protection rules and technical requirements are observed, thereby consolidating a unified model of operation at national level.

According to media and official sources, the TOR platform represents a component of Kazakhstan's broader strategy to modernise public management through the use of data and analytical tools. The Prime Minister's Office presented the platform as a model for future administrative digitalisation, highlighting its potential to reduce corruption, human error and accident rates through automated decision-making. According to the UN ESCAP report on smart and safe cities in Kazakhstan, TOR is an example of multisectoral integration, connecting the functions of transport, law enforcement and emergency response within a unified digital environment.

Overall, TOR and the NVMS represent the fundamental components of the “Safe City” architecture developed by Kazakhstan. The two systems operate in complementary spheres of application: the NVMS has urban public safety as its objective, while TOR addresses road safety, both being founded on the same technological principles of interoperability, predictive analytics and centralised coordination. The integrated implementation of these systems reflects Kazakhstan's gradual evolution from individual technological projects towards a unified national preven-

ghere, guvernanță a datelor și analiză bazată pe inteligența artificială în scopul sporirii securității publice.

CONCLUZII

Transformarea digitală a sistemelor de siguranță publică redefinește modalitățile prin care autoritățile publice previn criminalitatea, gestionează riscurile asociate securității și furnizează servicii de aplicare a legii. Odată cu integrarea tot mai extinsă a tehnologiilor digitale în domeniul aplicării legii, prevenirea criminalității se transformă dintr-un model reactiv, axat în principal pe intervenția după producerea incidentelor, într-o abordare proactivă, fundamentată pe date în timp real, analize predictive și colaborare informațională între instituții. Platformele digitale, soluțiile propuse de inteligența artificială, capacitățile de analiză geospațială și instrumentele de raportare orientate către cetățeni s-au transformat din inițiative tehnologice independente în componente indispensabile ale sistemelor moderne de guvernare a siguranței publice.

Experiența Kazahstanului evidențiază faptul că implicarea politică susținută, reformarea structurilor instituționale și investițiile strategice în infrastructuri digitale pot contribui la dezvoltarea unui ecosistem integrat de prevenire și gestionare a criminalității. Prin interconectarea progresivă a bazelor de date din sistemul de justiție penală, a sistemelor de informații geografice (GIS), a infrastructurilor inteligente de supraveghere video, a platformelor digitale de participare a cetățenilor și a capacităților de analiză operațională, țara a instituit premisele unui proces decizional fundamentat într-o măsură mai mare pe dovezi și informații analitice. Această infrastructură integrată consolidează nivelul de cunoaștere a situației, îmbunătățește coordonarea dintre instituții, eficientizează procesele operaționale și permite adoptarea unei abordări proactive în domeniul prevenirii criminalității.

În același timp, simpla inovare tehnologică nu este suficientă pentru a genera o prevenire mai eficientă a criminalității. Eficiența transformării digitale este de-

terminantă în arhitectura care adună capacitățile de supraveghere, guvernarea datelor și analiza bazată pe inteligența artificială în scopul îmbunătățirii securității publice.

CONCLUSIONS

The digital transformation of public safety systems is redefining the ways in which public authorities prevent crime, manage security-related risks and deliver law enforcement services. With the increasingly extensive integration of digital technologies into the field of law enforcement, crime prevention is being transformed from a reactive model, focused mainly on intervention after incidents have occurred, into a proactive approach grounded in real-time data, predictive analytics and information-sharing between institutions. Digital platforms, the solutions offered by artificial intelligence, geospatial analysis capabilities and citizen-oriented reporting tools have evolved from standalone technological initiatives into indispensable components of modern public safety governance systems.

Kazakhstan's experience highlights the fact that sustained political engagement, the reform of institutional structures and strategic investment in digital infrastructure can contribute to the development of an integrated ecosystem for crime prevention and management. By progressively interconnecting criminal justice databases, geographic information systems (GIS), intelligent video surveillance infrastructures, digital platforms for citizen participation and operational analysis capabilities, the country has established the preconditions for decision-making grounded to a greater extent in evidence and analytical intelligence. This integrated infrastructure strengthens situational awareness, improves coordination between institutions, streamlines operational processes and makes it possible to adopt a proactive approach in the field of crime prevention.

At the same time, technological innovation alone is not sufficient to generate more effective crime prevention. The

terminată în egală măsură de calitatea guvernantei instituționale, interoperabilitatea interinstituțională, acuratețea și calitatea datelor, capacitatea de analiză, existența unor garanții juridice adecvate și nivelul de încredere publică. În acest sens, inteligența artificială și analiza predictivă trebuie concepute ca instrumente de sprijin decizional, care consolidează capacitățile instituționale, păstrând însă rolul esențial al evaluării profesionale, controlului uman și responsabilității juridice. De o importanță egală este instituirea unor mecanisme de guvernantă care să asigure transparența, proporționalitatea intervențiilor, protecția vieții private, reziliența cibernetică și supravegherea etică pe întregul ciclu de colectare, analiză și utilizare a informațiilor digitale.

Constatările expuse în acest articol oferă perspective aplicabile pe scară largă pentru țările care urmăresc modernizarea infrastructurilor și mecanismelor de siguranță publică. Digitalizarea este eficientă în special atunci când este abordată ca o componentă a unei strategii complexe de siguranță publică, și nu ca o succesiune de proiecte tehnologice izolate. Interoperabilitatea între instituții reprezintă fundamentul integrării sistemelor informaționale fragmentate într-un ecosistem național de prevenire. În paralel, investițiile în capacități analitice, pregătirea profesională a personalului și evaluarea mecanismelor implementate sunt la fel de necesare precum investițiile în infrastructura tehnologică. Doar prin combinarea unui angajament politic susținut de o coordonare eficientă între instituții, inovația tehnologică poate fi transformată în progrese reale și măsurabile pentru siguranța publică.

Deși Kazahstanul a realizat progrese importante la construirea unuia dintre cele mai dezvoltate ecosisteme digitale de siguranță publică din Asia Centrală, acest proces de transformare se desfășoară și în prezent. Eforturile continue de consolidare a interoperabilității, coordonării instituționale, capacităților analitice și mecanismelor de guvernantă vor fi esențiale pentru valorificarea deplină a potențialului

effectiveness of digital transformation is determined in equal measure by the quality of institutional governance, inter-institutional interoperability, the accuracy and quality of data, analytical capacity, the existence of adequate legal safeguards and the level of public trust. In this respect, artificial intelligence and predictive analytics must be conceived as decision-support instruments that strengthen institutional capacities while preserving the essential role of professional judgement, human control and legal accountability. Of equal importance is the establishment of governance mechanisms capable of ensuring transparency, the proportionality of interventions, the protection of privacy, cyber resilience and ethical oversight throughout the entire cycle of collection, analysis and use of digital information.

The findings set out in this article offer broadly applicable insights for countries seeking to modernise their public safety infrastructures and mechanisms. Digitalisation is effective above all when it is approached as a component of a comprehensive public safety strategy, and not as a succession of isolated technological projects. Interoperability between institutions constitutes the foundation for integrating fragmented information systems into a national prevention ecosystem. In parallel, investment in analytical capacity, the professional training of personnel and the evaluation of the mechanisms implemented are just as necessary as investment in technological infrastructure. Only by combining sustained political commitment with effective coordination between institutions can technological innovation be transformed into real and measurable progress for public safety.

Although Kazakhstan has made important progress in building one of the most developed digital public safety ecosystems in Central Asia, this process of transformation is still ongoing. Continued efforts to strengthen interoperability, institutional coordination, analytical capacities and governance mechanisms will be essential in order to realise the full poten-

tehnologiilor digitale cu privire la prevenirea criminalității. Odată cu extinderea transformării digitale în sectorul public, experiența Kazahstanului oferă repere utile privind oportunitățile și provocările instituționale asociate construirii unor sisteme integrate de prevenire a criminalității, bazate pe date, analiză și dovezi.

tial of digital technologies with regard to crime prevention. As digital transformation expands across the public sector, Kazakhstan's experience offers useful benchmarks concerning the opportunities and the institutional challenges associated with building integrated crime prevention systems based on data, analysis and evidence.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Comisia Economică și Socială a Organizației Națiunilor Unite pentru Asia și Pacific (UN ESCAP). Orașe inteligente și sigure din Kazahstan (Bangkok: UN ESCAP, 2023). Disponibil: <https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/HPDS3a-KAZAKHSTAN-Smart-and-Safe-Cities-in-Kazakhstan.pdf>
2. „Dezvoltarea unui cadru instituțional favorabil transformării digitale a sectorului de afaceri din Kazahstan”. OECD / EU-CAI, mai 2023. Disponibil: https://assets.ctfassets.net/9crgcb5vlu43/3U5jdHx7vVCswJaOWxOVEv/03a72309ad893f402c3ccc163a2c75a5/ei_report-country_profile-kazakhstan.pdf
3. Secțiunea IV.2 „Transformare digitală” a Conceptului.....
4. Doszhanova A.B. & Begaliyev Ye.N. (2025). Tehnologiile informaționale și ale comunicațiilor în cadrul „Orașului inteligent” și rolul lor în sistemul de identificare: aspecte criminalistice. Seria juridică a Universității din Karaganda, 30(2), 125-133. DOI: 10.31489/2025L2/125-133
5. Codul de procedură penală al Republicii Kazahstan. Astana. Articole 179-181. Disponibil: <https://adilet.zan.kz/eng/docs/K1400000231?utm>
6. Regulamentul cu privire la procedura de recepționare și înregistrare a cererilor și sesizărilor privind infracțiunile, precum și de administrare a Registrului unic al urmăririi penale în faza de investigație preliminară. Aprobabil prin Ordinul Procurorului General al Republicii Kazahstan nr. 89 (19 septembrie 2014). Disponibil: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744>
7. Comitetul pentru Statistică Juridică și Evidențe Speciale din cadrul Procuraturii Generale a Republicii Kazahstan. (2023). Registrul unic al investigațiilor preliminare. Astana. Disponibil: <https://www.gov.kz/memleket/entities/pravstat/press/article/details/17505>
8. Comitetul pentru Statistică Juridică și Evidențe Speciale (PGO). „GIS Portal (Harta criminalității și straturile informaționale conexe)”. Disponibil: <https://gis.kgp.kz>
9. eGov.kz „Depunerea online a unei sesizări la poliție – filtrele Hărții criminalității și ritmul de actualizare a datelor” (28 iulie 2025). Disponibil: https://egov.kz/cms/ru/articles/zayavlenie_v_policiyu
10. Secțiunea IV.2.2 a Conceptului privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru anii 2024-2028.
11. Altainews.kz „De ce este necesară Harta infracțiunilor?” (8 iunie 2025). Disponibil: <https://altainews.kz/ru/rubriki/novosti/62542-zachem-nuzhna-karta-pravonarushenij.html>; Vecher.kz „Ce servicii digitale moderne au fost create de sistemul procuraturii în beneficiul populației și al statului?” (21 iulie 2023). Disponibil: <https://vecher.kz/ru/article/kakie-sovremennye-sifrovye-servisy-sozdany-v-sisteme-prokuratury-dlia-naseleniya-i-gosudarstva.html>
12. Comitetul pentru Statistică Juridică și

- Evidențe Speciale al Procuraturii Generale a Republicii Kazahstan. Astana. Disponibil: <https://www.gov.kz/memleket/entities/pravstat/press/article/details/17505>
13. Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Kazahstan. „Aplicația mobilă „102” – serviciu digital pentru comunicarea operativă a cetățenilor cu poliția”, anunț oficial, 10 februarie 2021. Disponibil: <https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim/press/news/details/1022866?lang=ru>
 14. Play Store (Google Play). „102” – aplicația mobilă SOS a MAI al Republicii Kazahstan” [Pagina aplicației, dezvoltator – Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Kazahstan]. Disponibil: <https://play.google.com/store/apps/details?id=kz.q19.sos&hl=ru>
 15. Departamentul Regional de Poliție Karaganda (gov.kz). „Aplicația mobilă „102” – o nouă modalitate de comunicare cu poliția”, 22 martie 2022. Disponibil: <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda/press/news/details/151326?lang=ru>
 16. Ministerul Afacerilor Interne / Polisia.kz „În Kazahstan a fost lansat un nou serviciu digital „Legea și ordinea” (23 iunie 2025). Disponibil: <https://polisia.kz/ru/v-kazahstane-zapustili-novyi-tsifrovoj-servis-zakon-i-poryadok/>
 17. Profit.kz „Ministerul Dezvoltării Digitale, Inovațiilor și Industriei Aerospațiale a prezentat serviciul „Legea și ordinea.” (iulie 2025). Disponibil: <https://profit.kz/news/72060/V-MIICR-rasskazali-o-servise-Zakon-i-Poryadok/>
 18. Polisia.kz „Serviciul digital „Legea și ordinea”: locuitorii regiunii Akmola depun sesizări prin intermediul aplicațiilor mobile” (22 octombrie 2025). Disponibil: <https://polisia.kz/ru/tsifrovoj-servis-zakon-i-poryadok-akmolintsy-podayut-obrashheniya-cherez-mobilnye-prilozheniya/>
 19. Secțiunea IV.3.4 a Conceptului privind asigurarea siguranței publice în parteneriat cu societatea pentru perioada 2024-2028.
 20. Polisia.kz „Serviciul „Legea și ordinea” din eGov Mobile – o modalitate eficientă de contact între cetățeni și poliție” (octombrie 2025). Disponibil: <https://polisia.kz/ru/zakon-i-poryadok-v-egov-mobile-effektivnyj-instrument-svyazi-grazhdan-s-politsiej/>
 21. Anexa 14.6 a Conceptului.....
 22. IDC. Polițistul digital: modernizarea activității de aplicare a legii – raport tematic (2024). Disponibil: https://mercury-library.foundryco.app/idgcampaigns/documents/uploaded_data/2db/17f/c5-/original/EUR252644524_Digital%20Policeman_Spotlight%20Paper_V7.pdf
 23. Centrul de Inovare INTERPOL. Sinteze de inovare, vol. 5, ediția nr. 3 (iunie 2025). „Polițistul digital al Kazahstanului: O nouă eră a poliției inteligente”, <https://www.interpol.int/content/download/23075/file/Innovation%20Snapshots%20Volume%205%20Issue%203%20JUN%202025.pdf>
 24. Ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Kazahstan nr. 360 din 30 aprilie 2025 „Privind aprobarea cerințelor privind utilizarea camerelor video corporale de către polițiști”. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35077529&show_di=1&pos=0;0#pos=0;0
 25. Mail.kz „Câte camere video corporale sunt alocate angajaților poliției și în ce scopuri?” (30 aprilie 2025), <https://mail.kz/ru/news/kz-news/skolko-videozhetonov-i-na-kakie-celi-vydelyatsya-sotrudnikam-policii>
 26. Ordinul No. 69 „Cu privire la aprobarea Regulilor privind funcționarea Sistemului Național de Monitorizare Video”. Sistemul de informare juridică „Adilet” al Republicii Kazahstan, 27 octombrie 2020, <https://adilet.zan.kz/eng/docs/V2000021693>
 27. Președintele Kassym-Jomart Tokayev, „Privind lansarea unei platforme naționale „Orașul sigur”, Agenția de știri Kazinform, 15 iulie 2024,
 28. <https://qazinform.com/news/kassym-jomart-tokayev-states-need->

- to-launch-safe-city-national-platform-15ded7
29. Comisia Economică și Socială a Organizației Națiunilor Unite pentru Asia și Pacific (UN ESCAP), „Orașe inteligente și sigure în Kazahstan” (Bangkok, 2023), <https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/HPDS3a-KAZAKHSTAN-Smart-and-Safe-Cities-in-Kazakhstan.pdf>
30. Comisia Economică a Organizației Națiunilor Unite pentru Europa (UNECE), „Profilul orașului inteligent și durabil: Almaty, Kazahstan” (Geneva, 2024),
31. https://unece.org/sites/default/files/2024-05/ECE%20HBP%20223_SSCP%20Almaty_E.pdf
32. Rețeaua extinsă de supraveghere video a Kazahstanului: transformarea siguranței publice prin inovare”, CIO, 18 decembrie 2024,
33. <https://www.cio.com/article/3623105/kazakhstans-carpet-cctv-transforming-public-safety-through-innovation.html>
34. Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Kazahstan. Ordinul nr. 897 din 10 decembrie 2018. „Cu privire la aprobarea Programului privind dezvoltarea sistemelor de monitorizare a siguranței publice în orașe”: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/D18C0000897>
35. „Kazahstanul pune în aplicare un sistem de monitorizare video bazat pe inteligență artificială”, Kazinform, 20 noiembrie 2024,
36. <https://qazinform.com/news/kazakhstan-implements-ai-powered-video-monitoring-system-a0e688>
37. „Sistem de recunoaștere facială bazat pe inteligență artificială, testat în două orașe din Kazahstan”, Times of Central Asia, 21 noiembrie 2024. <https://timesca.com/ai-facial-recognition-system-being-tested-in-two-cities-in-kazakhstan>
38. „Astana accelerează implementarea proiectului de oraș inteligent pentru creșterea nivelului de siguranță publică”, Astana Times, 27 august 2025
39. <https://astanatimes.com/2025/08/astana-advances-smart-city-project-to-strengthen-public-safety>
40. „Kazahstanul edifică un stat bazat pe supraveghere. Va fi China modelul urmat?” – Articole scrise de către Zholdas Orisbayev & Reid Standish (Radio Europa Liberă/Radio Libertatea), 6 octombrie 2025.
41. „Arhitectura digitală a unui oraș inteligent din Kazahstan”, Coda Story, 26 octombrie 2023,
42. <https://www.codastory.com/surveillance-and-control/kazakhstan-smart-city-surveillance>
43. „Kazahstanul lansează platforma digitală unificată TOR pentru îmbunătățirea siguranței rutiere”, Inbusiness.kz, 12 august 2025, <https://inbusiness.kz/ru/last/kazakhstan-predstavil-cifrovuyu-sistemu-kontrolya-dorog-tor>
44. „Platforma TOR începe monitorizarea tuturor drumurilor din Kazahstan”, Zakon.kz, 12 august 2025,
45. <https://www.zakon.kz/sobytiia/6487076-TOR-nachala-sledit-za-vsemi-dorogami-kazakhstana.html>
46. „Kazahstanul reunește toate camerele rutiere și dronele într-o singură platformă”, Orda.kz, 12 august 2025,
47. <https://en.orda.kz/kazakhstan-unites-all-road-cameras-and-drones-in-to-one-platform-7785>
48. „Kazahstanul planifică implementarea tehnologiilor de inteligență artificială pentru îmbunătățirea siguranței rutiere”, PrimeMinister.kz, 15 septembrie 2025,
49. <https://primeminister.kz/en/news/kazakhstan-intends-to-apply-ai-technologies-to-ensure-road-safety-30517>
50. „Tehnologiile bazate pe inteligență artificială reduc numărul victimelor pe autostrăzile din Kazahstan”, KT.kz, 18 septembrie 2025,
51. https://www.kt.kz/eng/government/kazakhstan_intends_to_apply_ai_technologies_to_ensure_1377982146.html

CZU: 343.736

DOI: <https://doi.org/10.67457/asasm.26.23.13>

DIGITALIZAREA ȘI TRANSPARENȚA ACTIVELOR ÎN ADMINISTRAREA MASEI DEBITOARE ÎN PROCEDURILE EUROPENE DE INSOLVENȚĂ

Rodica CHIRTOACĂ¹

Articolul analizează rolul digitalizării și al transparenței activelor în administrarea masei debitoare în cadrul procedurilor europene de insolvență, în contextul evoluțiilor legislative și instituționale promovate la nivelul Uniunii Europene. Cercetarea pornește de la necesitatea eficientizării mecanismelor de identificare, conservare și valorificare a patrimoniului debitorului, în condițiile creșterii complexității raporturilor juridice și a caracterului transfrontalier al insolvenței. Sunt examinate reperele generale privind utilizarea registrelor electronice de insolvență, interconectarea bazelor de date și instrumentele digitale destinate practicienilor în insolvență, cu accentul plasat pe impactul acestora asupra transparenței și trasabilității activelor.

Obiectivele studiului vizează evaluarea cadrului normativ european relevant, identificarea beneficiilor și limitărilor digitalizării în administrarea masei debitoare, precum și formularea unor propuneri de optimizare a practicilor existente. Metodologia utilizată include analiza doctrinară, comparativă și normativă a reglementărilor europene și a tendințelor actuale în materie.

Rezultatele cercetării evidențiază că digitalizarea contribuie semnificativ la creșterea transparenței, reducerea riscurilor de fraudă și accelerarea procedurilor de insolvență, facilitând accesul creditorilor la informații relevante și sporind eficiența administratorilor/lichidatorilor. Totodată, sunt identificate provocări legate de protecția datelor, interoperabilitatea sistemelor și uniformitatea aplicării normelor la nivel european.

Implicațiile teoretico-practice ale studiului constau în conturarea unui model modern de administrare a masei debitoare, bazat pe tehnologii digitale, care poate contribui la consolidarea încrederii în procedurile de insolvență și armonizarea practicilor în spațiul european.

Cuvinte-cheie: insolvență, digitalizare, transparență, registre de insolvență, UE.

DIGITALIZATION AND TRANSPARENCY OF ASSETS IN THE ADMINISTRATION OF THE DEBTOR'S ESTATE IN EUROPEAN INSOLVENCY PROCEEDINGS

Rodica CHIRTOACĂ¹

The article analyzes the role of digitalization and asset transparency in the administration of the debtor's estate within European insolvency proceedings, in the context of legislative and institutional developments promoted at the level of the European Union. The research starts from the need to increase the efficiency of mechanisms for identifying, preserving, and valorizing the debtor's assets, under the conditions of increasing complexity of legal relationships and the cross-border nature of insolvency.

The general benchmarks regarding the use of electronic insolvency registers, the interconnection of databases, and digital tools intended for insolvency practitioners are examined, with emphasis on their impact on transparency and traceability of assets.

The objectives of the study aim at evaluating the relevant European normative framework, identifying the benefits and limitations of digitalization in the administration of the debtor's estate, as well as formulating proposals for optimizing existing practices. The methodology used includes doctrinal, comparative, and normative analysis of European regulations and current trends in the field.

The research results highlight that digitalization significantly contributes to increasing transparency, reducing fraud risks, and accelerating insolvency proceedings, facilitating creditors' access to relevant information and enhancing the efficiency of administrators/liquidators. At the same time, challenges related to data protection, system interoperability, and uniform application of rules at the European level are identified.

The theoretical and practical implications of the study consist in outlining a modern model for administering the debtor's estate, based on digital technologies, which may contribute to strengthening trust in insolvency proceedings and to harmonizing practices within the European area.

Keywords: insolvency, digitalization, transparency, insolvency registers, EU.

¹ Doctorandă, Școala doctorală „Științe juridice și economice”, Universitatea de Stat din Moldova (ROR: <https://ror.org/0475kvb92>); e-mail: rector@usm.md; avocat Cabinetul „Avocatului Chirtoacă Rodica”, e-mail: roddica@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8141-6507>

PhD candidate, Doctoral School of Legal and Economic Sciences, State University of Moldova (ROR: <https://ror.org/0475kvb92>); e-mail: rector@usm.md; lawyer, Law Office of Chirtoacă Rodica, e-mail: roddica@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8141-6507>

INTRODUCERE

Digitalizarea proceselor juridice și consolidarea transparenței la gestionarea patrimoniului constituie direcții esențiale ale modernizării dreptului insolvenței la nivel european. În acest context, subiectul cercetării îl reprezintă mecanismele de digitalizare și asigurare a transparenței activelor în ceea ce ține de administrarea masei debitoare în procedurile europene de insolvență. Obiectul cercetării vizează ansamblul normelor juridice, instrumentelor digitale și practicilor instituționale utilizate pentru identificarea, conservarea și valorificarea activelor debitorului în cadrul procedurilor de insolvență cu elemente de extraneitate.

Importanța și actualitatea studiului sunt determinate de: intensificarea raporturilor economice transfrontaliere; necesitatea eficientizării procedurilor de insolvență; imperativele impuse de transformarea digitală a sistemelor judiciare în Uniunea Europeană. Adoptarea registrelor electronice de insolvență și interconectarea acestora la nivel european au generat noi standarde de transparență și acces la informație, influențând semnificativ modul de administrare a masei debitoare.

Gradul de cercetare a subiectului în doctrină relevă o preocupare constantă pentru analiza principiilor tradiționale ale patrimoniului și ale procedurii insolvenței, însă abordările privind digitalizarea și utilizarea tehnologiilor informaționale în acest domeniu rămân relativ recente și insuficient dezvoltate, în special în doctrina națională. În doctrina europeană, studiile se concentrează preponderent asupra eficienței procedurilor și cooperării transfrontaliere, fără a epuiza implicațiile tehnologice asupra masei debitoare.

Premisele cercetării pornesc de la ipoteza că digitalizarea contribuie la creșterea transparenței, eficienței și securității juridice în administrarea masei debitoare, dar ridică, totodată, provocări legate de protecția datelor și interoperabilitatea sistemelor.

INTRODUCTION

The digitalization of legal processes and the strengthening of transparency in the management of assets represent essential directions of the modernization of insolvency law at the European level. In this context, the subject of the research is represented by the mechanisms of digitalization and ensuring transparency of assets in the administration of the debtor's estate in European insolvency proceedings.

The object of the research concerns the set of legal norms, digital instruments, and institutional practices used for identifying, preserving, and valorizing the debtor's assets within insolvency proceedings involving elements of foreignness.

The importance and timeliness of the study are determined by the intensification of cross-border economic relations, the need to increase the efficiency of insolvency procedures, and the imperatives imposed by the digital transformation of judicial systems within the European Union. The adoption of electronic insolvency registers and their interconnection at the European level has generated new standards of transparency and access to information, significantly influencing the way in which the debtor's estate is administered.

The degree of research of the subject in doctrine reveals a constant concern for the analysis of traditional principles of patrimony and insolvency procedure; however, approaches regarding digitalization and the use of information technologies in this field remain relatively recent and insufficiently developed, especially in national doctrine. In European doctrine, studies mainly focus on the efficiency of procedures and cross-border cooperation, without exhausting the technological implications on the debtor's estate.

The premises of the research start from the hypothesis that digitalization contributes to increasing transparency, efficiency, and legal certainty in the administration of the debtor's estate, but at the same time raises challenges related to data protection and system interoperability.

The research methods used include

Metodele de cercetare utilizate includ metoda analizei juridice, metoda comparativă, metoda sistemică și metoda interpretării normelor juridice. Materialele aplicate la elaborarea studiului cuprind legislația Uniunii Europene în materia insolvenței, acte normative naționale relevante, doctrina de specialitate, rapoarte și studii privind digitalizarea sistemelor judiciare și interconectarea registrelor de insolvență.

DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE

Pentru a asigura coerența analizei și evidențierea progresivă a rezultatelor cercetării, compartimentul „Discuții și rezultate obținute” poate fi structurat în următoarele paragrafe: Reglementarea europeană și conținutul masei debitoare; principiile care guvernează masa debitoare; digitalizarea procedurilor de insolvență; impactul digitalizării asupra masei debitoare; rolul transparenței în administrarea masei debitoare; jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

1. Reglementarea europeană și conținutul masei debitoare

Transformările digitale din ultimele decenii au influențat profund toate domeniile juridice, inclusiv dreptul insolvabilității. În contextul globalizării economice și al creșterii cazurilor de insolvență transfrontalieră, necesitatea unor mecanisme eficiente de administrare a masei debitoare a devenit o problemă esențială. Astfel, Uniunea Europeană și-a propus instituirea unui spațiu de libertate, securitate și justiție. Buna funcționare a pieței interne impune ca procedurile transfrontaliere de insolvență să funcționeze eficient și efectiv prin adoptarea instrumentelor juridice. Drept urmare, Consiliul Uniunii Europene a propus o nouă reglementare la inițiativa Republicii Federale Germania și a Republicii Finlanda cu avizul Parlamentului European și al Comitetului Economic și Social: adoptarea Regulamentului Uniunii Europene 2015/848 [1, p.6].

Adoptarea Regulamentului (UE) 2015/848 a marcat o etapă importan-

the method of legal analysis, the comparative method, the systemic method, and the method of interpretation of legal norms. The materials used in elaborating the study include European Union legislation in the field of insolvency, relevant national normative acts, specialized doctrine, as well as reports and studies regarding the digitalization of judicial systems and the interconnection of insolvency registers.

DISCUSSIONS AND RESULTS OBTAINED

In order to ensure the coherence of the analysis and the progressive highlighting of the research results, the section “Discussions and Results Obtained” may be structured into the following paragraphs: European regulation and the content of the insolvency estate; principles governing the insolvency estate; digitalization of insolvency proceedings; the impact of digitalization on the insolvency estate; the role of transparency in the administration of the insolvency estate; the case law of the Court of Justice of the European Union.

1. European Regulation and the Content of the Insolvency Estate

Digital transformations in recent decades have profoundly influenced all areas of law, including insolvency law. In the context of economic globalization and the increase in cross-border insolvency cases, the need for efficient mechanisms for administering the insolvency estate has become a fundamental issue. Thus, the European Union has aimed to establish an area of freedom, security and justice. The proper functioning of the internal market requires that cross-border insolvency proceedings operate efficiently and effectively through the adoption of appropriate legal instruments. Consequently, the Council of the European Union proposed a new regulation at the initiative of the Federal Republic of Germany and the Republic of Finland, with the opinion of the European Parliament and the Economic and Social Committee, leading to the adoption of Regulation (EU) 2015/848 [1, p. 6].

tă în modernizarea cadrului juridic european, având ca obiectiv principal creșterea eficienței procedurilor de insolvență și facilitarea cooperării între statele membre [6]. Prin acest Regulament se marchează o schimbare de paradigmă, consacându-se un sistem bazat pe cooperare, interoperabilitate și digitalizare. Un element central al reformei îl constituie digitalizarea și transparența informațiilor privind masa debitoare, care contribuie la reducerea asimetriei informaționale și consolidarea încrederii creditorilor. Digitalizarea justiției constituie una dintre direcțiile esențiale ale evoluției dreptului contemporan, influențând inclusiv materia insolvenței. În contextul intensificării raporturilor juridice transfrontaliere, administrarea eficientă a masei debitoare presupune acces rapid și transparent la informații relevante. Problema centrală a cercetării constă în determinarea măsurii în care instrumentele digitale contribuie la realizarea unei administrări transparente și eficiente a masei debitoare.

Datorită evoluției dreptului european al insolvenței, digitalizarea procedurilor judiciare și creșterea transparenței patrimoniului debitorului au devenit elemente esențiale pentru eficientizarea administrării masei debitoare. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale și interconectarea registrelor electronice au contribuit semnificativ la facilitarea identificării activelor debitorului, în special în situațiile în care acestea sunt localizate în jurisdicții diferite.

Un rol important în acest proces îl are cadrul normativ instituit prin Regulation (EU) 2015/848 on Insolvency Proceedings, care a consolidat cooperarea dintre statele membre ale Uniunii Europene în materie de proceduri de insolvență. Regulamentul a instituit obligația statelor membre de a crea registre electronice ale procedurilor de insolvență, accesibile publicului, care conțin informații relevante privind deschiderea procedurii, identitatea debitorului, instanța competentă și administratorul procedurii [6]. Interconectarea

The adoption of Regulation (EU) 2015/848 marked an important stage in the modernization of the European legal framework, with the main objective of increasing the efficiency of insolvency proceedings and facilitating cooperation between Member States [6].

This Regulation (EU) 2015/848 represents a paradigm shift, establishing a system based on cooperation, interoperability and digitalization. A central element of the reform is the digitalization and transparency of information concerning the insolvency estate, which contributes to reducing information asymmetry and strengthening creditors' confidence. The digitalization of justice constitutes one of the essential directions in the evolution of contemporary law, also influencing insolvency matters. In the context of intensifying cross-border legal relations, the efficient administration of the insolvency estate requires rapid and transparent access to relevant information. The central issue of this research is to determine the extent to which digital tools contribute to achieving transparent and efficient administration of the insolvency estate.

Due to the evolution of European insolvency law, the digitalization of judicial proceedings and the increase in transparency of the debtor's assets have become essential elements for improving the administration of the insolvency estate. The development of information technologies and the interconnection of electronic registers have significantly facilitated the identification of debtor assets, especially in situations where these are located in different jurisdictions.

An important role in this process is played by the regulatory framework established by Regulation (EU) 2015/848 on insolvency proceedings, which has strengthened cooperation between the Member States of the European Union in this field. The Regulation introduced the obligation for Member States to create publicly accessible electronic insolvency registers containing relevant information regarding the opening of proceedings, the identity of the

acestor registre la nivel european permite creditorilor și altor persoane interesate să identifice rapid existența unei proceduri de insolvență într-un alt stat membru și să își exercite drepturile în cadrul acesteia.

Dezvoltarea registrelor electronice contribuie la sporirea transparenței patrimoniului debitorului și facilitează identificarea bunurilor care pot fi incluse în masa debitoare. În majoritatea statelor europene există registre digitale specializate pentru evidența diferitelor categorii de bunuri, precum registrele cadastrale pentru bunurile imobile, registrele de garanții reale mobiliare, registrele comerciale sau bazele de date privind vehiculele și participațiile societare [6]. Accesul administratorului procedurii de insolvență la aceste baze de date permite identificarea rapidă a activelor debitorului și stabilirea exactă a compoziției masei debitoare.

Importanța digitalizării devine și mai evidentă în cazul procedurilor de insolvență cu elemente de extraneitate. În cadrul economiei europene integrate, societățile comerciale pot deține active sau participații în mai multe state, iar identificarea acestora constituie adesea o provocare pentru administratorul insolventității. Interconectarea registrelor electronice și schimbul de informații între autoritățile naționale facilitează localizarea acestor active și includerea lor în masa debitoare, contribuind astfel la realizarea principiului universalității patrimoniului debitorului în procedura de insolvență [5].

Din perspectivă practică, digitalizarea procedurilor de insolvență produce o serie de efecte pozitive asupra administrării masei de debitoare. În primul rând, aceasta permite identificarea mai rapidă a bunurilor debitorului și reduce riscul ascunderii sau transferului fraudulos al activelor înainte ori în timpul procedurii. În al doilea rând, accesul electronic la informații contribuie la reducerea costurilor administrative ale procedurii și accelerarea procesului de valorificare a bunurilor din masa de debitoare. În al treilea rând, transparența informațiilor

debtor, the competent court and the insolvency practitioner [6]. The interconnection of these registers at European level allows creditors and other interested parties to quickly identify the existence of insolvency proceedings in another Member State and to exercise their rights within them.

The development of electronic registers contributes to increasing the transparency of the debtor's assets and facilitates the identification of assets that may be included in the insolvency estate. In most European states, there are specialized digital registers for recording different categories of assets, such as land registers for immovable property, security interest registers, commercial registers, or databases concerning vehicles and corporate shareholdings [6]. The insolvency practitioner's access to these databases enables the rapid identification of the debtor's assets and the accurate determination of the composition of the insolvency estate.

The importance of digitalization becomes even more evident in insolvency proceedings involving foreign elements. Within the integrated European economy, companies may hold assets or shares in several states, and identifying them often constitutes a challenge for the insolvency practitioner. The interconnection of electronic registers and the exchange of information between national authorities facilitate the localization of such assets and their inclusion in the insolvency estate, thus contributing to the realization of the principle of universality of the debtor's estate in insolvency proceedings [5].

From a practical perspective, the digitalization of insolvency proceedings produces a series of positive effects on the administration of the insolvency estate. First, it allows for faster identification of debtor assets and reduces the risk of concealment or fraudulent transfer of assets before or during the proceedings. Second, electronic access to information contributes to reducing the administrative costs of the proceedings and accelerates the process of asset realization. Third, transparency regarding insolvency proceedings enhanc-

privind procedura de insolvență sporește protecția creditorilor, oferindu-le posibilitatea de a monitoriza evoluția procedurii și a-și valorifica drepturile în mod eficient.

În doctrina contemporană se apreciază că digitalizarea și transparența activelor reprezintă un instrument important pentru modernizarea dreptului insolvenței și consolidarea eficienței procedurilor colective [1, p. 64-65]. Prin facilitarea identificării și administrării patrimoniului debitorului, aceste mecanisme contribuie la realizarea scopului fundamental al procedurii de insolvență, și anume satisfacerea creanțelor creditorilor într-un mod ordonat, echitabil și transparent.

Prin urmare, în cadrul evoluțiilor moderne ale dreptului european al insolvenței, digitalizarea registrelor patrimoniale și interconectarea bazelor de date juridice constituie factori esențiali care influențează formarea, identificarea și valorificarea masei debitoare, contribuind la eficientizarea procedurilor și creșterea gradului de protecție a creditorilor. Dacă e să ne referim la reglementarea europeană generală, conținutul masei debitoare în dreptul european comparat, atunci conceptul de masă debitoare la nivel european (uneori numită și „masa activă”, „boedel”, „insolvency estate”) reprezintă totalitatea bunurilor și drepturilor patrimoniale ale debitorului care sunt supuse procedurii de insolvență și servesc la satisfacerea creanțelor creditorilor [4, p. 231].

Deși terminologia diferă de la un stat la altul, ideea juridică este relativ unitară în dreptul european al insolvenței. În spațiul Uniunii Europene nu există o definiție unică a masei debitoare, deoarece dreptul material al insolvenței rămâne în competența statelor membre. Totuși, cadrul european este influențat în special de Regulation (EU) 2015/848 on Insolvency Proceedings. Acest regulament stabilește *competența internațională* pentru deschiderea procedurii de insolvență, reglementează *recunoașterea procedurilor între statele membre*, determină *legea aplicabilă asupra*

es creditor protection by enabling them to monitor the evolution of the proceedings and to effectively exercise their rights.

In contemporary doctrine, digitalization and asset transparency are considered important tools for modernizing insolvency law and strengthening the efficiency of collective procedures [1, p. 64-65]. By facilitating the identification and administration of the debtor's assets, these mechanisms contribute to achieving the fundamental objective of insolvency proceedings, namely the orderly, equitable and transparent satisfaction of creditors' claims.

Therefore, within the modern developments of European insolvency law, the digitalization of asset registers and the interconnection of legal databases constitute essential factors influencing the formation, identification and realization of the insolvency estate, contributing to increased procedural efficiency and enhanced creditor protection.

If we refer to the general European regulation and the content of the insolvency estate in comparative European law, the concept of insolvency estate at European level (sometimes also referred to as “estate”, “boedel”, or “insolvency estate”) represents the totality of the debtor's assets and proprietary rights subject to insolvency proceedings and serving to satisfy creditors' claims [4, p. 231].

Although terminology differs from one state to another, the legal idea is relatively uniform in European insolvency law. Within the European Union, there is no single definition of the insolvency estate, as substantive insolvency law remains within the competence of the Member States. However, the European framework is primarily influenced by Regulation (EU) 2015/848 on insolvency proceedings. This Regulation establishes international jurisdiction for opening insolvency proceedings, regulates the recognition of proceedings between Member States, and determines the law applicable to the insolvency estate [6]. According to the Regulation, the law of the state in which proceedings are opened (*lex concursus*) determines: which assets

masei insolvenței [6]. Potrivit regulamentului, *legea statului în care se deschide procedura (lex concursus)* determină: ce bunuri intră în masa debitoare și modul de administrare și lichidare a acesteia; drepturile creditorilor asupra bunurilor. Prin urmare, deși există coordonare europeană, *structura concretă a masei debitoare este stabilită de legislațiile naționale*.

În majoritatea sistemelor europene, masa debitoare include a) *bunurile existente la momentul deschiderii procedurii*. Acestea pot fi: bunuri mobile și imobile; conturi bancare; valori mobiliare; drepturi de proprietate intelectuală; participații în alte societăți; b) *bunurile dobândite după deschiderea procedurii*. În unele sisteme juridice europene, masa debitoare poate include: venituri generate după deschiderea procedurii; bunuri recuperate prin acțiuni judiciare; drepturi patrimoniale și creanțe ale debitorului, de exemplu creanțe împotriva terților, despăgubiri); drepturi contractuale [4, p. 231].

În privința bunurilor recuperate prin acțiuni specifice procedurii, administratorul insolabilității poate introduce acțiuni precum: anularea actelor frauduloase; anularea transferurilor preferențiale; recuperarea bunurilor înstrăinate anterior procedurii. Aceste bunuri recuperate devin parte a masei debitoare [2, p. 98].

În literatura juridică europeană există două abordări doctrinare principale în privința masei debitoare: a) Concepția patrimonială; b) Concepția procedurală. În perspectiva concepției patrimoniale, masa debitoare este văzută ca *un patrimoniu autonom sau o universalitate juridică distinctă*. Această viziune este prezentă mai ales în: dreptul francez; dreptul german; dreptul italian.

Potrivit abordării procedurale, masa debitoare nu este un patrimoniu distinct, ci *un mecanism procedural de administrare a bunurilor debitorului în interesul creditorilor*. Această interpretare apare frecvent în doctrină anglo-saxonă.

Astfel, în ultimii ani se observă câteva

are included in the insolvency estate; the manner of administration and liquidation; and the rights of creditors over those assets. Therefore, although there is European coordination, the concrete structure of the insolvency estate is determined by national legislation.

In most European systems, the insolvency estate includes:

a) assets existing at the time of the opening of proceedings, such as movable and immovable property, bank accounts, securities, intellectual property rights, and shareholdings in other companies;

b) assets acquired after the opening of proceedings. In some European legal systems, the insolvency estate may also include income generated after the opening of proceedings and assets recovered through legal actions;

c) proprietary rights and claims of the debtor, for example claims against third parties, compensation claims, and contractual rights [4, p. 231].

Assets recovered through specific procedural actions are also included. The insolvency practitioner may initiate actions such as the avoidance of fraudulent acts, the annulment of preferential transfers, and the recovery of assets transferred prior to the proceedings. These recovered assets become part of the insolvency estate [2, p. 98].

In European legal literature, there are two main doctrinal approaches regarding the insolvency estate:

a) the patrimonial approach;

b) the procedural approach.

From the perspective of the patrimonial approach, the insolvency estate is seen as an autonomous patrimony or a distinct legal universality. This view is particularly present in French, German and Italian law.

By contrast, according to the procedural approach, the insolvency estate is not a distinct patrimony but rather a procedural mechanism for administering the debtor's assets in the interest of creditors. This interpretation is frequently encountered in Anglo-Saxon doctrine.

Thus, in recent years several devel-

evoluții în dreptul european al insolvenței în ceea ce ține de *extinderea conceptului de masă debitoare* prin includerea bunurilor recuperate din acte frauduloase, *protecția creditorilor garantati*, care pot avea drepturi preferențiale asupra anumitor bunuri din masă, *digitalizarea și transparența activelor*, inclusiv *evidența activelor transfrontaliere* și *consolidarea cooperării între instanțele din statele membre*.

2. Principiile care guvernează masa debitoare în Europa

În cadrul procedurilor europene de insolvență, masa debitoare reprezintă nucleul patrimonial asupra căruia se concentrează interesele creditorilor și intervenția organelor procedurii. Reglementarea acesteia este influențată de un ansamblu de principii juridice, consacrate atât în legislația Uniunii Europene, cât și în tradițiile juridice naționale, care asigură echilibrul între eficiența procedurii și protecția drepturilor participanților.

Un prim principiu fundamental este cel al universalității masei debitoare, potrivit căruia aceasta cuprinde totalitatea bunurilor și drepturilor patrimoniale ale debitorului, indiferent de localizarea acestora. În context european, acest principiu capătă o dimensiune transfrontalieră, fiind corelat cu ideea procedurii principale de insolvență și efectele sale asupra patrimoniului situat în mai multe state membre.

Corelativ, se afirmă principiul unității masei debitoare, care presupune tratarea patrimoniului debitorului ca un tot indivizibil, destinat satisfacerii colective a creditorilor. Cu toate acestea, dreptul european admite anumite derogări, precum deschiderea procedurilor secundare, ceea ce relativizează caracterul absolut al acestui principiu.

Un alt pilon esențial îl constituie principiul egalității creditorilor (*par conditio creditorum*), conform căruia creditorii de același rang trebuie să beneficieze de un tratament nediscriminatoriu în cadrul distribuirii masei debitoare. Acest principiu este însă temperat de existența cauzelor

opments can be observed in European insolvency law regarding the expansion of the concept of the insolvency estate, including: the inclusion of assets recovered from fraudulent acts; the protection of secured creditors who may have preferential rights over certain assets; the digitalization and transparency of assets, including the recording of cross-border assets; and the strengthening of cooperation between courts of Member States.

2. Principles Governing the Insolvency Estate in Europe

Within European insolvency proceedings, the insolvency estate represents the patrimonial core upon which the interests of creditors and the intervention of procedural bodies are focused. Its regulation is influenced by a set of legal principles, enshrined both in European Union legislation and in national legal traditions, which ensure a balance between procedural efficiency and the protection of the rights of the participants.

A first fundamental principle is the principle of universality of the insolvency estate, according to which it encompasses all assets and proprietary rights of the debtor, regardless of their location. In the European context, this principle acquires a cross-border dimension, being correlated with the concept of main insolvency proceedings and their effects on assets located in multiple Member States.

Correlatively, the principle of unity of the insolvency estate is affirmed, which presupposes the treatment of the debtor's patrimony as an indivisible whole, intended for the collective satisfaction of creditors. However, European law allows for certain derogations, such as the opening of secondary proceedings, which relativizes the absolute nature of this principle.

Another essential pillar is the principle of equality of creditors (*par conditio creditorum*), according to which creditors of the same rank must benefit from non-discriminatory treatment in the distribution of the insolvency estate. This principle is, however, tempered by the ex-

de preferință, care justifică o ierarhizare a creanțelor.

De asemenea, principiul transparenței joacă un rol din ce în ce mai important, mai ales în contextul digitalizării procedurilor de insolvență. Accesul la informații privind componența și evoluția masei debitoare este esențial pentru garantarea drepturilor creditorilor și prevenirea fraudelor.

Un alt principiu relevant este cel al maximizării valorii masei debitoare, care impune administratorului sau lichidatorului obligația de a conserva și valorifica bunurile în mod eficient, în vederea obținerii celui mai bun rezultat posibil pentru creditori.

Nu în ultimul rând, se remarcă principiul cooperării și coordonării între autorități, specific contextului european, care vizează facilitarea schimbului de informații și acțiunilor concertate în procedurile transfrontaliere de insolvență.

Aceste principii conturează un cadru juridic complex și dinamic, în care masa debitoare este administrată nu doar ca o simplă universalitate de bunuri, ci ca un mecanism juridic supus exigențelor eficienței, echității și transparenței, în concordanță cu tendințele de armonizare la nivel european.

3. Digitalizarea procedurilor de insolabilitate în Uniunea Europeană

Digitalizarea și transparența activelor reprezintă una dintre tendințele moderne ale dreptului european al insolvenței, având un rol important în identificarea, administrarea și valorificarea eficientă a masei debitoare, mai ales în situațiile în care bunurile debitorului sunt dispersate în mai multe jurisdicții. În ultimul deceniu, Uniunea Europeană a promovat digitalizarea procedurilor judiciare și administrative, inclusiv în domeniul insolvenței. Un rol central, după cum am relatat în acest studiu de cercetare, îl are Regulation (EU) 2015/848 on Insolvency Proceedings. Acest document a introdus obligația statelor membre de a crea *registre electronice ale procedurilor de insolvență*, care permit: publicarea informațiilor pri-

istence of preferential rights, which justify a hierarchy of claims.

Furthermore, the principle of transparency plays an increasingly important role, especially in the context of the digitalization of insolvency proceedings. Access to information regarding the composition and evolution of the insolvency estate is essential for safeguarding creditors' rights and preventing fraud.

Another relevant principle is the principle of maximizing the value of the insolvency estate, which imposes on the administrator or liquidator the obligation to preserve and realize assets efficiently, with a view to obtaining the best possible outcome for creditors.

Last but not least, the principle of cooperation and coordination between authorities, specific to the European context, aims at facilitating the exchange of information and coordinated actions in cross-border insolvency proceedings.

These principles outline a complex and dynamic legal framework in which the insolvency estate is administered not merely as a simple universality of assets, but as a legal mechanism subject to the requirements of efficiency, fairness, and transparency, in line with harmonization trends at the European level.

3. Digitalization of Insolvency Proceedings in the European Union

The digitalization and transparency of assets represent one of the modern trends in European insolvency law, playing an important role in the identification, administration, and efficient realization of the insolvency estate, especially in situations where the debtor's assets are dispersed across multiple jurisdictions.

Over the past decade, the European Union has promoted the digitalization of judicial and administrative procedures, including in the field of insolvency. A central role, as highlighted in this research study, is played by Regulation (EU) 2015/848 on insolvency proceedings. This Regulation introduced the obligation for Member States to establish electronic insolvency registers,

vind deschiderea procedurii; identificarea administratorului insolvabilității; accesul creditorilor la informații privind masa debitoare; consultarea datelor privind procedurile transfrontaliere [6].

Pentru interconectarea acestor registre s-a creat sistemul european e-Justice, administrat de European Commission [10]. Prin intermediul acestui portal, creditorii și instanțele din diferite state pot verifica rapid dacă o persoană juridică este implicată într-o procedură de insolvență.

Digitalizarea a determinat apariția unor instrumente juridice și tehnice menite să crească *transparența patrimoniului debitorului*. Printre acestea se numără:

a) *registrele electronice ale procedurilor de insolvență*. Aceste registre includ informații despre: deschiderea procedurii; bunurile identificate; administratorul insolvabilității; stadiul procedurii. Accesul public la aceste date facilitează informarea creditorilor, reduce riscul de fraudă și permite verificarea situației juridice a debitorului;

b) *registrele bunurilor patrimoniale*. În statele europene există registre digitale pentru: bunuri imobile (cadastru); gajuri și ipoteci; vehicule; participații societare. Administratorul insolvabilității poate consulta aceste baze de date pentru identificarea activelor care intră în masa deitoare;

c) *evidența activelor transfrontaliere*. Unul dintre cele mai dificile aspecte ale procedurii de insolvență este localizarea bunurilor aflate în alte state. Digitalizarea a facilitat acest proces prin: interconectarea registrelor comerciale europene; accesul online la registrele de proprietate; schimbul de informații între instanțe și administratori ai procedurii. De exemplu, dacă o societate insolvabilă dintr-un stat deține bunuri imobile într-un alt stat, conturi bancare în străinătate, participații într-o companie din altă jurisdicție, atunci administratorul insolvabilității poate identifica aceste bunuri mai rapid, incluzându-le în masa deitoare transfrontalieră. În doctrină s-a arătat că digitalizarea contribuie la

which enable: the publication of information regarding the opening of proceedings; the identification of the insolvency practitioner; creditors' access to information concerning the insolvency estate; and the consultation of data on cross-border proceedings [6].

For the interconnection of these registers, the European e-Justice system was created, administered by the European Commission [10]. Through this portal, creditors and courts from different states can quickly verify whether a legal entity is involved in insolvency proceedings.

Digitalization has led to the emergence of legal and technical instruments designed to increase the transparency of the debtor's assets. Among these are:

a) Electronic insolvency registers.

b) These registers include information on: the opening of proceedings; identified assets; the insolvency practitioner; and the stage of the proceedings. Public access to such data facilitates creditor awareness, reduces the risk of fraud, and allows verification of the debtor's legal status.

c) Registers of patrimonial assets.

d) In European states, there are digital registers for: immovable property (land registries); pledges and mortgages; vehicles; and corporate shareholdings. The insolvency practitioner may consult these databases in order to identify the assets included in the insolvency estate.

c) Recording of cross-border assets.

One of the most challenging aspects of insolvency proceedings is the identification of assets located in other states. Digitalization has facilitated this process through: the interconnection of European commercial registers; online access to property registers; and the exchange of information between courts and insolvency practitioners. For example, if an insolvent company in one state owns immovable property in another state, bank accounts abroad, or shareholdings in a company established in another jurisdiction, the insolvency practitioner can identify these assets more rapidly and include them in the cross-border insolvency estate.

„modernizarea mecanismelor de administrare a patrimoniului debitorului” [5].

4. Impactul digitalizării asupra administrării masei debitoare

Digitalizarea reprezintă una dintre cele mai semnificative transformări contemporane ale procedurilor de insolvență, influențând în mod direct modul de administrare a masei debitoare. În contextul european, integrarea tehnologiilor informaționale în activitatea practicienilor în insolvență și a autorităților competente contribuie la redefinirea mecanismelor tradiționale de identificare, conservare și valorificare a patrimoniului debitorului [7].

Un prim efect major al digitalizării constă în *eficientizarea procesului de identificare a activelor*. Accesul la registre electronice interconectate, baze de date naționale și europene, precum și utilizarea instrumentelor digitale de analiză permit o localizare rapidă și precisă a bunurilor debitorului, inclusiv în situații transfrontaliere. Această evoluție reduce semnificativ riscul de disimulare sau sustragere a activelor și consolidează caracterul efectiv al procedurii de insolvență.

În al doilea rând, digitalizarea contribuie la *creșterea transparenței în administrarea masei debitoare*. Publicarea informațiilor relevante în registre electronice și facilitarea accesului creditorilor la date actualizate privind situația patrimoniului debitorului sporesc încrederea în procedură și asigură respectarea principiului egalității creditorilor. Totodată, trasabilitatea operațiunilor efectuate asupra masei debitoare devine mai ușor de monitorizat.

Un alt impact semnificativ vizează *accelerarea procedurilor de valorificare a activelor*. Platformele digitale de licitație și instrumentele electronice de comunicare reduc durata procedurilor și costurile administrative, contribuind la maximizarea valorii masei debitoare și satisfacerea într-un termen rezonabil a creanțelor creditorilor.

In legal doctrine, it has been emphasized that digitalization contributes to the “modernization of mechanisms for administering the debtor’s assets” [5].

4. The Impact of Digitalization on the Administration of the Insolvency Estate

Digitalization represents one of the most significant contemporary transformations of insolvency procedures, directly influencing the manner in which the insolvency estate is administered. In the European context, the integration of information technologies into the activity of insolvency practitioners and competent authorities contributes to redefining the traditional mechanisms of identifying, preserving, and realizing the debtor’s assets [7].

A first major effect of digitalization consists in the enhancement of the asset identification process. Access to interconnected electronic registers, national and European databases, as well as the use of digital analytical tools, enables the rapid and accurate localization of the debtor’s assets, including in cross-border situations. This development significantly reduces the risk of concealment or misappropriation of assets and strengthens the effectiveness of insolvency proceedings.

Secondly, digitalization contributes to increased transparency in the administration of the insolvency estate. The publication of relevant information in electronic registers and the facilitation of creditors’ access to up-to-date data regarding the debtor’s patrimonial situation enhance trust in the procedure and ensure compliance with the principle of equality of creditors. At the same time, the traceability of operations carried out in relation to the insolvency estate becomes easier to monitor.

Another significant impact concerns the acceleration of asset realization procedures. Digital auction platforms and electronic communication tools reduce the duration of proceedings and administrative costs, thereby contributing to maximizing the value of the insolvency estate and ensuring the satisfaction of creditors’ claims within a reasonable time.

Pe de altă parte, digitalizarea implică *provocări juridice și tehnice*. Printre acestea se numără protecția datelor cu caracter personal, securitatea cibernetică, precum și necesitatea asigurării interoperabilității între sistemele informatice ale statelor membre [6]. De asemenea, disparitățile la nivelul de dezvoltare digitală pot genera dificultăți de aplicare uniformă a instrumentelor moderne.

În plan teoretic, digitalizarea determină o reconceptualizare a masei debitoare, care nu mai este privită exclusiv ca o universalitate de bunuri, ci și ca un ansamblu de informații gestionate digital. În plan practic, aceasta contribuie la creșterea eficienței, transparenței și predictibilității procedurilor de insolvență, precum și la identificarea rapidă a activelor și reducerea costurilor procedurii. Consultarea registrelor online reduce durata investigațiilor patrimoniale și costurile administrative. Odată cu creșterea transparenței pentru creditori, ei pot verifica existența procedurii și stadiul acesteia, dar și deciziile relevante ale instanței. Astfel se va contribui substanțial la prevenirea fraudelor. Iar publicitatea digitală a procedurii limitează posibilitatea transferului fraudulos al bunurilor și ascunderii activelor.

Dacă e să efectuăm o generalizare la capitolul dat, putem conchide că impactul digitalizării asupra administrării masei debitoare este profund și multidimensional, marcând tranziția către un model modern de gestionare a patrimoniului debitorului, adaptat cerințelor economiei digitale și cooperării juridice europene, care sunt necesare pentru Republica Moldova, la examinarea procedurilor de insolvabilitate. În acest context, digitalizarea ar produce mai multe efecte practice importante, accesul la baze de date electronice permițând descoperirea bunurilor ascunse sau transferate înainte de procedură. Pentru analiza teoretico-practică a masei debitoare, digitalizarea este relevantă, deoarece facilitează identificarea activelor care formează masa debitoare, permite urmărirea bunurilor în

On the other hand, digitalization also entails legal and technical challenges. These include the protection of personal data, cybersecurity concerns, and the need to ensure interoperability between the information systems of Member States [6]. Moreover, disparities in the level of digital development may generate difficulties in the uniform application of modern instruments.

From a theoretical perspective, digitalization leads to a reconceptualization of the insolvency estate, which is no longer perceived exclusively as a universality of assets, but also as a set of information managed digitally.

From a practical perspective, it contributes to increasing the efficiency, transparency, and predictability of insolvency proceedings. It enables the rapid identification of assets, reduces procedural costs, and shortens the duration of patrimonial investigations through access to online registers. It also enhances transparency for creditors, who can verify the existence of proceedings, their stage, and the relevant court decisions. Last but not least, digitalization contributes to fraud prevention, as the digital publicity of proceedings limits the possibility of fraudulent asset transfers and the concealment of assets.

By way of generalization, the impact of digitalization on the administration of the insolvency estate is profound and multidimensional, marking the transition towards a modern model of managing the debtor's assets, adapted to the requirements of the digital economy and European legal cooperation. These developments are also relevant for the Republic of Moldova in the examination of insolvency proceedings. In this context, digitalization produces several important practical effects: access to electronic databases allows the discovery of hidden or previously transferred assets.

For the theoretical and practical analysis of the insolvency estate, digitalization is particularly relevant as it facilitates the identification of assets forming the insolvency estate, enables the tracing of assets across different jurisdictions, contributes

jurisdicții diferite, contribuie la eficiența valorificării patrimoniului debitorului, consolidează transparența și controlul creditorilor asupra procedurii. Astfel, în doctrina contemporană europeană, digitalizarea este privită ca un instrument esențial pentru gestionarea eficientă a masei debitoare în procedurile moderne de insolvență [7].

5. Administrarea masei debitoare și rolul transparenței în contextual digital

Practicianul în insolvabilitate/administratorul, adică lichidatorul, dobândește un rol esențial în gestionarea informației digitale. Conform art.21 din Regulament, acesta poate exercita atribuții și în alte state membre, inclusiv gestionarea activelor. Astfel, digitalizarea impune obligații sporite de transparență, utilizarea platformei electronice, raportare continuă către creditorii [6].

Transparența constituie unul dintre principiile esențiale care guvernează procedura insolvenței, fiind intrinsec legată de caracterul colectiv și concurențial al acesteia. În doctrină, s-a subliniat că procedura insolvenței nu poate funcționa eficient în absența unui cadru informațional clar și accesibil tuturor participanților la procedură [3, p. 30-40].

Masa debitoare, calificată frecvent drept patrimoniu de afecțiune, este destinată satisfacerii intereselor creditorilor, ceea ce presupune o vizibilitate deplină asupra structurii și dinamicii acesteia [2, p. 98]. În context, transparența nu reprezintă doar o exigență formală, ci și o condiție substanțială pentru realizarea scopului procedurii. Potrivit lui I. Turcu, administrarea masei debitoare implică o „gestiune în interes colectiv, supusă controlului creditorilor și instanței” [4, p. 70-90], ceea ce presupune în mod necesar accesul acestora la informații relevante și actualizate. Transparența în administrarea masei debitoare constituie un principiu fundamental al procedurii insolvenței, având rolul de a garanta echilibrul între interesele creditorilor, drepturile debitorului și exigențele unei administrări eficiente a patrimoniului.

În contextul evoluțiilor europene re-

to the efficient realization of the debtor's patrimony, and strengthens transparency as well as creditor control over the proceedings.

Thus, in contemporary European doctrine, digitalization is regarded as an essential tool for the efficient management of the insolvency estate in modern insolvency proceedings [7].

5. Administration of the Insolvency Estate and the Role of Transparency in the Digital Context

The insolvency practitioner (administrator/liquidator) acquires an essential role in managing digital information. According to Article 21 of Regulation (EU) 2015/848, the practitioner may exercise powers in other Member States, including the management of assets. Thus, digitalization imposes enhanced obligations of transparency, the use of electronic platforms, and continuous reporting to creditors [6].

Transparency constitutes one of the fundamental principles governing insolvency proceedings, being intrinsically linked to their collective and concursal nature. In legal doctrine, it has been emphasized that insolvency proceedings cannot function efficiently in the absence of a clear and accessible informational framework for all participants involved [3, pp. 30-40].

The insolvency estate, frequently qualified as a patrimony allocated to a specific purpose, is intended to satisfy the interests of creditors, which presupposes full visibility over its structure and dynamics [2, p. 98]. In this context, transparency is not merely a formal requirement, but a substantive condition for achieving the purpose of the procedure. According to I. Turcu, the administration of the insolvency estate involves “management in the collective interest, subject to the control of creditors and the court” [4, pp. 70-90], which necessarily implies their access to relevant and up-to-date information. Transparency in the administration of the insolvency estate is therefore a fundamental principle, ensuring a balance between the interests of creditors, the rights of the debtor, and

cente, transparența nu mai este privită exclusiv ca o cerință formală de publicitate, ci ca un standard funcțional, indispensabil pentru asigurarea încrederii în procedură și prevenirea abuzurilor. În plan conceptual, transparența presupune accesul liber, clar și nediscriminatoriu al participanților la: procedură, și informațiile relevante privind componența, evoluția și valorificarea masei debitoare. Aceasta vizează atât etapa de identificare a activelor, cât și procesul decizional privind administrarea și lichidarea acestora. Prin urmare, transparența se manifestă ca o dimensiune a principiului colectivității procedurii, facilitând participarea efectivă a creditorilor și exercitarea controlului asupra actelor practicianului în insolvență.

În cadrul procedurilor europene de insolvență, transparența este consolidată prin instituirea registrelor electronice și interconectarea acestora la nivelul Uniunii Europene, ceea ce permite accesul rapid la informații privind deschiderea procedurii, situația debitorului și măsurile adoptate. Aceste mecanisme contribuie la sporirea vizibilității patrimoniului debitorului, în special în cauzele cu elemente de extraneitate, reducând riscurile de disimulare a activelor și facilitând cooperarea între autorități.

Din perspectivă practică, transparența determină o responsabilizare sporită a administratorului sau lichidatorului, ale cărui acte sunt supuse atât controlului instanței, cât și verificării de către creditorii. Informarea periodică, publicitatea operațiunilor și accesul la documente relevante permit evaluarea corectitudinii și eficienței administrării masei debitoare. Cu toate acestea, realizarea unui nivel optim de transparență implică gestionarea unor provocări, în special în ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal, securitatea informațiilor și necesitatea echilibrării accesului la informații cu respectarea confidențialității anumitor date sensibile.

Din analiza Regulamentului UE 2015/848 menționăm că transparența în

the requirements of efficient asset management.

In the context of recent European developments, transparency is no longer perceived solely as a formal requirement of publicity, but as a functional standard indispensable for ensuring trust in the procedure and preventing abuses.

From a conceptual perspective, transparency implies free, clear, and non-discriminatory access for participants in the proceedings to relevant information regarding the composition, evolution, and realization of the insolvency estate. It encompasses both the stage of asset identification and the decision-making process concerning their administration and liquidation. Therefore, transparency manifests itself as a dimension of the principle of collectivity of the procedure, facilitating the effective participation of creditors and the exercise of control over the acts of the insolvency practitioner.

Within European insolvency proceedings, transparency is strengthened through the establishment of electronic registers and their interconnection at the level of the European Union, allowing rapid access to information concerning the opening of proceedings, the debtor's situation, and the measures adopted. These mechanisms contribute to increasing the visibility of the debtor's assets, particularly in cases involving cross-border elements, reducing the risks of asset concealment and facilitating cooperation between authorities.

From a practical perspective, transparency leads to increased accountability of the administrator or liquidator, whose acts are subject both to judicial control and to verification by creditors. Periodic reporting, the publicity of operations, and access to relevant documents allow for the proper assessment of the correctness and efficiency of the administration of the insolvency estate.

However, achieving an optimal level of transparency also involves addressing certain challenges, particularly with regard to the protection of personal data, information security, and the need to balance

administrarea masei debitoare îndeplinește o serie de funcții juridice fundamentale, care justifică rolul său central în procedura de insolvență:

a) Funcția de informare a creditorilor. Astfel, transparența asigură informarea creditorilor cu privire la: componența masei debitoare; actele de administrare și dispoziție; perspectivele de valorificare a activelor. Această funcție este importantă pentru exercitarea drepturilor procesuale ale creditorilor. În absența unei informări adecvate, aceștia nu pot participa efectiv la procedură și nu pot lua decizii fundamentale. În același sens, G. Piperea arată că procedura insolvenței presupune „un cadru de comunicare continuă între practician și creditor” [3, p. 40], ceea ce evidențiază rolul transparenței ca instrument de participare activă.

b) Funcția de control. Transparența permite exercitarea controlului asupra activității practicianului în insolvență atât de către creditorii, cât și de către instanță. Controlul se manifestă prin: verificarea actelor de administrare; contestarea operațiunilor prejudiciabile; supravegherea modului de valorificare a activelor. Această funcție contribuie la prevenirea abuzurilor și garantarea respectării legalității procedurii.

Ghidul legislativ UNCITRAL privind dreptul insolvenței subliniază că transparența este un instrument indispensabil pentru „detectarea și prevenirea comportamentelor ce țin de transferurile frauduloase” [7]. Următoare funcție este cea de protecție împotriva fraudelor. Lipsa de vizibilitate asupra patrimoniului debitorului facilitează ascunderea activelor și diminuarea masei debitoare. Iar transparența și accesul rapid la informații permit creditorilor să adopte decizii justificate, ceea ce conduce la o administrare mai eficientă a masei debitoare, contribuind la creșterea eficienței procedurii prin reducerea litigiilor, accelerarea luării deciziilor și optimizarea valorificării activelor.

La nivelul Uniunii Europene,

access to information with the confidentiality of certain sensitive data.

From the analysis of Regulation (EU) 2015/848, it can be noted that transparency in the administration of the insolvency estate fulfills several fundamental legal functions, which justify its central role in insolvency proceedings:

a) The information function of creditors.

b) First and foremost, transparency ensures that creditors are informed about:

c) – the composition of the insolvency estate;

d) – acts of administration and disposition;

e) – the prospects for asset realization.

This function is essential for the exercise of creditors' procedural rights. In the absence of adequate information, creditors cannot effectively participate in the proceedings or make informed decisions. In this regard, G. Piperea emphasizes that insolvency proceedings require “a framework of continuous communication between the practitioner and creditors” [3, p. 40], highlighting the role of transparency as an instrument of active participation.

b) The control function

Transparency enables the exercise of control over the activity of the insolvency practitioner, both by creditors and by the court. This control is manifested through:

- verification of administrative acts;
- challenging prejudicial operations;
- supervision of the asset realization

process.

This function contributes to the prevention of abuses and ensures compliance with the legality of the procedure.

The UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law emphasizes that transparency is an indispensable instrument for the “detection and prevention of fraudulent behavior,” including fraudulent transfers [7].

c) The function of protection against fraud Transparency plays a crucial role in preventing and combating fraud. The lack of visibility over the debtor's assets facilitates the concealment of assets and the

transparența este consacrată în mod explicit prin Regulamentul (UE) 2015/848, care instituie mecanisme moderne de publicitate și acces la informații. Regulamentul prevede în mod expres:

- crearea unor registre de insolvență (art. 24);

- interconectarea acestor registre la nivel european (art. 25-27);

- accesul public la informații relevante.

Aceste dispoziții reflectă o abordare orientată spre transparență digitală, adaptată realităților economice contemporane.

6. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene și dimensiunea transparenței în administrarea masei debitoare (exemple practice)

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a contribuit la consolidarea principiului transparenței în materia insolvenței, devenind unul dintre principiile fundamentale ale procedurilor de insolvență. Prin intermediul deciziilor sale, CJUE a stabilit norme care obligă statele membre să asigure un nivel ridicat de vizibilitate și acces la informații pentru toți participanții la procedură, în special pentru creditorii și practicienii în insolvență.

Un exemplu relevant este Cauza C-341/04, Eurofood IFSC Ltd., în care CJUE a subliniat importanța publicității procedurilor de insolvență pentru protecția creditorilor și prevenirea abuzurilor. Curtea a arătat că lipsa accesului la informații privind masa deitoare și actele administratorului poate afecta eficiența procedurii și dreptul creditorilor la participare efectivă. În acest context, decizia a stat la baza standardizării cerințelor de transparență în legislațiile naționale ale statelor membre [8].

Un alt exemplu este Cauza C-396/09, Interedil SRL, în care CJUE a reiterat că autoritățile naționale trebuie să garanteze informarea promptă a creditorilor asupra tuturor operațiunilor relevante privind patrimoniul debitorului, inclusiv cu privire la măsurile de valorificare a activelor. Aceasta demonstrează că transparența nu este un

diminution of the insolvency estate. Conversely, transparency and rapid access to information enable creditors to make informed decisions, leading to a more efficient administration of the insolvency estate. It contributes to increasing procedural efficiency by:

- reducing litigation;
- accelerating decision-making;
- optimizing asset realization.

At the level of the European Union, transparency is explicitly enshrined in Regulation (EU) 2015/848, which establishes modern mechanisms of publicity and access to information. In this regard, the Regulation expressly provides for:

- the creation of insolvency registers (Art. 24);

- their interconnection at the European level (Arts. 25-27);

- public access to relevant information.

These provisions reflect an approach oriented towards digital transparency, adapted to contemporary economic realities.

6. Case Law of the Court of Justice of the European Union and the Dimension of Transparency in the Administration of the Insolvency Estate (Practical Examples)

The case law of the Court of Justice of the European Union has contributed to strengthening the principle of transparency in insolvency matters, which has become one of the fundamental principles of insolvency proceedings. The jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU) has played a significant role in clarifying and consolidating this principle within the European context.

Through its decisions, the CJEU has established rules requiring Member States to ensure a high level of visibility and access to information for all participants in the proceedings, particularly creditors and insolvency practitioners.

A relevant example is Case C-341/04, Eurofood IFSC Ltd., in which the CJEU emphasized the importance of publicity in insolvency proceedings for the protection of creditors and the prevention of abuse. The Court held that the lack of access to

element formal, ci un instrument esențial pentru controlul colectiv al masei debitoare și maximizarea valorii acesteia [9].

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauzele *Eurofood* și *Interedil* reprezintă nucleul interpretativ al noțiunii de centru al intereselor principale ale debitorului (COMI), contribuind decisiv la consolidarea principiilor transparenței și securității juridice în materia insolvenței transfrontaliere. Deși ambele hotărâri au ca obiect determinarea competenței jurisdicționale, ele marchează etape diferite în rafinarea criteriilor de identificare a COMI – (Centre of Main Interests) [6] și, implicit, în definirea exigențelor de transparență.

În cauza *Eurofood*, Curtea a stabilit cadrul general de interpretare, consacrand prezumția conform căreia sediul social al debitorului coincide cu COMI, în măsura în care nu există elemente obiective care să demonstreze contrariul. Această soluție răspunde necesității de a asigura predictibilitatea procedurilor de insolvență, oferind creditorilor un reper clar și accesibil pentru determinarea jurisdicției competente. În acest sens, transparența este concepută în dimensiunea sa formală și instituțională: informațiile privind sediul social, publice și opozabile terților, constituie punctul de plecare la evaluarea situației juridice a debitorului.

Ulterior, în cauza *Interedil*, Curtea a nuanțat această abordare, deplasând accentul de la aparența juridică la realitatea economică efectivă. Astfel, s-a statuat că simpla mutare formală a sediului social nu este suficientă pentru a determina schimbarea COMI, în absența unor elemente care să reflecte transferul real al activității. Prin această soluție, CJUE consolidează dimensiunea materială a transparenței, impunând ca determinarea COMI să se bazeze pe criterii obiective, verificabile de către terți și corespunzătoare percepției creditorilor asupra locului în care debitorul își desfășoară activitatea.

Comparativ, se poate observa că

information regarding the insolvency estate and the acts of the administrator may affect both the efficiency of the procedure and the creditors' right to effective participation. In this context, the decision laid the foundation for the standardization of transparency requirements in the national legislations of the Member States.

Another example is Case C-396/09, *Interedil Srl*, in which the CJEU reiterated that national authorities must guarantee the prompt informing of creditors regarding all relevant operations concerning the debtor's assets, including measures related to asset realization. This demonstrates that transparency is not merely a formal element, but an essential instrument for the collective control of the insolvency estate and for maximizing its value.

The case law of the CJEU in *Eurofood* and *Interedil* represents the interpretative core of the notion of the Centre of Main Interests (COMI), contributing decisively to strengthening the principles of transparency and legal certainty in cross-border insolvency. Although both judgments concern the determination of jurisdiction, they mark different stages in refining the criteria for identifying COMI and, implicitly, in defining the requirements of transparency.

In *Eurofood*, the Court established the general interpretative framework, enshrining the presumption that the registered office of the debtor coincides with the COMI, unless objective elements demonstrate otherwise. This solution responds to the need to ensure predictability in insolvency proceedings, providing creditors with a clear and accessible reference point for determining the competent jurisdiction. In this respect, transparency is conceived in its formal and institutional dimension: information regarding the registered office, being public and opposable to third parties, constitutes the starting point in assessing the debtor's legal situation.

Subsequently, in *Interedil*, the Court nuanced this approach by shifting the focus from legal appearance to actual economic reality. It held that the mere formal transfer of the registered office is not suf-

cauza *Eurofood* instituie un standard de transparență formală, necesar pentru asigurarea stabilității și previzibilității, în timp ce cauza *Interedil* dezvoltă un standard de transparență substanțială, orientat spre reflectarea fidelă a realității economice. Această evoluție jurisprudențială răspunde riscurilor generate de practicile de tip *forum shopping* [1, p. 64], prin care debitorii ar putea manipula criteriile de competență în scopul obținerii unui regim juridic mai favorabil.

Din perspectiva administrării masei debitoare, această distincție are implicații directe. Dacă în logica *Eurofood* accentul cade pe identificarea jurisdicției în baza unor criterii formale, în logica *Interedil* se impune o analiză aprofundată a activelor, a locului de desfășurare a activității și a relațiilor economice efective ale debitorului. Astfel, transparența nu mai este doar o condiție de acces la informații, ci devine un instrument de reconstituire fidelă a masei debitoare, esențial pentru satisfacerea echitabilă a creditorilor.

În același timp, cele două hotărâri se completează reciproc în configurarea unui model european de insolvență bazat pe echilibrul dintre certitudine juridică și flexibilitate. *Eurofood* oferă stabilitate prin reguli clare și ușor de aplicat, în timp ce *Interedil* introduce un mecanism corectiv, menit să împiedice abuzurile și să asigure conformitatea cu realitatea economică. Această complementaritate reflectă o viziune dinamică asupra transparenței, în care dimensiunea formală și cea materială se susțin reciproc.

În contextul evoluțiilor recente, aceste principii sunt consolidate și prin mecanismele de digitalizare prevăzute de Regulamentul (UE) 2015/848, în special prin interconectarea registrelor de insolvență și facilitarea accesului la informații relevante. Astfel, exigențele de transparență stabilite de CJUE capătă o dimensiune tehnologică, care permite o verificare mai rapidă și mai eficientă a datelor privind debitorul și masa sa patrimonială.

eficient to determine a change in COMI, in the absence of elements reflecting a genuine transfer of activity. Through this solution, the CJEU strengthens the substantive dimension of transparency, requiring that the determination of COMI be based on objective criteria, verifiable by third parties and consistent with creditors' perception of where the debtor conducts its business.

Comparatively, it can be observed that *Eurofood* establishes a standard of formal transparency, necessary to ensure stability and predictability, while *Interedil* develops a standard of substantive transparency, oriented toward faithfully reflecting economic reality. This jurisprudential evolution responds to the risks generated by forum shopping, whereby debtors might manipulate jurisdictional criteria to obtain a more favorable legal regime.

From the perspective of administering the insolvency estate, this distinction has direct implications. While under the logic of *Eurofood* the emphasis lies on identifying jurisdiction based on formal criteria, under the logic of *Interedil* a thorough analysis of assets, the place of business activity, and the debtor's actual economic relations becomes necessary. Thus, transparency is no longer merely a condition of access to information, but becomes an instrument for the accurate reconstruction of the insolvency estate, essential for the equitable satisfaction of creditors.

At the same time, the two judgments complement each other in shaping a European insolvency model based on a balance between legal certainty and flexibility. *Eurofood* provides stability through clear and easily applicable rules, while *Interedil* introduces a corrective mechanism aimed at preventing abuses and ensuring conformity with economic reality. This complementarity reflects a dynamic vision of transparency, in which formal and substantive dimensions mutually reinforce each other.

In the context of recent developments, these principles are further strengthened by the digitalization mechanisms provided by Regulation (EU) 2015/848, particularly through the interconnection of insolvency

Analiza comparativă a hotărârilor *Eurofood* și *Interedil* evidențiază o evoluție de la o concepție formală la una substanțială a transparenței, cu implicații semnificative asupra administrării masei debitoare. Această evoluție contribuie la consolidarea încrederii creditorilor, prevenirea abuzurilor și realizarea obiectivelor fundamentale ale dreptului european al insolvenței.

În practică, jurisprudența CJUE a determinat dezvoltarea unor mecanisme eficiente de comunicare și raportare, precum registre electronice de insolvență și notificări digitale către creditori, care permit accesul rapid la informații actualizate. Astfel, deciziile Curții au contribuit la uniformizarea standardelor europene de transparență, asigurând un cadru stabil și predictibil pentru administrarea masei debitoare, reducând riscurile de fraudă și consolidând încrederea participanților în procedurile transfrontaliere.

Jurisprudența CJUE evidențiază dimensiunea practică a transparenței ca pilon al eficienței procedurilor de insolvență, demonstrând modul în care accesul la informație și controlul colectiv al creditorilor sunt instrumente indispensabile pentru o administrare corectă și eficientă a masei debitoare. În lumina celor expuse, transparența în administrarea masei debitoare poate fi definită de către autor ca ansamblul mecanismelor juridice și digitale prin care se asigură accesul complet, continuu și verificabil la informațiile privind patrimoniul debitorului și actele de administrare, în scopul garantării protecției creditorilor, prevenirii fraudelor și eficientizării procedurii insolvabilității.

CONCLUZII

Digitalizarea reprezintă un instrument fundamental pentru creșterea transparenței în ceea ce ține de administrarea masei debitoare în cadrul procedurii insolvabilității. În acest sens, Regulamentul (UE) 2015/848 oferă un cadru normativ relevant pentru facilitarea accesului la informații și consolidarea coo-

registers and the facilitation of access to relevant information. Thus, the transparency requirements established by the CJEU acquire a technological dimension, enabling faster and more efficient verification of data concerning the debtor and its estate.

The comparative analysis of the *Eurofood* and *Interedil* judgments highlights a shift from a formal to a substantive conception of transparency, with significant implications for the administration of the insolvency estate. This evolution contributes to strengthening creditors' confidence, preventing abuses, and achieving the fundamental objectives of European insolvency law.

In practice, the case law of the CJEU has led to the development of efficient communication and reporting mechanisms, such as electronic insolvency registers and digital notifications to creditors, enabling rapid access to updated information. Thus, the Court's decisions have contributed to the harmonization of European transparency standards, ensuring a stable and predictable framework for the administration of the insolvency estate, reducing the risks of fraud and strengthening participants' confidence in cross-border proceedings.

The case law of the CJEU highlights the practical dimension of transparency as a pillar of the efficiency of insolvency proceedings, demonstrating how access to information and collective creditor control are indispensable instruments for the proper and efficient administration of the insolvency estate.

In light of the above, transparency in the administration of the insolvency estate may be defined by the author as the set of legal and digital mechanisms through which full, continuous, and verifiable access to information regarding the debtor's assets and administrative acts is ensured, with the aim of guaranteeing creditor protection, preventing fraud, and enhancing the efficiency of insolvency proceedings.

CONCLUSIONS

Digitalization represents a fundamental instrument for increasing transpar-

perării transfrontaliere. Cu toate acestea, eficiența acestor mecanisme depinde în mod esențial de implementarea lor efectivă la nivel național.

Implementarea transparenței digitale contribuie în mod direct la protecția intereselor creditorilor, prevenirea fraudelor și eficientizarea procedurilor de insolabilitate. În contextul actual, transparența nu mai poate fi concepută în afara digitalizării, aceasta din urmă devenind un element structural al unei administrări moderne și eficiente a masei debitoare.

Instrumentele digitale permit accesul în timp real la informații relevante, interconectarea bazelor de date și monitorizarea fluxurilor patrimoniale, facilitând astfel o supraveghere mai riguroasă a activelor debitorului. În acest cadru, se conturează conceptul de transparență digitală a masei debitoare, care depășește dimensiunea formală a publicității și implică asigurarea trasabilității informațiilor și a circuitului activelor.

Această evoluție marchează tranziția de la o transparență formală la una funcțională și dinamică, adaptată exigențelor economiei digitale. În perspectiva dezvoltării procesului insolabilității, transparența digitală se conturează ca un standard indispensabil pentru asigurarea eficienței și certitudinii procedurilor. În vederea îmbunătățirii cadrului juridic național, se impune promovarea unor direcții concrete de reformă, precum: instituirea unui registru electronic al procedurilor de insolabilitate în Republica Moldova; interconectarea acestuia cu sistemele informaționale europene; introducerea obligației de raportare digitală pentru practicianul în insolabilitate; reglementarea expresă a mecanismelor de trasabilitate a activelor debitorului.

ency in the administration of the insolvency estate within insolvency proceedings. In this regard, Regulation (EU) 2015/848 provides a relevant normative framework for facilitating access to information and strengthening cross-border cooperation. However, the effectiveness of these mechanisms essentially depends on their proper implementation at the national level.

The implementation of digital transparency directly contributes to the protection of creditors' interests, the prevention of fraud, and the efficiency of insolvency proceedings. In the current context, transparency can no longer be conceived outside digitalization, the latter becoming a structural element of modern and efficient administration of the insolvency estate.

Digital tools enable real-time access to relevant information, the interconnection of databases, and the monitoring of asset flows, thereby facilitating more rigorous supervision of the debtor's assets. Within this framework, the concept of digital transparency of the insolvency estate is emerging, going beyond the formal dimension of publicity and involving the assurance of traceability of information and asset flows.

This evolution marks the transition from formal transparency to functional and dynamic transparency, adapted to the requirements of the digital economy. From the perspective of the development of insolvency proceedings, digital transparency is shaping up as an indispensable standard for ensuring the efficiency and certainty of procedures.

In order to improve the national legal framework, it is necessary to promote concrete reform directions, such as: the establishment of an electronic register of insolvency proceedings in the Republic of Moldova; its interconnection with European information systems; the introduction of digital reporting obligations for insolvency practitioners; as well as the explicit regulation of mechanisms ensuring the traceability of the debtor's assets.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

BIBLIOGRAPHICAL REFERENCES

1. Șandru D. Dreptul comerțului internațional. București: Editura Universală, 2012. 144 p.
2. Piperea Gh. Dreptul insolvenței. București: Editura C.H. Beck, 2017. 600 p.
3. Piperea Gh. Legea procedurilor de prevenire a insolvenței și de insolvență. Comentarii și explicații. București: Editura C.H. Beck, 2014. 40 p.
4. Turcu I. Tratat de insolvență. București: Editura C.H. Beck, 2014. 231 p.
5. Oprea E. „Reforma regimului european al insolvenței” În: Revista Română de Drept al Afacerilor Nr.1/2016. rrdd.ro/reforma-regimului-european-al-insolvenței-transfrontaliere-regulamentul-nr-848-2015/?-utm_source=chatgpt.com
6. Regulamentul UE 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELX:02015R0848-20150605>
7. UNCITRAL, Legislative Guide on Insolvency Law, 2005. În: cribd.com/doc/71448786/Norme-Conflictuale-in-Domeniul-Falimentului-International?utm_source=chatgpt.com
8. CJUE, cauza C-341/04, Eurofood IFSC Ltd, ECLI:EU:C:2006:281. În: https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/Final%20Report%20-%20Abusive%20Forum%20Shopping_Febr%202022.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. CJUE, cauza C-396/09, Intredil Srl, ECLI:EU:C:2011:671. În: https://app.livv.eu/decisions/LawLex201100001630JBJ?utm_source=chatgpt.com
10. Portalul Sistemului European e-Justice. În: https://e-justice.europa.eu/home_ro

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova = Scientific Annals of the Academy "Ștefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova / Institutul de Cercetări Științifice și Drept Comparat = Institute of Scientific Research and Comparative Law; colegiul de redacție: Iurie Larii (redactor-șef) [et al.]. – Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2026 – . – ISBN 978-9975-930-24-6. – ISSN 1857-0976. – E-ISSN 2953-6898.

Nr. 23: Științe juridice = Legal sciences. – 2026. – 287 p. – Texte, rez. paral.: lb. rom., engl. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art. – [50] ex. – ISBN 978-9975-170-46-8. – Text: nemediat.

34:378.635.5(478-25)(082)=135.1=111

A 48

Formatul 60x84/8.

Coli tipar conv. 33.26.

Departamentul editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21,
MD-2009, Republica Moldova

e-mail: academia@mai.gov.md; www.academy.police.md